De hoc autore quod scripserim sit 1 quem hic inuenies liber habes in Catalogo cõ pigheũ fol: 39 3.

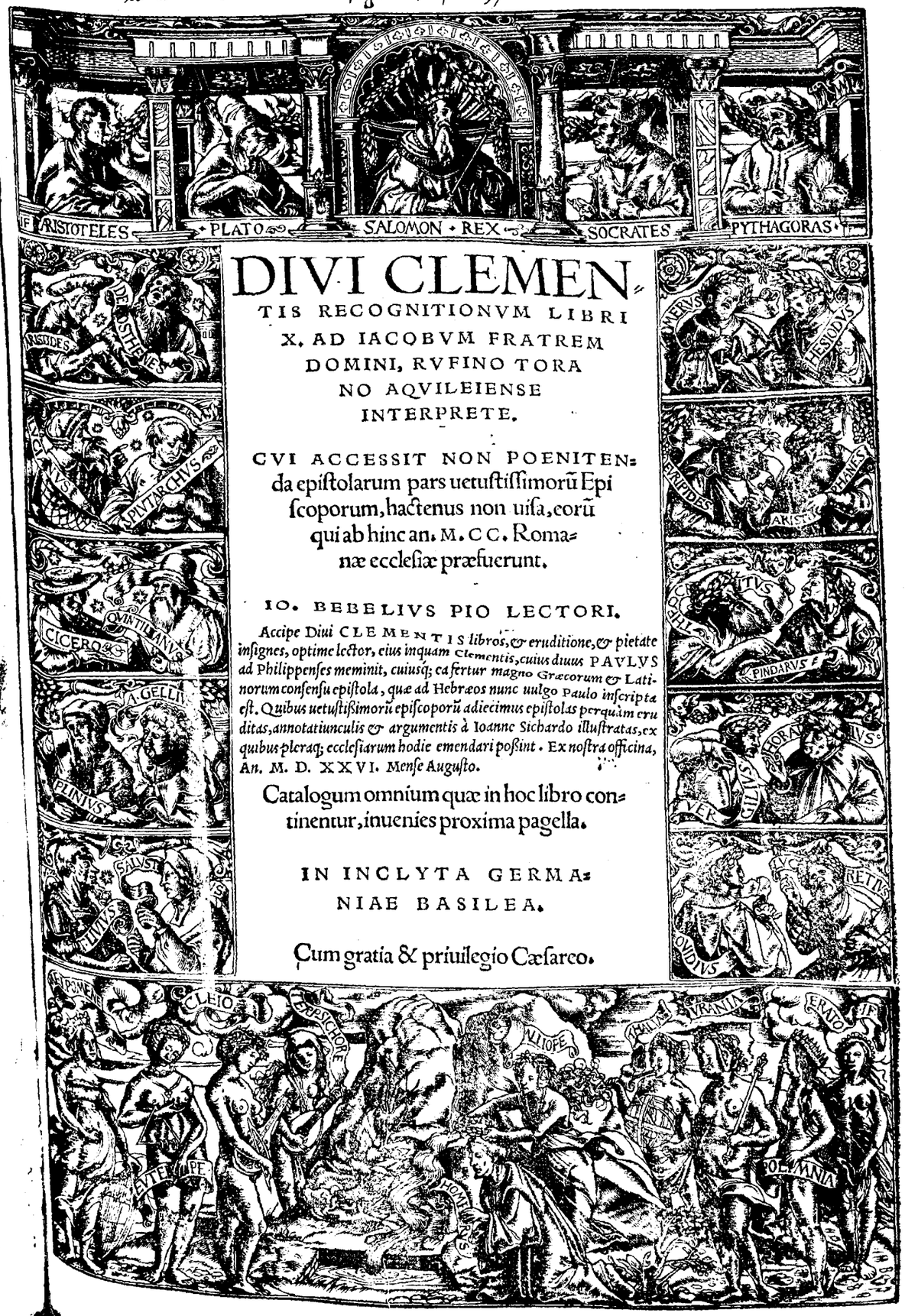

DIVI CLEMENTIS RECOGNITIONVM LIBRI X. AD IACOBVM FRATREM DOMINI, RVFINO TORANO AQVILEIENSE INTERPRETE.

CVI ACCESSIT NON POENITENda epistolarum pars uetustissimorũ Episcoporum, hactenus non uisa, eorũ qui ab hinc an. M. CC. Romanæ ecclesiæ præfuerunt.

IO. BEBELIVS PIO LECTORI.

Accipe Diui CLEMENTIS *libros, & eruditione, & pietate insignes, optime lector, eius inquam Clementis, cuius diuus* PAVLVS *ad Philippenses meminit, cuiusq; ea fertur magno Græcorum & Latinorum consensu epistola, quæ ad Hebræos nunc uulgo Paulo inscripta est. Quibus uetustissimorũ episcoporũ adiecimus epistolas perquàm eruditas, annotatiunculis & argumentis à Ioanne Sichardo illustratas, ex quibus pleraq; ecclesiarum hodie emendari possint. Ex nostra officina, An. M. D. XXVI. Mense Augusto.*

Catalogum omnium quæ in hoc libro continentur, inuenies proxima pagella.

IN INCLYTA GERMANIAE BASILEA.

Cum gratia & priuilegio Cæsareo.

CATALOGVS EORVM QVAE IN HOC LIBRO CONTINENTVR.

Præfatio Ioannis Sichardi ad Episcopū Tridentinum.

Diui Clementis lib. x. Recognitionum.

Clementis	Epistolæ	V.
Anacleti	Epist.	I.
Euaristi	Epist.	II.
Alexandri	Epist.	III.
Xisti	Epist.	I.
Hygini	Epist.	II.
Soteri	Epist.	I.
Victoris	Epist.	I.
Zephyrini	Epist.	I.
Vrbani	Epist.	I.
Pontiani	Epist.	I.
Antheri	Epist.	I.
Eutychiani	Epist.	I.

Constantini Imperatoris confessio.

Qui omnes à CHRISTO nato an. CCC. Romanæ ecclesiæ præfuerunt.

REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI, EIDEMQVE Illustrissimo principi ac domino, D. Bernardo Episcopo Tridentino. Io. Sichardus S.D.

VELLEM equidem Reueren. in CHRISTO pater, idemq; illustrissime princeps, tam esset mihi facile uirtutes tuas prædicare, quàm id tu es prolixe meritus diuinis tuis nō modo erga me beneficijs, uerum etiam ab uniuerso hominū genere, dum uidelicet hoc tanto tibi studio sumis, ut sis & ipse præter uulgarem ordinis tui captum haud mediocriter doctus, & literas in capitis iam pridem discrimen uocatas, quantū ab uno præstari potest, latissime propages. Si enim meritis ascendimus cœlū, & hæc reliqua est, ut ille dicit, uia ad diuinos honores, iuuare mortales, quid superest quin te indigitemus? Meruit enim Hercules ille ἀλεξίκακος ob nescio quæ domita monstra, immortalem nominis sui gloriam, Hippocrati uero litatū est tanquā præsenti deo, ob unum atq; alterū quibus opem contra uulgatā iam tum cōtagionis luem tulit. Tuum uero quale dicam nunc factum, si cum his conferatur? aut quem animū erga honestiora ingenia? dum perpetuas illas curas, quibus die noctuq; ob rerum administrationē distineris, posthabes etiam literarum causſæ, agisq; p, ut non solum optimi quiq; autores deterso situ in lucem uindicētur, uerum uis hoc tibi deberi, uis hanc tibi esse famam superstitem, ut unus tu & esse & dici merearis, cuius commendatione, opera, autoritate, in eum postliminio locum literæ restituantur, unde quorundā improbitate, non dico quanto rerum publicarum etiam detrimento, deciderūt. Incredibile em dictu est, quàm mihi profuerint literæ R. P. T. quas ne quidem

per ſummam impudentiam optare in animũ induxiſſem, niſi hoc tu tibi, tanq̃ debitum officij tui penſum, ſpõte popoſciſſes, ut tua intereſſe exiſtimares, ne, quod in te eſſet, diutius iacerent recta ſtudia. Tuis ergo adeoq̃ illuſtriſſimi principis Ferdinandi auſpicijs egreſſus, non pœnitendam bonorum, eorũq̃ uetuſtiſſimorum autorũ copiam mecum, tanquam ex diutino uenatu, retuli, quos nunc de integro hoc maiore doctiſſimorum quorũq̃ expectatione par turio, quò magis illi præter opinionem contigerunt. Cui enim, ita comparatis hominum moribus, tale quicquam in mentem uenire, hoc præſertim tempore potuit? ubi eò temeritatis quorundam furor progreſſus eſt, ut remedijs quidem quoquo pacto opus ſit, nondum tamẽ ſatis adpareat ratio, qua inueterato iam morbo, atq̃ ob id tenaciori occurramus. Mihi ſane uidentur hi rectiſſime ad recuperãdam Germaniæ tranquillitatem ingredi, qui eos maxime in medium proponunt libros, tanquã publicos fontes, unde hauriant uel adoleſcentes ſanioris mentis initia, poſtq̃ de quibuſdam iam natu grandioribus deſperatum eſt. Quamobrem multum omnino, ac neſcio an nõ totum quod uel animo cõſequi poſſumus melioris ſpei, ſitũ mihi uidetur in ætate etiamdũ tenera, quæ in fatalia quædam huius temporis ſcripta imprudens, tanquam tempeſtate aliqua ad ſcopulos, delata eſt, ad quos ne conſeneſcat, ex bonorũ autorum æditione pendet. Sunt enim plericq̃ noſtratiũ, quibus ſaltẽ mica ingenij eſt, ita alioqui affecti erga ſtudia, ut non ita magno negocio opus eſſe uideatur ad abolendas quorundã nænias, quarum uidemus ubiq̃ nunc gentiũ tantam oriri nauſcam, ut præter paucos quoſdã, eoſq̃ indoctos legere nemo ſuſtineat. Quemadmodũ ergo literarũ caſus, ueluti Cæcias quiſpiam nubes, traxit ſecum omnium honeſtarũ artium ſi non ſtragem, at certe concuſſionẽ, ita in poſſeſſionem dignitatis reſtitutis literis, conſtantius, æquiusq̃ ſe habitura ſunt omnia, quibus in medio uitæ uſuq̃ communi uiuitur, præſertim adcoruos quibuſdam relegatis, qui ut felicius infantiam ſuam palliarent, promiſcuæq̃ plebi ſe inſinuarent, id nobis calamitatis in literas inuexerũt, ut potius contempſiſſe quàm ignoraſſe uiderentur. Nimius ſum, fateor, at quis nõ præ indignitate rei totus in lachrymas ſolueretur? poſtq̃ uidet nõ modo nullis in eos qui malũ hoc orbi cõciliãt, animaduerti Senatus cõſultis, qd' decebat fieri acerbiſſimis, ſed ocioſe etiam atq̃ delicate; ob illa ſcilicet in remp. Chriſtiana benefacta, nepotari. Vtinam hoc moribus noſtris aliquando recipiatur, ut & ingeniorum curam ſaltem ſubſiciuam ad ſe putẽt pertinere qui publicæ ſaluti præſunt, eoq̃ nomine rerũp. clauos tenent. Si emẽ Craſſus cenſor officio ſuo nõ putauit indignum, imperitos quoſdam rhetoras cogere in ordinẽ, atq̃ interdicere profeſſionis munere, quod parum hoc ſcite adminiſtrarent. Et philoſophis, quod nouam quandã ociandi rationem prætextu philoſophiæ introducerent, ſi non modo ciuitatis ius, ſed & Italia tota adempta eſt. Quid demum de his noſtratibus futurũ fuiſſe putamus, ſi ex inſperato, tanquam propitius aliquis Iupiter. Craſſus quidam appareat, qui autoritatis ſuæ gladium in eos diſtringat? quibus ludus eſt ſanctiſſima quæq̃ ſtudia lancinaſſe, atque ilIouis

Germaniæ trãquillitas ex literis conciliãda eſt.

Craſſus cenſor ĩ doctos quoſdã rhetores m ordinẽ coëgit.

lotis pedibus conculcaſſe, uerũ hoc inſuper agunt, ne quicq̃ ſit uſquam gentium rerum, quod uel acumen reſipiat aliquod, uel non prophanæ etiam turbæ ſit obuium. Hæc adeo cauſſa eſt cur mathemata etiam uulgo rideantur, tanquam ſuperuacaneum ſit in ea id temporis locare, quod nolimus uelimus cogimur parẽtes uiui uidentesq̃ aſpicere palàm inſumi in aleam, & quædam non paulo his etiam deteriora. Eloquentiam putãt eam ſatis eſſe Chriſtiano, quæ utcũq̃ poſſit adumbrare rem quam animo conceperis. At nõ uident, ut uel hoc tantulũ aſſequamur, opus eſſe longiuſculo tempore, ne obſcuri ſimus, & demus ſine mente ſonum, ut elegantiſſimus poëta dicit, ut enim in Theologo ſummã eloquentiam anxie nõ requiro, ſi deſit, quam tamẽ ſim in lucro habiturus ſi adſit, ita mediocrem cum dignitate coniunctam omnino neceſſariã duxerim, eſt enim omnino etiam in ſacris ſuus eloquentiæ locus, eſt ſua admiratio. Veluti in matrona aliqua honeſtiore, laudes ornatũ eum qui aut ſine impenſiore ſumptu paretur, aut nõ abhorreat à perſonæ decoro, ita ſordes oderis, ut etiam omnibus ſit numeris alioqui in ſuo genere abſoluta. Aut dicant mihi iſti barbariei patroni, quid calumniatus eſt in Iouiniano Hieronymus maiore apparatu, atq̃ cõtentione, ipſoq̃ adeo libri ingreſſu, quàm orationẽ male ſibi cohærentem, ridiculum quendam tumorem, atq̃ demũ ſpurcitiem? ut non ſcriptorem, ſed ἀνϊγματϊσὴρ uocet. An non maximi ut quiſq̃ precij habetur in re theologica, ita eloquentiæ fuit ſtudioſiſſimus? ut nunc Tertullianũ, Lactantium, Cyprianum, atq̃ denicq̃ ipſum quem iam nunc adornamus Victorinum Afrum taceam. Eſt autẽ quicquã Auguſtino, Ambroſio, purius? quorum oratio tantum abeſt à barbarie, quantũ eſt eorum inquinatior, qui hodie & nomen & lucellum ex literarum oppugnatione quærunt. Adde etiã ſi libet, quod diuus Aurelius Auguſtinus de rhetoricis & dialecticis integros libros conſcripſit, qui licet uulgo non extent, dabimus tamen operam ut propediem in manus hominũ ueniant. Quantus uero theologus? Denicq̃ ut ſemel finiamus, nullum hominũ genus, diutius florem eloquẽtiæ tenuit ipſis Theologis. Cœperunt enim iam tum cadere cauſſa iureconſulti, cum & Cicero in foro uerſaretur. Medici aũt adeo dedidicerunt latine, ut poſt Plinium, quod ſaltem ſciam, nihil in hoc genere fermè ſcriptum ſit tolerabili eloquentia. Niſi unum mihi Cælium Aurelianum Siccenſem opponas, cuius mihi copiam fecit uir adprime eruditus, & cõmunibus ſtudijs, ut quiſquam alius, bene uolẽs Theobaldus Fettichius Vuormatienſis, Ludouico principi Palatino à cura medica. Ab hinc uero quingentis annis deſierunt uix tandem theologi latine loqui, quippe Albinũ, & Paulum diaconũ nõ fuiſſe omnino elingues, quorum uterq̃ principem apud Carlum magnũ locũ obtinuit, monumenta quæ paſſim in bibliothecis paulo uetuſtioribus uiſuntur, ſatis teſtantur. Ob id pro uirili cuiq̃ pro ſe annitendũ cenſeo, cui uel leuiter ille publicus rerum hominumq̃ ſtatus doleat, ut quemadmodũ noſtra tempeſtate ferè opicos aliquò uidemus ꝓgreſſos in artis ſuæ myſterijs, quo ſuperior illa ætas aſpirare nequiuit, ſic nos quoq̃ nihil de induſtria remittamus, ut ſi ad eum quẽ à maioribus

Eloquẽtia theologos maxime decet.

Iouinianus.

Victorinus Afr.

Cælius Aurelianus.

Theobaldus Fettichius.

accepimus cumulũ nihil accedat, ſaltẽ à Gothorũ incurſione aſſeratur, id quò minus faciamus nihil cauſſæ eſt, quandoquidẽ argumentis iam aliquot deprehenſum eſt, nec ingenia noſtris deeſſe, nec ad quorũ imitationẽ excitentur. Siquidẽ inter Germaniæ principes, quod nobis bene uertat, nec ferè eſt quiſq; paulo cordatior, qui nõ inter purpuratos illos aliquid etiam loci relinquat liberalius eruditis. Quo nomine præbuit nuper R. Epiſcopus ille Treuericus, dexteritate rerum adminiſtrandarum ſingulari præditus, prorſus miraculũ ſui, cũ præter alios impenſe uideatur renaſcẽtibus ſtudijs fauere, tũ & officijs ſuis eos potiſſimũ præficit, qui literarũ ſint ipſi non expertes. Cuiuſmodi mihi uiſus eſt propius intuenti Matthias de Saracaſtro Officialis, ut uulgo appellamus, qui in iure ciuili Sceuolam quendã, in re ſacra Hieronymũ præſtet, mirũ autem qua polleat eloquentia, qua humanitate, qua prudentia, atq; demum, quod in maxima laude numero, quàm ex animo fauẽs bonis ſtudijs, ut in hoc decuriam iam domi ſcribarũ alat uelut amanuenſiũ, non alio cõſilio, quàm ut in deſcribendis uetuſtiſſimis codicibus, eorũ opera ad publicã cõmoditatem utatur. Nec minore ſtudio id agit Vuolfgangus ab Affenſtein, nobiliũ, quos ego uiderim, facile doctiſſimus, & doctorũ nobiliſſimus, q̃ præfectus urbi eſt Epiſcopo Vuormatienſi. De R. T. P. uero quid dicã? cuius mihi aula uſq; adeo nihil aulici uiſa eſt præ ſe ferre, ut in Academia quadam me uerſari exiſtimarem, ſiquando in congreſſibus, quod non raro fiebat, mentio eſſet uel de literis, uel adminiſtratione rerum orta. Licuit ergo omnino cõſtantiſſimo illo uitæ tenore philoſophum, mundicie principem, parſimonia Epiſcopũ agnoſcere, in cuius aula ueluti equo Troiano incluſi eſſent tot literarum proceres, apud quos cum ſemel atque iterũ eſſet de cõmunibus rebus inſtitutus ſermo, forte Clementis meminì, cuius ego æditionem iam tum parabã. Et quia non obſcure præ ſe R. P. T. uiſa eſt ferre incredibilem quendm erga bonos autores amorem, & eiuſmodi erat uoluntatis tuæ erga me propenſio, ut uitã etiã debere me tibi ingenue faterer, cœpi cõſiliũ, ut uel parti beneficiorũ tuorum quà poſſem reſponderem, inſcribendi tibi Clementem, quẽ etiamdũ à prælo madentem R. P. T. dedico, ut uel ſic à quibuſdã huius ætatis uituperatoribus in tuto ſit. Nec enim me mouit illa plus quàm decãtata ubiq; de Apocryphis ſententia, quæ ſi ſunt abijciẽda, Tertulliano carebimus, Euſebij magna parte, Lactantio. Quid multis? ægre quiſquã paulo uetuſtior locũ ſuũ tuebit, quippe quorum plericq; ſynodos illas præceſſerint, quibus ueluti cancellis quibuſdam circũſcripta fuit Chriſtianiſmi profeſſio. Mirum ergo uideri debet, ſi à uetuſtioribus illis quid ſit uariatũ, & cœperint legi priuatim, id eſt fieri apocrypha, quæ paulo ante publice legebãtur? Vt uero interim dicam quod ſentio, nondũ ſatis mecum conſtitui, quid illa ueterum autorũ cenſura ſibi uelit, quæ diſtin. XV. cap. ſancta Ro. habetur, ut omittam quod quædam iſthic ex diametro inter ſe pugnant. Clementis uero dum octo facit libros, & capitũ meminit, niſi me animus fallit, quinquaginta, quæ ſint pro autenticis, ſic enim loquitur, recepta, non poteſt mihi non præbere neſcio cuius monſtri ſuſpicionem, uel hoc

Matthias à Saracaſtro.

Vuolfgangus ab Affenſtein.

Aula epiſcopi Tridẽtini ſimilis academiæ.

uel hoc nomine maxime, quod quæ hodie in uetuſtiſſimis bibliothecis ſuperſunt exemplaria, quorũ duo omnino licuit per ſeſquimeſtrem illã excurſionẽ uidere, unum Baſileæ, quo ſumus uſi cõmodato, alterũ Schonaugiæ, nec ullas habebãt capitum ſectiones, & in decem Clemens ipſe libros totum uolumen digeſſerat, id qd' ex fine tertij libri facile eſt uidere. Sed hoc quicquid eſt rei, iudicandum alijs in medio relinquam, ſi hoc unum addidero, mihi alioqui nõ tam ſuperſtitioſe naſuto, nec uideri uerìſimile Rufinũ uirum, ne quid addam præterea, magnũ, potuiſſe adduci, ut Latio donaret librum, quem uidiſſet parum dextre ab eruditioribus accipi, aut cui dignitatis ſuæ ratio non iam ante conſtaret. Et quæſo qui fieret ut Origenem, Xiſtum philoſophũ, Euſebium Cæſarienſem, Gregoriũ Nazanzenũ, Baſiliũ magnũ, Pamphilũ martyrem, Euagrium, rei theologicæ, quod in cõfeſſo eſt, facile principes, ex Græcis uerteret, hic uero tanquam ſui oblitus, imperare ſibi potuerit, ut tot lucubrationũ gloriam, iſtius uerſionis ueluti tenebris obſcuraret, & tanquam malus poëta uno actu, eoq; poſtremo totã fabulã dehoneſtaret. Quod ergo huius loci eſt, nihil ſanè reſtat, quod quenq; torqueat illa quorundã nõ Ariſtarchorum, ſed Phalaridũ exactior quàm uerior cenſura, dummodo cõſtet Euſebiũ illũ quædam ex his Recognitionũ libris nõ modo mutuatũ, uerum quod parũ etiam attentis apparet, ad uerbum quædã deſcripſiſſe in libro De Euangelica præparatione VI. Cæterũ cũ iam æditionẽ cogitaremus Clementis noſtri, forte fortuna incidimus in epiſtolas quaſdã, quæ neſcias plus habeant eruditionis an pietatis, eas quoniã argumento noſtro magnopere cõuenirent, nec ante typis excuſæ eſſent, curauimus ut unà formis deſcriberentur. In quibus quia nõ pauca erant, quæ magno temporũ interuallo eſſent remotiora, ſcholijs ſiquando uſus uidebatur, atq; argumẽtis illuſtrauimus, quas R. T. P. nõ enim occurrit alius cui potius inſcribi debeant, nũcupatim dedico cõſecroq;. Quo enim munere apud R. T. P. maiorẽ me gratiã initurũ cõfiderẽ, nõ erat, quàm ſi librũ doctiſſimũ eumq; uetuſtiſſimũ ei potiſſimũ conſecrarem, qui nõ modo ſingulari eſt præditus pietate, uerũ elegantiore literatura tanta, quanta uel in eius generis hominibus deſiderari poteſt maxima, qui omnem ætatem in literis cõſumpſerunt. Bene ualeat R. P. T. quam nobis communibusq; ſtudijs CHRISTVS quàm diutiſſime ſeruet incolumem. Baſileæ,

An. XXVI. Auguſti XVIII.

PHILIPPVS ENGENTINVS POE-
TA LAVREATVS IN AEDITIO-
NEM D. CLEMENTIS.

SI ueterum præstant ueneranda uolumina patrum,
Vt fidei reddant secula quæq; statum:
Hæc sunt è cumulo propius spectanda, uetustas
Quæ pia commendat, posteritasq; probat.
Talia Clementis si quis ferat esse diserti,
Nunquam iudicio fallitur ille meo.
Ausoniam tamen hinc lectores ponite libram,
Semper enim lanx hæc non fuit æqua satis.
Hoc est iudicio patres fraudare superbo:
Hoc est futuras deterere ingenij?
Scilicet hæc notha sunt, ueteriq; inuisa repulsa.
Autoris frustra cessit & ille labor.
Id nolint manes Clementis, & illius à quo
Sunt mutata toga pallia Romulea.
Noluit hoc etiam chari mihi cura Sichardi.
Eruta uix tandem qui monumenta dedit.

RVFINI TORANI

AQVILEIENSIS IN CLEMENTIS VE-tustissimos, atque eruditissimos libros Præfatio, ad GAVDENTIVM episcopum.

IBI quidem GAVDENTI nostrorũ decus insigne doctorum, tantus ingenij uigor, imò tanta spiritus gratia est, ut si quid à te etiam quotidiani eloquij more dicitur, si quid in ecclesia declamatur, id in libris haberi, & ad institutionem tradi posteris debeat. Nos tamen quos & ingenij tenuitas minus promptos, & senecta iam tardos reddit ac segnes, opus quod olim uenerãdæ memoriæ uirgo Syluia iniunxerat, ut CLEMENTEM nostræ linguæ redderemus. Et tu deinceps iure hæreditario poscebas, licet multas post moras, tamen ali quando restituimus prædam, quam, ut opinor, non paruam, Græcorũ bibliothecis ereptã nostrorũ usibus & utilitatibus conuectamus, ut quos proprijs non possumus, peregrinis nutriamus alimonijs. Nam & solent suauiora uideri peregrina, interdum uero & utiliora. Denique peregrinum est penè omne quod medelam corporibus cõfert, quod morbis occurrit, quod uenena depellit. Iudæa balsami lachrymã, Creta comam dictamni mittit, Arabia aromatũ flores, & spicarũ nardi India segetem metit: quæ ad nos etiam, si aliquantulo quàm proprius ager attulit, fractiora perueniunt, odoris tamen gratiam, uimq; medendi integram seruant. Suscipe igitur animę mi redeuntem ad te CLEMENTEM nostrum. Suscipe iam Romanum: nec mireris, si forte tibi in eo minus solito floridus eloquentiæ uultus appareat. Nihil interest dummodo sensus idem sapiat, peregrinas ergo merces multo in patriam sudore transuehimus, et nescio quàm gratus me ciuium uultus accipiat, magna sibi gratia spolia deferentem, & occultos sapientiæ thesauros, nostræ linguæ claue referentẽ. Sed uotis tuis faueat deus, ut nullus nobis sinister oculus, nec cuiuscquam liuidus occurrat aspectus. Ne extremo prodigij genere, cum nihil inuideant illi quibus aufertur: liuescant tamen isti quibus confertur. Aequum est sanè tibi, qui hæc etiam Græce legeris (ne forte in aliquibus minus à nobis seruatum translationis ordinem putes) interpretationis nostræ indicare consiliũ. Puto quod non te lateat, CLEMENTIS huius in Græco eiusdem operis ἀναγνωσέων hoc est, Recognitionũ, duas æditiones haberi,

& duo corpora esse librorum, in aliquantis quidem diuersa, in multis tamen eiusdem narrationis. Deniq; pars ultima huius operis, in qua de transformatione Simonis refertur, in uno corpore habetur, in alio penitus non habetur. Sunt autem & quædam in utroq; corpore de ingenito deo, genitoq; disserta, & de alijs nonnullis, quæ, ut nihil amplius dicam, excesserunt intelligentiam nostram. Hæc ergo ego tanquam quæ supra uires meas essent, alijs reseruare malui, quàm minus plena proferre. In cæteris autem quantū potuimus, operam dedimus, non solū à sententijs, sed ne à sermonibus quidem satis, eloquutionibusq; discedere. Quæ res quamuis minus ornatum, magis tamen fidele narrationis reddit eloquium. Epistolam sanè, in qua idem CLEMENS IACOBVM fratrē domini scribēs, de obitu nuncians PETRI & quod sere liquerit successorem cathedræ & doctrinæ suæ. In qua etiam de omni ordine ecclesiastico continetur. Ideo nunc huic operi nō præmisi, quia & tempore posterior est, & olim à me interpretata atque ædita. Sed quod in ea nonnullis fortasse uidebitur inconsequens, si hic explanetur, non puto absurdum uideri. Quidam enim requirunt, quomodo cum LINVS & CLETVS in urbe Roma ante CLEMENTEM hunc fuerint episcopi. Ipse CLEMENS ad IACOBVM scribens, sibi dicat à PETRO docendi cathedram traditam, cuius rei hanc accepimus esse rationem, quod LINVS & CLETVS fuerunt quidem ante CLEMENTEM episcopi in urbe Roma, sed superstite PETRO, uidelicet ut illi episcopatus curam gererent, ipse uero apostolatus impleret officium. Sicut inuenitur etiam apud Cæsaream fecisse, ubi cum ipse esset præsens, ZACHAEVM tamen à se ordinatum habebat episcopum: & hoc modo utrunq; uerum uidebitur, ut & illi ante CLEMENTEM numerētur episcopi, & CLEMENS tamen post obitum PETRI docendi susceperit sedē. Sed iam uideamus, scribens IACOBO fratri domini operis sui CLEMENS ipse, quod sumat narrationis initium.

Corruptacnim hæc fuisse suspicor ab Eumonio, quēadmodum Pauli epistola ad Corinthios, à Marcione.

EPISCOPI APOSTOLI

Recognitionum

RECOGNITIONVM

DIVI CLEMENTIS AD IACOBVM FRAtrem Domini, LIBER PRIMVS, à Rufino Torano Aquileiense è Græco in Latinum uersus.

A EGO CLEMENS in urbe Roma natus, ex primâ ætate pudicitiæ studium gessi. Dum me animi intentio uelut uinculis quibusdā solicitudinis & mœroris innexum teneret. Inerat enim mihi cogitatiò (incertum sanè unde initiū sumpserit) crebro enim ad memoriam meam conditionem mortalitatis adducens, simulq; discutiens: utrúm ne sit mihi aliqua uita post mortem, an nihil omnino postea sim futurus: Si non fuerim antequàm nascerer: Vel si nulla prorsus uitæ huius erit post obitum recordatio: Et ita immensitas temporis cuncta obliuioni, ac silentio dabit, ut non solum nō simus, sed neque quod fuerimus, habeatur in memoria. Sed & illud uersabatur in pectore, quando factus sit mundus: aut si omnino factus sit, uel antequàm fieret quid erat: an uero semper fuerit. Nam certū uidebatur, quod si esset factus, esset profecto soluendus: & si soluatur, quid iterum erit, nisi forte obliuio cuncta & silentiū teget: aut forte aliquid erit, quod nunc sentire mortalium non potest mens. Hæc
B & his similia, nescio unde, indesinenter animo reuoluens, nimietate mœroris incredibiliter tabescebam. Et quod est grauius, si quando respueram huiuscemodi curas, uelut minus utiles cogitabā: ualidiores in me fluctus solicitudinū cōsurgebant. Inerat enim mihi comes optima, quæ me quiescere nō sineret, IMMORTALITATIS CVPIDO. Vt enim post rerū exitus docuit, & gratia dei omnipotentis ostendit, hæc me animi intentio ad inquisitionē ueritatis, & agnitionē ueræ lucis adduxit. Ex quo factū est, ut lugerem postmodū eos, quos prius ignorans, beatos credebam. Igitur cum à prima ætate in huiuscemodi animorū intentione uersarer, cupiens aliquid discere, philosophorum frequentabam scholas, ubi nihil aliud quàm dogmatum adsertiones, & impugnationes, uidebam agi sine fine certamina: arte syllogismorū conclusio núnque agitari uersutias. Et siquando quidem obtinebat hic sermo, quod immortalis esset anima, gratulabar: Siquando uero arguebatur quasi mortalis, cum tristitia discedebam: neutrum tamen in corde meo firmitudinem ueritatis tenebat: sed hoc tantum intelligebam, quod sententiæ ac diffinitiones rerū non pro natura sui, ac ueritate caussarum, sed pro ingenijs defendentiū, falsæ imaginarentur, aut ueræ: eoq; magis in profundo pectoris cruciabar, quod

Immortalitatis cupido optima comes.

C neq; aliquid ex his quæ dicebantur, tanquam firmũ tenere poteram, neq; abij
cere desiderium requirendi: sed quanto magis negligere conabar ac sperne
re, tanto ardentius, ut supra dixi, uelut cum quadam uoluptate latenter inre
pens huiuscemodi cogitatio mentem atque animũ possidebat. Coangustatus
igitur inuentione rerum, aiebam apud memetipsum: Quid inaniter labora
mus, cum manifestus sit terminus rerum? Si enim post mortẽ non ero, nunc
superfluo crucior: Si uero erit mihi uita post obitũ, seruemus illi uitæ sui tem
poris motus, ne forte his quæ nũc patior, aliqua me ibi tristiora excipiãt, nisi
pie ac sobrie uixero, & secundum nõnullorũ sententias philosophorũ † nigri
† Pyriphlege- tontis. Fabulæ de inferis. Phlegetõtis fluuio, uel tartaro, ut Sisyphus & Tityus, sed & Ixion, ac Tantalus
æternis inferno supplicijs tradar, & rursus mihi ipsi respondebam. Sed hæc
fabulæ sunt: aut si ita est in rebus dubijs, præstat pie uiuere. Sed iterum repu
tabam mecum, quomodo possem sub incerto iustitiæ præmio, à peccati me li
bidine continere: maxime cũ etiam quæ sit ipsa iustitia, quæ deo placeat, apud
me habeatur incertũ. & neq; si immortalis sit anima, ac sit ea quæ aliquid spe
rare possit, agnoscam, neq; quid certi futurũ sit nouerim: nec tamen quiescere
ab huiuscemodi cogitationibus possum. Quid igitur agam? hoc faciã, Aegy
Hierophantæ sacerdotes Aegypti. ptum petã: atq; ibi Hierophantis uel ꝓphetis qui adytis præsunt, amicus effi
ciar, & pecunia ab eis inuitatũ magum precabor, ut educat mihi animã de in
fernis, per eam quã Necromantiam uocant, tanq; de aliquo negocio cõsulere
cupienti: mihi uero hæc erit consulatio, si immortalis est anima. Probatio aũt
animæ quod immortalis sit, nõ ex eo quod loquitur erit mihi certa, uel ex eo
D quod audio, sed ex eo qđ uideo, ut oculis meis cernens eam, certissimã de re
liquo immortalitatis eius sententiã tenecam. Neq; enim ultra poterit ueritatẽ
uisus, uerborum fallacia, & auditio incerta, turbare. Veruntamen hanc ipsam
deliberationẽ meam retuli ad quendã familiarem meũ philosophũ, qui mihi
consilium dedit, ne hoc facere auderem. Siue enim, inquit, euocanti mago nõ
obediat anima, tu post hæc tanquam nihil esse putans post mortem, despera
bilius uiues: Quippe qui & inlicita tentaueris. Si uero & aliqd ibi uidere tibi
uisus fueris, quæ tibi religio? aut quæ pietas ex inlicitis tradetur & impijs?
exosum nanq; diuinitati huiuscemodi negocium ferunt, & aduersari deum
his, qui animas post absolutionem corporum uexant. Ego uero his auditis,
pigrior quidem sum redditus ad hoc quod parabam, nec tamen usquequaq;
aut desiderium ponere poteram, aut molestiam cogitationis abijcere. Et ne
longa utar narratione, cum his ego cogitationis meæ æstibus agitarer, fama
Tiberius Cæsar. quædam sensim in imperio Tiberij Cæsaris, initio ex Orientis partibus sum
pto, peruenit ad nos, & per singula conualescens, uelut à deo bonus quidam
nuncius missus, uniuersum replebat orbem, nec patiebatur diuinam uoluntа
tem silentio tegi. Diffundebatur ergo per singula loca, adnuncians quod esset
quidam in Iudæa, qui sumpto à tempore ueris exordio, regnum dei euangeli
zaret Iudæis, idq; percepturos diceret eos, qui mandatorum suorum, & do
ctrinæ institutа seruassent: ut autem sermo eius fide dignus, ac diuinitatis ple
nus

A nus esse crederetur, uirtutes multas & signa ac prodigia mira efficere iussio
ne sola, dicebatur: ita ut tanquam à deo potestatem habens, surdos faceret au
dire, & cœcos uidere, & claudos erigere, atq; omnẽ infirmitatem, cunctosq;
dæmones ex hominibus effugaret, sed & oblatos sibi mortuos suscitaret, le
prosos quoque eminus uidens, curaret: & nihil omnino esset, quod ei impossi
bile uideretur. Hæc & horum similia processu temporis, crebris iam nõ ru
moribus, sed manifestis quodammodo aduentantium ex illis partibus nun
cijs, firmabantur: & ipsa iam per dies singulos rei ueritas patescebat. Denique
in urbe per loca conuentus fieri, & de hoc sermone tractari, atque in admira
tione res haberi cœpit. Quis nam is esset, qui apparuerit, uel quid nuncij à deo
hominibus detulisset? donec sub eodem anno uir quidam adstans in urbis lo
» co celeberrimo, proclamaret ad populum, dicens: Audite me ô ciues Roma- Barnabæ ora-
» ni: filius dei in partibus adest Iudææ, promittens omnibus uolẽtibus audire tio ad populũ
» se uitam æternã. Si quis tamen secundũ uoluntatem eius, à quo missus est dei Romanum.
» patris, actus suos direxerit: propter qđ cõuertimini à malis ad bona, & à tem
» poralibus ad æterna. Agnoscite unũ esse deum cœli terræq; rectorẽ: in cuius
» iustis aspectibus, uos iniusti mundum eius habitatis. Sed si cõuertimini, & se
» cũdum uoluntatem eius agitis, ad futurũ seculũ uenientes, & æterni effecti, in
» effabilibus eius bonis ac præmijs perfruemini. Erat autẽ uir iste qui hæc lo
quebatur ad populũ, ex Orientis partibus, natione Hebræus, nomine Barna Barnabas quis
B bas, qui se etiã unũ ex eius discipulis esse diceret, missumq; ad hoc, ut hæc uo fuerit.
lentibus indicaret. Quibus ego auditis, cũ reliqua multitudine sequi eũ cœpi,
& audire quæ diceret. Intelligebã sanè qđ nihil dialecticæ artis esset in homi
ne, sed simpliciter & absq; ullo dicẽdi fuco, quæ audisset à filio dei, uel uidisset, Simplex ora-
exponeret. Adsertiones enim suas nõ argumentorũ uirtute muniebat, sed uer tio apostolo-
borũ & mirabiliũ quæ adnunciabat, testes multos, ex ipso etiã circũstante po rum erat.
pulo, ꝓducebat. Verũ quoniã ad ea quæ syncere dicebantur, libẽter annuere
populus, & amplecti sermonẽ simplicẽ cœpit. Hi qui sibi eruditi uidebantur,
uel philosophi, ridere hominẽ, ac spernere cœpere, syllogismorũ in eũ tendicu
las uelut ualidissima arma ꝓferre. At ille interritus, & uelut deliramenta argu
tias eorũ ducens, ne respõsione quidẽ dignos eos iudicabat, sed ea quæ ꝓpo
suerat exequebatur intrepidus. Denicq; cũ loquenti ei, quidã proposuisset, cur
ita factus esset culex, ut cũ sit animal exiguũ, & sex habeat pedes, insuper ei ad Vide ridiculã
ditæ sint & alæ: elephantus uero, cũ sit immane animal, neq; alas habeat, qua argutiã philo-
tuor tantũ pedes habeat. Ad hæc ille, ne respiciẽs quidem, sermonẽ suũ, quẽ sophorum.
importuna ꝓpositio interruperat, continuata intentione peragebat. Hac sola
admonitiõe per singulas quasq; interruptiones addita, Nos eius qui misit nos
uerba, factaq; mirabilia, adnũciare uobis in mandatis habemus, fidemq; eorũ
quæ dicimus nõ ex argumẽtis arte quæsitis, sed ex uobisipsis productis testi
bus cõfirmare. Agnosco enim plurimos adstare in medio uestrũ, ex his quos
unà nobiscũ memini audisse quæ audiuimus, & uidisse quæ uidimus. Sit aũt
in uestra potestate uel recipere quæ adnunciamus, uel spernere. Nos enim

C quod uobis expedire nouimus,tacere nõ possumus: quia nobis,si taceamus,
damnũ est:uobis uero quæ dicimus,si nõ recipiatis, pernicies. Sed & stultis
propositionibus uestris respondere perfacile possim,si ueritatis discendæ
causſa quæreretis, de culicis dico atque elephantis differentia, sed nunc de
creaturis dicere uobis aliquid,absurdum est,cum à uobis ipse omniũ creator,
& conditor ignoretur. Hæc autem cum dixisset uelut ex uno consensu, indi-
sciplinato ore omnes simul risum dedere, incutere ei uerecundiam, ac silentiũ
imponere cupientes, barbarumq; & minus sanæ mentis eum adclamantes.
Ego uero cũ hæc ita fieri cernerem,zelo quodam nescio unde,repletus,ac reli
gioso furore succensus,silere non potui, sed cum omni libertate proclamans:
Clemẽtis diuino furore succensi, oratio. Rectissime,inquam, deus omnipotens abscondit à uobis uoluntatem suam,
quos agnitione sui præuidit indignos, sicut ex his quæ nunc agitis sanum sapi
entibus palàm est. Nam cum uideatis prædicatores uoluntatis dei aduenisse,
quia nullam sermo eorũ Grammaticæ artis scientiam profitetur,sed simplici-
bus & impolitis sermonibus perferunt ad uos diuina mandata, ita ut omnes
qui audiunt,sequi possint,& intelligere quæ dicũtur:ridetis salutis uestræ mi
nistros, & nuncios ignorantes,quia uestra,qui uobis periti & eloquentes ui-
demini,condemnatio est, quod apud agrestes & barbaros habetur ueritatis
agnitio,quæ cũ ad uos aduenerit,nec quasi hospita suscipitur,quæ nisi intem-
perantia uestra & libido obsisteret,ciuis esse & uernacula debuisset, ut ex his
D arguamini,quod nõ ueritatis amici & philosophi,sed iactantiæ sectatores, &
uaniloqui estis: qui ueritatem nõ in simplicibus uerbis,sed in uersutis & calli
dis creditis habitare,et innumerabilia uerborũ profertis,unius uerbi nequaq;
precio pensitanda. Quid ergo putatis futurum de uobis, uos ô omnis turba
Græcorum,si erit iudicium dei sicut iste dicit? Sed nunc omittentes ridere in
perniciem uestri uirũ hunc,respõdeat mihi qui uult ex uobis,quoniã quidem
solo latratu uestro obturbatis etiam eorũ aures,qui salui esse uolunt: & men-
tes quæ ad fidem paratæ sunt,ad infidelitatis lapsum,uestris obturbationibus
† inquam declinatis. Quæ uobis erit† unquam uenia,qui diuinitatis nuncium,promi-
tentem uobis agnitionem dei ridetis,& iniurijs afficitis? Quem utiq; etiam si
nihil ueritatis adferret,pro ipso tamen benignitatis erga uos proposito, gratũ
acceptumq; habere deberetis. Hæc & his similia cum prosequerer,plurimus
adstantis populi fremitus concitabatur:dum alij uelut erga hospitem misera-
tione mouerentur,meumq; sermonem cõsequenter habitum probarent. Alij
petulantes,& stolidi in me quoq; pariter ut in Barnabam effrenati animi,ira-
Familiaritas Clementis & Barnabæ. cundiam concitarent. Sed cum ad uesperum iam declinaret dies, apprehensa
Barnabæ dextera, obluctantem licet eum, ad meam tamen adduxi domum,
atque ibi manere feci,ne quis forte ex indocili uulgo injiceret ei manus. Ali-
quantulis igitur diebus unà positi,differente eo paucis,sermonem ueritatis li-
benter audiebam: urgebat tamen profectionem suam,dicens se diem festum
religionis suæ, qui immineret omnimodis apud Iudæam celebraturũ, ibiq;
de reliquo cũ suis ciuibus ac fratribus permansurum,euidenter indicans iniu

A riæ se horrore perculsum. Denicq; cum ego dicerem,tu mihi tantum eius uiri,
quem apparuisse dicis,expone doctrinã,& ego meis sermonibus tua dicta cõ
ponens,omnipotentis dei regnũ,iustitiamq; prædicabo,& post hæc si uolue
ris,etiam nauigabo tecum: ualde enim cupio uidere Iudæam,uobiscũ fortassis
perpetuo permansurus. Ad hæc ille: Tu,inquit,siquidem uidere uis patriam BARNA-
nostram,& discere quæ desideras,iam nunc mecum pariter nauiga; si uero te BAS.
aliquid tenet, signa tibi habitationis nostræ derelinquam, ut cum uenire uo-
lueris,inuenire nos facile possis: ego enim crastino ingrediar iter. Quẽ ubi im
mobilem uidi,descendi cum ipso usq; ad portũ,ac diligenter ab eo signa quæ
dixerat habitationis accepi,dicens ei: Quia nisi aliquantulũ pecuniæ necessa-
rio mihi esset à debitoribus reposcendũ,nihil omnino differrem, uelociter ta-
men insequar iter tuum. Cũ hæc dixissem,cõmendato eo attentius his qui na-
ui præerant,regressus sum tristis. Habebat enim me recordatio consuetudi-
nis boni hospitis,& optimi amici. Diebus autẽ paucis remoratus, & his quæ
debebantur ex parte aliqua profligatis: plurima enim festinandi studio negle
xi,ne à proposito impedirer,enauigaui cõtinuo in Iudæam. & post dies XV. *Clemens in Iu*
Cæsaream Stratonis,quæ est Palæstinæ urbs maxima adpulsus sum. Cumq; *dæam nauigat.*
naui egressus,hospitiũ quærerem,rumore populi comperi, quod PETRVS
quidam,illius qui in Iudæa apparuit,& signa multa ac prodigia diuinitus ge-
sta inter homines ostẽdit,discipulus probatissimus, crastino cũ Simone quo-
dam Samaritano ex castello Gethonum habiturus esset uerborum,quæstio-
B numq; certamen. Quibus ego auditis, rogabam demonstrari mihi eius ho-
spitium: quod cum reperissem,atque ante fores constitissem, ingerebam iani
tori,quis nam essem,atque unde aduentarem: & ecce Barnabas procedens,
statim ut me uidit,in complexus meos corruit, gaudio lachrymans, atque ap
prehensum me manu, introducebat ad PETRVM: Quem cum mihi emi-
nus ostendisset: hic est,inquit, PETRVS,quem tibi maximũ esse in dei sapi-
entia dicebam: cuiq; de te rursus sine cessatione loquutus sum. Ingredere igi
tur tanquam bene ei cognitus. Omnia enim quæ in te sunt bona, uerissime cõ
perit, & religiosum propositum diligenter agnouit, ex quo & summo deside
rio agitur, uidendi te. Vnde magnum ei hodie munus meis te manibus offe-
ro,simulq; oblato me ait: Hic est CLEMENS PETRE. At benignissimus
PETRVS audito nomine, adcurrens protinus inhæsit osculis meis, & post *Petrus humani*
hæc cum sedere fecisset me,ait: Bene fecisti prædicatorẽ ueritatis hospitio re- *ter excipit Cle*
cipere BARNABAN, nihil ueritus populi insanientis furorem, beatus eris. *mentem.*
Sicut enim tu legatum ueritatis omni honore dignũ duxisti, ita te quoq; pere
grinantem,& hospitem,ueritas ipsa suscipiet,& ciuem propriæ urbis adscri-
bet,& tunc tibi erit gaudium magnum,quod exiguam nunc impartiens gra-
tiam, æternorum bonorum hæres scriberis. Nunc ergo ne labores exponere
re mihi animum tuum: cuncta enim de te & de moribus tuis BARNABAS
fideli sermone perdocuit,quotidie penè & indesinenter bonorũ tuorum me-
moriam repetens. Et ut tibi breuiter tanquam unanimi iam amico quod in re

C est definiã. Si nihil est quod te impediat, iter age nobiscũ, & audi sermonẽ ueritatis, quem habituri sumus per loca singula, usq; quo ad ipsam nobis perueniendum sit urbem Romã: & nunc tu si quid desideras, dicito. Cumq; ei exposuissem, quid ab initio propositi gesserim, & quomodo per inanes effusus sim

† dilecte deo. quæstiones, & illa omnia quæ tibi † domine mi IACOBE in principijs indicaui, uti ne eadem repetam, libenter promisi, cum ipso me iter acturũ. Hoc est enim, aio, quod cupidissime expetebam. Veruntamen prius mihi cupio rationem ueritatis exponi, ut sciam, si mortalis, an immortalis est anima: & si im-

Quæ Clementem solicitum tenuerint. mortalis, utrum pro his quæ hic agit, ducatur ad iudicium. Sed & quæ sit iustitia, quæ deo placeat, scire desidero. Tunc præterea, si factus est mundus, uel quare factus est: aut si soluendus, & an in melius renouandus: aut si omnino post hæc non erit mundus. & ne per singula progrediar, hæc atque horũ similia ut se habeant, dici mihi uelim. Respondit ad hæc PETRVS: Breuiter, inquit, tibi ô CLEMENS rerũ scientiã tradam, & ausculta iam nunc: Voluntas & consilium dei latuit homines multis ex caussis. Primo quidem, p institutione mala, pro sodalitatibus pessimis, pro consuetudine nequam, p cõloquijs non bonis, pro præsumptionibus minus rectis: pro his, inquam, omnibus, primũ error is, inde contemptus: tum infidelitas & malitia, auaritia quoque, & uana iactantia, aliaq; his similia mala, uelut fumus quidã immensus, uniuersam mundi huius domũ repleuit, & habitantibus intrinsecus intuendi conditorem suum, aspectũ liberum non dedit, neque quæ ei essent placita peruidendi. Quid igitur his qui sunt intrinsecus conuenit? nisi ut eximis præcordijs clamore prolato, auxilium inuocent eius, quem solum domus fumo repleta non claudit, & accedens aperiat ianuam domus, quo possit fumus quidem qui intrinsecus habetur, excludi. Lux uero solis quæ extrinsecus resplendet, induci. Hunc ergo qui ad auxiliũ domus, caligine ignorantiæ, & uitiorũ fumo repletæ, perquiritur: illum esse dicimus, qui appellatur uerus propheta: qui solus inluminare animas hominum potest, ita ut oculis suis, uiam salutis euidenter inspiciant. Aliter enim impossibile est, de rebus diuinis æternisq; cognoscere, nisi quis ab isto uero propheta didicerit: quia sicut ipse pauloante memorabas, fides rerũ, caussarumq; sententiæ, pro ingenijs magis defendentiũ põderantur. Vnde & eadem caussa nunc iusta, nunc iniusta putatur: & quod modo uerũ uidebatur, alterius adsertione falsum uidetur: ista de caussa religionis, ac pietatis fides, ueri prophetæ præsentiã postulauit. ut ipse nobis diceret de singulis, prout se ipsa ueritas habet, & doceret, quomodo oporteat de singulis credi: & ideo ante omnia fidem prophetæ omni cum examinatione oportet probari: quem cũ cognoueris uere esse prophetam, de reliquo cuncta ei credas, oportet: nec ultra discutere eum per singula quæ docuerit, sed habere firma et sancta quæ dicit, quæq; quamuis fide susc ipi uideantur, antehabita tamen probatione creduntur. Cũ enim semel ex initio prophetæ ueritas examinata constiterit, reliqua demũ fide audienda sunt & tenenda, qua eum doctorem esse iam constitit. Et sicut certum est,

PETRVS ad Clementem.

D

Vicia uelut fumus quidã non permittũt nos uidere uoluntatem dei.

1. Ioannis 4. Probandi sunt enim spiritus, an ex deo sint.

A est, cuncta secundũ ueritatis regulam teneri oportere, quæ ad diuinã † sententiam spectãt, ita indubitatũ est à nullo alio nisi ab ipso solo † scribi posse: quod uerum est. Et his dictis, tam mihi aperte, & tam lucide, quis iste esset prophe-

† scientiam † sciri

ta: & quomodo inueniretur, exposuit: ut ego mihi ante oculos habere, & manu contrectare uiderer, probationes, quas de prophetica ueritate protulerat, ingentiq; stupore deficerem, quomodo ea quæ omnes quærunt, ante oculos posita nullus uidet. Vnde iubente eo, ea, quæ ad me loquutus est, in ordinem redigẽs, librum de uero propheta cõscripsi, eumq; de Cæsarea, ad te, ipso iubente, transmisi. Dicebat enim mandatũ se accepisse abs te, ut per singulos annos, si qua essent à se dicta, gestaq;, ad te descripta transmitteret. Interea initio sermonis sui, quem primo die habuit ad me de uero propheta, & de alijs plurimis, cum me instruxisset plenissime, addidit etiam hæc: Vide, inquit, de reliquo, & interesto tractatibus meis, quos, siquando necessitas attulerit, habebo cum his qui contradicunt, aduersus quos disputans, etiamsi forte inferior uisus fuero, non uerebor, ne forte tu de his quæ tibi à me sunt tradita in dubiũ uenias, quia etiam si ego uisus fuero superari, nõ tamen idcirco ea quæ nobis uerus propheta tradidit, infirma uidebuntur. Spero tamen quod nec in disputationibus superemur, si modo rationabiles sint auditores & amici ueritatis, qui discernere ualeant uim, speciemq; uerborũ: & agnoscere, qui sermo exarte sophistica ueniat, non ueritatem continens, sed imaginem ueritatis: & qui

B sit, qui simpliciter, ac sine fuco prolatus, omnem uim non in specie & ornatu, sed in ueritate & ratione possideat.

Liber Clementis de uero propheta nõ extat

Ad hæc ego: Omnipotenti, inquam, deo gratias ago, quia ut optaui & desideraui, instructus sum. Veruntamen de me intantũ esse debes securus, quod de his quæ didici abs te, in dubiũ uenire non possim, ut si tu ipse uelis aliquando fidem meam, à uero propheta transferre omnino non possis: quia pleno spiritu hausi quæ tradidisti: & ne putes magnũ tibi me aliquid polliceri, quod ab hac fide negem me posse transferri. Certũ est apud me, quia quicunq; hominum hanc de uero propheta acceperit rationem, dubitare ultra de ueritate nullatenus poterit. Et ideo confido de hoc diuino dogmate cœlitus diffinito, in quo omnis ars malitiæ superatur. Aduersus prophetiam etenim neque ars ulla stare sufficit, neq; sophismatũ, syllogismorumq; uersutiæ. Sed omnis qui audierit de uero propheta, necesse est ut statim desideriũ capiat ipsius ueritatis, nec ultra sub occasione ueri quærendi, diuersos patietur errores. Propter quod domine mi ô PETRE, nolo sis ultra solicitus, tanquã de eo qui nesciat, quid acceperit, & quantũ sibi commissum sit muneris: certus esto quod scienti & intelligenti gratiam contulisti, nec facile possum decipi, pro eo quod quæ diu desiderabã, citò uideor adeptus. Potest enim fieri ut alius desiderans citò adipiscatur, alius nec tarde ad desiderata perueniat. Et PETRVS, his à me auditis: Gratias ago, inquit, deo meo, & pro salute tua, & p requie mea: ualde enim delector, quià intellexisse te uideo, quanta sit uirtutis propheticæ magnitudo, & quia, ut ais, nec si ego ipse cupiam, quod absit, potero te transb

C uertere in aliam fidem,& ex hoc iam incipe esse nobiscum,& crastino die in-
tereſto disputationibus nostris:erit enim mihi certamen contra SIMONEM
Petrus seorsim à gentibus comedebat. magũ.Cumq; hæc dixisset,secessit ut cibũ caperet cum suis,me aũt seorsim ue-
sci iussit,& post cibũ cum laudem dixisset deo,& gratias egisset, etiam huius
ipsius facti mihi reddidit rationem,& addidit,dicens: Det tibi dominus exæ-
quari nobiscũ in omnibus,ut percepto baptismate possis ad eandem nobiscũ
cõuenire mensam. & his dictis, quiescere me iussit: iam enim somnũ natura
corporis,& ratio tẽporis inuitabat. Postera uero die matutinus ad nos ingre
diebatur ZACHAEVS,& cũ salutasset,ait ad PETRVM:Differt SIMON
certaminis diem in undecimã mensis præsentis,quæ est post septẽ dies. Tunc
enim magis uacuũ sibi disceptandi tempus adfirmat. Sed & mihi uidetur cõ-
perendinatio eius etiam nobis esse necessaria,ut plures conueniant, qui dispu
tationis nostræ uel auditores uel iudices fiant. Veruntamen si probabile tibi
Legant hoc qui ignauiæ suæ spiritũ prætexũt. uidetur,inter moras ea,quæ in cõtrouersiã uenire posse opinamur, inter nos-
metipsos prius discutiamus,ut unusquisq; nostrũ cũ quæ proponẽda sint,&
quæ respondenda, cognouerit,apud semetipsum pertractet,si recte se habe-
ant,aut si inuenire poterit aliquid aduersarius quod obiciat,aut quod obiecta
frustretur. Si uero ex omni latere,quæ à nobis dicenda sunt, claruerunt esse
munita,ita demum confidenter quæstionis ineatur exordiũ: & quidem mea
D hæc est sententia,quod ante omnia requiri oporteat,quid sit omnium primũ,
quid'ue † immaculatũ, quod etiam causſam esse omnium quæ sunt, docendũ
† immediatum est: deinde cuncta quæ sunt,si facta sunt,& à quo,uel per quem:propter quẽ,
utrum ab uno,an ex duobus: an à multis accepere substantiam: & utrum ex
nullis substantibus,an ex aliquibus sumpta sint,& adornata:tum si aliqua uir
tus est in altissimis,aut in inferis: Si est, quid melius est omnibus, aut cunctis
inferius. Si sint aliqui motus,aut nulli, si hæc quæ uidentur erant semper, &
erunt: Si extitere nullo operante, & nullo soluente dilabentur. Si, inquam,
ex his initiũ acceperit disputatio, puto quod ea quæ quærentur diligenti exa-
minatione discussa,facile clarescant. Cum autem hæc claruerint,eorum quæ
sequuntur in promptu reperietur agnitio. Ego quid senserim protuli: quid
etiam tibi uidetur,indicare non pigeat. Ad hæc PETRVS: Dic, inquit, in-
terim SIMONI,faciat ut libet,certus,quod diuina prouidentia largiente,sem
per nos inueniet paratos. Et ZACHAEVS quidem quæ audierat, egressus
est SIMONI nunciare. PETRVS uero respiciens ad nos,& intelligens con
tristatum me esse pro dilatione certaminis,ait: Qui credit summi dei proui-
dentia dispensari mundum,non debet ô amice CLEMENS, de singulis quæ
quoquo modo accidunt, aspernanter accipere, certus quod iustitia dei, eti-
am ea quæ superflua uidentur,aut contraria in unoquoq; negocio,opportu-
no exitu,competentiq; dispensat,præcipue tamen erga eos,qui eum familia-
Diligentibus deũ,omnia cooperantur in bonum. Rom.8. rius colunt:& ideo qui de his, ut dixi,certus est,si quid euenìat contra senten
tiam, nouit pro eo mœrorem de animis expellere, meliore sententia manife-
stum habens, quod dispensatione boni dei, etiam quod contrarium putatur,
uertatur

A uertatur in melius,propter quod ô CLEMENS etiam nunc non te cõtristet
magi SIMONIS ista dilatio. Credo enim quod per dei prouidentiam gestũ
sit ad utilitatem tuam,ut possim tibi rationem fidei nostræ,in hac septem die-
rum comperendinatione, absq; aliquo strepitu,ordinemq; consequenter ex-
ponere secundum traditionem ueri prophetæ, qui solus scit, quæ facta sunt,
ut facta sint: & quæ fiunt,ut fiant, quæq; erunt,ut erunt, quæ tamen manife-
ste quidem dicta,non tamen manifeste scripta sunt, intantũ,ut cum leguntur,
intelligi sine expositore non possint,propter peccatum quod coãdoleuit ho-
minibus,sicut superius diximus. Idcirco igitur explanabuntur tibi per me o-
mnia,ut in his quæ scripta sunt,dilucide quæ sit sentẽtia legislatoris agnoscas.
Cumq; hæc dixisset,exponere mihi singula de his quæ in quæstione esse ui-
debantur legis, capitulis cœpit,ab initio creaturæ usque ad id temporis,quo
ad eum Cæsaream deuolutus sum. Hæc mihi,dicens,dilatio SIMONIS con-
tulit,ut per ordinem cuncta cognoscerem. Alias,inquit,secundum ea quæ op
portunitas sermonis adtulerit,de singulis quibusq; quæ nunc compendio-
sius diximus,latius differemus, ut secundum ea quæ pollicitus sum tibi, ple-
nius de omnibus perfectiusq; cognoscas. Quia ergo hodierna adhuc nobis
supereſt dies,ex his †quæ dilata sunt,uolo tibi rursus ea quæ dicta sunt breui *†qui dilati*
ter iterare,ut magis tibi ad memoriam reuocentur. Et exin cœpit hoc modo
mentibus meis innouare quæ dixerat. Meministi ô amice CLEMENS, quæ
mihi fuerit de æterno seculo,ac finem nescìente,narratio? Tunc ego nihil,in-
B quam, ô PETRE aliquando retinebo,si hoc omittere,aut obliuisci potuero.
& PETRVS libenter hac mea responsione susceptа,gratulor tibi,inquit,qd'
ita responderis,& non quod hæc ipsa facile dicas, sed te meminisse protule-
ris: quæ enim summa sunt,silentio honorari uolunt. ad fidem tamen eorum
quæ de ineffabilibus meministi,dic quæ retines ex his quæ in loco secundo à *Sũma,SILENTIO honorari uolunt.*
nobis dicta sunt,quæ proferri facile queunt,ut peruidens tenacitatem memo-
riæ tuæ,de quibus uolo,promptius tibi indicẽ,& libenter aperiã. Tunc ego
ubi aduerti eũ auditorũ memoria gaudere,non solũ,inquam,diffinitionis tuæ
memor sum,sed & præfinitionis illius,quæ ante diffinitionem posita est,& o-
mnium penè quæ exposuisti,sensum integrũ seruo: etiam si uerba nõ omnia,
quia tanq; uernacula animæ meæ,& ingenita effecta sunt quæ dixisti. Nimiũ
enim sitienti mihi dulcissimũ poculũ porrexisti, & ne putes quod rerũ imme
mor,uerbis te occupẽ,iam nunc quæ dicta sunt in memoriã reuocabo,in quo
me plurimũ iuuat ordo disputationis tuæ: etenim quia cõsequenter directa
sunt,& librate ordinata quæ dicis,idcirco & facile ad memoriã ordinis sui li-
neis reuocantur. Multũ nanq; ad recordandũ prodest ordo dictorũ:cũ enim *Ordo memoriam iuuat.*
recolere singula per consequentiã cœperis,ubi aliquid deest,statim sensus in-
quirit,& cum inuenerit,seruat:aut certe,si inuestigare nequierit,à magistro re
quirere non pigebit. Sed ne moram faciam in reddendo ea quæ poscis à me,
retexam breuiter, quæ de ueritatis diffinitione tradidisti. Erat semper, & est,
& erit illud à quo prima uoluntas genita sempiternitate constat, & ex prima

Aeternas uolũtates appellat filium & ſpiritum ſanctum.

uoluntate iterum uoluntas. Poſt hæc mundus, ex mundo tempus, ex hoc hominum multitudo, ex multitudine electio amicorũ, ex quorũ unanimitate pacificum cõſtruitur dei regnũ. Reliqua uero quæ hæc cõſequi deberent, aliàs te mihi dicturum eſſe promiſeras. Poſt hæc cum de creatura mundi expoſuiſſes: diffinitionem dei, quam in conſpectu omniũ primorũ angelorum de ſua † uoluntate promiſit, quamq; æternã legem cunctis ſtatuit, intimaſti, & quod duo regna poſuit, præſentis dico temporis & futuri, & tempora utriq; conſtituit, ſtatuitq; expectari iudicij diem, quam ipſe diſtinuit, in qua habenda ſit rerum, animarumq; diſcretio, ut impij quidem pro peccatis ſuis igni tradantur æterno: Hi uero qui ſecundũ uoluntatem conditoris dei uixerint, pro bonis operibus benedictione ſuſcepta, clariſſima luce fulgentes, introducti ad æternam ſedem, & in incorruptione durantes, ineffabilium bonorũ munera æterna percipiãt. Hæc me proſequente, gaudio perfuſus PETRVS, tanquam ſuper filio tripudians, ne forte in reliquorũ memoria titubans, erubeſcerẽ propter eos qui aderant, ſufficit, inquit, ô CLEMENS: euidentius em̃ hæc quàm à meipſo expoſita fuerant, ædidiſti. Et ego aio, narrandi ordinem, & lucidius ea quæ res expetit proferendi, eruditio nobis contulit liberalis, qua ſi utamur

Artium liberaliũ quis debeat eſſe ſcopus.

in antiquitatis erroribus, in perniciem uitæ uerborũ decore, ac ſua uitate decidimus. Si uero ad adſerẽdam ueritatem, eruditionẽ ſermonis, & gratiã conferamus, puto ex hoc non parum utilitatis adquiri. Veruntamen mi domine PETRE, quanta me arbitraris gratulatione ſublatum, cum in cæteris omnibus, tum præcipue in illius doctrinæ ſententia, qua ais, unus eſt deus, cuius opus mundus eſt, quiq; quia iuſtus eſt omnimodis, unicuiq; pro actibus ſuis reddet. Et poſt hæc addidiſti, dicens, pro cuius dogmatis adſertione innumera uerborũ milia mouebuntur: ſed in his, quibus ueri prophetæ conceſſa eſt ſcientia, omnis iſta uerborũ ſylua ſucciſa eſt. Et propter hoc cum mihi tradideris de uero propheta ſermonẽ, omni me adſertionũ firmitate roboraſti. Inde

Sũmà religionis noſtræ in VNO deo conſiſtit.

ſiſtere: ilico reſpondi: Optime proſequutus es PETRE, propter quod de reliquo iam tanquam ſcienti quæ ſint fundamenta fidei, & pietatis, ueri prophetæ traditiones incunctanter expone: cui ſoli credendum eſſe, euidenter probatũ eſt. Illam uero expoſitionem quæ adſertionibus & argumentis indigeat, infidelibus ſerua, quibus nondum cõmittere propheticæ gratiæ, indubitabilem iudicaueris fidem. Et cum hæc dixiſſem, tu utrunq;, inquam, pollicitus es: te hanc mihi ſimplicem expoſitionem, ac totius erroris expertem, & illam quæ per ſingulas quaſq; quæſtiones explicatur, quæ †& à te mouebãtur, in tempore traditurum. Et poſt hæc expoſuiſti per ordinem, à principio mundi, uſque ad præſens tempus cõſequentiam rerum, & ſi placet poſſum memoriter uniuerſa retexere. Ad hæc PETRVS: Magnifice, inquit, delector ô CLEMENS, quod tam tuto cordi uerba cõmittam: memorem nanq; eſſe eorum quæ dicuntur, indicium eſt in promptu habere operũ fidem. Cum uero malus dæmon ſalutis uerba furatur, & de memoria rapit, etiam ſi uelit, ſaluari nõ

†quidem

poterit.

A poterit. Perdit enim uiam, qua peruenitur ad uitam, propter quod eò magis repetamus, quæ dicta ſunt, & confirmemus ea in corde tuo: id eſt quomodo, uel à quo factus ſit mundus, ut tendamus ad amicitiã conditoris. Amicitia autem efficit bene uiuendo, & uoluntati eius obediendo, quæ uoluntas omniũ uiuentium lex eſt. Breuiter ergo tibi hæc eadem firmioris cauſſa memoriæ retexemus. In principio cum feciſſet deus cœlum & terram, tanq; domũ unã, ipſa quæ ex corporibus mundi reddita eſt umbra, his quæ intrinſecus clauſa fuerant, tenebras ex ſe dedit. Sed cum uoluntas dei introduxiſſet lucem, tenebræ illæ quæ ex umbra corporum factæ fuerant, cõtinuo deuoratæ ſunt: tunc deinde lux in diem, tenebræ deputãtur in noctem. Iam uero aqua, quæ erat intra mundum, in medio primi illius cœli, terræq; ſpatio, quaſi gelu concreta, & cryſtallo ſolidata diſtenditur, & huiuſmodi firmamento uelut intercluduntur media cœli ac terræ ſpatia, idq; firmamentũ cœlum conditor appellauit, antiquioris illius uocabulo nuncupatum, & ita totius mundi machinam, cũ una domus eſſet, in duas diuidit regiones. Diuiſionis autem hæc fuit cauſſa, ut ſuperna regio angelis habitaculum, inferior uero præberet hominibus. Poſt hæc quod reliquũ fuit in inferioribus aquarũ, iuſſu uoluntatis æternæ, locus maris & chaos effectum recipit, eisq; ad demerſa & concaua defluentibus, arida quidem apparuit terra. Congregationes autem aquarũ, effecta ſunt maria. Et poſt hæc terra quæ apparuerat, herbarũ & uirgultorũ di-

Per euangeliũ peruenitur ad uitam.

B uerſa genera produxit, fontes quoque & fluuios, non ſolũ in planis, ſed & in in ea, eſſet facultas his omnibus pro arbitrio uti, id eſt ſiue ad bona uelint, ſiue etiam ad mala. Poſt hæc ſtellis adornat cœlum iſtud uiſibile. Solem quoque & lunam ponit in eo, ut alterius lumine dies, & nox uteretur alterius, ſimulq; ut eſſent indicio rerum præteritarũ, præſentiũ, & futurarũ. Pro ſignis enim temporũ facta ſunt ac dierum, quæ uidentur quidem ab omnibus, intelligũtur autem ab eruditis & intelligentibus ſolis. Cumq; poſt hæc de terra & aquis produci iuſſiſſet animantia, Paradiſum fecit, quem & deliciarũ locum nominauit. Poſt hæc autem omnia hominem fecit, propter quẽ cuncta præparauerat, cuius interna ſpecies eſt antiquior, et ob cuius cauſſam omnia quæ ſunt, facta ſunt, miniſterio eius conceſſa, & habitationis eius uſibus data. Igitur conſummatis omnibus quæ in cœlo & in terris ſunt, atque in aquis multiplicato etiam hominum genere, octaua generatione homines iuſti, qui angelorum uixerant uitam, inlecti pulchritudine mulierũ, ad promiſcuos, & inlicitos concubitus declinauerunt, & inde iam indiſcrete & contra ordinẽ cuncta agentes, ſtatum rerum humanarũ & diuinitus traditũ uitæ ordinem permutarunt. Ita ut omnes homines, uel perſuaſione, uel ui peccare in creatorem ſuum cogerent deum. Ex nona generatione naſcũtur Gigantes, illi qui à ſeculo nominantur, non δηακοντόπηχαι, ut Græcorũ fabulæ ferunt: ſed immenſis corporibus æditi, quorũ adhuc ad indicium in nonnullis locis oſſa immenſæ magnitudinis oſtenduntur. Sed aduerſum hos iuſta dei prouidentia dilu-

Terra.

Fontes.

Caue ĩtelligas hic ſuperſtitioſam Aſtrologiam, quã nonus liber ſectatur; ſed quod ex huiuſmodi prodigijs, qualia tpe Ezechiæ, Ioſue Aduẽtus et paſſionis Chriſti, & iudicij die futura ſint, liceat diuinare alum ſtatũ rerum.

GIGANTES. Geneſis 6.

Diluuium.

C uium mundo introduxit,ut orbis quidem terrarum ab eorum contagione di
lueretur. Omnis uero locus ab impiorũ nece uerteretur in pelagus: unus ta-
Noë iustus. Gen. 6. men tunc inuentus est iustus, nomine Noë, qui in arca cum tribus filijs, eo-
rumq; uxoribus liberatus. Post aquarũ decursus,cũ his animalibus quæ secũ
clauserat,et seminibus,mundi habitator effectus est. Duodecima generatione
Crescite et mul tiplicamini. Gen. 9. cum deus benedixisset homines,& multiplicari cœpissent,acceperunt præce
ptum,ne sanguinem degustarent: propter hoc enim etiam diluuiũ factũ est.
Tertiadecima generatione cum ex tribus filijs Noë,unus qui erat medius,pa-
Cham seruorũ pater. Gen. 9. tri fecisset iniuriam,posteritati suæ ex maledicto conditionem seruitutis indu
xit,cuius interim senior frater habitationis sortem,eam quæ est in medio ter-
ræ,susceptit,in qua est regio Iudææ. Iunior uero Orientis plagã sortitus est:
ipse autem Occidentis accepit. Quartadecima uero generatione ex maledicta
progenie,quidã propter artem magicam primus aram statuit dæmonibus,
honorem sanguinis litans. Quintadecima generatione primo omnium homi
nes Idolum statuentes,adorauerunt,& usq; ad illud tempus diuinitus huma-
no generi data Hebræorũ lingua,tenuit monarchiam. Sextadecima genera-
tione mouerunt se ab Oriente filij hominũ,& uenientes ad terras patrũ suo-
rum unusquisq; sortis suæ locum,proprij uocabuli appellatione signauit. Se-
D ptimadecima generatione apud Babyloniam Nemroth primus regnauit, ur-
Gen. 11. Ignẽ Persæ co lerant, tanquã eum cui debere mus uitam. bemq; construxit,& inde migrauit ad Persas,eosq; ignẽ colere docuit. Octa
uadecima generatione muratæ urbes factæ sunt,& exercitus instituti,armaq;
& iudices,legesq; sancitæ,templa constructa,et principes gentium tanquam
dij adorati sunt. Nonadecima generatione posteri illius,qui post diluuiũ ma
ledictus est,proprios terminos excedentes, quos in Occidentalibus partibus
Bellorũ origo sorte susceperant,eos qui mediũ terræ fuerant sortiti locum, in terras Orien-
tis expellunt,& usque ad Persidem fugant,ipsiq; in expulsorum locis iniqua
sorte succedunt. Vicesima generatione ob incesti crimen primus morte pro-
pria filius ante patrem defunctus est. Vicesimaprima generatione extitit uir
quidam sapiens,ex genere eorũ qui fuerunt expulsi,ex semine primogeniti fi-
Inde Abrahã etiam nomen habuit. liorum Noë,nomine Abrahã, à quo nostrũ Hebræorũ ducitur genus. Hic
cum uniuersus iterum mundus diuersis erroribus esset oppressus,& pro im-
manitate scelerum maturũ ei pararetur excidium,nõ iam per aquam, sed per
Gen. 17. ignem. Cũq; iam plaga initio à Sodomis sumpto, immineret & uniuerso or-
bi terrarũ,pro amicitijs (quibus erat ei familiaritas cum deo) cui bene placue
rat, uniuersum mundum ne pariter periret, eripuit. Ab initio tamen cæteris
omnibus errantibus,ipse cum arte esset astrologus,ex ratione & ordine stel-
Nã apud Chal dæos diu ege rat. Gen. 15. larum agnoscere potuit conditorem,eiusq; prouidentia intellexit cuncta mo
derari. Vnde & angelus adsistens ei per uisionem,plenius eũ de his quæ scn-
tire cœpit,edocuit. Sed & quid generi eius ac posteritati deberetur, ostendit,
& nõ tam eis danda hæc loca quàm reddenda promisit. Igitur Abraham cũ
rerum causas desideraret agnoscere, idq; secum intenta mente peruoluret,
Psal. 7. Act. 1. apparuit ei uerus propheta, qui solus omniũ corda & propositum nouit,& omnia

A omnia ei,quæ desiderabat aperuit,diuinitatis scientiam docuit: mundi origi-
nem,finemq; pariter indicauit. Animæ immortalitatem ac uiuẽdi instituta,
quibus deo placeretur,ostendit: Resurrecturos quoq; mortuos, ac iudiciũ
futurũ,bonorũ remunerationem,malorũ pœnas, iusto cuncta moderanda
iudicio,declarauit. Omnibusq; rite ac sufficienter edoctis,ad sedes rursus in-
uisibiles secessit. Verũ cum adhuc ABRAHAM in ignorantia uersaretur,si-
cut tibi & antea iam diximus,nati sunt ei filij duo, quorum unus ISMAEL,
alius HELIESDROS appellati sunt: ex alio Barbaræ gentes, ex alio Persa-
rum populi descendunt. E quibus nonnulli Bracmanorũ uitam,& uicina in-
stituta sectati sunt. Alij apud Arabiam consederunt,ex quorũ posteris nõnul
li etiam in Aegyptũ dispersi sunt,inde denicq; & Indorũ quidam & Aegyptio
rum circumcidi didicere,ac purioris obseruantiæ esse quàm cæteri,licet pro-
cessu temporis quamplurimi eorũ ad impietatem uerterent argumentũ & iu
dicium castitatis. Veruntamen cũ hos duos filios tempore quo adhuc in igno
rantia rerũ uixerat,susceptisset. dei agnitione percepta petit ab eo,qui erat iu-
stus,ut ex Sara, quæ ei erat coniunx legitima,cum esset sterilis,habere proge
niem mereretur: & accepit,quem & ISAAC nominauit,ex quo natus est IA
COB, de IACOB autem XII. patriarchæ, & ex ipsis duodecim septuagin
ta duo. Hi fame exorta Aegyptũ ueniũt cum omni domo sua,& intra annos
CCCC. benedictione & promissione dei multiplicati,adfligebantur ab Ae-
B gyptijs. Cumq; affligerentur,apparuit uerus propheta MOYSI. & Aegy-
ptios quidem resistentes,ne Hebræorum populus exiret ab eis, & rediret ad
patriam terram,decem plagis cœlestibus affecit. populum uero dei eduxit ex
Aegypto. Sed qui superfuerant ex Aegyptijs,conspirati cũ animositate regis
sui insequuti sunt Hebræos: quos cum reperissent super littus maris,& interi
mere omnes,ac delere cogitarent, Moyses oratione ad deũ fusa, mare in duas
partes diuisit,ita ut aqua dextera leuaq; quasi gelu concreta teneretur. Et po-
pulus quidem dei transiret uelut iter aridum; insequentes uero eos Aegyptij
temere ingressi necarentur. Vbi enim ultimus ex Hebræorum populo ascen
dit, Aegyptiorũ quoq; ultimus descendit in mare, & continuo aquæ maris,
quæ ut gelu constrictæ tenebantur,præcepto eius qui constrinxerat,relaxa-
tæ,pœna de impiorũ populo recepta, naturæ suæ libertatem sumpserunt.
Post hæc Moyses,dei omnia prouidentis præcepto,Hebræorũ populũ edu
xit in deserto,& iter breuissimum, quod fert de Aegypto ad Iudæam, relin-
quẽs,per longos eremi plebẽ ducit anfractus,ut quadraginta annorũ exerci-
tijs,mala quæ eis ex Aegyptiorũ moribus usu longi temporis inoleuerãt, in-
nouatione mutatæ consuetudinis aboleret. Interea uenitur ad montẽ SINA,
& inde lex eis,uocibus & uisionibus cœlestibus traditur, decem conscripta
præceptis,quorũ primũ & maximũ fuit,ut ipsum SOLVM colerent deũ,nec
ullam sibi aliam speciem uel formam statuerent ad colendũ. Sed cum Moy
ses ascendisset ad montem, ibiq; diebus quadraginta moraretur,populus qui
decem plagis percussam uiderat Aegyptũ,& disruptum mare,ac pedibus in-

Abraham. Ismaël. Gen. 17. Heliesdros.
Isaac. Iacob. XII. patriarchæ.
X. plagæ. Exodi 7.
Exodi 14.
In deserto Sur. Psalmo 117.
Exodi 20.
X. præcepta.

Deuter. 8. greſſum,manna quoq; ſibi pro pane cœlitus datum, & ex ſequenti petra po-
culum miniſtratum,quæ ſpecies cibi per uirtutem dei,in quem quiſq; delide
raſſet uerteretur ſaporẽ : cumq; ſub plaga cœli ardentiore poſiti, ne æſtibus
coquerentur, nube obumbrabantur in die,nocte uero columna ignis inlumi
nabatur, ne ad eremi uaſtitatem horror quoq; accederet tenebrarũ. Cum,
Apis Aegypti orum deus. inquam,moraretur Moyſes,ipſi ſecundũ ſpeciem Apidis,quem coli in Aegy
pto uiderant,aureum caput uituli facientes adorauerunt. Et poſt tot ac tanta,
Exodi 32. quæ uiderant mirabilia,ueteris conſuetudinis ſordes elimare à ſe, atq; ab-
ſtergere nequiuerunt,& ob hoc breui ſpatio iter, quod ex Aegypto ducit ad
Iudæam relinquens,immenſo eremi ambitu egit eos Moyſes,ſi forte poſſit,ut
ſuperius memorauimus, uetuſtæ conſuetudinis mala nouellæ inſtitutionis
permutatione diſcutere. Cum interim fidelis & prudens diſpenſator Moyſes
In uicijs corri gendis quid ob ſeruandum. peruidens populo ex Aegyptiorũ conſortio altius inoleuiſſe uitium idolis im
molandi,nec poſſe de eis radicem mali huius excidi, immolare quidem eis cõ
ceſſit,ſed deo ſoli hoc fieri permiſit,ut mediam quodammodo partem uitij al
tius inoliti reſecaret. Aliam uero mediam, per aliud & aliud tempus reſerua-
ret emendandam, per illum ſcilicet,de quo ipſe dixit : Prophetam uobis ſuſci-
Deutero.18. tabit dominus deus ueſter, quem ſicut meipſum audite, ſecundũ omnia quæ
dixerit uobis. Quicunq; non audierit prophetã illum, exterminabitur anima
D eius de populo ſuo. Ad hæc autem etiam locum ſtatuit, in quo ſolo liceret eis
immolare deo. Hoc autem totũ eo proſpectu gerebat,ut cum tempus oppor-
Oſeæ 6. tunum ueniſſet,& didiciſſent per prophetam, quia deus miſericordiam uult,
Matth.8. & non ſacrificium. Viderent eum qui eos doceret locum dei electum, eſſe ſa-
pientiam eius,in quo conueniret offerri hoſtias deo. Hunc autem locum, qui
In Chriſto qui ſapientia eſt pa tris hoſtia ob lata eſt. ad tempus uidebatur electus,incurſionibus hoſtiũ & excidijs ſæpe uexatum,
& ad ultimũ quoq; audirent penitus excidendũ,ad cuius rei fidem etiam ante
aduentum ueri prophetæ,qui eſſet hoſtias cum loco pariter repudiaturus,ſæ
pe ab hoſtibus populatus eſt,& igni incenſus,atque in captiuitatem populus
abductus,in exteras nationes : & exinde cum ad miſericordiam dei confuge-
ret,reuocatus eſt;ut per hæc doceretur,quia ſacrificia offerẽs expellitur,& in
manus hoſtium traditur. Miſericordiam uero faciens & iuſtitiam,ſine ſacrifi-
cijs de captiuitate liberatur,& in terram patriã reſtituitur. Sed hoc intelligere
paucos admodũ accidit. Plures enim etiam ſi ſentire hæc & aduertere pote-
rant, uulgi tamen inrationali opinione tenebantur. Paucorũ nanq; eſt recta
cum libertate ſententia. Igitur Moyſes his adminiſtratis Anſer quendam no-
Anſes qui & Ioſue dictus. mine præponens populo,qui eos reuocaret ad patriam terram. Ipſe ad mon
tem quendã præcepto dei uiuentis aſcendens,illic defunctus eſt : cuius tamen
Deute.34. talis fuit mors,ut uſq; in hodiernũ diem ſepulturam eius nullus inuenerit. Vt
ergo populus patrium contigit ſolum per prouidentiã dei, primo ſtatim in-
greſſu iniquarũ gentiũ habitatores fugantur : & ipſi hæreditatem paternam
iudices ſorte ſuſcipiunt. Tum deinde per aliquantũ temporis iudicibus, nõ re
gibus gubernati,ſtatu tranquilliore durarunt. Vbi uero tyrannos ſibi magis
quæſiuere,

A quæſiuere, quàm reges : tunc etiam in loco, qui eis orationis cauſſa fuerat
prædeſtinatus, templum pro ambitione regia conſtruxere : & ſic per ordi-
nem regibus impijs ſibi inuicem ſuccedentibus,ad maiores impietates etiam
populus declinauit. Vt autẽ tẽpus adeſſe cœpit, quo id quod deeſſe Moyſis
inſtituti, ut diximus,impleretur. Et propheta quem præcinuerat appare-
ret, qui eos primo per miſericordiam dei moneret ceſſare à ſacrificijs. Et
ne forte putarẽt, ceſſantibus hoſtijs remiſſionem ſibi nõ fieri peccatorũ,Ba-
ptiſma eis per aquam ſtatuit,in quo ab omnibus peccatis, inuocato eius no-
mine,ſoluerentur : & de reliquo perfectam uitam ſequentes,in immortalita-
te durarẽt : nõ pecudũ ſanguine,ſed ſapientiæ dei purificatione purgati. De-
nique etiam hoc ponitur euidens magni myſterij huius indiciũ,ut omnis qui
credens prophetæ huic,qui à Moyſe prædictus eſt, baptizaretur in nomine
ipſius, ab excidio belli,quod incredulæ gẽti imminet,ac loco ipſi, ſeruaretur
inlæſus. Non credẽtes uero extorres loco & regno fiant, ut uel inuiti intel-
ligant,& obediant uoluntati dei. His igitur præordinatis,adeſt qui expecta-
batur,indicia ſui,quibus fieret manifeſtus,ſigna & prodigia deferẽs. Sed ne
ſic quidem populus credidit,qui ad hæc credenda tot ſeculis eruditus eſt;&
non ſolum non credidit,ſed addidit infidelitatis blaſphemiã,uoracem homi-
nem,& uentri ſeruientem,ac dæmone agi eum, qui ob ſalutẽ ſuam uenerat,
dicens, intantũ nequitia, malorũ miniſterijs ualet,quod niſi ſapientia dei ad-
fuiſſet his,qui diligũt ueritatem,omnes penè ſimul impius error inuolucrat.
B Nos ergo primo ſelegit duodecim ſibi credẽtes,quos Apoſtolos nominauit.
Poſtmodũ alios ſeptuaginta duos probatiſſimos diſcipulos,ut uel hoc mo-
do recognita imagine Moyſis,crederet multitudo,quia hic eſt quem prædi-
xit Moyſes uenturũ prophetam. Sed fortaſſis dicat aliquis,quia imitari nume-
rum cuicũq; poſſibile eſt, at quid de ſignis & uirtutibus dicet,quæ iſte facie-
bat? Etenim Moyſes uirtutes & ſanitates fecerat in Aegypto. Is quoq; quem
ipſe prædixit ſicut ſeipſum ſurrecturũ prophetam,cum omnem languorem,
& omnem infirmitatem curaret in plebe,uirtutes faceret innumeras, uitam
euangelizaret æternam,ab impijs actus eſt in crucem, quod tamen factum,
uirtute eius cõuerſum eſt in bonũ. Deniq; cum pateretur, omnis ei cõpaſſus
eſt mundus: Nam & ſol obſcuratus eſt,& aſtra turbata ſunt : mare cõmotũ
eſt,montesq; diſrupti,& ſepulchra patefacta ſunt; uelũ templi ſciſſum eſt,ue
lut lamentans excidiũ loco imminens. Et tamen cum omnis mundus cõmo-
tus ſit,ipſi etiam nunc ad inquiſitionem tantarũ rerum nullatenus cõmouen-
tur. Verum,quoniam neceſſariũ erat,ut in locum eorum,qui increduli per-
manebant,uocarentur gentes,ut repleretur ille numerus,qui demonſtratus
fuerat Abrahæ,mittitur in uniuerſum mundũ ſalutaris regni dei prædicatio.
Perturbantur ob hoc mũdani ſpiritus, qui libertatem quærentibus ſemper
obſiſtunt,& ad deſtruendam dei ædificationem errorũ machinas quærunt
quibus,his qui ad ſalutis & libertatis gloriam tendunt,obſiſtentes,& agones
aduerſum eos non minimos deſudantes, fortiores effecti,ad ſalutis coronam

C

Magnificatem pla cæpta con ſtrui.

Baptiſmus in locũ ſacrifício rum ceſſit. Hebr. ult.

Minis conatus eſt Chriſtus du ram Iudæorũ gen.ẽ compe lere ad fidem, poſtq; blãditijs nihil promotũ eſt.

Ioan. 7.

XII. apoſtoli. LXXII. diſcipuli.

In locũ Iudæo rũ uocatæ ſunt gentes.

C

Tenebræ Christo patiente.

uenirent; non sine palma uictoriæ. Interim cum passus esset, & ab hora sexta usque ad nonam mundū tenebræ pressissent, sole reducto, ac rebus in ordinē restitutis, etiam homines nequam ad se atque ad mores suos, metu cessante, regressi sunt. Nam quidam eorū cum omni custodia seruantes locū, quem non potuere resurgentem tenere, magum dicebāt. alij finxerūt furatum. Veritas tamen ubicq; uincebat. Ad indiciū enim, quod hæc diuina uirtute agerentur; nos qui fueramus paucissimi, processu dierum, adstipulante deo, multo plures quàm illi efficiebamur: ita ut aliquando pertimescerent sacerdotes, ne forte per dei prouidentiam, ad confusionem ipsorū, in fidem nostram uniuersus populus conueniret, frequenter mittentes ad nos, rogabant, ut eis de

Iudæi Christū non credunt aduenisse.

iesv dissereremus, si ipse esset ꝓpheta, quē Moyses prædixit, qui est CHRISTVS æternus. De hoc enim solo, nobis qui credidimus in IESVM, aduersum non credentes Iudæos, uidetur esse differentia. Verū cum frequenter super hoc rogarent: nos aūt opportunū tempus requireremus, septimana iam una ex passione domini complebatur annorū, & ecclesia domini in Hierusalem cōstituta, copiosissime multiplicata crescebat per IACOBVM, qui à domino ordinatus est in episcopum, rectissimis dispensationibus gubernata.

Iacobus à Christo ordinatus Episcopus.

Cū aūt nos duodecim apostoli ad diem paschæ, cū ingenti multitudine cōuenissemus, Ingressi ecclesiā fratrū, unusquisq; nostrūm IACOBO interrogante, quæ à nobis per loca singula gesta sint; audiēte populo, breuiter exponimus: in quibus CAIPHAS pōtifex, missis ad nos sacerdotibus, rogat ueni

D

re ad se, ut aut ratione doceamus eū, quia IESVS æternus est CHRISTVS: aut ipse nos doceat, quia non est, quo in utramlibet fidem uniuersus populus conueniret, & hoc facere nos frequenter exorat. Nos uero sæpe distulimus, tempus semper opportunius requirentes. Et ego CLEMENS respondi ad hoc, puto hoc ipsum quod quæritur, utrū ipse sit CHRISTVS, multū prosit ad fidei rationem. Alioqui nunquam Pontifex pro hoc tam frequenter rogaret, ut de CHRISTO uel disceret, uel doceret. Et PETRVS: Recte respondisti ô CLEMENS. Sicut enim sine oculis cernere nemo potest, nec sine auribus capere auditū, uel absq; naribus odoratum, neque sine lingua gustum sumere, aut absq; manibus aliquid contrectare: ita impossibile est absque uero propheta, quæ deo placeant noscere. Et ego respondi, quod ipse sit uerus propheta CHRISTVS, te docēte iam didici: sed quid sit hoc ipsū CHRISTVS, aut cur ita appelletur, uelim discere, uti ne uaga mihi sit & incerta res tantæ notitiæ. Tunc PETRVS docere me hoc modo cœpit. Deus cum fecisset mundum, tanquam uniuersitatis dominus, singulis quibusq; creaturis principes

In omni genere creaturarū statuit deus principes.

statuit, ipsis quoq; arboribus, montibusq;, ac fontibus, & fluminibus, & uniuersis, ut diximus, quæ fecerat. Multum enim est ire per singula. Statuit ergo angelis angelū principem, & spiritibus spiritū, syderibus sydus, dæmonibus dæmonem, auibus auem, bestijs bestiam, serpentem serpentibus, piscem pisci bus, hominibus hominem, qui est CHRISTVS IESVS. Christus autem dicitur eximio quodam religionis ritu: nam sicut regum sunt quædam cōmu-

CHRISTVS quare dicatur.

A nia nomina, ita ut apud Persas Arsaces, apud Romanos Cæsar, apud Aegyptios Pharao, ita apud Iudæos CHRISTVS cōmuni nomine rex appellat: caussa aūt huius appellationis hæc est. Quoniamquidem cū esset filius dei & initium omniū, homo factus est: hunc primū pater oleo perunxit, quod ex ligno uitæ fuerat sumptum: ex illo ergo ungento CHRISTVS appellatur. Inde denique etiam ipse secundum prædestinationem patris, pios quosque cum ad regnum eius peruenerint, uelut qui asperam superauerint uiam, pro laborum refectione simili oleo perunget, ut & ipsorum lux luceat, & spiritu sancto repleti, immortalitate donentur. Virgulti uero huius, ex quo sumptum est istud ungentum, uniuersam naturam tibi sufficienter exposuisse memini. Sed & nunc per breuissimam speciem de omnibus te in memoriam reuocabo. In præsenti uita primus pontifex AARON, chrismatis compositione perunctus: quod ad imaginem illius, de quo supra diximus, spiritalis ungenti factum est, princeps populi fuit, & tanquam rex primitias & tributum per capita accepit à populo, & iudicandi plebem sorte susceptā, de mundis, immundisq; iudicabat. Sed & si quis alius ex ipso ungento perunctus est, tanquam uirtute inde concepta, etiam ipse rex, aut propheta fiebat, aut pontifex. Quod si temporalis hæc gratia ab hominibus composita, tantum potuit: intellige iam tu quantum sit illud ungentum, quod à deo de uirgulto uitæ prolatum est, cum hoc quod ab hominibus factum est, tam exi-

Apud Iudæos rex Christus dicitur cōmuni nomine.

Chrismate ungebātur reges & prophetæ.

B mias inter homines conferat dignitates. Quid enim in præsenti seculo propheta gloriosius, pontifice clarius, rege sublimius? Et ego ad hæc respondi: Memini PETRE dixisse te de primo homine, quia propheta fuit. Quod aūt unctus fuerit, non dixisti. Si ergo sine ungento propheta nullus est, quomodo primus homo cū nō esset unctus fuit propheta? Tum subridens PETRVS: Si primus, inquit, homo prophetauit, certum est qđ & unctus sit. Licet enim unctionem illius siluerit ille qui legem in paginis cōdidit: nobis tamen intelligenda hæc euidenter reliquit. Sicut enim si unctū eum dixisset, non dubitaretur & prophetam eum fuisse, etiam si scriptū non esset in lege: ita cum certū sit eum prophetam fuisse, similiter certum est & quod unctus sit, quia sine ungento prophetare non poterat. Verum hoc magis dicere te oportuit, chrisma arte miropolica compositum est ab AARON, quomodo primus homo perungi potuit ungento ante compositionis artibus nondū repertis? Et ego respondi: Non me traducas PETRE, non enim de ungenti compositi & temporali oleo loquor. Sed de illo simplici & æterno, quod à deo factum esse docuisti. Ad cuius similitudinē istud compositū esse ab hominibus dicis. Et PETRVS ad hæc ut uidebaī indignans. Quid putas CLEMENS, quia oēs omnia ante tempus scire possumus? sed nunc uti ne à proposito sermone recedamus, aliās tibi, cum ꝓfectus tuus manifestus fuerit, de his apertius exponemus. Tunc autem ungento cōpositō perunctus pōtifex, uel ꝓpheta dei altare succendens, in omni mūdo clarus habebatur. Sed post AARON qui pōtifex fuit, alius ex aquis adsumit, nō Moysen dico, sed illū q in aquis baptismi, filius

Sine ungento nemo prophetabat.

à deo appellatus est, IESVS nanq; est, qui ignē illū, quem accēdebat pōtifex
C pro peccatis, restrinxit per baptismi gratiam: ex quo enim hic apparuit, cessauit chrisma, per quod pontificatus præbebatur, uel prophetia, uel regnum,
Hunc igitur ante futurum prædixit Moyses, qui legem dei hominibus tradi
Abrahamum intelligit. dit, sed & alius ante ipsum, sicut tibi & ante iam tradidi. Ipse ergo indicauit eū
uenturum. Primo quidem aduentu humilem: secundo uero glorioſum. Et
Duplex aduentus domini. primū quidem iam impletū est, cum uenit & docuit, & iudex omniū iudicatus est, ac peremptus: Secundo uero aduētu iudicaturus aduenier: & impios
quidem condemnabit, pios uero in consortiū regni, societatemq; susciper. Fides uero secundi aduentus constat ex primo. Prophetæ enim de primo lo-
quuti sunt, & præcipue IACOB & MOYSES, nonnulla tamen de secūdo.
Fides prophetiæ unde probetur. Sed magnificentia prophetiæ in hoc maxime comprobatur, quod nihil secūdum consequentiam rerū, de futuris dixerunt. Alioqui æstimasse potius sapientes uiri, quod rerū consequentia dictauerat, uiderentur. Quod autem dico, tale est, CHRISTVM susciꝑi à Iudæis, ad quos uenerat, & credi ei, qui
expectabatur ad salutem populi, secundū traditiones patrum cōsequens erat:
gentes uero alienas ab eo fore, quibus neque promissum quicquā de eo, neq;
adnunciatū fuerat, imò quibus, ne nomine quidē ipso aliquando innotuerat,
& tamen prophetæ contra ordinē, & consequentiā rerum, dixere eum expectationem gentiū, & nō Iudæorū futurū. Ita denicꝑ & gestum est. Cum enim
ueniſſet, ab his qui eum expectare uidebantur, ex traditione maiorū, omnino
D agnitus non est. Hi uero qui nihil de ipso penitus audierant, & uenisse credunt, & uenturum sperant: & ita in omnibus prophetia fidelis apparuit, quæ
dixit ipsum esse expectationem gentiū. Errauerunt ergo Iudæi, de primo do-
mini aduentu, & inter nos atq; ipsos de hoc est solum dissidium. Nam quod
Iudæi à Christianis in quo dissentiant. uenturus sit CHRISTVS norunt etiam ipsi, & expectant: quod autē iam uenerit in humilitate, hic qui dicit IESVS ignorant: & in hoc maxime eius confirmatur aduentus, quod ei non omnes credunt. Hunc ergo deus destinauit
in fine mundi, quia impossibile erat mortaliū mala purgari per alium, integra
duntaxat permanēte humani generis creatura, hoc est salua arbitrij libertate.
Hoc igitur statu incolumi reseruato, inuitare uenit ad regnum iustos quosq;,
& eos qui placere studuerint ei, & qbus bona ineffabilia præparauit, & Hie-
rusalem ciuitatem cœlestem, quæ super splendorē solis fulgebit in habitatio-
ne sanctorū: Iniustos uero & impios, & qui pro nihilo habuerunt deum, cō
missamq; sibi uitā, diuersa ad flagitia cōtulerunt, ac tempus operis iusti, exer-
citium fecere malitiæ competentibus, ipsisq; dignis ultionibus traderet. Ce-
Ita etiam Paulus 2. Cor. 12. quædam se audisse testatur, quæ non sit fas homini loqui. tera uero quæ ibi gerentur, proferri & eloqui, neq; angelis, neque hominibus
fas est. Sed hoc tantum scire nos sufficit, quod bonis æternam bonorū possessionem conferet deus. His ab eo dictis, ego respondi: Si CHRISTI regno
fruentur, hi quos iustos inuenerit eius aduentus: ergo qui ante aduentū eius
defuncti sunt, regno penitus carebunt? Tum PETRVS: Cogis me, inquit,
ô CLEMENS aliqua de ineffabilibus publicare. Veruntamen quo adusque pro-

A proferri liceat, facere non pigebit. CHRISTVS qui ab initio, & semper erat,
per singulas quasq; generationes pijs, latenter licet, semper tamen aderat, his
præcipue, à quibus expectabatur, quibusq; frequenter apparuit: sed nō erat
Christus nunq; defuit pijs. tempus ut tūc resolutis corporibus, fieret resurrectio, sed hæc magis remuneratio uidebatur à deo, ut qui inueniret iustus, diutius permaneret in corpore:
aut certe sicut de quodam iusto euidenter refertur in literis legis, quod transtu-
Enoch intelligit, de quo Ge. 5. & Eccl. 44 lerit eum deus. Simili exemplo etiam cum cæteris gestum est, qui eius uoluntati placuerunt, ut ad paradisum translati, seruentur ad regnū. Eorū uero qui
non ad integrū potuere explere normam iustitiæ, sed aliquas in sua carne ma-
Petrus hic sentit, animas defunctorū detineri alicubi in loco læto & bono, usq; in iudicij diem: illāq; resolutionē corporis et animæ quoddā esse expiationis genus, quod nunc uulgo purgatorium appellamus. litiæ reliquias habuere, corpora quidem resoluuntur, animæ uero seruantur
in bonis, lætisq; regionibus. Vt in resurrectione mortuorū cum corpora sua
receperint, ipsa iam resolutione purgata, pro his quæ bene gesserant, æterna
hæreditate potiantur. Et ideo beati sunt omnes, qui regnum CHRISTI fue-
rint adepti, quia non solū inferni pœnas effugient, sed & incorruptibiles per-
manebunt: & primi deum patrem uidebunt, atq; inter primos apud deū ho-
noris ordinē consequentur. Propter quod nō minima de CHRISTO quæ-
stio habetur, & infideles quiq; ex Iudæis, immēsa aduersum nos insania com-
mouentur, uerentes ne forte ipse sit in quem peccauerunt. Et eo magis metus
increscit, quod sciunt statim ut eum cruci adfixere, uniuersum ei compassum
esse mundum, corpusq; eius diligenti à se custodia conseruatū, nusquam com-
B paruisse, atque ad fidē nominis eius innumeras multitudines conuenire. Vn-
de & compulsi sunt unà cum pontifice Caipha, sæpius mittere ad nos, ut de no
Caiphas. minis eius ueritate quæreretur. Cumq; crebro deposcerent, ut de IESV aut
discerent, aut docerent, si ipse esset CHRISTVS. Visum nobis est ascendere
ad templum, & corā omni populo protestari de eo, simul & arguere Iudæos
de multis, que ab eis absurde gerebantur. In multas etenim iam partes popu-
lus scindebatur, initio sumpto à Ioanne baptista. Cum enim iam immineret
ortus CHRISTI, ad sacrificia quidem reprimenda, baptismi uero gratiā largiendam, inimicus, ex his quæ prædicta fuerant, adesse tempus intelligens, di-
uersa schismata operabat in populo: ut si forte prius peccatū potuisset abole-
ri, secunda corrigi culpa non posset. Erat ergo primū schisma eorum, qui dice
Primū schisma Sadducæorū. bantur Sadducæi, initio, Ioānis iam penè temporibus sumpto. Hiq;, ut cæteris iustiores, segregare se cœpere à populi cœtu, & mortuorū resurrectionē
negare, idq; argumēto infidelitatis adserere, dicentes, non esse dignū, ut quasi
sub mercede proposita colatur deus. Autor uero sententiæ huius primus Do-
Dositheus & Simon principes Sadducæorum. sitheus, secūdus Simon fuit. Aliud Samaræum schisma est, & ipsi enim resurrectionem mortuorum negantes, adserunt: nō in Hierosolymis, sed in monte
Garizin adorandū esse deum. Qui tamen unum uerum prophetam ex Moy
sis uaticinationibus recte expectantes, prauitate Dosithei impediti sunt: ne
hunc quem expectabant crederēt esse IESVM. Scribæ quoq; & pharisæi in
Pharisæorū secundū schisma. aliud schisma deducuntur: sed hi baptizati à Ioanne, & uelut clauē regni cœlorum, VERBVM VERITATIS tenentes, ex Moysis traditione susceptū,

C occultarunt ab auribus populi. Sed & ex discipulis Ioannis, qui uidebantur

Discipuli Ioannis iniquiores erant Christo præ suo præceptore.

esse magni, segregarunt se à populo, & magistrum suũ ueluti CHRISTVM prædicarunt. Hæc autem omnia præparata sunt schismata, ut & fides CHRISTI, per hæc impediretur & baptisma. Veruntamen ut dicere cœperamus: cum frequenter nos pontifex per sacerdotes rogasset, ut de IESV sermo nobis haberetur ad alterutrum. Vbi opportunũ uisum est, & omni ecclesiæ placuit, ascendimus ad templum: & stantes in gradibus unà cum fidelibus fratribus nostris facto populi summo silentio, Prior Pontifex cœpit adhortari populum, ut patienter & cũ quiete audiant, simulq; eorũ quæ dicenda sunt, testes & iudices fiant. Tum deinde cũ multis laudibus efferrent sacrificiorũ ritum, qui ad remissionẽ peccatorum humano generi, diuinitus esset indultus: causabaꝫ IESV nostri baptisma, uelut cõtra hæc nuper inductũ. Sed propositionibus, occurrens MATTHAEVS euidenter ostendit: Quod si quis IESV baptisma non fuerit cõsequutus, is non solum cœlorum regno fraudabi-

Baptismus Iudæos male habuit.

tur, uerum & in resurrectione mortuorum non absq; periculo erit. Etiam si bonæ uitæ, & rectæ mẽtis prærogatiua muniatur. Hæc, & his similia prosequutus, siluit Matthæus. Sed Sadducæorum pars, quæ negaret resurrectionem mortuorũ, indignata est: ita ut quidam ex ipsis de medio populi, exclamaret dicens, multum errare eos qui putant mortuos aliquando resurgere. Contra hunc ANDREAS meus frater respondens, docuit errorrem nõ esse,

D sed certissimam fidem, quod mortui resurgant, secundũ ea quæ docuit is, quẽ Moyses prædixit uenturũ prophetam: aut si nõ uidetur eis ipse esse quẽ prædixit Moyses. De hoc, inquit, primo requiraꝫ, ut cũ euidenter ipse fuerit probatus, nihil de reliquo super his quæ docuit ambigatur. Hæc aũt, & his similia plura protestatus, siluit ANDREAS. Samaræus uero quidam contraria populo & deo loquens, & neque mortuos adserens resurrecturos, neq; eum, qui est in Hierusalem, cultum dei tenendum, sed montem Garizin uenerandũ. Addidit etiam contra nos hæc, quod IESVS noster nõ esset ipse, quẽ Moyses prophetam uenturum esse prædixerit, aduersum hunc & alium qui cũ ipso hæc eadem prosequebaꝫ. ZEBEDAEI filij, Iacob, & Ioannes uehementer obnisi sunt. Et quamuis haberent mandatũ, ne ingrederentur ciuitates eorum, neque uerbũ eis prædicationis inferrent, tamen ne sermo eorũ, si confutatus non esset, aliorũ læderet fidem, ita prudenter & fortiter responderunt, ut perpetuũ eis silentium darent. Nam IACOBVS de resurrectione mortuorũ cum totius populi fauore perorauit: IOANNES uero ostendit, quia si cessarent ab errore montis Garizin, consequẽter agnoscerẽt ipsum esse IESVM, qui, secundum prophetam Moysen, expectatur esse uenturus: quoniã quidem signa & ꝓdigia ut fecit Moyses, ita fecit etiam IESVS, & duobium non est, quin similitudo signorũ ipsum esse testetur, quem sicut se, dixit esse uenturum. Hæc & alia plura his similia protestati, siluere: & ecce quidam de scribis, de medio populi adclamans, ait: IESVS uester signa & prodigia quæ fecit ut magus, non ut propheta fecit. Huic Philippus uehementer

Scribæ Christũ magicæ insimulant, id quod et sanctissimis quibusq; contigit.

A ter occurrit, ostendens quia hac ratione accusarem etiam Moysen. Cũ enim Moyses signa & ꝓdigia in Aegypto fecerit, similiter autem & IESVS in Iudæa: dubitari non posset, quin quod de IESV diceretur, hoc etiã de Moyse dici uideretur. Hæc & his similia plura protestatus, siluit PHILIPPVS. Pharisæus autem quidã audiens hæc, insimulabat Philippũ, quod Moysen æqualem diceret IESV, cui BARTHOLOMAEVS respondens, cõstanter edocuit, quia non dicimus IESVM solum æqualem Moysi, sed maiorem: quia Moyses quidem propheta fuit, quod fuit & IESVS: quod autem fuit Iesus, CHRISTVS est, quàm ille qui solum propheta est. Hæc & his similia plura ꝓsequutus, siluit. Post hunc IACOBVS ALPHAEI sermonem fecit ad populũ, quo ostenderet, nõ ideo credendũ esse IESV, quia de eo ꝓphetæ præ-

Hæc opinor fuit causſa cur Ammonius de consonantia Iesu & Moysi libriũ conscriberet, ut testatur Euse.

dixerint, sed ideo magis credendum esse ꝓphetis, quod uere prophetæ sint: quia eis CHRISTVS testimoniũ reddat: nam præsentia, & aduentus CHRISTI illos uere prophetas fuisse designat. Decebat enim nõ ab inferioribus maiori, sed à maiore inferioribus fidei testimonium dari. Hæc & multa his similia prosequutus, etiam IACOBVS siluit. Post hunc LEBBAEVS populum cœpit uehementer arguere, quod nõ crederent IESV, qui eis tantũ profuerit docendo quæ dei sunt, solando adflictos, medendo infirmos, pauperes consolando: sed pro his omnibus bonis odia, mortemq; reddiderint. Hæc & his si-

Tres fuisse Iacobos hinc intelligimus, Zebedæi, Alphæi & fratrem domini.

Qui & Thaddæus dictus est.

B milia plura cum esset populo protestatus, siluit. Et ecce unus ex discipulis IOANNIS adfirmabat CHRISTVM Ioannem fuisse, & nõ IESVM: intantũ, inquit, ut & ipse IESVS omnibus hominibus & prophetis maiorẽ esse pronunciauerit Ioannẽ. Si ergo, inquit, maior est omnibus, sine dubio & Moyse, & ipso IESV maior habendus est, quod si omnium maior est, ipse est CHRISTVS. Ad hæc Chananæus SIMON respondens, adseruit Ioannẽ maiorẽ quidem fuisse omnibus prophetis, & omnibus qui sunt filij mulierum, nõ tamen maiorem esse filio hominis: & ideo IESVS quidem & CHRISTVS est, Ioannes uero solum propheta. & tantum interest inter ipsum & IESVM, quantum inter præcursorem, & eum cui præcurritur, & quantũ inter eum qui legẽ dat, & eum qui legem seruat. Hæc autem & his similia ꝓsequutus, siluit etiã Chananæus. Post quem Barnabas, qui & MATTHIAS, qui in locũ Iudæ subrogatus est apostolus, monere populũ cœpit, ne odio haberent IESVM, neq; blasphemarent eum. Multo enim esse rectius, etiã ignoranti, uel dubitanti de IESV, amare eum quàm odisse. Charitati emẽ deus præmiũ posuit, odijs pœnam. Hoc ipsum enim, inquit, quod Iudaicũ corpus adsumpsit, & inter Iudæos natus est, quomodo non omnibus uobis incentiua sui amoris incussit? Hæc & his similia cũ perorasset, dicendi finem fecit. Tunc CAIPHAS doctrinã IESV culpare tentabat, dicens eũ res uanas loquutũ, beatos enim pauperes dixit, & terrenas fore remunerationes promisit, ac summã muneris in terrena hæreditate constituit: cibisq; ac potu eos, qui iustitiam seruarint, promisit esse saturandos. & his similia multa docuisse deprehẽditur. Cui

Ex hoc Lucæ 7. Inter natos mulierum non surrexit ma. Io. Discipuli Ioannis arguebant Ioannem esse Christum.

C THOMAS respondens, arguit eũ frustra caussantem: ostendens, quia pro-
phetæ magis, quibus etiam ipse credit, ista docuerint, nec tamen quomodo
erunt hæc, aut quomodo percipientur ostenderint: IESVS uero qualiter ac-
cipi hæc debeant, demonstrauerit. Et cum hæc atq; his similia plura dixisset,
siluit etiã Thomas. Post hæc rursum CAIPHAS me intuens, & nunc ut mo
nens, nunc uero ut culpans, dicebat: cessare me debere de reliquo à prædica-
tione CHRISTI IESV, ne in pernitionem mei hoc egerem, néue ipse erro-
re deceptus, alios quoq; meo errore deciperẽ. Tũc præterea arguebat me te-
meritatis, quod cum essem ipse imperitus piscator, & rusticus, officium subire
doctoris auderem. Hæc & alia plura his similia dicenti, ego quoq; in hæc uer
ba respondi: Mihi quidem minus esse periculi, si ut ipse ait, iste non sit CHRI
STVS, quia doctorem legis receperim: ipsi uero ingens esse discrimen, si hic
ipse sit CHRISTVS, sicut & certe est. Ego em̃ credo huic qui apparuit, ipse
autem cui alij fidem seruare se credit, qui nullus apparuit? Si uero & idiota,
ut ais, & imperitus, ac piscator, & rusticus, super presbyteros sapientes intelli-
gam: hoc tibi, inquam, magis metũ debet incutere. Nam si ex eruditione ali-
qua disputans, obtinerẽ uos sapientes & eruditos, uideretur utiq;, doctrinam
hoc mihi longi temporis, & nõ diuinæ uirtutis gratiam contulisse: Nunc autẽ
cum, ut dixi, nos imperiti, uos sapientes conuincimus, & superamus, cui sen-
D sum habenti non palàm est, quia hoc non humanæ argutiæ opus est, sed diui
næ uoluntatis & muneris? Hæc igitur & alia huiusmodi prosequentes, con-
sequenter protestati sumus, ac docuimus nos imperiti & piscatores, sacerdo-
tes quidem de uno solo deo cœli, Sadducæos de resurrectione mortuorũ, Sa-
maritas de consecratione Hierusalem: non tamen ingressi ciuitatem ipsorũ,
sed publice disputantes. Scribas uero & pharisæos de regno cœlorũ, Discipu
los IOANNIS, ne scandalũ paterent̃ in Ioanne: Omnẽ uero populũ, quia IE-
SVS est CHRISTVS æternus. Ad ultimũ autẽ monui eos, ut prius quàm
progrederemur ad gentes, prædicare eis agnitionem dei patris, ipsi reconci-
liarentur deo, suscipiẽtes filiũ eius: aliter enim nullo modo eos ostendi posse
saluari, nisi per sancti spiritus gratiam, trinæ inuocationis dilui baptismate, p-
perarent, & eucharistiam CHRISTI domini sumerẽt, cui soli, de his quæ do
cuit, credere deberent, ut sic æternam salutem consequi mererentur: aliter ue-
ro impossibile prorsus esse reconciliari eos deo, etiam si mille ei aras, & altaria
mille succendant. Nos enim, inquam, pro certo comperimus, quod super sa-
crificijs quæ offertis, multo magis exasperatur deus, sacrificiorũ tempore etiã
nunc expleto: & quia uos nõ uultis agnoscere, emensum esse iam tempus ho-
stias offerendi, ob hoc destruetur & templum, & abominatio desolationis
statuetur in loco sancto, & tunc gentibus euangeliũ prædicabitur ad testimo
nium uestri, ut ex illorũ fide uestra infidelitas iudicetur. Omnis etenim mun
dus diuersis temporibus, diuersas malitiæ ægritudines patitur, uel per omnes
generaliter, uel per singulos quosq; specialiter: & ideo indiget medico, qui
eum uisitet ad salutem, nos ergo ꝓtestamur uobis, &, quod unumquenq; ue-
strum

Caiphas ægre passus est se à piscatore Petro admoneri, pontificem ab idiota.

Petrus pro auditorũ ratione alio atque alio docendi genere usus est.

Baptisma. Eucharistia.

SACRIFICIORŨ tempus iã est expletũ.

Danielis 9.

Christus medicus est.

A strum latuit, nunciamus. Vestrum est deliberare quid expediat uobis. His
à me dictis ingemuit omnis multitudo sacerdotum, quod eis de templi sub-
uersione prædixerim. Quod cum uidisset GAMALIEL princeps popu-
li (qui latenter frater noster erat in fide, sed consilio nostro inter eos erat)
quià ualde fremerent, & ingenti aduersum nos furore mouerentur, adsur-
gens, ait: Quiescite paulisper ô uiri Israëlitæ, non enim aduertitis tentatio-
nem, quæ imminet uobis, propter quod desinite ab hominibus istis. & si-
quidem humani consilij est quod agunt, citò cessabit: si autem à deo est,
cur sine caussa peccatis, nec proficitis quicquam? dei enim uoluntatem quis
potest superare? Nunc ergo quoniam quidem in uesperam iam uertitur
dies, in crastino hoc ipso in loco audientibus uobis, ego ipse cum istis di-
sputabo, ut omnem errorem palàm arguam, dilucideq; confutem. Et his
dictis, repressus est eorum aliquatenus furor, ea præcipue spe, quod die
crastino erroris nos publice arguendos sperarent: & sic cum pace popu-
lum dimisit. Nos uero cum uenissemus ad IACOBVM nostrum, omnia
quæ dicta gestáque fuerant, exponentes, apud eum cibo sumpto mansi-
mus, Omnipotenti deo per totam noctem supplicantes, ut futuræ disputa-
tionis sermo indubitatam fidei nostræ ostenderet ueritatem. Igitur poste-
ra die IACOBVS episcopus nobiscum simul, & cum omni ecclesia ascendit
ad templũ, ubi ingentem reperimus multitudinem, à medio noctis expectan
B tem nos. Stetimus ergo in locis quibus & prius, ut eminentius stantes, ab uni
uerso populo cerneremur. Cumq; esset summum silentium factum, GAMA
LIEL, qui, ut supra diximus, nostræ fidei erat: dispensatione uero manebat
inter ipsos, ut siquando iniquum aliquid aduersum nos, aut impium moli-
rentur, uel ipsos consilio reprimeret prudenter aptato: uel nos commoneret,
ut aut curare, aut declinare possemus. Is ergo tanquã aduersum nos agens,
prior omnium episcopum IACOBVM intuens, hoc modo adloquutus est:
Si ego GAMALIEL neque eruditionis meæ, neque senectutis obprobrium
duco, discere aliquid à paruulis, & ab imperitis, si quid forte est utilitatis, aut
salutis adquirere. Qui enim rationabiliter uiuit, scit quia nihil est anima pre-
ciosius: quomodo non omnibus hoc amabile est, cunctisque exoptatum, ut
quæ ignorat, discat: quæ didicerit, doceat? Certissimum nanque est, quod
neque amicitia, neque propinquitas generis, neque regni sublimitas homini
debet esse preciosior ueritate. Et uos ergo fratres, si quid amplius nostis, po-
pulo dei qui adest, idemq; fratribus uestris proferre non pigeat, omni po-
pulo libenter & tota cum quiete quæ dicitis audiente. Quomodo enim non
hoc faciat populus, cum meipsum uideat secum pariter uelle à uobis discere,
si quid forte amplius uobis reuelauit deus? Si uero uos in aliquo indigetis, si-
militer etiam uos à nobis non pigeat doceri, ut erga utranque partem, si
quid deest, adimpleat deus. Quod si aliquis uos forte nunc solicitat metus,
propter nonnullos nostrorum, qui præiudicatis aduersum uos animis utun
tur, & insidias eorum uerentes, non audetis aperte dicere id quod sentitis,

Gamaliël clanculum fauebat apostolis.

Act. 5.

Gamaliël ex industria uoluit uideri dissentire ab apostolis.

VERITATI nihil preciosius est.

C apertius, ego ut uos etiã huius occasione timoris absoluam, iuro uobis omni-
potentem deum, & uiuentem in secula, quia nullũ permittam inijcere uobis
manus. Habentes ergo huius iuramenti mei omnem hunc populum testem,
& idoneum pignus, sacramenti nostri fœdus tenentes, absque ulla cunctatione unusquisque uestrum quod didicit proferat, & nos fratres intentè, &
cum silentio audiamus. Hæc dicens GAMALIEL, non ualde placebat Caiphæ, & ut uidebatur, suspectum habens eum, ipse magis inserere se subtiliter
disputationibus cœpit: subridens enim ad ea quæ GAMALIEL dixerat, IACOBVM episcoporũ principem, sacerdotum princeps orabat, ut de CHRISTO non aliunde sermo, quàm de scripturis fieret: Vt sciamus, inquit, utrum
IESVS ipse sit CHRISTVS, an nõ. Tunc IACOBVS, Primo, inquit, requiramus, ex quibus scripturis potissimũ disputationẽ habere oporteat. At ille,
uix aliquando ratione ipsa superatus, respondit, ex lege habendam: & post
hoc etiam prophetarũ addidit mentionem. Cui IACOBVS noster cœpit
ostendere, quia & prophetæ quæ dicunt, ex lege sumpserint, & legi consona
sint loquuti. Sed & de libris Regnorũ differuit aliqua, quomodo, & quãdo,
& à quo scripti sint, & quomodo eis uti oporteat. Cumq; & de lege plenissime disputasset, ac singula quæ de CHRISTO sunt, purissima expositione
protulisset in lucem, ostendit abundantissimis probationibus, quia IESVS
D est CHRISTVS, & in ipso uniuersa quæ de humili eius aduentu fuerãt prædicta, complentur. Duos enim eius prædictos esse docuit aduentus: Vnũ humilitatis, quem adimpleuit: Alium gloriæ, qui speratur implendus, cũ ueniet
dare regnum credentibus in se, & seruantibus omnia quæ præcepit. Cumq;
de his omnibus euidenter populũ docuisset, addebat etiam hoc: quia nisi quis
baptizatus fuerit in aqua, sub appellatione trinæ beatitudinis, sicut docuit uerus ꝓpheta, neque remissionem acciperet peccatorũ, neq; introiret in regna
cœlorum. & hanc esse dei ingeniti præfinitionem cõfirmauit. Quibus etiam
hæc addidit: Nolite putare duos ingenitos dicere deos, aut unũ diuisum esse
Vnitas dei. in duos: Vel sicut impij dicunt, eundem masculũ & fœminam sui effectum,
Sed filium dei unigenitum dicimus, non ex alio initio, sed ex ipso ineffabiliter natum. Similiter etiam de paracleto dicimus. Sed & de baptismate, cum
aliquanta dixisset, per septem continuos dies persuasit omni populo & pontifici, ut confestim ad percipiendum baptismum festinarent. Cumq; in eo
iam res esset, ut uenirent & baptizarentur, homo quidam inimicus, tunc
cum paucis admodum ingrediens templum, clamare cœpit & dicere: Quid
facitis ô uiri Israëlitæ? cur uobis tam facile subripitur? cur præcipites ducimini ab hominibus infelicissimis, & à SIMONE mago deceptis? Cumq;
hæc diceret, & ad hæc adderet, ac superaretur ab episcopo IACOBO, cõturbare populum, & seditiones suscitare cœpit, uti ne ea quæ dicebantur plebs
posset audire. Igitur exagitare cuncta clamoribus, & quæ fuerant multo labore ordinata conuellere, simulq; incusare sacerdotes, & obprobrijs atque
increpationibus cœpit accendere, & uelut furibundus, singulos quosque ad cæ-

Quàm sunt uero nostra ætate quidam Caipha nequiores qui semel uniuersæ scripturæ renunciant.

LIRBI Regũ

Duo aduentus Christi.

A ad cædem concitare, dicens: Quid agitis? Quid cessatis? ô segnes & desides,
cur non manibus nostris inuadimus, & discerpimus omnes hos? Et cum
hæc dixisset, primus rapto ex ara torre robusto cædis fecit exordium. Tunc
deinde & cæteri uidentes eum, simili efferebantur insania: fit omnium cla-
mor, cædentium pariter & cæsorum sanguis plurimus funditur, fuga permixta habetur. Cum interim ille inimicus homo IACOBVM adgressus, de
summis gradibus præcipitem dedit: quem cum mortuum credidisset, ultra
mulctare neglexit. Nostri uero sublatũ eum colligabant: erant enim & numero plures quàm illi, & uirtute maiores. Sed propter reuerentiã dei ipsi magis interimi se à paucioribus, quàm interimere alios, patiebãtur. Cum autem
uespera adfuisset, templum quidem sacerdotes claudunt: nos uero ad domũ
IACOBI regressi, & pernoctantes ibi in oratione, ante lucem descendimus
Hiericho ad quinq; milia uiri. Post triduum autem uenit ad nos ex fratribus
quidam à GAMALIELE, de quo supra diximus, occultos nobis nũcios deferens, quod inimicus ille homo legationem suscepisset à Caipha pontifice, ut
omnes qui crederent in IESVM, persequeretur, & Damascũ pergeret cũ epistolis eius, ut etiam inibi auxilio usus infidelium, fidelibus inferret exitium, idcirco autem præcipue Damascum festinaret, quod & illuc confugisse crederet PETRVM. Et post dies ferè triginta digressus est per Hiericho, Damascum tendens, cũ per idem temporis ꝓgressi essemus nos ad sepulchra duo-
B rum fratrũ quorundã, quæ sponte sua per annos singulos dealbabantur: quo
miraculo multorum aduersum nos repressus est furor, uidentium haberi nostros in memoria apud deum. Positis itaq; nobis in Hiericho, ibiq; orationibus & ieiunijs operã dantibus, IACOBVS episcopus accersitũ me inde huc
Cæsaream mittit dicens: quia Zachæus de Cæsarea scripserit sibi, Simonem
quendam Samaræũ magum plurimos nostrorum subuertere, adserentem se
esse quendã STANTEM, hoc est alio nomine, CHRISTVM, & uirtutẽ summam excelsi dei, quæ sit supra conditorem mundi: simulq; mirabilia plurima ostendens, alios dubitare, alios declinare fecerit ad se: cunctaq; diligenter
cõperta ab his qui prius uel socij eius, uel discipuli fuerant, & post hoc ad Zachæũ cõuersi sunt, indicauit. Multi sunt ergo, inquit, IACOBVS, ô PETRE,
quorum salutis caussa proficisci te oportet, & arguere magum, ac sermonem
ueritatis docere, sed nihil moreris, neque te contristet, quod solus proficiscaris: sciens comitem tibi & adiutorem deum per IESVM, & citò per eius gratiam multos tibi socios & unanimes fore. Dato sanè operam, ut per singulos annos præcipua quæque ex dictis gestisq; tuis scripta mittas ad me, &
maxime per septimanas annorum. & his dictis, dimissus ab eo, sex diebus
perueni Cæsaream: ingredienti autem mihi occurrit ZACHAEVS dilectissimus frater noster, & inhærẽs amplexibus meis, perduxit ad hoc, in quo
ipse commanebat, hospitium, requirens à me de singulis quibusq; fratribus,
præcipue tamen de honorabili fratre nostro IACOBO. Cumq; audisset à
me, quod uno adhuc claudicaret pede, percontanti, continuo caussam, o-

Quid si legas combusto.

Patientia Christianorum.

Paulũ fuisse eũ quem inimicũ hominẽ appellauit, existimo: namis diplomata impetrauit, ut Christianis negocium exhiberet. Act. 22.

Iacobus altero pede claudicabat.

C mnia hæc quæ nunc tibi expoſuimus,ei enarraui. quomodo euocati eſſemus à ſacerdotibus & pōtifice Caipha ad templū:& IACOBVS archiepiſcopus ſtans in ſummis gradibus,per ſeptem continuos dies uniuerſo populo de ſcripturis dominicis adſignauerit,quod IESVS eſſet CHRISTVS, quóue modo omnibus iam adquieſcētibus,ut ab eo baptizarētur in nomine IESV,inimicus homo effecerit illa omnia quæ ſupra diximus,ut ne eadem iterum dicamus. Quibus cognitis Zachæus,rurſus mihi quæ à Simone agerentur,exponit:& inter hæc,neſcio unde cognito aduētu meo, ipſe mādat ad me Simon: audiente,inquit,populo die craſtina diſputemus. Cui ego: fiat, inquam,ut libet. & hæc pollicitatio mea uniuerſæ innotuit ciuitati,ita,ut etiam tu qui ipſa die aduéneras,diſceres me die poſtera cum Simone habiturū eſſe certamen, & requiſita manſione noſtra ſecundū indicia,quæ à Barnaba acceperas uenires ad nos: ego uero ingreſſu tuo ita gratulatus ſum, ut neſcio unde motus, feſtinauerit animus meus exponere tibi cūcta uelociter: præcipue tamen qđ eſt in fide maximū de uero propheta. Quod unum ad totius doctrinæ fundamentū ſufficere poſſe non ambigo: tum etiam ſcriptæ legis per ſingula quæque capitula,quorū ratio poſcebat, ſecretiorem tibi intelligentiam patefeci: non occultans à te,nec traditionum bona: quæ uero ſuperſunt incipiēs à die craſtina,ex his quæ in quæſtionibus,cum Simone mouebūtur per dies ſingulos audies,uſquequo,deo fauēte,perueniatur ad ipſam, quò iter noſtrū dirigendum credimus,urbem Romam. Cumq; ad hæc ab eo dicta,omnem gratiam me ei debere profiterer,facturumq; omnia me,quæ præciperet,promptiſſime pollicerer,cibo ſumpto quieſcere nos iuſſit,ſibiq; ipſe quietem dedit.

Simon magus Petro certamē denunciat.

LIBRI PRIMI FINIS.

REGO-

RECOGNITIONVM
DIVI CLEMENTIS AD IACOBVM FRAtrem Domini, LIBER SECVNDVS, Rufino Torano Aquileienſe interprete.

A

VM aūt dies,quæ ad diſceptandū cū SIMONE ſtatuta fuerat,inluceſceret, PETRVS primis gallorum cantibus ſurgens,excitauit etiam nos: eramus enim in eodem conclaui cubitantes, ſimul omnes tredecim, in quibus primus poſt Petrum Zachæus, deinde Sophonias, Ioſephus, & Michæas, Elieſdros & Phinees, Lazarus & Heliſæus: poſt hos ego CLEMENS, & Nicodemus, deinde Niceta & Aquila, qui fuerant prius diſcipuli Simonis: & docente Zachæo, conuerſi ſunt ad fidem CHRISTI. mulierum ſanè nulla prorſus aderat. Cumq; adhuc ueſpertinū lumen duraret, omnes reſedimus: & PETRVS uidens uigilare nos, ac ſibi intendere, ſalutatis nobis, continuò dat ſermonis exordium. Mirari me equidē fateor fratres, humanæ naturæ uim, quam ad omnia aptam, abilemq; eſſe uideo: hoc autē dicere in memoriam uenit, ex his quæ rebus ipſis expertus ſum, ut cum tranſierit medium noctis, ego ſponte iam ſuſcitor, & ultrà ſomnus nequaq; uenit
B ad me: quod mihi accidit ex eo, quia in cōſuetudine habui uerba domini mei, quæ ab ipſo audieram, reuocare ad memoriā, & pro ipſorū deſiderio, ſuſcitari animis meis, & cogitationibus imperaui: ut euigilans ad ea, & ſingula quæque recolens ac retexens, poſſim memoriter retinere. Ex hoc ergo dum omni cum dulcedine ſermones domini uerſare in meo corde deſidero, conſuetudo obtinuit uigilandi, etiā ſi nihil ſit quod cogitare uelim. Ita ergo ineffabili quadam ratione, introducta alia conſuetudine, uetus conſuetudo mutatur: & id reuera ſi non ſupra modū cogas, ſed quantū recipit menſura naturæ. Neq; enim penitus ſomno carere poſſibile eſt, alioqui nec facta nox fuiſſet ad quietem. Et ego cum audiſſem: optime, inquam, dixiſti PETRE, quia cōſuetudo conſuetudine cōmutatur. Nam & ego cum nauigarem, primo turbabar, & intra me mihi omnia uertebantur, ita ut ſuggillari uiderer, nec ferre poſſem brumam & moleſtiam maris: poſt paucos autem dies, ubi conſuetudo facta eſt, tolerabiliter ferre cœpi, ita, ut mane ſtatim unà cum nautis cibum ſumere delectarer, cum prius ante horam ſeptimam capiendi cibi conſuetudo nō eſſet. Nunc ergo, ex iſta ſola conſuetudine, circa illud tempus, quo comedere cum nautis ſolebam, eſuries admonet me: quod tamen rurſus depellendum

Petrus' Zachæus Sophonias Ioſephus Michæas Elieſdros Phinees Lazarus Heliſæus Clemens Nicodemus Niceta Aquila.

CONSVETVDO.

C spero,cum alia fuerit cõsuetudo suscepta: Credo ergo etiam tibi uigiliarũ cõ-
suetudinem,ut perhibes,institutam,& opportune hoc nobis exponere uolui
sti,ut & nos aliquantulum somni à nobis abiicere atq; effugare nõ pigeat,ut
possimus doctrinæ uiuẽtis instituta suscipere. Vbi enim decocti fuerint ci-
bi,& mens acceperit nocturna silentia, opportunissime quæ docẽtur insidẽt,
Et PETRVS libenter accipiens,quod intellexerim,præfationis eius caussam,
ad utilitatem nostram prolatam,conlaudans me,adhortandi & incitandi sine
dubio gratia,consequentem cœpit expedire sermonem. Opportunum mihi
nunc &necessariũ uidetur,de his quæ imminent aliqua discutere,id est de S I-
MONE. Scire enim uelim,quibus sit moribus,& quibus actibus,quod mihi,
si quis scit indicare non cesset: refert enim ista prænoscere. Nam si in manda
tis habemus, ut uenientes ad ciuitatem, discamus prius, quis in ea dignus sit,
ut apud eum cibũ sumamus;quanto magis conuenit noscere,quis,qualisue sit
is,cui immortalitatis uerba credenda sunt? Soliciti enim,& ualde soliciti esse
debemus,ne margaritas nostras mittamus ante porcos: sed & alias ob caus-
sas utile est,uiri huius habere me notitiã. Si enim sciam quia in his,de quibus
non potest dubitari,quod bona sint,emendatus est, & inculpabilis; hoc est,
si sobrius,si misericors,si iustus,si mitis & humanus est,quæ utique bona esse
nullus ambigit, tunc cõsequens uidebitur, ut ei qui obtinet bona uirtutum,
etiam quod deest,fidei,& scientiæ cõferatur & in quibus maculari uidetur.
D eius uita,quæ est in reliquis probabilis,emendetur. Si uero in his,quæ palàm
sunt,peccatis inuolutus permanet,& inquinatus, non me oportet ei aliquid
de secretioribus & remotis diuinæ scientiæ proloqui: sed magis ptestari &
conuenire eum,ut peccare desinat,& actus suos à uitijs emendet. Quod si in-
gesserit se,&prouocauerit nos dicere,quæ eum minus recte agentẽ,nõ opor-
tet audire,prudenter eum debemus eludere: nam nihil omnino respondere
auditorũ caussa,utile non uidetur,ne forte existiment nos responsionis penu
ria declinare certamen: & fides eorũ lædatur,nõ intelligentiũ propositũ no-
strum. Cũq; hæc PETRVS dixisset ad nos, NICETA rogat permitti sibi di-
cere aliquid,atque indulgente PETRO,cum uenia,inquit: Obsecro te domi
ne mi PETRE,audias me ualde solicitũ tui,& uerentem, ne forte in certami-
ne,quod tibi est cum Simone,superari uidearis. Solet enim frequenter acci-
dere,ut qui ueritatem defendit,non semper obtineat. Dum aut in aliquo præ-
uenti sunt auditores,aut non grandem curam melioris sententiæ gerunt. Su-
per hæc autem omnia,& ipse SIMON uehementissimus est orator,in arte dia
lectica,& syllogismorũ tendiculis enutritus: quod autẽ est omnibus gratius
& in arte magica ualde exercitatus, & ideo metuo, ne forte tam ualide ex o-
mni parte munitus,apud eos,qui ignorant eũ, falsa allegans, putetur uera de-
fendere. Neq; enim uel nos ipsi eum potuissemus effugere,& conuerti ad do-
minũ,nisi dũ adiutores eius,& errorũ socij sumus,agnouissemus quod decep-
tor esset,ac magus. Cũq; hæc Niceta dixisset, AQVILA quoq; rogans sibi
dicendi facultatem dari: hoc modo etiã ipse prosequutus est: Suscipe quæso
& mei

Silentiũ studijs sacrum.

Refert nosse ingenium & mores eius,cũ quo uelis congredi. Matt.10.

Matth.7.

Legãt hoc Theologi,qui ut desperatos fistiditũt eos qui paradoxis suis nõ protinus assenserint.

Nõ semper obtinent VERITATIS patroni.

SIMON ORATOR.

Niceta & Aquila discipuli Simonis fuerant.

A & mei erga te amoris curã optime PETRE,& ego enim ualde solicitus sum
pro te. Nec reprehẽdas nos in hoc,quia curam gerere alicuius ex affectu ue-
nit: negligere autẽ nõ minus est,quàm odisse. Testem uero inuoco deũ, quià
nõ ut segniorem te in certamine sciens,metuo pro te,quippe quia nec unquã
tibi præsto fuerim disputanti: sed qui illius impietates bene nouerim, existi-
mationem tuam cogito simul & animos auditorũ,& ipsius ante omnia ueri-
tatis statum. Vehemens enim est hic magus ad omnia quæcunq; uoluerit,&
supra modũ scelestus: in omnibus enim eum diligenter agnouimus, utpote
qui à puero malorũ eius auditores fuerimus & ministri,& nisi nos dei amor
abrupisset ab eo,in eisdem cum ipso etiam nunc uersaremur malis: sed inge-
nitus quidam nobis erga deum affectus,scelera quidem eius exosa, cultũ ue-
ro dei amabilem fecit. Vnde & arbitror opus fuisse diuinæ prouidentiæ, ut
nos primo familiares eius effecti notitiam caperemus,quomodo, uel quali ar
te, prodigia,quæ facere uidetur,efficiat. Quis enim est,qui non obstupescat
super his,qnæ facit,mirabilibus? & nõ putet eum de cœlis deum ad salutem
hominũ descendisse? Ego de meipso fateor, nisi interius eum scissem, & in-
terfuissem actibus eius,subripi mihi facile potuisset: unde nõ fuit magnũ nos
ab eius consortio separari,scientes eum magicis artibus,& cõmentis sceleru
niti. Quod si uis etiam ipse de eo cuncta cognoscere,quis ipse sit,qualisue,&
unde,uel qualiter patrent quæ gerit,ausculta. SIMON hic, patre Antonio,
matre Rachel natus est,gente Samaræus,ex uico Gytthorũ, arte magus,Græ
B cis tamen literis liberalibus adprime eruditus, gloriæ ac iactantiæ supra o-
mne genus hominũ,cupidus,ita,ut excelsam uirtutem, quæ supra creatorem
deum sit, credi se uelit, & CHRISTVM putari,atque STANTEM nomi-
nari: hac autem appellatione utitur, quasi qui neget posse se aliquando dissol
ui, adserens carnem suam ita diuinitatis suæ uirtute compactam, ut possit in
æternũ durare: Hinc ergo STANS appellatur,tanquam qui non possit ulla
corruptione decidere. Interfecto etenim,sicut scis &ipse,baptista IOANNE
cum Dositheus hæreseos suæ iniisset exordium,cum alijs triginta principali-
bus discipulis, & una muliere quæ LVNA uocitata est: unde & illi triginta
quasi secundũ lunæ cursum in numero dierum positi,uidebantur. Simon hic
malæ,ut diximus,gloriæ cupidus,accedit ad Dositheũ,& simulatis amicitijs,
exorat: ut siquando aliquis ex illis XXX. obisset, in locũ defuncti se cõtinuo
subrogaret: quia neq; statutũ numerũ excedere apud eos fas erat, neq; igno
tum aliquem inserere, aut nondũ probatũ: unde & cæteri studentes, digni
loco,ac numero fieri,secundũ sectæ suæ iustituta placere per omnia gestiunt,
quo possit unusquisq; ex his,qui illũ numerũ sequuntur,cum forte aliquis, ut
diximus,decesserit, dignus uideri,qui in locum defuncti substitui debeat. Igi
tur Dositheus plurimis ab hoc exoratus,ubi locus intra numerum factus est,
introduxit Simonem. Sed hic nõ multo post incidit in amorẽ mulieris illius,
quam Lunam uocant, nobisq; utpote familiaribus suis omnia concredebat,
quod magus esset,& quod amaret Lunam, quodq; gloriæ cupidus, noluit

Negligere nõ minus est q̃ odisse.

SIMON magus quis fuerit.

Simõ STANTEM se uoluit appellari.

Lunã illã quã & Selenẽ uocitant apud Tyrum in prostibulo egisse, Eusebius testatur.

Simon à Dositheo donatus loco.

C ea inglorius frui: sed expectare patiẽter, donec honeste ea uti liceret: si tamen etiam nos conspiraremus ei ad omnia quæ uelit. Sed & mercedem ministerij huius daturũ se nobis pollicebatur: summis ut honoribus affici, & dij esse ab hominibus crederemur, tantũ ut mihi, inquit, SIMONI deferatis primatus, qui possum magica arte multa signa & prodigia ostendere, per quæ possit uel gloriæ, uel sectæ nostræ, ratio constare. Possum enim facere ut uolẽtibus me cõprehendere, non appaream: & rursus uolens uideri, palàm sim. Si fugere uelim, montes perforem, & saxa quasi lutum pertranseam: Si me de mõte excelso præcipitem, tanquã subuectus ad terras inlæsus deferar. Vinctus, memetipsum soluam, eos uero qui uincula iniecerint, uinctos reddam: In carcere conligatus, claustra sponte patefieri faciam: Statuas animatas reddam, ita ut putẽtur ab his qui uident, homines esse: nouas arbores subito oriri faciam, & repentina uirgulta producam: In ignem memetipsum iniꝛiciens, nõ ardeã: Vultum meũ commuto, ut nõ agnoscar, sed & duas facies habere me, possum hominibus ostendere. Ouis aut capra, efficiar: Pueris paruis barbam produ

Quanta effecerit SIMON *per magiam.*

D cam: In aërem uolando inuehar, aurum plurimum ostendam: Reges faciam, cosꝙ deiciã. Adorabor ut deus, publice diuinis donabor honoribus, ita, ut simulacrum mihi statuentes, tanquam deum colant, & adorent. Et quid opus est multa dicere? quicquid uoluero facere, potero. Multa etenim iam mihi experimenti causſa consummata sunt: deniqꝫ aliquando, inquit, cum mater mea RACHEL iuberet me exire ad agrum ut meterem: ego falcem uidẽs positam, præcepi ei ut iret & meteret: & messuit decuplo amplius cæteris. Multa iam noua uirgulta produxi de terra, & conualescere ea feci, & sub momento temporis apparere feci: & montem proximum, ego secundo perforaui. Sed hæc cum diceret de uirgultis productis, & mõte perforato, stupescebam pro eo, quod etiam nos circumuenire uelit, quibus se commendare, & cõcredere uidebatur: sciebamus enim quod à proauis hæc fuissent, quæ à se nuper facta perhibebat. Hæc ergo nos ab eo flagitia audientes, & horũ deteriora, sequebamur tamen & ipsi eius scelera: & alios ab eo decipi patiebamur, multa etiã mentientes pro eo, & hoc priusquam aliquid faceret eorum quæ promiserat, ita, ut nullis adhuc gestis, à nõnullis tamen putaretur deus. Interim in initio, cũ adhuc inter triginta Dosithei discipulos haberetur, cœpit ipsi Dositheo derogare, tanquam qui non integre, nec perfecte doceret, idꝙ eum non inuidia facere, sed insciẽtia. Verũ Dositheus ubi sibi derogari sensit à Simone, uerẽs neopinio sua obscuraretur apud homines, qui eum putabãt, ipsum esse STANTEM, furore cõmotus, cũ ad scholam solito conuenissent, uirga correpta uerberare Simonem cœpit, & repente per corpus eius, quasi per fumum, uisa est uirga transire: super quo obstupefactus Dositheus, ait ad eum: Dic mihi, si tu es STANS, ut adorem te. Cumꝙ Simon respondisset, ego sum. Dositheus uidens se nõ esse STANTEM, cecidit & adorauit eũ. & Simoni quidem cedit principatu suo, ipsiꝙ obedire omnem triginta uirorũ ordinem iubet. semetipsum uero in locũ Simonis statuit, & non multo post defunctus est. Igitur post

Quod de se est pollicitus Simon, id est consequutus. Nã in Tiberi simulacrũ erat, cui inscriptio fuit SIMONI DEO SANCTO, *ut Eusebius ex autoritate Iustini mart. testatur.*

Dositheo derogauit Simon.

Dositheus moritur.

A post obitum Dosithei SIMON accepit LVNAM, cum qua usꝙ ad præsens circuit, ut uidetis, decipiens turbas, & adserens semetipsum quidem uirtutem esse quandam, quæ sit supra conditorem deũ. LVNAM uero quæ secum est, esse de superioribus cœlis deductam, eandemꝙ cunctorum genitricem: adserit esse sapientiam, pro qua, inquit, Græci & Barbari confligentes, imaginẽ quidem eius aliqua ex parte uidere potuerũt: ipsam uero, ut est, penitus ignorarunt, quippe quæ apud illum primum omnium, & solum habitaret deum. Et hæc, atque alia his similia cum uerborum pompa proferens, decepit multos. Sed & hoc indicare debeo, quod ipse ego uidisse me memini, cum esset aliquando Luna illa eius in turre quadam, multitudo ingens ad eam cõuenerat peruidendã, & undiqꝫ circa turrim stabat: at illa per omnes fenestras turris illius omni populo procũbere, ac prospicere uidebatur. Et multa alia mirabilia fecit, & facit, ita, ut stupentes pro his homines, putent eum ipsum esse summũ deũ. Nam mihi aliquãdo, & Nicetæ rogantibus, ut exponeret quomodo hæc possint arte magica effici, & quæ esset huius rei natura, SIMON tancꝫ familiaribus suis, explanare ita cœpit. Pueri, inquit, incorrupti, & uiolenter necati, animam adiuramẽtis ineffabilibus euocatam adsistere mihi feci, & per ipsam fit omne quod iubeo. Et ego: Est'ne, inquã, possibile animæ hæc facere? Ille respondit: Hoc uos scire uolo, quia secundũ locũ post deum obtinet anima hominis, cum exuta fuerit à corporis sui tenebris. Statim deniqꝫ & præscientiam habet, propter quod euocatur ad necromantiã. Et ego respon-

Lunam Simon sapientiam uoluit uideri.

Absurdũ commentũ Simonis de puero necato, etiam hodie receptũ apud magos.

B di: Cur ergo interfectorũ animæ non ulciscuntur interfectores suos? At ille: Non meministi, inquit, quod dixi, quia cum exierit de corpore, etiam præscientiam habet? Memini, inquam. Ob hoc, inquit, cum excedit è corpore, statim prænoscit futurũ esse iudicium, & unũquenqꝫ pro his, quæ hic egerit malis, pœnas daturũ: & ideo nolũt ulcisci interfectores suos, quia & ipsæ pro suis malis, quæ hic commiserant, perferunt cruciatus, & illos sciunt in iudicio grauiora manere supplicia. Super hæc autẽ omnia, nec permittitur eis exire, aut facere quicquam ab angelis qui ei præsunt. Et ego respondi: Si non permittitur eis ab angelis huc uenire, aut facere quod uolunt: quomodo mago cuicanti obtemperat anima? Ipsis, inquit, animabus uenire uolentibus nõ indulgent: cum uero hi, qui præsunt angeli adiurati fuerint per maiorem suum, excusationem habent nostræ, qui eos adiuramus, uiolentiæ, ut permittant exire animas quas euocamus: non enim illi peccant qui uim patiuntur, sed nos qui inferimus necessitatem. Ad hæc NICETA, ultra non ferens, præpropere respondit, qd' & ego quidẽ facturus eram, sed prius eũ expiscari de singulis cupiebam: sed, ut dixi, Niceta præueniens. Et tu, inquit, non times diem iudicij, qui uim angelis facis, & animas euocas, & homines decipis, & honorem tibi diuinum ab hominibus mercaris? Et quomodo nobis persuades, quod neqꝫ iudicium erit, ut nonnulli Iudæorum fatentur, nequæ animæ immortales sint, quod uidetur pluribus, cum ipse oculis tuis uideas eas, & cõmonitionem diuini iudicij capias ex ipsis? His ab eo dictis impalluit SIMON, & tamẽ post

Genij præsides animarum.

C paululum recolligens se,ita respondit. Ne putetis,inquit, quod generis uestri homo sim ego,neq; magus sum,neq; amator Lunæ,neq; Antonij filius. Ante enim quàm mater mea Rachel conueniret cum eo, adhuc uirgo concepit me, cum esset in potestate mea,uel paruum esse,uel magnũ, & hominẽ inter homines apparere. Tentandi ergo gratia uos primos assumpsi amicos, ut in cœlestibus & ineffabilibus locis meis primos uos conlocem, cũ probauero. Humana ergo de meipso mentitus sum,ut uos manifestius comprobarem: si integrum erga me seruatis affectũ. Ego uero hæc audiens,ipsum quidem miserum iudicans,impudentiam tamen eius admirans, & pro eo ipse erubescẽs, simul & ueritus ne quid in nos moliretur mali: innuo Nicetæ, paulisper unà mecũ simulare, & aio ad eum: Non nobis indigneris hominibus corruptibilibus,incorruptibilis deus,sed suscipe magis affectum nostrũ, & animum uolentem scire qui sit deus: nondũ enim sciebamus quis esses,& nec aduertebamus quia tu es quem quærebamus. Hæc & his similia uultu pro re aptato prosequentibus nobis,uanissimus credidit nos deceptos,& eò magis elatus addidit etiam hæc,propitius uobis iam sum, pro affectu quem erga me deum geritis. Me enim diligentes,nesciebatis: & me quærentes, ignorabatis. Sed nolo dubitetis, quia hoc est uere deum esse, cum potest quis paruus effici, uel magnus,si uoluerit: nã quoquomodo apparere hominibus poterã. Nunc ergo incipiam uobis aperire quod uerum est. Ego uirtute mea quodam tempore

D aërem uertens in aquam,& aquam rursum in sanguinem, carnemq; solidãs, Nouum hominem puerum formaui, & opus, conditore deo multo nobilius, protuli. Ille enim creauit hominem è terra: Ego autem,quod est difficilius, ex aëre,quemq; rursus resoluens aëri reddidi. Speciem tamen eius,imaginemq; depictam in interiore cubiculo conlocaui, ut esset indicium ac memoria operis mei. Hæc autem intellegebamus eũ dicere,pro puero illo, cuius ui necati anima,ad ea quæ uolebat ministeria, utebatur. PETRVS ergo hæc audiens,cum lachrymis ait: Miror admodũ immensam dei patientiam, & è contrario in nonnullis humanæ temeritatis audaciã: quæ enim ratio inueniri ultra poterit,quæ Simoni suadeat,quod deus iudicet iniquos? cũ ipse sibi persuadet, quod animarum obedientia ad scelerũ suorũ utatur ministeriũ: re autẽ uera à dæmonibus inluditur, tamen cum per hæc ipsa certus sit, quod immortales sunt animæ, & iudicantur pro his quæ gesserint: & qui se putet re ipsa uidere ea,quæ nos fide credimus, quamuis,ut dixi, inludatur à dæmonibus,tamen arbitratur se ipsam animæ uidere substantiã. Quando hic,inquã, fatebitur uel male se agere in tanto malo positus,uel iudicandũ se pro his quæ gerit,qui sciens dei iudicium contemnit,& inimicum se exhibet deo, & audet tam nefanda cõmittere? Vnde certum est fratres mei, nonnullos ueritati ac religioni dei non ideo aduersari,quod eis nequaquam ratio fidei cõstare uideatur: sed quia aut nimietate quadam peccatorũ inuoluti,aut malis suis præuenti,& tumore cordis elati sunt,ita,ut nec ea quidẽ credant,quæ oculis suis se uidere arbitrantur. Verũ quoniam ingenita erga conditorẽ deum sufficere ad

Simon mẽtitur se ex uirgine natum.

Miracula Simonis.

Tria sunt quæ cogũt aduersari nos Christo. IGNORANTIA, PECCATORVM *multitudo.* SVPERBIA.

A salutem uidebatur affectio his qui diligerent eum. Studet inimicus hanc affectionẽ in hominibus peruertere,& inimicos eos efficere, atque ingratos conditori suo. Testor autem cœlũ ac terram, quod si quantũ cupit inimicus desæuire,permitteretur etiam à deo, olim omnes homines deperissent: sed misericordiæ caussa nõ sinit deus. Quod si affectum suũ homines conuerterent ad deum, omnes sine dubio saluarentur, etiam si pro aliquibus delictis ob iustitiam corripi uiderentur. Sed nunc plurimi hominum inimici effecti sunt dei, quorũ malignus corda penetrauit, & affectũ quem eis conditor deus inseruërat, ut erga se haberent, in semetipsum deflexit. Aliorũ uero qui aliquantulum uigilare uidebãtur, in phantasia gloriæ & splendoris apparẽs,& magna quædam atq; ingentia repromittẽs, euagari nihilominus à deo uero mentem atq; animum fecit,quæ tamen perpetrare ei iusta quadam permittitur ratione. Ad hæc AQVILA respondit: Quid ergo delinquũt homines,si malignus trãsformans se in splendorem lucis, maiora repromittit hominibus, quàm ipse conditor deus? Et PETRVS: Puto,inquit,hoc iniustius nihil esse: & quatenus iniustum sit, audi. Si filius tuus,qui à te omni diligentia eruditus est,& nutritus, atq; ad uirilem perductus ætatem, ingratus tibi sit, & relinquens te,ad alium, quem forte ditiorem uiderit,eat,& honorem quem tibi debebat,illi exhibeat, ac spe maioris lucri naturam neget,& iura paterna defugiat,rectum tibi uidetur,an impium? Et AQVILA respõdit: omnibus palàm est,quod impiũ sit. Et

B PETRVS: si ergo in hominibus hoc impium dicis, quanto magis in deo, qui supra omnes homines honore ab hominibus dignus est? cuius non solum beneficijs fruimur, uerum & ope ac uirtute esse cœpimus, cum non essemus: cuiq; si placeamus merebimur ab eo, ut etiam æterni in bonis simus. Vt ergo infideles à fidelibus,& pij discernantur ab impijs, permissum est maligno uti his artibus,quibus singulorum erga uerum parentem probentur affectus. Quod si uere esset aliquis deus alienus, tamẽ ab eo qui nos creauerat,quiq; nobis pater,& conditor fuerat: rectũne erat,relicto proprio trãsire ad alienũ? Et AQVILA: Absit,inquit. Tum PETRVS: quomodo ergo dicemus malignũ esse caussam peccati nostri cũ hoc permissu dei fiat, ut per ipsum probẽtur,& in die iudicij arguantur, hi qui maioribus pollicitationibus inuitati, ueri patris & conditoris sui reliquerint pietatem. Hi uero qui fidem & charitatẽ proprij patris,etiam cum paupertate,si acciderit,& cum tribulatione seruauerint, donis cœlestibus in regno eius,& immortalibus muneribus perfruantur. Sed hæc aliàs diligentius exponemus. Quid autem Simon egerit post hæc, scire cupio. Et NICETA respondit: Vbi intellexisse eũ sensimus, quod deprehensus esset à nobis: Conloquuti inter nos de sceleribus eius, reliquimus eũ, & ad Zachæum uenimus. Hæc ipsa ei,quæ tibi nũc protulimus,indicantes. At ille benignissime nos suscipiens,& de fide domini nostri IESV CHRISTI edocens, fideliũ numero sociauit. Cũq; hæc Niceta dixisset, ZACHAEVS qui paulò ante egressus fuerat,ingrediebatur, dicẽs: Tempus est, ut procedas ad disputandũ PETRE: turba enim multa in atrio domus cõgregata te operit,

Affectioni nostræ erga deũ insidiantur dæmones.

Certa ratione dæmonibus aliquid permittitur in homines.

Dæmones adfligunt, ut probetur constantia nostra.

Zachæus Nicetã & Aquilam initiauit Christianismo.

C quórum in medio, multis fultus ad ſcelus aſſeclis, cõſtitit SIMON. Tum PE-

Petrus cõgreſſurus cum Simone orat.

TRVS, ut hæc audiuit, orationis gratia ſecedere me iubens: nondũ eñ eram dilutus à peccatis, quæ in ignorantia cõmiſerã, ait ad reliquos: Oremus fratres, ut deus per CHRISTVM ſuũ pro ineffabili miſericordia ſua adiuuet me exeuntem pro ſalute hominũ, qui ab ipſo creati ſunt. & hæc cum dixiſſet, oratione facta, proceſſit ad atrium domus, in quo erat multitudo plurima populi congregata: quos ubi omnes ſummo ſilentio ad ſe intentos uidit, & magum Simonem in medio eorũ, uelut ſigniferum, ſtantem, hoc modo cœpit. PAX uobis ſit omnibus, qui parati eſtis dare dexteras ueritati: quicunque enim obediunt ei, uidentur quidem aliquid gratiæ referre deo: porrò autem ipſi ab eo donũ ſummi muneris cõſequũtur, iuſtitiæ eius ſemitis incedentes:

Hæc enim duo ſummã humanæ cogitationis cõplectuntur.

Propter quod primum eſt omniũ, iuſtitiam dei, regnumq; eius inquirere. Iuſtitiam quidem, ut recte agere doceamur: regnum uero, ut quæ ſit merces poſita laboris & patiẽtiæ nouerimus, in quo eſt bonis quidem æternorũ bonorum remuneratio: his autem qui contra uoluntatẽ dei egerint, pro unius cuiuſq; geſtis pœnarũ digna reſtitutio. Hic ergo, hoc eſt, in præſenti uita, poſitos, oportet uos agnoſcere uoluntatẽ dei, ubi & agendi locus eſt. Nam ſi quis uelit antequam actus ſuos emẽdet, de his requirere, quæ nõ poteſt inuenire,

D ſtulta & inefficax erit huiuſcemodi inquiſitio. Tempus enim breue eſt, & iu-

Iudiciũ dei geſtorum cauſſa erit, non quæſtionum.

dicium dei, geſtorũ cauſſa agetur, nõ quæſtionũ. Ideoq; ante omnia hoc quæramus, quid nos, aut qualiter agere oporteat, ut æternam uitam conſequi mereamur. Nam ſi exiguum hoc uitæ tempus per inanes occupemus, & inutiles quæſtiones: inanes ſine dubio & uacui ab operibus bonis pergemus ad deũ. Vbi iudicium, ut dixi, operũ noſtrorum fiet. Vnaquæq; etenim res, ſuũ tem-

Veniet eñ nox ubi nemo operari poterit. Ioannis 9.

pus habet & locum. Operum hic locus, hoc tempus eſt: meritorum ſeculum futurum. Ne ergo impediamur, ordinem locorum, ac temporũ permutantes: primo quæ ſit dei iuſtitia requiramus, ut tanquam iter acturi, abundanti uiatico bonis operibus repleamur, quo poſſimus ad regnũ dei, tanquã ad urbem

Rom. 1.

maximã peruenire. Deus enim his, qui recte ſentiunt, per ipſa opera mundi, quæ fecit, manifeſtus eſt, ipſius creaturæ ſuæ utens teſtimonio: & ideo cũ de deo dubitatio eſſe nõ debeat, de ſola nunc eius iuſtitia requiramus & regno. Quod ſi aliquid nobis de ſecretis & reconditis inquirendũ ſuggerit mens noſtra, antequàm de operibus iuſtitiæ requiramus, rationẽ reddere nobiſmetipſis debemus, quia ſi bene agentes ſalutem conſequi meruerimus, tanquam caſti & mundi euntes ad deum, ſpiritu ſancto replebimur, & omnia quæ ſunt ſecreta & occulta, ſine ulla quæſtionũ cauillatione noſcemus. Quæ nunc, etiã ſi totum quis uitæ ſuæ tempus in inquirendo conſumat, nõ ſolum nõ poterit

Nihil proficitur in ſcripturis diuinis ſine ſpiritu ſancto.

inuenire, ſed & maioribus ſe erroribus inſeret, quia non per uiam prius iuſtitiæ incedens, ad portum uitæ peruenire contendit. Et, ꝓpterea ſuadeo, primo iuſtitiã eius eſſe requirendã: ut per hanc iter agẽtes, & in uia poſiti ueritatis, uerũ prophetã inuenire poſſimus, nõ uelocitate pedũ, ſed operũ bonitate curerẽtes: ut ipſo duce uſi, nullũ uiæ huius patiamur errorẽ. Si enim ipſum ſequẽtes

A tes ingredi meruerimus illam, quò peruenire cupimus, ciuitatẽ, omnia iam de quibus quæritur, oculis uidebimus, tanquam hæredes omniũ facti. Intelligite itaq; Viam eſſe hunc uitæ noſtræ curſum. Viatores eos qui bona opera gerunt. Portam uerũ prophetam, de quo dicimus, Vrbem regnum eſſe, in quo reſidet omnipotens pater, quem ſoli uidere poſſunt hi qui mũdo ſunt corde. Non ergo nobis difficilis uideat huius itineris labor, quia in fine eius requies erit: nam & ipſe uerus propheta ab initio mundi, per ſeculũ currens, feſtinat ad requiem. Adeſt enim nobis omnibus diebus, & ſiquando neceſſe eſt apparet & corrigit nos, ut obtemperantes ſibi ad uitam perducat æternã. Mea ergo iſta ſententia eſt, ſicut & uero prophetæ uiſum eſt, ut primo de iuſtitia requiratur, ab his maxime qui deum ſe noſſe profitentur. Si ergo habet aliquis quod eſſe rectius putet, dicat: & cũ dixerit, audiat, ſed cum patientia & quiete. Propter hoc enim ab initio, ſalutationis ſpecie pacẽ cunctis precatus ſum. Ad hæc SIMON reſpondit. Nos pace tua opus nõ habemus: ſi enim pax ſit & concordia, ad inueniendam ueritatem nihil proficere poterimus: Habent enim inter ſe pacem & latrones, & ſcortatores, & omnis nequitia cum ſemetipſa concordat: & nos ergo ſi ob hoc conuenimus, ut pacis cauſſa omnibus quæ dicuntur præbeamus adſenſum, nihil auditoribus conferemus; ſed è cõtrario inluſis eis, nos amici diſcedemus, propter quod noli inuocare pacẽ, ſed magis pugnã matrẽ eius, & ſi potes expugna errores. Nec requiras amicitiã

B iniuſtis adſentationibus paratã: hoc enim te ante omnia ſcire uolo, quia duobus inter ſe dimicantibus, tunc erit pax cum alter ceciderit ſuperatus: & ideo pugna ut potes, nec requiras pacem ſine bello, quod impoſſibile eſt, aut ſi poteſt fieri, oſtende. Ad hæc PETRVS: Attentius audite, ô uiri quæ dicimus, Ponamus mundũ hunc campũ eſſe aliquẽ magnũ, & ex duabus ciuitatibus, quarũ reges ſibi inuicem ſint contrarij, miſſos eſſe ſingulos ad dimicandũ duces, & illũ quidem boni regis ducem, conſiliũ dare, ut uterq; exercitus abſq; ſanguinis profuſione, melioris in regis iura cõcedat, quo ſine periculo omnes ſalui fiant: illũ uero contrariũ dicere, Nõ, ſed pugnetur, ut non qui dignus eſt, ſed qui fortior ipſe cũ his, qui euaſerint, regnet. Quæſo uos, quid magis eligeretis? nõ dubito, quin, ut cum incolumitate omnium, regi meliori manus darentur: & ego nunc non, ut SIMON ait, pacis cauſſa adſenſum uolo cõmodari, his quæ male dicuntur, ſed ut cũ quiete & ordine ueritas requiratur. Nõnulli enim in diſputationũ certamine ubi errorẽ ſuũ ſenſerint confutari, cauſſa perfugij cõturbare cõtinuò incipiunt, & mouere lites, ne palàm fiat omnibus quod ſuperantur: & ꝓpterea ego frequenter exoro, ut cũ omni patientia & quiete indago diſputationis habeatur, ut ſi forte aliquid minus recte dictũ uideat, repetere id, & apertius liceat explanare: ſolet eñ interdũ aliter dici quid, & aliter audiri, dum aut minus lucide ꝓfertur, aut minus uigilanter aduertit, & ob hoc patienter cupio haberi ſermonẽ, ut neq; ſubripiat alter alteri; neque ſermonem dicentis, intempeſtiuus ſermo contradicentis interrumpat, neq; reprehendendi ſtudium geramus, ſed liceat, ut dixi, minus plane dicta repete-

Vid. Viatores. Porta. Vrbs.

Optimũ eſt Petro uiſum à iuſtitia exordiri.

Simonis illud hactenus ĩ ſchõlis theologorũ mire locum habuit.

Pugna mater pacis.

Vere enim dictum eſt. nimiũ altercando ueritatem amitti.

C re,ut examinatione iuſtiſſima clareſcat ueritatis agnitio. Scire enim debemus,
quia ſi quis à ueritate uincatur, non IPSE uincitur, ſed IGNORANTIA,
Ignorantia peſſimus dæmon. quæ in ipſo eſt, quæ eſt dæmon peſſimus: quam qui potuerit effugare, ſalu-
tis accipit palmam. Propoſitum nanque nobis eſt prodeſſe auditoribus,
non ut male uincamus, ſed ut pro agnitione ueritatis bene uiuamus. Si enim
ueritatis inquirendæ ſtudio ſermo moueatur, etiam ſi quid minus plene pro
humana fragilitate dicemus, deus, pro ineffabili ſua bonitate, ea quæ de-
ſunt, latenter auditorum ſenſibus adimplebit. Iuſtus eſt enim, & ſecundum
Pro cuiuſq; ſtudio uel clara, uel obſcura ſunt myſteria diuina. unius cuiuſque propoſitum, aliis quidem in promptu facit eſſe quod quæri-
tur, aliis uero obſcurum reddit, etiam quod palàm poſitũ eſt. Quia ergo VIA
DEI, VIA PACIS EST, cũ pace quæ dei ſunt requiramus: ad hæc ſi quis
habet quod proſequatur, locus eſt: ſi uero nullus eſt qui reſpõdere uelit, ego
dicere incipiam, & quæ mihi ab alio poſſunt obiici, ipſe in medium prolata,
diſſoluam. Cum ergo PETRVS cœpiſſet continuare ſermonem, SIMON
interrupta oratione eius: Cur, inquit, feſtinas ipſe tibi dicere, quæ tibi uiden-
tur? Intelligo uerſutias tuas: Vis enim tibi ea ipſe proponere, quorũ abſolu-
tio bene tibi meditata eſt, ut ignorantibus turbis, uidearis recte aliquid dice-
re, ſed apud me nõ tibi erit horũ locus. Nunc ergo, quoniã ut uir fortis pollice
ris, te omni uolenti proponere reſponſurũ, mihi interim primo reſpondeto.
Pax Simoni exoſa. Et PETRVS: Paratus, inquit, ſum, tantũ ut cũ pace ſit ſermo. Tunc SIMON:
D Non uides, inquit, imperitiſſime, quod contraria agis magiſtro tuo, pacẽ de-
Contentiones Simon probare conatus eſt ex hoc Matth. 10. Non ueni mittere pacẽ, ſed gladium. poſcens, quod utiq; nõ conuenit ei qui expugnaturũ ſe promittit ignorantiã?
Aut ſi tu recte pacẽ ab auditoribus poſcis, nõ recte magiſter tuus dixit: Quia
non ueni pacem mittere in terram, ſed gladiũ. Aut enim tu bene dicis, & ille
nõ bene: aut ſi magiſter tuus bene, tu peſſime, qui nõ intellexiſti contraria te
proferre ei, cuius te diſcipulũ profiteris. Ad hæc PETRVS, Neque qui miſit
me male fecit, gladiũ mittere in terram, neq; ego contraria ei ago, auditorum
pacem requirens: Sed tu & imperite & temere reprehendis ea quæ nõ intelli
Matth.5. gis: etenim quia pacem nõ uenit mittere in terram magiſter audiſti: quod au
tem dixerit, Beati pacifici, quoniã ipſi filij dei uocabuntur, nõ audiſti. Propter
quod nõ ego magiſtro diuerſa ſentio, pacem perſuadens, quã ille ſeruantibus
beatitudinem poſuit. Et SIMON ait, pro magiſtro reſpondere cupiens: ô PE
TRE multo eũ grauius accuſaſti, ſi cũ ipſe nõ uenerit pacem facere, hanc aliis
ſeruare præceperit: & quomodo alius ille eius ſermo conſtabit quem dixit?
Matth.10. Quia ſufficit diſcipulo, ut ſit ſicut magiſter eius. PETRVS ad hæc: Magiſter,
inquit, noſter qui erat uerus propheta, & ſui in omnibus memor, neque ſibi
contraria loquutus eſt, neq; nobis ab his quæ ipſe gerebat diuerſa mandauit.
Quod enim ait: Non ueni pacem mittere in terram, ſed gladiũ: & ex hoc ui-
debitis ſeparari patrem à filio, filium à patre: uirum ab uxore, & uxorem à ui-
ro: & matrem à filia, filiam à matre: fratrem à fratre, ſocrũ à nuru, amicũ ab
GLADIVS, Matth. 10. aliquid pacis habet. amico. Hæc omnia cõtinent doctrinã pacis, & quomodo, audi. Initio præ-
dicationis ſuæ, utpote qui uelit omnes inuitare & adducere ad ſalutem, ac pati
entiã

A entiam laborũ, tentationumq; habendã ſuaderet, pauperes beatificabat, eosq;
pro penuriæ tolerantia adepturos eſſe pollicebat regna cœlorũ, ut ſub tanta
ſpe æquanimiter paupertatis põdus, ſpreta cupiditate, portarent. Eſt em̃ unũ
& maximũ ex pernitioſiſſimis peccatis, CVPIDITAS. Sed & eſurientes, &
Spe mercedis Chriſtus labores huius uitæ nobis edulcauit. ſitientes æternis bonis iuſtitiæ ſaturandos eſſe promiſit, ut egeſtatem tolerabi
liter ferentes, nihil pro hac iniuſti operis molirentur. Mundos quoq; corde
ſimiliter beatos dicebat, & per hoc deum uiſuros, ut unuſquiſq; adipiſci tantũ
cupiens bonũ, ſemetipſum à peſſimis & pollutis cogitationibus contineret.
Sic ergo magiſter noſter diſcipulos ad patientiam uirtutis inuitans, bonũ pa-
cis, etiã cum labore patientiæ, ſuadebat eſſe ſeruandũ. E cõtrario uero eos qui
in diuitijs ac luxuria uerſabantur, lugebat, qui nihil pauperibus largiebãtur,
arguens eos rationẽ reddituros: quia ꝓximos ſuos, quos diligere ſicut ſeipſos
debuerant, ne in egeſtate quidẽ poſitos miſerati ſunt. Hæc autem dicens, alios
quidem obedire fecit, alios uero reddidit inimicos. Credentibus ergo, & obe
dientibus pacẽ habere inter ſe inuicem iubet: & ipſis dicit: Beati pacifici, quia PAX
ipſi filij dei uocabuntur. His autem, qui nõ ſolũ nõ credidere, uerũ & aduerſa
rij doctrinæ eius facti ſunt, bellũ VERBI & cõfutationis indixit: quia ex hoc
Bellum uerbi intelligendum in gladio. Matth.10 uidebitis ſeparari filiũ à patre, & uirũ ab uxore, & filiam à matre, & fratrem
à fratre, & nurũ à ſocru, & inimici hominis domeſtici eius. In unaquaq; enim
domo, cum inter credentem, & nõ credentem cœperit eſſe diuerſitas, neceſſa
B rio pugna fit: incredulis quidem cõtra fidem dimicantibus, fidelibus uero in
illis errorem ueterẽ, & peccatorũ uitia cõfutantibus. Similiter quoq; etiã erga
ſcribas & phariſæos ultimo doctrinæ ſuæ tempore bellũ gerit, arguẽs eos ſu-
per actibus non bonis, & non recta doctrina, & quod clauem ſcientiæ, quam
Lucæ 11. à Moyſe traditam ſuſceperũt, occultarent, per quam poſſit ianua regni cœle-
ſtis aperiri. Sed & nos ad prædicandũ mittens dominus noſter præcepit no
bis, ut in quamcunq; ciuitatẽ uel domũ introierimus, dicamus, PAX HVIC
DOMVI. & ſi quidem, inquit, fuerit ibi filius pacis, ueniet ſuper eum pax ue
ſtra: ſi uero non fuerit, pax ueſtra ad uos reuertetur. Exeuntes autẽ de domo,
Matth.10. uel de ciuitate illa, ut etiam puluerem, qui adhæſerit pedibus noſtris, excutia-
mus ſuper eos. Tolerabilius autem erit terræ Sodomorũ, & Gomorrhæorũ
in die iudicij, quàm illi ciuitati uel domui. Qđ utiq; ita demum præcepit fieri,
ſi prius in ciuitate uel domo ueritatis ſermo prædicetur. Ex quo uel recipien-
tes ueritatis fidem, filij pacis & filij dei fiant, uel nõ recipientes arguantur, qua-
ſi inimici pacis & dei. Ita ergo & nos magiſtri inſtituta ſeruantes, pacem pri-
mo ꝓponimus auditoribus, ut abſq; ulla perturbatione poſſit uia ſalutis agno
ſci. Quod ſi quis pacis uerba non ſuſcipit, neq; adquieſcit ueritati: ſcimus ad-
uerſum eum pugnam uerbi mouere, & arguere acrius confutando ignoran-
tiam, & redarguẽdo peccata. Neceſſario igitur pacem proponimus, ut ſi quis
eſt filius pacis, pax noſtra ueniat ſuper eum: Ab eo autem qui ſe alienũ pacis
effecerit, regredietur ad nos pax noſtra. Non ergo, ut putas, conſenſu malorũ
pacem proponimus: nam utiq; cõtinuo tibi dexterã dediſſemus: ſed ut per

C quietem & patientiam differentibus nobis qui sit sermo uerus, facilius ab au-
ditoribus dinoscatur. Si autẽ dissideas & discordes à temetipso, quomodo sta-
Matthæi 12. bis? Necesse est ut cadat, qui in semetipso diuiditur. Omne enim regnũ in se-
metipsum diuisum, nõ stabit. Ad hæc si quid uidetur, dicito. Et SIMON, stul-
titiam tuam demiror. Sic nobis magistri tui uerba proponis, quasi certum de
eo habeatur quod propheta sit, quẽ ego perfacile demonstrare possum, mul-
ta sibi contraria loquutũ. Deniq; ex his, quæ ipse protulisti, arguam te: ais enim
dixisse eum, omne regnũ, uel omnis ciuitas diuisa in semetipsa, nõ stabit. Et ali-
bi iterũ ais eum dixisse, quia ipse miserit gladiũ, ut separaret eos, qui in domo
sunt, ita, ut diuidatur filius à patre, & filia à matre, & frater à fratre, ut si fuerint
in una domo quinq;, diuidantur tres aduersum duos, & duo aduersum tres.
Nõ pauci sunt etiam hodie Simones, quibus hoc est in ore. Si ergo omne quod diuiditur, cadit, iste qui diuisiones facit, cadendi præstitit
caussas: & si talis est, utiq; malus est. Ad hæc respõde si potes. Et PETRVS:
Non temere deroges ô SIMON his quæ nõ intelligis. Primo ergo respondeam pro eo quod ais, me magistri mei uerba proponere, atq; ex ipsis ea, de quibus dubitatur, absoluere. Dominus noster mittens nos apostolos ad prædi-
candum, præcepit nobis ut doceamus omnes gentes, de his quæ mãdata sunt
Apostolorũ est docere, non dicere. nobis. Neque ergo dicere ea, ut ab ipso dicta sunt, possumus. Non enim dice-
re, sed docere ea in mãdatis habemus, & ex ipsis ostendere, quomodo unum-
quodq; eorũ ueritate subnixum sit. Neq; rursus propriũ nobis aliquid dice-
re permissum est. Sumus enim missi, & necessario qui missus est, illud quod
D iussus est, nunciat, & uoluntatem mittentis exponit. Nã si aliud dicam, quàm
præcepit mihi ille qui me misit, falsus ero apostolus, qui non illud dico quod
iussus sum dicere, sed quod mihi uidetur: quod qui facit, utiq; se mèliorẽ uult
Apostolorum opus quale. ostẽdere, quàm est ille à quo missus est: & est sine dubio præuaricator. Si ue-
ro ea quæ iussus est prosequatur, eorumq; adsertiones manifestissimas profe-
rat, Apostoli opus exequi uidebitur. quod ego nunc implere cõtendens, non
tibi placeo. Nõ ergo reprehendas quod eius, qui me misit proferã uerba: sed
si est in illis aliquid, quod nõ sit integre dictũ, inde me ut arguas, licet: quod ta-
men nullo modo fieri potest. Aut si non putas eum prophetam esse, hoc pri-
mo requiratur. Et SIMON: Non opus habeo hoc discere abs te, sed quomo-
do sibi ista conueniant. Si enim inconsonans ostendetur, simul etiam prophe-
ta nõ esse docebitur. Tum PETRVS: Sed si prius, inquit, ostendero eũ pro-
phetam, hoc quod uidetur esse inconsonans, nõ erit: neque enim ex consonan-
Cõsonantia nõ facit prophetã tia quis ꝓpheta esse probatur, quia hoc multis possibile est facere: quod si con-
sonantia prophetã non facit, multo magis nec inconsonantia. Quia ergo mul-
ta sunt quæ uidentur quidem inconsona esse nonnullis, habent tamen profun-
diore ratione in semetipsis consonantiã; sicut & aliqua uidentur habere con-
sonantiam, discussa diligentius, inueniuntur inconsona. Hac de caussa aliam
non puto rectiorem esse uiam ad horũ discrimen, nisi ut prius cognoscamus,
si is qui loquutus est ea quæ uidentur inconsona, propheta sit. Si enim inueni-
tur propheta esse, omnia illa quæ uidentur sibi esse contraria, constat habere con-

A consonantiam, sed nõ intelligi. De his ergo probamenta rectius requirentur.
Nos enim apostoli illius, qui nos misit, uerba exponere missi sumus, & adfir-
mare sententias: proprium uero dicere aliquid nõ habemus in mandatis, sed
uerborũ illius, ut dixi, aperire ueritatem. Et SIMON ait: Doce ergo nos quo-
Nihil propriũ dicere Apostoli est. modo conueniat, ut is qui diuisiones facit, quæ diuisiones cadere faciant eos
qui diuiduntur, uel bonus uideat, uel ad hominũ salutẽ uenisse. Et PETRVS:
Audi quomodo magister noster omne regnũ, & omnem domũ diuisam ad-
uersum semetipsam, dixit stare nõ posse. Hoc autem cum ipse fecit, uide quo-
modo ad salutem cedat. In errore positũ mundi regnum, uel unamquanq; in
Veritatis uerbum diuidit homines. eo domum, uerbo ueritatis diuidit, proculdubio ut cadat error, & ueritas re-
gnet. Quod si alicui accidat domui, ut error introductus per aliquem diuidat
ueritatem: cum error obtinuerit, certum est ueritatem stare nõ posse. Et SI-
MON: Sed incertũ est, utrum magister uester errorem diuidat an ueritatem.
Et PETRVS: Istud alterius quæstionis est: sed si cõstat apud te, quia omne
quod diuisum fuerit, cadit: supereſt ut ostendã, si tantũ cum pace audire uis,
quod IESVS noster errorem diuiserit, ac resoluerit, docendo ueritatẽ. Tum
SIMON: Omitte, inquit, sermonẽ pacis frequenter iterare: quid uero sit qd̃
sentis, aut credis, breuiter expone. Et Petrus ait: Quid times crebro audire de
pace? an ignoras quia perfectio legis pax est? ex peccatis enim bella nascun-
Perfectio legis est PAX. tur & certamina: ubi autem peccatũ nõ fit, pax est animæ: ubi uero pax est,
B in disputationibus ueritas, in operibus iustitia inuenitur. Et SIMON: Vide-
ris mihi nõ posse profiteri quod sentis. Et PETRVS: Dicam ex arbitrio, ta-
men non tuis uersutijs coactus. Cupio enim quod salutare & utile est omni-
bus adduci in notitiam, & ideo ꝓferre quambreuissime nõ morabor: Vnus
est deus, idem qui conditor mundi, iustus iudex, & unicuiq; pro actibus suis
quandoq; restituens. Iam uero pro adsertione horum, scio innumera posse
uerborũ milia cõmoueri. Et SIMON ait: Miror quidem uelocitatem ingenij
tui, nõ tamen amplector errorem fidei tuæ: prudenter enim præuidisti, qd̃
tibi cõtradici posset è turba: ideo etiam ipse professus es quod pro adsertione
horũ, innumera uerborũ milia mouebũtur: nulli enim concordat professio
fidei tuæ. Deniq; quod unus sit deus, cuius sit opus mundus, hoc primũ quis
recipiat? puto quia neq; paganorũ quisquam, quamuis ille sit idiota: philoso-
phorum autem omnino nullus, sed ne Iudæorũ quidem imperitissimus quis-
quam & miserrimus, neq; ego ipse qui eorũ legem bene noui. Et PETRVS:
Omitte, inquit, opiniones absentiũ, tibi quid uidetur, præsens præsenti dicito.
Tum SIMON: Possum, inquit, exponere quod uere sentio, sed pigriorẽ me
facit illa consideratio, quia si dixero, qd̃ neq; tibi sit consonũ, neq; uulgo huic
imperito rectũ uidetur. Tu quidẽ quasi obstupefactus, aures cõtinuo obclu-
dens, uelut ne blasphemia polluantur, uertêris in fugam, quia quod respõdeas
non inuenies. Populus aũt inrationabilis adsentatus tibi, te quidem amplecte-
tur, quasi ea docentem, quæ in usu eis sunt: me uero execrabuntur, ueluti no-
ua quædam atq; inaudita profitentem, meumq; errorem alienis mentibus in-

C ſerentem. Tum PETRVS: Nunquid non tu in quo nos accuſabas ipſe am-
bagibus uteris, nihil habens quod adferas uerítatis: aut ſi habes, incipe abſque
circuitionibus, ſi tantū confidis: & ſiquidem non placuerint alicui auditorū
quæ dicis, abſcedet: qui uero permanſerint, cogentur adſertionibus tuis pro-
bare quod uerum eſt. Incipe igítur quod tibi rectū uidetur, exponere. Et SI-
Adſertio Simonis de multis dijs. MON ait: Ego dico multos eſſe deos, unū tamen eſſe incomprehenſibilem,
atque omnibus incognitum, horumq; omniū deorū deū. Tum PETRVS:
Hunc, inquit, quem dicis eſſe incomprehenſibilem, & incognitum omnibus
deum, ex ſcripturis Iudæorum, quæ in autoritate habentur, probare potes,
an ex alíjs aliquibus, quas omnes ignoramus? an ex Græcis autoribus? an ex
tuis ſcriptis proprijs? certe ex quibuſcunq; uis, dicito, ita tamen ut oſtendas
eas prius eſſe propheticas: Ita enim fiet, ut earū indubitata habeatur autoritas.
Legem Iudæorum admittit Simon. Et SIMON ait, ex lege Iudæorum ſola adſertiones adhibebo. In omnibus
enim, qui religionis curam gerunt, manifeſtum eſt totius eſſe autoritatis hanc
legem. Vnumquenq; tamen ſecundū propriū ſenſum intelligentiam legis hu
ius accipere. Ita enim ab eo, qui mundū condidit, ſcripta eſt, ut in ipſa rerum
fides habeatur. Vnde ſiue quis uera, ſiue etiam falſa proferre uelit, abſque hac
lege nulla recipietur adſertio. Quia igitur ſcientia mea pleniſſime cum lege cō
cordat, recte multos eſſe pronunciaui deos, quorū unus eſt eminentior, & in-
D comprehenſibilis, ipſe qui eſt deus deorū. Quod autem multi ſint dij, ipſa me
edocuit lex. Primo quidem ubi ex perſona ſerpentis dicitur ad EVAM, prí-
mam mulierem: Quacunq; die manducaueritis de ligno ſciendi bonū & ma-
Gene. 3. lum, eritis ſicut dij. hoc eſt, ſicut hi qui hominē fecere. Poſtea enim quàm gu-
Gene. 3. ſtauere de ligno, ipſe deus teſtatur dicens ad reliquos deos: Ecce ADAM fa-
ctus eſt ſicut unus ex nobis. Sic ergo conſtat multos eſſe deos, qui hominem
Gene. 1. fecerint, quia & initio ita dicit deus ad cæteros deos: Faciamus hominem ad
imaginem & ſimilitudinem noſtram. Sed & quod ait: Eíſciamus eū. & iterū:
Gene. 11. Venite deſcendentes cōfundamus linguas eorū. Omnia hæc multos eſſe in-
Exo. 22. dicant deos, ſed & illud ſcriptū eſt: Deos nō maledices, & principem populi
Deutero. 32. tui non maledices. Et rurſum quod ſcriptū eſt: Dominus ſolus ducebat eos,
& non erat cum illis deus alienus. multos eſſe oſtendit deos. Sunt & alia plu-
rima quæ proferri poſſunt ex lege teſtimonia, nō ſolum obſcuriora, ſed & ma
niſeſta, quibus multi eſſe doceantur dij. Ex quibus unus, ut Iudæorū populo
deus eſſet, ſorte electus eſt. Ego aūt non hunc adſero, ſed illum qui etiā huius
Sortitionē Simō inter deos fingit. deus eſt, quē ne ipſi quidē Iudæi norunt. Neq; enim ipſorū eſt deus, ſed corū
qui agnouerint eum. His auditis PETRVS: Nihil, inquit, uerearis SIMON,
Ecce enim neq; aures claudimus, neq; fugimus, ſed ad ea quæ falſo, pſequutus
es, ueritatis ſermonibus reſpōdemus. Illud primo adſerētes, q̄ unus eſt deus,
hic ipſe Iudæorū, q̄ eſt ſolus deus, cœli creator ac terræ, q̄ & omniū, etiā quos
dicis deorū, deus eſt. Si ergo oſtēdero nullū eſſe hoc ſuperiorē, ſed ipſum eſſe
ſuper oīa, fateberis errorē tuū eſſe ſuper oīa. Et SIMON: Quid enim, inquit,
etiā ſi ego nolim fateri, qui adſiſtunt auditores? nónne arguēt me nolentē quæ
uera

A uera ſunt profiteri? Auſculta ergo, ait PETRVS, ut ſcias primo, quod etiam
ſi multi ſint dij, ut dicis, Iudæorū deo ſubditi ſunt, cui neq; æqualis quiſquam,
neq; maior eſſe poteſt: ſcriptū eſt enim, qd' ita dicat ad Iudæos Moyſes pro-
pheta. Dominus deus ueſter hic eſt deus deorū, & dñs dominorū, deus ma- *Deutero. 10.*
gnus: ita etiam ſi multi ſunt qui dicuntur dij, unus eſt tamen maior omniū, Iu-
dæorum deus, qui & deorū deus dictus eſt. Neq; enim quicūq; dictus fuerit
deus, continuo deus eſt. Denicq; & Moyſes deus dicitur Pharaonis, & certū *Moyſes deus Pharaōnis.*
eſt eum hominem fuiſſe. Et iudices dij appellati ſunt, & conſtat eos fuiſſe mor-
tales: Simulacra quoq; gentiū dij appellantur, & omnes ſcimus, quia nō ſunt, *Iudices dij. Simulacra deorum pro pœna data ſunt incredulis.*
ſed impijs quaſi pro pœna hoc datū eſt, ut quia uerū deum cognoſcere nolue-
runt, quæcūq; eis forma & imago occurriſſet, haberetur ab eis deus. Quoniā
unius, ut dixi, qui eſt omniū deus, agnitionē ſuſcipere recuſarūt, ideo ergo cō-
ceditur eis illos habere deos, qui præſtare ſupplicātibus nihil poſſunt. Quid
enim aut exanima ſimulacra cōferre hominibus queant, aut animantia, cum
poteſtas omnium apud unum ſit? Tribus igitur modis deus quis dicitur, uel *Tribus modis poteſt quis deus dici.*
quia uere eſt, uel qui ei qui uere eſt, miniſtrat: & ob honorē mittentis, ut ple
na ſit eius autoritas, hoc dicitur iſte qui miſſus eſt, quod eſt ille qui miſit, ut fæ-
pe factū eſt de angelis, qui tamen cū apparuerint homini, ſi ſit prudens, & eru
ditus uir, interrogat eius qui apparuit nomen, ut ſimul & honorē miſſi, & au-
toritatem mittentis agnoſcat. Eſt enim uniuſcuiuſq; gentis angelus, cui credi- *Vnaquæq; gens proprium habet angelum.*
B tà eſt gentis ipſius diſpenſatio à deo, qui tamen cum apparuerit, quamuis pute
tur & dicatur ab his quibus præeſt deus, tamē interrogatus nō ſibi dabit ipſe
tale teſtimoniū. Deus enim excelſus, qui ſolus poteſtatē omniū tenet, in ſeptua
ginta & duas partes diuiſit totius terræ nationes, eiſq; principes angelos ſta-
tuit. Vni uero qui in archangelis erat maximus, ſorte data eſt diſpēſatio eorū, *LXXII partes terræ.*
qui præ cæteris omnibus excelſi dei cultū, atq; ſcientiā receperunt: ſed & ſan
cti homines, ut diximus, impiorū efficiuntur dij, tanquam qui poteſtatem ac- *Sancti homines dij.*
ceperint in eos uitæ ac necis: ut de Moyſe, & iudicibus ſupra memorauimus.
Propter quod ſcriptū eſt de eis: Deos nō maledices, & principem populi tui *Exo. 22.*
nō maledices. Principes ergo ſingularū gentiū dij appellantur. Principū aūt *Heroës dij ſūt.*
deus CHRISTVS eſt, qui eſt omniū iudex. Vere ergo neq; angeli, neq; ho-
mines, neq; ulla creatura dij eſſe poſſunt: quippe qui ſub poteſtate ſunt poſiti,
tanquam creati & mobiles: angeli quidem ut qui nō fuere & ſint, homines aūt
ut mortales, omnis uero creatura, ut quæ ſolui poſſit, ſed reuera ſi ſoluerit ille
qui fecit. Et ideo ille ſolus uerus eſt deus: qui nō ſolū ipſe uiuit, ſed & alíjs uitā
præſtat, quam & auferre poteſt cum uult, propterea ergo clamat ſcriptura ex
perſona dei Iudæorū, & dicit. Videte, uidete, quoniā ego ſum deus, & non eſt *Deutero. 32.*
alius præter me: Ego occidam & uiuere faciam: percutiā, & ego ſanabo, &
nō eſt qui eripiat de manibus meis. Vides ergo quomodo ineffabili quadam
uirtute ſcriptura occurrēs futuris erroribus eorū qui alium deū, præter eum
qui eſt Iudæorū, uel in cœlis eſſe, uel in terris, adfirmarent, pronunciat dicēs:
Dñs deus tuus, deus unus eſt, in cœlo ſurſum, & in terra deorſum, & præter *Deutero. 4.*

C ipſum alius nõ eſt. Quomodo ergo tu auſus es dicere aliũ eſſe deũ, præter eũ,
Pſalmo 88. qui Iudæorũ eſt deus? Et iterũ dicit ſcriptura. Ecce dñi dei tui cœlũ, & cœlũ
cœli, terra, & omnia quæ in eis ſunt. Verũtamen patres tuos elegi, ut diligerẽ
eos, & uos poſt ipſos. Ita ex omni parte ab ſcriptura muniẽ iſta ſententia, quia
ipſe qui mundũ creauit uerus & ſolus eſt deus: Qđ & ſi ſint alij, ut diximus,
qui dicuntur dij, ſub poteſtate ſunt Iudæorum dei: quia ita dixit ſcriptura Iu
Deutero. 10. dæis: Dominus deus noſter, hic eſt deus deorũ, & dominorũ, hunc etiam ſo
Lucæ 4. lum colendũ monet ſcriptura, dicens: Dominũ deum tuũ adorabis, & illi ſo-
Deutero. 6. li ſeruies. Et audi Iſraël, dominus deus tuus deus unus eſt. Deniq; & ſancti ſpi
ritu dei repleti, & guttis miſericordiæ eius inrorati exclamabãt, dicentes: Quis
Pſal. 34. ſimilis tibi in dijs domine, quis ſimilis tibi? Et iterum: Quis deus præter do-
Pſal. 17. minum? & quis deus præter dominũ noſtrum? Itaq; Moyſes ubi proficere
populũ uidit, paulatim eos ad intelligentiam monarchiæ, & fidem dei unius
initiauit, ut in conſequentibus dicit. Nomina deorũ aliorũ nõ cõmemorabis,
recordatus ſine dubio, quali pœna damnatus ſit ſerpẽs, qui primus nomina-
Serpẽs damnatus, quia decepit Euã, & deos nominauit primus. uerat deos. Terram deniq; comedere condemnatur, & tali cibo dignũ iudi-
catur ob id, quod primũ omniũ appellationẽ deorũ introduxit in mundum.
D Quod & ſi tu multos deos uis introducere, uide ne exitũ ſerpentis ſimilem ſor
tiaris. Certus autẽ eſto, quod nos huius auſi ſocios nõ habebis, nec decipi nos
patiemur abs te. Neq; enim proderit nobis ad excuſationem in iudicio, ſi di-
camus quod tu deceperis nos, quia nec primã mulierem excuſare potuit male
credidiſſe ſerpenti: ſed morte, quia male crediderit, cõdemnata eſt. Hac er-
go cauſſa & MOYSES unius dei fidem populo cõmendans, ait: Obſerua
tibi ipſi ne ſeducaris à domino deo tuo. Vide quia eodẽ uerbo utitur, quo &
prima mulier in excuſatione utebatur, ſeductã ſe dicens, ſed nihil profuit. Su-
per omnia autem ſi uerus aliquis ſurgeret propheta, qui ſigna & prodigia fa-
Si uel angelus è cœlo ſit, Gala.1. ceret, ſuadere autem uelit, ut coleremus deos alios præter Iudæorũ deũ, nun-
quam ei credere poſſemus. Sic enim nos docuit lex diuina, ſecretũ ſermonem
purius ex traditione cõmendans, ait ergo. Si ſurrexerit in te propheta, aut ſo
mnians ſomnium, & dederit ſigna uel prodigia, & euenerint ſigna illa, uel pdi
Deutero. 13. gia: & dixerit ad te, eamus & colamus deos alienos, quos neſcitis, nõ audietis
uerba prophetæ illius, neq; ſomnium ſomniatoris illius, quia tentans tentauit
uos, ut uideat ſi diligitis dominũ deũ ueſtrũ. Propterea ergo & dominus no-
ſter ſigna & prodigia faciens, deum prædicabat Iudæorũ, & ideo recte præ-
dicationi eius creditur; tu autem etiam ſi uere propheta eſſes, & ſigna faceres
ac prodigia, ſicut promittis, & alios adnunciares deos præter eum qui uerus
Pſeudoprophetæ ad tentationem mittũtur. eſt, manifeſtũ eſſet te ad tentationem populo dei ſuſcitatum, & ideo credi tibi
omnino nõ poteſt. Vnus eſt enim uerus, qui eſt Iudæorũ deus, & ob hoc do
minus noſter IESVS CHRISTVS docebat quærendũ eſſe, non deũ quem
bene nouerant, ſed regnũ & iuſtitiam eius, quam ſcribæ & phariſæi, ſuſcepta
ſcientiæ claue, nõ concluſerant, ſed excluſerant. Nam ſi ignoraſſent ucrũ deũ,
nunquam utiq; huius rei ſcientiam relinquens, quæ erat omniũ caput, culpa-
ret eos

A ret eos de paruis & minimis: id eſt, quod dilatarent fimbrias ſuas, & primos
accubitus in conuiuijs uindicarent, & quod in quadriuijs ſtantes orarent, & *Matth. 23.*
alia his ſimilia, quæ utiq; ex cõparatione magni huius capitis, ignorantiæ dei,
exigua uidentur & parua. Et SIMON ad hæc ait: Ex uerbis magiſtri tui con
uincam te, quia etiam ipſe ignotũ quendam omnibus introducit deum: cum
enim & ADAM creatorem ſuũ ſcierit deũ, mundiq; cõditorem: & Enoch,
quippe qui ab eo translatus eſt, & Noë, utpote ab eo iuſſus arcam conſtruc-
re: cũq; & Abrahã, & Iſaac, & Iacob, & Moyſes, & omnes patres, omniſq;
populus, atque omnes gentes nouerint conditorem mundi, & fateantur deũ,
IESVS ueſter, qui lõge poſterior patribus apparuit, dicit: Nemo nouit filiũ, *Lucæ 10.*
niſi pater: neque patrem quis, niſi filius, & cui uoluerit filius reuelare. Ita ergo
& IESVS ueſter alium eſſe deum incõprehenſibilem omnibus, & incogni-
tum fatetur. Tum PETRVS: Contraria, inquit, tibimetipſi te proferre non
ſentis. Si enim & IESVS noſter ſcit iſtum, quem dicis incognitũ deũ, ergo
iam non à te ſolo eſt cognitus. Imò ſi IESVS noſter eũ nouit, Moyſes quoq;,
qui & IESVM uenturũ eſſe prophetauit, ſine dubio nec ipſe ignorauit eum:
propheta enim erat, & qui de filio prophetauit, ſine dubio cognouerat patrẽ.
Si enim in uoluntate eſt filij, reuelare patrem cui uoluerit filius, qui ab initio &
ſemper cum patre fuit per ſingulas quaſq; generationes, ſicut reuelauit Moyſi
B patrem, ita & alijs prophetis: quod ſi eſt, nulli patrum fuiſſe eum incognitum
conſtat. Tibi uero qui filiũ nõ credis, quomodo potuit reuelari pater, qui nul-
li notus eſt, niſi cui uoluerit filius reuelare? reuelat aũt filius patrem his, qui ita
honorificant filium, ſicut honorificant patrem. Tum SIMON: Memẽto, in-
quit, quia filiũ dixiſti habere deum, quod eſt iniuriæ: quomodo enim habe-
re filium poteſt, niſi ſimilia hominibus, aut animalibus patiatur? ſed de his nõ
eſt nunc tempus arguere profundam ſtultitiã tuam. Feſtino enim de immen-
ſitate ſummæ lucis exponere, & iam nunc audi: Puto eſſe aliquam uirtutem
immenſæ & ineffabilis lucis, cuius magnitudo incomprehenſibilis habeatur, *Virtus incognita Simonis.*
quam uirtutem etiam mundi conditor ignoret, & legislator Moyſes, & magi
ſter ueſter IESVS. Tunc PETRVS: Non tibi uidetur amentiæ res eſſe, ad-
ferere uelle quempiam, quod ſit alius deus, quàm deus omniũ, & dicere, puto
eſſe uirtutem quandam, & prius quàm ipſi certũ ſit quod loquitur, hoc uelle
alijs confirmare? Eſt'ne aliquis ita præceps, qui uerbis tuis credat? in quibus
teipſum uideat dubitantem, & admittat eſſe aliquam uirtutem incognitã crea
tori deo, & Moyſi, & prophetis, & legi, & IESV etiam magiſtro noſtro?
quæ uirtus ita bona ſit, ut nulli uelit innoteſcere, niſi uni tantũ, & hoc tibi tali?
Tum deinde ſi noua eſt iſta uirtus, quomodo nobis nõ dat nouũ aliquem ſen
ſum, præter hos quos gerimus quinq;, ut ex ipſo ab eo nobis largito nouo ſen
ſu, ipſam quæ noua eſt, capere & intelligere poſſimus? aut ſi nõ poteſt largi-
ri, quomodo tibi largita eſt? aut ſi tibi reuelauit, cur nõ & nobis? Si uero à te
metipſo intellexiſti, quæ ne prophetæ quidem ſentire, aut intelligere potue-
runt. Dic age nobis nunc, quid unuſquiſq; noſtrũ cogitat: ſi enim tantus eſt in

C te ſpiritus,ut ea quæ ſuper cœlos ſunt,incognita omnibus,& omnibus incom
prehẽſibilia cognoſcas,multo facilius cogitationes humanas, quæ in terris ha
bẽtur,agnoſcis. Quod ſi cogitationes noſtras,qui hic ſtamus,nõ potes ſcire,
quomodo ea quæ nullis eſſe cognita adfirmas,ſcire te dicis? Crede aũt mihi,
quia nunquam ſcires quid eſt lux,niſi ab ipſa luce accepiſſes & uiſum & intel
lectũ uidendi,ſic & in cæteris:hinc accepta intelligẽtia,maius aliquid & ſubli
mius ſomnij inſtar excogitas,occaſione tamẽ ex iſtis quinq; ſenſibus ſumpta,
quorũ largitori ingratus es.Certus aũteſto,qd' donec nõ inuenis nouum ali
quẽ ſenſum,qui extra hos quinq; ſit,quibus oẽs utimur,nouũ adſerere nõ po
teris deũ. Et SIMON. Cũ qnq; ſenſibus cõſtent omnia quæ ſunt,nihil nouũ
addere,uirtus illa cunctis eminentior,poteſt. Et PETRVS ait,falſum eſt. Eſt
enim & alius ſextus ſenſus,id eſt prænoſcẽdi: iſti enim quinq; ſenſus ſcientiæ
capaces ſunt, ſextus autem præſcientiæ eſt,quẽ habuere prophetæ. Tu ergo
quomodo potes deũ omnibus incognitũ noſſe,qui nec propheticũ ſenſum,
qui eſt præſcientiæ,meruiſti? Tum SIMON cœpit dicere: hanc quam di
co uirtutem incomprehenſibilẽ,& eminentiorẽ cunctis,etiam ipſo qui mun
dum condidit deo,neq; angelorũ quiſquam,neq; dæmonum nouit,neq; lu
dæorum,neq; ulla omnino quæ à conditore deo ſubſtitit creatura: Quomo
do enim poterat,quam creator ipſe nõ nouerat,lex me ipſius creatoris edoce
re,cum nec ipſa ſciret quod doceret? Et PETRVS:Miror,inquit,quomodo
D tu ex lege plus potueris diſcere,quàm docere uel ſcire lex poterat: & quomo
do horũ quæ adſerere uis probationes dicas te ex lege proferre, cum neq;
gem adſeras noſſe ea quæ dicis,neq; eum qui legem dedit,id eſt mundi creato
rem? Sed & hoc miror,quomodo tu qui ſolus hæc noſti,hic modo cũ omni
bus ſtes,breuis atrij huius ambitu circundatus. Et SIMON uidens cũ omni
populo ridentem PETRVM.Rides,inquit PETRE,cũ ſermo de tantis re
bus,& tam eminentibus habeatur. Tum PETRVS: Noli,inquit, indignari
SIMON: nihil enim præter promiſſionem noſtram gerimus,neq; aures no
ſtras claudimus,ut dicebas: neque ſtatim ut audiuimus à te ineffabilia profer
ri, in fugam uerſi ſumus,ſed ne loco quidem moti. Neque enim ueriſimilia ſal
tem aliqua proferuntur abs te,quæ nos poſſint aliquatenus deterrere; aut cer
te aperi nobis intelligentiam dicti huius,quomodo tu ex lege didiceris deum,
quem lex ipſa neſcit,& quem ipſe qui legem poſuit ignoret. Et SIMON: Si in
quit,ridendo ceſſaſti,euidentibus adſertionibus comprobabo. Et PETRVS
ait: Quin deſinã,ut poſſim diſcere à te,quomodo tu à lege didiceris, quæ lex
neſcit,& quæ ipſe deus legis ignoret. Et SIMON: Audi,inquit, manifeſtũ eſt
omnibus,& ineffabili quadam ratione compertũ,unum eſſe deum, qui ſit o
mnium melior,à quo omne quod eſt,ſumpſit exordiũ,unde & neceſſario ſu
biecta ſunt ei omnia quæ poſt ipſum ſunt,uelut principi omniũ & eminentio
ri. Ego ergo cum cognouiſſem deũ hunc qui creauerat mundũ, ſecundũ qd'
lex docet,in multis eſſe infirmũ: longe autem abhorret infirmitas à perfecto
deo,& hunc uiderem non eſſe perfectũ neceſſario aliũ eſſe intellexi, qui eſſet
perfectus.

Quibus argumentis Petrus diuinitatem Simonis probauerit.

Sextus ſenſus præſcientiæ.

Scõma Petri in Simonis diuinitatem.

Simon infirmũ noſtrum deum cauillatur.

A perfectus. Hic enim,ut dixi,ſecundũ quod ſcriptura legis docet, in multis in
firmus eſſe deprehenditur. Primo quod homo quẽ plaſmauit, nõ potuit per
manere talis qualem ipſe uoluerat,& quia nec bonus eſt, qui primo homini
poſuit legem,ut ab omnibus quidem lignis paradiſi ederet,de ligno aũt ſcien
tiæ nõ contingeret:ſed ſi guſtaſſet,moreretur. Cur enim uetaret eum ueſci,ut
ſciret quid eſſet bonum, uel quid malũ, ut ſciens,mala quidem uitaret, bona
uero eligeret? Sed neq; ipſe hoc cõceſſit:& quia ille præter mandatũ guſtauit,
& agnouit quid eſſet bonũ, ac didicit honoris gratia uerenda contegere, in
decorum enim ſenſit reuelatis pudendis ſtare ante creatorem ſuũ,ille eum,qui
honorem deo deferre didicerat,morte condemnat,& ſerpenti qui hæc oſten
derat,maledicit. Sed utiq; ſi lædendus ex hoc erat homo,cur omnino læden
di cauſſam in paradiſo poſuit? Si uero bonũ erat quod in paradiſo poſuit, nõ
eſt boni prohibere à bono. Sic ergo cũ is qui hominem fecit & mundum,ſe
cundũ ea quæ lex refert, imperfectus ſit,aliũ ſine dubio dat intelligi qui per
fectus ſit. Neceſſe eſt enim eſſe aliquẽ omniũ præſtantiorem, propter quẽ &
omnis creatura ordinem ſuũ ſeruat. Vnde & ego ſciens,quia omnimodo ne
ceſſe eſt aliquem benigniorem & potentiorem eo,qui legẽ dedit imperfecto
deo,ex comparatione imperfecti,perfectũ quid ſit intelligens,ex ipſa ſcriptu
ra deum illum de quo ſcriptũ nõ erat,intellexi. Et hoc modo potui ô PETRE
ex lege diſcere quod neſciebat lex,quod & ſi lex nõ dediſſet indicia,quibus col
ligeretur imperfectus eſſe deus qui condidit mundũ,mihi poſſibile erat,etiam
B ex his quæ in hoc mundo geruntur malis,nec emendantur colligere: uel quia
impoſſibilis eſt creator eius,qui male geſta non corrigit,ſi nõ poteſt, uel ſi nõ
uult auferre mala,ipſe malus ſit. Si uero neq; poteſt neq; uult,nec potens, nec
bonus ſit,& ex his neceſſe eſt colligi, quod alius ſit deus omniũ præſtantior,
& potentior. Ad hæc ſi quid habes dicere,non moreris. PETRVS reſpon
dit: Solent iſta ô SIMON abſurda aduerſum deum meditari,hi qui legẽ non
magiſtris tradentibus legunt,ſed ſemetipſos doctores habent,& putant ſe in
telligere poſſe legem, quam ſibi nõ expoſuit ille,qui à magiſtro didicerit. Ve
runtamen nunc,ut & nos ſecundũ tuum ſenſum ſcripturam legis ſequi uidea
mur, quia & impoſſibilem, & nõ bonum dicis oſtendi conditorem mundi,
quomodo nõ uidiſti quod ijſdem ipſis reprehenſionibus ſuccumbit,& ſubia
cet etiam iſta uirtus tua,quam dicis eſſe eminentiorem omniũ? Eodem nanq;
modo de ipſa dici poteſt,quia omnia quæ hic male geruntur, aut impoſſibilis
eſt,quæ nõ corrigit:aut ſi poteſt,& nõ uult, mala eſt. Si uero neq; poteſt, ne
que uult,& impoſſibilis & imperfecta eſt. Vnde non ſolum ſimili culpæ uir
tus iſta tua noua,ſed & deteriori inuenitur obnoxia,ſi ſuper hæc omnia etiam
cum nõ ſit,eſſe credatur. Nam is qui mundum creauit, hoc ipſum quod ſubſi
ſtit ex opere eius,quo mundũ condidit,palàm eſt,ſicut etiam ipſe confiteris:
Iſta uero uirtus,quam te ſolum ſcire dicis,nullum de ſe indicium præbet,per
quod hoc ipſum ſaltẽ quod eſt & ſubſiſtit,poſſimus aduertere. Quale eſt er
go,ut derelinquamus deum,in cuius mundo uiuimus, & omnibus ad uitam

Transgreſſionis cauſſam Simon imputat deo.

Lex ſine magiſtro non facile intelligitur.

C necessarijs fruimur,& sequamur,nescio quem,cuius nō solū nihil consequi
mur boni:sed ne hoc ipsum quidem,quod sit,scire possumus,scilicet quia nec
est:siue enim eum lucem appelles,& luce ista quam cernimus clariorem,no
men ipsum à mundi conditore mutuaris:siue substantiā dixeris super omnia,
intelligentiam hinc profers cum sermonis augmento:siue mentem,siue boni
tatem,siue uitam,siue aliud quid memoraueris, hinc uocabula mutuaris. Cū
ergo nihil noui de illa uirtute quam dicis,non solum ad intellegēdum, uerum
ne ad nominandū quidem habeas,quomodo introducis nouum deum,cuius
ne appellationem quidem inuenis nouam? Virtus enim nō solū creator mun
di dicitur, sed & ministri gloriæ eius,omnisq; militia cœlestis.Non tibi ergo
melius uidetur esse,ut sequamur factorem nostrū deū, tanquam patrem eru
dientem nos,& imbuentem sicut ipse nouit? Quod & si sit aliquis,ut tu dicis,
benignior omniū deus,certum est,quia nō irascetur nobis: si uero irascit,ma
Iustus est dominus si corrigit, sumus cū filij. lus est.Noster aūt deus si irascitur & uindicet,non est malus, sed iustus: pro
prios enim filios corripit & emendat. Ille uero qui nihil nobiscū habet negō
tij,si uindicare uelit in nos quomodobonus erit? supplicia sumēs de nobis,qđ
non derelicto patre nostro ipsum sequuti sumus, inanibus suspicionibus tra
cti: quomodo ergo iste talis bonus à te adseritur, qui nec iustus intelligi po
test? Tum SIMON: Tantum ne erras Petre, ut nescias, quia animæ *nostræ à*
D bono deo sunt illo omnium præstantiore, sed captiuæ deductæ sunt in hunc
Animæ captiuæ deductæ in mundum. mundū. Et PETRVS: Ergo nō est omnibus incognitus,sicut paulò ante di
cebas,& tamen quomodo indulsit,bonus deus captiuitatē fieri animarū sua
rum,si erat super omnes potentior uirtus? Et SIMON. Ipse misit creatorem
deum,ut conderet mundū,sed ille mundo condito semetipsum pronunciauit
Impudens mendacium Simonis. deum.Et PETRVS: Ergo nō ignoratur ab eo qui condidit mundū, ut supe
rius dixeras,sed neq; animæ ignorant eum,siquidem ab ipso abductæ sunt.
Cui ergo iam erit incognitus,si & mundi creator nouit eum, utpote ab ipso
missus,secundum ea quæ tu dicis,& omnes animæ tanquam ab ipso huc uo
leriter abstractæ? Tum deinde dicas uelim, qui mittebat conditor mundi,
non sciebat eum,qui mittebatur,fidem non seruaturum? si nesciebat,præscius
non erat:si uero præscijt & passus est, facti huius ipse reus est, qui non uetuit:
quod si non potuit,omnipotens non est. Si uero, quasi bonum id sciens, non
prohibuit, inuenitur ille esse melior qui præsumpsit facere id, quod ille qui
mittebat ignorauit bonum. Et SIMON: Volentes, inquit, ad se uenire su
scipit,& ipsis bene facit. Et PETRVS: Nec hoc nouum est, hoc enim facit
& hic, quem mundi creatorem fateris. Et SIMON: Sed bonus deus, tan
tum si agnoscatur, salutem præstat. Mundi autem cōditor exigit etiam legem
impleri.Et PETRVS: Ergo & adulteros,& homicidas saluat,si cognouerint
eum:bonos aūt & sobrios,uel misericordes,si nullū de eo indicium capientes,
ignorauerint eum,nō saluat. Magnū bonum prædicas,qui nō tam malos sal
uet,quàm qui bonis nullam misericordiā præstet. Et SIMON: Magnus sanè
labor est agnoscere eum homini in carne posito. Omnibus enim tenebris te
trius

A trius,&omni luto grauius est corpus hoc, quo circundatur anima. Et PE- *Corpus nostrū quouis luto grauius est.*
TRVS: Ergo bonus iste deus quæ difficilia sunt,quærit. Qui autē uere deus
est,faciliora expetit.Dimittat itaq; nos quasi bonus,apud patrem & creatorē
nostrum,& quando discesserimus è corpore,& istas,quas dicis,tenebras reli
querimus,tunc eum facilius agnoscemus,& tunc magis anima conditorē suū
esse intelliget deum,& apud ipsum permanebit,nec ultra diuersis cogitationi
bus fatigabitur,neq; uolet ad aliam confugere uirtutē,quæ nulli cognita est,
nisi Simoni soli, quæ tantæ bonitatis est,ut nisi quis prius impius extiterit in
parentem suū,ad ipsam uenire nō possit,nescio quomodo hæc uirtus uel bo
na,uel iusta appellanda sit,cui placere nō potest, nisi quis impie se gesserit in
eū,à quo factus est. Et SIMON: Non est impiū utilitatis gratia,& lucri maio
ris,confugere ad eum qui opulentioris est gloriæ. Et PETRVS: Si,ut tu ais,
nō est impiū confugere ad alienū, multo magis piū est permanere apud pro
prium patrem,etiam si pauper sit: aut si non putas esse impium,ut relicto pa
tre nostro confugiamus ad alium, quasi meliorem, neq; indignari credis pro
hoc creatorem nostrū,multo magis bonus deus nō indignabitur, quod cum
essemus ab eo alieni,non confugimus ad eum,sed permansimus apud creato
rem nostrū: & puto qđ ex hoc magis conlaudabit nos,quia fidem seruamus
creatori nostro deo: considerans quia & suijpsius fuissemus, nunquam relin
B quentes ipsum,seduci inlecebris potuissemus alienis.Nam si quis opulentio
ribus inlectus pollicitationibus,relicto proprio parente,confugiat ad alienū,
potest fieri,ut iterū relicto eo,ad alium pergat qui maiora promiserit, eò ma
gis quod ipsius proprius nō erat filius: quippe qui etiā cum, qui ei natura pa
ter erat,relinquere potuit. Et SIMON: Quid si ab illo sint animæ,& ignorant
eum,& ille est uere pater ipsarum? Et PETRVS: Satis,inquit,ostendis eum
inualidum,nam si potentior,ut ais,omnibus est,nunquam potentiori inuali
dior spolia detraxisse credendus est: aut si potuit ui ab eo animas deducere in *Lucæ 11.*
hunc mundū creator deus,quomodo eas corpore emissas,& captiuitatis uin
culis resolutas,bonus deus uocabit ad pœnam, quæ per ipsius uel desidiam,
uel infirmitatē,abstrahi ad hunc locū,& inuolui corpore quasi tenebris igno
rantiæ potuerunt? Videris mihi ignorare quid sit pater & deus, uerū & ani
mæ unde sint,uel quando,& quomodo factæ,possem dicere,sed hæc nunc ti
bi aperire fas non est,in tanto errore posito de scientia dei. Tum SIMON: erit *Nefas est quædam dici incredulis.*
inquit,tempus cū pœnitebit te,quod dicentē me de ineffabili uirtute nō intel
lexeris. Et PETRVS ait: Da ergo nobis,ut sæpe iam dixi,tanq; nouus deus,
aut qui ab illo descenderis,sensum aliquem nouū,per quem, nouū quem dicis
deum,possimus agnoscere: isti enim quinq; sensus, quos nobis dedit creator
deus,creatori suo fidem seruant, nec alium quenquam esse sentiunt deum,hoc
eis ipsa sui præstante natura. Ad hæc SIMON: Adhibe, inquit, animū ad ea
quæ dicturus sum, & facito eum inuisibilibus semitis incedentem, peruenire
ad ea quæ tibi demōstrauero. Ausculta ergo nunc, nunquam'nc in cogitatio
ne positus,extendisti mentem tuam in regiones uel insulas porrò positas? & ita

C in eis fixus animo manſiſti,ut ne præſentes quidem uidere,aut temetipſum ſcire ubi ſederes,præ ſuauitate eorum,quæ habebantur in oculis,poſſes? Et PETRVS ait. Verum eſt Simon: hoc mihi frequenter accidit. Et SIMON: Ita & nunc ſenſum tuum extende in cœlum,& iterum ſuper cœlum: & uide quia debet eſſe aliquis locus qui ſit ultra mundū, uel extra mundū, in quo neque cœlum ſit,neq; terra, ne umbra horū etiam ibi tenebras operetur. Et ob hoc cum neq; corpora aliqua in eo ſint, neq; ex corporibus tenebræ,neceſſario ſit lumen immenſum, & lumen cōſidera cuiuſmodi eſſe poſſit,cui tenebræ nullæ ſuccedūt. Nam ſi uniuerſum hunc mundū,ſolis huius replet lux,quantum æſtimas eſſe illud incorporeum lumen,& infinitum? tantū ſine dubio, ut iſtud ſolis lumen,ad illud,tenebræ,& nō lux eſſe uideatur. Hæc cum diceret Simon, PETRVS reſpondit: De utroq; ergo patienter auſculta, id eſt, & de exemplo extēdendi ſenſus,& de immenſitate lucis. Scio meipſum ô Simon aliquando in cogitatione poſitum,extendiſſe ſenſum meū in regiones, ut ais, & inſulas procul poſitas,easq; mente nō minus,quàm oculis perſpexiſſe. Cū eſſem Capernaum in captura piſcium poſitus,& ſederem ſupra ſaxū, hamum ſetæ innexum,& decipiendis piſcibus aptatū,habens in manu,ita ut hærentē ei non ſenſerim piſcem, dum mens mea per deſiderabilem mihi Hieruſalem diſtenta,percurreret,ad quam ſanè,oblationū gratia & orationum, uigilans frequenter aſcenderam. Verum & Cæſaream hanc mirari ab aliis audiens,& deſiderare ſolebam. Et eam, in qua nondū fueram,uidere mihi uidebar,& cogitabam de ea quæ conueniret de ciuitate magna cogitari, portas, muros, laD uacra,plateas,angiportus, fora,& horū conſequentia,ſecundū ea ſcilicet quæ in aliis urbibus uideram,& in tantū intentione huiuſcemodi intuitus delectabar, ut uere, ſicut ipſe dixiſti, nec præſentem atq; adſtantē uiderem, nec ipſe ubi ſederem noſſem. Et SIMON: Modo, inquit, recte dicis. Et PETRVS deniq;,cum piſcem maximū qui hamo inhæſerat, mente occupatus, habere minime ſentirē. Et id quidem cum hami lineam de manibus meis uiolenter arriperet, ſtupentem me uidens frater meus ANDREAS, qui mecum ſedebat, ac penè caſurum,latus fodiens cubitu,uelut dormientem,excitat,dicens. Non uides PETRE, quàm magnum piſcem cœperis? nunquid nam mente excidiſti,quod ſic attonitus ſtupes? quid eſt,quod pateris? dic mihi. Et ego indignatus ei paululum,quod me à dulcedine eorum quæ intuebar, abſtraxerit, reſpōdi nihil me mali pati,ſed animo deſiderabilem mihi intueri Hieruſalem, ſimulq; Cæſaream: & corpore quidem cum ipſo eſſe, mente uero illuc penitus auferri. At ille, neſcio unde inſpiratus,recōditum,& ſecretū ueritatis protulit uerbum. Deſine, inquit, PETRE: quid eſt quod agis? hi enim qui dæmone incipiunt repleri, uel moueri mente, huiuſcemodi initia habent,per phantaſias primo ad iucunda quæque & delectabilia transferuntur. Deinde ad ea quæ non ſunt, uanis & inanibus motibus effunduntur. Hoc autem accidit ex languore quodam animæ, quod ea quidem quæ ſunt, non uidet: deſiderat uero adducere ad conſpectus ſuos ea quæ non ſunt. Sed & illis

Lumen immenſum ſupra cœlos.

Petrus Melancholiæ obnoxius fiat.

A ita accidit,qui phreneſin patiuntur, & uidentur ſibi multas imagines uidere, pro eo quod nimietate frigoris uel caloris anima ipſorum conuulſa & emota locis ſuis, errorem patitur miniſterij naturalis. Sed & hi,qui laborant ſiti, cum in ſoporem uenerint, flumina & fontes uidere ſibi uidētur,ac bibere,hoc autem patiuntur,ariditate intemperati corporis laborātes. Propter quod certum eſt,hæc uitio quodā,uel animæ,uel corporis fieri. Deniq; ut accipias rei fidem, de Hieruſalē,quam ſæpe uideram, dicebā fratri meo,quæ loca,quóſue conuentus,uiſus mihi fuiſſem uidere. Sed & de Cæſarea, quā nunquam uideram, nihilominus contendebam, quod eſſet talis, qualem mente & cogitatione conceperam. Cum autem ueniſſem huc, nihil omnino ſimile reſpiciens eorum,quæ per phantaſias uideram: reprehendi memetipſum, & notaui uade, quia ex aliis quæ uideram,portas ei,& muros,aliasq; ædes,reuera ſimilitudinem ex aliis capiens, dederam. Neq; enim quis poteſt nouum aliquid, & cuius forma nulla unquam extiterit, cogitare. Nam & ſi uelit aliquis tauros,cū quinis capitibus,ex ſua cogitatione formare,ex iſtis, quos uidit cū ſingulis capitibus,illos quinis capitibus fingit. Et tu ergo nūc,ſi uere aliquid tibi uideris tua cogitatione perſpicere,& ſupra cœlos intueri: non dubium quin ex his ea conſideres quæ in terris poſitus uides. Aut ſi putas facilē menti tuæ acceſſum eſſe ſuper cœlos,& conſiderare te poſſe quæ illic ſunt, atq; immenſæ illius lucis ſcientiam capere, puto ei,qui illa poteſt comprehendere, facilius eſſe ut ſenB ſum ſuum,qui illuc nouit aſcendere,in alicuius noſtrum qui adſiſtimus,cor & pectus injiciat, & dicat: quas in eo cogitationes gerat. Si ergo potes alicuius noſtrum,qui tamen non ſit erga fauorem tuū occupatus, enunciare cogitationes cordis, poterimus tibi fortaſſe credere,quod & ea quæ ſuper cælos ſunt, ſcire potueris, licet illa multo ſint celſiora. Ad hæc SIMON: Qui uero, inqt, multas nenias texuiſti,audi iam nunc. Impoſſibile eſt omne quod ad cogitationem hominis uenerit, nō etiam re ipſa ac ueritate ſubſiſtere: quæ enim nō ſubſiſtunt, nec ſpeciem habent: quæ autem ſpeciem nō habent, nec cogitationi poſſunt occurrere. Et PETRVS: Si omne, inquit, quod ad cogitationem uenire poteſt ſubſiſtit,iſtum,quem dicis extra mundū eſſe immenſitatis locū, ſi eum quis in corde ſuo lumen eſſe cogitet,alius uero tenebras, quomodo poterit unus atq; idem locus ſecundū eos,qui diuerſa de eo cogitarunt,& lumen eſſe,& tenebræ? Et SIMON: Omitte nūc iſta quæ ego dixi,tu quid eſſe putes ſuper cælos dicito. Et PETRVS: Si de uero, inquit, fonte luminis crederes,poſſem te docere,quid,& quomodo eſſet quod immenſum eſt, & nō phantaſiam uanam,ſed & conſequentem & neceſſariam rationem redderem ueritatis,nec adſertionibus ſophiſticis,ſed legis & naturæ teſtimonijs uterer, ut ſcires quia immenſitatis fidē præcipue continet lex. Quod ſi immenſitatis ratio non latet legem, nihil profecto aliud eam latere poteſt,& ideo falſum eſt, quod putaſti eſſe aliquid quod ignoret lex. Multo autem amplius nihil latebit eum,qui legem dedit. Nec tamen poſſum tibi aliquid de immenſitate,& his quæ ſine fine ſunt, loqui, niſi prius de his, qui certo fine terminantur cœlis, ra

Phrenetici.

C tionem, uel receperis noſtram, uel ipſe protuleris tuam, quod ſi de his, quæ certis finibus concluduntur intelligere non potes: multo magis de his quæ ſine fine ſunt, neq; ſcire aliquid poteris, neq; diſcere. Ad hæc SIMON: Melius, ait, mihi uidetur ſimpliciter credere, quia deus eſt, & quia ſolũ iſtud quod uidemus ſit cœlum in uniuerſo mundo. Et PETRVS: Non ita, inquit, ſed unũ quidem confiteri cõuenit deum qui uere eſt: Cœlos autem eſſe qui ab eo facti ſunt, ſicut & lex dicit: quorũ unum cœlum ſit ſuperius, quo continetur etiam uiſibile firmamentum, illud eſſe perpetuum & æternum, cum his qui habitant ibi. Iſtud autem uiſibile in conſummatione ſeculi reſoluendũ eſſe, & tranſire, ut illud cœlum, quod eſt antiquius & excelſius, poſt iudiciũ ſanctis & dignis appareat. Ad hæc SIMON reſpõdit, hæc ita eſſe, ut tu dicis, credentibus poſſent uideri. Ei autem qui horũ expectat rationes, impoſſibile eſt ex lege proferri, & præcipue de immenſitate lucis. Et PETRVS: Noli, inquit, putare nos, quod ex fide ſola recipienda eſſe dicamus, ſed ex ratione adſerenda. Neq; enim tutum eſt nudæ hæc fidei, abſque ratione cõmittere, cum utiq; ueritas ratione non careat. Et ideo qui hæc ratione munita ſuſceperit, perdere eam nunquam poteſt: qui uero abſque adſertionibus ea ſuſcipit ſimplicis ſermonis adſenſu, neq; ſeruare ea tuto poteſt, neque ſi uera ſint certus eſt: quia qui facile credit, facile & recedit: qui autem rationem quæſiuit eorũ quæ credidit, & accepit, quaſi uinculis quibuſdam rationis ipſius conligatus, nunquam ab his quæ credidit, diuelli, aut ſeparari poteſt. Et ideo quanto quis propenſior fuerit in expetenda ratione, tanto erit firmior in conſeruanda fide. Ad hæc SIMON: Magnum eſt, inquit, quod repromittis, ut immenſæ lucis æternitas ex lege poſſit oſtendi. Cũq; PETRVS dixiſſet, quando uolueris, SIMON ait, quoniã hora iam multa eſt, craſtino adſtanti mihi & renitenti, ſi probare potueris, factum eſſe hunc mundum, & animas eſſe immortales, habebis me adiutorem prædicationis tuæ. Et cum hæc dixiſſet, egreſſus eſt: ſequuta autem eſt eum ex omni populo qui cũ ipſo uenerat pars tertia, qui erant quaſi mille uiri: cæteri uero flexis genibus proſtrabant ſe Petro, ſuper quos ille inuocato dei nomine, alios dæmonia habentes curauit, alios etiam languentes ſanauit, & ita lætantem populum dimiſit, mandans ei, ut in craſtinum diem maturius cõuenirent. PETRVS uero cum receſſiſſent turbæ, ſterni iuſſit humi ſubere atrij nudo ubi fuerat diſputatum, & recubuit unà cum illis undecim, ego uero cũ alijs quibuſdam, qui & ipſi initia audiendi uerbi dei acceperant, & erant chariſſimi, recumbens ſumebam cibum. Sed benigniſſimus PETRVS conſiderans, ne forte triſtitiam mihi inferret iſta ſequeſtratio, ait ad me, Non pro ſuperbia ô CLEMENS conuiuiũ non ago cum his, qui nondũ purificati ſunt, ſed uereor ne forte mihi quidem noceam, ipſis autem nihil proſim. Hoc enim pro certo ſcire te uolo, quia omnis qui idola coluit aliquando, & eos quos pagani nominant deos, adorauit, uel de immolatis eorum deguſtauit, ſpiritu immundo non caret. Conuiua enim factus eſt dæmonum, & participium ſumpſit eius dæmonis, cuius in mẽte ſua ſpeciem, uel timore, uel amore formauit, & per

Duo cœli.

Viſibile cœlum reſoluetur in nouiſſimo die.

Veritas ratione munienda eſt.

Petri miracula

Clemens excluſus à menſa.

A & per hæc mundus non eſt à ſpiritu immundo, & ideo purificatione indiget baptiſmi, ut exeat ab eo ſpiritus immundus, qui interiores animæ ipſius inſedit affectus, & quod eſt deterius, nec, quod intrinſecus lateat, indicatur, uti ne publicatus fugetur. Amant enim iſti ſpiritus immundi inhærere corporibus hominum, ut ipſorum miniſterio cupiditates ſuas expleant, & ad ea quæ ipſi deſiderant, inclinantes animæ motus, ſuis eos parere libidinibus cogãt, ut efficiantur ex integro uaſa dæmonũ. Ex quibus unus eſt SIMON hic, qui tali quodam morbo comprehenſus, nec ſanari iam poteſt, quia uoluntate & propoſito ægrotat. Nec contra uoluntatem eius habitat in eo dæmon, & ideo ſi eum quis fugare uelit & expellere ab eo, cum ſit inſeparabilis, &, ut ita dicam, anima iam eius effectus, uidebitur magis necare eum, & homicidij crimen incurrere. Nemo ergo ueſtrum contriſtetur à conuiuio noſtro ſeparatus, tempore enim aliquo obſeruare debet unuſquiſq; ſanè quanto ipſe uoluerit. Paruo enim tempore ſequeſtratur, qui cito uoluerit baptizari, multo autem, qui tardius. Vnuſquiſq; ergo in ſua habet poteſtate, breue aut longum pœnitentiæ ſuæ tempus exigere, & ideo in uobis eſt, quando uelitis ad noſtram cõuenire menſam, & non in nobis, quibus permiſſum non eſt, ſumere cum aliquo cibum, niſi prius fuerit baptizatus. Vos ergo magis nos prohibetis à ueſtro conuiuio, ſi ad purificandum moras habeatis, & tardius baptizemini. His dictis cum

B benedixiſſet, cibum ſumpſit. Et poſt hæc cũ gratias egiſſet deo, ingreſſus quieuit, ſimiliter autem & nos omnes. erat enim iam nox.

Spiritus immũdi cur occupẽt homines.

Qui uoluntate ægrotant, ſanari non poſſunt.

Baptizati non comedebãt cũ illotis.

LIBRI SECVNDI FINIS.

RECOGNITIONVM

DIVI CLEMENTIS AD IACOBVM FRAtrem Domini, LIBER TERTIVS, Rufino Torano Aquileiense interprete.

C

Difficile est apud promiscuam plebem de ueritate dicere

NTEREA PETRVS gallorũ cantibus surgens, & excitare nos uolens, inuenit uigilantes, uespertino adhuc lumine perdurante: cumq; ex more salutauisset, & resedissemus omnes, ita exorsus est. Nihil est difficilius, fratres mei, quàm de ueritate apud permixti populi multitudinẽ disputare. Quod em̃ est, omnibus, ut est, dici non licet, propter eos qui maligne & insidiose audiunt: fallere uero nõ expedit, propter eos qui syncere audire desiderant ueritatem. Quid ergo faciet cui ad indiscretum populũ sermo est, occultet quod uerum est? Et quomodo instruet eos qui digni sunt? sed si merã proferat ueritatem his, qui salutem cõsequi non desiderent, illi à quo missus est, iniuriam facit, à quo & mandatũ accepit, ne mittat uerborũ eius margaritas ante porcos & canes, qui aduersum eas, argumẽtis ac sophismatibus reluctantes, ipsas quidem cœno intelligentiæ carnalis inuoluant. Latratibus autem̃ suis & responsionibus sordidis, rumpãt & fatigẽt prædicatores uerbi dei. Propter qd & ego in plurimis circuitu quodam uerbi utens, tentare nitebar, ne principalem de summa diuinitate intelligentiam, minus dignis auribus publicarem. Et post hæc incipiens de patre, & filio, & spiritu sancto, breuiter nobis & euidenter exposuit, ut omnes audientes miraremur, quomodo homines derelicta ueritate, conuersi sunt ad uanitatem. Sed cũ inluxisset dies, ingressus est quidam, dicẽs: Multitudo plurima expectat in atrio, in quorum medio stat SIMON, SECVNDVS *congressus Petri cũ Simone.* persuasionibus pessimis præuenire aures populi cupiens. Et PETRVS statim egressus, stetit in loco in quo pridie disputauerat: omnisq; ad ipsum populus conuersus, cum gaudio intendebat in eum, SIMON uero ubi sensit gauisum esse populum de cõspectu PETRI, & erga affectũ eius moueri, obstupefactus ait. Miror hominũ stultitiam, qui me magum dicunt, & PETRVM diligunt: cum uticq; olim habentes notitiam mei, me magis diligere deberent. & ideo ex hoc indicio, qui habent sensum, possunt intelligere, quia magis PETRVS magus uideri potest, cum mihi, cui ex cõsuetudine debitus propemodum est, nõ defertur affectus. Illi autẽ: cui nullo usu debetur, abundanter expenditur. Et cum multa huiuscemodi SIMON diceret, PETRVS salutato ex more populo, ita respondit. Sufficit unicuiq; ô Simon ad confutandum cõscientia

Cœno carnalis intelligentiæ corrumpitur scriptura.

D

A scientia sua, quod si hoc miraris, quod noti non solum te non diligunt, sed & oderunt, tui causſam discе à me. Cũ sis seductor, ueritatẽ te prædicare profiteris, ob hoc plures, desiderium gerentes discendæ ueritatis, amicos habuisti. Sed hi ubi contraria in te quàm profitebaris, uiderunt, qui amatores erant, ut dixi, ueritatis, non solũ non diligere te, sed & odisse cœperunt. Non autẽ statim ab eis desertus es, quia uel pollicebaris adhuc te eis ostẽdere posse, quod uerum est. Donec ergo nondum aderat qui posset ostendere, patiebantur te, ubi uero spes eis doctrinæ melioris adrisit, te contemnentes, quod melius intelligunt, nosse desiderant. Et tu quidem nefarijs artibus agens, ab exordio latere te posse credidisti, sed nõ lates. Vrgeris enim, & contra spem publicaris, quia non solum ignorasti ueritatem, sed nec audire uoluisti ab his qui eam sciebant. Si enim audire uoluisses, innotuisset utiq; tibi ille sermo eius, qui ait, quia nihil est occultũ, quod nõ agnoscetur: neq; opertũ, quod nõ reueletur. Hæc *Lucæ 8.* & his similia dicente Petro, SIMON respondit: Nolo me uerbis occupes PETRE, repeto abs te, quæ hesterno ꝓmiseras: dicebas enim ostẽdere te posse, quia lex doceat de immensitate lucis æternæ, & quod duo tantũ sint cœli, & ipsi creati. Sed superius esse lucis illius sedẽ, in qua solus in æternũ residet ineffabilis pater. Ad illius uero cœli similitudinem, factũ esse etiam̃ istud uisibile cœlum, quod & transiturũ cõfirmabas. Vnũ ergo dixisti esse patrem omniũ, quia non possunt duo esse immensi, alioqui neuter eorum immensus erit, quia *Vnus immẽsus.* in eo quo alter subsistit, alteri finem subsistendi facit. Si ergo hæc nõ tantum B polliceris, sed & ostendere potes ex lege, omittens plura loqui, hinc incipe. Et PETRVS: Si propter te, inquit, qui ad contradicendũ tantummodo uenis, rogarer de his dicere, nunquam à me unũ saltem posses audire sermonẽ. Sed quoniam necesse est agricolam, qui uult bonam terram seminare, nõnulla semina perdere, etiam in petrosis, aut in his, quæ ab hominibus conculcanda sunt, uel in dumosis ac repletis sentibus, locis, sicut & magister noster exposuit, diuersitatẽ ꝓpositi uniuscuiusq; animæ per hæc indicans, non morabor. *Prædicatoribus, uelut agricolis, nonnulla semina pereũt.* Tum SIMON: Videris mihi, inquit, irasci, quod si est, nõ necesse est inire cõflictum. Et PETRVS: Video te sentire quod arguendus sis, & uis urbane subterfugere certamen: nam quid uidisti me iratũ fecisse in te hominem, tantum populũ decipere cupientem? Et cũ nihil habeas quod dicas modestiam simulantem, qui & autoritate tua iubes, ut quomodo ipse uis, & non quomodo ordo postulat, controuersia moueatur. Et SIMON: Imperabo mihi ipsi sapientia uti ad imperitiam tuam, ut ostendam te quidem uelle populũ seducere, me autem docere quæ uera sunt. Sed nunc omitto de immensa luce discutere, quod interrogo te, hoc mihi responde. Cũ deus fecerit uniuersa, ut tu dicis, unde est malum? Et PETRVS: Hoc modo interrogare nõ est aduersantis, sed interrogantis. Si ergo uis discere, cõfitere, & prius te doceam, quomodo debeas discere: & cum didiceris audire, tunc iam te incipiam consequenter docere: Si uero non uis discere, tanquam sciens omnia, ego prius expono fidem quam prædico, expone & tu, quod tibi uerum uidetur. Et cum manifẽ

Dimidiũ enim facti qui bene cœpit habet.

C sta fuerit utriuſq; profeſſio, iudicetur ab auditoribus cuius noſtrum ſermo ſit
ueritate ſubnixus. Et SIMON ad hæc reſpondit: Riſus mihi eſt, ecce qui p-
mittit quod me doceat. Verūtamen patiar te, & imperitiam tuam atq; arro-
gantiam feram, confiteor, diſcere uolo, uideam quomodo me poteris docere.
Diſcētibus primo imperitia ſua eſt agnoſcēda. Et PETRVS: Si, inquit, uere uis diſcere, diſce hoc primū, quàm imperite in-
terrogaueris: ais enim cū deus uniuerſa creauerit, unde eſt malum? Ante eṁ
quàm hoc rogares, tres interrogandi ſpecies præcedebant. Primo, ſi eſt malū.
Secundo, quid ſit malū. Tertio, cui ſit, & unde. Ad hæc SIMON: O imperi-
tiſſime, inquit, & ineruditiſſime, eſt'ne hominū quiſquam qui non cōfiteatur,
quia ſit in hac uita malum? Vnde & ego putans te uel cōmunem omniū habe
re ſenſum, interrogaui unde ſit malū, non ut diſcere uolens, qui omnia ſciam,
abs te præcipue qui nihil noueris: ſed ut te oſtendam ignarū eſſe omniū, &
ne putes quia iratus ſum quod ita tecū auſterius loquor, miſeratio me habet
horū qui adſunt, quos tu decipere conaris. Et PETRVS ait: Multum malus
Fumus nunq̄ eſt ſine igne. es, ſi tantas iniurias non iratus facis, ſed impoſſibile eſt fumum conſurgere, ubi
ignis non eſt. Veruntamen dicam, ne te uerbis uidear occupare, quo minus
ad ea quæ abs te inconuenienter ſunt dicta, reſpondeā. Ais omnes fateri, quia
ſit malum, quod utiq; falſum eſt, nam primo omniū quia ſubſiſtat malū, uni-
Hebræi negāt eſſe malum. uerſa Hebræorum negat gens. Et SIMON interrupto ſermone: Recte, in-
quit, faciunt qui dicunt non eſſe malum. Et PETRVS: Non de hoc nunc p-
D poſuimus dicere, ſed quia non omnes dicunt eſſe malum. Secundum autem
erat interrogare te, quid eſt malū, ſubſtantia, an accidens, an actus? ſed & alia
multa huiuſmodi. Et poſt hæc erga quid, uel quomodo ſit, aut cui ſit malū utrū
deo an angelis, an hominibus pijs, an impijs omnibus, an aliquibus, an ſibi-
ipſi, an nulli? Et tunc interrogares unde ſit, utrum nam à deo, an ex nihilo, ſem
per ne fuerit, an ex tempore cœperit, utile ſit, an inutile, & alia multa quæ hu-
iuſcemodi propoſitio exigit. Ad hæc SIMON reſpondet. Ignoſce mihi, erra-
ui de prima interrogatione, ſed puta me nunc primū interrogare, eſt malū an
non? Et PETRVS ait: Quomodo interrogas, quaſi diſcere uolens, an doce-
re, an quæſtionis mouendæ gratia? Siquidem quaſi diſcere uolens, habeo
Ordine diſcendum eſt. quod te prius doceam, ut per conſequentiam & ordinem doctrinæ ueniens,
ex teipſo intelligas, quid ſit malum. Si uero ut docens proponis, non indigeo
abs te doceri, habeo enim magiſtrū à quo omnia didici. Quod ſi quæſtionis
mouendæ, & diſputandi gratia, uterq; noſtrū prius quod ſibi uidetur, expo-
nat, & ita certamen habeatur. Neque enim uerū eſt ut interroges, quaſi diſce-
re uolens, & contradicas ut docens, ut poſt reſponſionem meam in tuo iudi-
cio ſit, dicere, ſi bene, an male dixerim. Propter quod nō potes in loco cōtra-
dicentis ſtans, iudex eſſe eorū quæ dicimus: & ideo, ut dixi, ſi certamen haben
dum eſt, uterq; noſtrū quod ſentit exponat, & nobis in conflictu poſitis, reli-
Clamant hoc paſſim hodie theologi male conciliati. gioſi auditores hi iuſti iudices erunt. Et SIMON: Non tibi uidetur abſurdū
ut imperitus populus de noſtris dictis habeat iudicium? Et PETRVS, Non
ita eſt: Quod enim uni fortaſſe minus liquet, inueſtigari à plurimis poterit: nam

A nam ſæpe etiā fama uulgi, prophetiæ ſpeciē tenet. Super hæc aūt omnia, præ-
Fama uulgi prophetiæ ſpeciem habet. ſens hic omnis populus amore dei conſtrictus, hic adſtat, uericq; cognoſcendi
gratia: & ideo omnes iſti, quaſi unus habendus eſt, pro uno eodēq; erga amo
rem ueritatis affectu: ſicut è contrario duo inter ſe ſi diſſentiant, multi ſunt, &
diuerſi. Si autem uis indiciū capere, quomodo omnis hic populus qui adſtat,
quaſi unus ſit homo, ex ſilentio eius ipſo, & quiete conſidera: quomodo cum
omni patientia, ut uides, etiam antequam diſcant, ueritati dei honorē deferunt.
Nōdum enim maiorem cultum, quem ei deferre debeant, didicerūt. Propter
quod ſpero de clemētia dei, quod religioſum propoſitum mentis eorum am-
plectetur erga ſe, & ueritatem prædicanti, uictoriæ palmam dabit, ut manife-
ſtum eis faciat, ueritatis præconem. Tum SIMON: De quo, inquit, uis haberi
certamen? dic, ut & ego definiam quod mihi uidetur, & ita quæſtio incipiat.
Et PETRVS reſpondit. Siquidem, ut mihi uidetur, facere uis, ego ſecundum
magiſtri mei præceptum fieri uolo, qui primo omniū Hebrææ genti, quam
ſciebat habere cognitionem dei, & quod ipſe eſſet qui fecerit mundum, pre-
cipit, non ut eum quæreret quem ſciebat, ſed uolūtatem eius iuſtitiamq; per-
Obſeruare mandata. quireret: ſciens, quia in hominum arbitrio poſitum eſt, ut hoc quærentes, in-
ueniant, & faciant, atq; obſeruent ea de quibus iudicādi ſunt. Et ideo iuſſit nos
quærere, non unde ſit malum, ut tu pauloante requirebas, ſed iuſtitiam boni
dei, regnumq; eius, & omnia, inquit, hæc adiȝcientur uobis. Et SIMON: Quo
B niam, inquit, Hebræis iſta mandantur, uelut recte ſcientibus deū, & opinan-
tibus, quod unus quiſq; in ſuo arbitrio habeat: agere ea de quibus iudicandus
eſt, mihi autē ab illis diſcrepat ſententia, unde uis ut incipiam? Tū PETRVS:
Ego, inquit, ſuadeo primo quærendum eſſe, ſi in poteſtate noſtra eſt ſcire un-
de iudicādi ſimus. Et SIMON: Nō ita, inquit, ſed de deo. Vnde & omnes qui
præſto ſunt, audire cupiunt. Et PETRVS: Conſtat ergo apud te, quia eſt ali-
quid in arbitrij poteſtate facere? hoc tantum ſi eſt, & requiramus, ut dicis, de
deo. SIMON ad hæc reſpondit: Nequaquam. Et PETRVS: Si ergo nihil eſt
Argumentum Petri eſſe arbitrium aliquatenus liberum. in noſtra poteſtate, ſuperfluum eſt nos quærere aliquid de deo: cum in pote-
ſtate non ſit quærētibus inuenire. Vnde bene dixeram, hoc primo quæren-
dum eſſe, ſi eſt aliquid in arbitrij poteſtate. Tum SIMON: Non poſſum, in-
quit, ne hoc ipſum quidem intelligere, quod dicis: ſi eſt aliquid in arbitrij po-
teſtate. At PETRVS: Videns quod ad partē ſe cōtentioſiorē declinat, ſupera
ri metuēs, ut quaſi in incertū cōfundat omnia. Reſpōdet: Quomodo ergo ſcis,
quia nō eſt in hominis poteſtate ſcire aliquid, cum hoc ipſe ſcias? Et SIMON:
Simon negans arbitrium ad FATVM confugit. Neſcio, inquit, ſi uel hoc ipſum ſciam: Vnuſquiſq; eṁ ſicut ei fato decernitur,
uel ſapit aliquid, uel intelligit, uel patitur. Tum PETRVS: Videte, inquit, fra-
tres in quæ abſurda deciderit Simon, qui ante meum aductum docebat, quod
homines in poteſtate haberent & ſapere, & facere quæ uellent. Nūc in angu
ſtum redactus neceſſitate uerborum, negat eſſe in hominis poteſtate, aut ſcien
di aliquid, aut agendi, & tamen audet ſe doctorē profiteri. Sed dic, quomodo
ergo deus iudicat ſecundum ueritatem unumquemq; pro actibus ſuis, ſi age-

C re aliquid in poteſtate non habuit? hoc ſi teneatur, conuulſa ſunt omnia, fruſtra erit ſtudiū ſectandi meliora, ſed & iudices ſeculi fruſtra legibus præſunt, & puniunt eos qui male agunt: non enim in ſua poteſtate habuerunt, ut non peccarent. Vana erunt & iura populorū, quæ malis actibus pœnas ſtatuūt: miſeri erunt & hi qui ſeruant cum labore iuſtitiam: beati uero illi, qui in delicijs poſiti, cum luxuria & ſcelere uiuētes, tyrannidem tenent. Secundū hæc ergo, nec iuſtitia erit, nec bonitas, nec ulla uirtus: &, ut uis, nec deus, ſed hæc. ô SIMON, cur dixeris ſcio, uolens profecto effugere quæſtiones, ne poſſis manifeſtius confutari, & ideo ais non eſſe in poteſtate hominis ſentire aliquid, aut inuenire. Si enim uere hoc ita ſenſiſſes, non utique etiam ante aduentum meum apud populū te profitereris doctorem. Ego igitur dico ſui eſſe arbitrij hominem. Et SIMON: Quid eſt ſui arbitrij, dic nobis? PETRVS ad hæc: Si nihil poteſt diſci, cur & audire uis? Et SIMON: Nihil habes ad hoc quod reſpondeas? Tum PETRVS: Dicam nō à te compulſus, ſed ab auditoribus rogatus. Arbitrij poteſtas eſt ſenſus animæ, habens uirtutem, qua poſſit ad quos uelit actus inclinari. Tum SIMON conlaudans PETRVM ſuper his quæ dixerat: Vere, inquit, magnifice & incomparabiliter expoſuiſti, bene enim dicenti tibi debeo teſtimoniū dare, hoc tamen quod te interrogo nunc, ſi expoſueris mihi, in cæteris omnibus obtemperabo tibi: qđ ergo uolo diſcere, hoc eſt, Si quod deus uult eſſe, eſt: & ſi quod non uult eſſe, nō eſt: de hoc reſponde mihi. Et PETRVS: Si ignoras quod abſurde & incompetenter interroges, ignoſcens tibi ipſe exponam: Si autem ſcis quod incōſequenter interrogas, nō recte facis. Tum SIMON: Iuro, inquit, ipſam quæcunq; illa eſt, ſummam diuinitatem, quæ habet iudiciū & uindictam in eos qui peccāt, quia ignoro quid incompetenter dixerim, & quid in uerbis meis habeatur abſurdū, in his duntaxat quæ propoſui. Ad hæc PETRVS: Quoniam, inquit, te ignorare confeſſus es, diſce. Interrogatio, tua duobus ſibi inuicem contrarijs, unam ſententiā poſtulauit: etenim omnis motus in duas partes diuiditur: ut quædam neceſſitate, quædam uoluntate moueantur: & ea quidem quæ neceſſitas mouet, ſemper in motu ſunt: quæ uero uoluntas, non ſemper, ut uerbi gratia dicam. Solis motus neceſſitate ducitur, ut ſtatutū compleat curſum, omnisq; ſtatus cœli, & miniſteria neceſſarijs motibus conſtant. Homo uero actuū ſuorū motus uoluntarios gerit. Et ideo alia ſunt, quæ ob hoc creata ſunt, ut in miniſterijs ſuis neceſſitate deſeruiant, nec facere aliud qđpiam poſſint, niſi quod eis ſtatutū eſt: Cum autem expleuerint miniſterium, creator omnium qui ita conſtituit ea, prout uoluerit, conſeruat ea. Alia uero ſunt ubi poteſtas eſt uoluntatis, & in quibus agendi quæ uelint, liberū habetur arbitriū: Hæc, ut dixi, nō ſemper in eo ordine, quo creata ſunt, permanēt, ſed prout uoluntas duxerit, & animi iudiciū declinauerit, ſiue bonis, ſiue malis ſtudebunt: & ideo bene agentibus munera poſuit, male agentibus pœnas. Ais ergo tu, ſi deus uult aliquid eſſe, & eſt: & ſi non uult, non eſt: ſcilicet ut ſi reſponderē quia quod uult, & eſt; quod autem non uult, non eſt, diceres, ergo ipſe

Sublato libero arbitrio quanta feneſtra aperiatur peccatis

LIRERVM ARBITRIVM *quid.*

D

Duæ partes motus.

A ipſe uult eſſe mala quæ in hoc mundo geruntur, quia omne quod uult, hoc & eſt: quod autem non uult, non eſt. Si uero reſpondiſſem non eſſe hoc, ut quod uult deus, ſit: & quod non uult, non ſit. Tum retorto ſermone diceres, ergo impoſſibilis eſt deus, ſi quod uult, nō poteſt, & exiſteres petulantior, ut qui nihil rectū dixeris, uiciſſe te crederes. Et ideo ignoras ô Simon, & ualde ignoras, quomodo in ſingulis quibuſq; uoluntas ſit dei: quædā enim uoluit, ut diximus, ita eſſe, ut aliud eſſe non poſſent, quàm id quod ab ipſo inſtituta ſunt, & his neque præmia, neq; ſupplicia ſtatuit. Ea uero quæ ita eſſe uoluit, ut in ſua poteſtate habeant, agere quod uelint, his pro actibus ac uolūtatibus ſuis ſtatuit, ut aut remunerationes mereantur, aut pœnas. Cum ergo in duas, ut edocui, partes diuidantur cuncta quæ mouētur, ſecundū eam quam ſupra diximus diſtinctionem. Omne quod uult deus, eſt, quod autem non uult, nō eſt. Et SIMON ad hæc: Nonne, poterat nos omnes facere tales ut eſſemus boni, & aliud eſſe non poſſemus? PETRVS reſpondet: & hoc abſurde interrogas. Si enim nos inconuertibilis naturæ feciſſet, & immobiles à bono, non eſſemus uere boni, quia aliud eſſe non poſſemus, & non erat noſtri poſiti, quod eramus boni, nec noſtrū erat quod agebamus, ſed neceſſitatis naturæ. Quomodo ergo hoc bonum dicetur, quod ex propoſito nō agitur? ob hoc autem & prolixioribus indiguit mundus iſte temporibus, donec animarum, quæ prædeſtinatæ ſunt, ad expletionem eius numerus impleretur. Et

B tunc iſtud quidem uiſibile cœlū reuolueretur ut liber. Illud uero quod eſt ſuperius, appareret, & animæ beatorū corporibus ſuis redditæ, inducerētur in lucem. Impiorū uero animæ, pro immundis actibus ſuis, ſpiritu flammeo circundatæ, in profundum ignis inextinguibilis mergerentur, per ſeculū expenſuræ ſupplicia. Hæc autem ita eſſe, uerus nobis propheta teſtatus eſt, de quo ſi uis agnoſcere, quia propheta ſit, innumeris adſertionibus edocebo. Ex his enim quæ ab eo dicta ſunt, & nunc ſingula quæ dixit implētur, etiam ea quæ futura dixit, credūtur implenda, fides enim futuris, ex his quæ iam geſta ſunt, datur. At SIMON cui compertum erat, Petrum de prophetiæ titulo dilucide adſignare rationem, ex quo quæſtio omnis abſoluitur, ſermonem de hoc fieri declinauit. Et reſpondens ait: Ad ea quæ uolo, reſponde mihi, & dic ſi uiſibile iſtud, ut ais, cœlum reſoluetur, cur ex initio factum eſt? Reſpondit PETRVS: Propter hominum præſentem hanc factum eſt uitam, ut eſſet interiectio quædam & diuiſio. Ne quis forte indignus habitationem cœleſtiū, & dei ipſius ſedem uideret, quæ his ſolis qui mundi corde ſunt, uidenda præparantur. Nunc autem, id eſt agonis tempore, inuiſibilia eſſe placuit, ea quæ uincentibus ad præmium deſtinata ſunt. Et SIMON ait: Si conditor bonus eſt, & mundus bonus, quomodo bonus bona diſſoluet aliquando? Si autem quaſi malum reſoluit & deſtruit, quomodo non uidebitur malus qui malum fecit? PETRVS ad hæc: Quoniam, inquit, ſpopondimus tibi, ne blaſphemantem te fugiamus, ipſe enim reddes pro his quæ loqueris rationem, patienter feramus. Audi ergo nunc. Cœlū iſtud quod uiſibile eſt, & pertranſit, ſiquidem

Bruta.

Homines.

Quamobrem factum illud uiſibile cœlū ſit.

C propter ſemetipſum factum eſſet, haberet fortaſſe quod dicis aliquid rationis, quia reſolui minime deberet. Si uero propter aliud quid factum eſt, & non ꝓpter ſe, neceſſario ſoluetur: ut illud ꝓ quo factum uidetur, appareat, Sicut uerbi gratia dixerim, teſta ouorum quamuis pulchre facta, & diligenter formata uideatur, neceſſe eſt tamen eã frangi, & reſolui, ut inde pullus procedat: & illud, pro quo totius oui forma expreſſa uidetur, appareat. Ita ergo & huius mundi neceſſe eſt tranſire ſtatum, ut ſtatus ille ſublimior regni cœleſtis, effulgeat. Et SIMON: Non mihi uidetur, quia reſolui poſſit cœlum, quod à deo factum eſt. Ab æterno enim æterna fiunt, à corruptibili, temporalia & caduca.

Corrumpũtur quæ propter aliud facta ſunt

D Et PETRVS: Non ita eſt, ſed à mortalibus quidem omnimodis corruptibilia fiunt, & temporalia: ab æterno uero non ſemper corruptibilia, neq; ſemper incorruptibilia, ſed prout uoluerit creator deus, ita & erũt illa quæ creat. Neq; eñ ſublege eſt uirtus dei, ſed lex creaturis ſuis VOLVNTAS eius eſt. Reſpondit & SIMON: Reuoco te, inquit, ad primã quæſtionem, dixiſti deũ nunc quidem nulli eſſe uiſibilem, cum uero reſolutum fuerit cœlum iſtud, & ſupernus ille ſtatus regni cœleſtis obfulſerit, tunc eos qui mundi ſunt corde, etiam deum uiſuros, quæ ſententia cõtraria eſt legi, ibi enim ſcriptum eſt deũ dixiſſe: Nemo uidebit faciem meã & uiuet. Et PETRVS reſpondit: His qui legem, non ex traditione Moyſi legunt, contrarius uidetur ſermo meus, ſed audi quomodo non ſit contrarius. Deus uidetur mente, non corpore, ſpiritu nõ carne. Vnde & angeli qui ſunt ſpiritus, uident deum, & homines ergo, donec homines ſunt, deum uidere non poſſunt. Ex reſurrectione autem mortuorũ, cum facti fuerint ſicut angeli, uidere poterunt deum. Et hoc modo non eſt ſermo meus legi cõtrarius: neque illud quod magiſter meus dixit: Beati mundo corde, quoniam ipſi deum uidebunt. Futurum enim tempus oſtendit, in quo ex hominibus, angeli fient, qui in ſpiritu mentis deum uidebũt. Poſt hæc autem uerba multaq; alia his ſimilia, cũ iuramẽtis pluribus adfirmare SIMON cœpit, dicens: De hoc mihi ſolo rationem redde, ſi immortalis eſt anima, & obſequar in omnibus uoluntati tuæ, ſed craſtino, inquit, nam hodie iam tardum eſt. Vbi ergo cœpit dicere PETRVS: Simon egreſſus eſt, & cum ipſo perpauci ex ſodalibus eius, & hoc præ uerecundia: Cæteri uero omnes ad Petrum conuerſi, genibus poſitis proſternebant ſe ante eum, ex quibus aliquanti diuerſis languoribus adſtricti, aut dæmonibus incurſati, oratione Petri ſanabantur, & diſcedebant gaudentes, quaſi ueri dei doctrinã, ſimul & miſericordiam conſequuti. Cum ergo abſceſſiſſent turbæ, & ſoli familiares eius remaneſſemus cum eo, ſtratis humi redditis, adcubuimus, ſolitũ unuſquiſq; recognoſcens locum: ſumptoq; cibo, cum gratias egiſſemus deo, quieuimus. Sequẽti uero die, PETRVS ex more ante lucẽ ſurgẽs, iam nos inuenit uigilantes, & paratos ad audiendũ. Atq; ita is exorſus eſt. Depræcor uos fratres, & cõſerui mei, ut ſi quis forte ueſtrum non poteſt uigilare, non ſibi extorqueat, erubeſcens præſentiam meam, quia difficilis eſt ſubita permutatio. Longo autẽ tempore ſi paulatim adſuefiat, labori non erit quod ex uſu uenit. Nõ enim omnes eiuſdem

Virtus dei non eſt ſub lege.

Exodi 33.

Mente uidetur deus.

Diſcipuli Simonis deficiũt ad Petrum.

A eiuſdem inſtitutionis fuimus, licet proceſſu temporis in unam temperari conſuetudinem poterimus, aiunt enim, quod ſecundum naturæ locum obtineat conſuetudo. Teſtem autem deum inuoco, quod non indignor, ſi quis forte nõ poteſt uigilare. Sed hoc magis, ſi cum totam quis noctem dormiat, per diem non replet id quod omiſit in nocte. Neceſſarium nanq; eſt, doctrinæ ſtudijs intente & indeſinẽtur operam dare, ut mens noſtra dei ſolius memoria repleatur, quia mentem quam repleuerit memoria dei, maligno in ea nõ dabitur locus. Cum hæc diceret ad nos PETRVS, unuſquiſq; noſtrũ ſolicite ſatisfaciebat ei, qd olim breui ſomno ſatiati, uigilaremus, ſed uereremur excitare eum, quia nec deceret, diſcipulos magiſtro imperare, quod tamẽ penè, ô Petre, auſi fueramus præſumere, dum cor noſtrum, nimio uerborum tuorũ deſiderio, tripudians, ſomnum penitus fugaret ab oculis. Sed iterum affectus erga te noſter obſtitit, & uiolenter te à nobis non tulit excitari. Tum PETRVS: Quoniam igitur audiendi, inquit, deſiderio libenter uos adſeritis uigilare, uolo uobis ea tantum, quæ heſterno ſparſim dicta ſunt, repetens, diligentius & cũ ſuo ordine explicare. Quod & per ſingulas quaſq; diſputationes diurnas facere diſpono; ut per noctem ubi ſecretum loci, & temporis datur, ſi quid forte, utpote in certamine, minus plene dictum eſt, id integro ordine, & linea directæ explanationis aperiã: Et poſt hæc cœpit nobis oſtendere, quomodo heſterno haberi debuerit diſputatio, & propter contentionem, uel imperitiam

Vide humanitatem Petri.

Indeſinenter opera danda ſacris.

B contradicentis haberi non potuit: Et ideo ſola profeſſione uſus ſit, atq; ea quæ ab aduerſario dicebantur, tantum deſtruxerit. Sua uero neq; omnia, neque manifeſte expoſuerit, & ſingula nobis repetẽs integro ordine, & plena ratione diſſeruit. Cum uero iam albeſceret dies, egreſſus ad turbas poſt orationem, ſolito ad diſputandum conſtitit loco, & uidens Simonem in mediſs turbis ſtantem, ex more prius ſalutato populo, ait: Dolori mihi eſſe fateor, de nonnullis hominibus, qui cum ita ad nos ueniunt, ut diſcant aliquid, ubi eos docere cœperimus, ipſi rurſus magiſtros ſe eſſe profitentur. Et interrogãt quidẽ, ut ignorantes, cõtradicunt autẽ ut ſcientes. Sed fortaſſe dicat aliquis, quia qui interrogat, ob hoc quidem ut diſcat interrogat, ubi uero id quod audierit, nõ ei rectẽ dictũ uidetur, neceſſe eſt ut reſpõdeat, & hæc ei uidetur eſſe cõtradictio, quæ nõ eſt cõtradictio, ſed rei interrogatio. Audi ergo ad hæc, totius doctrinæ diſciplina, certum habet ordinẽ, & ſunt quedã quæ prima tradenda ſunt; alia uero quæ ſecundo in loco, & alia tertio, & ſic ſingula quæq; per ordinẽ, quæ utiq; ſi per conſequẽtiam tradantur, manifeſta fiunt. Extra ordinẽ uero ſi proferãtur, etiã contra rationẽ dicta uidebũtur. Et ideo in primis ordo ſeruandus eſt, ſi tamen hoc ꝓpoſito quæramus, ut poſſimus quod quærimus inuenire: Etenim qui rectum initium uiæ acceperit, etiam ſecundum locum conſequẽter aduertet, & ex ſecundo tertium facilius inueniet; & quanto ultra proceſſerit, tanto magis ei uia agnitionis apertior fiet, uſq; quo ad ipſam quo tendit & deſiderat urbem perueniat ueritatis. Qui uero imperitus eſt, & quærendi uiam neſcit, ſicut peregrinus uiator, ignorans & errans, ſi ciue & indigena nolit uti duce;

TERTIVS conflictus Petri cum Simone.

Ordine omnia facienda.

C sine dubio cũ aberrauerit à uia ueritatis, extra uitæ ianuas remanebit, & ita nõ
ctis atræ tenebris inuolutus, per semitas perditionis incedet. Quia ergo si per
ordinem quæ quærenda sunt inquirantur, inueniri facillime possunt. Ordinẽ
uero requirẽdi imperitus ignorat, rectum est ut scienti cedat ignarus, & pri-
Ordo quærendi primo discẽdus. mo quærendi ordinem discat: ut ita demum interrogandi, & respondendi in-
ueniat disciplinã. Et SIMON ad hæc: Non ergo omniũ est ueritas, sed eorũ
tantummodo qui artem nouerint disputandi, quod utiq; absurdum est, cum
æqualiter sit deus omnium, nõ omnes æqualiter posse uoluntatem eius agno-
scere. Et PETRVS: Aequales, inquit, omnes ab eo facti sunt, & æqualiter
cunctis dedit capaces esse ueritatis. Verum quod nullus eorum, qui nati sunt,
eruditus natus sit, sed posterior sit natiuitate eruditio, nulli dubium est. Cum
igitur natiuitas hominũ in eo teneat æquitatem, ut omnes similiter percipien-
dæ disciplinæ capaces sint, non est in natura, sed in eruditione diuersitas. Aut
quis nescit, quod ea quæ unusquisq; didicit, priusquam disceret, ignorabat. Et
Priusq; doceas discendũ erit. SIMON: Vere, inquit, dicis. Tum PETRVS: Si ergo in his artibus, quæ usus
cõmunis habet: primo discitur, deinde docetur, quãto magis oportet eos qui
eruditores se profitentur animarum, primo discere, & ita docere. Ne cum sint
ipsi imperiti, ridiculum uideatur, si alijs se præstituros scientiam repromittãt.
Tum SIMON: In artibus, inquit, his quæ usus cõmunis habet, uerũ est, quẽ
D unusquisq; nisi didicerit, nesciat. In uerbo uero scientiæ, statim ut audierit quis
didicit. Et PETRVS: Si quidem per ordinem, & consequenter audiat, potest
scire quod uerum est, sed qui emendationis uitæ regulam, conuersationisq; ca-
BENE VIVERE sequela est scientiæ ueritatis. stioris suscipere recusat, quæ utique sequela est scientiæ ueritatis, scire se, quod
scit, non uult fateri. Sicut etiam nonnullos uidemus, qui artibus, quas à puero
didicerant, derelictis, ad alios se actus conferunt, & ut excusatio sit eis desidiæ
suæ, culpare incipiunt artẽ, uelut infructuosam. Et SIMON: Deberẽt omnes
audientes credere uerum esse, quod audiunt? Tum PETRVS: Qui audierint
Eligere est nostri arbitrij. per ordinem sermonem ueritatis, contradicere omnino non possunt, sed scĩut
uerum esse quod dicitur, si tamen libenter etiam uitæ iustituta suscipiant. Hos
uero quos audientes ad bona opera conferre se piget, male agendi libido ad-
uero quos audientes ad bona opera conferre se piget, male agendi libido ad-
quiescere his quæ recta iudicant, non sinit. Vnde ostenditur positum esse in
auditorum potestate, eligere utrum malint. Quod si omnes qui audiunt,
obedirent, naturæ magis esset necessitas, quæ una omnes ageret uia. Sicut enĩ
suaderi quis non potest, ut fiat breuior, aut longior, quia non sinit uis naturæ.
Ita & ad ueritatem, si omnes uerbo conuerterentur, aut omnes non conuer-
terentur, naturæ esset uis, quæ cogebat uerbo omnes cõuerti, aut nullũ omni-
no conuerti. Et SIMON: Doce ergo nos, quid primo oportet discere eũ, qui
ueritatem scire desiderat? Et PETRVS: Ante omnia, inquit, quæri oportet,
Primo quærendum quid sit in nostra potestate. quid sit homini quærenti inuenire possibile. Necesse est enim iudicium dei
in hoc stare, si potuit homo bonum facere, & non fecit: & ideo quærẽdum est
hominibus, si habeant in potestate sua quærentes inuenire, quid est bonum,
& cum inuenerint facere, hoc enim est pro quo iudicandi sunt. Amplius autẽ his

A his solum scire fas est prophetã, & merito: quid enim opus est hominibus sci-
re, quomodo factus sit mundus? Hæc enim discenda necessario uiderentur, si
simile ineundum nobis esset artificium. Nũc autem sufficit nobis ad cultũ dei,
ut sciamus, quia ipse fecit mundum, quomodo autem fecerit, quærendum non
est, quia ut dixi, nõ nobis imminet, tanquam simile aliquid facturis, artis ipsius
scientiam discere, sed neque pro hoc iudicandi sumus, quum non didicerimus
quomodo factus sit mundus: sed pro hoc tantum, si ignoremus conditorem
eius. Sciemus autem conditorem mundi iustum, & bonum deum, si eum se-
mitis iustitiæ requiramus. Nam si hoc tantum sciamus de eo quod bonus est,
huiusmodi scientia nõ sufficit ad salutem. In præsenti enim tempore, bonitate
eius, & beneficijs perfruuntur, non solum digni, sed etiam indigni. Si uero nõ
tantum bonum, sed etiam iustum eum credamus, & secundũ hoc quod de deo
credimus, in omni uita nostra iustitiam teneamus, etiam bonitate eius in æter
num fruemur. Denicq; Hebræis, qui de deo ita opinabãtur, quod solũ bonus
esset, dicebat magister noster, ut & iustitiam eius quærerent, hoc est, ut scirẽt
eum præsenti quidem tempore bonum esse, ut omnes in bonitate eius uiuant.
Iustum uero eum futurum in die iudicij, ut dignis præmia æterna restituat, à
quibus excludet indignos. Et SIMON: Quomodo potest unum atq; idem, &
bonum esse, & iustum? PETRVS ait: Quia sine iustitia, bonum quodãmo-
do uidebitur: boni est enim, solem suum & pluuiam, ex æquo iustis & iniustis
præbere: sed hoc uideretur iniustũ, si bonos malosq; æquali semper sorte cẽ-
B ferret, & nisi frugum caussa hoc faceret, quibus perfrui æqualiter omnes, qui in
hoc mundo nati sunt, conueniret. Sed sicut data à deo pluuia, ex æquo & fru-
ges nutrit, & lolium: messis autem tempore, frumenta quidem congregãtur
in horreum, paleæ uero uel lolium igni consumũtur. Ita in die iudicij cum iu-
sti introducentur in regnum dei, iniusti autem abijcientur foras, tunc etiã iu-
stitia dei ostẽdetur. Nam si æqualis permaneret perpetuo malis & bonis, iam
hoc non solum bonum non esset, sed & iniustum atq; iniquum uideretur, ut
iusti, & iniusti uno apud eum haberentur ordine meritorũ. Et SIMON: Vnũ
est de quo mihi uelim satisfieri. Si immortalis est anima. Nõ enĩ possum onus
subire iustitiæ, nisi prius de immortalitate animæ sciam, quæ utiq;, si immorta
lis non est, nec prædicationis tuæ poterit stare professio. Tum PETRVS:
Quæramus, inquit, prius, si iustus est deus, quod si claruerit, integer profecto
religionis ordo constabit. Et SIMON: Videris mihi tu, qui te iactas disputan-
di ordinem nosse, nunc contra ordinẽ respondisse: Me enim rogante ut osten
das, si immortalis est anima, tu ais: primo nos quærere oportet, si iustus est de-
us. Et PETRVS ait: Valde consequenter, & recte se habet. SIMON: Velim
discere. PETRVS: Audi, inquit, nonnulli hominum blasphemãtes deum, &
omnem uitam suã iniustitiæ uoluptate ducentes, in lectulis suis defuncti sunt,
consequuti finem uitæ inter suos, & honorabilem sepulturam. Alij uero deũ
colentes, & cum omni iustitia & sobrietate, uitam suam in parsimonia conser-
uantes, pro iustitiæ obseruãtia, in desertis interiere. Ita, ut ne sepultura quidem

Quæstiones inutiles omittẽdæ sunt.

Satis est scire deũ esse bonũ & iustum.

Matth. 6.

Matth. 5.

Matth. 13.

IVSTITIA Dei.

C haberentur digni: Vbi est ergo iustitia dei, si anima immortalis non est, quæ uel si impie egerit, pœnas in futuro, uel si pie & iuste, præmia consequatur? Et SIMON ait: Hoc utiq; est, quod nos incredulos facit, quia multi bene agentes, male percunt; & rursum, multi impie agentes, longi temporis cum beatitudine uitam finiunt. Et PETRVS: Hoc ipsum, inquit, quod te ad incredulitatem trahit, nobis certam fidem facit, quia iudicium erit. Etenim cum certū sit, deum iustum esse, necessarium & consequens est, aliud esse seculū, in quo unusquisq; pro meritis recipiens, iustitiam dei probet. Quod si nunc omnes homines pro meritis suis reciperent, uere nos fallere uidebamur, dicentes futurum esse iudiciū. Et ideo hoc ipsum quod in præsenti uita nō redditur unicuiq; pro actibus suis, fidem indubitabilem facit, scientibus deum esse iustum, quia iudiciū erit. Et SIMON: Quur ergo mihi non persuadetur? PETRVS ait: quia uerum prophetam non audisti, dicentem: Quærite primo iustitiam eius, & hæc omnia adponentur uobis. Et SIMON: Indulge, inquit, mihi nolenti primo iustitiā quærere, antequam sciam si immortalis sit anima. Et PETRVS: Et tu mihi hoc unum indulge, quia non possum facere aliter quàm me propheta ueritatis edocuit. Tum SIMON: Certum est, inquit, non posse te adserere quod immortalis sit anima, & ob hoc cauillaris, sciens quia si mortalis probetur, radicitus conuellatur religionis istius, quam conaris adserere, tota professio. Et ideo laudo quidem prudentiam tuam, non tamē probo persuasionem: multis enim persuades suscipere religionē, & libidinis subire continentiam, sub spe futurorum bonorum, quibus cuenit, ut neque præsentibus perfruantur, & decipiātur futuris. Simul enim ut mortui fuerint, etiam anima pariter extinguetur. PETRVS uero hæc audiens, dentibus frendens, frontemq; adterens manu, & profundo dolore suspirans, ait, Astutia serpentis antiqui, ad hominū decipiendas animas, armatus adsistis, & ideo ut serpens sapientior cæteris bestijs, ab initio doctorem te esse professus es. Et rursus, ut serpens multos introducere deos uolebas, super quo confutatus, nullum omnino nunc esse adseris deum. Nam per occasionem, nescio cuius ignoti dei, conditorem mundi deum negasti, sed eum uel malum esse, uel multos habere sibi æquales, uel omnino, ut diximus, non esse deum confirmabas. Post hæc cū etiam in hoc superatus fuisses, animam nunc adseueras esse mortalem. Vtí ne futurorū spe recte, iusteq; uiuatur. Nam utiq; si desperantur futura, quid nisi abscidatur misericordia, luxuriæ indulgeatur, & uoluptatibus? ex quibus omnem consurgere iniustitiam constat. Et cum tantæ impietatis doctrinā, miseræ huic introducas mortalium uitæ, teipsum pium, me impium uocas, quasi qui homines non sinam sub spe futurorū bonorū arma corripere, & impugnare se inuicem, diripere ac subuertere uniuersa, & moliri omnia quæ libido dictauerit. Et quis erit iste uitæ status, qui à te introducitur, ut pugnent homines, & impugnentur, ut irascantur, & perturbētur, & semper in metu uiuāt? Necesse est enim eos qui alijs inferunt mala, etiam ipsos sperare similia. Vidēs ne te ducē perturbationis, & non pacis; iniquitatis, & non æquitatis existere?

Quia boni aliquādo male pereunt, argumēto est esse aliā uitā post hanc.

Matth. 6.

Spes futuræ uitæ quid boni adferat.

Verum

A Verum ego, non quasi qui ostendere non possim immortalem esse animam, simulaui iracundiā, sed misereor animabus hominū, quas tu decipere conaris. Dicam ergo, sed non quasi te cogente: scio enim quomodo dicā, & solus eris qui de hoc non tam persuasione indigeas, quàm cōmonitione, cos, hoc qui uere ignorant, docebo ut conuenit. Tum SIMON: Si irascēris, inquit, nō interrogabo, nec audire uolo. Et PETRVS: Tu, siquidem nunc occasionem quæris subterfugiendi, habes licentiam, & sine occasionē cuiusquam. Omnes enim audierunt te nihil recte dicentē, nec potuisse aliquid confirmare, sed ob hoc tantū interrogasse, ut cōtradiceres, quod quiuis facere potest. Quid enim difficile est post euidētes adsertiones respondere, nihil dixisti. Vt autem scias quia possum tibi uno sermone ostendere, quod immortalis est anima. Interrogo te uerbum, quod omnes norūt, responde mihi, & uno sermone immortalem esse comprobabo. Tum SIMON: qui iam occasionem sibi uisus fuerat inuenisse ex iracundia Petri ut discederet, restitit, pro eo quod mirū ei aliquid promittebatur: & ait. Interroga me, ut tibi respondeam quod omnes norūt, & audiā uno ut pollicitus es sermone, quomodo anima immortalis sit. Et PETRVS: Dicam ita ut præ cæteris omnibus tibi magis probetur. Responde ergo mihi, quid est quod incredulum magis suadere potest, uisus, an auditus? Et SIMON: Visus. Tum PETRVS: Quomodo ergo à me uis discere uerbo, quod tibi re ipsa probatur & uisu? Et SIMON: Nescio, inquit, quomodo dicas. Et PETRVS: Si nescis, perge nunc in domū tuam, &

B ingressus interius cubiculum, uidebis imaginem positam, continentē pueri uiolenter necati effigiem, purpura coōpertam, ipsum interroga & docebit te, uel responsione, uel uisu. Quid enim opus est audire ab eo si immortalis sit anima, cū adstare eam uideas præsentē? Si enim nō esset, nec uideri utiq; poterat. Quod si nescis quam dico imaginē, hinc è uestigio cū alijs decem uiris, ex his qui præsentes sunt, eamus ad domum tuam. At SIMON hæc audiens, & conscientia percussus, colore mutato, exanguis effectus est, extimuit enim ne forte si negaret, perscrutaretur domus eius: aut ne indignans PETRVS manifestius eum proderet, & omnibus quis esset, innotesceret, ita respondit: Obsecro te Petre per illum bonum deum qui in te est, ut uincas maliciam quæ in me est, suscipe me ad pœnitentiam, & habebis me adiutorem prædicationis tuæ. Nūc enim uere rebus ipsis didici, quia dei ueri propheta es, & ideo secreta hominum solus atq; arcana cognoscis. Et PETRVS ait: Videtis fratres Simonem pœnitentiam quærentē, paulo post uidebitis eum rursus ad infidelitatem suam reuerti. Putās enim me prophetam esse, pro eo quod publicaui mala eius, quæ in secretis habebat & in occultis, pœnitentiam se acturum promisit; Me enim mentiri fas non est: neque ut infidelis hic saluetur, aut nō saluetur, ego fallere debeo. Testor enim cœlum & terram, quia non prophetice dixi, quæ dixi, uel quæ, quantum possibile erat, turbis audientibus indicaui, sed à quibusdam, qui tunc ei socij fuerant in operibus suis, nunc autem conuersi sunt ad fidem nostrā, quid ei in secreto gestum sit, didici; cognita ergo, nō præcognita

Visus maxime fidem facit.

Victus Simon simulat se pœnitentiam actu rum.

Mentiendum nō est in gratiā proximi.

C loquutus sum. SIMON uero ut hæc audiuit maledictis his,& cõuicijs adgre
ditur PETRVM,dicẽs: O nefandissime omniũ,&dolosissime,cui uictoriam
Simulata pœnitentia Simonis magi. fortuna, non ueritas dedit. Verum ego non pro penuria scientiæ pœniten-
tiam petij, sed ut tu,putans me per pœnitentiam discipulũ tuum fore, omnia
secreta professionis tuæ concrederes mihi: ut ita demum te, cunctis agnitis,
cõfutarem. Sed ut callidus intellexisti quam ob caussam pœnitudinẽ simulas-
sem,&adquieuisti,tanquam meum non intellegens dolum. Vt prius me apud
populum exponeres,quasi imperitum: tum deinde præuidens, quod ego ita
populo expositus,necesse habeo indignari & confiteri me non uere pœnitu-
dinem gerere, præueneristi ut diceres me ad infidelitaetm meam post pœniten
tiam regressurum,ut omni ex parte uicisse uidereris,& si permanerem in pœ
nitentia quam professus fueram,& si non permanerem,ut tu sapiens crederes-
ris,qui ista præuideris. Ego autem deceptus uiderer,quia tuum non præuidi
dolum,tu uero meum præuidens; calliditate usus circumscripsisti me. Sed,ut
dixi,fortunæ est, non ueritatis ista uictoria, scio tamen quur ego ista nõ præ-
uiderim,qui adstans loquutus sum tibi per bonitatem meam,& patienter egi
tecũ. Nũc autem tibi ostendã diuinitatis meæ potentiã,ut repente procidas,
& adores me. Ego sum PRIMA VIRTVS, qui semper & sine initio sum.
Ingressus autem uterũ RACHEL,natus sum ut homo ex ea,quo ab hominis
bus uideri possem,ego per aërem uolaui,igni commixtus unum corpus effe-
D ctus sum,statuas moueri feci, animaui exanima, lapides panes feci, de monte
in montem uolaui,transmeaui,manibus angelorum sustentatus,ad terras de-
scendi. Hæc non solum feci,sed &nunc facere possum,ut rebus ipsis probem
omnibus, quia ego sum filius dei, STANS in æternũ,& credentes mihi, similí
ter stare in perpetuum faciam. Tua aũt uerba uana sunt omnia, nec ullum po
tes opus ostendere ueritatis,sicut & ille qui misit te magus,qui nec seipsum po
tuit liberare de crucis pœna. His dictis à Simone, PETRVS respondit: Ne
agas aliena,tu enim qđ sis magus,ex ipsis quæ gessisti,cõfessus es,&manifesta
tus. Noster autem magister,qui est filius dei &hominis,manifeste bonus est.
Quod autem uere sit filius dei,quibus oportuit,dictum est & dicetur. Tu au-
tem si non uis confiteri,quod magus es,cum omni hac turba pergamus ad do
mum tuam, & tunc apparebit quis sit magus. Hæc autem Petro dicente SI-
MON blasphemijs,& maledictis,agere cœpit,ut seditione facta, perturbatis
omnibus, argui non posset, & Petrus, quasi blasphemiæ caussa secedens,
uictus uideretur. Sed perstitit & arguere eum uehemẽtius cœpit. Tũc popu
lus indignatus, Simonem atrio eiectum,extra ianuam domus pepulit,eumq;
Simon desertus ab omnibus eijcitur ex atrio. depulsum,unus sequutus est solus. Facto autem silẽtio, PETRVS adloqui po
pulum hoc modo cœpit: Patienter,fratres,malos ferre debetis,scientes,quia
deus cum possit eos excidere, patitur tamen durare usq; ad præstitutã diem,
in qua de omnibus iudicium fiet: quomodo ergo nos non patiemur,quos pa-
Patienter sunt mali ferendi. titur deus? Quur aũt nõ forti animo inlatas ab eis toleramus iniurias, cũ suas
ille,qui potest omnia,non ulciscatur? ut & ipsius bonitas,& malorũ noscatur
impietas

A impietas. Verũ si non inuenisset Simonem malignus ministrũ sibi, inuenisset
alium sine dubio. Necesse est enim seculo huic uenire scandala, uæ tamen illi *Matth.18.*
per quem ueniunt. Et ideo magis deflendus est SIMON,quod uas electionis
factus est maligno,qđ utiq; nõ fuisset, nisi potestatem in eum ꝑ peccatis prio
ribus accepisset. Nam inde quid dicam,quod & IESV nostro crediderat,& *Credidisse aliquando Christo Simonẽ, ex actis constat apostolorum capite 8.*
quod immortales esse animas,sibi ipse persuasit,quamuis in eo ludatur à dæ-
monibus, tamen persuasit sibi, quod pueri uiolenter necati habeat animam
ministrantem sibi ad quæcunq; uoluerit. In quo uere,ut dixi, à dæmonibus
inluditur,& ideo ego secundum ea quæ ipsi uidebantur,loquutus sum ad eũ,
nam & à Iudæis didicit,quia sit iudicium,& ultio proferenda aduersum eos,
qui contra ueram fidem ueniunt, nec pœnitudinem gerunt, sed isti sunt qui-
bus malignus, tanquam perfectis in sceleribus,apparet,ut decipiat eos, ne ali-
quando ad pœnitentiam conuertantur. Vos ergo quia ad dominum cõuerti-
mini per pœnitentiam,curuate ei genua. Hæc cum dixisset, omnis multitudo
genua flexit deo. Et PETRVS respiciens ad cœlum,cũ lachrymis orabat su-
per eos, ut deus pro sua bonitate suscipere eos dignaretur cõfugientes ad se.
Et postquam orauit,& præcepit ut postera die maturius conuenirent,multi-
tudinem missam fecit. Cum deinde,secundum consuetudinem,cibo sumpto,
quicuimus. Igitur PETRVS solita noctis hora consurgens, inuenit nos ui-
gilantes,& cum ex more salutans cõsedisset,primus NICETA ait. Si permit
B tis,mi domine Petre,habeo quod rogẽ. Et PETRVS: Permitto,inquit, non
solum tibi,sed et omnibus: & non solum modo,sed & semper, ut unusquisq; *Petri facilitas.*
quod cum mouet, & partem quam dolet in animo,fateatur, ut possit conse-
qui medicinã. Quæ enim silentio conteguntur,nec innotescunt nobis: uelut
multi temporis uicia difficile curantur: & ideo quoniam tacentibus non faci
cile potest medela opportuni & necessarij sermonis adhiberi, proferre debet
unusquisq;,in quo animus per ignorantiam languet: tacenti uero dare reme *Scrutator est enim cordium & renum. Hiere. 20.*
diũ,solius est dei,possumus autẽ & nos,sed circuitu multi temporis. Necesse
est enim ut sermo doctrinæ ab initio per ordinẽ currens,& singulis quibusq;
quæstionibus obuians,cuncta aperiat,& cuncta dissoluat,& perueniat etiam
ad hoc quod unusquisque in animo suo requirit,sed hoc, ut dixi,per multum
tempus fieri potest. Nunc autem quod desideras roga. Et NICETA ait:
Vberes tibi gratias ago ô clementissime PETRE, uerũ hoc est quod dicere
cupio. Quur SIMON,qui aduersatur,facere tanta hæc,& talia potuit? Non
enim mentitus est aliquid ex his, quæ se fecisse professus est. Ad hæc beatus
PETRVS ita respõdit: Deus,qui unus & uerus est,primo germini suo ami
cos bonos & fideles instituit præparare,sciens aũt,quia boni esse nõ possunt,
nisi habeant in potestate sensum, quo fiant boni,ut ex suo proposito hoc sint,
qđ uolũt;alioqui nõ possunt esse uere boni,si nõ ꝑ propositio, sed necessitate tene
rẽtur in bono:potestatẽ dedit unicuiq; arbitrij sui, ut hoc esse possit,qđ uult.
Et rursum præuidens quia ista potestas arbitrij, alios quidẽ faceret eligere bo
na,alios uero mala: & per hoc in duos ordines necessario propagandũ esset *Duo ordines hominum.*

C hominũ genus, unicuicꝙ ordini concessit & locũ, & regem, quẽ uellet, eligere:
Rex bonorum Christus, malorum diabolus. bonus em̃ rex, bonis gaudet: & malignus, malis. Et quamuis hæc tibi ô CLEMENS in hoc tractatu, quẽ de præfinitione & fine disseruerã, plenius exposuerim: tamen & nunc requirenti Nicetæ manifestare me cõuenit, quæ sit ratio, qđ SIMON, qui cõtra deũ sentit, tanta facere mirabilia potuit. Igitur primo omniũ, malus esse iudicat apud deũ is, qui requirere nõ uult, qđ sibi expedit. Quomodo em̃ talis iste aliũ diliget, qui semetipsum nõ diligit? aut cui nõ iste inimicus erit, qui sibi ipsi amicus esse nõ potuit? Vt ergo distinguerent, qui bona, & qui eligunt mala, deus quod utile est occultauit hominibus, id est
Vtilia occultat nobis deus. possessionem regni cœlorũ, eamꝙ uelut thesaurum secretũ reposuit & abscõdit, ut ad eam non facile quis possit uirtute, & scientia peruenire propria, famã tamen eius, diuersis nominibus & opinionibus, per generationes singulas ad omnium perduxit auditum, ut si qui forte essent amatores boni, audientes qđ sibi esset utile & salutare, requirerent & inuenirent. Requirerent autem nõ à
Vnde requirenda ueritas. semetipsis, sed ab eo qui occultauit, dariꝙ sibi accedendi aditum, & uiam scientiæ precarentur, quæ illis solis panditur, qui eam super omnia mũdi huius diligerent bona. Nec alio quis pacto uel intelligere eam possit, etiamsi prudentissimus uideretur. Hi uero qui neglexissent, quod sibi utile et salutare esset, & inquirere, tanquam seipsos odio habentes, & sibimetipsis inimici, fraudarentur eius bonis, uelut qui diligerent mala. Oportet ergo bonos diligere eam su-
D per omnia, id est super diuitias, gloriam, requiem, parentes, propinquos, amicos, & omne quod in hoc mundo est. Qui uero perfecte diligit possessionem
Deus præ omnibus diligẽdus. hanc regni cœlorũ, abiiciet sine dubio omnem malæ consuetudinis usum, negligentiã, desidiã, malitiã, iram, cunctaꝙ his similia. Nam si quid horũ prætuleris ei, tanꝙ qui plus dilexeris, ppriæ libidinis uitia quàm deũ, ad possessionẽ regni cœlestis peruenire nõ poteris: quia & uere stultũ est, aliquid plus amare cp̃ deũ. Siue enim parẽtes sunt, moriuntur: siue ppinqui, nõ permanent: siue amici, mutant̃. Solus est aũt deus æternus, & indemutabilis parens. Qui ergo nõ uult inquirere qđ sibi utile est, malus est, intantũ ut malitia sua ipsum impietatis principẽ superet. Ille em̃ bonitate dei abutitur ad ppositũ malitiæ suæ, & sibi placet. Hic aũt salutis suæ bona negligit, ut perditione sui *malo placeat.* Propter hos ergo, qui salutis suæ neglectu placent malo, & eos qui *studio uti* litatis suæ placere cupiunt bono, paria quædã ad tentationẽ præsenti huic seculo statuta sunt decẽ, secundũ numerũ decẽ plagarũ, quæ inlatæ sunt Aegy-
X. *paria ad numerum* X. *plagarum constituta.* pto. Cũ enim Moyses secundũ præceptũ dei peteret à Pharaone, ut emitteret populũ, & ad testimoniũ cœlestis imperij signa ostenderet, proiectã in terrã uirgã, conuersa est in serpentẽ. Cumꝙ ob hæc PHARAO non uellet adquiescere, utpote habẽs arbitrij libertatẽ, rursum magi similia signa facere uisi sunt, permittente deo, ut propositũ regis, pbaretur ex arbitrij libertate, si magis crederet signis Moysi, qui à deo missus est, quàm his quæ magi uidebãtur potius facere, quàm faciebant: quos ipso uticꝙ nomine intelligere debuerat, non esse operarios ueritatis, quod non à deo missi, sed magi appellabantur, sicut & ratio

A tio indicat, Deniqꝙ usque ad aliquem locũ, uisi sunt habere certamen, & post hæc cõfessi de se, cessere meliori. Inducitur ergo plaga ultima, interitus primitiuorum, & tunc Moyses iubetur populũ consperſione sanguinis consecrare, *Exo. 29.* atque ita magna cum prece, oblatis etiam muneribus, cum populo rogatur abscedere. Simili ergo modo etiam nunc per me uideo geri. Sicut enim tunc Moyse hortante regem, ut crederet deo, obsistebant magi quasi ostentatione similium signorum, & à salute incredulos prohibebant. Ita & nunc cum ego exierim docere omnes gentes, ut credant uero deo, SIMON magus resistit, eadem agens aduersum me, quæ & illi tunc egerunt aduersum Moysen, ut si qui sunt ex gentibus, qui nõ recto iudicio utuntur, appareant. Saluentur autem qui signorum rectũ discrimen habuerint. Hæc dicente Petro, NICETA respondit: Obsecro te, ut si quid ad memoriã uenit, permittas mihi proferre. Tum PETRVS delectatus super studio discipulorũ. Dic, inquit, quod uis. Et NICETA ait: Quid peccauere Aegyptij, si non crediderunt Moysi, cum & magi similia signa fecerint, etiamsi uiderentur potius fieri, quàm ueritate fierent? Nã et si ego fuissem tunc, ex eo quod magi similia faciebant, nónne aut Moysen magum credidissem, aut magos quæ ostendebant, diuinitus facere putassem? quia non mihi uerisimile uideretur, licet per phantasiam, eadem tamen effici à magis posse, quæ ille qui à deo missus est, perpetrabat. Et
B nunc ergo quid peccant hi qui Simoni credũt, cum uideant eum tanta facere mirabilia? aut nõ est mirabile per aërem uolare? igni admixtũ, unum corpus effici? facere statuas ingredi? canes æreos latrare? & alia his similia, quæ utiqꝙ discretionem nescientibus, satis mira sunt, sed & de lapidibus uisus est panes facere, quod si peccat qui signa facientibus credit, quomodo nõ peccasse uidebitur & is, qui domino nostro pro signis & uirtutibus credidit? Et PETRVS ait: Libenter accipio quod de ueritate adamussim requiris, & impedimenta fidei in anima tua latere non pateris. Vnde & medelam consequi facile potes. Meministi, quod peius omniũ esse dixi, cũ quis negligit quod sibi expedit discere. Et NICETA respondit: Memini. PETRVS: Et rursum quod deus occultauit ueritatem suam, ut eam his qui se fideliter sectantur, aperiat. Et NICETA: Ne hoc quidẽ oblitus sum. Tum PETRVS: Quid ergo putas, quia in terram defossam absconderit deus ueritatem, & mõtes ei superposuerit, ut ab his qui in profundũ fodere ualent, tantũmodo inueniri possit? Non ita est, sed sicut montes & terram cœli ambitu circumdedit, ita & ueritatem charitatis suæ uelamine contexit, ut ille ad eam solus peruenire possit, qui prius ianuã dilectionis diuinæ pulsauerit. Etenim qđ prius dicere cœperã, paria quædã huic mũdo destinasse deũ. Ille qui primus ex paribus uenit, à malo est. Qui secundus, à bono. In quo unicuicꝙ hominũ iusti occasio iudicij datur, siue simplex ille sit, siue prudẽs. Nã si simplex est, & crediderit illi qui primus uenit, signis enim & prodigijs motus, necesse est eadem ratione, ut etiã illi qui secũdo uenerit, credat: signis enim & prodigijs suadebitur, & nunc sicut prius. Cum uero crediderit huic secundo discet ab eo quod primo illi qui à malo uenit, cre

Veritas charitatis dei uelamine tecta est. PARIA *quædam mundi.*

dere nō debeat,& ita prioris error ſecundi emendatione corrigitur. Si uero quia primo credidit,ſecundū recipere noluerit, merito ut iniuſtus cōdemnabitur: iniuſtū enim eſt, ut cū primo propter ſigna crediderit,ſecūdo, eadem aut etiam potiora ferenti ſigna,non credat. Si uero non credidit primo, conſequens eſt,ut uel in ſecundo moueatur ad credendū. Neq; enim intantum animo ſtertit,ut ingeminatis mirabilibus non ualeat ſuſcitari. Si uero prudēs eſt, diſcretionem poteſt capere ſignorū. Et ſiquidē primo credidit,augmentis uirtutum mouebitur ad ſecundū,& ex cōparatione quæ ſint potiora deprehendet,quamuis manifeſta habeantur indicia apud eruditos quoſq;,ſicut per ordinis conſequentiā demonſtrauimus. Si uero tanquam ſanus quis, & qui medico non indigeat,non eſt cōmotus ad primū, rei ipſius perſeuerantia ſuſcitabitur ad ſecundū: diſtinctionemq; ſignorū & mirabiliū faciet, in hunc modum. Ille qui à malo eſt, ſigna quæ facit,nulli proſunt: illa uero quæ facit bonus,hominibus proſunt. Nā,dic quæſo,quæ utilitas eſt oſtendere ſtatuas ambulantes? latrare æreos aut lapideos canes? ſalire montes? uolare per aërem? & alia his ſimilia, quæ dicitis feciſſe Simonē. Quæ autem à bono ſunt, ad hominum ſalutem deferūtur,ut ſunt illa quæ fecit dominus noſter,qui fecit cæcos uidere,fecit ſurdos audire,debiles,claudos erexit, languores & dæmones effugauit,mortuos fecit reſurgere, & alia his ſimilia,quæ etiam per me fieri uidetis. Iſta ergo ſigna quæ ad ſalutem hominū proſunt,& aliquid boni hominibus conferunt,malignus facere nō poteſt, niſi in fine mundi tantū. Tunc enim admiſcere ei conceditur aliqua etiā de dextris ſignis,id eſt, ut uel dæmones fuget,uel ægritudines ſanet,& propter hoc,tanquam qui exceſſerit terminos ſuos,& in ſemetipſum diuiſus ſit, ac ſemetipſum impugnauerit, deſtruetur. Et propterea dominus prædixit,in nouiſſimis temporibus tentationē futuram,talem in qua decipiantur,ſi fieri poteſt,etiam electi,confuſis ſcilicet indicijs ſignorū,perturbari neceſſe eſt,etiam eos qui in diſcernendis ſpiritibus, ac diſtinguendis uirtutibus uident eruditi. Decem ergo, quæ diximus paria, huic mūdo deſtinata ſunt ab initio ſeculi, CAIN & ABEL unū fuit par. Secundū uero Gigantū,& Noë. Tertiū Pharaonis & Abraham. Quartū Philiſtinorū & Iſaac. Quintū Eſau & Iacob. Sextū magorū & legislatoris Moyſi. Septimū tentatoris & filij hominis. Octauū Simonis & meū Petri. Nonum omnium gentium, & illius qui mittetur ſeminare uerbum inter gentes, Decimū Antichriſti, & CRISTI, de quibus paribus aliâs uobis per ſingula latius exponemus. Et cum hæc diceret Petrus, AQVILA ait: Vere aſſidua doctrina opus eſt, ut de ſingulis poſſit quis ſcire rationem. At PETRVS: Quis eſt, qui aſſiduus ſit erga doctrinā, & ſtudioſe ſingula quæq; perquirat? niſi qui animam ſuam diligit ad ſalutem,& omnibus renūciat huius mundi negocijs, ut ſoli uerbo dei uacat,quem ſolum prudentem iudicat,uerus propheta, uidentem omnia quæ ſua ſunt,& ementem unam ueram margaritam,& intelligentem quæ ſit differentia à temporalibus ad æterna, paruis ad magna, hominibus ad deum. Intelligit enim quæ ſit æterna ſpes apud uerū & bonum deū: quis

Amußis ad quā prodigia exigere conuenit, an ex deo ſint.

Signa diaboli qualia.

Matth. 24.

X. paria totius mundi collata inter ſe.

Matth. 13.

A quis autem eſt,qui diligit deum niſi qui ſapientiam eius cognouit? quomodo autem quis agnoſcere poterit ſapientiā dei, niſi aſſiduus ſit ad audiendū uerbum eius? ex quo accidit,ut amorem eius concipiat,& digno eum honore ueneretur,hymnis & orationibus ad eum fuſis,& in his libentiſſime requieſcēs, ſummumq; deputans detrimentum, ſiquando aliquid aliud,uel ad momentū temporis loquatur,aut agat,quia reuera nec poteſt anima, quæ dei amore repleta eſt,aliud aliquid intueri,niſi quod ad deū pertinet,nec ſatiari poteſt præ amore eius,ea quæ ipſi ſcit eſſe placita, meditādo. Hi uero qui affectū eius minime concepere,nec inluminatā charitatem eius gerunt mente, uelut in tenebris poſiti,lucem uidere non poſſunt. Et ideo etiam prius quàm incipiant requirere de deo,quaſi labore oppreſſi,ſtatim deficiunt,ac tædio repleti, continuo à propria conſuetudine rapiuntur ad ea uerba quibus delectantur. Nam de deo audire aliquid talibus tædioſum eſt & moleſtū, propeo,ut dixi,quia mens eorū nullam dulcedinem diuinæ charitatis accepit. Hæc PETRO dicente, dies exortus eſt,& ecce ueniens quidam ex diſcipulis Simonis clamabat, dicens. Obſecro te PETRE,ſuſcipe me miſerū, à mago Simone deceptum, cui ego uelut cœleſti deo intendebam,pro his quæ ab eo fieri mirabilibus uidebam. Auditis tamen ſermonibus tuis,cœpit iam mihi homo uideri,& quidē malus. Veruntamen cum hinc exiret,ego eum ſubſequutus ſum ſolus: nōdū enim ad liquidū impietates eius agnoueram. Cum autē uidiſſet me ſubſequentem, beatū me dicens,perduxit ad domum ſuam: circa mediū uero noctis ait ad me: Omniū te hominū faciam meliorem,ſi uolueris uſq; ad finem perſeuerare mecum, cui cū promiſiſſem,exigit à me iuramentū perſeuerantiæ,eoq; accepto,impoſuit ſuper humeros meos polluta quædam & execrabilia ſecreta ſua,ut portarem,& ſequi me iuſſit. Vbi uero uentū eſt ad mare, nauigium quod forte aderat, ingreſſus,id à ceruicibus meis quod portare me iuſſerat, ſumpſit. Et paulo poſt egreſſus,nihil extulit,certū quod in mare id iecerat: rogabat autem me,ut cum ipſo proficiſcerer, dicens ſe Romam petere,ibi enim in tantū placiturum,ut deus putetur, & diuinis publice donetur honoribus. Tunc,inquit,te omnibus diuitijs repletū, ſi huc redire placuerit, & pluribus fultum miniſterijs,mittā. Hæc ego audiens,& nihil in eo, ſecundū hanc profeſſionem uidens,ſed magū & deceptorem eſſe intelligens,reſpondi: Quæſo te ignoſce mihi,quia pedes doleo,& propterea exire à Cæſarea non ualeo,præterea eſt mihi uxor, ſunt paruuli liberi, quos relinquere omnino nō poſſum. At ille hæc audiens,& ignauiæ meæ incuſans,profectus eſt cōtra Doram, dicens. Cum audieris quanta mihi gloria erit in urbe ROMA,pœnitebit te. Et poſt hæc ipſe quidem,ut aiebat, ROMAM petit,ego aūt confeſtim redij huc, orans,ut me ſuſcipias ad pœnitentiam,quia ab eo deceptus ſum. Cum hæc dixiſſet is,qui à Simone regreſſus eſt, iuſſit eū PETRVS in atrio reſidere. Procedens autem ipſe,& turbas plurimas uidens,multo plures quàm ſuperioribus diebus,ſtetit in loco ſolito,& oſtendens eum qui à Simone uenerat,ſermonem facere hoc modo cœpit. Iſte,fratres,quem oſtendo uobis, paulo ante ue

Nemo diligit deū niſi qui ſapientiā eius cognouerit.

Simon artis ſua myſteria in mare proiecit.

Simon Romā proficiſcitur.

C nit ad me, de Simonis mihi malis artibus nuncians, quo modo ipſam ſceleris ſui officinam proiecerit in profundū: non quaſi pœnitentia ductus, ſed metuens, ne deprehenſus publicis legibus ſubiaceret. Rogabat autem hunc, ut diceit, munera immenſa pollicens, ſecum manere. Quem cū ſuadere minime potuiſſet, tanquam ignauum increpans, dereliquit, ipſe uero Romam petens. Cūq; hæc PETRVS indicaſſet turbis, ipſe qui regreſſus à Simone fuerat, publice ſtās, ſingula quæq; cœpit populo exponere, de ſceleribus Simonis. Et cū grauiter ferrent, de his quæ audiebant, per artes magicas geſta à Simone, ait

Mala præterita boni conſulenda.

PETRVS: Nolite fratres grauiter ferre de his quæ tranſacta ſunt, ſed obſeruate de futuris: quæ enim tranſierunt, iam finita ſunt, quæ uero imminent, periculoſa ſunt his qui incurrerint, ſcandala enim nunquam deerūt huic mundo, donec permittitur inimico agere pro uoluntate ſua, ut prudentes quiq;, & intellegentes aſtutias eius, ſuſcitatos ſibi ab eo ſuperent agones. Hi uero qui negligunt diſcere quæ ad ſalutem pertinent animæ ſuæ, iuſtis ab eo deceptionibus capiantur. Quia ergo, ut ipſi audiſtis, SIMON egreſſus eſt, aures gentilium qui ad ſalutem uocati ſunt, præuenire, neceſſe eſt & me ueſtigia eius inſequi, ut ſi quid forte ab illo diſſipatum fuerit, corrigatur à nobis. Sed quoniā iuſtum eſt de uobis maiorem ſolicitudinē geri, qui iam intra muros uitæ continemini, quia quod adquiſitum eſt, ſi pereat, damnum infert. Quod aūt nondum, ſiquidem inueniri potuerit, lucrū eſt, ſi minus, hoc ſolū damni eſt, quod lucrum factū non eſt. Vt ergo & uos magis ac magis in ueritate firmemini, &

D

gentes quæ ad ſalutem uocantur, non uſq; quaq; poſſint nequitia Simonis

Zacheus ordinatus epiſcopus apud Cæſaream à Petro.

præueniri: cogitaui Zachæum uobis ordinare paſtorem, ego uero ipſe tres uobiſcum permanere menſes, & ita proficiſci ad gentes, ne amplius morantibus nobis, & ſceleribus Simonis uſq; quaq; graſſantibus, inſanabiles fiant. Hæc illo dicēte: uniuerſus populus fleuit, audiens quod profecturus eſſet. At PETRVS compaſſus eis, etiam ipſe lachrymas fudit, & in cœlū reſpiciens, ait: Tibi deus qui cœlū terramq; feciſti. & omnia quæ in eis ſunt, precem ſupplicem fundimus, ut confugientes ad te in tribulatione ſua ſoleris: propter affectum enim quem habent erga te, diligunt me, qui ueritatē tuam adnunciaui eis, propter quod miſerationis tuæ dextera cuſtodi eos: nō enim Zachæus, nec alius quiſquam hominum cuſtos eſſe eis idoneus poteſt. Hæc autē & his ſimilia cum dixiſſet Petrus, manibus ſuperpoſitis Zachæo, orauit ut inculpabiliter epiſcopatus ſui ſeruaret officium. Poſt hæc duodecim presbyteros ordinauit, & diacones quattuor, & ait: Zachæum hunc uobis ordinaui epiſcopum, ſciens eum timorem dei habere, & eruditū eſſe in ſcripturis. Quem quaſi CHRISTI locum ſeruantem, honorare debetis, obedientes ei ad ſalutem ueſtram, & ſcientes, quod ſiue honor, ſiue iniuria, quæ ei defertur, ad CHRISTVM redundat, & à CHRISTO ad deum. Audite ergo cum adtentius, & ab ipſo ſuſcipite doctrinam fidei: Monita autem uitæ à presbyteris, à diaconibus uero ordinem diſciplinæ. Viduarum religioſam curā gerite, pupillos enixius iuuate: pauperibus miſericordiam facite, iuuenes pudicitiam docete.

Manuū impoſitio.

Quales debeant eſſe epiſcopi.

Et ut

Et ut breuiter totum dicam, alterutrum uos in quibus res popoſcerit, ſuſtentate. Deum colite qui creauit cœlum & terram, CHRISTO credite, inuicem diligite, miſericordes eſtote ad omnes, non uerbo ſolo, ſed & opere & rebus implete charitatem. Et cū hæc atq; his ſimilia præcepiſſet, pronūciauit ad populum, dicens: Quoniam tres menſes ſtatui facere uobiſcum, ſi quis ueſtrum deſiderat, baptizetur, ut exutus prioribus malis, de reliquo pro bonis actibus hæres bonorum cœleſtium, ex geſtis proprijs fiat. Accedat ergo qui uult ad ZACHAEVM, & ipſi det nomen ſuum, atque ab eo myſteria audiat regni cœlorum. Ieiunijs frequentibus operam impendat, ac ſemetipſum in omnibus probet, ut tribus his menſibus conſummatis, in die feſto poſſit baptizari. Baptizabitur autem unuſquiſque ueſtrum in aquis perennibus, nomine trinæ beatitudinis inuocato ſuper ſe, perunctus primo oleo per orationem ſanctificato, ut ita demum per hæc conſecratus, poſſit percipere de ſanctis. Et cum multa dixiſſet de ratione baptiſmi, dimiſſis turbis, ad ſolitam ſe recepit manſionem: Ibiq; adſtantibus ſibi duodecim, id eſt: ZACHAEO, & Sophonia, Ioſepho, & Michæa: Eleāzaro, & Phinees: Lazaro, & Heliſæo: me CLEMENTE, & Nichodemo: Niceta, & Aquila, hoc modo proloquutus eſt. Conſideremus fratres quod iuſtum eſt: debemus enim auxilium aliquod ferre gentibus, quæ ad ſalutem uocatæ ſunt. Ipſi audiſtis quod SIMON præcedere uolens iter noſtrum profectus eſt, quem

B oportuerat & è ueſtigio inſequi, ut ſic ubi aliquos ſubuertere tentaret, continuo confutaretur à nobis. Sed quoniam iniuſtum mihi uidetur, ut derelictis his qui iam conuerſi ſunt ad deum, eorum qui adhuc longe ſunt curam præferamus, rectum puto, tribus mēſibus permanere me cū his, qui in hac ciuitate conuerſi ſunt ad fidem, & firmiores eos efficere: nec tamen illos, qui adhuc longe ſunt, penitus neglegere, ne forte ſi diu uenenis peſſimæ doctrinæ inficiantur, difficilius reuocentur. Et ideo uolo, ſi tamen etiam uobis iuſtum uidetur, ut pro Zachæo, quem hic ordinauimus epiſcopum, ſubijciatur in numero Beniamin filius Saba, & pro CLEMENTE, quē decreui mecū ſemper eſſe, quia ex gentibus ueniens, audiendi uerbi dei grande deſideriū gerit, Ananias filius Safra. Pro Niceta uero, & Aquila, qui nuper conuerſi ſunt ad fidem CHRISTI, Rubelus Zachæi frater, & Zacharias ſtructor. Iſtis ergo quatuor pro his quatuor ſubſtitutis, expleri uolo duodecim numerum, ut me in ipſis ſemper ſecū eſſe ſentiat Simon. Sequeſtratis igitur me CLEMENTE, & Niceta & Aquila, ad illos duodecim ait: Volo uos poſt diem craſtinum proficiſci ad gentes, & ueſtigia Simonis inſequi, ut omnia quæ agit, manifeſta mihi faciatis, ſed & propoſitum ſingulorum diligenter requirite, & me adfuturū ſine mora eis adnunciate, & ne multa uobis dicam, per omnia inſtruite gentiles expectare aduentum meum. Cumq; hæc atque his ſimilia dixiſſet, etiā uos, inquit, fratres, ſi quid uobis ad hæc uidetur, dicite: ne forte non ſit rectum qd' mihi ſoli placet. Tum omnes una uoce conlaudantes eum. Rogamus magis, aiebant, ut pro arbitrio tuo cuncta diſponas, & quod tibi ipſi uidetur iubeas;

Compendium præceptorum Petri ad diſcipulos ſuos.

Oleo in baptiſmo uſi ſunt in primitiua eccleſia.

C hoc enim putamus esse opus integrum pietatis, si quæ tu iusseris, impleamus. Igitur statuto die cum stetissent ante PETRVM, ne arbitreris, aiūt: Petre, par uum nobis indici mœrorem, quod fraudamur non audientes te per mensēs tres, sed quoniam hoc expedit agere quod tu iubes, obediemus promptissime, semper ergo uultum tuum in nostro corde retinētes, sicut iussisti, alacres proficiscimur. At ille oratione pro eis ad dominū fusa, emisit eos. Et cum profecti fuissent illi duodecim, qui præmissi sunt, PETRVS ingressus, ex more in loco disputationis stetit. Conuenerat autem populi multitudo, copiosior numerus quàm solebat, & omnes cum lachrymis intuebātur eum, pro eo, quod pridie ab eo audissent, profecturum se Simonis gratia. Sed & ipse lachrymantes eos uidens similia patiebatur, licet conaretur occultare, & inhibere lachrymas: prodebatur tamen ex tremore uocis, & interruptione sermonis, quod simili angeretur affectu. Veruntamen manu confricans frontem, æquo animo, inquit, estote fratres & misericordes animas uestras consilij ratione solamini, referentes omnia ad deum, cuius solius implenda, & omnibus præferenda uoluntas est. Nam si uerbi gratia ponamus, quod pro affectu quem erga uos gerimus, contra uoluntatem eius agentes, resideamus uobiscum, nunquid non potest missa in me morte, profectionem mihi à uobis inducere longiorē? Et ideo melius est, ut hanc breuiorem cum uoluntate ipsius impleamus, utpote

D quibus definitum est, in omnibus obedire deo, unde & uos debetis simili obedientia parere ei, quippe qui etiam me, non alia ex caussa, nisi pro ipsius amore diligatis. Vt ergo amici dei, uoluntati eius obtemperate, sed & uos ipsi probate quod iustum est. Nunquid nō impium uidebatur, si cum uos Simon deciperet, ego nō uenissem ad uos, detentus à fratribus qui erāt in Hierusalem, & quidem cum haberetis apud uos ZACHAEVM, uirum bonum, & in sermone expeditum? Ita ergo & nunc impium iudicate, si cum exierit SIMON ad gētes impugnādas, quibus nullus omnino defensor est, ego nō subsequar, detētus à uobis. Propter quod obseruemus, ne forte affectu iniusto, uoluntatem maligni faciamus. Interim tribus, ut dixi, mensibus permanebo apud uos: estote adsidui ad audiendum uerbum. & consummatis his, si qui possunt, & uolunt sequi nos, permittitur eis salua pietate. Quod autem dico salua pietate, hoc est, ne quem discessu suo contristet qui contristari non debet, uel parentes relinquens, quos nō oportet, uel uxorem fidelem, uel si quæ sunt huiusmodi personæ, quibus propter deum deferri solatium conuenit. Interea per dies singulos disputans & docens, propositū tempus in doctrinæ labore compleuit. Et cū aduenisset dies festus, super decem milia baptizati sunt. In illis autem diebus epistola mittitur à fratribus qui præcesserant, in qua Simonis scelera continebantur, quomodo per ciuitates deciperet turbas, & Petrum per singula laceraret, ut cum forte aduenisset, nullus ei adcommodaret auditum. Adserebat enim eum magum esse, & sine deo, iuiuriosum, callidum, imperitū, & impossibilia profitentem. Mortuos enim resurrecturos adserit, quod est, inquit, impossibile. Si qui uero eum cōfutare uelit, occultis ab eo insidijs peri-

mitur

XII. discipuli Petri mittūtur ad prædicādū.

Christiani debent omnia referre ad deum.

Nō facile relinquendi sunt parentes aut uxores Euangelij prætextu.

Plusquàm X. M. sunt baptizati uno die.

A mitur per satellites eius, propter quod, inquit, & ego cum eum superassem, & triumphassem, insidias eius ueritus, fugi, ne forte maleficijs me perimeret, aut mortem meam per insidias elocaret, indicabāt autem maxime eum apud Tripolim demorari. Igitur PETRVS, epistolam recitari populo iubet, & post lectionem adloquutus eos, de omnibus plenissime instruxit. Præcipue tamen ut obedirent Zachæo, quem eis ordinauit episcopum. Sed & presbyteros & diaconos populo, & ipsis nihilominus populum commendauit, simulq; denuncians, quod apud Tripolim hyematurus esset. Cōmendo uos, inquit, gratiæ dei, crastino cum uoluntate domini profecturus: per totos aūt tres menses quos apud Cæsareā doctrinæ caussa exegimus, quæcūq; apud populū disserebat per diem, hæc nobis secreto lucubrantibus secum, plenius & perfectius explanabat, tanquam fidelioribus, ac sibi liquido probatis. Simul & imperat mihi, quia intellexit me studiosius quæ audirē memoria cōmendare, libris singula quæq; quæ memoratu digna uidebantur, cōprehendere, & mittere ad te mi domine Iacobe, sicut & feci parens eius præceptis. Primus ergo liber ex his quos prius misi ad te, continet de uerbo Prophetæ, & de proprietate intelligentiæ legis, secundum id quod Moysei traditio docet. Secundus de principio continet, utrum unum sit principium, an multa, & quod nō ignoret Hebræorum lex, quid sit immensitas. Tertius de deo, & his quæ ab eo instituta

B sunt. Quartus, quod cum multi dicantur dij, unus sit uerus deus secundū testimonia scripturarum. Quintus, quod duo sint cœli, quorū unum sit istud uisibile firmamentum, quod & transibit, aliud uero æternum & inuisibile. Sextus de bono & malo, & quod bono cuncta subijciantur à patre, malum aūt quare, & quomodo, & unde sit, & quod coöperetur quidem bono, sed non proposito bono, & quæ sint signa boni, quæ uero mali, & quæ sit differētia dualitatis & coniugationis. Septimus, quæ sint quæ prosequuti sunt duodecim apostoli apud populum in templo. Octauus de uerbis domini quæ sibi uidētur esse contraria, sed non sunt, & quæ sit horum absolutio. Nonus, quia lex à deo posita est, iusta sit, & perfecta, & quæ sola possit facere pacem. Decimus de natiuitate hominū carnaliū, & de generatione quæ est per baptismū, & quæ sit in homine carnalis seminis successio, & quæ animæ eius ratio, & quomodo in ipsa est libertas arbitrij, quæ quoniam nō est ingenita, sed facta est, immobilis à bono esse non poterat. De his ergo singulis quæ apud Cæsareā dissertа sunt à Petro, iubente, ut dixi, ipso, decem cōscripta ad te trāsmisi uolumina. Nos autem die postera, ut statutum fuerat, cum aliquantis qui Petrū sequi decreuerant fidelibus uiris, à Cæsarea proficiscimur.

Negociū scribendi à Petro Clementi iniungitur.

LIBRI RECOGNITIONVM.

LIBRI TERTII FINIS.

RECOGNITIONVM

DIVI CLEMENTIS AD IACOBVM FRAtrem Domini, LIBER QVARTVS, Rufino Torano Aquileiense interprete.

C Dora.

PROFECTI à Cæsarea, ut Tripolim pergeremus, apud Dorã breue oppidũ, primã fecimus mansionem, quia nec longe aberat. Et omnes penè, qui per sermonem PETRI crediderant, diuelli ab eo satis ægre habebant, sed pariter incedentes, dum iterũ uidere, iterum complecti iuuat, iterum conferre sermonem, ad diuersorium peruenimus. Sequenti uero die uenimus Ptholomaidam, ubi decem dies demorati. Cum aliquanti uerbum dei recepissent, nonnulli eorum qui adtentiores uidebantur, & diutius detinere nos doctrinæ gratia cupiebãt, Tripolim, si hoc uelint, ut sequerẽtur indicauimus. Similiter & apud Tyrum ac Sydonam & Berythum fecimus, & his qui plenius desiderabant audire sermonem, apud Tripolim nobis hyemandum denũciauimus. Igitur cum ex singulis ciuitatibus studiose quicq; comitarentur PETRVM, electorũ multitudo plurima ingredimur Tripolim. Continuò autẽ ante portas ciuitatis fratres, qui præmissi fuerant, occurrunt, & suscipientes nos abducunt per hospitia quæ præparauerant. Commotio autem & concursus plurimus fiebat in ciuitate, desiderantium uidere PETRVM. Et cũ uenissemus ad domum MARONIS, in qua Petro fuerat præparatũ, conuersus ad turbas, post diem crastinum sermonem se ad eos promisit facturum. Igitur qui præmissi fuerant fratres, omnibus qui nobiscum uenerant hospitia diuidunt. PETRVS uero Maronis domum ingressus, cum rogaretur cibum sumere, nequaquam se facturum respondit, nisi prius sciisset, si omnes qui cum fuerant comitati, hospitijs requiescerent. Comperit autem à fratribus qui præmissi sunt, quia à ciuibus, pro desiderio quod erga Petrum conceperant, non solum hospitijs, sed & omni humanitate susceptí sint, in tantum, ut & contristarentur aliquanti, quibus defuere quos susciperent. Ita enim omnes paratos fuisse, ut si multo plures uenissent, adhuc tamen suscipiendos magis quàm suscipientes fuisse defuturos. Super his PETRVS ualde delectatus, conlaudauit, & benedixit eos, ac secum manere iussit. Ipse uero cum lauisset in mari, cibo sumpto, quieuit in uespera. Et ex more, pullorum cantibus surgens, uespertino adhuc lumine perdurante, cunctos inuenit uigilantes, eramus aũt omnes cum eo sedecim, Petrus & ego Clemẽs, Niceta & Aquila. & illi qui præcesserant duodecim

Ptholomais. Tripolis. Tyrus. Sydon. Berythus. D Maro. *Petrus non cæpit cibũ priusquã cognouisset fratribus esse hospitijs prospectum.*

decim, salutans itaq;, ut solebat PETRVS ait: Hodie quia alijs occupati non sumus, nobis simus. Et ego quidem uobis, quæ apud Cæsareã, post digressum uestrum gesta sunt, enarrabo. Vos autem mihi quæ hic à Simone perpetrata sunt, indicate. Et cum de his ab alterutro sermo cederetur, inlucescente die, ingressi quidam de familiaribus, nunciant Petro, quod Simon ubi eum didicisset ingressum, per noctem profectus esset, Syriam tendens. Turbæ autem diem hanc, inquiunt, quam interposuisti eis, desiderio tui longissimum sibi esse tempus opinantur, denicq; non ferentes stant ante ianuam, inter se inuicem de his quæ audire cupiunt, conferentes, & te ante præfinitum tempus omnimodis se uisuros sperant, quantoq; magis dies claresçit, multitudines colliguntur, & audituros se sermonem tuum, nescio unde præsumentes, certissime confidunt. Nunc ergo quod tibi uidetur, iube ut dicamus eis, absurdum nanq; est tantam multitudinem conuenisse, & discedere cũ mœstitia, quippe si responsa eis nulla reddantur. Non enim cogitabunt, quod ipsi statutũ non expectauerint diem, sed quod à te magis uideantur esse contempti. Tum PETRVS admirans, ait: Videtis fratres, quomodo unusquisq; sermo domini prophetice dictus, impletur. Memini enim dixisse eum: messis quidem multa, operarij autem pauci. Rogate ergo dominum messis, ut eijciat operarios in messem suam. Ecce ergo nunc quæ in mysterio prædicta sunt, adimplẽtur. Sed & quod dixit, multi uenient ab oriente, & occidente, à septentrione, & meridie, & recumbent in sinibus Abraham, & Isaac, & Iacob, etiam hoc pariter, ut uidetis, B expletur. Propter quod deprecor uos conseruos, & adiutores meos, ut disca tis adtentius prædicandi ordinem, & absolutionum uias, ut possitis saluare animas hominum, quæ occulta dei uirtute, quẽ debeant diligere, prius etiã quàm doceantur, agnoscunt. Videtis enim eos, quasi bonos seruos, desiderare eum quem sibi sperant aduentum sui domini nunciare, ut possint uoluntatem eius, cum didicerint, implere. Desiderium ergo audiendi uerbi dei, & uoluntatem eius quærendi, ex deo habent: & hoc est initium doni dei quod gentibus datur, ut possint per hoc doctrinam recipere ueritatis. Sic enim & Hebræorum populo ex initio datũ est, ut diligerent Moysen, & crederẽt uerbo eius. Quod ergo fuit proprij muneris à deo erga Hæbræorũ gentem, hoc nũc uidemus dari etiam his qui ex gentibus conuocantur ad fidem. Operum uero ratio, potestati & arbitrio uniuscuiusq; permittitur, & hoc ipsorũ est proprium, hoc à patre cœlesti donatum est. Sed salus in eo est, ut uoluntatem eius, cuius amorem & desiderium, deo largiente, cõceperis, facias. Ne dicatur ad te ille sermo eius quem dixit. Quid autem dicitis mihi domine domine, & non facitis quæ dico? Est ergo proprij muneris à deo cõcessi Hebræis, ut Moysi credãt, Gentibus autem, ut IESVM diligant. Hoc enim indicabat & magister, ubi ait: Cõfiteor tibi pater domine cœli & terræ, quia occultasti hæc à sapientibus, & prudentibus, & reuelasti ea paruulis, per quod utiq; declaratur, quia Hebræorum populus qui ex lege eruditus est, ignorauit eum. Populus autem gentiũ agnouit IESVM & ueneratur, propter quod & saluabitur, nõ solum agno-

Simon reformidans Petri conspectum dilabitur in Syriam.

Matth. 9.

Matth. 8.

Proprium Hebræorum munus factum est & gentibus cõmune.

Matth. 7.

Matth. 11.

C scens eum, sed & uoluntatem eius faciens. Debet autem is qui ex gentibus est,
Saluantur non qui agnouerint deũ, sed qui uoluntatem eius fecerint. & ex deo habet, ut diligat IESVM, propriꝫ habere propositi, ut credat &
Moysi. Et rursus Hebræus qui ex deo habet, ut credat Moysi, habere debet,
& ex proposito suo, ut credat in IESVM, ut unusquisque eorum habens in se
aliud diuini muneris, aliud propriæ industriæ, sit ex utrocꝫ perfectus. De tali
Matth. 13. enim dicebat dominus noster uiro diuite, qui profert de thesauris noua & ue-
tera. Sed de his satis dictum: urget enim tempus, & populi religiosa deuotio
inuitat nos, ad ipsos facere sermonem. Et cum hæc dixisset, requirebat ubi
opportunus esset locus ad disputãdum. Et MARO ait: Est mihi ædes amplis-
sima, quæ plus quàm quingentos recipiat uiros, est & hortus intra domum,
aut si in publico aliquo placet loco, hoc magis omnes desiderant, nemo enim
est, qui non cupiat uel faciem tuam uidere tantũ. Et PETRVS: Ostende mi-
hi, inquit, ædem uel hortum. Et cum uidisset ædem ingrediebatur, ut & hor-
tum perspiceret, & subito omnis multitudo, quasi ab aliquo euocata, cum fe-
Concurrit populus ad Petrũ nullo uocante. stinatione ingressa est domum, atcꝫ inde ad hortum prorupit, ubi iam stabat
Petrus, considerans quis esset aptus ad disputandũ locus. Vt autem uidit tur-
bas uelut ingẽtis fluuiꝫ inundasse lenem meatũ, ascendens supra basim quan-
dam, quæ forte iuxta horti parietem stabat, primo, religionis more, populum
salutauit, quidam autem ex his qui aderant, & multo tempore à dæmonibus
fuerant fatigati, in terrã proruunt, obsecrantibus spiritibus immũdis, ut uel
D uno die indulgeretur eis in obsessis corporibus permanere, quos PETRVS
increpãs, iussit abscedere, & sine mora discesserũt. Post hos aliꝫ longis afflicti
languoribus, rogabant Petrum, ut reciperent sanitatem, pro quibus se suppli
caturum domino pollicetur, cum prius sermo doctrinæ fuisset expletus. Sed
statim ut promisit, languoribus resoluti sunt, & iussit eos seorsim residere cũ
his qui à dæmonibus fuerant curati. quasi post laboris fatigationem. Interea
dum hæc aguntur, plurima multitudo conuenit, quos non solum desiderium
Petri, sed & sanitatũ, quæ perpetratæ fuerãt, fama pertraxerat. At PETRVS
manu quiescere populum docens, & turbas in tranquillitate componens, hoc
Oratio Petri. modo fecit exordium. Incipienti de uero dei cultu facere sermonem, necessa-
rium mihi uidetur, eos qui nondum de hoc aliquid scientiæ consequuti sunt,
Principiũ Christianismi est, credere prouidentiã diuinã, eamꝫ inculpabilem. primo omnium docere, per omnia inculpabilem ponẽdam esse diuinam pro-
uidentiam, per quam mundus regitur & gubernatur. Hunc autem nobis ex-
ordiꝫ titulum dedit præsentis operis ratio, & eorum quos dei uirtus sanauit oc
casio, ut ostendamus quod recta ratione quamplurimi à diuersis dæmonibus
obtinentur, ut per hoc appareat iustitia dei. Inuenietur enim omniũ penè ma
Ignorãtia mater malorum omnium. lorum mater esse IGNORANTIA, sed iam ueniamus ad causam. Deus cum
fecisset hominem ad imãginem & similitudinem suam, operi suo spiramen
quoddam, & odorem suæ diuinitatis inseruit, ut per hoc participes facti mor
tales unigeniti eius, per ipsum etiã amici dei & filiꝫ adoptionis existerent, unde
& qua uia id possint adipisci, ipse eos, ut propheta uerus, edocuit, sciens qui-
bus actibus hominum delectaretur pater. Vnus itacꝫ apud homines tunc dei
cultus

A cultus erat, MENS PVRA ET SPIRITVS INCORRVPTVS. Et ob
Præcipuus cultus dei consistit in mente pura. hoc, omnis creatura humano generi fœdus inuiolabile conseruabat. Ob re-
uerentiam nancꝫ creatoris, nulla ægritudo in eos, nullũ uicium corporis, nul-
la ciborum dominata corruptio est, ex quo fiebat, ut mille annorũ ætas in fra-
gilitatem non incideret senectutis. Sed ubi uita laboris expers, bonorum per-
seuerantiam non putauit diuina largitione, sed rerum sorte concessam, & sine
ullo sudore diuinæ amœnitatis delicijs perfrui, naturæ debitum, & non dei
bonitatis munus accepit, in contrarias per hæc homines & impias cogitatio-
nes, ocio docente, peruenium, putantes deorum sibi uitam, nullis laboribus,
nullisꝫ meritis natã. Hinc proficiunt in deterius, ut necꝫ prouidẽtia dei mun
dum regi crederent, necꝫ uirtutibus esse aliquem locum, quandoquidem se-
metipsos scirent, nullis prius bonis operibus adsignatis, ociꝫ ac deliciarũ sum-
mam tenere, & amicos dei absꝫ ullis laboribus haberi. Iustissimo itaque dei
iudicio, in huiusmodi cogitationum uanitate languẽtibus, labores & adflictio-
Adflictiones dantur aliquando pro remedio. nes pro remedio conferuntur. Vbi ergo adfuit labor ac tribulatio, deliciarũ
& amœnitatis exclusi sunt loco. Terra autem cœpit nihil eis sine labore pro-
ducere, & tunc conuersa in hominibus cogitatio, creatoris sui requirere com-
monetur auxiliũ, & orationibus ac uotis præsidia inuitare diuina. Et ita factũ
est, ut cultum dei quem pro bonis neglexerant, recuperarent pro malis, & co
gitationes in deum, quas peruerterat indulgentia, emendaret adflictio. Sic er-
go diuina prouidentia hoc esse utilius hominibus uidens, uias benignitatis &
B habundantiæ, tanquam quæ læderent, subtrahit ab hominibus, & uexationis
iter ac tribulationis inducit. Sed ut ostenderet, quia hæc pro ingratis agerẽ-
tur, unum quendam ex illis, qui primitus cœperant esse mortales, quod eum
gratiæ suæ non immemorem uidit, & quia sperauit inuocare nomen domini, *Enoch.*
ad immortales transtulit. Cæteris, qui in tantum ingrati extitere, ut nec labo-
ribus & tribulationibus emendari & corrigi possint, grauissima morte da-
mnatis. Inuenit tamen & inter ipsos unũ quendam cũ domo sua iustum, quẽ *Noẽ.*
reseruaret, præcepto ei dato, ut fabricaret arcam, & in ea, cum diluuio cuncta
necarẽtur, ipse cum his quibus præceptum fuerat, posset euadere, quo impijs
inundatione aquarum peremptis, purificationem mundus acciperet, & is qui
ad prosperitatem generis fuerat reseruatus, per aquam mundus effectus, mun
dum denuo repareret. Sed his omnibus gestis, rursus homines ad impietatẽ
uertuntur, & propter hoc à deo ponitur lex quæ uiuẽdi modum doceret, sed *Lex uiuendi à deo data post diluuium.*
processu temporis, dei quidem cultus & iustitia, ab infidelibus & impijs cor-
rumpitur, sicut paulo post apertius ostendemus. Peruersæ autem & erraticæ
religiones introducuntur, quibus se plurima pars hominum per occasionem
feriarum, & solennitatum dederunt. Potus instaurantes, & conuiuia, tibiasꝫ
ac fistulas, & citharas, ac diuersa genera musicorum sectãtes, & semetipsos per
omnia temulentiæ, ac luxuriæ propinantes. Hinc omnis error accepit origi- *Festi dies Ethnicorum.*
nem, hinc lucos, & aras, hinc coronas & uictimas reperere, & post ebrieta-
tem, quasi limphaticis motibus agi, ex hoc iam potestas dæmonijs data, ingre-

C diendi huiuſcemodi mentes, ut choros ducere inſanos,& Bacho furere uide-
rentur,hinc fremere dentibus,& mugire de profundis uiſceribus inuentum,
Bachi numen. hinc terribilis uultus,& ferus in hominibus aſpectus, ut is quem temulentia
ſubuerterat,ac dæmon inſtigauerat,numine repletus à deceptis & errãtibus
crederetur. Vnde cum tam multæ in hunc mundum falſæ & erraticæ reli-
giones eſſent introductæ,miſſi ſumus nos,deferentes uobis tanquam boni ne-
Apoſtoli tanquam boni negociatores uerum deicultum nobis deferũt. gociatores,à patribus traditum & conſeruatum ueri dei cultum, cuius quaſi
ſemina quædam uobis hæc uerba reſpergimus,&in ueſtro iudicio ponimus
quod rectum uidetur eligere. Si enim recipiatis quæ noſtra ſunt, non ſolũ ipſi
incurſiones dæmonis effugere, ſed & ex alijs eas effugare poteritis, ſimul &
æternorum bonorum premia conſequemini. Qui autem contempſerint reci
pere quæ dicuntur à nobis,in præſenti quidem uita diuerſis dæmonibus &
ægritudinum uicijs ſubiacebũt: poſt exceſſum autem corporis, etiam animæ
Deus non ſolũ bonus ſed & iuſtus eſt. eorum cruciabuntur in perpetuum. Deus enim non ſolum bonus,ſed & iu-
ſtus eſt,nam ſi ſemper bonus ſit & nunquam iuſtus,ut reddat unicuicp pro ge
ſtis ſuis,bonũ inuenietur iniuſtum. Iniuſtum nanque eſt, ſi ita apud eum ha-
beatur impius,ſicut & pius. Igitur dæmones,ſicut paulo ante diximus,cũ oc-
caſionibus acceptis,ingerere ſe potuerunt per malos & turpes actus corpori-
bus hominum,ſi multo tempore permaneant in eis per negligentiam ipſorũ,
quia animæ ſuæ quod eſt utile,non requirunt,neceſſario cogunt eos habitan
tium in ſe dæmonum de reliquo facere uoluntates. Quod autem eſt omnium
D deterius,in conſummatione ſeculi, cum dæmon ille igni tradetur æterno,ne
ceſſario &anima quæ ei paruit,cum ipſo æternis ignibus cruciabitur,unà cũ
corpore ſuo quod polluit. Dæmones autem habere deſiderium immergendi
Quamobrem dæmones gaudeant immergi humanis corporibus. ſe corporibus hominum hæc cauſſa eſt. Spiritus ſunt habentes propoſitũ con
uerſum ad malitiam, per cibos ergo & potus immoderatos,ac libidinem per-
urgent homines ad peccatum: eos tamen qui peccandi propoſitum gerũt,qui
dum uidẽtur neceſſaria naturæ uelle complere,non tenentes modum per mi-
mietatem,ingrediendi in ſemetipſos dæmonibus faciunt locũ. Donec autem
naturæ menſura ſeruatur,& modus legitimus cuſtoditur,dei clementia ingre
diendi in homines non eis tribuit facultatem. Vbi uero aut mens ad impietatẽ
declinauerit,aut corpus immoderatis cibis ac potibus adimplebitur,tanquam
uoluntate & propoſito eorum qui ſe ita negligũt, inuitati,quaſi aduerſum eos
qui à deo poſitam legem ſoluerint,accipiunt facultatem. Videtis ergo quantũ
ualeat agnitio dei,& diuinæ religionis obſeruantia,quæ non ſolum defendit
credentes ab incurſionibus dæmonij,uerum & imperare eos facit his qui cæ
teris dominantur. Et ideo neceſſarium uobis eſt qui eſtis ex gentibus,confuge
re ad deum,& obſeruare uos ab omni immũditia, ut expulſis dæmonibus,dei
habitatio fiat in uobis. Simul & orationibus commendate uos deo,& interpel
late eum aduerſum impudentiam dæmonum: credentes enim,quæcũcp petie
Matth.21. ritis,accipietis. Sed & ipſi dæmones quanto uiderint fidẽ creſcere in homine,
tanto ab eo refugiunt,in ea ſolum parte reſidentes, in qua adhuc aliquid infir-
delita-

A delitatis reſederit: ab his uero qui plena fide credunt, abſcp ulla remoratione
diſcedũt. Anima enim cum uenerit ad fidem dei, cœleſtis aquæ uirtutem cõ
ſequitur,per quam dæmonem tanquam ſcintillam ignis extinguat. Eſt ergo fi
Fides dæmones fugat. dei menſura,quæ ſi integra ſit,ex integro de anima dæmonem fugat: ſi uero
minus aliquid habeat,reſidet adhuc aliquid de portione dæmonis in portio-
ne infidelitatis,& eſt plurimus labor,ut intelligat anima,quando, aut qualiter,
ſi plene,aut minus plene ex ſe fugatus ſit dæmon. Si enim in aliqua parte reſe-
derit,cum tempus inueniet,cogitationes ſubijcit cordibus hominum,& illi ne-
ſcientes unde hæc ueniãt,ſuggeſtionibus dæmonũ,quaſi animæ ſuæ ſenſibus
credunt: ſuggerunt ergo alijs,occaſione corporeæ neceſſitatis delicias ſequi,
Vicia in naturam aliquando conferimus. aliorũ iracundiam excuſant per abundantiam fellis, aliorum inſaniam nigri
fellis uehementia colorant, ſed & ſtultitiam quorundã pro multitudine phle-
gmatis extenuant. Quod & ſi ita eſſet, tamẽ hæc ſingula moleſta corpori eſſe
non poſſent, niſi ex ciborum potuũcp nimietate, qui cũ iuſto amplius ſumun-
tur, abundantia eorum quam decoquere naturalis non ſufficit calor, crude-
ſcit in uenenum quoddam,idcp uiſceribus uenisćp omnibus ſentinæ in modũ
redundans, motus corporis inſanos reddit & turpes. Propter quod in omni-
bus eſt obtinẽda parſimonia,ut necp dæmonibus locus detur, necp anima ab
eis obſeſſa,unà cum ipſis tradatur æternis ignibus crucianda. Eſt & alius error
dæmonum,quem ſubijciunt ſenſibus hominum, ut putent ſe ab his qui dicun
B tur dij,perpeti quæ patiũtur,quo per hæc ſacrificia offerẽtes & munera,quaſi
repropitiantes eos,cultum falſæ religionis adfirment, nos uero refugiant qui
pro ſalute eorum ſatagimus,ut ab errore liberentur: ſed hoc,ut dixi, faciunt,
ignorantes quod dæmones iſta ſibi ſuggerãt ne ſaluẽtur. Eſt ergo in poteſtate
uniuſcuiuſque,quia liberi arbitrij factus eſt homo,utrum nobis uelit audire ad
uitam, an dæmonibus ad interitum. Alijs etiã dæmones in uiſu per diuerſas
imagines apparentes, interdum minas intendunt, interdum ſanitates incom-
moditatibus pollicẽtur ut his quos decipiunt,deorum nihilominus de ſe inſe-
rant opinionem,& quod ſint dæmones ignoretur. Sed nos nõ latent,ſcientes
myſterium creaturæ,& quam ob cauſſam dæmonibus hæc agere in præſenti
ſeculo permittatur, ut uel transformari eis liceat in quas uolunt imagines,uel
Dæmonũ præſtigiæ. ſuggerere prauas cogitationes, uel inſerere ſe per cibos & potũ ſibi conſecra-
tũ mẽtibus uel corporibus eorũ,qui ex eo ſumpſerint, uel ad idoli alicuius ue
neration em ſomnia uana cõfingere. Et tamen quis ita ſine ſenſu inuenitur,cui
perſuaderi debeat,ut idolum colat,ſiue illud ex auro, ſiue ex quolibet metallo
factum ſit,cui non palàm eſt id eſſe illud metallum quod artifex uoluit? Quo-
modo ergo ineſſe ibi diuinitas putanda eſt, quod ſi noluiſſet artifex, omnino
non eſſet? aut quomodo inde futura ſibi adnunciari ſperant, ubi nec præſen-
tium aliquis intellectus eſt? Quamuis etiamſi aliquid diuinarent,non cõtinuo
dij haberi poſſint: quia aliud eſt diuinatio, aliud diuinitas. Nam & Phytones
Phytones diuinatorij ſpiritus diuinare uidentur,& non cõtinuo dij ſunt, denique à Chriſtianis hominibus
effugantur,& quomodo deus eſt,qui fugatur ab homine? Sed dicis fortaſſe,

C quid quod ſanitates efficiunt,& quomodo quis curetur oſtendunt? Hac ra-
tione colendi ſunt etiam medici ut dĳ, multos enim ſanant, & quanto quis pe-
ritior fuerit, tanto plures ſanabit. Vnde conſtat, iſtos cum ſint dæmonici ſpiri-
tus, & multo citius ſcire aliqua,& multo perfectius: non enim ad diſcendum
tarditate corporis degrauantur. Et ideo quæ medici longo tempore,& labo-
re plurimo adſequuntur, hæc illi, tanquam ſpiritus, abſq; mora ulla, & abſq;
difficultate cognoſcunt. Non ergo mirũ eſt, ſi plus aliquid quàm homines ſci-
unt, ſed hoc intuendum eſt, quod ea quæ ſciunt, non ad ſalutẽ, ſed ad deceptio-
nem proferũt animarum, ut per hæc eas cultum falſæ religionis edoceant. Sed
deus, ne tantæ deceptionis error lateret,& errãtibus ipſe cauſſa uideretur exi-
ſtere, qui tantum eis licere permiſit, ut per diuinationes,& per curationes, per
ſomnia decipere homines poſſint, clementiæ ſuæ remedium prouidit homi-
nibus,& diſtinctionem falſi ueriq; ſcire cupientibus, in propatulo poſuit. Eſt
ergo iſta diſtinctio, quod à uero deo dicitur, ſiue per prophetas, ſiue per ui-
ſiones diuerſas, ſemper uerũ eſt. Quod aũt à dæmonibus prædicitur, nõ ſem-
per uerũ eſt. Eſt ergo euidẽtis indicĳ, non à uero deo dici ea in quibus aliquan
do mendaciũ eſt, in ueritate enim nunquam mendaciũ eſt: in his aũt qui men
tiuntur, poteſt aliquãdo & ueritatis aliquid admiſceri, per quod mendacia cõ-
diantur. Quod ſi dicat aliquis: quid enim opus erat hoc ipſum, ut eis permit-
teretur, uel aliquando uerum dicere,& per hoc tantũ errorem mortalibus in-
tröduci? Audi ad hæc: ſi eis nunquã fuiſſet indultũ ueri aliquid dicere, omni-
no nec prædicerent aliquid, non prædicentes autem, nec quod eſſent dæmo-
D nes, cognoſcerent. Quod ſi ignorarẽtur eſſe dæmones in hoc mundo, agonis
noſtri & certaminis nos cauſſa latuiſſent,& pateremur palàm, quæ geruntur
in occulto: quippe ſi agendi tantũ aduerſum nos,& nihil loquendi facultas eis
cõceſſa uideretur. Nunc aũt ubi aliquando uera, aliquando falſa dicũtur, de-
bemus agnoſcere, ut ſuperius dixi, dæmonum,& non dei eſſe reſponſa, apud
quẽ mendaciũ nunquam eſt. Quod ſi curioſius quis progrediens dicat. Quid
eĩ opus erat huiuſmodi mala à deo fieri, quibus ad ſubuertendas mentes hu-
manas tanta eſſet intẽtio? Hæc apponenti reſpõdebimus, requirendũ eſſe pri-
mo omnium, ſi eſt aliquid in ſubſtãtia malum. Et quamuis ſuſtineret dicere ad
eum, quia non eſt conueniens, ut creatura iudicet creatorem, ſed illius eſt iu-
dicare opus alienum, qui aut ſimilis artificĳ, aut ſimilis potentiæ eſt, tamen cir
cuitionibus utamur, abſolute dicimus in ſubſtantia nihil eſſe mali. Quod ſi ita
eſt, ſubſtantiarum conditor fruſtra culpatur. Sed occurres mihi & dices: Etiãſi
ex arbitrĳ libertate in hoc uentum eſt, nunquid ignorabat ille qui creabat eos,
quod in malum declinaturi eſſent quos creabat? oportuit ergo nec creari eos,
quos deuiaturos ab itinere iuſtitiæ præuidebat. Audiãt ad hæc qui ita propo-
nũt, qđ huiuſcemodi adſertionibus illud uolũt oſtendere, cur nõ malitia eorũ
qui nondũ erant, bonitatem uicerit creatoris. Si eĩ uolẽs implere numerũ &
menſurã creationis ſuæ, extimuiſſet eorũ qui futuri erãt malitiam,& quaſi qui
aliã nullã inuenire uiam remedĳ ac medicinæ potuiſſet, niſi hoc ſolũ ut retra-
heret

Dæmones multo citius aliqua intelligunt q̃ homines.

Verum à falſo quomodo diſcernatur.

Iniquũ eſt creatorem à creatura iudicari.

Rom. 9.

A heret ſe à propoſito creandi, ne ſibi adſcriberetur malitia eorũ qui futuri erãt.
Quid aliud per hæc doceretur, niſi indigna paſſio,& indecora fragilitas cõdi-
toris? quia ita pertimuit eorũ actus qui nondũ erant, ut à propoſita conditione
ceſſaret. Sed his procul amotis, illud animo contemplemur, quia deus uniuer
ſitatis conditor, cõditionis ſuæ futuras differentias præuidens, unicuiq; crea-
turæ ſecũdũ proprios motus, quos ex arbitrĳ libertate proferebat, proſpexit,
& præuidit diuerſos ordines, atq; officia differẽtia,& cũ unius eſſent ſubſtan-
tiæ omnes ſecundũ creaturæ rationẽ, eſſet tamẽ diuerſitas in ordinibus & offi-
ciis ſecundum proprios animorum motus, ex arbitrĳ libertate proferendos.
Præuidebat ergo futuras in creaturis culpas,& iuſtitiæ eius ratio poſcebat, ut
emendationis cauſſa culpas pœna ſequeretur. Oportuit ergo eſſe & pœnarũ
miniſtros, quos tantũ libertas arbitrĳ in hunc ordinem traheret, præter hæc
autẽ & debuerunt habere quos uincerent hi, qui agones ſuſceperant, cœleſtiũ
præmiorum. Si ergo nec ea quæ putantur mala, uacant ab utilitate, dum uicti
his à quibus uincũtur, licet inuiti, præmia æterna conquirunt. Sed de his iſta
ſufficiant, proceſſu enim temporis etiã ſecretiora pandentur. Nũc ergo quo-
niam nondũ intelligitis quanta uos ignorantiæ caligo circũſtet, interim uobis
uolo exponere, unde colendi idola exordium mundo huic datũ ſit. Idola autẽ
dico exanima ſimulacra quæ colitis, ſiue lignea, ſiue fictilia, ſiue lapidea, uel æ-
rea, uel ex quibuſcũq; aliĳs ſumpta ſunt metallis, horum ergo initium tale eſt.
Angeli quidã, relicto proprĳ ordinis curſu, hominũ fauere uiciis cœpere, &
B libidini eorũ quodãmodo indignũ præbere miniſteriũ, quo illorũ opera, ſuis
magis uoluptatibus morẽ gererent, quiq; ne ſponte inclinati uiderent ad indi
gna miniſteria, docuerũt homines, quod dæmones artibus quibuſdam obe-
dire mortalibus, id eſt magicis inuocationibus, poſſent, ac uelut ex fornace
quadã & officina malitiæ totum mundũ, ſubtracto pietatis lumine, impietatis
fumo repleuerũt. Pro his &aliĳs nonnullis cauſſis diluuiũ mundo introductũ
eſt, ſicut iam in aliĳs dictũ eſt & dicemus: & omnes qui erant ſuper terras, de-
leti ſunt, excepta Noë familia, qui cum tribus filiĳs, eorũq; uxoribus ſuperfuit,
ex quibus unus Cham nomine, quidam ex filiĳs ſuis, qui Meſraim appella-
batur, à quo Aegyptiorũ & Babyloniorum & Perſarũ ducitur genus, male cõ
pertam magicæ artis tradidit diſciplinam, hunc gentes quæ tunc erant Zo-
roãſtren appellauerũt, admirantes primũ magicæ artis autorẽ, cuius nomine
etiã libri ſuper hoc plurimi habent. Hic ergo aſtris multũ ac frequẽter intẽtus,
& uolens apud homines uideri deus, uelut ſcintillas quaſdã ex ſtellis produce-
re,& hominibus oſtentare cœpit. Quo rudes atq; ignari, in ſtuporẽ miraculi
traherentur, cupiẽsq; augere de ſe huiuſmodi opinionẽ, ſæpius iſta molieba-
tur, uſquequo ab ipſo dæmone, quem importunius frequentabat, igni ſuccen
ſus concremaretur. Sed ſtulti homines qui tunc erant, cum debuiſſent utique
opinionem, quam de eo conceperant abĳcere, quippe quam pœnali morte
eius uiderant confutatam, in maius eum extollunt. Extructo enim ſepulchro
ad honorem eius, tanquã amicũ dei, ac fulminis ad cœlũ uehiculo ſubleuatũ,

Dæmones miniſtri pœnarũ.

IDOLA.

Magicæ illuſiones unde natæ.

Non multo ſecus Beroſus ſcribit.

Zoroãſtris libri de magia.

Zoroãſtres fulmine ictus, interĳt.

C adorare ausi sunt,& quasi uiuens astrum colere. Hinc enī & nomē post mortē eius Zoroaster, hoc est uiuū sydus appellatū est, ab his qui post unā generationē Græcæ linguæ loquela fuerāt repleti. Hoc deniq; exemplo, etiam nunc multi eos qui fulmine obierint, sepulchris honoratos tanquam amicos dei colunt. Hic ergo, cum quartadecima generatione cœpisset, quintadecima defunctus est, in qua turris ædificata est, & linguæ hominum multipliciter diuisæ sunt. Inter quos primus magica nihilominus arte quasi coruſco ad eum delato, rex appellatur quidam Nembroth, quē & ipsum Græci Ninum uocauerunt. Ex cuius nomine Niniue ciuitas uocabulum sumpsit. Sic ergo diuersæ & erraticæ superstitiones ab arte magica initium sumpsere. Etenim quoniā difficile erat humanum genus ab amore dei abstrahi, & absurda atque exanima simulacra deduci, idcirco excelsioribus usi sunt magi molitionibus, ut astrorum signis ac motibus, tanquam cœlitus & uoluntate dei delatis, ad suas dēdos cultus erraticos uerterentur. Et eius quem supra diximus, indignatione dæmonis, cui nimis molestus fuerat conflagrasse, busti cineres, tanquam fulminei ignis reliquias colligētes hi, qui erant primitus decepti, deferūt ad Persas, ut ab eis, tanquā diuinus è cœlo lapsus ignis, perpetuis conseruaretur excubijs, atq; ut cœlestis deus coleretur. Simili exemplo etiam per cætera loca reliqui homines his, quos uel in artibus aliquibus, uel in uirtute fuerant admirati, uel certe in amore plurimo habuerant, templa construere, imagines conlocare, mysteria & cerimonias, ac sacrificia instituere, & per omnia deorū de his famam posteris tradere gestierant, eò præcipue quod, ut supra diximus, phantasijs aliquibus magicæ artis fulti uidebantur, ut inuocatione dæmonū agi ab his aliquid ad deceptionē hominum, moueriq; uideretur. His adijciūt & solennitates quasdam, ac temulenta conuiuia, quibus & homines libentius indulgerent, & dæmones crapulis, tanquam uehiculis inlati, ipsis eorum uiscerib⁹ miscerentur, in quibus conlocati ad omnem uoluntatem suam actus hominum, cogitationesq; deflecterent. Huiusmodi igitur ex initio erroribus introductis, eisq; libidine & temulentia, qua carnales homines maxime delectantur, adiutis, religio dei, quæ per continentiam sobrietatemq; constabat, rarescere inter homines, atque aboleri propemodū cœpit. Nam cum ex initio homines, utpote iustum, & omnia cōtuentem deum colentes, neq; peccare auderent, neque iniuriā facere proximis suis, certi quod uniuscuiusq; actus & motus aspiceret deus. Vbi religionis cultus ad simulacra exanima conuersus est, tanquam de quibus certi essent, quod neq; uiderent, neque audirent, neq; mouerentur in aliquo, licenter peccare, & in omne facinus progredi cœpere, quippe qui nihil pati uererentur ab his, quos colebant ut deos. Hinc bellorum rabies exarsit, hinc prædæ, rapinæ, captiuitates, & libertas in seruitutē redacta, prout quisq; potuit, libidini & cupiditati suæ satisfecit, quamuis satisfacere cupiditati nulla uis possit. Sicut enim ignis quanto magis ligna accepe rit, tanto amplius accenditur, & inualescit, ita & cupiditatis rabies, per ea quæ adipiscitur auctior & uehementior efficitur. Propter quod incipite iam meliore

Fulmine icti habiti pro dijs

Nemroth in historijs Ninus uocatur.

Niniue.

Vnde Persis ignis quē tātopere coluerint

D

Crapulæ sunt dæmonum uehicula.

Idololatria origo omnium peccatorū fuit.

A meliore intellectu uobismetipsis resistere, in his quæ non recte cupitis, si quo forte modo reparare in uobis ac restituere possitis illam, quæ ex initio mortalibus à deo tradita est, religionis puritatem, & innocentiam uitæ, ut per eam uobis etiam spes bonorum immortalium reparetur, & agatis gratias largitori omnium patri, per eum quem posuit regem pacis, & thesaurum ineffabiliū bonorum, ut in præsenti quidem tempore diluantur peccata uestra per aquā fontis, aut fluminis, aut etiam maris, inuocato super uos trino beatitudinis nomine: ut per hoc non solum fugētur, si intra uos habitant spiritus maligni, uerumetiā cum destiteritis à peccatis, & tota fide, totaq; mentis puritate deo credideritis, etiam ex alijs uos malignos spiritus & dæmones effugetis, atq; à passionibus & languoribus alios liberare possitis. Ipsi enim dæmones sciunt & agnoscunt eos qui se tradiderint deo, & interdum sola eorum præsentia propelluntur, sicut paulo ante uidistis, quomodo cū uocem tantum salutationis fecissemus ad uos, continuo dæmones propter honorem religiones nostræ, exclamare cœperūt, & ne parum quidem temporis potuerūt ferre præsentiam nostram. Nunquid nos alterius sumus naturæ superioris alicuius, & propterea nos dæmones timēt? Vnius eiusdem uobiscū naturæ sumus, sed religione differimus. Quod & si uos esse uultis nō inuidemus, quin potius & hortamur, certosq; esse uos uolumus, quod cum fuerit in uobis eadem quæ in nobis est

B fides & religio, ac uitæ innocentia, remunerante deo fidem uestram, erit par uobis atque eadem etiam cōtra dæmones potestas & uirtus. Sicut enim is qui acceperit sub se milites, etiāsi ipse inferior, & illi superiores sint uiribus: tamen dicit huic uade, & uadit: & alij ueni, & uenit: & alij fac hoc, & facit. Hoc autem potest non propria uirtute, sed Cæsaris metu. Ita & fidelis quisq; dæmonibus imperat, etiāsi uideātur illi multo esse hominibus fortiores, nō propter suā uirtutem, sed propter dei qui eos subiecit potestati. Nā & quod diximus, ut Cæsar apud omnes milites, & in omnibus castris, atque in omni regno timeatur, cum sit unus & fortassis exiguus uiribus, non nisi potestate dei agitur, qui timorem dat omnibus ut uni obtemperent. Hoc sanè scire uos uolumus, quod dæmon, nisi quis uoluntatibus eius se sponte subdiderit, potestatem aduersum hominem nō habet. Vnde & ipse qui est princeps malitiæ, ad hūc, quem diximus à deo destinatum regē pacis accessit, tentans, & polliceri ei cœpit omnē gloriā mundi, quod cum alijs obtulisset decipiēdi causſa, adoratū se nouerat. Impius & immemor sui quod est propriū & speciale malitiæ, adorandum se ab eo presumebat, à quo se nouerat destruendū. Dominus ergo noster unius dei cultum confirmans, respondit ei: Scriptum est, dominum deum tuū adorabis, & illi soli seruies, qua responsione deterritus, & metuens ne unius & ueri dei repararetur uera religio, festinat continuo emittere in hūc mundū pseudoprophetas, & pseudapostolos, falsosq; doctores, qui sub nomine quidem CHRISTI loquerentur, dæmonis autē facerent uoluntatem. Propter quod obseruate cautius, ut nulli doctorum credatis, nisi qui Iacobi fratris domini ex Hierusalem detulerit testimonium, uel eius quicūq; post ipsum fuerit. Nisi

CHRISTVS *rex pacis & thesaurus ineffabiliū bonorū*

Dæmones exhorrescunt uere credentes.

Matth. 8.

Matth. 4.

Pseudoprophetæ à diabolo.

C enim quis illuc aſcenderit,& ibi fuerit probatus quod ſit doctor idoneus,& fi-
delis ad prædicandum CHRISTI uerbũ,niſi,inquam,inde detulerit teſtimo-
nium,recipiendus omnino nõ eſt,ſed neq; propheta,neq; apoſtolus in hoc
tempore ſperetur à uobis aliquis alius præter nos. Vnus enim eſt uerus pro-
pheta, cuius nos duodecim apoſtoli uerba prædicamus: Ipſe enim eſt annus
Chriſtus annus eſt, cuius XII. mẽſes ſunt apoſtoli. dei acceptus, nos apoſtolos habens duodecim menſes. Qua autem cauſſa uel
mundus ipſe factus ſit,uel diuerſitates,quæ ſunt in eo acciderint,& quur ad re
parationem eius ueniens dominus noſter,elegerit nos duodecim apoſtolos,et
miſerit,aliâs latius explanabitur. Interim nos iuſſit exire ad prædicandum,&
inuitare uos ad cœnam regis cœleſtis,quam præparauit pater in nuptijs filij
Veſtis nuptialis in Euangelio gratiam baptiſmi ſignificat. ſui,& ut demus uobis indumenta nuptialia,quod eſt, gratia baptiſmi,quã qui
fuerit conſequutus, tanquam ueſtimentũ mundũ,cum quo ei ingrediendum
eſt ad cœnam regis: obſeruare debet,ne peccato aliqua ex parte maculetur,
& ob hoc tanquam indignus & reprobus abijciatur. Cauſſæ aũt quibus ma-
culetur iſtud indumentũ hæ ſunt,ſi quis recedat à patre,& conditore omniũ
deo,alium recipiens doctorem præter CHRISTVM, qui eſt ſolus fidelis ac
uerus propheta: quiq; nos duodecim apoſtolos miſit ad prædicandũ uerbũ.
D Et ſi quis de ſubſtantia diuinitatis,quæ cuncta præcellit,aliter quàm dignũ eſt
ſentiat: hæc ſunt quæ uſque ad mortem baptiſmi polluunt indumentũ. Quæ
uero in actibus polluunt,iſta ſunt,homicidia,adulteria,odia, auaritia,cupidi-
tas mala. Quæ autem animam ſimul & corpus polluunt,iſta ſunt,participare
dæmonũ menſæ,hoc eſt immolata deguſtare,uel ſanguinem, uel morticinũ,
quod eſt ſuffocatũ,& ſi quid illud eſt quod dæmonibus oblatũ eſt. Hic ergo
uobis ſit primus gradus ex tribus, qui gradus triginta ex ſe gignit mãdata. Se-
cundus uero qui ſexaginta. Tertius qui centũ, ſicut aliâs uobis de his plenius
exponemus. Et hæc cum dixiſſet, ac præcepiſſet ut die poſtera ad eundem lo
cum maturius cõuenirent,turbas dimiſit,quibus recedere nolentibus, ait PE-
TRVS: Donate mihi hanc gratiã, propter heſterni itineris labores, & nunc
diſcedentes,die craſtina maturius cõuenite,& ita cum lætitia diſceſſere.
At PETRVS paululũ me ſecedere præcipiens orationis cauſſa,
iubet poſt hæc in loco horti,quem umbra contegebat,accu-
bitum ſterni,& unuſquiſq; ex more recognoſcens pro-
prij ordinis locum, cibum ſumpſimus. Tum de-
inde quia ſupererat adhuc aliquãtulum diei,
de mirabilibus domini cõloquutus no
bis, cum ueſpere facto ingreſ-
ſus in cubiculum
quieuit.

LIBRI QVARTI FINIS.

RECOGNITIONVM
DIVI CLEMENTIS AD IACOBVM FRA-
trem Domini, LIBER QVINTVS, Rufino To-
rano Aquileienſe interprete.

A EQVENTI autem die,paulo citius quàm ſolebat conſurgens PETRVS, inuenit nos dormientes, quod ubi ſenſit, quaſi ipſe adhuc dormire uolens, ſilentium ſibi fieri iuſſit, ut nobis quieſcendi facultatem daret. Vbi aũt refecti ſomno exurreximus, inuenimus eum oratione facta,intra cubiculũ orientem nos. Et cum iam eſſet crepuſculum, ſalutans ex more,breuiter adloquutus eſt, & cõtinuo ad conſuetum locum docendi gratia procedit,ubi cum uidiſſet ad audiendum plurimos conueniſſe, primo religionis ritu pace eis inuocata,dicere hoc modo cœpit: Deus creator omnium,ex initio ad imaginem ſuam hominem fecit,eiq; dominationem terræ,mariſq;,& aëris ipſius dedit,ſicut & uerus nobis propheta narrauit,& ipſa rerum ratio docet, ſolus enim eſt rationabilis,& conſequens eſt, ut ratio in irrationabilibus dominetur. Hic ergo ab initio cum adhuc iuſtus eſſet,cunctis uicijs, & omni fragilitate ſuperior erat: ubi autem peccauit,ſicut heſterno die docuimus, & factus eſt ſeruus peccati,ſimul & fragilitati efficitur obnoxius. Quod idcirco ſcriptũ eſt,ut ſciant homines,quia ſicut ex impietate paſſibiles facti ſunt, ita per pietatẽ poſſunt eſſe impaſſibiles, uerum & parua in deum fide aliorum paſſiones curantes. Ita enim uerus propheta nobis promiſit,dicens: Amen dico uobis,quia ſi habueritis fidem ſicut granum ſinapis,dicetis mõti huic,tranſi hinc, & tranſibit. Huius uocis etiam uos ipſi documẽta accepiſtis,heſterno enim die uidiſtis quomodo adſtantibus nobis, dæmones cũ paſſionibus quas hominibus inuexerant,tranſierũt & fugati ſunt. Quia ergo alij quidem homines patiuntur, alij patientes ſanant, cauſſa ſine dubio uel patiendi,uel curandi noſcenda eſt, quæ nõ alia eſſe, quàm patientibus quidem infidelitatis, curantibus uero fidei demonſtratur. Infidelitas enim dum non credit futurũ iudicium dei,peccandi licentiam præbet,peccatum uero hominẽ paſſionibus obnoxium facit. Fides autem futurum eſſe dei iudicium credens,continet homines à peccato, nõ peccantes uero non ſolum liberi ſunt à dæmonibus & paſſionibus, uerũ & aliorum dæmones & paſſiones fugare poſſunt. Ex his ergo omnibus colligitur, quod origo totius mali ab ignorantia deſcendat,& ipſa ſit malorum omnium mater,quæ incuria quidem & ignauia gignitur, negligentia uero alitur &au-

Homo in ſtatu innocentiæ ſuperior erat omni fragilitate Matth. 7.

B

Ignorantia mater omniũ malorum.

C getur, atq; in sensibus hominum radicatur, quam si quis forte doceat effugandam, uelut antiquis & hæreditarijs sedibus, molestè & indignanter auellitur.

Ignorãtiæ præsumptio scientia resecanda est.

Et ideo paululum laborandum nobis est, ut indagantes ignorantiæ præsumptiones scientiæ ratione resecemus, in his præcipue qui in aliquibus minus rectis opinionibus præuenti sunt, per quas, quasi sub specie alicuius scientiæ, ignorantia in eis uehemẽtius radicata est: nihil enim grauius quàm si id quod ignorat quis scire se credat, & defendat uerum esse quod falsum est, quod tale est, quale si quis ebrius sobrium se putet, & agat quidem cuncta ut ebrius, sobrium se tamen & ipse putet, & dici à cæteris uelit. Ita sunt ergo & hi qui ignorantes quod uerũ est, speciem tamen alicuius scientiæ tenent, & mala quasi bona gerũt, atq; ad perniciem, quasi ad salutẽ festinant. Propter qđ ante omnia

Agnitio ueritatis.

properandum est ad agnitionem ueritatis, ut possimus quasi lumine nobis inde succenso, errorum tenebras depellere: grande enim malum est, ut diximus, ignorantia, sed quia substantiam non habet, facile ab his qui studiosi sunt, effugatur. Non enim aliud est quidem ignorantia, nisi non agnouisse, quod expedit, ubi autẽ agnoueris, perit ignorantia. Quæri ergo magnopere debet agnitio, quam nemo alius potest adsignare, nisi uerus propheta. Hæc enim porta

Christus PORTA est ad salutem.

est uitæ, uolẽtibus ingredi, & iter operum bonorum, pergẽtibus ad ciuitatem salutis. Si quis sanè audiẽs sermonem ueri prophetæ, uelit recipere aut nolit, & amplexiones eius, id est mandata uitæ, habet in sua potestate. Liberi cẽ sumus

D arbitrij, nam si hoc esset, ut audientes eum iam non haberet in potestate aliud facere quàm audierant, uis erat quædam naturæ, per quam liberũ non esset ad aliam migrare sentẽtiam. Aut si rursus ex audiẽtibus nullus omnino reciperet, & hoc naturæ uis erat, quæ unum aliquid fieri cogeret, & alteri parti non daret locum. Nunc aũt quia liberum est animo in quam uelit partem declinare iudicium suum, & quam probauerit eligere uiam, constat euidenter inesse hominibus arbitrij libertatem. Igitur priusquàm audiat quis, quod ei expedit, certum est quia ignoret, & ignorans uult & desiderat quod non expedit agere, propter quod pro hoc non iudicatur. Cũ uero audierit causas erroris sui, & rationẽ ueritatis acceperit, tunc si permanserit in his erroribus, quibus dudum præuentus, recte iam uocabitur ad iudiciũ pœnas daturus, cur uitæ eius spatium, quod ad bene uiuendũ accepit, in ludibrijs cõsumpsit errorum. Qui uero audiens hæc libenter accipit, & gratulatur bonorũ sibi doctrinam fuisse delatam, requirit intentius, & discere nõ desinit usq; quo cognoscat, si est uere aliud seculum, in quo bonis præmia præparata sunt: & cum certus de hoc fuerit, gratias agens deo, quod sibi ueritatis lumen ostenderit, de cætero dirigit actus suos in omnibus operibus bonis, quorũ sibi in futuro mercedem certus est præparatam per omnia, demirans & stupens cæterorũ hominũ errores, & quod ante oculos positam ueritatem nemo uideat. Ipse tamen gaudens suis per diuitijs sapientiæ, quas inuenit, insatiabiliter eis perfrui cupit, & exercitio bonorũ operũ delectatur, festinans ad seculum futurũ mundo corde, & pura conscientia peruenire, ubi etiam uidere deum regem omniũ possit. His autem omnibus

A omnibus carere nos & fraudari sola facit ignorantia. Dum enim ignorant homines quantũ boni habeat scientia, ignorantiæ malum de se nõ patiuntur excludi, nesciunt enim quanta sit in horũ permutatione diuersitas. Propter qđ consilium do unicuiq; discentium, libenter præbere aurem uerbo dei, & cum amore ueritatis audire quæ dicimus, ut mens optimo semine suscepto, per bonos actus lætos adferat fructus. Nam si me docente ea quæ ad salutem pertinent, recipere quis abnuit, & animo prauis opinionibus occupato obsistere nititur, nõ ex nobis, sed ex semetipso habebit pereundi causam. Debet enim iusto iudicio examinare quæ dicimus, & intelligere quia uerba loquimur ueritatis. Vt cognitis his quæ sunt, ut sunt, & in bonis actibus dirigẽs uitã suam, regni cœlorum possit particeps inueniri, subijciens sibi carnis desideria, & dominus eorum factus, ut ita demum etiam ipse fiat dominatoris omnium iucunda possessio. Nam qui permanet in malo, & seruus est mali, non potest effici portio boni, donec permanet in malo: quia ab initio, ut ante diximus, duo regna statuit deus, & potestatem dedit unicuiq; hominum, ut illius regni fiat portio, cui se ad obediẽdum ipse subiecerit. Et quia definitum est apud deum, non posse unum hominem utriusq; regni esse seruum, omni studio date operam, in boni regis fœdus ac iura concurrere. Propter hoc denique uerus propheta cum esset præsens nobiscum, & quosdam ex diuitibus negligentes erga dei cultum uideret, huius rei ita aperuit ueritatẽ. Nemo potest, inquit, duobus

B dominis seruire, non potestis deo seruire, & mãmonæ, mammona patria eorũ uoce diuitias uocans. Hic ergo est uerus propheta, qui in Iudæa nobis apparuit, ut audistis, qui stans publice sola iussione faciebat cæcos uidere, surdos audire, fugabat dæmones, ægris sanitatem reddebat, & mortuis uitã. Cumq; nihil ei esset impossibile, etiam cogitationes hominum peruidebat, quod nulli est possibile nisi soli deo, hic adnũciauit regnum dei, cui nos de omnibus quæ dicebat, tanquam uero prophetæ credidimus, firmitatem fidei nostræ, nõ solum ex uerbis eius, sed & ex operibus adsumẽtes, quia & dicta legis, quæ ante multas generationes de præsentia eius exposuerãt, in ipso consignabantur, & imagines gestorũ Moysei, & ante ipsum patriarchæ Iacob, ipsius per omnia typum ferebant. Tempus quoq; aduentus eius, hoc est, ipsum in quo uenerat prædictum ab eis constat, & super omnia quod esset à gentibus expectandus sacris literis cõprehensum est, quæ in eo pariter uniuersa cõpleta sunt. Quod autem Iudæorum propheta prædixit eum à gentibus expectandũ, supra modum in eo fidem ueri confirmat. Si enim dixisset à Iudæis expectãdum nõ aliquid eximium prophetasse uideretur, quod à contribuli populo, & à propria gente speraretur is cuius aduentus ad salutem mũdi fuerat repromissus, uideretur enim magis consequentiæ ratio esse, ut hoc fieret, quàm magnificentia prophetalis. Nunc autem cũ prophetæ dicunt omnẽ illam spem quæ de salute mundi repromittitur, & nouitatẽ regni, quæ instituẽda per CHRISTVM est, atq; omnia quæ de eo indicantur, ad gentes esse transferẽda, iam nõ secundum consequentiam rerũ, sed incredibili quodã uaticinationis euentu magni-

Matth. 6. Mãmona quid significet.

Moyses & Iacob typũ Christi tulerunt.

m

C ficentia prophetica confirmatur. Iudæi nanq; ex initio adfore aliquando hũc
uirum, per quẽ cuncta repararentur ueriſſima traditione ſuſceperant, & quo-
tidie meditantes ac proſpicientes, quando eius fieret aduentus, ubi adeſſe eum
Inuidia Iudæorum erga Chriſtum. uiderunt, & ſigna ac prodigia, ſicut de eo ſcriptum fuerat, adimplentem, inui-
dia excæcati agnoſcere nequiuerũt præſentem, in cuius ſpe lætabantur abſen
tis, intelleximus tamen pauci nos qui ab eo electi ſumus. Hoc autẽ prouiden-
tia dei factũ eſt, ut agnitio boni huius etiam gentibus traderetur, & hi qui nun
quam de eo audierant, nec à prophetis didicerant, agnoſcerent eum. Illi uero
qui quotidianis meditationibus agnouerant, ignorarent. Ecce enim per uos
nunc qui præſentes eſtis, & deſideratis audire doctrinã fidei eius, & agnoſce-
re quis, & quomodo, & qualis ſit eius aduentus, ꝓphetica ueritas adimpletur.
Hoc eſt enim quod prædixerũt prophetæ, quia à uobis quærendus eſſet, qui
de eo nunquam audiſtis. Et ideo uidentes in uobis ipſis prophetica dicta com
pleri, huic uni recte creditis, hunc recte expectatis, de hoc recte inquiritis, ut
non ſolum expectetis eum, ſed & hæreditatem regni eius credentes conſequa
Ioannis 8. mini, ſecundũ quod ipſe dixit, quia unuſquiſq; illius ſit ſeruus, cui ſe ipſe ſubie-
cerit. Propterea ergo euigilate, & dominũ, deumq; noſtrũ uobis adſcribite,
dominũ qui & cœli ac terræ dominus eſt, & ad ipſius uos imaginem ac ſimili
Lucæ 6. tudinem reformate, ſicut ipſe uerus propheta docet, dicens: Eſtote miſericor-
des, ſicut & pater ueſter cœleſtis miſericors eſt, qui oriri facit ſolem ſuũ ſuper
D bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos. Hũc ergo imitamini, & hũc
Matth. 4. timete, ſicut mandatũ datur hominibus: Dominũ deum tuũ adorabis, & ipſi
ſoli ſeruies. Expedit enim uobis huic uni domino ſeruire, ut per ipſum cogno
ſcentes unum deum, à multis quos inutiliter timebatis, liberemini. Qui enim
creatorem omniũ non timet deum, ſed eos timet quos ipſe manibus ſuis fecit,
Colentes ſimulacra exanima ſunt ipſis ſtatuis ſtupidiores. quid niſi uano & inutili ſemetipſum obnoxium facit timori? uiliorem q; ſe &
abiectiorẽ reddit, quàm ſunt illa ipſa, quorũ timorem mente concepit. Quin
potius per bonitatem eius, qui uos inuitat, redite ad priorẽ nobilitatem ueſtrã,
& ex bonis actibus, quod ipſius creatoris ueſtri imaginem portetis, oſtendi-
te, ut ex contemplatione ſimilitudinis ipſius etiam filij eius eſſe credamini. Inci
pite ergo à ſenſibus ueſtris abijcere uanas idolorũ ſpecies, atq; inutiles & ina-
nes timores, ut ſimul etiam conditionẽ poſſitis iniquæ ſeruitutis effugere. Do
mini etenim ueſtri effecti ſunt illi, qui ne ſerui quidẽ utiles uobis eſſe potuiſ-
ſent. Quomodo enim ſimulacra exanima, uel ad ſeruitutem uobis eſſe potuiſ,
idonea, cum neq; audiant, neque uideant, neq; aliquid ſentiant? niſi quod ipſa
ſaltem materia ex qua facti ſunt, ſiue auri, ſiue argenti, uel etiam æris aut ligni,
cum poſſit uobis ad uſus neceſſarios prodeſſe, uos ex ea formando deos, ocio-
ſam per omnia eã atq; inutilẽ reddidiſtis. Nos ergo adnunciamus uobis uerũ
dei cultũ, ſimulq; monemus & hortamur cultores, ut per bonos actus imiten-
Similes erimus deo, ſi opera eius imitamur. tur eũ quem colũt, & ad imaginẽ ac ſimilitudinẽ eius, ut ſuperius diximus, re-
dire feſtinent. Velim autem dicerent mihi hi qui idola colunt, ſi optant ſimiles
fieri his quos colunt, uult'ne aliquis ueſtrũ ſic uidere, quomodo illi uident? & ſic

A ſic audire quomodo illi audiũt, ſic habere ſenſum quomodo illi habent? Ab-
ſit hoc ab unoquoq; audientiũ, hoc enim maledictũ potius & conuicium cre-
dendũ eſt homini, qui imaginem dei in ſe gerit, etiãſi ſimilitudinem perdidit.
Quales ergo dij habendi ſunt iſti, quos imitari execrabile ſit cultoribus ſuis,
quorum ſimilitudinem habere contumelia eſt? Quid ergo? ſoluite ſimulacra
inutilia, & facite uaſa utilia, ſoluite ocioſam pigramq; materiã, & facite huma-
no uſui apta miniſteria. Sed non ſinunt, inquit, leges humanæ. Bene, quia hu-
manæ leges, & non ipſorum uirtus. Quomodo ergo dij ſunt qui humanis legi
bus & non ſuis uiribus defenduntur? ſicq; & à furibus, canũ uigilijs, & clau *Dij gentium ocioſi.*
ſtrorum munitionibus conſeruantur, & hoc ſi fuerit argentea, uel aurea, uel
etiã ærea: nam lapidea & fictilia, ipſa ſui uilitate muniuntur, nemo emĩ lapideũ
aut fictilem deum furatur. Vnde miſerabiliores uidẽtur hi quibus precioſius
metallum pericula uiciniora conquirit; qui ergo furari poſſunt, qui ab homi
nibus cuſtodiri, qui conflari & appendi, & malleis cædi, iſti hominibus ſen-
ſum habentibus dij debent uideri? O in quantam miſeriam mortaliũ decidit
intelligentia. Nam ſi mortuos tiñẽre ſummæ ſtultitiæ ducitur, quid iudice-
mus de his qui deterius aliquid quàm ſunt mortui timent? Iſta enim ſimula-
cra nec in mortuorũ numero habenda ſunt, quia nunquam uixerunt, præſe-
renda ſunt eis etiam ſepulchra mortuorũ, quoniam licet nunc mortui ſunt, ha
buerunt autem aliquando uitam. Iſti autem quos colitis, nec eam quidẽ, quæ
eſt omnibus teterrima, ranarũ ac bubonũ uitã aliquando geſſerunt. Sed quid *Ranæ præferendæ dijs gentilium.*
B opus eſt de his plura memorare, cum ſufficiat dicere ei qui adorat ea: Non uí-
des quia quem adoras non uidet? audi, quia quem adoras, nõ audit? & intel-
lige, quia non intelligit? opus enim mortalis manus eſt, & neceſſario ſenſu ca
ret. Tu ergo adoras inſenſibilem, cum unuſquiſq; habens ſenſum, nec ea quidẽ
credat adoranda quæ à deo facta ſunt, & habent ſenſum, id eſt ſolem, & lunã,
uel ſtellas, omniaq; quæ in cœlo ſunt, & ſuper terram. Iuſtum enim putant,
non ea quæ pro mundi miniſterio facta ſunt, ſed ipſorũ, & mundi totius crea-
torem debere uenerari: gaudent enim etiam hæc, cum ille adoratur & coli-
tur, nec libenter accipiunt, ut honor creatoris creaturæ deferatur. Exceptus *Honor creatoris non debet creaturæ deferri.*
enim eſt dei ſolius cultus, qui ſolus increatus eſt, omnia autem cætera factura
eius ſunt. Sicut ergo proprium eſt eius qui ſolus non eſt factus deum eſſe, ita
omne quod factum eſt, deus uere non eſt. Ante omnia ergo intelligere debe-
tis deceptionem ſerpentis antiqui, & callidas eius ſuggeſtiones, qui quaſi per
prudentiã decipit uos, & uelut ratione quadã ſerpit per ſenſus ueſtros, atque
ab ipſo uertice incipiens, per interiores dilabitur medullas, lucrũ magnũ com
putans deceptionẽ ueſtrã. Interſerit ergo ſenſibus ueſtris opiniones quorũ- *Peccata noſtra ſolatio ſunt dæmonibus.*
cunq; deorũ, tantũ ut uos ab unius dei reuocet fide, ſciens peccatũ ueſtrũ, ſuũ
eſſe ſolatiũ. Ille enim pro nequitia ſua, ab initio terrã edere condemnatus eſt, *Quare ſerpẽs cõdemnatus ſit terram comedere.*
propter eũ quem de terra adſumptũ, iterũ reſolui fecit in terrã, uſq; ad tempus
quo animæ ueſtræ per ignem traductæ reparentur, ſicut aliãs de hoc plenius
edocebimus. Ex ipſo ergo ſunt omnes errores & ambiguitates, quibus ab

C unius dei fide & credulitate conturbamini. Et primo omnium subiecit cogita-
tionibus hominum, ut ne audiant uerba ueritatis, per quæ malorum ignoran
tiam fugent. Et hoc facit quasi occasione alterius scientiæ, adscuerans eis illam
opinionem qua utuntur plurimi, ut putent se reos futuros nō esse, si in ignorā-
tia fuerint, nec reddituros esse rationem pro his quæ non audierint, & ideo à
uerbo declinare eos suadet auditum. Sed accipite cōtra hæc, ipsa per semet-
ipsam ignorantia, ualidissimum uenenum est, quod sufficiat animam, nulla
extrinsecus quæsita adiectione, perimere. Et ideo nemo est qui ignorans, per
Ignorantia nō excusabit in die iudicij. hoc quod ignorat euadat, sed certū est quod intereat. Naturaliter enim pecca
torum uis interimit peccatorem. Sed quoniam iudicium rationabile erit, tam
ignorantiæ, quàm uniuscuiusq; peccati causſa & origo requiretur. Is ergo qui
scire noluit, quomodo possit uenire ad uitam? sed maluit ignorare, ne per hoc
reus fieri uideretur, ex hoc ipso iam quasi qui scierit & habuerit scientiam, iudi
catur. Agnouit enim quid esset quod nolebat audire, & nihil ei cōferet ad ex-
cusationem serpentis artificio quæsita callidítas, cū eo enim erit ei ratio quem
non latet cor. Vt autem scias quia ignorantia per semetipsam generat interitū,
anima cū discesserit à corpore, si talis exeat quæ ignoret eum à quo creata est,
à quo in hoc mundo omnia quæ usibus suis erant necessaria, consequuta est,
tanquā ingrata & infidelis à regni eius luce proiicitur. Subiicit iterū nequis-
simus serpens aliam hominibus opinionem, quam plures uestrū proferre so-
lent. Vnum esse & nos dicimus deum, qui est omniū dominus, sed & isti, in-
D quiūt, dij sunt. Sicut em̄ unus est Cæsar, & habet sub se multos iudices, uerbi
gratia præfectos, consules, tribunos, & cæteras potestates, simili arbitramur
modo, cum unus sit maior omniū deus, etiam istos ad similitudinem earum,
quas diximus, potestatū ordinatos esse in hoc mundo deos, illi quidem maio-
ri subiectos, nos tamen, & quæ in hoc mundo sunt, dispensantes. *Audite ergo*
ad hæc, quomodo in his ipsis quæ ad deceptionem proponitis, ueritatis ratio-
Loqui de deo per comparationes humanas nefas est. nibus confutemini. Dicitis quia locū Cæsaris teneat deus, iudicum uero eius
& potestatum speciem seruent hi qui dicuntur dij: seruate ergo, ut proposui-
stis exemplū Cæsaris, & scitote quia sicut nulli ex iudicibus, uel administrato-
ribus Cæsaris, id est præfectis, uel proconsulibus, uel ducibus, uel tribunis, fas
est Cæsaris nomen imponi, alioquin & ille qui susceperit, & illi qui detulerint,
pariter interibunt. Ita & de hoc debetis aduertere, quod si quis nomen dei ali-
cui quàm præter ipsum imposuerit, & ille receperit, unum eundemq; sortien-
tur interitum, multo deteriore sorte quàm ministri Cæsaris. Hic enim qui de
linquit in Cæsarem, interitum susciepiet temporalem: qui uero in unum, qui so
lus & uerus est deus delinquit, in seculū luet pœnas, & merito, ut qui nomen
quod est unicū, iniuriosa conditione uiolauerit. Quamuis hoc ipsum DEVS
Deus quale nomen. non nomen sit dei, sed hominibus interim uocabulū istud quasi pro nomine
eius concessum est, quod tamen, ut dixi, cum contumelioſe tractatur, ad ueri
eius nominis refertur iniuriā. Denicq ueteres Aegyptiorū qui de cœlesti cur-
su, & astrorū natura rationem sibi uisi sunt reperisse, obsidente sensus eorum
dæmone,

A dæmone, omnibus nihilominus contumelijs nomen incōmunicabile subiece
rūt. Nam alij eorū bouem, qui Apis dicitur colendū tradidere, alij Hircū, alij *Apis*
Gattas, nonnulli Ibin, quidā Serpentē. Piscem quoq;, & Cœpas, & Cloācas, *Hircus*
Crepitus uentris, pro numinibus habendos esse docuerunt, & alia innumera- *Gattæ*
bilia, quæ pudet etiam nominare. Hæc dicente PETRO, riserunt omnes qui *Ibis*
audiebamus. Et PETRVS: Ridetis, inquit, uos aliorū dedecora, quia longa *Serpens*
cōsuetudine propria nō uidetis. Nam Aegyptiorū quidem stultitiam meri- *Piscis*
to ridetis, qui muta animalia, ipsi cum sint rationabiles, colunt. Audite tamen *Cæpe*
quomodo & illi uos irrideant, aiunt enim: Nos uiuentia colimus animalia, *Cloacæ*
licet moritura, uos uero quæ nunquam omnino uixere, hæc colitis, & adora- *Crepitus uen-*
tis. Addunt præterea etiam illud, figuras esse, & allegorias uirtutum quarun- *tris.*
dam, quibus adiutricibus regatur hominum genus, sed pudoris perfugio hæc *Animalia quæ*
& nonnulla his similia connectentes, errorem suum uelare nituntur, sed non *sint uirtutum*
est nunc tempus Aegyptijs respondere, & derelicta cura præsentiū, absentiū *symbola me-*
medicari languores. Certum nanque indicium est, uos ab huiusmodi ægri- *lius est colere*
tudine haberi alienos, qui eam non doluistis ut propriam, sed risistis ut alienā. *quàm statuas*
Sed redeamus ad uos, quibus placet haberi deum ut Cæsarem, deos autem ut *examinas.*
ministros, & procuratores Cæsaris, sequimini me attentius, & modo uobis
ostendam latebras serpentis, in argumenti huius curuis anfractibus colloca-
tas. Certum apud omnes esse debet, & indubitatum de deo, quia à nullo factus
est, sed ipse fecit uniuersa, nihil ex facturis suis posse coæquari, neque enim
B ita quis irrationalis inueniri potest, qui putet quod conferri possit factura
factori. Si ergo humana mens non solū ratione, sed & naturali quodam mo-
tu, recte hanc opinionem tenet, illud dici deum, cui conferri aut exæquari ni-
hil potest, sed quod cunctis emineat, & cuncta repellat. Quomodo nomen il-
lud quod super omnia esse creditur, recte his creditur dari, quos ad ministe-
rium & procurationem humanæ uitæ putatis esse dispositos? Sed & illud ad-
demus, mundus hic sine dubio factus est, & est corruptibilis, sicut etiam post-
modum latius ostendemus, interim & factum eum & corruptibilem constat.
Si ergo mundus deus dici non potest, & recte non potest, quia corruptibilis
est, quomodo partes mundi dei nomen accipient? quod enim totus non po-
test esse mundus, multo magis non erit pars eius. Igitur si redeamus ad exem-
plum Cæsaris, uidete quàm longe erretis, Cæsari eiusdem licet naturæ homi-
nem cuius ipse est, conferri tamen neminē licet deo, qui hoc ipso quod à nul-
lo factus, sed ipse fecit omnia, cuncta supereminet, cōferri debere aliquem cre-
ditis. Sed Cæsaris quidem nomē nulli alij audetis imponere, quia reum suum
statim punit, dei uero audetis, quia reum suum punire propter pœniten-
tiam differt. Per alios item serpens ille proferre uerba huiuscemodi solet.
Nos ad honorem inuisibilis dei imagines uisibiles adoramus, quod certissime
falsum est. Si enim uere uelitis dei imaginem colere, homini bene facientes, ue- *Vere colere*
ram in eo dei imaginem coleretis. In omni enim homine est imago dei, non in *imaginē dei est*
omnibus uero similitudo, sed ubi benigna anima est, & mens pura. Si ergo HOMINI
benefacere.

C uere uultis honorare imaginem dei, nos uobis quod uerũ eſt aperimus, ut hõmini qui ad imaginem dei factus eſt bene faciatis, honorem & reuerentiã deferatis, eſurienti cibum, ſitienti poculũ, nudo indumẽtum, ægro miniſterium, peregrino hoſpitiũ, & in carcere poſito neceſſaria miniſtretis, & hoc eſt qd uere deo delatum reputabitur. Hæc autem in tantũ ad honorem dei imaginis cædunt, ut qui iſta non fecerit, cõtumeliam imagini diuinæ intuliſſe credatur. Quis ergo iſte honor dei eſt, per lapideas & ligneas formas diſcurrere, & inanes atq; exanimes figuras, tanquam numina uenerari, & hominem in quo uere imago dei eſt ſpernere? imò potius certi eſtote, quod qui homicidium facit, aut adulterium, & quicquid in hominũ pœnam, uel iniuriam geritur, in his omnibus dei imago uiolatur. Magna enim impietas in deum eſt, lædere hominem: omne ergo quod ipſe pati non uis, cum facis alĳ, imaginem dei iniquis mœroribus fœdas. Intelligite ergo, quia latentis intrinſecus ſerpentis eſt iſta ſuggeſtio, quæ perſuadet pios uos uideri poſſe, cum inſenſibilia colitis, & non uideri impios, cũ ſenſibiles & rationabiles lædi tis. Sed ad hæc alio nobis ſerpens ore reſpondet, & dicit, ſi nolebat hæc eſſe deus, utiq; non erant. Nondũ uobis dico, quomodo ad uniuſcuiuſq; mentis probationẽ, in hoc mũdo permittuntur eſſe multa contraria, ſed illud eſt quod nunc interim conuenit dici, ſi ſecundũ uos omne quod adorandum erat, eſſe non debuit, nihil penè futurum erat in hoc mundo. Quid enim eſt quod reliquiſtis, quod non adoratis, ſolem, lunam, ſtellas, aquam, terram, montes, arbores, lapides, homines? nihil

D horum eſt quod non adoraſtis. Oportuit ergo, iuxta uocem ueſtram, nihil horum fieri à deo, ne haberetis quod poſſetis adorare, ſed ne homines quidem ipſos eſſe oportuit, qui adorarent. Vere hoc eſt quod deſiderat ille qui intra uos latet ſerpens, nulli ueſtrum parcit, nullum uult effugere de interitu, ſed nõ ita erit. Audite enim, quia non delinquit illud quod adoratur, ſed ille qui adorat. Iuſtum nanq; eſt apud deum iudiciũ, & aliter iniuriam patientem iudicat, aliter inferẽtem. Sed dicis, oportebat ergo eos qui adorãt, quod nõ licet adorari, ſtatim perimi à deo, ne & alius hoc faceret. Sed nónne es tu prudentior deo ut ei cõſilia ſuggeras? ſcit ille quid faciat. Omnibus etenim in ignorantia poſitis patientiã præſtat, quia miſericors & pius eſt, & præuidet, quia ex impĳs multi efficiuntur pĳ, & ex ipſis qui impura figmenta, & pollutas imagines uenerantur, nonnulli conuerſi ad deum, & reuocantes ſe à peccatis, & agentes bona opera, perueniũt ad ſalutem. Sed debuimus, inquit, omnino nec ad cogitationem iſtam uenire, ut hæc faceremus. Ignoratis quid eſt libertas arbitrĳ, & lætet uos quia ille uere bonus eſt, qui ſuo propoſito bonus eſt? Qui autem neceſſitate retinetur in bono, bonus non poteſt dici, quia non eſt ſuum quod eſt. Quia ergo in unoquoq; libertas eſt in electione bonorum uel malorum, ipſe ſibi uel præmia, uel interitum quærit. Imò, inquit, quicquid cogitamus, deus nobis adducit ad mẽtem. Quid agitis ô homines? blaſphematis: ſi enim omne quod cogitamus ipſe nobis adducit ad mentem, ipſe ergo nobis cogitationes adulterĳ ſuggerit, & auaritiæ, & blaſphemiæ, omniſq; luxuriæ? Deſinite quæſo

Fuiſſe ergo Chriſtianus legem hanc præcipuã, teſtatur Aelius Lamp. Quod tibi non uis fieri, alteri ne feceris.

Quis conſiliarius eius fuit? Ro. 11.

Deus malorũ non eſt autor.

A quæſo ab huiuſmodi blaſphemĳs, & qui ſit deo dignus honor intelligite. Nec dicatis, ut ſolent quidam ueſtrũ, quia deus mortalium honore non indiget. Ille quidem uere nullius indiget, ſed uos debetis agnoſcere, quia uobis prodeſt honor, quẽ deo defertis. Quid enim tam execrabile, quàm ſi gratiã referre neſciat homo proprio cõditori? Sed melius, inquit, facimus nos, qui & ipſi, & omnibus cum ipſo gratias agimus. In hoc ſubuerſionem ſalutis ueſtræ nõ intelligitis? Tale eſt enim hoc, quale ſi quis æger ad medelam ſui, medicũ pariter & uenenarios inuitet, cum illi nocere quidem poſſint, curare non poſſint, uerus aũt medicus, uenenis illorum recuſet ſua medicamenta miſcere, ne aut pernicies bono, aut ſanitas nocentibus adſcribatur. Dicis ergo, indignatur, aut inuidet deus ſi cũ ipſe benefaciat, alĳs gratiæ referantur. Etiamſi non indignetur, non uult tamen erroris autor exiſtere, ut ſui operis beneficio inani ídolo fides detur. Quid certe tam impium, tam ingratum, quàm à deo beneficiũ conſequi, & reddere lignis ac lapidibus gratiam? Propter quod expergiſcimini, & intelligite ſalutem ueſtram, deus enim nullius indiget, neque aliquid requirit, neq; in aliquo lædítur, ſed nos ſumus qui aut iuuamur, aut lædimur in eo quo grati, aut ingrati ſumus. Nam deo quid confertur ex laudibus noſtris? aut quid aufertur ex blaſphemĳs? niſi qd deus animam ſibi gratias agentem, proximã ſibi & familiarẽ facit, ingratã uero, malus poſſidet dæmon. Sed & illud ſcire uos uolo, quod aduerſum huiuſmodi animas, non ipſe deus per ſe ultionẽ profert,

B ſed uniuerſa creatura eius inſurgit, & pœnas de impĳs ſumit: & quamuis in præſenti ſeculo dei bonitas æqualiter pĳs & impĳs, mũdi lucem ac terræ miniſteria largiatur, tamẽ non ablq; dolore ſui lucem ſol impĳs præbet, ceteraq; elementa exhibent ſeruitutem. Deniq; interdum etiam cõtra bonitatem conditoris, fatigata ſceleribus impiorum ſuncuntur elementa, & inde eſt quod aut terræ fructus corrũpitur, aut aëris temperies temeratur, aut ſupra modum ardor ſolis incenditur, uel imbriũ, ac frigorũ uis immenſa diffunditur. Inde lues & fames, & mortis facies diuerſa percurrit, feſtinat eã creatura in impios mouere uindictam. Dei tamẽ bonitas reprimit ea, & ab indignatione impiorum refrenat, ac ſuæ miſericordiæ obedire cogit, magis quàm peccatis hominũ & ſceleribus inflammari, expectat enim patientia dei, dum in hoc corpore ſunt, hominũ conuerſionem. Quod ſi qui ad exitum uitæ in impietate perſtiterint, tum iam diſcedens anima quæ immortalis eſt, pro impietatis ſuæ perſeucrantia luet pœnas. Immortales nãq; ſunt etiam impiorũ animæ, quas ipſi fortaſſe uelint pariter cum corporibus ſuis finiri, ſed non ita eſt, perfert eã ignis æterni ſine fine ſupplicia, & ad perniciem ſui naturã non habet moriendi. Sed fortaſſe dicetis mihi, terres nos PETRE. Et quomodo uobis dicemus quæ in re ſunt? nunquid tacentes adnũciare poſſumus ueritatem? quæ ſunt, aliter quàm ſunt proferre neſcimus? Quod ſi taceamus, cauſſam uobis pernitioſæ ignorãtiæ nos dabimus, & ſatisfaciemus latenti intra uos, & obſidenti ſenſus ueſtros ſerpenti, qui hæc uobis callide ſuggerit, ut ſemper uos inimicos faciat deo. Sed nos ad hoc miſſi ſumus, ut prodamus uobis latebras eius, & abſoluẽtes inimi-

Quomodo deus noſtro honorẽ indigeat.

Nihil ingratius quàm gratiam ligno habere, quam debebas deo.

Creaturæ ſe ab impĳs ulciſcuntur.

Epiſcopis non eſt tacendum.

C citias,reconciliemus uos deo,ut ad ipſum conuertamini,& placeatis ei in ope-
ribus bonis. Inimicitiæ nanq; ſunt homini ad deum, inrationabilis & impius
ſenſus,prauumq; propoſitum, maxime cum uidetur ſibi ſcire aliquid,& eſt in
Amicitiam cũ deo quomodo adipiſcamur. ignorantia. Vbi autem abiectis his,eadẽ uobis placere cœperint,quæ deo pla-
cent,& eadem diſplicere uobis,atq; ea cœperitis uelle,quæ uult deus,tunc ue-
re amici eius dicemini. Sed fortaſſis aliqui ex uobis dicent: nihil curæ eſt deo
de rebus humanis,& cuius ne ad notitiam quidem poſſumus peruenire,quo-
modo ad amicitias peruenietis? Quod deus curam gerat humanarũ rerum,
ipſius mundi gubernatio teſtis eſt,cui ſol quotidie deſeruit, cui imbres mini-
ſtrant,cui fontes, flumina,uentiq;,& omnia famulantur elemẽta,quæ quanto
Prouidentia diuina cognoſcitur ex rerũ ordine. potiora ab hominibus uidentur,tanto curam dei eſſe erga homines indicant.
Niſi enim poteſtate excelſi,nunquam potiora inferioribus miniſtrarent:& per
hoc non ſolum curam deus erga homines, ſed & grandem quendam habere
docetur affectũ,quorũ miniſterio tam præclara mancipauit elementa. Quod
Dictum eſt hoc de Helia, de quo 3. Regũ. autem etiam ad amicitias dei perueniãt homines,exemplo nobis ſunt hi quo-
rum precibus tantum indulſit, ut clauderet imbribus cœlum cum uellent,&
rurſum cum peterent, relaxaret, & multa alia uoluntatem ſuam facientibus,
præſtitit, quæ nõ niſi amiciſſimis præſtarentur. Sed dices,quid enim lædítur
deus ſi & iſta colantur à nobis? Si quis ueſtrum honorem patri debitũ,à quo
plurima beneficia conſequutus eſt, alij deferat, & alienum atque extraneum,
D quaſi patrem colat, non tibi uidetur impius exiſtere in patrem, & exhære-
datione digniſſimus? Alij dicunt, impium eſt ſi non colamus ea quæ nobis
tradita ſunt à patribus noſtris, & religionem præuaricamur à maioribus da-
tam. Hac ratione ſi cuius pater latro fuit, aut ſi cuius leno,à patribus ſibi tradi-
Maiorum inſtituta ſunt imitãda,ſi Chriſto non repugnẽt. tam conſuetudinem mutare non debet,nec ad meliorem uiam à paternis cr-
roribus reuocari,& impiũ ducitur,ſi quis non cum parentibus peccet,aut cũ
ipſis impius perſeueret. Alij dicũt,nõ debemus moleſti eſſe deo,& ipſum ſem-
per aut miſeriarũ querelis, aut petitionũ noſtrarum neceſſitatibus onerare.
Quàm ſtulta & abſq; omni ſale reſponſio,moleſtũ deo putas,ſi ei pro benefi-
cijs ſuis gratias agas? cui moleſtum non putas,ſi pro ipſius muneribus,lignis
& lapidibus gratias referas? Et quomodo,cum forte imber longa ſerenitate
ſuſpenditur, omnes ad cœlum oculos tendimus,& ab omnipotente deo plu-
uiarum munera flagitamus, omnesq; cum paruulis ad deũ fuſis precibus,mi-
ſerationes ipſius exoramus? Sed reuera ingratæ animæ cũ impetrauerint,cito
obliuiſcuntur, collectis enim meſſibus aut uindemijs, continuo ad ſurda &
muta ſimulacra primitias frugũ deferunt,& pro his quæ deus cõceſſit,in tem-
plis aut lucis uota perſoluunt,& ibi ſacrificia dæmonijs offerunt, atq; accepta
gratia,permutant gratiæ largitorem. Sed quidam dicunt, hæc lætitiæ gratia,
Feſti dies gentilium. & ad releuandos animos inſtituta,& ad hoc inuẽta,ut humana mens aliquan-
tulum curis & mœroribus relaxetur. Videte quomodo ipſi accuſatores eſtis
eorũ quæ geritis,ſi hæc leuandi mœroris & lætitiæ capiendæ cauſſa reperta
ſunt,quomodo in lucis & ſyluis inuocationes dæmonum fiunt? quomodo in-
ſani

A ſani rotatus hominũ,ſectionesq; membrorũ,& abſciſiones uerendorũ? quo-
modo in his furor rabidus concipitur? quomodo inuitatur inſania? quomodo
mulieres ſparſis crinibus furibundæ iactantur? unde ſtridor & fremitus den-
tium? unde mugitus cordis & uiſcerum,& omnia illa quæ uel ſimulata,uel etiã
miniſterio dæmonum compaginata,ad terrorem ſtultorum, & ignorantium
hominum proferuntur? hæc leuandi animi gratia fiunt,an potius opprimen-
di? Nondum ſentitis neq; intelligitis,latentis intra uos ſerpentis hæc eſſe conſi
lia? qui uos per inrationabiles errorũ ſuggeſtiones, à ratione ueritatis abdu-
cit? ut uos libidinis & cõcupiſcentiæ,ac totius dedecoris ſeruos teneat ac mini
ſtros. Sed ego clara uos omnes prædicationis uoce conteſtor,quod è contra-
rio religio dei ad ſobrietatẽ uos reuocat & pudicitiam,à luxuria ac furore iu- *Vera religio dei in quibus ſita.*
bet eſſe continentes,& per patientiam ac manſuetudinem,reſecare lapſus ira-
cundiæ,proprijs eſſe cõtentos, & uirtute parſimoniæ,ne egeſtate quidẽ com
pulſos aliena diripere,ſed in omnibus ſeruare iuſtitiã. Ab idolorũ uos immo-
latione penitus remouere: per hæc enim inuitatis dæmones ad uoſmetipſos,
& introëundi eis aditum ſponte præbetis, & ex hoc iam uel furoris cauſſas,
uel inliciti amoris accipitis. Hinc omnis impietatis origo deſcẽdit,hinc homi-
cidia,adulteria,furta,& ſeminarium malorũ omnium flagitiorumq; concipi-
tur,dum profanis libaminibus & odoribus indulgetis,ac locum dominandi
in uos,& ius quodammodo obtinendi malignis ſpiritibus datis. Ingreſſi enim
ſenſus ueſtros,quid niſi quæ libidinis,quæ iniuſtitiæ,quæ crudelitatis ſunt ope
rentur, & ad omnia uos quibus ipſi delectantur, ſubigant obedire? permit-
B tente reuera hoc deo pati uos ab eis iuſto quodam iudicio, ut ex ipſo dede-
core actuũ ſenſuumq; ueſtrorũ, intelligatis quàm indignum ſit dæmonibus,
& nõ deo eſſe ſubiectos. Hinc & ad indecoros, & fœdos actus per amicitias
dæmonũ peruenitur. Hinc uſq; ad ipſius uitæ pernitiem,uel per flammã libi-
dinis accenditur,uel per iracundiæ rabiem,aut nimietatẽ triſtitiæ peruenitur,
ut ſæpe notum eſt, etiã manus ſibi intuliſſe nõnullos,quod, ut diximus, iuſta
quadam dei ſententia fieri ab his non prohibetur, ut & quibus ſe ſubdiderint
intelligant,& quem deſeruerint recognoſcant. Sed dicet aliquis,paſſiones iſtæ
interdum accidunt etiam his qui deũ colunt. Nõ eſt uerum,etenim nos illum
dei dicamus eſſe cultorem,qui uoluntatem dei facit, & legis præcepta cuſto-
dit. Apud deum enim, non ille qui apud homines Iudæus dicitur, Iudæus *Rom.10.*
eſt: neq; qui gentilis uocatur,ille gentilis eſt,ſed qui deo credens legem imple
uerit,ac uoluntatem eius fecerit, etiamſi non ſit circumciſus. Verus dei cultor
eſt is, qui non ſolũ ipſe à paſſionibus liber eſt,uerũ & alios ab eis liberos red- *Verus dei cultor, per fidem omnia poteſt.*
dit,etiamſi ſint ita graues, ut montibus coæquentur,per fidem qua credit deo,
transfert eas,ſed & montes uere cũ arboribus ſuis,ſi neceſſe ſit,per fidẽ tranſ-
fert. Qui autem uidetur quidem colere deum,ſed neq; fide plena, neq; operi-
bus mandatorũ munitur,ſed eſt peccator,pro peccatis locum dedit in ſemet-
ipſo paſſionibus,quæ ad pœnam peccantiũ cõſtitutæ ſunt à deo, ut ab eis per
inlata ſupplicia,exigãt debita peccatorũ,& purgatiores eos ad iudicium illud

C omnium generale perducant, si tamen castigationem eorum nõ deserat fides.
Infideliũ dãnatio in hoc seculo incipit. Nam infidelium castigatio in præsenti uita indiciũ est, quo alieni existere incipiunt à futuris bonis: deũ uero colentiũ castigatio, cũ pro peccatis quæ acciderint eis infertur, cõmissi ab eis exigit debitum: ut præuenientes iudicium, in præsenti seculo peccati debitũ soluant, & liberentur uel ex parte media ab æternis, quæ illic præparatæ sunt, pœnis. Sed hæc ita esse nõ recipit, qui non credit futurũ esse iudicium dei, & ob hoc præsentis seculi uoluptatibus obligatus, ab æternis excluditur bonis. Et ideo nos non negligimus prædicare uobis, quæ saluti uestræ scimus esse necessaria, & qui sit uerus dei cultus ostendere, ut credentes deo, per opera bona possitis unà nobiscũ futuri seculi hæredes existere. Quod si nondum apud uos certum est, uera esse quæ dicimus, interim pro hoc primo nõ debetis ægre accipere & infesti esse, quia quæ putamus bona, hæc uobis adnunciamus, & quod uobis salutare esse credimus, hoc etiam uobis conferre non inuidemus, omni, ut dixi, studio laborãtes, quo cohæredes uos bonorum, quæ ipsi nobis euentura credimus, habeamus. Vtrum aũt pro
D certo uera sint quæ adnunciamus uobis, nõ aliter scire poteritis, nisi ut obedientes his quæ mandantur, ipso rerum exitu, & beatitudinis certissimo fine doceamini. Et ideo etiãsi latens intrinsecus serpẽs, sensus uestros mille depraua-
di artibus occupet, & impedimenta mille subijciat, quibus à salutari doctrina uestrum declinet auditũ, eò magis obsistere ei debetis, & spretis eius suggestionibus ad audiendum à nobis uerbũ, susciendamq; doctrinã frequẽtius con-
uenire, quia nemo potest discere aliquid qui nõ docetur. Cumq; hæc dixisset, iussit sibi eos qui languoribus, uel dæmonibus urgebantur, offerri. Et impositis eis manus cum oratione, atq; ita turbas dimisit, admonens, ut ad audiendũ uerbum, diebus quibus inibidem moraturus esset, frequentarẽt. Ideo ubi turbæ abscessere, PETRVS aquis quæ in horto fluebant corpus diluens, unà cũ cæteris uolẽtibus, humi sterni iussit sub arbore quadam, cuius umbra erat pluuia, & recumbere nos secundũ ordinem apud Cæsaream statutũ præcepit.
Atq; ita cibo sumpto, Hebræorũ ritu gratias agens deo, quia adhuc aliquantulũ diei supererat, iubet nos de quibus uelimus percontari.
Cũq; essemus omnes cũ eo uiginti, unicuiq; de quo quærere uoluit explanauit, quorum singula quæq; libellis comprehensa tibi ante iam misi. Vespere autem iam facto ingressi hospitium cum ipso, suis quiq; locis requieuimus.

Libelli isti non extant.

LIBRI QVINTI FINIS.

RECOGNITIONVM
DIVI CLEMENTIS AD IACOBVM FRAtrem Domini, LIBER SEXTVS, Rufino Torano Aquileiense interprete.

A BI uero rarescentibus tenebris primum dies cœpit proferre crepusculum, PETRVS orationis gratia hortum ingressus, exinde egrediens atque ingrediens, uelut excusare nobis uidebatur, quod tardius solito euigilans uenisset ad nos, aiebat ergo: Vbi ueris tempus longiorem fecerit diem, necesse est ut nox breuior fiat, si quis ergo studiorum caussa noctis aliquid occupare desiderat, non in omni tempore easdem horas obseruare debet ad uigilandum, sed eadem temporis spatia, siue breuior, siue longior sit nox dormiendo consumere, & curare magnopere, ne præsumens ex his spatijs quæ habere ad studendũ solet, addat somno, & uigilandi tempus imminuat. Obseruandum nãq; & illud est, ne forte si nondum decoctis cibis interrũpantur somni, indigestum corpus adgrauet mentẽ, & crudos adhuc exhalans spiritus, interiorem sensum cõfusum reddat ac turbidũ. Rectũ ergo est, ut competenti etiam pars ista quiete foueatur, quo possit sufficienter his, quæ sibi debentur, corpus expletis, iustum in reliquis menti exhibere ministeriũ. Et cum hæc dixisset, plurimis iam consueto in horti loco ad audiendum congregatis, præcessit PETRVS, & salutatis ex more turbis, dicere hoc modo cœpit. Quoniamquidem sicut terra cultore neglecta, spinas & tribulos necessario produ-
B cit, ita sensus uester longi temporis incuria, multas & noxias opiniones rerum, & intelligentias falsæ scientiæ germinauit. Opus est nunc multa diligentia ad excolendum rus mentis uestræ, ut id sermo ueritatis, qui est uerus & diligens cordis colonus, adsiduis excolat disciplinis. Vestrũ ergo est præbere ei obedientiam, & occupationes ac solicitudines superfluas amputare, ne bonũ uerbi semen enecet noxium germen. Potest enim fieri, ut multi temporis negligentiam, breuis & adsidua reparet diligentia, incertũ nanq; est uniuscuiusq; uitæ tempus, & ideo festinandũ est ad salutem, ne forte cunctantẽ mors repentina præueniat. Et ob hoc acrius intendendũ est, ut dũ est temporis spatiũ, collecta malæ consuetudinis uicia resecẽtur. Quod nõ aliter facere poteritis, nisi ut iratscamini quodãmodo aduersum uosmetipsos, pro his quæ inutiliter gessistis ac turpiter. Hæc enim est iusta & necessaria iracundia, qua unusquisq; in his quibus errauit & perperam gessit, indignatur, & semetipsum incusat, ex qua

Indigestio uitanda.

Concio Petri.

Euangeliũ colonus cordis nostri est.

C indignatione accenditur in nobis ignis quidam, qui uelut agro ſterili immiſ-
ſus, conſumptis & excoctis radicibus peſſimæ uoluptatis, bono ſemini uer-
bi dei fœcundiorem cordis præparat glebam. Puto autem quod ſatis dignas
habeatis cauſſas iracundiæ, ex quibus iuſtiſſimus ignis iſte coäleſcat, ſi con-
ſideretis in quantos uos errores deduxit ignorantiæ malũ, quantosq; lapſus,
& quanta præcipitia ad peccandũ dedit, à quantis uos bonis abſtraxit, & in
quæ præcipitauit mala, & quod eſt ſuper omnia grauius, quod uos in futuro
ſeculo æternis pœnis obnoxios fecit. Nónne pro his omnibus, ubi uobis ueri
tatis lumen obfulſit, ignis iuſtiſſimæ indignationis accenditur, & iracundiæ
deo placitæ intra uos conſurgit incendiũ? quo conſummatur, & radicitus inte
reat omne germen, ſi quod forte intra uos malæ concupiſcentiæ pullulauit.
Vnde & ipſe qui miſit nos, cum ueniſſet, & omnem mundũ uidiſſet ad malitiã
declinaſſe, nõ continuo pacem ei in erroribus poſito dedit, ne eum confirma-
ret in malis, ſed ignorantiæ eius ruinis ſcientiam ueritatis oppoſuit. Vt ſi forte
reſipiſcerent, & lumen ueritatis aſpicerent, deceptos ſe, & in præcipitia erroris
abſtractos merito dolerent, & iracundiæ ſalutaris ignem aduerſum deceptri-
cem ſui cõciperent ignorantiam. Ob hoc itaq; dicebat: Ignem ueni mittere in
terram, & quem uolo ut accendatur. Eſt ergo pugna quædam, quæ gerenda
nobis eſt in hac uita, ſermo enim ueritatis & ſcientiæ, neceſſario ſeparat homi-
nes ab errore & ignorantia, ſicut ſæpe uidimus putrefactas & emortuas cor-
poris carnes, à connexione uiuentiũ membrorũ ferro ſecante ſeparari. Tale
D ergo aliquid eſt quod agit ueritatis agnitio: neceſſe eſt enim, ut ſalutis cauſſa
filius, uerbi gratia qui ſermonem receperit ueritatis, à parentibus ſeparetur in-
credulis: aut rurſum, pater ſeparetur à filio, aut filia à matre. Et hoc modo inter
propinquos & cõſanguineos credentes, atq; incredulos, ſcientiæ & ignoran-
tiæ, ueritatisq; & erroris pugna conſurgit. Et ob hoc iterũ dicebat qui nos mi-
ſit: Non ueni pacem mittere in terrã, ſed gladiũ. Quod ſi dicit aliquis, & quo-
modo iuſtũ uidetur ſeparari à parentibus? Audi quomodo, quia ſi cum ipſis
in errore permaneant, neque illis proderunt, & ipſi cũ illis pariter interibũt.
Iuſtum igitur & ualde iuſtum eſt, ſeparari eum qui ſaluari uult, ab eo qui non
uult. Sed & illud aduerte, quia nõ ex illis qui rectius intelligunt, uenit iſta ſepa-
ratio, illi em̃ uolũt eſſe, pariter & prodeſſe eis, & docere meliora. Sed eſt iſtud
proprium ignorantiæ uicium, ut confutantem ſe ueritatis lucem non ferat ha-
bere de proximo, & ideo ex illis iſta naſcitur ſeparatio. Nã qui ſcientiã uerita
tis accipiunt, quia bonitatis plena eſt, tanquã à bono deo datam, cupiũt eam,
ſi fieri poteſt, cum omnibus habere cõmunem, etiam cũ his qui oderũt eos &
perſequuntur, ſciunt enim, quia peccati ipſorum cauſſa ignorantia eſt. Pro-
pterea deniq; ipſe magiſter cum ab his qui ignorabant eum, duceretur ad cru
cem, orabat patrẽ pro interfectoribus ſuis, & dicebat: Pater remitte eis pecca
tum, neſciunt enim quid faciunt. Imitantes quoq; diſcipuli magiſtrum, etiam
ipſi cum paterentur, ſimiliter pro interfectoribus ſuis orabãt. Quod ſi diſcipli-
na nobis eſt, orare etiã pro interfectoribus, & perſequutoribus noſtris, quo-
modo

Ignẽ intra nos accẽdi eſt odiũ peccati ſubnaſci.

Vita militia eſt

Matth. 10.

GLADIVS euangelij.

Luce 23.

Diſciplina Chriſtianorũ eſt orare etiam pro perſequutoribus.

A modo non etiam parentũ & propinquorũ perſequutiones ferre, & pro con-
uerſione eorũ orare debemus? Tum deinde etiam illud diligentius conſide-
remus, quæ ſit nobis cauſſa parentes diligendi. Pro eo, inquit, quod uitæ no-
ſtræ uidentur autores. Autores quidem uitæ noſtræ parentes nõ ſunt, ſed mi
niſtri: non enim uitam præbent, ſed ingrediendi nobis ad hanc uitam exhi-
bent miniſterium: autor autem uitæ, unus & ſolus eſt deus. Si ergo autorẽ ui-
tæ diligere uoluerimus, illum nobis ſciamus eſſe diligendũ. Sed illum, inquit,
cognoſcere non potuimus, iſtos autẽ & nouimus, & in affectu habemus. Eſto,
non potueris cognoſcere quid ſit deus, quid tamen nõ ſit deus, perfacile ſcire
potuiſti. Nam quomodo latere potuit hominem quod lignũ, aut lapis, aut æs,
uel alia huiuſmodi materia, deus non ſit? Quod ſi in his quæ facile deprehen-
dere potuiſtis, animũ ad diſcutiendũ noluiſtis intendere, certũ eſt quia in agni-
tione dei impediti eſtis, nõ impoſſibilitatis, ſed ignauiæ uicio, nam ſi uoluiſſe-
tis, ex his ipſis inutilibus ſimulacris, profecto accepiſſetis intelligentiæ uiam.
Certum eſt enim quia per ferrum facta ſunt ſimulacra, ferrum uero per ignẽ
confectum eſt, qui ignis aqua extinguitur, aqua autem per ſpiritũ mouetur,
ſpiritus autẽ à deo initium habet. Sic enim dicit MOYSES propheta: In prin-
cipio fecit deus cœlum & terram, terra autẽ erat inuiſibilis & incõpoſita, & te
nebræ erant ſuper abyſſum, & ſpiritus dei erat ſuper aquas; qui ſpiritus iuſſu
dei, quaſi ipſa conditoris manu, lucem ſeparauit à tenebris, & poſt illud inuiſi-
bile cœlum, iſtud uiſibile produxit, ut ſuperiora quidem habitaculũ faceret an
B gelis, inferiora uero hominibus. Propter te ergo dei iuſſu, aqua quæ erat ſuper
faciem terræ ſeceſſit, ut terra tibi produceret fructus, cui etiam humorũ uenas
latenter inſeruit, ut tibi ex ea profluerent fontes, & flumina. Propter te produ
cere iuſſa eſt animantia, & omnia quæ tuo uſui uoluntatiq; ſeruirent. Aut non
propter te uenti ſpirant, ut ex ipſis concipiens fructus tibi terra parturiat? Nõ
propter te imbres profluunt, & tempora uiciſſitudines mutant? Non propter
te ſol oritur, & occidit, & mutationes luna perpetitur? Propter te mare exhi-
bet famulatum ſuum, ut tibi ingrato cuncta ſubiaceant. Nónne pro his omni-
bus iſta erit ultionis pœna, quia horum omniũ largitorem, quem ante omnia
& agnoſcere & uenerari debuiſtis, ſolum præ cæteris ignoraſtis? Sed & nũc
eiſdem uos ad intelligentiam uiis duco: uidetis etenim quod omnia gignuntur
ex aquis, aqua uero per unigenitum ex initio facta eſt, unigeniti uero omnipo
tens deus caput eſt, per quem tali ordine, quo ſupra diximus, peruenitur ad
patrem, cũ autẽ peruenieris ad patrem, agnoſces hanc eſſe uoluntatem eius, ut
per aquas quæ primæ creatæ ſunt, denuo renaſcaris. Qui enim regeneratus
fuerit per aquã, bonis operibus adimpletis, hæres efficitur eius à quo in incor-
ruptione regeneratus eſt. Propter quod paratis animis accedite, quaſi filij ad
patrem, ut peccata ueſtra diluantur, & cauſſa eorũ ſola ignorantia fuiſſe pro-
betur apud deum. Nam ſi poſt agnitionem horũ permanetis in incredulitate,
uobis iam perditionis ueſtræ cauſſa, & nõ ignorantiæ reputabitur. Nec putes
quod etiamſi omnem pietatem colas, omnemq; iuſtitiam, baptiſmũ uero non

Parentes miniſtri ſunt nobis ad uitam.

Hoc eſt quod opinor impulit Dionyſiũ ſcribere de Theologia negatiua

Gene. 1.

Propter homiñẽ omnia creata ſunt.

Baptiſmus neceſſarius.

C accipias, ſpem poſſis habere apud deũ, imò potius maiore pœna dignus erit,
Opera tũ ſunt bona ſi fiũt ita ut deus præcepit. qui bona opera non bene operatur, confertur enim meritum homini ex bonis geſtis, ſed ſi ita gerantur ſicut deus iubet. Deus autem iuſſit omnem colentem ſe baptiſmo conſignari, quod ſi tu reniteris, & tuæ uoluntati magis quàm dei obtemperas, contrarius ſine dubio & inimicus es uoluntati eius. Sed dices fortaſſe, quid confert aquæ baptiſmus ad dei cultũ? Primo quidem, quia qđ deo placuit impletur, ſecũdo quia regenerato ex aquis, & deo renato, fragilitas prioris natiuitatis, quæ tibi per hominem facta eſt, amputatur, & ita demum peruenire poteris ad ſalutem, aliter uero impoſſibile eſt. Sic enim nobis cũ ſacramẽto uerus propheta teſtatus eſt, dicẽs: Amen dico uobis, niſi quis denuo
Ioann. 3. renatus fuerit ex aqua, non introibit in regna cœlorũ. Et ideo adcelerate, eſt enim in aquis iſtis miſericordiæ uis quædã, quæ ex initio ferebatur ſuper eas, & agnoſcit eos qui baptizantur ſub appellatione triplicis ſacramenti, & eripit eos de ſupplicijs futuris, quaſi donũ quoddã offerẽs deo, animas per baptiſmũ cõſecratas. Confugite ergo ad aquas iſtas, ſolæ ſunt emꝫ quæ poſſint uim futuri ignis extinguere, ad quas qui moratur accedere, conſtat in eo infidelitatis adhuc idolum permanere, & ab ipſo prohiberi ad aquas quæ ſalutem conferũt, properare. Siue enim iuſtus ſis, ſiue iniuſtus, baptiſmus tibi per omnia neceſſarius eſt. Iuſto quidem, ut adimpleatur in eo perfectio, & regeneratur deo: Iniuſto uero, ut peccatorũ quæ geſſit in ignorantia remiſſio concedatur. Omni-
D bus ergo feſtinandum eſt ſine mora renaſci deo, quia incertus eſt uniuſcuiuſq; exitus uitæ. Cũ aũt regeneratus fueris per aquã ex operibus bonis, oſtẽde in te ſimilitudinẽ eius, qui te genuit patris. Agnouiſti enim deũ, honora patrem, honor autem eius eſt, ut ita uiuas ſicut ipſe uult. Vult autẽ ita uiuere, ut homicidium, adulterium neſcias, odium, auaritiã fugias, iram, ſuperbiam, iactantiã reſpuas, & execreris inuidiam, cæteraq; his ſimilia penitus à te ducas aliena. Eſt ſanè propria quædam noſtræ religionis obſeruantia, quæ nõ tam imponitur hominibus, quàm proprie ab unoquoq; deum colente cauſſa puritatis expetitur. Caſtimoniæ dico cauſſa, cuius ſpecies multæ ſunt, ſed primo ut obſeruet unuſquiſq;, ne menſtruatæ mulieri miſceatur, hoc enim execrabile ducit lex dei. Quod etſi lex de his nõ admonuiſſet, nos ut cantari libenter uoluere
Caſtimoniæ multæ ſpecies. Leuitici 18. mur in ſtercore? Debemus amplius aliquid habere animalibus, utpote rationabiles homines, & cœleſtium ſenſuum capaces, quibus ſummi ſtudij eſſe debet, ab omni inquinamento cordis conſcientiam cuſtodire. Bonũ eſt autem & puritati conueniens, etiam corpus aqua diluere. Bonũ uero dico, non quaſi principale illud in quo mens purificatur, ſed quod ſequela ſit illius boni hoc in quo caro diluitur. Sic enim & magiſter noſter quoſdam phariſæorum & ſcribarum, qui uidebantur eſſe cæteris meliores, & à uulgo ſeparati, increpabat: dicens eos hypocritas, quia ea ſolum quæ hominibus uidebantur purificabãt, corda uero quæ ſolus deus aſpicit, inquinata relinquebãt & ſordida. Ad quos
Matth. 23 dam ergo ex ipſis non ad omnes dicebat: Væ uobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ, quia mundatis calicis & paropſidis quod deforis eſt, intus autem plena ſunt

A ſunt ſordibus. Phariſæe cœce, emũda prius quod intus eſt, & quod deforis eſt, erit mundum. Vere enim ſi mens mundetur luce ſcientiæ, cum ipſa fuerit munda ac ſplendida, tunc etiam eius qui deforis eſt hominis, ipſa neceſſario curam gerit, id eſt carnis ſuæ, ut & ipſa purificetur. Vbi autem iſta quæ deforis eſt purificatio carnis negligitur, certum eſt ibi neque de puritate mentis, ac munditia cordis curam geri: ita ergo fit ut is quidem qui intrinſecus mundus eſt, mundetur ſine dubio & extrinſecus. Non ſemper autem is qui mundatur extrinſecus, etiam intrinſecus mundus eſt, uidelicet cum agit hæc ut hominibus placeat. Sed & illa ſpecies caſtimoniæ obſeruanda eſt, ut ne paſſim, & libidinis ſolius cauſſa feminis coëaẽ, ſed poſteritatis reparãdæ gratia. Quæ obſeruãtia cum in nõnullis etiam pecudibus inueniatur, pudoris eſt ſi non ab hominibus rationabilibus, & deum colentibus obſeruetur, in tantũ autem caſtimonia, uerum dei cultum tenentibus, per has quas ſupra diximus, aliasq; horum ſimiles ſpecies, cõſeruanda eſt, ut etiam apud eos qui à diabolo adhuc in erroribus detinentur, adtentius obſeruetur: eſt emꝫ & apud illos nõnulla obſeruantia caſtimoniæ. Quid ergo quod errãtes cuſtodiebatis, hoc nõ obſeruabitis emendati? Sed fortaſſe dicet aliquis ueſtrum: Oportet ergo nos omnia quæ fecimus dũ coleremus idola cuſtodire? Non omnia, ſed quæcũq; bene fiebant, hæc etiam nunc conuenit obſeruari, quia ſi quid recte fit ab his,
B qui in errore ſunt, certum eſt id à ueritate ſumptũ. Quia & ſi quid in uera religione nõ recte fit, non eſt dubium quin ab errore mutuatum ſit, bonũ nanq; etiamſi ab errantibus geſtum fuerit, bonũ eſt. Et malum, etiamſi ab his, qui ueritatem ſequũtur geſtum fuerit, malũ eſt. Aut nunquid ita deſipiemus, ut ſi uideamus eum qui idola colit, eſſe ſobrium, nos qui deũ colimus, ſobrij eſſe recuſemus, ne eadem facere quæ ille qui colit idola uideamur? Non ita eſt, ſed ſit nobis ſtudiũ, ut ſi illi qui errant, homicidiũ non faciunt, nos ne iraſcamur quidem, & ſi illi adulterium nõ admittunt, nos ne concupiſcamus quidem alienã mulierem, ſi illi amant proximos ſuos, nos diligamus etiam inimicos noſtros, ſi illi mutuo dant his qui habẽt unde reddant, nos etiam his demus à quibus recipere non ſperamus. Et per omnia nos qui æterni ſeculi hæreditatem ſperamus, debemus præcellere eos qui præſens tantũ ſeculum norũt, ſcientes quia ſi opera illorum noſtris operibus conlata, in die iudicij ſimilia inueniantur ac paria, confuſio nobis erit, quod æquales inuenimur in operibus, his qui propter ignorantiam condemnantur, & nullam ſpem futuri ſeculi habuerunt. Et uere digna confuſio eſt, ubi nihil amplius geſſimus ab his quibus amplius intelleximus. Qđ ſi confuſio nobis erit, æquales eis inueniri in operibus bonis, quid erit nobis ſi inferiores nos, ac deteriores examinatio futura reperiat? Audite ergo quomodo de his nos ipſe uerus propheta docuerit, ad eos enim qui negligunt audire uerba ſapientiæ, ita ait: Regina auſtri ſurget in iudicio cũ ge- *Lucæ 11.*
neratione hac, & condemnabit eam, quia uenit à finibus terræ, audire ſapientiam SALOMONIS, & ecce pluſquàm Salomon hic, & non audiunt. Ad eos uero qui de malis actibus gerere pœnitentiam detrectabãt, ita ait: Viri Niniſtudẽdum eſt, ut ſimus intus mundi.

Chriſtiani quibus modis ethnicos uincere debeant.

104 C uitæ ſurgent in iudicio cũ generatione hac,& condemnabunt eam, quia pœ-
nitentiam egerunt in prædicatione IONAE, & ecce plus quàm Iona hic. Vi-
des ergo quomodo eos qui erudiebantur ex lege, adductis ad exemplum illis
qui ex gentili ignorantia ueniebant,& oſtendens eos nec illis æquales eſſe,qui
in errore poſiti uidebantur,ex ipſa tantum comparatione cõdemnat. Ex qui-
bus omnibus ſermo quem propoſuimus adprobatur,ut caſtimonia, quæ ali-
quatenus etiã ab his, qui in errore ſunt poſiti,cuſtoditur, multo purius & ad-
tentius per ſingulas quaſq;,ſicut ſupra oſtendimus,ſpecies à nobis, qui ueritã-
tem ſequimur teneatur,eò magis quô apud nos obſeruãtiæ eius præmia æter-
na poſita ſunt. Hæc & his ſimilia cum dixiſſet,turbas dimiſit, & ex more cum
familiaribus ſuis cibo ſumpto,quieuit. Hoc autẽ modo per tres cõtinuos mẽ-
ſes, cum uerbum dei doceret, & plurimos conuerteret ad fidem, ad ultimum
Clemens baptizatur à Petro. iciunare me iuſſit,& poſt ieiunium in fontibus, qui contigui habentur mari,
perennis aquæ mihi baptiſmum dedit. Cumq; pro regenerationis gratia di-
uinitus mihi conlata, feriati cum fratribus & laycis læti egiſſemus. PE-
D TRVS eos qui ad præcedendum fuerant ordinati,proficiſci Antio-
chiam iubet,atque ibi tres alios expectare menſes,quibus pro-
fectis,ipſe eos qui fidem domini plene receperant,deducẽs
ad fontes,quos mari contiguos ſupra diximus,bapti-
Maro ordinatus eſt epiſcopus. zauit,& euchariſtiam frangens cum eis:MARO-
NEM qui cum hoſpitio receperat, perfectũ
iam in omnibus,conſtituit eis epiſcopũ,
& duodecim cum eo presbyteros,
ſimulq; diaconos ordinat. In-
ſtituit etiam ordinem ui-
duarum,atque omni
eccleſiæ miniſte-
ria diſponit.
Vniuer-
ſosq; admo-
net MARONI epi-
ſcopo, in omnibus quæ
præciperet obedire,& ita cun-
ctis competenter diſpoſitis,cũ trium
menſiũ tempus fuiſſet expletũ,ualedicentes
his qui erant apud Tripolim,Antiochiam proficiſcimur.

Miniſteria eccleſiæ diſpoſita à Petro.

LIBRI SEXTI FINIS.

RECOGNITIONVM
DIVI CLEMENTIS AD IACOBVM FRA-

trem Domini, LIBER SEPTIMVS, Rufino Torano Aquileienſe interprete.

A GRESSI tandem etiã Tripolim Phœnicis urbem,
primã in Hortoſiade haud procul à Tripoli, facimus
manſionem, ubi ſequenti quoq; die remorati, quia
omnes penè qui domino crediderant, dum diuelli
à PETRO nequeũt,illò uſq; ſequuti ſunt, inde An-
tharadũ uenimus. Sed quod multi nos comitaren-
tur,ait PETRVS ad Nicetam ſimul atq; Aquilam:
Quoniamquidẽ plurimæ fratrum turbæ nobiſcũ
ſunt,& ingredientes ſingulas quaſq; urbes, nõ pa-
rum inuidiæ contrahimus, uidetur mihi prouidendum,ut neq; ipſis ingratũ
ſit,ſi prohibeantur ſequi,neq; nobis pompæ alicuius excitet malignus inuidiã.
Cenſeo itaq; te Nicetam atq; Aquilam præcedere nos cũ ipſis: ita,ut etiã uos
in duas partes diuiſam multitudinem ducatis, ut ſparſim magis quàm ſub una
cõgregatione iter agentes,ſingulas quaſq; introëamus gentium ciuitates. Scio
aũt quia triſte uobis uidetur,quod uidemini à me,duorum ſaltem dierum ſpa-
tio ſeparari: credite mihi,quia qua mẽſura diligitis me, decuplo amplior mihi
quoque erga uos affectus eſt,ſed ſi pro affectu,quem ad inuicem gerimus,non
B faciamus quæ conuenientia & honeſta ſunt, inrationabilis huiuſmodi amor
uidebitur. Et ideo nequaquam titulo charitatis imminuto, quæ utilia uidẽtur
ac neceſſaria procuremus,maxime cũ nullus dies poſſit intercedere,quo nõ di
ſputationibus meis intereſſe poſſitis. Per ſingulas enim quaſq; nobiliores pro-
uinciarum ciuitates,propoſui,ſicut etiam uos ſcitis, ter nos docendi gratia re-
ſidere menſes. Nunc ergo Laodiciam,quæ eſt urbs proxima,præcedite me,
& ego poſt biduum aut triduũ,quantum ad propoſitum meum ſpectat, inſe-
quar uos. Opperimini autem me ad proximum portæ ciuitatis ſtabulum,&
inde iterũ ſimiliter,cum dies ibi aliquot tranſegerimus, præcedetis me ad ulte-
riores ciuitates,& hoc uos facere per ſingulas cupio, declinandæ quantum in
uobis eſt,inuidiæ gratia. Et ut fratres qui nobiſcum ſunt, ueſtri prouidentia,
per ſingulas ciuitates parata inueniẽtes hoſpitia,minus uagari uideãtur. Hæc
dicente PETRO,neceſſario adquieſcunt, dicentes: Nõ ualde nos contriſtat
hoc agere quæ à te iubemur, quia omnia & bene agere, & bene conſulere,
per CHRISTI prouidentiam electus es,ſed & una die,aut ſi multum biduo,
quãuis grande ſit, in hoc omni ſpatio non uidere dominũ noſtrũ PETRVM,
tamen tolerabile eſt. Conſideramus enim quid patiantur illi duodecim fratres

C noſtri, qui præcedunt nos, & menſem penè integrum ex tribus mẽſibus, qui-
bus per unamquamq; urbem reſides, tanto bono auditus tui, uiſionisq; frau-
dantur, ut ergo iubes, quia recte omnia iubes, agere non morabimur. Et his
dictis, præceſſere, acceptis mandatis, ut extra urbem adloquerẽtur fratres qui
ſecũm iter agebant, ne conſtipati & quaſi cũ tumultu, ſed ſparſim & in binos
diuiſi, ingrediãtur ciuitates. Verum ubi illi profecti ſunt, ego CLEMENS ual-
de gauiſus ſum, quod me ſecum eſſe fecit, & aio ad eum: Deo gratias ago, quod
me nõ præmiſiſti cum aliis, nam triſtitia interiſſem. Tum PETRVS: Et quid
fiet, inquit, ſi neceſſitas exegerit mittere aliquò doctrinæ gratia, ſeparatus à me
pro utilitate morieris? nec tibimetipſi imperabis ferre patienter quæ neceſſi-
tas impoſuerit? Aut ignoras, quia amici ſemper ſimul ſunt, & licet corporibus
ſeparentur, memoria tamen iunguntur? ſicut è contrario nõnulli corporibus
unà poſiti, animis diuiduntur. Et ego reſpondi: non putes mi domine, hæc me
inrationabiliter pati, ſed certa & cauſſa & ratio eſt, huius erga te affectus mei.
Te em̃ ſolum pro omnibus meis affectibus habeo, pro patre, pro matre, pro
fratribus: ſuper hæc aũt omnia eſt, qd̃ mihi ſalutis cauſſa, & agnoſcendæ ueri-
tatis tu ſolus exiſtis. Sed & illud non mihi in poſtremo habetur loco, quod iu-
uenilis ætas quæ in me eſt, concupiſcentiarũ inſidijs ſubiacet, & uereor eſſe ſi-
ne te, cuius ſolam præſentiam omnis luxuria, quamuis ratione careat, erube-
ſcit. Licet confidam de miſericordia dei, quod etiam ſenſus meus, ex his quæ
per doctrinam tuam concepit, aliud iam aliquid ad cogitationem recipere nõ
D poſſit. Præterea memini te apud Cæſaream dixiſſe, ut ſi quis uult me ſalua
pietate comitari, comitetur. Salua autem pietate dicebas, ut neminem contri-
ſtaret, cui ſecundũ deũ deberet adhærere, uerbi gratia, ne uxorem fidelem re-
linqueret, uel parentes, uel alias huiuſcemodi perſonas, à quibus ego ualde li-
ber ſum, & ideo aptus ad ſequendũ te, atque utinã mihi concedas, *ut tibi etiam*
ſerui miniſteriũ exhibeam. Tum PETRVS ad hæc ridens, ait: Et quid pu-
tas CLEMENS, quod nõ te ipſa neceſſitas mihi faciat ſeruum? Nam quis mi
hi poterit alius ſternere ſindones, & ſtragula pulchra componere? Quis ſer-
uare anulos, & indumenta, quæ aſſidue mutare debeã præparabit? Quis eti-
am cocis imperabit, & diuerſa atque electa pulmenta prouidebit, quæ arte ſci
tiſſima & uaria præparẽtur? & omnia illa quæ hominibus molliter inſtitutis,
imò potius cupiditati eorũ uelut immaniſſimæ cuidam beſtiæ iniuſtis quæſi-
ta ſumptibus conuectantur. Sed fortaſſe quamuis mecum poſitus uidearis, nõ
agnoueris uitam meam, panis mihi ſolus cum oliuis, & raro etiam cum oleri-
bus, in uſu eſt. Indumentũ autem hoc eſt mihi quod uides, tunica cum pallio, et
hæc habens, aliud nihil requiro, hoc mihi ſufficit, quia mens mea non ad hæc
præſentia, ſed ad illa quæ æterna ſunt aſpicit, & ideo nihil me rerũ præſentiũ,
uiſibiliumq; delectat. Vnde tuũ quidem erga me bonũ animũ amplector &
miror, ac te magis laudo, quomodo cum ſis uir, ex conſuetudine multæ abun-
dantiæ ueniens, tam cito transferre & aptare te potueris, ad hanc uitam no-
ſtram, quæ ſolis neceſſarijs utitur? Nos em̃ à puero, id eſt ego & frater germa-
nus meus

Cauet Petrus ne peregrinatio ſua ſpeciem ullã tumultus, id quod facile poterat fieri præberet.

Tenuitas & parſimonia Petri.

A nus meus, ANDREAS nõ ſolum orphani, ſed & ualde pauperes creuimus, & neceſſitate operarij eſſe conſueuimus. Vnde & nunc facile uexationes itinerũ ferimus, ſed potius ſi mihi adquieſceres & permitteres, ego magis homo operarius facilius tibi poſſem ſerui implere miniſteriũ. At ego hæc audiens, contremui, & lachrymæ mihi continuo proruperunt, quod talem mihi ſermonẽ dixerit uir tantus, quo omnis mũdus habetur inferior. Tũ ille lachrymantem me uidens, cauſſam percontatur. Cui ego reſpondi: Quid tantũ in te peccaui, ut me tali ſermone onerares? Et PETRVS: Si malũ eſt, inquit, quod dixi ut ſeruiam tibi, tu prior peccaſti hoc mihi dicendo. Et ego: Non eſt, inquam, ſimile, me enim decet hoc tibi facere, tu autem qui dei ſummi præco ad ſaluandas animas hominum miſſus es, graue eſt ut hoc mihi dicas. Et PETRVS: Adquieſcerem tibi, inquit, niſi dominus noſter, qui ad ſalutem totius mundi uenit, & qui erat omni creatura nobilior, ſeruire paſſus eſſet, ut nos ſuaderet, nõ erubeſcere fratribus noſtris ſeruorũ exhibere miniſteriũ. Tum ego ſi puto quod poſſim te uincere, ualde ſtultus ſum, uerũtamen ago gratias prouidentiæ dei, quod parentũ loco habere te merui. Tum PETRVS: Nemo enim, inquit, uere ex genere tibi ſupereſt? Reſpondi, ſunt quidem multi potentes uiri ex Cæſaris proſapia uenientes, nam patri utpote ꝓpinquo ſuo, & unà educato, nobilis adæque familiæ Cæſar ipſe iunxit uxorem, ex qua duos geminos ante me filios ſuſcepit, nõ ualde, ut aiebat pater, ſibi inuicem ſimiles, ego enim
B eos nõ adeo ſciebam, ſed ne matris quidem ualde memor ſum, ſed quaſi per ſomnium, ita tenuiter uultus eius ſpeciem recolo. Mater ergo mea Mattidia, pater Fauſtinianus uocitatus eſt: fratrũ aũt meorũ alter Fauſtinus, alter Fauſtus dicebatur. Interea cũ ego quinq; uixdũ eſſem annorũ, mater ſicut à patre didici ſomniũ uidit, quo moneretur, niſi cũ duobus filijs ſuis geminis, confeſtim urbem fuiſſet egreſſa, & abfuiſſet annis decem, ipſam pariter cum liberis interitu exitiabili periturã. Tum pater, qui tenere diligeret filios, adiunctis ſeruis & ancillis, ac ſumptibus ſufficienter præbitis, naui impoſitos cum matre filios, Athenas mittit erudiendos, me ſibi ſolũ filiũ ad ſolatiũ retinens, & in hoc quidem gratias agens, quia nõ etiam me imperauit ſomniũ pariter cũ matre diſcedere. Anno aũt cõpleto, pater miſit ad eos Athenas homines & ſumptus, ſcire ſimul cupiens quid agant, nec tamen redeunt qui miſſi ſunt. Tertio rurſus anno, mœſtiſſimus pater mittit alios cũ pecunijs, qui quarto anno regreſſi, nũciant neq; matrem ſe, neq; fratres uidiſſe, ſed neq; Athenas eos omnino perueniſſe, neq; uſquam alicuius ſaltem qui cũ ipſis fuerãt, ueſtigiũ repertum. Pater hæc audiẽs, & multa triſtitia obſtupefactus, neſciẽs quo tenderet, aut ubi quæreret, unà mecũ deſcendit ad portũ, & requirere à nautis cœpit ſic, ubi aliquis eorum uidiſſet aliquando ante quatuor annos corpus mulieris, cum duobus paruulis eiectum? Cum multi multa dicerent, nec aliquid nobis rati eluceſceret, tam immenſum pelagus perſcrutantibus, pro multo tamen affectu pater quem erga ſuos gerebat, paſcebatur uanis ſpebus, donec uiſum eſt ei, ut me ſub procuratoribus ordinatum Romæ relinqueret, annorũ cum eſſem duo-

Petri & Andreæ paupertas.

Clementis prudentia.

Mattidia.
Fauſtinianus.
Fauſtinus.
Fauſtus.

C decim, & ipſe pergeret ad requirendum, flens itaque deſcendit ad portum, & nauem conſcendens profectus eſt, ex eo uſque in hodiernum, neque literas eius accepi, neque ſi uiuat, aut defunctus ſit noui. Sed magis ſuſpiçor, quia & ipſe obierit, aut triſtitia uictus, aut naufragio, anni etenim uiginti elapſi ſunt, quibus hæc geruntur, & ne nuncius quidem de eo ad me aliquis uenit. PE-
TRVS hæc audiens, ex affectu lachrymas fudit, & ad eos qui aderant, familia-
res ait: Hæc ſi quis in dei cultu poſitus pertuliſſet, quæ huius pertulit pater,
Religioni olim ſicut & hodie imputata ſunt incommoda, ſi quæ euenerãt. ſtatim homines religioni adſcriberent erumnarũ cauſſam, quæ cum accidũt miſeris gentilibus, malorũ cauſſam fato adſcribunt. Miſeros aũt dico eos, quia & hic uexantur erroribus, & ab ſpe futura fraudãtur, dei enim cultores cum hæc patiuntur, ad purgationem peccatorũ cedit eis, quod perferunt patienter.
Poſt hæc dicta, unus ex adſtantibus Petrum rogare cœpit, ut die craſtina ma-
In uetuſtiſſimo codice legitur Aradum, quæ lectio mihi probatur. Quãuis non ignorẽ, uel ex libro quinto Plinij poſſe & Antaradũ legi. Opera Phidiæ. turius ad inſulam proximam, quæ ſex nõ amplius ſtadijs aberat, Aradum no-
mine pergeremus, uidendi in ea gratia mirũ aliquod opus, columnas uitreas magnitudinis immenſæ: cui PETRVS, ut erat clementiſſimus, adquieſcit, ſed monuit nos, ut cum nauem deſcendiſſemus, non unà omnes concurrere ad ui-
dendum: nolo enim, inquit, notari uos à turba. Cum ergo die poſtera nau ſub momento horæ ueniſſemus ad inſulam, continuo ad locũ in quo erant co-
lumnæ mirabiles properamus. Erant autem in æde quadam poſitæ, in qua Phidiæ opera permagnifica habebantur, quibus intento unuſquiſq; noſtrũ detinebatur aſpectu. PETRVS uero ubi ſolas columnas miratus eſt uitreas,
D *Iucunda egreſſio Clementis.* nequaquam raptus picturæ gratia, egreſſus uidit pro foribus mulierculam quandam ſtipem ab introëuntibus depoſcentem, quam attentius conſiderans ait: Dic mulier, quod tibi membrũ corporis deeſt, quod huic te iniuriæ iubie-
ciſti, ut ſtipem petas, & non potius manibus tuis, quas à deo accepiſti operãs, cibum quæras? At illa ſuſpirans ait: Vtinam mihi quidem eſſent manus quæ moueri poſſent, nunc autem ſpecies tantũ ſeruata eſt manuum, nam ipſæ ſunt emortuæ, & meis morſibus debiles & ſine ſenſu redditæ. Et PETRVS: Quæ inquit, fuit cauſſa, ut hoc tibi tantũ mali ipſa cõferres? Ignauia, inquit, nec aliud quicquam: ſi enim fuiſſet in me aliquid uirtutis, potui uel præcipitio uti, uel profundo maris injicere memetipſam, & finẽ dare doloribus meis. Tum PE-
TRVS: Ecquid putas, ait, mulier, quod qui ſemetipſos perimunt, à ſupplicijs liberantur? niſi quia maioribus ſubiacẽt pœnis animæ eorũ, qui ſibijpſis intu-
lerint manus. At illa: Vtinam, inquit, iſtud mihi certũ fieret, quia uiuunt ani-
mæ in inferno, libenter amplecterer etiam pœnas ferre mortis inlatæ, tantum ut dulces mihi natos horam ſaltem unam uiderem. Et PETRVS: Quid tan-
tum iſtud eſt, quod te tam graui afficit triſtitia ſcire uelim? Si enim doceres me cauſſam, poſſem tibi & ego euidenter oſtendere ô mulier, quod in inferno uiuant animæ, & pro præcipitio uel profundo, poſſem tibi dare medicamen-
tum aliquod, ut ſine cruciatu ualeas uitam finire. Tunc mulier promiſſione hac gratanter accepta, cœpit dicere: Genus quidem mihi & patria quæ ſit, nec credi facile, nec dici neceſſariũ puto, ſed cauſſam tantũ ſuſficit doloris exponere, cur

A re, cur morſibus meis meas ipſa debiles reddiderim manus. Ego generoſis or-
ta parentibus, & potentis adæque uiri ſortita matrimoniũ, duos ſuſcepi gemi-
nos liberos, & poſt hos unum alium. Sed frater uiri mei, inlicito in me amore
Exemplũ pudicitiæ in matre Clementis. uehementer exarſit: mihi autem cum ſuper omnia chara eſſet pudicitia, & ne-
que tanto ſceleri adquieſcere, neq; uiro uellem flagitiũ fratris aperire, cogitaui quatenus & ego impolluta euaderem, & fratrem inimicũ & hoſtem nõ face-
rem fratri, ne genus omne, quod erat nobilis familiæ, in obprobrium darem. Patria ergo & urbe, cũ duobus meis gẽminis diſcedere ſtatui, donec inceſtus amor cõquieſceret, quem forte præſentiæ meæ palparet & inflammaret aſpe-
ctus, alius ſanè filius, quatenus patri maneret ad ſolatiũ cogitaui. Sed ut hæc ita fieri poſſent, ſomniũ finxi, quaſi adſiſtente mihi per uiſum quodam numi-
ne, & dicente, ut cõfeſtim cum gemínis meis urbe diſcederem, & tam diu ab-
eſſem, donec redire me ipſe præciperet: quod ſi nõ facerem, cũ liberis omni-
bus me pariter perituram, & ita factũ eſt. Statim enim ut ſomniũ uiro enarra-
ui, extimuit, & ſociatis mihi duobus filijs, ſeruis quoq; & ancillis, pecunia etiã abundanti data, nauigare Athenas iubet, ubi ſimul & erudire liberos poſſem,
Athenæ. manſura, inquit, ibi uſquequo uiſum fuerit ei qui præcepit exire, ut redeas ad nos. Interea nauigans unà cum meis natis, uentorum uiolentia ad hos infelix nocturno naufragio depulſa ſum locos, & cum omnes interiſſent, adreptam me crudelem, ſupra ſaxum quoddam uehementior fluctus eiecit, ubi cum ſe-
derem ea ſola ſpe, qua meos poſſem forte natos inuenire, in profundũ me non
Naufragiũ mulierculæ. B præcipitaui, tunc cũ adhuc perturbata anima, & doloribus ebria facere hoc & audebat & poterat. Verum ubi dies exortus eſt, & ego cũ clamore & ulu-
latu infelicium natorum circumſpicerem, ſicubi uel eiecta poſſim uidere ca-
dauera, miſeratione commoti quidam ex his qui me uiderant, primo per pe-
lagus, tum etiam circa littora requirunt, ſi quem forte de meis infantibus inue-
nirent. Sed ubi nuſquam ullus inuẽtus eſt, miſerantes me mulieres loci, conſo-
lari cœperunt, enarrantes ſingulæ ſuas quæq; miſerias, ut ex ſimilitudine cala-
mitatum ſolatium caperem, quod me magis cõtriſtabat, non enim tale mihi erat ingenium, ut aliorum mala, mea eſſe ſolatia ducerem. Et cum me multæ hoſpitio cuperent recipere, una quædã paupercula hic habitans, extorſit mihi tugurio eius ſuccedere, dicens, fuiſſe ſibi uirũ nautã, eumq; in mari adoleſcen-
tem defunctũ, ſibiq; ex eo die cũ multi eam accipere in coniugiũ cuperẽt, amo-
re uiri uiduitatẽ fuiſſe chariorẽ. Erũt ergo, inqt, nobis cõmunia, quæcũq; ma-
nibus noſtris operantes, quærere poterimus, & ne longa ac minus utili narra-
tione utar, libenter habitaui cum ea, propter affectum fidei quam ſeruauerat uiro. Sednõ multo poſt, mihi infelici laceratæ dudum morſibus, reſolutæ ſunt manus, & illa quæ me ſuſceperat, incurrit paralyſin, & domi in lecto iacet. Illa-
rum autem mulierum quæ prius miſerabãtur, refrixit affectus, nos ambæ de-
biles, ego, ut uides, ſedeo ſtipem petens, & ſi quid forte quæſiero, ſit unus dua-
rum infeliciũ cibus. Ecce iam quæ mea ſunt, ſufficienter audiſti, tu nunc, quid moraris implere quod promiſeras, & dare medicamentum? quo poſſit abſq;

110 cruciatu,ut ais,utracꝫ noſtrum miſerabilis uitæ ſortem finire. Hæc dicẽte mu-
C liere, multa PETRVS cogitatione diſtractus, uelut attonitus ſtabat, & ego
CLEMENS ſuperueniens, dudum inquam, per omnia diſcurrens, quærebã
te, & nunc quid facimus? At ille præcepit mihi ut ad nauiculam præcederem;
ibi me, inquit, operire: & quia contradici ei non poterat, quod iuſſit impleui.
Ipſe uero, ut mihi cuncta poſterius enarrauit, ſuſpicione quadam pulſatus, re-
quirebat à muliere genus, & patriam ſimul, & nomina filiorum, quæ ſi mihi,
inquit, dixeris, dabo continuo medicamentũ. At illa, quaſi uim ſuſtinens, quia
necꝫ fateri hæc uolebat, & medicamenti cupida erat, finxit alia ex alijs, & ait
ſe quidem eſſe Epheſiam, uirum aũt Siculũ, ſed & filiorum nomina, ſimiliter
immutauit. Tum PETRVS, putans eam uerũ reſpondiſſe, ait: Heu mulier,
putabam, inquit, grande aliquod gaudium hodierna nobis die oriturũ, ſuſpi-
cabar enim te eſſe quandam mulierem, de qua ſimilia quædã nuper ad fidem
didici. At illa adiurabat eũ, dicens: Rogo te, ut indices mihi quæ iſta ſit, ut ſciã,
ſi eſt ulla inter mulieres me infelicior. Tum PETRVS, fallere neſciens, & mi-
ſeratione commotus, cœpit dicere: Eſt quidam adoleſcens inter eos, qui me ſe-
quuntur, religionis & ſectæ gratia, Romanus ciuis, qui mihi enarrauit, quod
patrẽ habuerit, & duos geminos fratres, ex quibus nullus ei ſupereſt. Mater,
inquit, mea, ſicut à patre didici, ſomniũ uidit, ut Romana urbe ad tempus exce
deret cum duobus geminis natis, ne forte exitiali interitu deperirent, quæ
cum diſceſſiſſet, nuſquã terrarum ultra comparuit. Pater uero ſuus, poſt hæc
D ad inquiſitionem uxoris ac filiorũ profectus, nec ipſe inuenitur. Hæc cum di-
xiſſet PETRVS, mulier ſtupore percuſſa corruit. Tum PETRVS contine-
re eam, & conſolari cœpit, ac requirere quid eſſet cauſſæ, aut quid pateretur?
At illa uix aliquando ſpiritũ reuocans, ac ſemetipſam ad gaudij, quod ſpera-
bat magnitudinem reparans, ſimulꝫ adfricans uultum, hic, inquit, eſt quem
dicis adoleſcens? At PETRVS, ubi rem intellexit: Dic, inquit, mihi tu prior;
nam uidere eum non poteris. Tum illa: Ego, inquit, ſum adoleſcentis mater. Et
PETRVS: Quod ei nomen eſt? At illa: CLEMENS ait. PETRVS: Ipſe eſt,
& ipſe erat, qui paulo ante mecum loquebatur, & quem iuſſi ad nauem præ-
cedere. Tũ illa, procidẽs ad pedes Petri, rogare cœpit, ut feſtinaret ad nauem.
Et PETRVS: Si mihi, inquit, ſeruas fidem, ut facias qd' dico. At illa: Omnia,
inquit, facio, tantũ mihi, inquit, oſtende unicum meum natum, puto enim me
per ipſum, & geminos meos uidere. Et PETRVS: Cum uideris, inquit, eum,
modo interim diſſimula paululũ, uſquequo egrediamur ab inſula. Ita, inquit,
faciam. Et tenens manũ eius PETRVS, adducebat eam ad nauem. Quẽ ego
uidens manũ dantem mulieri, ridere cœpi, accedens tamen honoris eius gra
tia, pro ipſo cœpi uelle ſubijcere manũ meã, & ſuſtentare mulierem: ſimul au-
tem, ut manum eius contigi, ululatu ingenti reddito, in amplexus meos inruit,
& maternis me conſectari oſculis cœpit. At ego ignorans omne negocium,
quaſi inſanientem mulierẽ repellebam, ſimul & cũ uerecundia licet, indigna-
bar tamen quodammodo aduerſum Petrum. At ille: Deſine, inquit, quid agis
ô fili

Mater Clementis poſt diutinã peregrinationẽ, filiũ caſu reperit.

A ô fili CLEMENS, noli repellere tuã matrẽ. Ego uero, ubi hæc audiui, cõtinuo
lachrymis ſuffuſus, concidi ſupra iacentem matrem, & oſculari eam cœpi. Si-
mul enim ut audiui, paulatim uultũ eius reuocabam ad memoriam, & notior
mihi intuenti tanto magis fiebat. Multitudo interim cõueniebat plurima, au-
diens quod mulier quæ ad ſtipem petẽdam ſedebat, recognita eſſet à filio ſuo,
uiro quodam bono. Et cum uelimus confeſtim enauigare ex inſula, mater ait
ad me: Fili dulciſſime, rectum eſt, ut ualedicam mulierculæ, quæ me ſuſcepit,
eſt enim egẽs, & paralytica, iacens in lectulo. Quibus auditis Petrus, & omnes
qui aderant, admirati ſunt bonitatem, ac prudentiam fœminæ, & cõtinuo iuſ-
ſit PETRVS abire quoſdã, & deferre mulierem in lectulo, ubi iacebat. Cũcꝫ *Petrus ſanat paralyticam.*
fuiſſet adlata, & in medio turbæ adſtantis poſita, in conſpectu omnium PE-
TRVS ait: Si ueritatis ego ſum præco, ad confirmandam fidem horũ omniũ
qui adſiſtunt, ut ſciant, & credant, quia unus eſt deus, qui cœlum fecit, ac ter-
ram, in nomine IESV CHRISTI filij eius, ſurgat hæc mulier. Et ſtatim, ut
hæc dixiſſet, ſurrexit ſana, & procidit ad pedes Petri, atqꝫ amicam ſuã, ac fami
liarem oſculis petens, percontabatur ab ea, quid iſtud eſſet negocij? At illa bre
uiter omnem ei ordinem agnitionis expoſuit, ita, ut etiam turbæ adſtantes mi-
rarentur. Tum PETRVS: De fide dei ac religionis inſtitutis, quod ad ſe per-
tinebat, in quantũ tempus patiebatur, loquutus ad turbas, addit etiã hoc, ut ſi
quis uellet de his diligentius noſcere. Antiochiam ueniret, ubi tribus, inquit,
menſibus ſtatuimus reſidere, ut quæ ad ſalutem pertinẽt, diſcat. Si emẽ, inquit,
B negociandi cauſſa, aut militandi patriam relinquunt homines, ac parentes, &
longas peregrinationes ſubire nõ metuũt, pro uita æterna tribus ſaltem men-
ſibus peregrinari, cur oneroſum uideatur ac difficile? Cumꝫ hæc & alia his
ſimilia dixiſſet, ego mulieri quæ ſuſceperat matrẽ, & ſanitatem receperat per
Petrum, mille drachmas donaui, & præſentibus cunctis, cõmẽdaui eam cuidã *Quæ ſumma paulo plus cõficit ℔ XXX. III. aureos Rhenenſes.*
uiro bono, primario illius oppidi, qui & libenter ſe facturũ, quod imperaba-
mus ſpopondit. Sed & alijs quibuſdam aliquantulũ pecuniæ diſtribui, & illis
mulieribus, quæ aliquando ſolatæ dicebantur in miſerijs matrem meam, qui-
bus & gratias retuli, & poſt hæc unà cum matre enauigabamus Antharadũ.
Cumꝫ ueniſſemus ad hoſpitium, mater requirere cœpit à me, quonam de-
ueniſſet pater? Cui ego: Ad te, inquam, requirendam profectus, ultra non re-
diit. At illa audiens, ſuſpirauit tantũ, grande emẽ pro me gaudium habens, reli
quos ſolabatur mœrores. Die autem poſtera ſedens unà cum uxore Petri, iter *VXOR PETRI unà erat in peregrinatione.*
agebat nobiſcum, & uenimus Balaneas, ubi triduo remorati, inde adceſſimus
Patho, & poſt hoc Gabala, & ſic Laodiciam peruenimus, ubi ante portas
occurrunt nobis Niceta & Aquila, & oſculantes, nos abducunt in hoſpitium.
PETRVS autem uidens amplam ciuitatem & ſplendidam: Dignum eſt, in-
quit, remorari nos in hac diebus decem, aut etiam amplius. Tum NICETA
cum AQVILA requirebant à me, quæ eſſet mulier hæc ignota. Et ego reſpõ-
di: mater mea eſt, quam mihi redonauit deus per dominum meũ Petrũ. Hæc
cum ego dixiſſem, cuncta eis PETRVS per ordinem cœpit exponere, & ait:

C Cum ueniſſemus Aradum, & ego uos præcedere iuſſiſſem, profectis uobis eadem die Clemens, cum incidiſſet ſermonis occaſio, genus ſuum mihi expoſuit ac familiam, & quod parentibus eſſet orbatus, duoſq; habuiſſet priores ſeminos fratres: & ſicut mihi, inquit, pater enarrauit, ſomniũ uidit aliquando mater, quo iuſſa eſt cũ geminis ſuis, ex urbe ROMA proficiſci, ne ſubito & pariter interirent. Cumq; ſomnium patri indicaſſet, ille qui tenero filios diligeret affectu, nequid forte mali paterentur, uxorẽ pariter ac filios, naui cum omnibus neceſſarijs impoſitos, emittit Athenas erudiendos. Poſt hæc miſit ſemel & iterum qui requirerent, nuſquam ullius ne ueſtigium quidem reperit. Ipſe ad ultimum pater ad inquirendum proficiſcitur, & uſque ad præſens, ne ipſe quidem uſquam eſt. Hæc cum mihi CLEMENS enarraſſet, acceſſit ad nos quidam, rogans, ut ad inſulam Aradum quæ uicina erat, accederemus, uidendi gratia columnas uitreas miræ magnitudinis, adquieui, uentum eſt ad locũ, cæteri omnes interiora ædis ingreſſi, mihi animus, neſcio ob quam cauſſam, ingrediundi ultra non dedit. Sed dũ illos foris opperior, mulierem hanc cõſiderare cœpi, qua parte membrorũ eſſet debilis, ut nõ labore manuum uictum quæreret, ſed mendicitatis pudorem ſubiret, requiro ergo ab ea cauſſas. Illa nobili ſe ortam genere, & nobili nihilominus uiro in matrimonio fuiſſe iunctã fatetur, cuius frater, inquit, in me inlicito amore inflammatus, fraternũ thorum polluere cupiebat. Quod ego abhorrens, & rurſum, de tanto ſcelere

D uiro indicare non audens, & ne bellum fratribus, & obprobrium generi indicerem, magis ex patria diſcedere iudicaui, cum duobus geminis filijs meis, iuniore puero ad ſolatium patri relicto. Et ut hæc, inquit, honeſta ſpecie fierẽt, cogitaui ſomnium fingere, & dicere uiro, adſtitiſſe mihi numen quoddam per uiſum, & dixiſſe ut cum duobus geminis meis cõfeſtim ex urbe proficiſcerer, uſquequo ab ipſo audirem, quãdo redire deberem. Quibus auditis, credidiſſe aiebat uirum, & Athenas ſe geminis cum liberis emiſiſſe inibi erudiendis. Sed tempeſtate graui ad hanc inſulam fuiſſe depulſos, ubi confracta naui, ſe fluctu excuſſam ſupra ſaxum quoddam, ob hoc ſolum mortem diſtuliſſe, donec, inquit, infelicium natorum meorũ ſaltem emortua membra complecterer, ac ſepulturæ mandarem. Sed cum dies fuiſſet exortus, & turbæ conueniſſent, miſeratione moti proiecerunt mihi indumentum. At ego infelix fletibus multis rogabam, ut requirerent, ſicubi infeliciũ natorum poſſint inuenire corpuſcula. Ego autem omne corpus meũ dẽtibus laniãs, planctibus & ululatibus nihil aliud clamabam, niſi ubi mihi infelici Fauſtus eſt, ubi Fauſtinus? Et cum hæc dicerem Petrus, NICETA & AQVILA ſubito adſurgunt, & ſtupefacti perturbari cœperunt, dicentes: Dominator domine & deus omnium, ueráne hæc ſunt, an ſomnium eſt, quod agitur? Tum PETRVS: Niſi, inquit, nos inſani ſumus, hæc uera ſunt. At illi paululum remorati, & confricantes faciem, aiunt: Nos ſumus Fauſtinus & Fauſtus. Sed & ab initio, cum narrare cœpiſti, ſtatim in ſuſpicionem incidimus, ne forte ad nos pertinerent, quæ dicebantur, rurſus tamen conſiderantes, multa ſimilia accidere in uita hominum, reticuimus, licet cor no-

Niceta & Aquila fratres Clementis, antea dicti ſunt Fauſtinus & Fauſtus.

A cor noſtrũ ſpe aliqua pulſaret, aſpiciebamus ergo ad finẽ ſermonis, ut ſi ad integrũ de nobis eſſe cõſtaret, tũ fateremur. Et cũ hæc dixiſſent, lachrymantes ingrediebant ad matrẽ, cũ reperiſſent quieſcentẽ, & cõplecti uellẽt, prohibuit PETRVS, dicẽs: Sinite me prius præparare animos matris, & ita uos afferre ei, ne forte multo & ſubito gaudio mẽte excidat, & ſenſus eius turbet, maxime quia nũc etiã ſomno occupata ſtupet. Igitur ubi mater exurrexit è ſomno, adloqui eã PETRVS cœpit, dicẽs: Scire te uolo mulier religionis noſtræ obſeruantiã. Nos unũ colimus deũ, qui fecit mũdũ, huius & legẽ ſeruamus, qua mãdat in primis, ipſum colendũ, & nomẽ eius uenerandũ, parentes honorãdos, pudicitiã iuſtitiãq; ſeruandã. Sed & illud obſeruamus, mẽſam cũ gẽtilibus nõ habere cõmunẽ, niſi cum crediderint, & recepta ueritate baptizati fuerint, ac trina quadã beati nominis inuocatione conſecrati, & tũc cũ eis cibũ ſumimus. Alioquin etiã ſi pater aut mater ſint, aut uxor, aut filij, aut fratres, nõ poſſumus cũ eis menſam habere cõmunẽ. Quia ergo religionis cauſſa præcipua hoc facimus, non tibi iniurioſum uideat, qd' non poteſt filius tuus unà tecũ ſumere cibũ, uſquequo eadẽ tibi ſit, quæ illi ſentẽtia fidei. Quibus illa auditis, & quid, inquit, uetat hodie me baptizari? quæ etiã priuſquàm te uiderẽ, illos quos dicũt deos, penitus auerſata ſum, quod mihi frequẽter & penè quotidie ſacrificãti ſibi, præſtare potuerũt nihil. Nã de pudicitia quid dicã? cũ me neq; tũc deliciæ deceperint, neq; nũc egeſtas peccare cõpulerit. Satis aũt puto innotuiſſe tibi, quantus mihi exinde fuerit amor pudicitiæ, quæ ut euaderẽ inliciti amoris inſidias, ſomniũ finxi, ut cũ duobus meis geminis peregrinarer, & hũc ſolũ filiũ

B meũ Clementẽ, ad ſolatiũ patri reliqui. Si emi mihi duo uix ſufficiebãt, quanto magis cõtriſtaſſet patrẽ, ſi nullũ penitus habuiſſet? Erat emi miſer, grãdi affectu erga filios, ita, ut uix ei ſomni autoritas extorqueret, Fauſtinũ & Fauſtũ Clemẽtis huius fratres, mihi cõcedere, & ipſe ſolus cõtentus eſſet Clemẽte. Hæc illa cũ diceret, ultra nõ ferẽtes fratres mei, inruũt in cõplexus matris, cũ multis lachrymis, & oſculãtur eã. At illa, quid uult, inquit, hoc eſſe? Tũ PETRVS: Nolo turberis mulier, cõſtans eſto, iſti ſunt Fauſtinus & Fauſtus filij tui, quos in profundo periſſe dicebas, quomodo autem uiuant, & quomodo in illa horribili nocte de profundo euaſerint, & quemadmodũ alius ipſorũ Niceta, & alius Aquila dicatur, ipſi tibi exponere poterunt, & unà tecum etiam nos audiemus. Vbi hæc PETRVS dixit, mater nimio gaudio intercepta corruit, & tandẽ aliquando reparata, atque in ſemetipſam regreſſa, ait: Obſecro uos dulciſſimi filij, dicite mihi, quæ acciderint uobis poſt illam feralem, & crudeliſſimã noctem. Tum NICETA cœpit dicere: In illa nocte ô mater, cũ nauis fuiſſet reſoluta, & nos innitentes fragmento cuidam tabularum, per pelagus iactaremur, uiri quidam, quibus per profundũ latrocinari artificium eſt, repertos impoſuerũt nos nauiculæ ſuæ, & remis undarũ uortices ſuperãtes, diuerſis itineribus Cæſareã Stratonis perduxerũt, ibiq; adfligẽtes nos fame, uerberibus, metu, utine qd' eſſet in uero proderemus, immutatis etiam noſtris nominibus uendiderũt nos cuidam uiduæ, honeſtæ admodũ feminæ, Iuſtæ nomine, quæ cum emiſſet, habuit loco filiorum, ita, ut etiam græcis nos literis, & liberalibus

Mortuos enim legimus aliquot ſubito gaudio.

FIDEI Chriſtianæ compendium.

C adtentissime erudiret. Vbi uero adoleuimus, etiã philosophorũ studijs operã dedimus, quo possimus religionis diuinæ dogma, philosophicis disputationibus adserentes, confutare gentiles. Simoni autẽ cuidã mago, qui nobiscũ unà educatus est, pro amicitijs & puerili cõsuetudine adhæsimus, ita, ut penè ab eo decipi possemus. Fertur em̃ in religione nostra sermo de propheta quodam, cuius ab omnibus, qui religioni huic deseruiũt, sperareturaduentus, per quẽ immortalis & beata uita, credentibus danda ꝓmittitur. Hũc ergo nos putabamus Simonẽ, sed hæc tibi mater, opportunius exponent. Nos interim cũ penè iam deciperemur à Simone, quidã collega domini mei Petri, Zachæus nomine, monuit ne falleremur à mago, sed obtulit nos aduenienti Petro, ut ab ipso quæ erãt sana & perfecta doceremur, qd' & tibi optamus euenire, sicut & nobis cõcessit deus, ut possimus etiã cibũ, & mensam habere cõmunẽ, hinc ergo fuit mater, qd' nos à piratis raptos, tu in mari defunctos esse credidisti. Cũ hæc dixisset Niceta, mater nostra ꝓcidit ad pedes Petri, rogãs & obsecrans, ut & seipsam & hospitã suã euocaret sine mora, ac baptizaret, utíne una, inquit, die damnũ patiar cõsortij & societatis natorũ meorũ. Similiter aũt & nos filij eius rogabamus Petrũ. At ille quid putatis, inquit, quia ego immisericors sum solus, & nolo uos matris cõuiuio sociari? sed necesse est eam uel una die ieiunare prius, & ita baptizari, & hoc quia sermonẽ ab ea quendã audiui, per quem mihi fides eius claruit, & qui indiciũ dedit credulitatis eius, alioqui multis eam diebus oportebat ante instrui & doceri. Et ego quæso te, inquit, domine mi Petre, die quis est iste sermo, quẽ dicis dedisse tibi indiciũ fidei eius? Et Petrus ille sermo est quo rogauit, ut & hospita sua, cuius beneficijs uicẽ reddere desiderat, simul baptizet cũ ipsa. Nõ aũt rogaret, ut illi quã diligit præstaretur hæc gratia, nisi credidisset qd' magnũ aliquod in baptismate munus esset. Vnde & ego reprehẽdo plurimos, q cũ ipsi baptizent & credãt, nihil tamẽ dignũ fide agunt cũ his quos diligũt, id est uxoribus, uel filijs, uel amicis, quos nõ ad hoc hortant, qd' ipsi adsequuti sunt, siquidẽ uere crediderint quod æterna uita per hoc donatur. Deniq; si eos ægrotare uideãt, aut periculo alicui carnaliter subiacere, dolẽt & lugent, quia in hoc certi sunt eis imminere pernicie. Ita ergo, si & de hoc certi essent, qd' qui deũ nõ colũt, manet eos pœna ignis æterni, quãdo cessarẽt monẽtes & cohortãtes? Aut si obsisterẽt, quomodo nõ lugerẽt eos & plangerẽt, certi æterna eis imminere supplicia? Nũc ergo illã quidẽ mulie rẽ euocabimus, postmodũ & uidebimus, si amat fidem religionis nostræ, & prout cõsequẽs fuerit agemus. Hæc aũt quoniã fideliter sentit de baptismo, iunct uel una die ante baptismũ. At illa: Cũ iuramento satisfaciebat, præsente uxore dñi mei Petri, qa ex quo recognouerit filiũ, præ multo gaudio cibũ capere omnino nequerit, nisi hesterna die calicẽ aquæ solũ biberit. Testabat aũt & uxor Petri dicẽs ita esse. Et Aquila ait: Quid ergo obstat, cur nõ baptizet? Tũ PETRVS subridẽs: Sed nõ est, inquit, hoc ieiuniũ baptismi, qd' nõ ꝓpter baptismũ ieiunatũ est. Et NICETA: Sed forte, inquit, uolẽs deus matrẽ nostrã nec una die agnitis nobis separari à cõsortio mẽsæ nostræ, prærordinauit hoc ut ante ieiunaret. Sicut em̃ pudicitiã seruauit in ignorãtia, ut ꝓficeret ei ad baptismi

Philosophiæ studia perdiscenda sunt ad refutãdos Hæreticos.

Veram fidẽ Petrus in his qui in specie credebant desiderat.

Vxor Petri.

A ptismi gratiã, ita ieiunauit antecꝫ sciret ieiunij rationẽ, ut ꝓficeret ei ad baptismũ, & statim ab initio agnitionis nostræ nobiscũ pariter mẽsæ cõsortio frueret. Tũ PETRVS: Nõ nos, inquit, uincat malignus, occasione accepta per affectũ matris, sed magis uos & ego uobiscũ, hodie ieiunemus cũ ipsa, & crastino baptizabitur, necꝫ em̃ iustũ est ad gratiam personæ alicuius & amicitiæ, resolui & extenuari præcepta ueritatis. Non ergo pigeat nos magis laborare cum illa, quia omne mandatum præterire peccatum est. Doceamus autem sensus nostros corporales, qui extrinsecus sunt, seruire interioribus sensibus, & non interiores sensus, qui quæ dei sunt sapiunt, cogamus sequi exteriores, qui quæ carnis sunt sapiũt. Propter hoc em̃ & dominus mandatũ dedit, dicẽs: Quicũcꝫ uiderit mulierẽ ad cõcupiscendã eam, iam mœchatus est eã in corde suo. Et his addidit, si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eũ, & abijce abs te, expedit em̃ tibi ut unũ mẽbrorũ tuorũ pereat, quàm totũ corpus tuum mittat in gehennã ignis. Nõ dixit scãdalizauit te, ut posteaquàm peccaueris, tũc abijcias caussam peccati, sed si scandalizat te, hoc est, ut antequàm pecces, caussam peccati ꝓuocantis te, & inritãtis abscidas. Ne quis aũt uestrũ putet fratres, qd' mẽbrorũ amputationẽ mãdauerit dominus, propositũ in hoc uult resecari, nõ mẽbra, & caussas quæ ad peccandũ inliciũt, quo cogitatio nostra aspectus uehiculo subuecta, ad amorẽ dei sensibus corporeis inuisa cõtendat. Nec carnalibus oculis, uelut lasciuientibus equis, & extra mãdatorũ uiã currũ declinare cupiẽtibus, relaxet frena, & habenas indulgeat. Sed reuocet aspectũ corporis

B ad arbitriũ mẽtis, & oculos nostros, quos deus operis sui inspectores esse uoluit & testes, nõ patiat fieri lenones mali desiderij. Et ideo cedãt legi dei, tã corporei sensus, quàm interna cogitatio, & illius uolũtati ministrẽt, cuius se opera esse intelligũt. Igit ut ordo mysterij poscebat & ratio, die postera baptizat in mari, & regressa ad hospitiũ, omnibus cõsequenter mysterijs religionis imbuit. Aderamus aũt & nos filij sui, Niceta & Aquila, & ego Clemẽs. Et post hæc simul cũ ea prandimus, & simul glorificauimus deũ, referẽtes gratias studijs, & doctrinæ Petri, qui nobis ostendit per occasionẽ matris, quomodo pudicitiæ bonũ nõ pereat apud deũ. Sicut è cõtrario impudicitia, inquit, etiãsi nõ statim tamẽ licet tarde, nõ effugit pœnã. In tantũ aũt pudicitia, inquit, deo placita est, ut etiã his qui in errore sunt positi, nõnihil gratiæ in præsenti cõferat uita. Nã futura beatitudo illis solũ reposita est, qui per gratiã baptismi pudicitiã iustitiãcꝫ seruauerint. Deniq; exẽplo est huic rei etiã hoc, qd' erga matrẽ uestrã gestũ est, cuius salus hæc omnis pro mercede pudicitiæ reparata est, ad quã custodiẽdã & cõseruandã, nõ sufficit sola cõtinentia, sed ubi senserit quis insidias, & deceptionẽ parari, cõtinuo sicut ab ignis impetu, aut incursu canis rabidi refugiat, nec cõfidat qd' huiusmodi insidias possit facile aliquis philosophando, aut palpãdo cohibere: sed, ut dixi, effugiẽdũ est, & longe abscedẽdũ, sicut fecit & uestra mater, uere & integre bonũ diligens pudicitiæ. Propter qd' & conseruata uobis est, ac uos illi, insuper autem & æternæ uitæ agnitione donata. Cum hæc & multa alia his similia dixisset, uespere facto, requieuimus.

LIBRI SEPTIMI FINIS.

Eruere oculũ quid sit.

Post baptismũ imbuitur Matidia religionis mysterijs.

Pudicitiæ laus.

RECOGNITIONVM

DIVI CLEMENTIS AD IACOBVM FRATREM DOMINI, LIBER OCTAVVS, Rufino Torano Aquileiense interprete.

C *Lauãt in mari priusquàm orarent discipuli.*

POSTERA autem die PETRVS mane adsumptis fratribus meis, & me, descendit ad portũ, ut in mari lauaremus, & post hoc ad locũ quendam secretiorem secessimus, orationis gratia. Senex aũt quidam pauper, & ut apparebat ex habitu, operarius, curiose ex occulto obseruare nos cœpit, ut uideret quid ageremus in secreto positi. Cumq; nos orantes uidisset, expectauit donec exiremus, & salutans nos, ait: Si nõ ægre accipitis, & quasi curiosum me, aut importunum notatis, uelim uobiscũ cõferre sermonem, quia habens miserationem uestri, sub specie ueritatis errare uos nollem, & habere metum dehis, quæ non sunt, aut si putatis esse aliquid ueri, tradite etiam mihi. Si ergo patienter accipitis, possum uos paucis edocere, quæ recta sunt: si uero molestũ est, pergam, & meos actus agam. Cui PETRVS respondit: Dic age, quod tibi uidetur bonum, & libenter accipimus, siue id uerũ, siue etiam falsum sit: amplectendus enim es, quia quod tibi bonũ uidetur, tanquam pater pro filijs solicitus, commonere uoluisti. Tum senior cœpit dicere: In mari uos lauisse uidi, & post hoc ad secretum secessisse locum, obseruans ergo de occulto, quid in

D secreto ageretis, orantes inspexi: miseratus igitur errorem uestrũ, operiri cœpi, usquequo egressos adloquerer, & docerem, ne erretis in huiusmodi obser-

GENESIS. uantia, quia neq; deus est, neq; cultus hic aliquis est, neq; prouidentia in mundo, sed fortuitus casus, & Genesis agũt omnia; sicut ego ex meipso manifestissime cõperi, in disciplina Matheseos præ cæteris eruditus. Nolite ergo errare, siue enim oretis, siue nõ oretis, quod Genesis uestra continet, hoc erit uobis. Et ego CLEMENS, nescio quid corde pulsabar, multa quasi nota mihi recolens in eo: bene enim ait quidam, quia quod ex aliquo natum est, etiam si multo tempore abfuerit, nunquam tamẽ scintilla propinquitatis extinguitur. Cœpi ergo interrogare ab eo, quis, & unde esset, uel quomodo ortus? At ille ad hæc respondere nolens: quid, ait, hoc pertinet ad ea quæ dixi uobis. Sed primo, si uidetur, sermo de his quæ proposuimus habeatur, & post hæc, si ita res poposcerit, nomen, & genus, ac patriam, & cætera quæ hæc sequũtur, inuicẽ nobis, ut amici amicis, poterimus aperire. Mirabamur tamẽ omnes eloquentiam uiri, & grauitatem morum, tranquilitatemq; sermonis. PETRVS aũt sensim

A sensim sermocinãdo incedens, opportunũ ad conloquendum prospicit locũ. Et cum peruidisset iuxta portum recessum quendam secretũ, residere nos fecit, & ita primus ipse incipit, nec contemptũ senis habuit, neq; despexit, quod uilis ei amictus esset & sordidus, ait ergo: Quoniamquidẽ uideris mihi uir erũditus esse, & misericors, ex eo quod adisti nos, & quod tibi bonum uidebatur, cælatũ nobis esse noluisti. Volumus & nos tibi quæ nobis bona & recta creduntur exponere, quæ si tibi minus uera uidebuntur, etiã tu nostrũ erga te bonũ propositũ, libenter suscipe, sicut & nos tuum. Et cũ hæc diceret PETRVS, plurima multitudo conuenit. Tũ SENEX: Fortassis, inquit, cõtristat uos præsentia multitudinis. Et PETRVS: Nequaquam, inquit, nisi hoc solũ uereor, ne forte disputantibus nobis, cum palàm facta fuerit ueritas, tu uerecundiã patiaris, pro præsentia multitudinis cedere & adquiescere his, quæ uera dici intellexeris. Ad hæc SENEX ait: Ego nõ ita stultus consenui, ut intelligens qđ uerum est, abnuam id ad uulgi gratiã. Cœpit ergo PETRVS dicere: Videntur mihi hij qui loquuntur uerbum ueritatis, & qui inluminant animas hominum, similes esse radijs solis, qui ut processerint, & apparuerint mundo, cælari ultra aut occultari nullatenus possunt, dum non tam uidentur ab hominibus, quàm uidere omnibus præstant. Vnde & bene à quodam dictum est ad ueritatis præcones: Vos estis lux mundi, & non potest ciuitas abscondi supra montem posita, neq; accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super cãdelabrũ, ut omnibus luceat qui in domo sunt. Et SENEX: Bene ualde

B dixit, quisquis ille est. Sed exponat aliquis uestrum, quod sibi sequendũ uideatur, ut ad certum prospectum emittamus sermones nostros. Nõ enim sufficit ad inueniendam ueritatem destruere ea, quæ è diuerso dicuntur, sed & ipsum proferre in medium, quod possit, qui è diuerso est, impugnare. Vt ergo partiũ sit æqua congressio, rectum mihi uidetur, ut prius, quid uterq; nostrum defendat, enunciet, & si placet, ipse primus incipiam. Ego dico, non secundum dei prouidentiam gubernari mundum, quia multa in eo iniuste & inordinate geri uidemus, sed Genesim dico esse, quæ omnia agit & continet. Ad hæc, cum PETRVS respondere uellet, NICETA præueniens, ait: Indulgeat mihi dominus meus Petrus ad hæc respondere, & non uideatur proteruũ, quod iuuenis cũ sene habear, sed ut filius cũ patre conloquar. Et SENEX: Nõ solum tu, inquit, fili quod tibi uidetur ut prosequaris uolo, sed & si qui ex sodalibus tuis, si qui etiam de adstantibus uidetur scire aliquid, incunctanter proferat, libenter accipimus, conlatio enim plurimorum facilius ea quæ ignorantur inueniet. Tum ergo NICETA respondit: Nõ me æstimes pater temere fecisse, qđ' inserui me sermonibus domini mei Petri, sed magis pro honore eius hoc mihi facere uisus sum. Homo enim dei est plenus totius scientiæ, quẽ ne Græca quidem latet eruditio, quia spiritu dei repletus est, quem nihil latet. Sed quia ipsi de cœlestibus loqui cõuenit, ego de his quæ ad Græcorum loquacitatem pertinent respondebo. Postea uero, quàm à nobis Græcorum more fuerit disputatum, atq; ad id uentum, ubi exitus nullus appareat, tunc ipse quasi scientia

Petrus non despexit eos qui uel parum idonea adferrent.

Hæc opinor fuit causſa cur uulgũ eruditi à disputationibus abesſe uoluerint.

Matth. 5.

Epicureorum sunt hæc cõmẽta.

Petri eruditio.

C repletus, aperte & dilucidè rerum nobis omnium patefaciet ueritatem, ut nõ
Petrus arbiter inter cõgredientes. solum nos, sed & omnes qui præsto sunt auditores, uiã ueritatis agnoscãt. Et
ideo nunc ipse quasi arbiter sedeat, ut cum unus aliquis ex nobis cesserit, tunc
ipse suscipiens, indubitatam sententiam ferat. Hæc cum dixisset Niceta, hi qui
cõuenerant, inter semetipsos conloquebantur. Hic ne est ille, quem audiebamus PETRVS, illius qui in Iudæa apparuit, & signa ac uirtutes plurimas fecit, discipulus probatissimus? Et intendentes in eum, cum timore ac ueneratione ingenti stabant, tanquam boni serui honorem domino deferentes. Quod ubi PETRVS sensit, ait ad eos. Attentius audiamus, rectũ tenẽtes iudicium de his quæ dicentur ab utroq;, & post ipsorũ cõflictũ, quod necessariũ uisum fuerit, addemus & nos. Et cũ hæc dixisset PETRVS, gauisæ sunt turbæ, NICETA uero dicere hoc modo adgressus est. Definisti pater, qd' non per dei prudentiam mundus regatur, sed omnia Genesi subiaceant, uel quæ ad mores uniuscuiusq;, uel quæ ad gesta pertinent. Ad quæ statim quidẽ potui respondere, sed quia iustũ est seruare ordinem, definimus & nos quid teneamus, sicut ipse fieri rogasti. Ego dico prouidentia dei gubernari mundum, his duntaxat quæ
Assertiones Nicetæ contra Senem. gubernatione eius indigent. Vnus est enim omnia tenens, qui & mundum fecit, iustus deus unicuiq; secundũ gesta sua quandoq; redditurus. Ecce habes & nostram definitionẽ, nunc quod uis prosequere, uel mea destruens, uel tua adserens, ut & ego his quæ à te prosequẽtur, occurrã. Aut si me uis priorem
D dicere, nõ morabor. Et SENEX respondit. Siue tibi placet fili prius dicere, siue hoc magis placet ut ego dicam, nihil interest, apud eos præcipue, qui bona uenia disputant. Dic tamen tu prior, libenter accipio, atque utinam possis etiã quæ à me dicenda sunt prosequi, atque his quæ contraria sunt, obijcere, & ex utrorumq; conlatione ostendere ueritatem. NICETA respondit: Si uis, inquit, possum etiã tuas partes dicere, & ad hæc respõdere. Et SENEX: Ostende mihi prius, quomodo potes scire ea quæ nondum loquutus sum? & ita tibi credam, quod partes meas prosequi possis. Et NICETA: Secta, inquit, tua & sententia quam definisti, manifesta est his qui eruditi sunt in huiusmodi disciplinis, certaq; est eius cõsequentia. Et quia ego nõ sum ignarus quæ sint definitiones philosophorũ, ex his quæ proposuisti, quid consequatur agnosco,
Niceta Epicureus olim. Pyrrhonius fuit Aquila, id est Pyrrhonis assecla qui de dectum rerũ stulerat. maxime quia præ cæteris philosophis, Epicuri scholas frequẽtaui. Frater autẽ meus Aquila, magis Pyrrhonios sequutus est. Alius aũt frater noster Platonicos & Aristotelicos, itaq; cum eruditis tibi auditoribus sermo est. Tum SENEX: Bene, inquit, & consequenter docuisti, quomodo ex his quæ proposuisti quæ sunt definitionibus, etiam ea quæ cõsequũtur aduerteres. Sed ego amplius aliquid professus sum, quàm sentit Epicurus, quia introduxi Genesim, eamq; causam omniũ gestorum hominibus posui. Cumq; hæc senex dixisset, ego CLEMENS aio ad eum: Audi pater, si te frater meus Niceta obtinuerit, quia non sine dei prouidentia mundus agitur, in ista parte quæ supereſt de Genesi, ego tibi potero respondere, est enim mihi notitia huius scientiæ. Et cũ hæc dixissem, frater meus Aquila: Quid necesse est, inquit, ut cum patrẽ uocemus, cum

A cum in mandatis habeamus, neminem super terram patrem uocare? Et post *Matth. 23.*
hæc respiciens ad senem: Non iniuriose, inquit, accipias pater, quod fratrem meum culpaui, quia te patrem uocaret, habemus enim tale mandatum, ne alium nomine isto uocitemus. Cumq; hæc dixisset Aquila, risit omniũ adstantium cœtus unà cũ Sene, & Petro. Aquila aũt requirente caussam, cur omnes riserint, aio ad eum, quod tu in quo alios culpas, id ipse facis, qui senem appellaueris patrem. At ille negabat, dicens: Vere nescio si eũ patrem uocaui. Interea PETRVS mouebatur suspicionibus quibusdam, sicut ipse nobis enarrauit postmodum, & respiciens ad Nicetam, expedi, inquit, quod proposuisti. Tum NICETA hoc modo exorsus est: Omne quod est, aut simplex est, aut *Simplex.*
compositum: quod simplex est, caret numero, diuisione, colore, differentia, asperitate, lenitate, pondere, leuitate, qualitate, quantitate, & ob hoc etiam fine: Quod uero compositum est, aut ex duobus, aut ex tribus, aut etiam ex *Compositum.*
quatuor compositum est, aut certe ex pluribus: & quæ composita sunt, necessario etiam diuidi possunt. Et SENEX audiens hæc: Optime, inquit, & doctissime dicis fili. Et NICETA: Igitur illud quod simplex est, & his omnibus caret, quibus solui quod subsistit, potest, sine dubio incomprehensibile & immensum est, neq; initium ullum, neq; finem sciens, & ideo unum & solum est, & sine autore subsistens. Quod autem compositũ est, & numero, ac diuersitati diuisioniq; subiacet, necessario autore aliquo cõpositum est, atq; in unam speciem diuersitas congregata. Quod ergo immensum est, bonitate pater est, *Immensum.*
B uirtute conditor. Neq; ergo condendi uirtus in immenso cessare potuit, neq; bonitas ociari, sed ad substituenda ea quæ sunt, bonitate, ad componenda & firmanda, uirtute prouocatur. Substituuntur ergo & cõponuntur quædam, ut diximus, ex duobus, uel ex tribus, quædam uero ex quatuor, alia ex pluribus. Sed quoniã nunc nobis de mũdi ratione quæritur, & de substantia eius, quam ex quatuor elementis esse compositã constat, cui omnes illæ decem differentiæ, quas supra comprehendimus accidunt, ab his inferioribus incipientes gradibus, ad superiora ueniemus. Via enim nobis ad intellectualia & inuisibilia, ab his quæ uidemus & cõtrectamus datur, sicut continetur in Arithmeticis disciplinis, ubi cum de diuinis quæritur, ab inferioribus ad superiores numeros ascenditur. Cum uero de præsentibus & uisibilibus ratio exponitur, de superioribus ad inferiores numeros ordo dirigitur: Aut nõ ita est? Et SENEX ait: Valde bene prosequeris. Et NICETA: De mundi nunc ergo ratione prosequendũ est, cuius prima quæstio in duas partes diuiditur. Quæritur enim utrum factus sit, an nõ? & siquidem nõ est factus, ipse erit illud ingenitum ex quo omnia: Si uero factus est, de hoc rursus quæstio in duas partes scinditur: Vtrum nam ex seipso factus est, an ab alio? & siquidem à semetipso est, excluditur sine dubio prouidentia, si prouidentia nõ recipitur, frustra animus ad uirtutem prouocatur, frustra iustitia custoditur, quippe si non est qui iusto pro meritis aliquando restituat. Sed ne anima quidem ipsa immortalis uidebitur, si eam post absolutionẽ corporis, nullius prouidentiæ excipiat di-

Per inferiora ad superiora perueniturr.

C ſpenſatio. Nam ſi doceatur eſſe prouidentia, & per ipſam factus eſſe mũdus, alia rurſus quæ diſcutiantur occurruntr: equiretur enim quomodo ſit prouidentia, utrũ generaliter erga omnia, an ſpecialiter erga partes, an & generaliter erga partes, an & generaliter erga omnia, & ſpecialiter erga partes. Generalis autem intelligitur hoc modo, quaſi ab initio deus faciens mundum, ordinem dederit rebus, & curſum ſtatuerit, & ultra eorũ curam quæ geruntur, habere ceſſauerit. Specialis uero erga partes, hoc modo eſt, ut quorundã quidem uel hominum, uel locorum prouidentiam gerat, quorundam uero non gerat. Generalis autẽ omnium, & ſpecialis partium ſimul, hoc modo eſt, quaſi & ab initio omnia fecerit deus, & uſq; ad finem per ſingulos quoſq; prouidentiã gerat, & unicuiq; reddat pro actibus ſuis. Prima ergo illa propoſitio quæ dicit, quia ab initio deus fecerit omnia, & curſu atq; ordine rebus impoſito, de reliquo nihil ad ſe reuocet, ſecundũ Geneſim geri cũcta confirmat. Ad hoc ergo primo reſpõdebimus, & his præcipue, qui deos colunt, & Geneſim defendunt, qui utiq; cum immolant dijs, & exorant eos, ſine dubio contra Geneſim ſe impetraturos aliquid ſperant, & per hoc Geneſim ſoluunt. Cum uero rideãt qui ad uirtutẽ prouocant, & ad continentiam cohortantur & dicunt, quia nemo poteſt facere aliquid, aut pati, niſi quod ei fato decretum eſt, omnem profecto cultum diuinitatis abſcidunt. Quid enim colas eos, à quibus promereri nihil poſſis? quod non patiatur ratio decreti. Hæc interim aduerſus illos dicta ſint. Ego uero mundum dico à deo factum, & ab ipſo quandoq; eſſe ſoluendũ,

Contra Geneſim ratio.

D ut ille appareat, qui æternus eſt, & ad hoc factus, ut ſemper ſit, & dignos ſe, recipiat iudicio dei. Quod autem ſit alius inuiſibilis mũdus, qui hunc uiſibilem intra ſemetipſum contineat, poſtea quàm de uiſibili mundo diſcuſſerimus, tũc & ad illum ueniemus. Nunc interim, quia factus ſit mundus iſtè uiſibilis, teſtantur etiam philoſophorũ plurimi ſapiẽtes uiri. Sed ne uideamur quaſi egentes adſertionibus, uti uoluiſſe teſtibus, de principijs eius ſi uidetur quæramus. Corporeum eſſe mundũ hunc uiſibilem, eo ipſo quod eſt uiſibilis, ſatis cõſtat, omne autem corpus duas recipit differentias, aut enim cõnexũ eſt & ſolidũ, aut diuiſum & ſeparatum. Et ſiquidem cõnexum fuit & ſolidũ corpus, ex quo mundus factus eſt, & per diuerſas ſpecies parteſq; ſecundum differentias ſui, corpus illud partitum eſt & diuiſum, neceſſe eſt intelligi, fuiſſe aliquem, qui corpus quod erat cõnexum & ſolidum dirimeret, atq; in partes multas duceret, formasq; diuerſas. Aut ſi ex diuerſis diſperſisq; corporũ partibus, omnis mundi hæc moles compoſita eſt & compaginata, neceſſe eſt nihilominus intelligi, fuiſſe aliquem qui in unũ diſperſas colligeret, & diuerſas rebus ſpecies induceret. Equidẽ plures philoſophorũ hoc magis ſenſiſſe ſcio, quod ex uno corpore, quam illi materiam uocant, diuiſiones ac diſcretiones conditor fecerit deus, quod tamẽ ex quatuor ſimplicibus, & in unũ temperamento quodam diuinæ prouidentiæ, admixtis conſtaret elemẽtis. Nam illud ſuperfluo à quibuſdam dictum puto, quod ſimplex corpus, id eſt abſq; ulla coniunctione, ſit mundi, cum cõſtet nec corpus poſſe eſſe quod ſimplex eſt, neq; miſceri poſſe, aut

Philoſophi etiam aliquot mũdum eſſe creatũ cõfitentur.

Atomos intelligit.

Materia.

A aut propagari, uel ſolui, quæ omnia utiq; mundi corporibus uidemus accidere. Quomodo emꝫ ſolueret ſi eſſet ſimplex, nec haberet intra ſe aliud à quo reſolui ac diuidi poſſet? quod ſi ex duobus aut tribus, uel etiã ex quatuor conſtare corpora uidentur, cui non etiam exiguum habenti ſenſum manifeſtũ ſit, quod fuerit aliquis, qui in unum plura collegerit, & temperamẽti moderatione ſeruata, ex diuerſis partibus ſolidum corpus effecerit? Hunc igitur nos conditorem mundi dicimus deum, hunc agnoſcimus uniuerſitatis autorem. Nam Græcorũ philoſophi de principijs mũdi quærentes, alius alia inceſſit uia, denicq; Pythagoras elementa principiorũ, numeros eſſe dicit, Calliſtratus qualitates, Alcmeon contrarietates, Anaximandrus immenſitatem, Anaxagoras æqualitates partium, Epicurus atomos, Diodorus amere, hoc eſt ex his in quibus partes non ſunt, Aſclepiades oncos, quod nos tumores uel elationes poſſumus dicere, Geometræ fines, Democritus ideas, Thales aquam, Parmenides terram, Zenon, Empedocles, Plato, ignem, aquam, aërem, terram, Ariſtoteles etiam quintum introducit elemẽtum, quod acato nomaſton, id eſt, incompellabile nominauit, ſine dubio illum indicans, qui in unum quatuor elementa cõiungens, mundum fecerit, ſiue igitur duo. Siue tria, ſiue quatuor, aut etiam plura ſint, uel innumera, ex quibus mundus conſtat, omni ex parte, qui plura in unum collegerit, & rurſus collecta in diuerſas ſpecies duxerit, oſtẽditur deus, & probatur per hæc, non potuiſſe machinam mundi ſine opifice, & prouiſore conſtare. Sed & hoc ipſo qd̃ in coniunctione elementorũ deficiente altero, auta bundante, cætera reſoluuntur & concidunt, oſtenditur ex nihilo accepiſſe principium. Nã uerbi gratia, ſi deficiat in aliquo humor, nec aridum ſtabit, humore enim paſcitur aridum, ſicut & frigus calido, in quibus, ut diximus, ſi alterũ deficiat, penitus cuncta ſoluũtur, & in hoc originis ſuæ, quæ ex nihilo facta ſunt, produtur indicia. Quod ſi materia ipſa probatur eſſe facta, quomodo partes eius & ſpecies, ex quibus mundus conſtat, uidebuntur infectæ? Sed de materia & qualitatibus, nõ eſt nunc dicendi locus, hoc ſolum dicuiſſe ſufficiat, deum eſſe omniũ conditorem, quia neq; ſi ſolidum & connexũ fuit corpus, ex quo mundus conſtat, dirimi & diſcerni ſine conditore, neque ſi ex diuerſis & diſcretis partibus in unum collectũ eſt, congregari & miſceri ſine artifice potuit. Igitur ſi mundi cõditor deus eſſe à me euidenter oſtenditur, qui erit Epicuro locus introducẽdi atomos, & adſerendi quod ex corpuſculis inſenſibilibus, non ſolum ſenſibilia corpora, ſed & mentes intellectuales ac rationales fiant? Sed dices, ut Epicuro uiſum eſt, continuationes atomorũ indeſinenti curſu uenientium per immenſa & ſine fine tempora miſcentium ſe, atq; in unum conglobantium, corpora ſolida efficiũtur. Non uenio ad hæc ut rem fabuloſam, & inepte cõpoſitam dicam, uideamus magis ſi qualecunq; iſtud eſt, poteſt ſtare quod dicitur. Aiunt emꝫ corpuſcula ipſa quæ atomos appellãt, diuerſis eſſe qualitatibus, & alia quidẽ humida, & ob hoc grauia, ac deorſum tendentia, alia uero arida & terrena, atq; ob hoc nihilominus grauia, alia aũt ignea, & ob hoc rurſum ſemper nitentia, alia uero frigida, & ob hoc pigra &

Pythagoras. Calliſtratus. Alcmeon. Anaximãdrus Anaxagoras. Epicurus. Diodorus. Aſclepiades. Geometræ. Democritus. Thales. Parmenides. Zenon. Empedocles. Plato. Ariſtoteles.

B

C semper media. Quomodo ergo cū alia semper ſurſum tendant, utpote ignea, & alia ſemper deorſum, utpote humida & arida, alia uero media, & nō æqua

Rationes cōtra Atomos Epicuri.

li curſu incedāt, coīre ſimul potuerūt, & unū corpus efficere? Si quis enim de ſuperioribus, uerbi gratia minutiſſimas paleas, & ad candē magnitudinē minutiſſimi plūbi particulas deorſum iaciat, nunquid poterāt, quamuis æquales ſint magnitudine, leues paleæ partes plumbi particulas cōſequi? longe enim uelocius ad imū grauiora perueniunt. Ita ergo & atomi etiam, ſi magnitudine æquales ſint, pondere tamen inæquales, nunquam poterunt, quæ leues ſunt, conſequi grauiores: quod ſi conſequi nō poſſunt, ſine dubio nec miſceri, nec corpus efficere. Tum deinde ſi indeſinenter feruntur, & ſemper ueniunt, & rebus quarum iam menſura integra conſtat adduntur, quomodo ſtare uniuerſitas poteſt, cum tam immenſis ponderibus noua ſemper pōdera cumulentur? Sed & illud requiro, ſi paulatim coëuntibus corpuſculis extruebatur hic quē uidemus ambitus cœli, quomodo nō in eo ilico cū cōſurgeret conruit? ſiquidem hians machinæ ipſius ſummitas nullis ſuffulta repagulis ſtringeretur. Sicut enim hi qui ædificiorū tholos in circulum inſtruunt, niſi concluſionē necdū uerticis ſtrinxerint, uniuerſum pariter ſoluitur. Ita & mūdi circulus quem tam decora ſpecie collectum uidemus, ſi non ſubito & ſub uno diuinæ uirtutis rotatu, potentia conditoris effectus eſt, ſed paulatim cōcurrentibus atomis & inſtruentibus, non ut ratio patebat, ſed ut fortuitus incidiſſet euentus, quomodo non prius quàm colligi poſſet & concludi, dilapſus eſt & diſſolutus? Ad

D hæc etiam illud requiro, quod ſit munimen, ſuper quod tam immenſæ molis iacta ſint fundamenta? Et rurſus illud ipſum qđ dixeris munimen, ſuper quid iaceat? Et itē illud aliud ſuper quid? & eò uſqꝫ interrogādo progrediar, donec reſpōſio ad nihil & inane perueniat. Qđ ſi dicat aliqs, quia atomi igneæ qualitatis cōiunctæ, ſibi corpus unū fecerunt, & quia ignis qualitas nō deorſum, ſed ſurſum tendit, impoſitā mundi molē, ad ſuperiora ſemper nitens ignis natura ſubuectat. Ad hæc reſpōdebimus: Quomodo potuerūt atomi igneæ qualitatis, quæ ſemper ad ſuperiora cōtendunt, in inferiora deſcendere, & in profundo, ac ſub omnia demerſo inueniri loco? Cū itaqꝫ grauiores quæqꝫ, id eſt terrenæ uel humidæ qualitates præueniāt, ut diximus, leuiores, unde & cœlū, ue lut ſuperiorē fabricā igneis atomis, quæ & leuiores ſunt, & ſurſum ſemper ſu giunt, adſerūt ſtructā: neqꝫ ergo fundamēta ignis, aut alia ulla habere mūdus poteſt, neqꝫ atomis grauioribus cū leuioribus, id eſt his quæ deorſum ſemper præcipitant, & his quæ ſemper ſurſum fugiūt, ſocietas aut cōpaginatio ulla cō ueniat. Igitur qđ impoſſibile ſit ex atomorū cōiunctione, corpora mundi ſoli dari ſufficiēter dictū, & qđ nō potuerint inſenſibilia corpora, etiāſi ulla ratione coīre & cōnecti potuiſſent, formas dare corporibus & mēſuras, uel membra fingere, uel qualitates efficere, uel exprimere quantitates, quæ utiqꝫ omnia modulatione ſui manū teſtantur artificis, & opus rationis oſtendūt, quam rationem ego uerbum & deū appello. Sed dicet aliquis hæc à natura fieri, iam in hoc de nomine controuerſia eſt. Cum enim conſtet mentis eſſe, & rationis opus,

Naturam eſſe parentē rerū, quomodo intelligendum.

A opus, hoc quod tu naturā uocas, ego deū conditorē uoco, cōſtat nec potuiſſe nec poſſe uel corporū ſpecies tam neceſſarijs diſtinctiōibus inſtitutas, uel animorum ſenſus inrationabili opere, & quod ſenſu careat effici. Quod ſi idonei tibi teſtes uidentur philoſophi, Plato de his teſtatur in Timæo, ubi de mundi factura diſcutiens requirit, utrum nam ſemper fuerit, an initiū ſumpſerit? & pronunciat quia factus ſit: Viſibilis enim, inquit, eſt & palpabilis atqꝫ corporeus, omnia aūt quæ huiuſmodi ſunt, facta eſſe conſtat: Quod aūt factū eſt, ali quem habet ſine dubio autorē, à quo factum eſt: hunc ergo, inquit, factorem parentemqꝫ omniū, & inuenire difficile eſt, & inuentū uulgo enarrare impoſſibile. Hæc quidem Plato dicit, ſed & ſi ipſe aliíqꝫ Græcorum philoſophi, de factura mundi ſilere uoluiſſent, nónne omnibus intellectum habentibus, palàm eſſet? quis enim eſt exigui ſaltem ſenſus homo, qui cum cernat domū, omnia quæ ad uſus neceſſaria ſunt habentem, cuius cameram in ſphæræ gyrū uideat collectam, eamqꝫ uario ſplendore, & diuerſis imaginibus depictam, luminaribus præcipuis & maximis adornatam: quis, inquam, eſt, qui huiuſmodi fabricam uidens, nō ſtatim pronunciet, à ſapientiſſimo & potentiſſimo artifice eſſe conſtructam? Et ita quis inuenietur inſipiens, cū cœli opus inſpiciat, ſplendorem ſolis cernat, ac lunæ, aſtrorū curſus, & ſpecies, & uias certis rationibus & temporibus uideat definitas, non tam à ſapiente hæc artifice, & rationabili, quàm ab ipſa ſapiētia & ratione clamet effecta? Quod & ſi ſecundū alios Græcorum philoſophos audire uis, & mechanicis imbutus es diſciplinis, de ex-

B celſis quæ traduntur, non te ſine dubio latent. Ponunt enim ſphæram æquali ter ex omni parte collectam, & ad omnia ſimiliter reſpicientem, atqꝫ à centro terræ æquis ſpatijs diſtinctam, ipſaqꝫ ſui æqualitate ita ſtabilem, ut eam in nullam partem declinare undiqꝫ æqualitas collecta permittat, & ita à nullo fulcimento ſubuecta ſuſtentatur ſphæra, quod ſi uere hanc habeat ſimilitudinem mundi machina, euidens eſt opus in ea diuinum. Si uero, ut alijs uiſum eſt, ſuper aquas poſita ſphæra, uel ſuper ipſas fertur, uel in ipſis uoluitur, etiā ſic magni in ea artificis opus declaratur. Sed ne de his quæ nō omnibus palàm ſunt, incerta uideatur adſertio, ad ea ueniamus quæ neminem latent, quis aſtrorū curſus tanta ratione diſpoſuit, ortuſqꝫ eorū & occaſus inſtituit, certiſqꝫ & demenſis temporibus unicuiqꝫ tenere cœli ambitū dedit? Quis ad occaſum alijs etiam redire in ortum permiſit? Quis impoſuit modū curſibus ſolis, ut horas, & dies, & menſes, & temporū uiciſſitudines, diuerſis motibus ſignet? & nunc hyemem, inde uer, æſtatem, poſt & autumnū, certa curſus ſui dimenſione diſcernat, & ſemper eiſdem uicibus anni orbem inconfuſa uarietate conſtringat? Quis inquam tanti ordinis moderatricē, nō ipſam dei pronunciet ſapientiam? Et hæc quidē ſecundū illa nobis dicta ſint, quæ de excelſorū diſciplinis traduntur à Græcis. Quid aūt & de his quæ uel in terris uel in mari uidemus, nónne euidēter edocemur, dei in his nō ſolū opus eſſe, ſed & prudentiam? Nā qđ in terra montes excelſi, certis quibuſqꝫ habentur in locis, ut ex his uelut cō preſſus & coangustatus aër, ordinatione dei cogatur & exprimatur in uētos,

Plato in Timæo mundū teſtatur creatū.

A curſu aſtrorū probat prouidentiam.

C ex quibus & fructus germen concipiant, & æſtiuus ardor temperiē ſumat, cū
pliades ignitæ ſolis ardoribus incāduerint. Sed dices: Cur & ardor ſolis ut tē-
peries reqrat? & quomodo fruges humanis uſibus neceſſariæ matureſcerēt?
Raræ pluuiæ ad axem meridianum quare ſint. Sed & illud aduerte, quod ad axem meridianū, ubi plus eſt caloris, nō multa
datur nubium conſtipatio, nec abundans copia imbrium funditur, ne morbus
habitantibus generetur, humidæ enim nubes, ſi calore rapido coquantur, aē-
rem corruptum, & peſtiferum reddunt. Sed & terra calidū imbrem ſuſcipiēs,
Calidi imbres peſtilētes ſunt. nō nutrimenta ſegetibus, ſed perniciem præbet, in quo quis dubitat, opus eſſe
diuinæ ꝓuidētiæ? Deniq; Aegyptus, quia Aethiopicis è uicino flagrat ardo-
ribus, ne inſanabiles corruptelas aëris imbrium neceſſitate ſuſciperet, campi
Nilus Aegypto pro pluuia eſt. eius non pluuiam nubibus miniſtratam, ſed terrenum quodāmodo imbrem
Nilo inundante ſuſcipiunt. Quid de fontibus dicemus, & fluuijs? qui perenni
in mare fluunt meatu, & per diuinam prouidentiam, nec illis abundans deficit
curſus, nec mare tantas aquarum recipiens copias, ullum ſentit augmentum,
ſed in eadem menſura, & ea quæ conferunt, & ea quæ ibi conferūtur elemen-
ta perdurant. Sed dicis mihi, ſalſa aqua naturaliter conſumit fluentum dulce,
Aqua marina ineffabili prouidentia ſalſa eſt. quod ei fuerit infuſum, & in hoc ergo manifeſtum eſt prouidentiæ opus, ut ſal
D ſum faceret illud elementum, in quod curſus omniū aquarū, quas ad uſum ho-
minibus præſtiterat, declinauit, uti ne per tanta ſeculi ſpatia, repletus maris
alueus, inundationē perniciоſam terris & hominibus redderet. Nec ita quiſ-
quam inſipiens erit, ut hanc tantam rationem, tantamq; prouidētiam ab inra-
tionabili natura arbitretur eſſe diſpoſitam. Quid autem de uirgultis? quid de
Virgulta. animalibus dicam? nónne per prouidentiam factum eſt, ut cū ſenecta tempo-
ris reſoluerent̄, uirgulta quidem uel plantis, uel ſeminibus quæ ipſa dederint,
animalia uero per progeniem reparentur, & mira quadā diſpenſatione pro-
uidentiæ, naſcituro pecori lac præparatur in uberibus, ac ſtatim ut natum fue-
rit, nullo docente, ſcit ubi alimoniæ ſuæ horrea requirat. Gignuntur autem
non ſolum mares, ſed & feminæ, ut ex utroq; poſſit rurſus conſtare poſteri-
tas. Sed ne, ut putant homines, uiderētur hæc naturæ quodam ordine, & nō
Quedam mutato naturæ ordine gignūtur diſpenſatione fieri conditoris, pauca quædam ad indicium & documentum
Corui. prouidentiæ ſuæ, mutato ordine genus ſeruare iuſſit in terris, uerbi gratia, ut
Muſtelæ. per os conciperet Coruus, & per aurē Muſtela generaret, ut aues nonnullæ
Gallinæ. ſicut Gallinæ, interdum oua uel uento, uel puluere cōcepta parerēt, alia quæ-
Lepores. dam animalia marem uicibus alternis in feminam uerterēt, & ſexum per an-
Hienæ. nos ſingulos cōmutarent, ut Lepores & Hienæ, quas Beluas uocant. Alia etiā
Beluæ. ex terra orirentur, atq; inde ſumerent carnē, ut Talpæ, alia ex cinere, ut Vipe
Talpæ. ræ, alia ex putrefactis carnibus, ut Veſpæ quidē equinis, Apes autē bubulis,
Viperæ. alia ex fimo boum, ut Scarabei, alia ex herbis ut de ocimo Scorpius, & rurſus
Veſpæ. herbæ ex animalibus, ut ex cornu cerui uel capræ apij & aſparagi. Et quid
Apes. opus eſt plura enumerare, in quibus diuina prouidētia, mutato ordine eo, qui
Scorpij. à natura datus putatur, multimodis differentijs natiuitatem animalium con-
Apium. ſtare uoluit, ex quibus non inrationabilis rerum curſus, ſed ipſius diſpenſatus
Aſparagus. ratione

A ratione doceretur? aut non & in hoc pleniſſimum demonſtratur opus diuinæ
prouidentiæ, ubi ex terra & aqua, ad uitam hominū ſemina iacta reparantur?
Quæ cum terræ fuerint mandata, uolūtate dei humorē quē ſuſceperit gleba,
Terra humorem tanquam uberibus concipit. uelut uberibus ſuis ſeminibus immulget: aquis enim ineſt quædam uis ſpiri-
tus â deo dati ex initio, cuius opere, habitus futuri corporis, in ipſo ſtatim ſemi
ne formari incipit, & per culmum ſpicamq; reſtitui, turgefacto etenim ex hu
more ſeminum grano, per anguſtos quoſdam uenarū meatus uis illa ſpiritus,
quæ ineſſe aquis data eſt, utpote incorporea tranſcurrens, ad incrementū ſe-
mina ſuſcitat: & creſcentium ſpecies format. Miniſterio igitur humidi elemen-
ti, cui uitalis ille ſpiritus inſitus ſemper & ingenitus eſt, efficitur ut non ſolum
reparetur, ſed ut per omnia ſimilis ſpecies, & forma his quæ iacta fuerint ſemi
nibus redeat. Quæ ratio, cui uel breuem ſenſum habenti, per inrationabilem
naturam, & non per diuinam ſapientiam conſtare uidebitur? Deniq; etiā hæc
ad ſimilitudinem humanæ natiuitatis formata ſunt: uidetur enim terra uul-
uæ locum tenere, cui ſemen iniectū per aquæ & ſpiritus uim, ſicut ſupra dixi-
Terra uulue habet ſpeciem. mus, & formatur, & alitur. Sed & in hoc admiranda eſt diuina prouidentia,
quod uidere nos quidē & agnoſcere fecit, quæ fiunt, quomodo autem & qua-
liter fiant, in ſecreto poſuit & in occulto, ut non indignis ad agnitionem ſubia-
ceant, ſed dignis & fidelibus, cū meruerint patefiant. Vt autem rebus ipſis &
exemplis probemus, nihil omnino ex terrena ſubſtantia ſeminibus dari, ſed
totū ex elemento aquæ & ſpiritus qui ineſt ei, uirtute conſtare. Pone mihi uer
Experimentū aquæ & ſpiritu omnia conſtare. B bi gratia in cratere aliquo ampliſſimæ magnitudinis, inſici terræ talēta centū,
& ſeminētur in eo diuerſæ ſpecies ſeminum, uel holerum, uel etiam uirgulto-
rum, his præbeatur ad rigandum aqua ſufficiēs, & per annos plures habeatur
iſta diligentia, congregentur autem ſemina quæ collecta fuerint, uerbi gra-
tia frumenti, uel hordei, aliarumq; ſpecierum per ſingulos annos ſeorſim, do-
nec uniuſcuiuſq; ſeminis aceruus, ad centum talētorum pondus aſcendat, tū
etiam arbores auulſæ radicitus adpendantur, & his omnibus ex cratere ſum-
ptis, ſi adpendatur terra, centum ſua nihilominus talenta ſalua reſtituet. Vnde
ergo dicemus omne illud pondus, omnemq; quantitatem ſeminum diuer-
ſorum, atq; arborum ſurrexiſſe? nónne euidenter apparet quia ex aquis? Ter-
ra enim quod ſuū eſt integrū tenet, aqua uero quæ per ſingula iniecta eſt, nuſ-
quam prorſus eſt, obpotentem diuinæ conditionis uirtutē, quæ per unā aquæ
ſpeciem tantorum ſeminum, uirgultorumq; & ſubſtantias reparat, & ſpecies
format, & genus fœnore multiplicato cuſtodit. Ex quibus omnibus ſatis abū-
deq; patere puto, artifici ſenſu, & non inrationabili naturæ opere cuncta effi-
ci, & uniuerſa conſtare. Sed ueniamus adhuc ſi uidetur, etiam ad noſtram, id
eſt ad hominis ſubſtantiam, qui eſt paruus in alio mundus, & conſideremus
quanta ſit ratione cōpoſitus, & ex hoc præcipue ſapientiā cōditoris intelliges,
qui cum ex diuerſis ſubſtantijs conſtet, id eſt mortali & immortali, per artificē
prouidentiam conditoris, ſocietatem diuerſitas non refugit, & quidem longe
à ſe ſubſtantijs. Alia nanq; de terra adſumitur, & à conditore formatur, alia

C uero ex immortalibus ſubſtantijs datur, nec tamen ei per huiuſcemodi coniunctionem honor immortalitatis infringitur, nec ut quibuſdam uidetur affectus quibus ad hæc ſingula moueri poſſit. Nã corpus quod ex oſſibus & carnibus conſtat, initium ſumit ex ſemine uiri, quod è medullis caſor eliciens, uuæ quaſi terræ conſignat, cui inhærens ex fonte ſanguinis, paulatim rigatũ in carnem & oſſa producitur, atq; in ſpeciem autoris iacti ſeminis reformatur. Et uide in hoc artificis opus, quomodo oſſa uelut columnas quaſdam, quibus caro ſuſtentetur ac portetur, inſeruit. Tum deinde æqualis ex utraq; parte, id eſt dextera ac læua, menſura ſeruetur, ut congruat pes pedi, & manus manui, digiti quoq; digitis, ut ſinguli ad ſingulos tota æqualitate concordent, ſed & oculus oculo, & auris auri, quæ non ſolũ conſona ſibi & concordantia, ſed & uſibus neceſſarijs apta formãtur. Manus quidem ut operi commodæ ſint, pedes ut greſſibus, oculi ut uiſibus ſeruiant, ſuperciliorum excubijs cuſtoditi, aures ad audiẽdum ita formatæ, ut cimbalo ſimiles, ſuſcepti uerbi repercuſſum ſonitũ altius reddãt, & uſq; ad ſenſum cordis emittant. Lingua aũt ad loquendum inliſa dentibus, plectri reddat officium, ipſi uero dentes alij ut incidant & diuidant cibos, & interioribus tradant, interiores uero ut in modũ molæ conficiant & comminuant, quo oportunius ſtomacho traditi coquantur, unde & molares appellati ſunt. Sed & nares cõmeandi flatus, & reddẽdi ac recipiendi gratia factæ ſunt, ut innouatione ſpiritus, calor naturalis qui ex corde eſt, uel

D accendi uel refrigerari, cum res popoſcerit queat pulmonis officio, qui pectori inhærere datus eſt, ut mollicie ſui palpet & foueat cordis uigorẽ, in quo uidetur uita conſiſtere, uita dico, non anima. Nam quid dicam de ſubſtantia ſanguinis, quam uelut fluuius ex fonte procedens, & uno prius alueo inuectus, tũ deinde per innumeras uenas, quaſi per arẽas deriuatus, totam humani corporis terram, uitalibus rigat fluentis, ieoris opere miniſtratus, quod ad efficaciã digeſtionis ciborum, atq; in ſanguinem mutandorũ in dextro latere iacet. In ſiniſtro uero ſplenis eſt locus, qui trahere ad ſe & purgare quodammodo ſordes ſanguinis poſſit. Inteſtinorum quoq; ratio quanta eſt? quæ idcirco longis nexibus in circulorum ordinata ſunt modum, ut ſuſceptas digeſtiones ciborũ paulatim egerant, quo neq; ad ſubitum inanes efficiant locos, & his qui ſuperadditi fuerint nõ impediantur cibis. Membranæ aũt in modum idcirco facta ſunt, ut ex ipſis ea quæ intrinſecus ſunt, humorem ſenſim ſuſcipiant, quo neq; ſubito effuſus exinaniſſet interna, neq; denſiore cute prohibitus, arida quæ extrinſecus habẽtur efficeret, & totam hominis fabricam ſitis neceſſitate turbaret. Porrò uero feminea poſitio, & uuluæ ſinus ad recipiendũ germen, & confouendum, uiuificandũq; commodiſſimus, quem non ratione & prudentia effecta eſſe, quæ facta ſunt ſuadeat, quod in ea ſolum parte membrorũ, à uirili ſpecie femina diſcrepat, qua poſteritas fata ſuſcipitur, & foueturꝰ Et rurſus uiris habitus ea tantummodo membrorũ parte immutetur, qua ei uis ſerendi & generandi hominis ineſt, & in hoc magnum quidem teſtimoniũ prouidentiæ datur, ex neceſſaria diuerſitate membrorũ, ſed ibi maius ubi in habitus ſimilitudine,

Semen ex medullis.

Oſſa in corpore humano ſũt pro columnis.

Proportio corporis humani.

Ideo præciſores dicti.

Molares.

Iecur.

Splen.

Inteſtina quare humida.

Vulua.

A tudine, uſus diuerſitas, & officij uarietas inuenitur. Nam mamillæ uiris æque ſunt ac feminis, ſed feminarum ſolæ ſunt, quæ lactis munere replentur, ut ſtatim ubi genuerint, apta ſibi paruulus inueniat nutrimẽta. Quod ſi tanta ratione uidemus in homine membra diſpoſita, ut cum in cæteris omnibus ſimilis habitus uideatur, in his tantummodo diſcrepent, in quibus uſus diuerſitatem requirit, & neq; in uiro aliquid ſuperfluum aut egens, neq; in femina quod deſit uideamus, uel quod abundet, quis ex his omnibus non euidenter agnoſcat rationis opus, & ſapientiam conditoris? His adſtipulatur etiam cæterorũ animalium rationabilis diuerſitas, & ſuo quodq; uſui miniſterioq; conueniens. Hæc teſtatur & arborum uarietas, herbarumq; diuerſitas, tam ſpecie uariata, quàm ſuccis. Hæc adſerit & permutatio temporum, in quatuor diſtincta uiciſſitudines, & certis horis, diebus, menſibus, annum circulus claudens, & ne unam quidem horã ſtatutæ rationis excedens: hinc denicq; etiã mundi ipſius ætas certa & ſtabili ratione, concepto annorum numero cenſetur. Sed dices, quando mundus factus eſt, & quare tam tarde? Hoc poſſis obtendere etiamſi ante factus fuiſſet, diceres eĩ, cur non & ante hoc, & ita immenſa ſecula tranſcendens, ſemper poſſis requirere cur non & ante hoc? ſed nobis nunc ſermo non de eo eſt, ſed ſi omnino factus eſt. Si enim factũ conſtat, neceſſario potentis & ſummi artificis opus eſt, quod ſi conſtat, quando eum facere uoluerit, ſapientis artificis arbitrio iudicioq; relinquendum eſt. Niſi uideatur tibi omnis hæc ſapientia, quæ tam immanem mũdi machinã ſtruxit, & ſingulis quibuſq; rebus, formas & ſpecies dedit, quarum habitum non decori ſolum conuenien

B tem, ſed & futuris uſibus aptiſſimum & neceſſarium poneret, hoc eam ſolũ fugerit, quo tam magnificæ cõditionis opportunũ tempus adſumeret. Eſt apud illum profecto certa ratio, ſunt euidẽtes cauſſæ, cur, & quando, & qualiter fecerit mundũ, quas hominibus, quibus hæc quæ ante oculos poſita ſunt, & de eius prouidentia conteſtantur, inquirere & intelligere pigrũ fuit, aperiri utiq; non oportuit: quæ enim in occulto habentur, & intra ſapientiæ ſenſus, uelut intra regios theſauros recondita ſunt, nemini patent, niſi his qui ab illo didicerint, apud quem ſignata ſunt hæc & repoſita. Deus ergo eſt qui fecit omnia, & ipſe à nemine factus eſt, qui autem Naturã pro deo nominant, & per naturã facta eſſe cũcta teſtantur, latet eos appellationis ſuæ error. Si enim naturã inrationabilem putãt, ſtultiſſimum eſt, rationabilem facturam ab inrationabili factore progredi. Si uero ratio eſt, id eſt logos, per quam facta cõſtat uniuerſa, ſuperfluo nomen immutant, ubi de conditoris ratione profitentur. Ad hæc ſi quid habes pater, proſequere. Hæc cũ Niceta dixiſſet, SENEX ita reſpõdit: Tu quidem fili prudenter, & fortiter proſequutus es, in tantum ut melius dici poſſe de prouidentia non putem. Sed quoniam hora iam multa eſt, craſtino ad hæc quæ perſequutus es, reſpondere aliqua uolo, de quibus ſi mihi ſatisfeceris, gratiæ me fateor debitorẽ. Et his à ſene dictis, ſurrexit PETRVS: Quidam uero ex adſtantiũ Laodicenſium primas, rogabat Petrum & nos, ut Senis indumenta quæ habebat ſordida & ſciſſa mutaret, quẽ Petrus & nos am-

Quæſtiones inutiles & curioſæ omittantur.

Ignorãtur quædam ab hominibus cum laude.

C plexi,& conlaudantes pro honesta & optima uoluntate sua,dicebamus: quia
nec nos ita insipientes sumus & impij,ut cui tam preciosa uerba concredimus,
non multo magis etiam hæc quæ ad usus corporeos sunt necessaria præbea-
mus,quæ eum & libenter susceperturum credimus,tanquam à filijs patrem,sed
& tectum nobis & uitam communẽ fore credimus. Hæc cũ nos diceremus,
& ille primarius ciuitatis,summa ui,& blandimentis plurimis auellere à no-
bis cuperet Senem, nos uero eò uehemẽtius retineremus,omnis populus ad-
clamauit ut illud magis fiat,quod ipsi placet Seni, & cũ silentium factũ fuisset,
SENEX iuramento præuenit,dicens: Hodie apud nullum manebo,neq; ab
aliquo quicquam suscipiã,uti ne alterius delectio alterius tristitia fiat, hæc enim
postmodum si usum fuerit,fieri possunt. Et cũ hæc dixisset Senex, PETRVS
ait ad primarium ciuitatis: Quoniã nostri præsentia,bonam uoluntatem tuam
ostendisti,tristem te non oportet abscedere, sed accipiemus abs te gratiã pro
gratia,domum tuã nobis ostẽde, & præpara eam ut crastino disputatio,quæ
futura est habeatur,& si qui uolunt adesse ad audiendum permittantur. Quæ
cum audisset primas ciuitatis,ualde gauisus est,sed & omnis populus libenter
audiuit. Cumq; discessissent turbæ,domum suam ostẽdit,discedere autem &
Pedisequi Clementis. SENEX cœpit: Ego tamẽ uni ex pedisequis meis imperaui clam subsequi ue-
stigium Senis,& discere ubi maneret. Nos aũt cum redissemus ad hospitium,
D enarrauimus omnia fratribus,quæ nobis cum Sene habita sunt,& ita ex more
cibo sumpto requieuimus. Die autem postera PETRVS mature surgens,su-
scitauit nos,& perreximus pariter ad locum secretum,in quo & pridie oratio-
nis caussa fueramus, atq; inde post orationẽ dũ ueniremus ad constitutã do-
mum, in itinere monebat nos,dicens: Audite me conserui dilectissimi, bonũ
est ut unusquisq; uestrum secundum quod potest,prosit accedentibus ad fidẽ
religionis nostræ,& ideo non uos pigeat secundũ sapientiam, quæ uobis per
dei prouidentiam conlata est,differentes instruere ignaros & docere,ita tamẽ
Petrus sermonis ueritatis nihil uult addi nisi eloquentiã. ut his quæ à me audistis & tradita sunt uobis,uestri tantum sermonis eloquen
tiam societis. Nec aliquid proprium, & quod uobis non est traditum prolo-
quamini,etiamsi uobis ueri simile uideatur. Sed ea,ut dixi,quæ ipse à uero pro-
pheta susceptа uobis tradidi,prosequamini,etiamsi minus plenæ adsertionis
esse uidebuntur. Hinc enim sæpe contingit declinare quosdam à ueritate, dũ
speciẽ sibi uerioris & ualidioris ueritatis,propriis cogitationibus reperisse se
credunt. His à PETRO dictis,libenter annuimus,dicentes ei: Nihil nos actu
ros,nisi quod ipsi uideretur. Tum ille: Vt ergo, inquit,sine periculo exercea-
mini,me coràm disputate singuli,ita ut unus alij succedat,ac suas unusquisque
explicet quæstiones. Nunc ergo,quoniam hesterno die Niceta sufficiẽter dis-
seruit,hodie sermonem faciat Aquila,& post Aquilam,Clemens, inde ego,si
tamen etiam me res poposcerit aliquid addere. Interea dum huiuscemodi ser
mones cedimus,ad domum uentũ est,in qua suscipiens nos paterfamilias, in-
troducit ad locum quendam,in similitudinem theatri collectum, & pulchre
exædificatum,in quo turbas plurimas ex tempore noctis operiẽtes nos repe-
rimus,

A rimus, inter quos & Senex qui pridie nobiscum disputauerat. Itaque me-
dium habentes Petrum, ingredimur etiam nos, circumspicientes sicubi cer-
neremus Senem,quem prior Petrus uidens in medio turbæ latitantẽ, euoca-
uit ad se,dicens: Clariorem multis animam possidens, cur in occulto lates, &
uerecundia contegeris? accede huc magis,& quæ tibi uidentur exequere. Vbi
hæc dixit PETRVS,statim turbæ locum dare cœperunt Seni. Cumq; ac-
cessisset,ita cœpit: Eorum quæ die hesterno prosequutus est iuuenis, etiamsi
uerba non memini,sensum tamen,& ordinem teneo,& ideo necessarium pu
to propter eos qui hesterno non adfuerũt, Anacephaleosin facere eorum quæ
dicta sunt,& breuiter cuncta repetere, ut etiãsi me aliquid effugerit, ab eo qui
prosequutus est præsente,commonear. Hic ergo fuit hesternæ disputationis
sensus,quod omnia quæ uidentur,quoniam certa mensura & arte,formaq; ac
specie constant,sine dubio à sapiente uirtute facta esse,ut rationis ipsius proui-
dentia mundus regatur,etiamsi nobis ea quæ geruntur in mũdo,minus recte
geri uideantur. Consequitur aũt,ut si creator omnium deus est ac mens,sit etiã
iustus: quod si iustus est,necessario iudicat: si iudicat,necesse est,ut homines de
suis actibus iudicentur: & si de actibus suis unusquisq; iudicatur, erit ergo in-
ter iustos,& peccatores iustũ quandoq; discrimen. Hæc fuit,ut opinor, totius
uerbi continentia. Si ergo ostendi potest,quod mens ac ratio cuncta condide-
rit,consequens est & ea quæ sequũtur,ratione & prouidentia geri. Si uero na-
tura imprudens & cæca gignit uniuersa,perimitur sine dubio iudicij ratio,nec
B discussio peccatorum,ac benefactorũ remuneratio sperabitur,ubi iudex non
est. Quia ergo omnia in hoc pendent,& huic capiti adhærent, non indigne-
mini,si forte paulo latius discuti hæc & pertractari uoluero. In hoc enim mihi
ad omnia quæ proponuntur,uelut prima ianua clauditur, & ideo hanc mihi *Prima ianua ad agnitionẽ dei.*
ante omnia aperiri uolo. Nunc ergo audite quæ dico,& respondeat mihi si
quis uestrum uolet: non enim erubescam discere,si audiero quod uerũ est, &
recte dicenti adquiescere. Igitur hesterno à te habitus sermo,qui adserebat qd'
arte,& mensura,& ratione cuncta constarent,non ualde me suadet, mentem
rationemq; esse quæ fecerit mundum,multa enim habeo, quæ ostendam cõ-
petenti mensura,ac forma, & specie constare,nec tamen per mentem condi-
ta ac rationem. Tum præterea uideo multa incondite,inconsequenter,iniuste
geri in mũdo, & sine Geneseos cursu nihil fieri posse,quod post omnia etiam ex
meipso manifestissime adprobabo. Hæc cum SENEX diceret, AQVILA re
spõdit. Quoniam ipse proposuisti,ut ad ea quæ diceres haberet copiã respõ-
dendi qui uelit, concedit mihi frater meus Niceta hodie facere sermonem. Et
SENEX: Prosequere,ait,fili,ut uis. Et AQVILA respondit: Promisisti quod
ostenderes multa esse in mundo quæ formam ac speciem æquali ratione col-
lectam gerant, quæ tamen constet non effici per conditorem deũ. Nũc ergo
quod promisisti ostende. Et SENEX: Ecce arcum uidemus in cœlo,circulum
tenere omni mensura collectum, & habere speciem ueri, quam fortassis nec
mens condere,nec describere ratio potuisset,nec tamẽ hic ab aliqua mente fit,

C Ecce in breui totū proposui,respondeadhæc. Tū AQVILA:Nō continuo, inqt,si quid ex typo &forma exprimit̄,id intelligit̄ à ratione esse, ac sine mēte nō fieri posse,quoniā typus ipse qui exprimit figuras ac formas, nō sine mente factus est. Verbi caussa,cera si adfigat̄ sculpto anulo,imaginē quidē & figurā sumit ex anulo,qui sine dubio sensu caret,sed anulus qui exprimit effigiē,manu artificis sculptus est, & mēs fuit ac ratio, quæ typū anulo dedit. Ita ergo & arcus exprimit̄ in aëre, sol em̄ nubibus rarescentibus radios suos imprimēs, & humori nubilo uelut ceræ molli adfigens orbis sui typū, arcus speciē reddit,& efficit hoc ipsa,ut dixi,repercussio splendoris solis in nubibus, atque ex illis fulgorē circuli eius reddēs: fit aūt hoc nō semper,sed cū opportunitatē sui, humectæ nubes rarescēdo præstiterint. Vnde & rursus cū densantur nubes& coëunt,arcus forma resoluit̄, & exolescit,denicp nunquā sine sole & nubibus arcus apparet, sicut nec sine typo & cera, & alia huiusmodi materia exprimitur imago. Non ergo mirū est,si conditor deus ex initio fecit typos, ex quibus nūc formæ exprimant̄ ac species. Simile aūt hoc & illi,quod ab initio deus elementa insensibilia creauit,quibus ad reliqua omnia formanda,& explicāda uteretur. Sed & qui statuas formāt,typū prius luci uel ceræ fingunt,& ex ipso redditur statuæ effigies:tum deinde & umbra redditur ex statua,quæ umbra per omnia formā ac similitudinē statuæ gerit. Quid ergo,dicemus insensibilē statuā formare umbrā,tam diligenti,quam ipsa statua est,ratione collectā,an illi sine dubio adscribetur umbræ collectio,qui & statuā finxit? Si ergo tibi uidet hoc ita se habere,& sufficit quod de hoc dictū est,ad alia inquirēda ueniamus,aut si aliquid adhuc deesse putas,repetamus. Et SENEX ait: Volo ut repetas de hoc,sunt em̄ & alia multa quæ similiter fieri uideo, nam & fructus arborū simili modo pulchre formati,& in rotundū mire collecti nascūtur,& foliorū species ingenti decore formatur, atcp exquisita arte uiridis mēbrana contexitur. Tū præterea pulices,mures,lacertas,& his similia,nunquid & hæc dicemus à deo fieri? Vnde ex his uilioribus,cōiectura capitur meliorū,quod nequaquam mentis arte formentur. Bene,inquit AQVILA, de foliorum textura,& de paruis animalibus colligis,qd' ex his fides etiam melioribus deroganda sit,sed non te ista decipiant,ut putes quasi duabus solis manibus operantē deū, non posse uniuersa complere quæ fiūt, sed memēto quomodo hesterno tibi frater meus Niceta respōdit,& mysteriū ante tempus aperuit, uere quasi cū patre loquens,& cur & quomodo fiant hæc,quæ inutilia uident̄,exposuit. Et SENEX: Cur ista inutilia,uoluntate illius summæ mentis fiant, uelim à te audire. Si,inquit,liquido apud te cōstat,qd' mentis & rationis opus in ipsis est, tū demū tibi etiā cur facta sunt, dicere nō pigebit,& qd' iuste facta sint edocere. Ad hæc SENEX respōdit: Nō possum fili,ea quæ uident̄ ex arte formata, dicere per mentē fieri, propter cætera quæ iniuste & inordinate fieri uidemus in mūdo. Si te,inquit AQVILA,ea quæ inordinate fiunt,dicere qd' per prouidentiā dei facta sint nō sinunt,cur non ea quæ ordinate fiūt,dicere re qd' à deo facta sint cogunt:& quia inrationabilis natura,opus rationabile proferre non

Arcus in cœlo ex repercussio ne solis.

D

Contemptissima quæq; animalia à deo creantur.

A re non possit? Certū est em̄,nec omnino negamus,quia in hoc mundo quædā ordinate,quædā inordinate fiant, ea ergo quæ rationabiliter fiunt, crede qd' per prouidentiā fiant,quæ uero inrationabiliter & inordinate,quia naturaliter eueniant & fortuito accidant. Miror autē nō aduertere homines, quia ubi sensus est,possunt res ordinate fieri & inordinate,ubi autem nullus est sensus, neutrum omnino effici:nam ratio ordinem facit, ordinis autē cursus si contrarium quid acciderit,quod ordinem turbet necessario inordinatum aliquid profert. Et SENEX:Hoc ipsum mihi à te ostendi uolo. Nō, inquit, morabor AQVILA. Duo uisibilia signa monstrātur in cœlo,unū solis,aliud lunæ,hæc sequuntur & aliæ quinq; stellæ,diuersos & proprios singulæ explicātes cursus. Hæc ergo deus posuit in cœlo,quibus aëris temperies pro ratione temporum dispensetur,& ordo uicissitudinū permutationumq; seruetur. Horū autem ipsorū ministerio,& siquando pro peccatis hominum plaga & correptio terris iniicitur,perturbatur aër,lues animantibus, corruptio frugibus, pestilens per omnia mortalibus annus inducitur: & ita fit,ut uno eodemq; ministerio,& seruetur ordo & corrumpatur. Etenim palàm est incredulis & imperitis,quod cursus solis utilis & necessarius mundo,per prouidentiā datus semper ordinatus habeatur. Lunæ uero ad cōparationē cursus solis,in augmentis & detrimentis suis apud imperitos inordinati cursus uidentur & incōpositi. Nam sol certis distinctionibus & ordinatis mouetur:ex ipso enim sunt horæ, ex ipso dies cum ascenderit,ex ipso etiam nox cū occiderit,ex ipso menses & anni numerantur,ex ipso uicissitudines temporū fiunt, dū ad superiora con-

B scendens uer temperat: ubi aūt ad summū cœli uenerit,æstiuos accendit calores, decidens rursus autumni temperiem reddit, ubi uero ad inferiorem redierit circulum,ex glaciali compage cœli,rigorem nobis hiberni frigoris derelinquit. Sed de his aliàs latius disseremus. Nūc interim,cum sit iste minister bonus,ad uicissitudines temporum moderandas,tamen ubi secūdum uoluntatem dei correptio mortalibus datur,incandescit acrius,& urit mundum uehemētioribus flammis. Similiter autem & lunæ cursus,atque hæc quæ imperitis uidetur inordinata permutatio,incremētis frugum,& pecudum,omniūq; animantium commoda est: augmentis enim eius detrimentisq; mira quadā prouidentiæ arte,omne quod gignitur,alitur & crescit,de quibus latius prosequi possemus,& aperire de singulis rationem, nisi nos propositæ quæstionis ordo reuocaret. His tamen ipsis eisdemq; ministerijs, quibus gignūtur,alūntur,augentur uniuersa, cum fuerit iusta aliqua ex caussa ordinis instituti mutata temperies,corruptio oritur & intemperantia, ut in homines, sicut supra diximus,castigatio dei uolūtate procedat. Sed fortasse dices: quid, qd' in ista cōmuni castigatione similia impij patiūtur & pij? Verū est,etiam nos fatemur, sed pijs castigatio ad profectum cedit,ut in præsenti uita adflicti,purgatiores ueniant ad futuram, in qua perpetua eis requies præparata est. Simul autem ut & impij aliquantulum ex ipsorum castigatione proficiant, aut iusta in eos feratur iudicij futuri sententia, cum in eisdem castigationibus, iusti qui-

Quamobrē pij cum impijs aliquando adfligantur.

C dem gratias egerint deo, iniusti aũt blasphemauerint. Igitur cum in duas partes rerum diuidatur opinio, quod alia per ordinem, alia cõtra ordinem fiant. Ex his quidem quæ secũdum ordinem fiunt, oportuit credi esse prouidentiã: de his uero quæ contra ordinem geruntur, causſas require ab his qui cas per doctrinã propheticã didicere: quibus eĩ innotescere potuit sermo propheticus sciunt quando & ob quam causſam erugo, grando, pestilentia, & horũ similia per singulas quasq; generationes exorta sint, & ex quibus peccatis hæc ad uindictam data sint, unde humano generi causſa tristitiæ, unde gemitus ac dolores acciderint, unde etiã tremoris languor aduenerit, & quod hæc ab initio fuerit uindicta paricidij. Nam ab origine mundi nihil horum fuit, sed ex impietate hominum initium mala ista sumpsere, & inde semper crescentibus iniquitatibus, & malorum numerus creuit. Sed idcirco diuina prouidentia iudicium erga omnes statuit, quia præsens seculũ nõ erat tale, in quo unusquisq; possit pro meritis dispensari. Non ergo ex his, quæ pro peccatis hominũ mundo acciderunt, malis, illa contẽplanda sunt, quæ ab initio cũ nullæ malæ causſæ existerẽt, bene & ordinate instituta sunt: denicq; ad indiciũ eorũ quæ ab initio fuere inueniũtur nonnullæ gentes, alienæ ab huiusmodi malis. Nã Seres quia caste uiuunt, expertes habentur horum omnium, quia necq; post conceptum adiri ultra apud eos feminam fas est, necq; cum purgatur, carnibus ibi immundis nemo uescitur, sacrificia nemo nouit, secundũ iustitiã omnes sibiipsis iudices fiunt. Idcirco igitur necq; castigãtur istis plagis quas supra diximus, & primum temporis in uita durantes, absq; ægritudine finiunt uitã. Nos autẽ mi-

D rimus, ex consolatione futurorum bonorũ. Si propter iniquitates, inquit S E-NEX, aliorũ cruciant etiã iusti, oportuit deũ tanquam prouisorem iubere hominibus, ut non facerent ea, ex quibus necesse esset cum iniustis adfligi etiam iustos, aut facerent emendationem aliquam, aut purificationem mundo adhiberẽt. Iussit, inquit AQVILA, deus hæc, & dedit præcepta per ꝓphetas, quo modo homines uiuere deberent, sed & hæc contempserunt, imò uero & eos si qui forte obseruare cupiebant, diuersis iniurijs adflixerũt, donec etiam ipsos à proposita obseruatione deiicerent, & ad incredulitatis nihilominus uerterent turbam, sibiq; similes efficerent. Propterea denicq; ab initio cum fuisset omnis terra maculata peccatis, deus diluuiũ mundo induxit, qđ uos sub Deucalione factum dicitis, & tunc unum quendam iustũ cum filijs suis in arca reseruauit, & cum eo omnium seminum, omniũq; animantium genus. Et tamẽ etiam qui ex ipsis nati sunt, tempore intercedente, rursus similia prioribus agunt: obliuioni eĩ quæ acciderant data sunt, ita, ut posteri ne hoc ipsum quidem crederent, quod diluuiũ factũ est. Vnde & statuit deus in præsenti seculo ultra nõ fieri diluuiũ, alioqui secũdum rationem peccatorum, necesse erat etiam per singulas generationes hoc fieri infidelitatis gratia, sed magis indulsit per singulas gentes, angelos quosdam agere principatum, qui malis gaudent, quibus

Calamitates nobis in uindictã datæ sunt.

Morbi crescũt perinde ut peccata hominũ.

Seres innocentes.

Peccatum diluuio ultus est deus.

A quibus tamen ea conditione potestas aduersum unũquemq; mortalium data est, si prius se ipse quis peccando eis fecisset obnoxium, donec aduenire ille qui bonis gaudet, & compleretur per ipsum numerus iustorum, & per omnẽ mundum crescente multitudine piorum, aliqua ex parte reprimeretur impietas, & innotesceret omnibus, quia omne quod bonum est, à deo fit. Ex arbitrij aũt libertate unusquisq; hominũ dũ incredulus est de futuris, per malos actus incurrit mala. Et hæc sunt quæ uidentur in mundo contra ordinem geri, quibus causſas, ut essent, infidelitas dedit. Miranda igitur per omnia est diuinæ prouidentiæ dispensatio, quæ his qui initio fuerint, bonam quidem uiam uitæ incedentibus, bonis incorruptibilibus dedit perfrui: ubi uero peccauerũt, mali originẽ peccato pariente sumpserunt. Et unicuiq; bono quasi quodam coniugij fœdere, ex parte peccati sociatum est malũ, quoniamquidẽ humano sanguine terra polluta est, & aræ dæmonibus succensæ, aërem quoq; ipsum incesto sacrificiorum fumo temerarunt, & ita demum corrupta prius elemẽta, hominibus corruptelæ uicium, uelut radices ramis ac fructibus tradiderũt. Vide ergo in hoc, ut dixi, quàm iuste uiciatis rebus prouidentia diuina succurrit, ut quoniam bonis dei, mala quæ ex peccato originẽ sumpserant, sociata sunt, duabus his partibus, duos principes poneret, & ei qui bonis gaudet, bonorũ ordinem, qui ad fidem prouidentiæ suæ, credẽtes adducere statuit: ei uero qui malis gaudet, ea quæ contra ordinẽ & inutiliter geruntur, ex quibus sine dubio etiam prouidentiæ fides in dubiũ ueniat, & habita est per hoc à iusto deo

B iusta diuisio. Hinc ergo est quod cum ordinatus astrorum cursus, fidem faciat manu artificis conditum mundum, rursum conturbatio aëris, aura pestilens, fulminum uagi ignes, prouidentiæ opus refellant. Habent enim, ut diximus, singula quæque bona, cõtraria & coniuncta sibi mala, ut fœcundis imbribus, grando inimica est, ut rori placido, rubiginis est sociata corruptio, ut uentis lenibus, procellarũ turbines iũcti sunt, fructuosis arboribus, infructuosæ, herbis utilibus, noxiæ, animalibus mitibus, fera & pernicioſa cõnexa sunt. Hæc aũt omnia posita sunt à deo, pro eo quod hominibus uoluntas arbitrij à bonorum proposito discessit, & declinauit ad mala, igitur in omnibus mundi rebus habetur ista diuisio: & sicut sunt pij, ita & impij, ut sunt prophetæ, ita & falsi prophetæ. Sed & apud gẽtiles sunt philosophi, sunt & falsi philosophi, ludæorum quoq; circũcisionem Arabicæ gentes, aliæq; plurimæ ad ministeriũ suæ impietatis imitati sunt. Sic & diuino cultui est contrarius dæmonum cultus, & baptismo, baptismus, & legi, leges, & apostolis, pseudapostoli, & doctoribus, falsi doctores. Et inde est unde apud philosophos, alij adserãt ꝓuidentiã, alij negant, alij unum deum, alij plures defendunt. Vsq; ad hoc res denicq; accessit, ut cum uerbo dei fugentur dæmones, per quod esse prouidentia declaratur, inuenerit ars magica ad infidelitatem confirmandã, quomodo etiã hoc ex contrarijs imitetur. Sic serpentum uenena mitigare carminibus inuentum, & uerbo ac potestati dei contrarias inducere sanitates. Angelis quoq; dei contraria reperit ars magica ministeria, animarum suscitationes contra hæc, & fi-

Omne bonũ à deo.

Malum bono tanquam ex fœdere adhæret.

Arabes circumcisionẽ Iudæorũ sunt imitati

ABVSVS *multarũ rerũ.*

C gmenta dæmonum ponens. Et ne multa enumerando, sermonem longius tra-
ham, nihil omnino est quod fidem prouidentiæ faciat, & non habeat è con-
trario aliud ad infidelitatem paratum, & ideo qui ignorant istam diuisionem
rerũ, pro his quæ à semetipsis discordant in mũdo, non putant esse prouiden-
tiam. Sed tu pater, quasi uir sapiens, ex ista diuisione elige partem quæ ordinẽ
seruat, & fidem prouidentiæ facit, & non solum sequaris illã partem quæ con
tra ordinem currit, & prouidentiæ derogat fidem. Ad hæc SENEX respon-
dit: Da mihi uiam fili qua possim ex duobus istis ordinibus, quorum alter ad-
serit, alter refutat prouidentiam, unum aliquem in meis sensibus confirmare.
Quædam inordinate fiunt. Rectum, inquit AQVILA, habenti iudicium facile discrimen est, nam & hoc
ipsum, quod ais, ordo & inordinatio, ab artifice fieri potest. nam uerbi gratia
ponamus de excelsa rupe abruptum saxum in præceps ferri, idq; inlisum solo
in multa fragmenta cõminui, nunquid euenire ullo modo potest, ut in illa mul
titudine fragmentorum, inueniatur unum saltem fragmentũ, in quo perfecta
aliqua species per omnia habeatur ac forma? Et SENEX respondit: Non po-
test. Qđ si adsit, inquit AQVILA, signorũ artifex, excisum de monte saxũ ma
nu artifici & sensu rationabili formare in quam uelit speciem potest. Et SE-
NEX: Verũ, inquit, istud est. Ergo, ait AQVILA, ubi sensus nõ est rationabi
lis, nulla species ex integro formari potest, ubi aũt sensus est artifex, ibi & for-
D ma, & informitas esse potest. Vbi gratia, si excidat è monte saxum artifex cui
formam uelit imponere, necesse est, ut id primo informe cedat & barbarum,
tũ deinde paulatim excudens, & ad libram suæ artis exculpẽs, exprimat for-
mam quam mente cõceperit. Ita ergo ex informitate uel deformitate, artificis
manu peruenitur ad formam, & utrumq; ab artifice procedit, simili igitur mo-
do, & ea quæ in mundo geruntur, per artificis prouidentiam fiunt, etiamsi mi
nus ordinata uideantur. Et ideo, quia tibi duæ istæ innotuerunt uiæ, earumq;
accepisti diuisiones, fuge infidelitatis uiam, ne forte perducat te ad illum prin-
cipem, qui malis gaudet, sequere fidei uiam, ut peruenire possis ad regem illũ
qui bonis hominibus gaudet. Ad hæc SENEX respondit: Cur autem & prin-
ceps ille qui malis gaudet factus est, & unde factus est, aut nõ est factus? AQVI
LA ait: Alterius temporis est iste tractatus, uerũ ne expers abeas etiã huius
responsionis, pauca tibi de hoc quoq; insinuabo. Præscius omnium deus ante
constitutionem mundi, sciens quia futuri homines alij quidem ad bona, alij ue
ro ad contraria declinabunt, eos qui bona eligerint suo principatui, & suæ cu
ræ sociauit, atq; hæreditatem sibi eos propriam nominauit, eos uero qui ad
mala declinarent, angelis regendos permisit, his qui non per substantiam, sed
per propositum cũ deo permanere noluerunt, inuidiæ & superbiæ uicio cor-
Dæmonibus fit in nobis locus per præceptorum dei transgressionem. rupti, dignos ergo dignorum principes fecit. Ita tamen eos tradidit, ut non ha-
beant potestatem in eos faciendi quod uolũt, nisi statutum sibi ab initio termi-
num transeant. Hic est autem statutus terminus, ut nisi quis prius fecerit dæ-
monum uoluntatem, dæmones in eo nõ habeant potestatem. Et SENEX ait:
Magnifice prosequutus es fili, superest nũc ut dicas unde est substantia mali:
si enim

A si enim à deo facta est, fructus malus radicem culpabilem docet, uidetur enim
& ipsa malæ naturæ, si uero coæterna fuit hæc substantia deo, quomodo po-
test quod æqualiter ingenitum & coæternum est, alteri esse subiectũ? Nõ tem
per fuit, inquit AQVILA, sed neq; si ex deo facta est, continuo necesse est, etiã
conditorem eius talem uideri, quale est illud, quod ab eo factum est, nam sub-
stãtias quidem deus fecit omniũ. Sed si rationabilis mens quæ à deo facta est,
nequaquam conditoris sui legibus adquiescit, & modum statutæ sibi tempe-
rantiæ excedit, quid hoc ad conditorem spectat? uel si aliqua est ratio hac su-
perior, ignoramus: neq; enim de singulis ad perfectum scire possumus, & de
his præcipue pro quibus non sumus iudicandi cur ignoremus. Ea uero pro *CHRISTIANI quædam tutius ignorant, quàm inuestigant.*
quibus iudicandi sumus, facilima sunt ad intelligendum, & penè uno sermone
absoluuntur. Omnis eñ propemodum actuũ nostrorum in eo colligitur ob-
seruantia, ut quod ipsi pati nolumus, ne hoc alijs inferamus: sicut enim ipse oc-
cidi non uis, caueas oportet, ne alium occidas. Et sicut tuum nõ uis uiolari ma-
trimonium, nec tu alterius macules thorum: furtum pati non uis, nec ipse faci-
as, & intra hanc regulam humanorum gestorum singula quæq; concurrunt.
Tum SENEX. Ne ægre, inquit, accipias fili, quod dicturus sum, sermones tui
quamuis ualidi sint, non possunt tamen flectere me ut credã, fieri aliquid pos-
se, extra Genesim. Scio enim omnia mihi necessitate Geneseos accidisse, & ideo
suaderi mihi nõ potest, quia uel bene, uel male agere in nostra potestate sit: &
si actus nostros in potestate non habemus, non potest credi futurum esse iudi
B cium, per quod uel malis pœnæ, uel bonis præmia tribuãtur. Deniq; quoniã
te imbutum uideo in huiusce modi disciplinis, pauca tibi ex ipsa arte proferã.
Si, inquit AQVILA, ex ipsa disciplina adstruere aliquid cupis, frater meus
Clemens tibi diligentius respondebit, qui plenius scientiam matheseos adtigit,
ego enim alijs uijs adserere possum, quod actus nostri in nostra sint positi po- *Clemens Matheseos fuit doctus.*
testate, ista aũt quæ non didici, præsumere nõ debeo. Cũ hæc Aquila dixisset,
ego CLEMENS, crastino, inquam, dices pater ut uoles, & audiemus libẽter,
nam & te puto grate habiturum, quod cum his tibi erit sermo, qui expertes
non sunt eius quam protuleris disciplinæ. Cum ergo placuisset inter me & Se-
nem, ut sequenti die disputatio nobis de ratione Geneseos haberetur, utrum o-
mnia ex ea fierent, an esset aliquid in nobis, quod non Genesis, sed animi iudi-
cium gereret, PETRVS surrexit, & sermonem facere hoc modo cœpit: Mi-
rum mihi admodũ est, quod res quæ facile inueniri possunt, homines exquisi *Obscurãt quædam homines ex industria.*
tis cogitationibus ac uerbis difficiles faciunt, & hi maxime qui uidentur sibi sa
pientes, quiq; uolentes dei uoluntatem comprehendere, quasi homine utunt
deo, imò & si quid minus, nam hominis consilium uel sensum scire nemo po-
test, nisi ipse prodat quid cogitauerit, sed neq; artẽ quis discere potest, nisi mul
to tempore à magistro fuerit imbutus, quanto magis inuisibilis & incompre-
hensibilis dei, neq; sensum, neq; opus scire quis potest, nisi ipse mittat prophẽ-
tam, qui enarret cõsilium suũ, & uiam conditionis exponat, in quantum disce- *Ridiculum est loqui humano more de rebus diuinis.*
re hominibus fas est. Vnde ridiculum puto, cũ naturalibus uijs de uirtute dei

C homines iudicant, & putant hoc quidē ei esse possibile, illud uero impossibile, aut hoc maius, illud minus, ignari omnium, qui cum sint homines iniusti, iudicant deum iustum, artificem imperiti, incorruptibilem corrupti, factura factorem. Et nolo putetis, quia hæc dicens iudicandi de rebus perimo facultatē, sed consilium do ne per diuina quis incedēs, sine fine incurrat errores. Et ideo non solum sapientibus, sed & omnibus hominibus, qui desideriū gerūt agnoscendi quod sibi expedit, suadeo, ut requirant uerum prophetam, quia ipse solus est, qui nouit omnia, & scit quid, & quomodo unusquisq; quærat. Ineſt ēm intra uniuscuiusq; nostrum mētem, sed in illis quidem, qui desideriū dei agnitionis, & iustitiæ eius nullum gerunt, ociatur. In his uero qui quod animæ suæ expedit quærunt, operatur & scientiæ lumen accendit. Propter quod primo omnium hunc requirite, quē si non inueneritis, ab alio uos agnituros aliquid non speretis. Inuenitur autē cito ab his qui ueritatis amore perquirūt, & quorum anima præoccupata nō tenetur in malitia: adest enim his qui eū in innocentia spiritus sui desiderant, qui per patientiam sustinent, & suspiria de profundo cordis, ueritatis amore producunt, fugit autem maleuolas mētes, quia ut propheta, cognoscit cogitationes uniuscuiusq;. Et ideo nemo putet eū per prudentiam suam inuenire posse, nisi, ut supra diximus, mentem suā omni nequitia uacuam effecerit, atq; agnitionis eius desiderium purum & fidele conceperit. Vbi enim talem se quis præparauerit, ipse, ut propheta, uidens præparatam mentem, sponte se adhibet ad agnoscendum. Si quis igitur uult omnia discere, non per singula discutiens, neq; enim poterit, cum sit mortalis, dei inuestigare consilium, & ipsam immensitatē perscrutari, sed si discere, ut diximus, omnia desiderat, uerum prophetam requirat. Quem cum inuenerit, nō quæstionibus & disputationibus, neq; argumentis cū eo agat, sed si quid responderit, si quid pronunciauerit, hoc certum esse, nō potest dubitari. Et ideo quæratur uerus propheta ante omnia, & eius uerba teneantur, in quibus illud tantummodo discutiendum unicuiq; est, ut satisfaciat sibi, si uere prophetica eius uerba sunt, id est, si indubitatam fidem continent futurorum, si tempora definita consignant, si rerum ordinem seruant, si non quæ prima sunt, nouissima, & quæ in nouissimis gesta sunt, prima narrarunt, si nihil uersutum, nihil magica arte ad decipiendum compositum continent, aut si non quæ alijs reuelata sunt, ad se transtulerit, admixtis mendacijs. Et cum his omnibus recto iudicio discussis, uerba cōstiterit esse prophetica, ita demum credi eis de omnibus quibus dixerint, & responderint debet. Etenim consideremus diligētius opus diuinæ prouidentiæ, nam qd' philosophi introduxerūt uerba subtilia quædam & difficilia, ita ut ne ipsa quidem uocabula sermonū, nota esse omnibus possent & intelligibilia, deus eos qui sibi artifices uerborum uidebantur, per omnia imperitos esse erga agnitionem ueritatis ostendit: simplex enim est, & manifesta, ac breuis rerum scientia, quæ per uerum prophetā traditur, quā isti per deuia incedentes, & scrupeas uerborum difficultates, tota ignorauerunt uia. Igitur uerecundis & simplicibus mentibus, cū uiderint fieri quæ præ dicta

Non ideo iudicia hominū tollēda sunt, quod illis diuina non possumus assequi.

Christus in nōnullis hominibus ocioſus est.

Prudentia humana cæcutit in rebus diuinis.

Habes albā, ut ita dixerim, lineam ad quam exigas prophetias.

Logodædalos & architectos uerborum appellat Cicero.

A dicta sunt, satis abundeq; sufficit, ut de certissima præscientia, certissimā scientiam capiāt, & de cætero requiescant, euidenti agnitione ueritatis adsumpta, cætera omnia æstimatione tractātur, in quibus firmum esse nihil potest. Quis enim sermo est, qui non recipiat contradictionem? & quæ argumentatio est, quæ non possit alia argumentatione subuerti? & inde est quod ad nullum finē scientiæ & agnitionis per huiusmodi disputationem peruenire homines possunt, priusq; finem uitæ inueniūt, quàm quæstionum. Et ideo cū in his omnia habeantur incerta, ad uerum prophetam ueniendum est, quem deus pater uolens ab omnibus diligi, hæc quæ homines induxerunt, in quibus nihil potest adprehendi, uoluit penitus extinguere, ut eò magis iste quæreretur, & quam illi obcluserant, hic hominibus uiam ueritatis aperiret. Propter hunc enim deus etiam mundum fecit, & ab ipso mundus repletur, unde & quærentibus se adest ubiq;, etiamsi in ultimis terræ finibus quæratur. Si uero nō pure eū quis, nec sancte, neq; fideliter quærat, intra ipsum quidem est, quia ubiq; est, & intra sensus omnium inuenitur: sed, ut supra diximus, infidelibus dormit, & absens habetur his, à quibus esse non creditur. Cūq; hæc & alia huiusmodi PETRVS de uero ppheta professus esset, turbas dimisit. Semen uero, cum rogasset plurimum permanere nobiscū, obtinere nō potuit. sed & ipse discessit, alia die, sicut placuerat rediturus. Et post hæc nos unà cū Petro ingressi hospitium cibo & quiete solito utimur.

Multis prius uitæ finis est quàm quæstionum.

B

LIBRI OCTAVI FINIS.

RECOGNITIONVM

DIVI CLEMENTIS AD IACOBVM FRAtrem Domini, LIBER NONVS, Rufino Torano Aquileiense interprete.

A SEQVENTI die PETRVS unà nobiscum mature ad locũ, in quo pridie habita fuerat disputatio, properauit, atq; ibi cum plurimas iam ad audiendum cõueniſſe turbas, & Senem cum eis uideret, ait ad eum: Hesterno die ô Senex, cum Clemente placuerat ut hodie sermo fieret, & aut tu ostenderes nihil extra Genesim fieri, aut Clemẽs doceret Genesim non esse. Ad hæc SENEX respondit: & quid placuerit memini, & tua uerba teneo, quæ post pactiones loquutus es, quibus docuisti impossibile esse homini scire aliqd, nisi à uero ꝓpheta didicerit. Et PETRVS: Nescis, inquit, quomodo dixerim, sed nunc te ego commonebo: de uoluntate dixi, & consilio dei, quam habuit priusquàm mundus esset, & quo consilio fecerit mundum, tempora statuerit, legem dederit, iustis ad bonorum remunerationem futurum seculum promiserit, iniustis pœnas ex iudicij sententia statuerit, hoc ego dixi consiliũ, & hanc uoluntatem dei, ab hominibus inueniri non posse, quia nemo hominũ potest sensum dei cõiecturis & æstimatione colligere, nisi propheta ab eo missus enunciet. Non ergo de quibuscunq; disciplinis, aut studijs dixi, quia inueniri sine propheta, aut sciri non possint: quippe qui sciam & artificia, & disciplinas sciri, & exerceri ab hominibus, quas non à uero propheta, sed à magistris hominibus didicerint. Quoniam ergo te professus es gnarum esse positionis syderum, & stellarũ cursus, ex quibus conuinceres Clementem, quod Genesi omnia subiaceant, aut ab ipso disceres, quod per prouidentiam reguntur uniuersa, & est etiã aliquid in nobis, hoc expedire uos cõuenit. Ad hæc SENEX respondit: Iam quidem necessarium nõ erat huiusmodi mouere quæstiones, si possibile esset nobis à uero propheta discere, & audire definita sentẽtia, quia sit aliquid in nobis, & in arbitrij positum libertate, ualde enim me sermo tuus mouit hesternus, in quo de uirtute prophetica disputasti, unde & ego assentio, & confirmo sententiam tuam, quia nihil potest ab homine certum indubitatumq; cognosci, cui & exiguum uitæ tempus est, & breue ac tenue spiramen, quo retineri uidetur in uita. Veruntamen quoniam priusquàm de prophetica uirtute aliquid audirem, pollicitus uideor Clementi, ut ostenderẽ, quia omnia subiecta sunt Genesi, aut ab ipso discerem, quia est aliquid & in nobis, præstet mihi

Sensum domini nemo nouit.

B

Quædam possunt sciri ab hominibus absq; propheta.

Tempus uitæ breue.

A mihi ipse in hoc gratiam, ut primus incipiat, & quæ obijci possunt, proponat & absoluat, ego eĩ, ex quo paucis à te audiui de uirtute prophetiæ, magnitudinem præscientiæ considerans, obstupui fateor, nec omnino recipiendum quicquam censeo, quod coniecturis & æstimatione colligitur. Et cum hæc Senex dixisset, ego CLEMENS dicere ita cœpi: Deus per filium suum creauit mundum, tanquam duplicem domũ, interiectu firmamenti huius, qd cœlum appellatur, distinctam, & in superiori quidem angelicas habitare uirtutes, in isto autem uisibili mũdo, nasci hominum multitudinem dedit, ex quibus eligeret amicos filio suo, cum quibus lætaretur, & qui ei tanquam sponso, dilecta sponsa pararentur. Verum usq; ad nuptiarum tempus, quod est præsentia seculi uenturi, statuit uirtutem quandam, quæ ex his quæ in hoc mundo nascuntur, eligat & custodiat meliores, ac seruet filio suo, sequestratos in loco quodam mũdi, qui extra peccatum est, in quo iam sunt aliquanti, qui ibi uelut sponsa, ut dixi, decora, ad sponsi præsentiam præparantur. Nam mũdi huius, & præsentis temporis princeps, adultero similis est, qui mentes hominũ corrumpit, ac uiolat, & à desiderio ueri sponsi seducẽs, inlicit ad aliena desideria. Sed dicit aliquis: quid ergo necesse erat istum principẽ fieri, qui à uero principe mentes hominũ declinaret? Quoniã deus qui, ut dixi, filio suo amicos uoluit præparare, non eos tales esse uoluit, qui necessitate naturæ, aliud quid esse nõ possent, sed qui arbitrio suo, & uoluntate boni esse desiderarent, quia nec laudabile est, qd non est desiderabile, nec bonũ iudicatur, quod nõ proposito expetitur, nihil eĩ laudis est id esse, à quo te mutari naturæ necessitas nõ sinat.

B Prouidentia ergo dei, hominũ multitudinem nasci in hoc mundo uoluit, ut ex pluribus, eligerentur qui iustam diligerent uitã. Et quia præsentẽ mundũ præuidit, non aliter posse, nisi diuersitate & inæqualitate cõstare, secundum præsentium rerum diuersitates, unicuiq; menti libertatem motuum dedit, & hunc principem posuit, quo ea quæ contraria uidentur agitante, electio meliorum uirtutis opere constaret. Sed ut planius fiat quod dicimus, per singula exponemus: Nunquid omnes, uerbi gratia, oportebat esse in hoc mundo reges, aut principes, aut dominos, aut pædagogos, aut legisperitos, aut geõmetras, aut aurifices, aut pistores, aut fabros, aut grammaticos, aut diuites, aut agricolas, aut holitores, aut piscatores, aut pauperes? hæc certũ est, quia omnes esse nõ poterãt. Omnia tamen hæc officia, & multo plura, præsens uita hominũ requirit, & sine his transigi nõ potest, est ergo necessaria in hoc mũdo inæqualitas. Non eĩ potest esse rex, nisi habeat quos regat, & quibus imperet: neq; potest esse dominus nisi habeat cui dominet, & cætera similiter. Sciẽs ergo conditor à nullo spõte ueniri ad agonẽ, dũ refugit labor, hoc est, ad exercẽdas artes istas quas supra diximus, per quas uel iustitia uniuscuiusq;, uel misericordia manifestari potest, corpus homini fecit, qd famẽ, & sitim, & frigus reciperet, ut refici endi corporis causſa cõpulsi homines, ad omnes, quas supra exposuimus, artes, uictus necessitate descenderẽt. Cibi eĩ & potus atq; indumẽti gratia, singulas quasq; artes expetere edocemur. Et hic iã uniuscuiusq; mentis ꝓpositũ

Coniecturis nõ relinquitur locus in rebus diuinis.

NOTA

Diabolus tanq; adulter sponsas Christi uiolat.

Non omnes omnia esse possumus.

Venter artis magister est.

C declaratur, utrum neceſſitatẽ famis & frigoris, per furta & homicidia, ac per-
iuria ſartiat, perq́ alia huiuſmodi ſcelera: an iuſtitiam, miſericordiã, continen-
tiamq́ cuſtodiens, artis ſtudio & manuum labore, imminentis neceſſitatis ex-
pleat miniſterium. Si enim cum iuſtitia & pietate, ac miſericordia, neceſſitatẽ
corporis trãſigat, uelut propoſiti agonis uictor, amicus filij dei, & electus ab-
ſcedit. Si uero per fraudes, per iniquitates, & ſcelera, concupiſcentijs deſeruit
corporalibus, principibus mũdi, atq; omnium dæmonum amicus efficitur, à
quibus etiam hoc edocetur, ut ſtellarũ curſibus, malorum ſuorũ adſcribat er-
rores, quod non niſi propoſito ac uoluntate delegit. Etenim artes cogente, ut
diximus, cibi ac potus uoluptate, diſcuntur & exercentur, quæ uoluptas, cum
adceſſerit unicuiq; ueritatis agnitio, infirmior efficitur, ſuccedẽte parſimonia:
quantus enim ſumptus eſt, aqua & pane utentibus, & hunc à deo ſperantibus?
Eſt ergo, ut diximus, neceſſaria quædam in diſpenſatione mundi inæqualitas,
dum omnes quidem homines, non omnia poſſunt ſcire, uel implere artificia,
uſu tamen & miniſterio omnium, penè omnes indigent, & ob hoc neceſſe eſt
alium operari, alium operanti præbere mercedem, aliũ ſeruire, alium domina
ri, alium regi, aliũ regere, ſed hanc inæqualitatem quæ mortalium uitã neceſſa
rio ſubſequuta eſt, diuina prouidentia in occaſionẽ iuſtitiæ, miſericordiæ, hu-
manitatiſq́ conuertit, ut dum hæc inter homines aguntur, ſit unicuiq; cauſſa
iuſte agendi cum eo, cui merces operis exoluenda eſt, & faciendi miſericordiã
cum eo, qui debilitate fortaſſis, aut penuria intercedente, debitum ſoluere non
D poteſt. Sed & humane agendi cum his qui conditione uidẽtur obnoxij, man-
ſuetudinem quoque conſeruandi erga ſubiectos, & omnia prorſus gerendi ſe-
cundum legem dei: dedit enim legem, iuuans per hoc humanas mentes, ut fa-
cilius erga unumquodq; qualiter agi deberet, aduerterent, qua uia effugerent
malũ, & qua ad futura tenderent bona, & ut in aqua regenerati per opera bo-
na, ignem uetuſtæ natiuitatis extinguerent. Prima enim noſtra natiuitas, per
ignem concupiſcentiæ deſcendit, & ideo diſpenſatione diuina. Secunda hæc
per aquam introducitur, quæ reſtinguat ignis naturam, & cœleſti ſpiritu ani-
ma inluminata, metũ primæ natiuitatis abijciat, ſi tamen ita de reliquo uiuat,
ut nullas omnino mũdi huius uoluptates requirat, ſed ſit tanquam peregrinus
& aduena, atq; alterius ciuitatis ciuis. Sed fortaſſe dicas, quia in his quidem, in
quibus naturalis neceſſitas, exigit artium operumq́ miniſterium, poteſt unuſ-
quiſq; habere in poteſtate, ſeruare iuſtitiam, & modum, uel deſiderijs, uel acti-
bus quẽ uelit imponere. Quid de ægritudinibus dicemus, & infirmitatibus,
quæ accidunt hominibus, & quod dæmonibus nonnulli urgentur, & febri-
bus, & frigoribus, nonnulli etiã furore aguntur, & mente excidunt, & omnia
illa, quæ innumeris caſibus premunt mortalium genus? Ad hæc dicemus, ſi
conſideret quis totius miniſterij rationẽ, hæc illis, quæ ſupra expoſuimus, iu-
ſtiora eſſe pronũciabit: Deus enim hominibus naturã dedit, per quam & do-
ceri poſſint de bono, & obſiſtere malo, id eſt, ut & artes poſſint diſcere, & ob-
ſiſtere uoluptatibus, ac præferre in omnibus legẽ dei, & ob hoc uirtutes quaſ-
dam

Neceſſitati corporis ita inſeruiendum eſt, ne interim deſignemus quicq̃, quod proximo obſit.

Parſimonia Chriſtianis magnum uectigal eſt.

Inæqualitas illa in mũdo, pro occaſione eſt, nobis miſericordiæ.

Duæ natiuitates hominũ.

Mundus nobis pro hoſpitio eſt, nõ domo.

Natura hominũ capax boni.

A dam contrarias, oberrare mundum hunc, & obluctari nobiſcũ permiſit, pro-
pter cauſſas quæ iam ſuperius dictæ ſunt, ut ex earum certamine, oriatur iuſtis
palma uictoriæ, & meritum præmiorum. Ex iſtis ergo accidit interdum, ut ſi
qui incontinenter egerint, & nõ tantũ obſiſtere, quàm cederẽ atq; in ſemetipſis
dare eis uoluerint locũ, noxia earum adſpiratione generetur intemperata, &
uicioſa progenies. Dum emi totũ libidini indulgetur, & obſeruatio nulla coẽ-
undi eſt, illorum ſine dubio dæmonum, quibus hæc perurgentibus fiunt, ui-
cia & fragilitates ſuſcipit importuna generatio. Et ideo pro huiuſmodi uicijs
natorum, obnoxij erunt parentes, qui legem ſeruare concubitus noluerunt; li
cet ſint & aliæ cauſſæ ſecretiores, quibus his malis obnoxiæ efficiũtur animæ,
quas nunc proferre temporis nõ eſt. Tamen oportet unumquemq; agnoſce-
re legem dei, ut ex ea generandi obſeruantiã ſumat, & immunditiæ cauſſas de-
clinet, ut poſſit mundum eſſe quod gignitur. Neq; enim fas eſt, ut nõ in plan-
tandis quidem uirgultis, uel in ſeminandis frugibus, opportunũ tempus quæ-
ratur, terra purgetur, atq; omnia quæ conuenit præparentur, ne forte ſemen
iactum lædatur & pereat, & in ſolo homine, qui eſt ſuper hæc omnia, ſerendi
obſeruatio nulla habeatur, nulla cautela. Sed quid, quod nõnulli, inquit, cũ in
prima ætate abſq; uicio fuerint corporali, proceſſu temporis incurrunt hæc
mala, ita ut aliquanti etiam uiolenter præcipitentur in mortem? Etiam de his
uicina, & penè eadem ratio eſt, illæ enim, quas diximus cõtrarias humano ge-
neri poteſtates, ad uniuſcuiuſq; cor, per multas & diuerſas concupiſcentias in-
uitantur quodammodo, & ingrediẽdi accipiunt locum, eſtq; hæc in illis uis &
B poteſtas, quæ hortetur & incitet tantum, non quæ cogat, & perficiat. Si ergo
quis adquieſcat eis, ut etiam agat ea quæ male deſiderat, conſenſus ſui & actus,
mercedem perditionis & peſſimæ mortis inueniet. Si uero futurum iudicium
cogitans, metu ipſo fuerit repreſſus, & reuocauerit ſe, ne actu impleat, qđ' ma-
la cogitatione concepit, effugiet non ſolùm perniciem præſentem, ſed & futu-
ra ſupplicia. Omnis enim cauſſa peccati, ſimilis uidetur eſſe ſtuppæ pice obli-
tæ, quæ ubi calorem ignis acceperit, ſtatim inflammatur, huius uero ignis in-
cendium opera eſſe dæmonum intelligantur. Si ergo inueniatur quis peccatis
& concupiſcentijs tanquam pice oblitus, ignis ei facillime dominatur. Si uero
non peccati pice, ſed aqua purificationis & regenerationis infuſa ſit ſtuppa,
ignis in ea dæmonum nõ ualebit accendi. Sed dicet aliquis: & quid faciemus
iam nos, quos cõtigit peccatis ſicut pice oblitos? reſpondebo, nihil aliud niſi ut
feſtinetis ablui, quo expurgetur à uobis ignis materia, per inuocationem ſancti
nominis, & de reliquo futuri iudicij metu, concupiſcentias refrenetis, atq; ad-
uerſarias poteſtates, cum forte ad ſenſus ueſtros acceſſerint, tota obſtinatione
pellatis. Sed dicis: ſi in amorem quis inciderit, quomodo ſe poterit continere,
etiamſi ante oculos ſuos, ipſum ignis fluuium, quem pyriphlegetonta nominãt
uideat? Hæc excuſatio eſt eorũ qui conuerti ad pœnitentiam nolunt. Deniq;
nũc nolo pyriphlegetonta adducas in mediũ, hominum tibi propone pœnas,
& uide quantum ualeat metus, poteſt'ne quiſquam, cum pro amoris crimine

Chriſtiano perpetuũ eſt certamen contra uicia.

Hæreditaria ſũt liberis multa uicia corporis à parẽtibus

Cauſſa peccati ſimilis eſt ſtuppæ oblitæ pice.

C ad ſupplicium ducitur,& ad ſtipitem conligatur urendus,in illo tempore eius quam amauit,uel deſideriũ capere,uel ſpeciem ante oculos proponere? Ne quaquã,inquies,uides ergo,quia præſens metus,reſecat iniqua deſideria. Qđ ſi credentes deo,& futurum iudicium,pœnamq; ignis æterni confitentes,non ſe continent à peccato,certum eſt quod non plena fide credunt: ſi enim certa ſit fides,certus ſit & timor:ſi uero minus aliquid eſt in fide,relaxatur & metus, & tunc locum inueniunt introëundi contrariæ poteſtates,quarum perſuaſionibus cum adquieuerint, neceſſe eſt,ut & poteſtati earum obnoxij fiant, & ipſis perſuadentibus agantur ad præcipitia peccati. Igitur Aſtrologi ignorantes huiuſmodi myſteria,putant ſtellarum curſibus iſta contingere,unde & his qui accedunt ad eos,ut de futuris aliquid conſulant, reſpondentes falluntur in plurimis,nec mirum,nõ enim ſunt prophetæ,ſed uſu multi temporis autores eorum perfugium quoddam,in his quibus decipiebantur,inueniũt,& climateras quaſdam introducunt, ut de rebus incertis,ſcientiam fingant. Climateras enim dicunt, quaſi periculi tempus,in quo interdum perimatur quis,interdum non perimatur,ignorantes quod non ſtellarũ curſus hæc,ſed dæmonum gerit operatio,qui ad aſtrologiæ errorem confirmandũ,deſeruientes,calculis matheſis decipiunt homines ad peccandum,ut cum uel deo permittente, uel legibus exigentibus,peccati dederint pœnas,uerum dixiſſe uideatur aſtrologus,& tamen falluntur etiam in hoc: ſi enim cito conuerſi fuerint ad pœnitentiam,& futuræ pœnæ recordationem conceperint ac metum, cõuerſis ad

D deum per gratiam baptiſmi, reſoluitur pœna mortis. Sed dicet quis,multi & homicidium,& adulterium, & alia ſcelera cõmiſerunt,& nihil mali paſſi ſunt. Hoc quidem raro accidit hominibus,tamẽ neſcientibus conſiliũ dei,frequenter uidetur accidere, deus autem qui nouit uniuerſa, ſcit quomodo, & quare peccet,qui peccat,& quæ unumquemq; cauſſa ducat ad peccatum. Hoc tamẽ generaliter agnoſcendum eſt, quod ſi qui non ita mente, ut actibus mali ſunt, propoſito incitato ad peccandum deuoluuntur,his uelocior & magis in præſenti uita redditur pœna, ubiq; enim & ſemper deus prout competere iudicat,unicuiq; pro actibus ſuis reddit. Eorum uero, qui propoſito exercent malitiam,ita ut interdum etiam in eos ſæuiant, à quibus bona cõſequuti ſunt, & nullam recordationem capiunt ad pœnitentiam, differt pœnas in futurũ, nõ enim merentur iſti,ſicut illi,de quibus ſupra diximus,in præſenti uita ſcelerum ſuorũ finire uindictam,ſed permittitur eis præſens tempus implere, ut uolunt,quia emendatio eorum non eſt iam talis, quæ temperalibus indigeat caſtigationibus,ſed quæ æterni ignis in inferno exigat pœnas, quorũ animæ ibi pœnitentiam quærent,ubi inuenire non poterunt. Quod ſi in hac uita poſiti,illas quas ibi patiẽtur pœnas,ante oculos poſuiſſent,refrenaſſent utiq; deſideria,& nullo pacto decidiſſent in peccatum. Multum enim poteſt ſenſus in anima,ad reſecandas omnes eius cupiditates, maxime cum cœleſtiũ ſcientiam cœperit,per quam lumine ueritatis accepto, ab omni obſcuritate malorum actuum declinauit. Sicut enim ſol omnes ſtellas ſplendore ſui fulgoris obtun-

Metus fidei cõiunctus.

Climacterici anni Aſtrologorum.

Deus ſolus nouit quemadmodum fiant peccata, non ergo in his quicquã temere ab homine definiendum eſt.

A dit,& contegit,ita & mens per ſcientiæ lucem,omnes concupiſcentias animæ inefficaces reddit & ocioſas, futuri iudicij memoriam ſuper eas tanquam radios ſuos emittens,ita ut ne apparere quidẽ ultra in anima queant. Quod autem timor dei multum ualeat ad deprimendas concupiſcentias, cape humani timoris exemplum:Quotus quiſq; eſt,qui non inter homines cõcupiſcat aliena, & tamen metu pœnæ quæ legibus ſtatuta eſt,refrenatur,& continentius agit? Regi propter metum gentes ſubiacent,& armatus paret exercitus. Serui cum ſint ualidiores dominis ſuis,propter metum tamen imperia perferũt dominorũ. Beſtiæ ipſæ feræ metu miteſcunt. Tauri ualidiſſimi, iugo colla ſubmittunt,& immanes elephanti magiſtris obtemperant per timorem. Sed cur humanis utamur exemplis,cum etiam diuina non deſint? nónne terra ipſa ſub præcepti metu permanet,quod etiam motu ſui & tremore teſtatur? Mare ſtatutum terminum ſeruat,angeli pacem cuſtodiunt, ſtellæ ordinem tenent,& fluuij meatus,dæmones quoq; certum eſt timore in fugam uerti. Et ne per ſingula ſermonem longius producamus, intuere quomodo unumquẽq; timor dei continens,cuncta in harmonia propria,& ordinis ſui cõpage cuſtodiat. Quanto magis ergo certi eſſe debetis,quia & dæmonum cõcupiſcentiæ,quæ in cordibus ueſtris oriuntur,admonitione timoris dei extingui poſſunt,& penitus aboleri, cum etiam ipſi incentores concupiſcentiæ, metu ſibi dominante diffugiant. Hæc ita ſe habere ſciens,ſi quid tibi reſpõdendum uidetur, incipe. Tum SENEX: Sapienter,inquit,filius meus Clemens aptauit proſequutionem ſuam,ita ut nihil nobis ad hæc dicendũ reliquerit, uerum omnis eius

B ſermo,quem de natura hominis differuit,hanc habet continentiam,quia cum eo quod ineſt libertas arbitrij,eſt extrinſecus & aliqua cauſſa mali, ex qua per diuerſas concupiſcentias incitantur quidem homines, non tamen cogũtur ad peccatũ,pro eo,inquit,quod multo his ualidior eſt timor qui obſiſtat, & impetus deſideriorum refrenet,ut cum naturales motus deciderint,effugatis his, qui eos incitant & inflammant dæmonibus,peccatum non poſſit admitti. Sed me hæc non adducũt ad fidem, conſcius enim mihi ſum quorundam,ex quibus bene noui,quia compaginatione ſtellarum,homines aut homicidæ, aut adulteri fiunt,cæteraq; perpetrãt mala. Similiter autem & honeſtæ ac pudicæ feminæ,ut bene agant inde coguntur,deniq; cum Mars centrũ tenens,in domo ſua ex tetragono reſpexerit Saturnum cum Mercurio ad centrum,Luna ueniente ſuper eum plena,in Geneſi diurna,efficit homicidas, & gladio caſuros,ſanguinarios,ebrioſos,libidinoſos,dæmonioſos,ſecretorum perſcrutatores,maleficos,ſacrilegos,& ſi qua ſunt his ſimilia, præcipue cum bonarum ſtellarum nulla reſpexerit. Sed & ipſe rurſus Mars ad Venerem ſchæma tetragonum habens,ex parte ad centrum non reſpiciente aliquo bonorum, adulteros efficit,& ſorores & filias & matres in coniugium adducit. Venus cũ Luna in finibus & domibus Saturni cum Saturno,ſi fuerit adteſtante Marte,efficit mulieres quidem uiragines,ad agriculturã,ad ſtructurã, & ad omne opus uirile promptas, miſceri quibuſcunq; uoluerint,& nõ argui à uiris pro adul-

Cognitio ueritatis ut ſol, mẽtem inluminat

Genethliacorũ de aſpectibus uanitas.

C terio, nulla uti mollitie, non unguentis, non uestibus, non calciamentis muliebribus, sed uirorum sorte agentes, uiros autem esse ut feminas, nec quicquam uirile gerere, cacodæmon Venus cum Marte si sit in ariete, efficit è contrario, mulieres, si sit in capræcornu aut aquario. Cũq; multa de his Senex prosequutus esset, & unumquodq; schema mathesis, stellarum quoq; positiones enumerasset, uolens per hæc ostendere, quia timor non sufficiat refrenare concupiscentias, ego rursus respondi, uere pater doctissime & eruditissime prosequutus es, & ipsa me ratio inuitat, aliquid ad ea quæ à te differta sunt, respondere, quoniamquidem scientia mihi mathesis nota est, & libenter cum erudito uiro habeo sermonem. Accipe ergo ad ea quæ dixisti, ut euidenter agnoscas Genesim ex stellis omnino non esse, & quia possibile sit obsisti aduersum impugnationem dæmonum, ab his qui confugiunt ad deum, ac sicut prædixi, non solũ per timorem dei naturales cohiberi concupiscentias posse, sed & per timorem hominum, sicut iam nunc edocebimus, leges sunt in unaquaq; regione uel regno ab hominibus positæ, siue scriptura, siue etiam usu durantes, quas nemo facile transgreditur. Denicq; primi Seres qui initio orbis terræ habitant, neque homicidium, neq; adulterium, neq; scortũ nosse, neq; furtum cõmittere, neq; idola uenerari, & in illa omni regione quæ est maxima, neq; templum inuenitur, neq; simulacrum, neque meretrix, neq; adultera, neq; fur ad iudicium deducitur, sed neque occisus ibi homo fertur aliquando, & tamen nullius libertas arbitrij secundum uos à stella Martis ignita, ut ferro uteretur ad hominis necem, nec Venus cum Marte posita, alienum matrimonium compulit uicissim, cum uticq; apud eos, per singulos dies Mars medium cœli circulum teneat.

Timent peccare mali formidine pœnæ.

D *Seres.* *Bactræ.* *Bragmani.*

Sed est apud Seres legum metus uehemẽtior, quàm Genesis constellatio. Similiter & apud Bactras in regionibus Indorum immẽsæ multitudines Bragmanorum, qui & ipsi ex traditione maiorum moribus, legibusq; concordibus, neq; homicidium, neq; adulterium committunt, neque simulacra colũt, neque animantia edere in usu habent, nunquam inebriantur, nunquam malitiose aliquid gerunt, sed deum semper timent: & quidem cũ cæteri Indorũ & homicidia, & adulteria committant, & simulacra colant, & inebrientur, atque alia huiusmodi flagitia exerceant. Sed & in ipsius Indiæ nihilominus occiduis partibus, regio quædam est, ubi hospites cum inciderint, capti immolantur & comeduntur, & neq; bonæ stellæ uetuerunt eos ab huiusmodi flagitijs, & ab execrandis cibis, neque malignæ stellæ compulerunt Bragmanas, ut aliquid agerent mali. Et rursus mos apud Persas, matres accipere in coniugium, & sorores & filias, & sub illo omni axe incesta Persæ ineunt matrimonia. Ac ne forte liceat his qui mathesim sequuntur, uti illo perfugio quo dicũt, certas quasdã esse plagas cœli, quibus propria quædam habere conceditur, ex ipsa Persarũ gente aliquanti ad peregrina profecti sunt, qui Magusæi appellantur, ex quibus usque in hodiernum sunt alij in Media, alij in Parthia, sed & in Aegypto nonnulli, plures autem in Galatia, & Phrygia, qui omnes incestæ huius traditionis formam indeclinabilem seruant, ac posteris custodiendam transmittũt, etiam

Scytothauros eos esse ex libro quinto Plinij adparet.

Persæ.

Magusæi.

A etiam cum plagam cœli mutauerint, nec tamen eos Venus cũ Luna in finibus & domibus Saturni, cum Saturno adtestante etiam Marte, compulit habere inter cæteros Genesim. Apud Gelos quoq; mos est, ut mulieres agricolẽtur, ædificent, & omne opus uirile perficiant, sed & miseri quibus uolunt licet, nec incusantur à uiris, aut adulteræ appellantur, passim enim concubitus miscent, & præcipue cum hospitibus, unguenta nesciunt, non induuntur uestefucata, nõ calceis, è contra uiri Gelonũ ornantur, pectuntur, indumentis mollibus & uarijs induuntur, auro compositi, unguentisq; delibuti, & hæc non pro dissolutione uirium, sunt enim bellicosissimi, & uenatores acerrimi, nec tamen uniuersæ Gelonũ mulieres, in capræcornu aut aquario cacodæmonem Venerem nascentes habuere, neq; uiri eorum in ariete cum Marte Venerem positã, per quod schema, effeminatos & dissolutos nasci adserit uiros Chaldaica disciplina. Porrò uero in Susis, mulieres unguẽtis, & quidem optimis utuntur ornamentis, comptæ ex lapidibus preciosis, ministerijs quoq; ancillarum fultæ procedunt, multo maiore ambitione quàm uiri, nec tamen pudicitiã colunt, sed indifferens eis cum quibuscunq; uoluerint usus est, & seruis & hospitibus, tali licentia à uiris permissa, & non solum non culpantur pro hoc, sed & dominantur in uiros. Nec tamen omniũ Genesis mulierum Susidarũ in medietate cœli, cum Ioue & Marte Venerem in Iouis domibus habent. In ulteriori bus oriente partibus, si puer muliebri se substernat iniuriæ, cum agnitum fuerit, à fratribus, aut parentibus, uel quibuslibet proximis interficitur, nec sepultura donatur. Et rursus apud Gallos lex prisca constituit, nuptum tradi publice pueros, nec obprobrium ex hoc aliquod duci, & nunquid possibile est, ut

Gelonum gens talis qualis est apud Soli. Pandea.

Susidæ mulieres.

Gallorũ lege pueri nuptum tradebantur.

B omnes qui tam turpiter succumbunt apud Gallos, Luciferũ cum Mercurio in domibus Saturni & finibus Martis habuerint? In Britanniæ partibus, plures uiri unam habẽt uxorem, in Parthia multæ mulieres unum habent uirum, & utraq; orbis pars, moribus suis atque institutis obsequitur. Amazones omnes non habent uiros, sed sicut animalia, semel in anno circa uernale æquinoctiũ proprios egressæ terminos, finitimæ gentis uiris miscẽtur, solennitatem quandam per hoc obseruantes, ex quibus cum conceperint, redeunt, & si marem pepererint, abijciũt, feminas nutriũt. Cumq; unius temporis sit omniũ partus, absurdum est, ut in maribus quidem putetur Mars cum Saturno in tempore æquis esse portionibus, in feminarum uero Genesi nunquam. Sed neq; Mercurijũ cũ Venere habuisse in domibus propris positũ, ut uel pictores sibi, uel sculptores, uel trapezitas efficiat, aut in domibus Veneris, ut unguentarios, uel uocales, uel poëtas, producat. Apud Sarracenos & superiores Libes & Mauros, & circa ora maris Oceani habitantes, sed & in extremis Germaniæ partibus, & apud Sarmatas, & Scythas, atq; oẽs quæ sub axe Septentrionis iacent, pontici littoris gentes, & in Chrysea insula, nunquam inuenitur trapezita, nec sculptor, aut pictor, aut architectus, aut geometres, aut tragœdus, aut poëta, ergo deficit apud eos Mercurij, Veneriscq; constellatio. Ex omni orbe terrarũ Medi tantummodo summa obseruantia, adhuc spirãtes homines, canibus de-

Britãni multi unam uxorem habent.

Parthi singuli multas habent uxores.

Amazones semel in anno miscentur uiris.

Mauri. *Germani.* *Sarmatæ.*

Canes Medis sunt pro sepultura.

t

C uorandos abijciunt,& non ob hoc Martem cum Luna per diurnã Geneſim in cancro poſitos habent. Indi mortuos ſuos incendunt, cum quibus & uxo-

Indi exurunt mortuos.

res defunctorum,ſponte ſe offerentes exuruntur. Sed nõ ideo omnes quæ uiuæ incenduntur Indorum mulieres, in nocturna Geneſi ſub terra habent ſolẽ

GERMANI *laqueo uitam ſolent finire.*

cum Marte in partibus Martis. Germanorum plurimi laqueo uitam finiunt, nec idcirco omnes Lunam cum hora, Saturno & Marte circũcinctas habent, ſed non in omni gente,& in omni die per omnem diuerſitatẽ Geneſis naſcuntur homines. Ex quibus omnibus apparet,quia metus legum in unaquaq; regione dominatur,& arbitrij libertas, quæ eſt hominibus inſita per ſpiritum: obtemperat legibus,nec cogere poteſt Geneſis aut Seres homicidium cõmittere,aut Bragmanos carnibus ueſci,aut Perſas inceſta uitare,uel Indos nõ exuri,aut Medos nõ à canibus deuorari,Parthos nõ habere plures uxores, aut mulieres Meſopotamiæ nõ ſeruare pudicitiã,Græcos non exerceri paleſtris, Gallorum pueros nõ pati muliebria, uel gentes barbaras Græcorum ſtudijs inſtitui,ſed, ut diximus,unaquæq; gens ſuis legibus utitur pro libertatis arbitrio,& decreta Geneſis,legum ſeueritate depellit. Sed dicet aliquis eorum qui in diſciplina matheſis eruditi ſunt,Geneſim in ſeptem partes dirimi,quæ illi cli-

Septem climata.

mata appellant,dominari uero unicuiq; climati,unam ex ſeptẽ ſtellis,& iſtas quas expoſuimus diuerſas leges,non ab hominibus poſitas, ſed ab iſtis principibus ſecundum uniuſcuiuſq; uoluntatem,& hoc quod ſtellæ uiſum eſt, legem ab hominibus obſeruatã. Ad hæc ergo reſpõdebimus quod primo qui-

D dem non eſt in ſeptem partes orbis terræ diuiſus: tum deinde,& ſi ita eſſet, in una parte & in una regione inuenimus multas differentias legũ, & ideo neq; ſeptẽ ſunt ſecundũ numerum ſtellarum,neque duodecim ſecundum numerũ ſignorum,neq; XXX. & VI. ſecundũ numerũ decanorum,ſed ſunt innumeræ. Meminiſſe aũt debemus eorũ quæ ſupra enumerata ſunt,quod in una In-

Scytothauri.

diæ regione ſunt,& qui hominum carnibus ueſcantur,* & ſunt qui etiam à pe-

** Bragmanes eos eſſe conſtat ex Euſeb. Præ. euange. lib. 6. in quẽ ex Clemente ad uerbũ multa trãſtulit.*

cudibus uel auibus,omnibusq; animantibus abſtineant. Et quia Magulæi nõ ſolum in Perſide matres ac filias accipiunt in matrimoniũ,ſed & in omni gente ubicunq; habitauerint,malorũ ſuorũ inceſta inſtituta cuſtodiunt. Tũ præterea & innumeras gẽtes memorauimus,quæ penitus ſtudia neſciũt literarũ, ſed & aliquãti ſapiẽtes uiri, ipſas leges in nõnullis cõmutauerũt locis,aliæ uero etiã ſponte pro ſui uel impoſſibilitate, uel inhoneſtate derelictæ ſunt,certe qd' in promptu eſt noſcere,quanti imperatores gentiũ quas uicerant leges,& inſtituta mutarunt,& ſuis eas legibus ſubiecerũt,quod euidenter à Romanis fa-

Fundos populos intellige.

ctum docetur,qui omnem penè orbem,omnesq; nationes proprijs primo & uarijs legibus inſtitutisq; uiuentes,in Romanorũ ius & ciuilia ſcita uerterunt. Supereſt ergo ut & ſtellæ gentiũ, quæ à Romanis uictæ ſunt, climata ſua parteſq; perdiderint. Addã adhuc rem,quæ poſſit etiã ualde incredulis ſatisfacere,Iudæi omnes qui ſub lege Moyſi uiuunt,filios ſuos octaua die abſq; ulla di-

Circũciſio Iudæorum.

latione circumcidunt,& infantis teneri ſanguinem fundunt,à ſeculo autẽ nullus ex gentibus hoc die octaua perpeſſus eſt,& è contra Iudæorũ nullus omiſit.

A ſit. Quomodo ergo in hoc ratio Geneſis ſtabit,cũ per cunctas orbis terræ partes,omnes Iudæi admixti gentibus uiuant,& octaua ferrũ perferãt die,unius in membri loco,& nemo gentiliũ,ſed ipſi ſoli,ut dixi,hoc faciunt,nõ ſtella cogente,nec perfuſione ſanguinis perurgente, ſed lege religionis adducti, & in quocunq; orbis loco fuerint, hoc eſt eis inſigne uernaculũ? Sed & quod unũ

Vernaculũ inſigne Iudæis eſt circũciſio.

nomen omnibus ineſt ubicunq; fuerint, nunquid & hoc per Geneſim uenit? & quod nunquam apud eos infans natus exponitur,& quod ſeptimo quoq; die omnes ubicunq; fuerint, ociũ gerunt, nec iter incedunt, nec igni utuntur. Quid eſt ergo,quod nullũ Iudæorũ in illa die cogit Geneſis,aut iter agere,aut

Sabbatum Iudæorum.

ædificare,aut uendere aliquid,aut emere? Quinimò & maiorem fidem rerum præſentiũ dabo,ecce enim ex aduentu iuſti & ueri prophetæ, uixdũ ſeptem anni ſunt,in quibus ex omnibus gentibus cõuenientes homines ad Iudæam, & ſignis ac uirtutibus quæ uiderãt, ſed & doctrinæ maieſtate permoti, ubi receperunt fidẽ eius,abeuntes ad regiones ſuas,inlicitos quoſq; gentiliũ ritus,& inceſta ſpreuere cõiugia. Denicq; apud Parthos,ſicut nobis THOMAS,qui

Thomas apud Parthos euangelizabat.

apud illos euangeliũ prædicat ſcripſit,nõ multi iam erga plurima matrimonia diffunduntur,nec multi apud Medos canibus obijciũt mortuos ſuos,neq; Perſæ matrũ cõiugijs,aut filiarũ inceſtis matrimonijs delectãtur,nec mulieres Sufides licita ducũt adulteria,nec potuit ad crimina Geneſis cõpellere,quos religionis doctrina prohibebat. Ecce ex hoc ipſo conijce,& de his de quibus ſumus locis,coniecturam cape,quomodo fama tantũ perferente ad aures homi-

B num,quod propheta in Iudæa apparuit,qui ſignis & uirtutibus doceret homines unũ colere deum,omnes paratis,intentisq; animis expectabant,etiam ante aduentũ domini mei Petri, ut ſibi aliquis quæ docuiſſet ille qui apparuit, nunciaret. Sed ne multa enumerare uideamur, dicam quo debeant cuncta cõcludi,cum deus iuſtus ſit,& ipſe fecerit hominũ naturã,quomodo poterat fieri,ut ipſe poneret Geneſim contrariam nobis,quæ nos cogeret ad peccatũ,& rurſus ulciſceretur ipſe peccantes? Vnde certũ eſt,quod nõ aliam ob cauſſam deus ſiue in præſenti,ſiue in futuro ſeculo peccatorem punit, niſi quia ſcit eum

Quare deus puniat.

potuiſſe uincere,ſed neglexiſſe uictoriã: infert enim & in præſenti ſeculo uindictam in homines,ſicut in eos fecit,qui diluuio perierũt, qui utiq; omnes una die,imò una hora extincti ſunt,cum certum ſit non eos eſſe ſecundum Geneſis ordinẽ,una hora natos, abſurdiſſimũ eſt aũt dicere,quia ex natura nobis accidat pati mala,ſi nõ prius peccata præceſſerint. Et ideo ſi ſalutis curã gerimus, ante omnia ſcientiæ debemus operã dare: certi qd' ſi mens noſtra in ignorantia perſeueret,nõ ſolũ Geneſis mala, ſed & alia extrinſecus quæcunq; dæmonibus uiſa fuerint,perferemus, niſi metus legũ & futuri iudicij,obſiſtat omnibus deſideriis,& impetũ peccãdi refrenet. Nam & humanus timor multa bõna,multa etiã mala agit,quæ Geneſis neſcit,ſicut ſupra oſtẽdimus. Triplici igi-

Tres errorum fontes ſunt.

tur modo mens noſtra erroribus ſubiacet, ex his quæ per malã conſuetudinẽ ueniũt,uel ex his quæ corpus naturaliter ſuggerit deſideriis,uel ex his quæ cõtrariæ poteſtates perurgẽt,ſed his ſingulis obſiſtere & repugnare habet in nã

C tura ſua mens,cũ ei obfulſerit ueritatis agnitio,per quã ſcientiã timor futuri iu
dicij datur,qui ſit idoneus animæ gubernator, & qui eam poſſit à cõcupiſcen
tiarũ præcipitijs reuocare. Quia ergo ſint hæc in noſtra poteſtate,ſufficienter
dictũ eſt: Nũc & tu Senex,ſi quid habes qd' ad hæc reſpõdeas, incipe. Pleniſ
ſime,ait,oſtendiſti fili,ſed ego,ſicut dixi ex initio,omni huic incõparabili adſer
tioni tuæ,à ꝓpria cõſciẽtia ꝓhibeor accõmodare cõſenſum. Noui eĩ & meã
Geneſim,& cõiugis meæ,& ſcio ea quæ unicuiq; noſtrũ dictabat Geneſis ace
cidiſſe,& ab his quæ rebus & operibus cõperta ſunt mihi, nũc uerbis tranſ
ferri non poſſum. Denique quoniam te adprime imbutũ uideo in huiuſcemo
di diſciplinis,audi coniugis meæ thema,& inuenies ſchema, cuius exitus acci
dit,habuit enim Martem cum Venere ſuper centrum,Lunã uero in occaſum
in domibus Martis,& finibus Saturni,quod ſchema adulteras facit,& ſeruos
proprios amare,in peregrinatione,& in aquis defungi, quod & ita factũ eſt:
incidit nanq; in amorem ſerui,& periculum ſimul atque obprobrium metu
ens,fugit cum ipſo,& peregre profecta,ubi amori ſuo ſatisfecit,perijt in mari
Et ego reſpondi: Vnde ſcis quia peregre ſeruo ſuo ſociata eſt,& in eius cõſor
tio poſita defungitur? Et SENEX: Certiſſime, inquit, ſcio reuera non quia nu
pſerit ſeruo, quippe qui neq; hoc quidem quod eũ amaret agnouerã,ſed poſt
quam profecta eſt, frater meus mihi enarrauit, dicens, quod primo quidem
ipſum adamaſſet,ſed ille quia erat honeſtus utpote frater,noluit thorum fra
tris inceſti macula polluere. Sed illa me urens,& obprobrium nõ ferens infe
D lix: neq; enim imputãdum ei eſt,quod eam Geneſis facere compulit,finxit ſo
mnium,& ait ad me: Adſtitit mihi quidam per uiſum,qui iuſſit me cum duo
bus geminis meis ſine mora ex urbe proficiſci. Hæc ergo cum audiſſem pro
ſalute eius filiorumq; ſolicitus,confeſtim ipſam & liberos exire feci,unum qui
erat iunior, mihi retinui,hoc enim qui reſponſa in ſomnis dederat, permiſiſſe
dicebat. Tũ ego CLEMENS intelligens quod ipſe fortaſſis eſt & pater meus,
lachrymis oppletus ſum,fratres quoq; meos uolentes ꝓſilire & aperire rem,
prohibuit PETRVS,dicens: Quieſcite quoaduſq; mihi placuerit, reſpondẽs
ergo PETRVS,ait ad Senem: Quod nomen erat iuniori filio tuo? At ille ait:
Clemens. Et PETRVS: Si tibi,inquit,hodie coniugem tuam caſtiſſimã con
ſignauero,cum tribus filijs tuis,credis quia poteſt pudica mẽs motus inratio
nabiles ſuperare, & quod omnia quæ à nobis dicta ſunt uera ſint, & Geneſis
nihil ſit? Et SENEX: Sicut impoſſibile eſt, inquit, te exhibere quod promiſi
ſti,ita impoſſibile eſt extra Geneſim fieri aliquid. Tum PETRVS: Teſtes, in
quit,habere uolo omnes hos,qui præſentes ſunt, me tibi hodie coniugem tuã,
cum tribus ueſtris liberis uiuentem pudiciſſime traditurum,& iam nunc acci
pe fidem rerũ ex eo,quod omnẽ cauſſam multo diligentius ſcio, quàm tu cun
cta,quæ tibi per ordinem quæ geſta ſunt enarrabo,ut & tu cognoſcas,& qui
præſentes ſunt diſcant. Et cum hæc dixiſſet,cõuerſus ad turbas,ita cœpit: Hic
quem uidetis ô uiri in hac ueſte pauperrima,Romanæ urbis eſt ciuis,ex gene
re ipſius Cæſaris deſcendens,nomen ei Fauſtinianus, uxorem quoq; nobiliſſi
mam

Senex ille qui Fauſtinianus dicebatur, inuenitur pater Clementis.

A mam Mathidiam nomine ſortitus eſt,ex qua tres filios ſuſcepit,quorũ duo ge
mini,unus autẽ qui erat iunior,cui nomen Clemens,hic eſt. Et cũ hoc dixiſſet,
digito me oſtendit,gemini autem filij eius,ſunt iſti, Niceta & Aquila,quorum
alius Fauſtinus uocabatur prius,& alius Fauſtus. Simul autem ut nomina no
ſtra enunciauit Petrus, Senex reſolutis membris omnibus, quaſi interceptus
concidit. Nos autem filij inruentes ſuper eum, complectebamur & oſculaba
mur,uerentes ſimul ne ſpiritum reuocare nõ poſſit. Et cũ hæc fierent,populus
quidem admiratione ipſa obſtupefactus eſt. PETRVS aũt ſurgere nos à cõ
plexibus patris,ne eum necaremus iubet,& ipſe adprehenſa manu eius,quaſi
de ſomno quodam profundo eleuans eum,& paululuṁ recreans,omnia quæ
geſta fuerant ſecundũ ueritatem cœpit exponere,quomodo frater eius in amo
rem inciderit Mathidiæ, & illa cum eſſet pudiciſſima,inlicitum fratris amorẽ
uiro indicare noluerit,ne uel bellũ fratribus,uel obprobriũ generi indiceret,
ſed ſapienter ſomniũ finxerit,quo ex urbe iubetur excedere cum geminis fi
lijs,iuniore apud patrẽ relicto. Vtq; nauigantes naufragiũ ui tempeſtatis in
currerint,& ad inſulam Antharadũ nomine expulſi, Mathidia quidem ſupra
ſaxum quoddã fluctu iactante proiecta ſit,gemini uero liberi rapti à piratis &
Cæſaream perducti,religioſæ cuidam feminæ uenundati ſunt,quæ eos in fi
liorũ loco habens,liberaliter edocuerit & erudiri fecerit,eorumq; nomina pi
ratæ immutauerint,& Nicetam alium,aliũ Aquilam uocitauerint. Vtq; poſt
hæc ſtudiorũ & conſuetudinis cauſſa Simoni adhæſerint,atq; ab eo ubi ma
B gum & deceptorem uiderunt,auerſi acceſſerint ad Zachæũ,& ut poſt hæc
ſociati ſunt ſibi. Sed & Clemens quomodo ex urbe agnoſcẽdæ ueritatis cauſ
ſa profectus,per Barnabæ notitiã Cæſaream uenerit,ſibiq; innotuerit & ad
hæſerit,utq; ab eo ſit de fide religionis edoctus. Sed & qualiter apud Antha
radum mendicantem repererit & recognouerit matrem,utq; omnis inſula in
eius recognitione gauiſa ſit,& de pudiciſſimæ hoſpitæ contubernio,atq; eius
per ſemetipſum cõlata ſanitate,& de liberalitate Clementis in eos qui erga ma
trem benefici extiterant. Vtq; poſt hæc Niceta & Aquila requirentes quænã
eſſet peregrina mulier, cum audiſſent à Clemente omne negociũ, ſe eſſe gemi
nos eius filios Fauſtinũ exclamauerunt,& Fauſtum,omnemq; hiſtoriã quæ
eos egerit,patefecerint, utq; poſt hæc matri cautius ne ſubito gaudio interci
peretur,ipſo inſinuante oblati ſint Petro. Sed cum hæc in auditu Senis,narra
tione gratiſſima turbis exponeret Petrus,ita ut audientes geſtorũ miraculis,
& humanitatis miſeratione lachrymarent,neſcio unde audiens mater de reco
gnitione patris,curſu concito inruit in mediũ noſtri cum clamore,dicẽs: Vbi
eſt meus uir,meus dominus Fauſtinianus,qui tam multis temporibus adfligi
tur,ambulans per urbes ſingulas,& me quærens. Hæc cum illa quaſi amens
clamaret,& circumſpiceret, Senex accurrẽs cum multis lachrymis, amplecti
& conſtringere eam cœpit. Et cum hæc gererentur, Petrus rogauit turbas ut
diſcederent,dicens inuerecundũ eſſe ultra perſiſtere,ſed dandũ eis locũ fami
liarius inuicem ſe uidendi,craſtino autem hic,inquit,ſi qui ueſtrũ uolunt,con

Quædã enim in matrimonio licet recte, parum tamen uerecunde, & de core in publico fiunt.

C

uenient ad audiendum uerbū. His à Petro dictis, ſeceſſerunt turbæ, & cū uel-
lemus nos quoq; ire ad hoſpitiū, dominus domus ait ad nos: Turpe eſt & im-
pium tales ac tantos uiros manere in ſtabulo, cum ego omnem penè domum
uacantem habeā, lectoſq; ſtratos quamplurimos, & quæ neceſſaria ſunt pa-
rata. Sed Petro cōtradicente, uxor patrisfamilias unà cum liberis ſuis proſtra-
bat ſe ante eū, & exorabat dicens, Obſecro te, mane apud nos. Sed ne ſic qui-
dem adquieſcebat Petrus, donec filia eorum qui rogabant ab immundo ſpiri-
tu temporibus multis uexata, & cathenis uincta quæ fuerat intra cōclaue clau-
ſa, effugato à ſe dæmone, & oſtijs patefactis cum cathenis ſuis ueniens, procia-
dit ad pedes Petri, dicens: Rectum eſt mi domine, ut agas hodie hic ſalutaria
mea, & non contriſtes neque me, neque parentes meos. PETRO autē requie-
rente cathenarū ſermonumq; eius cauſſam, parentes præter ſpem læti effecti
de filiæ ſanitate, & uelut ſtupore quodam adtoniti, ipſi quidem dicere neque-
unt, adſtantes autem famuli aiunt: Hæc à ſeptimo ætatis anno, dæmone occu-
pata, omnes qui accedere tentaſſent ad eam ſcindere, dilaniare morſibus, etiā
diſrumpere, & hoc per uiginti annos uſque ad præſens facere nunquam deſti-
tit, nec ab aliquo potuit curari, ſed ne accedere ad eam quiſquam ualebat,
multos enim inutiles reddidit, alios & peremit, omnibus enim ui-
ris ualidior erat, ſine dubio uiribus dæmonis niſa. Nunc au-
tem ut uides, ex præſentia tui dæmon quidem fugit, oſtia
D uero quæ ſummo cum munimento clauſa fuerant,
aperta ſunt, & ipſa ſana ſtat ante te rogans, ut
diem ſalutarium ſuorū lætum & ipſi, &
parentibus facias, & maneas apud
eos. Hæc cum ita unus ex fa-
mulis enarraſſet, & ipſæ
cathenæ de mani-
bus eius ac
pedi-
bus fuiſſent
ſponte reſolu-
tæ, PETRVS cer-
tus quod per ipſum ſani-
tas hæc reddita ſit puellæ, ad-
quieuit manere apud eos. Sed & il-
los qui remanſerant in hoſpitio, unà cum
uxore ſua tranſire iuſſit, & unuſquiſq; acceptis
ſeorſum cubiculis manſimus, atq; ex more cibo ſum-
pto, redditisq; laudibus deo, ſuis ſinguli requieuimus locis.

Puella à dæmonio liberatur ex Petri ingreſſu.

LIBRI NONI FINIS.

RECOGNITIONVM

DIVI CLEMENTIS AD IACOBVM FRAtrem Domini, LIBER DECIMVS, Rufino Torano Aquileienſe interprete.

A

MANE autem exorto ſole, ego CLEMENS & NICETA atque AQVILA unà cum PETRO, uenimus ad locum in quo Pater ſimul cū matre requieſcebat: & eū adhuc eos dormientes reperiſſemus, p foribus cōſedimus, ubi PETRVS talibus apud nos ſermonibus utitur: Audite me dilectiſſimi cō ſerui, ſcio quia grandem habetis affectū erga patrē ueſtrū, uereor ergo ne ante tempus eū perurgeatis iugum religionis ſuſcipere, nondum ad id paratum, ad quod forte pro ueſtri gratia uideatur adquieſcere, ſed hoc non eſt firmum, quod enim propter homines fit, probabile non eſt, & cito dilabitur. Ideoq; uidetur mihi, ut cōcedatis ei anno uno uiuere pro arbitrio, in quo poteſt iter agens nobiſcū, dum nos alios docemus, etiam ipſe ſimpliciter audire, & audiens, ſiquidem agnoſcendæ ueritatis rectū propoſitū gerit, ipſe rogabit ut ſuſcipiat religionis iugū, aut ſi non placet ei recipere, permaneat amicus. Hi enim qui non id ex corde ſuſcipiunt, cum cœperint ferre nō poſſe, non ſolum abijciunt quod ſuſceperant, ſed quaſi pro excuſatione infirmitatis ſuæ, incipiunt uiam religionis blaſphemare, & male loqui de his quos nequaquam ſequi aut imitari potuerunt. Ad hæc NICETA reſpondit: Non contradico domine mi Petre rectis & bonis conſilijs tuis, ſed dicere aliquid uolo, ut per hoc diſcam quod neſcio. Quid ſi intra annū hunc, quo differri eum iubes, moriatur pater noſter? deſcendet in infernū uacuus, & cruciandus in æternū. Tum PETRVS: Amplector, inquit, benignū erga patrem propoſitū tuum, & ignoſco tibi de his quæ ignoras. Quid enim cenſes quia ſi quis putatur iuſte uixiſſe, iſte cōtinuo ſaluabitur? Nō putas eum diſcutiendū ab eo qui occulta hominū nouit, quomodo iuſte uixerit, ne forte ritu gentiliū inſtitutis eorū & legibus parens, uel pro amicitijs hominū, aut pro ſola conſuetudine, aut qualibet alia ex cauſſa, uel neceſſitate, & non propter ipſam iuſtitiam, neq; propter deū? Qui enim propter ſolū deum, & iuſtitiā eius iuſte uixerint, ipſi ad æternā requiem uenient, & perpetuitatem regni cœleſtis accipient. Salus enim non ui adquiritur, ſed libertate, nec per hominū gratiā, ſed per dei fidem. Tum præterea cogitare debet, quia deus præſcius eſt, & nouit ſi hic ſuus eſt: quod ſi nouit eum non eſſe, quid faciemus ad ea quæ ex initio ſtatuta ſunt ab eo? In quo autem

Homines non ſunt urgēdi ad fidem.

Quod in ſpeciem fit & nō ex animo, non eſt diuturnum.

Qui propter ſolū deū iuſte uixerint, ſaluabuntur.

PRAEDEſtinatio.

C possum, consilium do, cum euigilauerit, & sederimus nos quasi aliquid discere uolentes, pponite ex his dūtaxat quæ illi expedit discere, & dum nos loqui mur inter nos, ille instruitur. Sed tamen primo quiescite, ut si forte ipse uideatur aliquid interrogare, quod si fecerit, aptior erit sermonis occasio, si uero ipse nihil quærit, nos ab alterutro, sicut dixi, discere aliquid uolentes, rogemus uiciſſim, mihi ita uidetur, etiā uobis quid placeat dicite. Cumq; conlaudaſſemus eius rectū consilium, ego CLEMENS aio, in omnibus rebus plurima ex parte ad initiū respicit finis, similisq; principijs rerum exitus datur, spero ergo etiā circa patrem nostrū, quoniam per te deus bona initia dedit, his congruū secq; dignū largiatur & finem. Veruntamen etiam illud suggero, si ut dixisti, cœperimus præsente patre, quasi inter nos aliquid tractandi, uel discendi gratia loqui, tu mi domine Petre nō debes eum locum agere, quasi qui discere aliquid debeas, hoc enim si uideat, fortaſſe magis offendetur, certus est enim, te omnia scire diligenter, sicut & uere est: quale ergo erit, si te uideat ignorantiam simulantem? hoc eum, ut dixi, magis lædere poterit, nescientem consiliū tuū. Sed nos quidem fratres inter nos habētes, si in aliquo dubitemus, à te quæstioni nostræ finis congruus detur, nam & si te cunctantem uideat, aut dubitantem, tūc uere putabit, quod apud nullū erit scientia ueritatis. Et PETRVS ad hæc respondit: Omittamus hæc, & siquidem dignū est, ut ingrediatur ianuam uitæ, deus occasionem competentem dabit, eritq; initium ex deo, & nō ex homine. Et ideo sicut prius dixi, permittite eum iter agentem nobiscum, audire nos aliquid disputantes, sed quoniam festinantes uos uidi, idcirco dixi opportunitatem quærendam, quam cū dederit deus, uos quoq; ad ea quæ dixero obtemperate mihi. Hæc nobis sermocinantibus, uenit puer dicens, uigilare iam patrem, & cū uellemus ingredi ad eum, ipse uenit ad nos, & osculo nos salutans, cum resedissemus, ait: Licetne percunctari, si quid uolet quis, an secundū Pythagoricos tacendum semper est? Et PETRVS: Nos ne silere semper, necq; percunctari cogimus accedentes ad nos, sed relinquimus ipsorū libertati, face re ut uolunt, scientes quod qui curam gerit salutis suæ, si in parte aliqua sentit animæ suæ dolorem, tacere nō patitur. Qui uero negligit salutem suam, si interrogare cogatur, nihil ex hoc utilitati eius confertur, nisi hoc solū, ut studiosus esse uideatur & diligēs. Quamobrem tu si quid discere uis, require. Et SENEX ait: Est quidam sermo apud Græcorum philosophos uehemens ualde, qui dicit in uita hominū, re ipsa neq; bonū esse aliquid, neq; malū, sed quæ uidentur hominibus, usu & consuetudine præsentis uitæ, hæc aut mala dicunt, aut bona. Nā neq; homicidiū reuera malū est, quia animā uinculis carnis absoluit, denicq; aiunt, & iusti quicq; iudices, peccantes perimunt. Quod si homicidium scirent malum esse, nō uticq; id iusti homines facerent. Neq; adulteriū malum esse dicunt, si enim ignoret uir, aut non curet, nihil aiunt mali est. Sed neque furtum malum esse, quod enim deest alicui, aufert ab alio qui habet, quod quidē oportebat libere sumi & publice, sed quia occulte fit, in hoc magis illius à quo clam aufertur inhumanitas redarguitur. Cōmunis enim usus omnium

Finis plerunq; cum principio conuenit.

Aduertāt theologi.

Hi erāt qui indifferentiā inuexerunt, quorum præter alios Cic. sæpe meminit.

Homicidiū.

Adulteriū.

Furtum inter Christianos appellari nō decebat.

A omnium quæ sunt in hoc mundo, omnibus esse hominibus debuit, sed per iniquitatem alius hoc suum dicit esse, & alius illud, & sic inter mortales diuisio facta est. Denicq; Græcorū quidam sapientissimus hæc ita sciens esse, ait: Cōmunia debere esse amicorū omnia, in omnibus autem sunt sine dubio & coniuges, & sicut nō potest, inquit, diuidi aër, neq; splēdor solis, ita nec reliqua quæ cōmuniter in hoc mundo data sunt, omnibus ad habendū diuidi debere, sed habēda esse cōmunia. Hæc aūt dicere uolui, quoniāquidē cupio me inclinare ad bene agendū, & nō possum bene agere, nisi prius didicero quid sit bonū, quod si intellígere potuero, ex ipso etiam quid sit malū, hoc est, huic contrariū aduertam. Verum ad hæc quæ dixi, unū è uobis respondere uolo, non Petrū, nō enim dignū est, ab illo uerba & doctrinam cum quæstionibus capere, sed ille si quid pronunciauerit, hoc absq; aliqua retractatione teneatur. Et ideo ipse nobis seruetur quasi arbiter, ut sicubi disputatio nostra exitum non inuenerit, ipse quod sibi uisum fuerit pronunciās, indubitatū finem rebus dubijs impo nat. Et nunc ergo possem sola eius sententia contentus credere, si quid ei uideretur, quod & ad ultimū faciam, uolo tamen prius uidere, si est possibile disputando inuenire quod quæritur. Placet ergo ut CLEMENS primus incipiat, & ostendat si est aliquid in substantia & actibus bonū uel malū. Ad hæc ego respondi, quoniamquidē à me uis discere, si est aliquid natura, aut actu bonum uel malum, an potius usu prænentis hominibus, bona quædam & alia uidentur mala, pro eo quod diuisionē inter se rerū fecere cōmunium, quæ deberēt, ut ais, ita esse cōmunia, ut aër & splendor solis, puto quod nō debeam tibi aliB unde adsertiones adhibere, nisi ex his disciplinis quibus ipse uteris, & quas ipse confirmas, ut indubitata tibi sint quæ dicuntur. Omniū elementorū & stellarum certos ponitis fines, quasq; stellas dicitis in quibusdam absq; noxia coire, sicut in coniugijs, in alijs uero noxie miscери, sicut in adulterijs. Et dicitis quædam generalia esse omniū, quædam uero nō omniū, neq; generalia. Sed ne plixa disputatio fiat, breuiter & de re dicā: Terra quæ arida est, cōiugio & admixtione indiget aquæ, ut possit generare fructus, qui sine uita hominibus non est, est ergo hæc legitima coniunctio, è contra si aut pruinæ frigus terræ misceatur, aut calor aquis, huiusmodi coniunctio corruptelam facit, & hoc in talibus adulteriū est. Et PATER respondit: Sed sicut elementorū uel stellarū inconsonæ coniunctionis statim proditur noxa, ita deberet & adulterium statim ostendi quàm malū est. Et ego aio, hoc mihi primo confirma, si ut etiam ipse cōfessus es, ex incongrua & incōsona admixtione efficiūtur mala, & istud in consequentibus requirēt. Et PATER ait, ut se habet rei natura ita ais fili. Tū ego respōdi, quia ergo discere cupis de his, uide quāta sint quæ mala esse apud neminem dubitātur. Nō tibi uidetur malū esse febris, incendiū, seditio, ruina cædes, uincula, supplicia, dolores, luctus, & his similia? Et PATER: uerū est, inquit, fili hæc mala esse, & ualde mala, aut certe qui negat hæc esse mala, patiatur ea. Et ego respondi, quia ergo cum eo mihi sermo est, qui in astrologica disciplina eruditus est, secundū ipsam tecū agam, ut de his quæ tibi in usu sunt,

AMICORum omnia communia, Platonis uox est.

Conuincendus quisq; est ex ea ipsa arte cui peculiariter dedi tus est.

Inter aquā & terram coniugium est.

Adulteria in elementis.

C accipiens rationem, citius adquiescas. Audi nunc ergo, confessus es mala esse ea quæ supra diximus, id est, febres, incendia, & his similia, hæc secundū uos à malitiosis stellis fieri dicunt, id est ab humido Saturno, & calido Marte, horū uero contraria, à benignis fieri stellis, id est, à temperato Ioue & humida Venere, aut non ita est: Et Pater respondit: Ita est fili, nec aliter fieri potest. Tum ego, quia ergo à bonis stellis Ioue dico & Venere, bona fieri dicitis, uideamus unaquæq; malarum stellarū cum admixta fuerit bonis, quid est quod efficit, & illud esse intelligamus malū. Etenim nuptias facere Venerem ponitis, quæ si Iouem habeat in schemate suo, pudicas efficiat, Ioue autem non respiciente, si adfuerit Mars, corrumpi nuptias per adulterium pronunciatis. Et Pater: Ita se, inquit, habet. Ego respondi: Ergo malum est adulteriū, quandoquidem ex malarum stellarum admixtione cōmittitur, & ut compendiosius explicemus omnia, quæ dicitis ex malarū admixtione stellarum bonas perpeti stellas, mala esse sine dubio pronuncianda sunt. Istæ ergo stellæ quarum admixtione dixi mus febres, incēdia, & cætera his similia effici mala, ipsæ secundum uos etiam homicidia, adulteria, & furta operantur, propter uos etiā & stolidos ipsæ efficiunt. Et Pater: Vere, inquit, breuiter & incomparabiliter ostendisti, quia sint mala in actibus, sed hoc adhuc uelim, quomodo iuste iudicat deus eos qui peccant, sicut uos dicitis, si peccare cos Genesis cogit. Tum ego respondi: Vereor dicere tibi aliquid pater, quia in omni te honore haberi à me decet, alioquin erat quod possim dicere si deceret. Et PATER ait: Dic quod tibi occurrit fili, etiamsi iniuriosum uidetur: nō em̄ tu, sed quæstionis ratio iniuriam facit, sicut pudica mulier intemperanti uiro, si pro salute indignetur & honestate. Et ego respondi: Si prima quæq; inter nos cōfirmata & cōfessa nō bene retineamus, sed semper quæ definita sunt resoluantur, per obliuionem uidebimur telam texere Penelopes, ea quæ texuimus resoluentes, & ideo debemus aut nō facile adquiescere, prius quàm diligēter ēxaminetur sermo propositus, aut si iam adquieuimus, & confirmata sentētia est, seruare semper quod semel diffinitū est, ut possimus & de alijs quærere. Et PATER ait: Bene dicis fili, & scio quā ob caussam dicis, quia hesterno die de naturalibus disputans caussis, ostendisti quia uirtus quædam maligna, transformans se in ordinem stellarū, humanas concupiscentias exagitat, diuersis modis prouocans ad peccatum, non tamen cogēs, aut efficiens peccatum. Cui ego respōdi: Bene: quia & meministi, & cū memineris errasti. Et PATER: Ignosce, inquit, fili, nondum enim usum multum in his habeo, nam & hesterni sermones tui ueritate ipsa concluserunt me, ut tibi adquiescerem, in cōscientia tamen mea sunt, quasi quædam reliquiæ febrium, quæ paululum me à fide quasi à sanitate retrahunt, discrutior em̄ quia scio multa mihi, imò penè omnia accidisse secundū Genesim. Et ego respondi: Audi ergo pater quæ sit mathesis natura, & facito secundum ea quæ dico tibi. Vide mathematicum & dic ei primo, quia talia quædam mihi acciderūt mala in illo tempore, unde ergo aut quomodo, aut per quas mihi acciderint stellas discere uolo: Respōdebit tibi sine dubio, quia tempora tua malitiosus suscepit Mars,

Saturnus qui hic humidus dicitur, uno omniū astrologorū & medicorū nostratium ore, siccus putatur.

D *Præfatione honoris utitur Clemēs, eò qd docenti quædā sint asperius dicenda, quàm ut possit boni consuli sine eiusmodi lenocinio.*

Prouerbium.

A Mars, aut Saturnus, aut aliquis eorum apostaticus fuit, aut aliquis annū tuum aspexit ex diametro, aut cōiunctus, aut in centro, uel alia his similia respondebit: addens, quia in his omnibus aliquis aut asyndetus fuit cum malo, aut inuisibilis, aut in schemate, aut extra hæresim, aut deficiens, aut nō contingens, aut in obscuris stellis, & multa alia his similia, secundū rationes proprias respōdebit, & de singulis adsignabit. Post hunc alium adito mathematicum, & dicito contraria, quia illud mihi boni cōtigit in illo tempore, tempus autem hoc idē dicito, & require ex quibus partibus Geneſis hoc tibi euenerit boni, & tempora, ut dixi, eadem quæ de malis interrogaueras, custodito. Cumq; tu fefelleris de temporibus, uide quanta tibi inueniet schemata, per quæ ostendat quod tibi in illis ipsis tēporibus euenire debuerint bona, impossibile em̄ est hominū Genesim tractantibus, non in omni quam dicūt regione stellarū semper inuenire quasdam bene positas stellas, & quasdā male: circulus em̄ est æqualiter ex omni parte collectus secundū mathesim, diuersas & uarias accipiēs causſas, ex quibus occasionem capiant dicendi quod uolunt. Sicut enim fieri solet ubi somnia aliqua uiderint homines, & nihil certi intelligunt, cum aliquis occurrerit exitus rerum, tunc ad ea quæ acciderint, aptant etiam somnij usum, ita est & mathesis, antequàm aliquid fiat, certi nihil pronūciatur, postea uero quàm aliquid acciderit, rei iam gestæ colligunt causſas. Denicq; frequenter cum enarauerint, & aliter res acciderit, semetipsos increpant dicentes, quia illa fuit stella quæ impediuit quæ occurrit, & nō uidemus ignorantes, quia error corū nō
B ex artis imprudentia, sed ex totius causſæ inconuenientia descendit, ignorant enim quæ sint, quæ facere quidem concupiscamus, non tamen indulgeamus concupiscentijs. Nos autem qui mysterij huius didicimus rationē, scimus & causſam, quia libertatem habentes arbitrij, interdū cōcupiscentijs obsistimus, interdū cedimus, & ideo humanorū gestorū incertus est exitus, quia in libertate pendet arbitrij. Nam concupiscentiā quidē, quam operatur maligna uirtus, potest indicare mathematicus, sed si cōcupiscētiæ huius actus uel exitus impleri possit, nec ne, quia in arbitrij libertate est, sciri ante effectū rei à nullo potest. & hoc est quod ignorantes astrologi inuenerunt sibi ut climacteras dicerent, rei scilicet incertæ perfugia, sicut hesterno plenissime ostēdimus. Ad hæc si quid tibi dicendū uidet, dicito. Et PATER: Nihil uerius, inquit, fili his quæ prosequutus es. Cumq; hæc loqueremur inter nos, nunciauit quidā plurimū stare populū foris, qui audiendi gratia cōuenerint, & Petrus iussit his ingrediendi copiam dari, erat enim locus opportunus & amplus. Cūq; ingressi fuissent, ait ad nos Petrus: Si quis uult uestrū, faciat ad populū sermonem, & de idololatria differat, cui ego CLEMENS respondi, multa benignitas tua, & erga oēs lenitas, ac patiētia indulget nobis, ut audeamus loq coràm te, & rogare quæ uolumus, & ideo, ut dixi, morū tuorū manſuetudo inuitat oēs, & adhortatur salutaris doctrinæ præcepta ſuscipere, hoc ego usque ad præsens apud nullū aliū uidi, nisi apud te solū, apud quem inuidia nulla est, neq; indignatio, aut quid tibi uidetur? Et PETRVS nō solum hæc ex inuidia aut indignatio-

C ne ueniunt, ſed interdum ineſt aliquibus uerecũdia, ne forte de his quæ pro-
ponũtur, plene reſpondere nõ poſſint, & refugiunt imperitiæ notam. Sed nõ
debet pro hoc quis uerecundiam pati, quia nec eſt aliquis hominũ, qui profite-
Solus deus qui creauit omnia, ſcit omnia. ri debeat omnia ſe ſcire, unus enim eſt qui ſcit omnia, ipſe qui & fecit omnia. Si
enim magiſter noſter diem & horam, cuius etiã ſigna prædixit, neſcire ſe pro-
feſſus eſt, ut totum reuocaret ad patrem, quomodo nos turpe ducemus, ſi ali-
Lucæ 21. qua nos ignorare fateamur? cum magiſtri in hoc habeamus exemplũ. Hoc ta-
men unum profitemur ſcire, quæ à uero propheta didicimus, ea autem à uero
Quæ ſunt tradita à Chriſto ſufficiunt ad uitam æternam. propheta nobis eſſe tradita, quæ ſufficere humanæ ſcientiæ iudicauit. Tum
ego CLEMENS dicere ita cœpi: Apud Tripolim cum contra gentiles diſpu-
tares, domine mi Petre, ualde miratus ſum te, qui à patribus Hebræo ritu, &
obſeruantijs propriæ legis imbutus, græcæ eruditionis ſtudijs in nullo inquie-
natus es, quomodo tam magnifice, & tam incomparabiliter proſequutus ſis,
ita ut etiam quædam de hiſtorijs deorũ quæ in theatris decantari ſolent, con-
tingeres, uerũ quoniam ſenſi tibi ipſas fabulas, & blaſphemias eorum minus
eſſe notas, de his ſi placet, aliqua in auditu tuo repetẽs, ab ipſa origine diſſerã.
Et PETRVS: Dic, inquit, bene facis iuuare prædicationẽ noſtrã. Tum ego,
dicam igitur quia iubes, nõ ut docens, ſed quàm ſtultas de dijs ſuis opiniones
habeant gentiles, in mediũ proferẽs. Cumq; uellem dicere, Niceta labrũ mor-
dicus ſtringens, innuebat mihi ut tacerẽ: quem cũ uidiſſet PETRVS, ait, Cur
D ingenium liberale, & generoſam lædere uis naturam, ut in honorem mei, qui
nullus eſt, tacere eum uelis? Aut neſcis quia ſi omnes gentes poſtquam audie-
rint à me prædicationem ueritatis, & crediderint, uelint ſe ad docendum con-
ferre, mihi maiorem pariũt gloriam, ſiquidẽ gloriæ me cupidũ putas? Quid
enim tam glorioſum, quàm CHRISTO diſcipulos præparaſſe, nõ qui tace-
ant & ſoli ſalui fiant, ſed qui loquantur quæ didicerunt, & multis proſint, uti-
nam quidem & tu Niceta, ſed & tu dulciſſime Aquila iuuaretis me ad prædi-
candum uerbũ dei, eò magis quo ea in quibus errant gentiles, bene uobis com-
perta ſunt, & nõ ſolum uos, ſed & omnes qui audiũt me, opto, ut dixi, ita audi-
re & diſcere, ut & docere poſſint, multis nanq; adiutoribus indiget mundus,
quibus homines ab errore reuocentur. Cumq; hæc dixiſſet, ait ad me: Tu er-
Clementis oratio de genealogia deorũ gentilium. go Clemens exequere quæ cœpiſti. Et ego continuo ſubiunxi, quoniam, ut
dixi, apud Tripolim diſputans, multa de dijs gentiũ utiliter, & neceſſario diſ-
ſeruiſti, cupio de origine eorum ridicula te coràm exponere, ut neque te lateat
uanæ huius ſuperſtitionis cõmentũ, & auditores qui adſiſtũt erroris ſui pro-
bra cognoſcant. Aiunt ergo qui ſapientiores ſunt inter gentiles, primo omniũ
Chaös poëticũ oui ſpeciem habuit. Chaös fuiſſe, hoc per multũ tempus exteriores ſui ſolidans partes, fines ſibi &
fundum quendã feciſſe, tanquam in oui immanis modũ formamq; collectũ,
intra quod multo nihilominus tempore, quaſi intra oui teſtam, fotum uiuifica
tumq; eſſe animal quoddam, diſruptoq; poſt hæc immani illo globo, pro-
Maſculofemina ceſſiſſe ſpeciem quandam hominis duplicis formæ, quam illi Maſculofeminã
uocant, hunc etiam Phanetam nominarunt, ab apparendo, quia cum apparu-
iſſent,

A iſſent, inquiunt, tunc etiam lux effulſit, & ex hoc dicunt progenitã eſſe Subſtan- *φανέσκω enĩ apparco eſt.*
tiam, Prudentiã, Motum, Coitum, ex his factũ Cœlũ & Terram. Ex Cœlo ſex
progenitos mares, quos & Titanas appellant, ſimiliter & de Terra ſex feminas, *Titanes.*
quas Titanidas uocitarunt, & ſunt nomina eorum quidem, qui ex Cœlo orti
ſunt hæc, Oceanus, Coeus, Crios, Hyperion, Iapetos, Chronos, qui apud nos
Saturnus nominat. Similiter & earũ quæ è Terra ortæ ſunt, nomina ſunt hæc,
Thya, Rhea, Themis, Mnemoſine, Thetis, Hebe, Ex his omnibus qui primus
fuerat è Cœlo natus, primã Terræ filiã accepit uxorẽ, ſecũdus ſecundã, & cæte-
ri ſimiliter per ordinem. Primus ergo primã duxerat, propter eam deductus
eſt deorſum, ſecunda uero propter eum cui nupſerat, aſcendit ſurſum, & ita ſin-
guli per ordinem facientes, manſerunt in his qui eis nuptiali ſorte obuenerant
locis. Ex iſtorũ cõiunctionibus, alios quoq; innumeros adſerunt progenitos,
ſed de illis ſex maribus, unus qui dicitur Saturnus, qui in coniugium acceperat *Saturnus. Rhea.*
Rheam, & cũ reſponſo quodam cõmonitus eſſet, quod qui ex eo naſceretur
fortior ipſo futurus eſſet, regnoq; eum depelleret, omnes qui ei naſcerentur fi-
lios, deuorare inſtituit. Huic ergo primus naſcitur filius, quẽ Aiden appella-
runt, qui apud nos Orcus nominatur, quẽ pro cauſſis, quibus ſupra diximus, *Orcus.*
adſumptũ deuorat pater. Poſt hunc ſecundũ genuit, quem Neptunũ dicunt, *Neptunus.*
quemq; ſimili modo deuorauit. Nouiſſimum genuit eum, quem Iouem appel-
lant, ſed hunc mater miſerans Rhea, per artem deuoratori ſubtrahit patri, & *Iupiter.*
primo quidem ne uagitus pueri innoteſceret, Corybanthas quoſdã, cymbala
B fecit ac tympana percutere, ut obſtrepente ſonitu, uagitus nõ audiretur infan-
tis. Sed cum ex uteri imminutione intellexiſſet pater editũ partum, expetebat
ad deuorandũ, tunc Rhea lapidem ei offerens magnũ. Hunc genui inquit. At
ille accipiens abſorbuit, & lapis deuoratus eos quos primo abſorbuerat filios,
truſit & coëgit exire; primus ergo procedens deſcendit Orcus, & inferiora,
hoc eſt inferna occupat loca. Secũdus utpote illo ſuperior, ſuper aquas detru-
ditur, is quem Neptunũ uocant. Tertius qui arte matris Rheæ ſuperfuit, ab
ipſa, capræ ſuperpoſitus, in cœlũ emiſſus eſt. Hactenus anilis gentiliũ fabula
& genealogia proceſſerit, ſine fine enim eſt, ſi uelim omnes generationes eo-
rum quos deos appellant, & impia geſta proferre. Sed exempli gratia omiſſis
cæteris, unius quem maximũ & præcipuũ habent, quemq; Iouem nominãt, *Flagitia Iouis.*
flagitioſa geſta replicabo. Hunc enim cœlũ dicunt tenere, tanquã cæteris me-
liorem, qui ſtatim ut adoleuit, ſororem propriam, quam Iunonẽ dicunt, du- *Iuno.*
xit uxorem, in quo utiq; ſtatim fit ſimilis pecude, Iuno Vulcanũ parit, ſed, ut
tradunt, nõ ex Ioue conceptũ. Ex ipſo autem Ioue Medeam genuit, quam re-
ſponſo accepto, quod qui ex ea naſceretur fortior ipſo eſſet, & regno eum de-
pelleret, aſſumens etiam ipſe deuorat, & rurſum genuit de cerebro quidẽ Mi- *Minerua.*
neruam. de femore uero Liberũ. Poſt hæc Thetidem cum adamaſſet, aiunt
Prometheũ pronunciaſſe ei, quod ſi cõcubuiſſet cum ea, qui ex ea naſceretur,
fortior eſſet patre, & ob hoc ueritus, Peleo cuidam dat eam in matrimoniũ,
dehinc Perſephone, quæ ei ex Cerere fuerat ſuſcepta miſcetur, ex qua Diony-

C ſium genuit, qui à Titanis diſcerptus eſt, ſed recordatus, inquit, ne forte pater
ſuus Saturnus alium filium generaret, qui etiam ſe fortior naſceretur, regnoq; ip
depelleret, obpugnare adgreditur patrē unà cū fratribus eius Titanis, quibus
obpreſſis, ad ultimum etiam patrem in uincula cōiecit, deſectaq; eius genitalia
in mare proiecit, ſed cruor qui defluxit ex uulnere ſuſceptus, fluctibus & fre-
quenti conliſione in ſpumā uerſus, procreauit eam quam dicunt Aphroditen,
quamq; apud nos Venerem appellant, ex huius concubitu quæ erat uticq; ſo-
ror, hunc ipſum Iouem ferunt genuiſſe Cyprin, ex qua aiunt & Cupidinē nā-
tum. Hæc quidem de inceſtis eius, audi nunc & de adulteriis, Europā Oceani
IO VIS A DVL TERI A. coniugem uitiat, ex qua naſcitur Dodonæus. Helenā Pandionis, ex qua naſcit
Muſæus. Eurynomen Aſopi, ex qua naſcit Ogygias. Hermionen Oceani, ex
qua naſcunt Charites, Thalia, Euphroſine, Aglaia. Themin ſororē ſuā, ex qua
naſcūtur Horæ, Eurinomia, Dice, Irene. Themiſto Inaci, ex qua naſcitur Ar-
chas. Idean Minois, ex qua naſcit Aſterion. Phæniſſam Alphionis, ex qua na-
ſcit Endymion. Io Inachi, ex qua naſcitur Epaphus. Hippodamiā, & Iſionen
Danai filias, quarum unam Hippodamiam Olenus, Iſionen uero Orchome-
nus ſiue Chryſes habuit. Carinean Phœnicis, ex qua naſcitur Critomaris, quæ
fuit ſodalis Dianæ. Calliſto Lycaonis, ex qua naſcitur Orcas. Lybeen Munan-
ti, ex qua naſcitur Belus. Latonam, ex qua naſcitur Apollo, & Diana. Leanidā
Eurymedontis, ex qua naſcitur Coron. Lyſithean Euueni, ex qua naſcitur He-
lenus. Hippodamiam Bellorophontis, ex qua naſcitur Sarpedon. Megaclitē
D Macarei, ex qua naſcitur Thebe, & Locrus. Nioben Phoronei, ex qua naſci-
tur Argus, & Pelaſgus. Olympiadam Neoptolemi, ex qua naſcitur Alexan-
der. Pyrrham Promethei, ex qua naſcitur Helmetheus. Protogeniam & Pan-
doram Deucalionis filias, ex quibus genuit Aethelium, & Dorum, & Melerā,
& Pandorum. Thaicruciam Prothei, ex qua naſcitur Nympheus. Salaminam
Aſopi, ex qua naſcitur Saracon. Taygeten, Electran, Maian, Plutiden Athlan
tis filias, ex quibus genuit ex Taygete quidem Lacedæmonem, ex Electra
Dardanum, ex Maia Mercuriū, ex Plutide Tantalum. Pthian Phoronæi, ex
qua genuit Achæum. Chalceam nympham, ex qua naſcitur Olympus. Cha-
ridiam nympham, ex qua naſcitur Alchanus. Cloridam, quæ fuit Ampegi, ex
qua naſcitur Mopſus. Cotonian Lesbi, ex qua naſcitur Polimedes. Hippoda-
mian Aniceti, Chryſogeniā Penei, ex qua naſcitur Thiſſæus. Sed & alia ſunt
plurima eius adulteria, ex quibus nec progeniem ſuſcepit, quæ enumerare ſa-
tis longum eſt. Verū ex his omnibus quas enumerauimus, nonnullas transfor
matus, utpote magus, uitiauit. Denicq; Antiopem Myctei uerſus in Satyrū cor
rupit, ex qua naſcūtur Amphyon & Zethus. Alcmenam mutatus in uirū eius
Anphitrionē, ex qua naſcitur Hercules. Eginam Aſopi mutatus in aquilam,
ex qua naſcit Eacus. Sed & Ganimeden Dardani, mutatus nihilominus in aqui
lam ſtuprat. Manthean Phoci, mutatus in urſum, ex qua naſcit Arctos. Dana-
en Achryſij, mutatus in aurū, ex qua naſcit Perſeus. Europen Phœnicis, mu-
tatus in taurum, ex qua naſcitur Minos & Rhadamantus, Sarpedonq;, Eury-
medusam

A meduſam Achelai, mutatus in formicā, ex qua naſcitur Myrmidon. Thalian
Aetnan nympham mutatus in uulturem, ex qua naſcuntur apud Siliciam Pa-
liſci. Imandram Geneani apud Rhodū, mutatus in imbrē. Caſſiepiam, ex qua
naſcitur Anchinos, Lædam Theſi, mutatus in Cycnū, ex qua naſcit Helena.
& iterum eandem mutatus in ſtellam, ex qua naſcuntur Caſtor & Pollux. La-
miam mutatus in upupam. Mnemoſynen mutatus in paſtorem, ex qua naſcun
tur Muſæ nouem. Nemeſin mutatus in anſerem. Semelen Cadmian muta- *Ex Mnemoſyne, Muſæ.*
tus in ignem, ex qua naſcitur Dionyſius. Ex filia autem ſua Cerere, genuit Per-
ſephonen, quam & ipſam corrupit mutatus in draconem, ſed & Europam
patrui ſui Oceani uxorem, & ſororem eius, Eurynomen adulterat, & pa-
trem punit, & Pluten Athlantis filij ſui adulterat filiam, ex qua natū ſibi filium
Tantalum damnat. Ex Lariſſe etiam Orchomenij genuit Tityonem, quē &
ipſum ſupplicijs tradidit. Dianam Ixionis filij ſui diripiēs uxorē, ipſum peren
nibus ſubiicit pœnis, & penè omnes quos ex adulterijs genuit filios, uiolentæ
mortis conditione damnauit, quorum & ſepulchra penè omnium manifeſta
ſunt. Ipſius denicq; paricidæ, qui & patruos peremit, & uxores eorū uiciauit,
ſororibus ſtuprū intulit, multiformis magi ſepulchrū euidens eſt apud Cre-
tenſes, qui tamen ſciētes & cōfitentes infanda eius atq; inceſta opera, & omni- *Habet hoc idē Lactantius, ex hoc opinor quædā mutuatus, nam ſeries argumētiq; ratio hoc omnino clamat.*
bus enarrantes, ipſi eū confiteri deum non erubeſcunt, unde mirum mihi &
ualde mirum uideī, quomodo is qui ſuper omnes mortales ſcelere & flagitijs
eminet, ſanctū, & quod eſt ſuper omne bonū, nomen acceperit, ut pater deo-
rum atq; hominum uocaretur, niſi forte ille qui malis hominū gaudet, eū quem
B ſceleribus eminere ſupra cæteros uidit, ſupra cæteros ei honorem cōferre in-
felices animas ſuaſit, ut ad imitationē malorū inuitaret uniuerſos. Sed & filio-
rum eius, qui apud eos dij putantur, ſepulchra ſingulis quibuſq; in locis mani-
feſtiſſime demonſtrantur, Mercurij apud Hermopolim, Cypriæ Veneris
apud Cyprum, Martis in Thracia. Liberi apud Thebas, ubi diſcerptus traditī,
Herculis apud Tyrum, ubi igni crematus eſt. In Epidauro Aeſculapij, quiq;
omnes non ſolum ut homines defuncti, ſed ut nequā homines puniti pro ſce-
leribus docentur, & tamen ab ſtultis hominibus, ut dij adorātur. Quod ſi ar-
gumentari uolunt, & magis hæc loca ortus eorū quàm ſepulturæ uel mortis
adfirmant, ex uicinis & adhuc recentibus geſtis, priora & uetera conuincen-
tur, cum docuerimus adorari ab eis eos, quos etiam ipſi homines & defun-
ctos, uel potius punitos eſſe profitentur, uerbi gratia ut Syri Adonem, Agy-
ptij Oſirin, Ilienſes Hectorem, apud Leuconeſſum Achillem, apud Pon-
tum Patroclum, apud Rhodum Alexandrum Macedonē, multoſq; alios per
diuerſa loca, ſinguli ut deos colunt & adorant, quos homines mortuos fuiſſe
nō dubitant. Vnde conſequens eſt etiam priores ſimili errore prolapſos, mor
tuis hominibus, qui forte uel potentiæ aliquid, uel artis habuerunt, maximeq; *Ita factū eſt, ut deorum numerus fermè ultra hominū increuerit. Plin.*
ſi phantaſijs magicis in ſtuporem ſtolidos homines adduxerant, honorē con-
tuliſſe diuinum. Iam hinc additum eſt, ut & poëtæ elegantia uerborum, com-
menta erroris ornarent, & ſuauitate dicendi immortales effectos eſſe ex mor-

C

Trãsformationes hominum.

talibus perſuaderent, imò & amplius aliquid, ex hominibus aiunt ſtellas fieri, & arbores, & animalia, & flores, & aues, fontesq́; ac fluuios, & ni uerboſitas uideretur, omnes penè ſtellas, quas ex hominibus effectas adſerũt enumerare, uel arbores, uel fontes, ac fluuios poſſem, exempli tamen cauſſa ſingula ſaltem ex ſingulis memorabo. Andromedam Cephæi, in ſtellam dicunt eſſe conuerſam, Danaen Ladonis fluuij filiã, in arborem commutatã, Hiacynthum Apollonis dilectũ in florem, Calliſto in ſydus quod Arcton uocant. Prognen & Philomelã cum Tereo in aues, Thysben apud Ciliciam in fontẽ, & Piramũ inibi in fluuiũ reſolutos, omnesq́; penè, ut dixi, uel ſtellas uel arbores, fontesq́; ac fluuios, floresq́; & animalia, uel aues, aliquando homines fuiſſe cõfirmant. At PETRVS hæc audiens, ait: Ergo ſecũdum ipſos antequàm homines mutarentur in ſtellas, uel cætera quæ enumeras, & cœlum ſine ſtellis erat, & terra ſine arboribus & animalibus, nec fontes, nec flumina, nec aues erãt, & quomodo ipſi homines uixerunt ſine his, qui in hæc poſtmodũ mutati ſunt, cum conſtet nec potuiſſe prorſus ſine his uitam ducere homines in terris? Et ego reſpondi: Sed ne ipſum quidem cultum deorum ſuorum obſeruare conſequenter norunt, unuſquiſq; enim eorum quos colunt, habet aliquid ſibi dicatum, à quo debent ſe continere cultores, utputa Mineruæ oliuam, Ioui caprã ferunt dicatam, Cereri ſemina, Libero uinum, Oſyri aquam, Hammoni arietem, Diænæ ceruum, Syrorũ demoni piſcem & columbã, Vulcano ignẽ, & unicuiq́; ut dixi, eſt aliquid proprie dicatum, à quo oportebat abſtinere ſe cultores, ad honorem eorum quibus dicati ſunt. Nunc autem ſinguli ab uno aliquo ſe obſeruantes, pro unius honore cæteros omnes iratos habent, quos utique ſi placare uelint, pro honore omnium, abſtinere ſe ab omnibus oportebat, ut ante diem iudicij iuſta à ſemetipſis ſentẽtia cõdemnati, morte miſerrima per inediã deperirent. Verum ad propoſitum reuertamur, quæ, malũ, ratio eſt, imò quæ amentia mortaliũ poſſidet mentes, ut hominem quem impium, ſceleſtũ, profanum, Iouem dico inceſtum, patricidam, paricidam, non ſolum ſciunt eſſe, ſed & publice in theatris cantant, hunc ut deum colant & adorẽt? Aut ſi pro his geſtis deus eſſe meruit, ergo & ſi quos audiunt homicidas, adulteros, paricidas, inceſtos, etiam nũc debent ut deos adorare. Sed quod in alijs execrant, ſcire omnino nõ poſſum, cur in illo uenerẽtur. Et PETRVS reſpondit: Quoniam te neſcire dicis, diſce à me cur in illo facinoroſa geſta uenerentur, primo quidem, ut cum ipſi ſimilia egerint, acceptos ſe ei futuros ſciãt, utpote quẽ imitantur in flagitijs. Secundo quod hæc literis ſcite recondita, & uerſibus elegãtur inſerta ueteres reliquerunt. Et nunc puerilis eruditionis obtentu, cũ eorum notitia teneris & ſimplicibus adhæſerit mentibus, reuelli ex eis atq; abijci diffi culter poteſt. Hæc cũ dixiſſet Petrus, NICETA reſpondit: Nõ putes domine mi Petre, non habere eruditos quoſq; gentilium ueriſimilitudines qualdã, quibus adſtruant hæc quæ culpabilia uidẽtur, & probroſa, quæ quidem ego non ut confirmans errores eorum dico: abſit enim à me, ut hoc uel ad cogitationem meã ueniat, ſed tamen ſcio eſſe apud prudentiores ipſorum defenſiones quaſ-

Singuli dij quæ dã habent pro prie ſibi dicata

D

Vel unus Terentianus Chrea ſatis locuples erit teſtis hoc ita eſſe, is enim quod in uirginem ſibi permiſit, Iouis ſe exemplo feciſſe excuſat.

A

nes quaſdam, quibus adſtruere & colorare ſolent hæc, quæ uidẽtur abſurda. Et ſi tibi placet, ut aliqua ex his proferam, quæ ex parte aliqua retineo, ut iubes faciam. Cumq́; PETRVS permiſiſſet, NICETA hoc modo cœpit: Omnis ſermo apud Græcos, quí de antiquitatis origine conſcribitur, cum alios multos, tum duos præcipuos autores habet. Orpheum & Heſiodũ. Horum ergo ſcripta in duas partes intelligentiæ diuiduntur, id eſt ſecundum literam, & ſecundum allegoriam, & ad ea quidem quæ ſecundũ literam ſunt, ignobilis uulgi turba confluxit. Ea uero quæ ſecundũ allegoriam conſtant, omnis philoſophorum & eruditorũ loquacitas admirata eſt. Orpheus igitur eſt, qui dicit primo fuiſſe Chaos ſempiternũ, immẽſum, ingenitũ, ex quo omnia facta ſunt, hoc ſanè ipſum Chaos nõ tenebras dixit eſſe, nõ lucem, nõ humidum, nõ aridum, nõ calidum, nõ frigidũ, ſed omnia ſimul mixta, & ſemper unũ fuiſſe, informe aliquando, tamen quaſi ad oui immanis modum, per immenſa tempora effectã peperiſſe, ac protuliſſe ex ſe duplicem quandam ſpeciem, quam illi Maſculofeminam uocant, ex contraria admixtione huiuſmodi diuerſitatis ſpeciem concretam, & hoc eſſe principiũ omniũ, quod primum ex materia puriore proceſſerit, quodq́; procedens diſcretionem quatuor elementorũ dederit, & ex duobus quæ prima ſunt elementis, fecerit cœlũ, ex alijs autem terram, ex quibus iam omnia participatione ſui inuicem naſci dicit & gigni. Hæc quidẽ

B

Orpheus. Subiungit autem his & Heſiodus, poſt Chaos ſtatim Cœlũ dicens factum eſſe, & Terram, ex quibus ait progenitos illos undecim, quos interdũ & duodecim dicit: ex quibus ſex mares, quinq́; feminas ponit, nomina autem dat maribus, Oceanus, Cœus, Chrius, Hyperion, Iapetus, Chronus, qui & Saturnus. Item feminas, Thya, Rhea, Themis, Mnemoſine, Thetis, quæ nomina per allegoriam hoc modo interpretantur: Numerum quidem undecim uel duodecim, ipſam dicunt primam naturã, quam & Rheam à fluendo dictã uolunt, reliquos autem decem accidentia eius dicunt, quas & qualitates appellant: duodecimũ tamen addunt & Chronum, quem apud nos Saturnũ dicũt, hunc pro tempore accipiunt. Saturnũ ergo & Rheam tempus ponunt, & materiam, quæ ubi cũ humido, & arido, & calido, & frigido tempore fuerint admixta, omnia generat. Hæc ergo, inquit, primo omniũ tempore multo cõcretam genuit quandam quaſi bullã, quæ ex ſpiritu qui in aquis erat, paulatim collecta intumuit, & aliquanto tempore circumacta per ſuperficiem materiæ, ex qua quaſi ex uulua proceſſerat, rigore frigoris obdurata, & glacialibus augmentis ſemper increſcens, abrupta tandem demergitur in profundũ, ac pondere ipſo pertracta, in infernũ deſcendit. Et quia inuiſibilis facta eſt, Aides appellata eſt, qui & Orcus, uel Pluto nominatur. Cumq́; de ſuperioribus mergeretur in inferna, locum confluendi humido præbuit elemento, & pars craſſior, quæ eſt terra, aquis cedentibus patefacta eſt. Hanc ergo aquarum libertatem, quæ prius bulla obtegente premebatur, poſtquam illa inferni ſortita eſt locum, Neptunũ eſſe appellatũ. Poſt hoc cum elementũ frigidum per concretionem glacialis bullæ, ad inferiora fuiſſet abſorptum, & aridum fuiſſet, humi

Orpheus. Heſiodus.

Cœli & Terræ filij.

C dumq; discretum, nullo iam impediente elementum calidum ignis, utpote uigore & leuitate ad superiora conuolauit aëris, spiritu & procella subuectum. Hanc ergo procellam quæ καταιγὶς græce appellatur, ægam, id est capram dixerunt, & ignem qui ad superna cõscendit, Iouem: & ideo eum capra subuectum conscẽdisse Olympum dicunt. Ipsum uero Iouem Græci quidem à uiuendo, uel uitam dando, nostri à iuuãdo nominatũ uolunt. Hanc ergo esse uim uentem substantiam ferũt, quæ in superioribus posita, ui caloris uelut cerebri ambitu, ad se trahens cuncta, & cuiusdam temperamenti moderatione cõponens, de capite dicitur genuisse sapientiã, quam Mineruã uocant, quæ à Græcis ἀθήνη, propter immortalitatem nominata est, quæ quia pater omniũ per sapientiam suam cuncta condidit, & ex ipso capite eius, & principali omnium genita dicitur loco, & temperata admixtione elemẽtorum, uniuersum formasse mundũ, & adornasse perhibet. Igitur species quæ materiæ inditæ sunt, ut fieret mundus, quia ui caloris constringuntur, Iouis uiribus contineri dicuntur. Quæ quoniam sufficiẽter se habent, nec ultra addi sibi indigẽt aliquid noui, sed unumquodq; seminis sui posteritate reparatur, uinctæ esse à Ioue Saturni manus dicuntur, quia nihil noui iam, ut dixi, ex materia tempus producit; sed calor seminum, secundũ sui speciem cuncta restituit, nec ultra Rheæ partus, hoc est, ppago materiæ fluentis ascendit, & ideo ipsam primã elementorũ diuisionẽ, abscisionẽ Saturni nominant, quasi qui ultra mundũ generare non possit. Nam de Venere hoc modo allegoriam tradunt, ubi aiunt ætheri subiectum est pelagus, cum repercussus aquis splendor, cœli gratior refulsisset,

D uenustas rerũ quæ ex aquis pulchrior apparuerat, Venus nominata est, quæ Aetheri tanquam fratri suo sociata, quod concupiscibile decus effecerit, Cupidinem genuisse memorata est. Hoc ergo modo per allegoriam Chronũ quidem, qui est Saturnus, tẽpus esse, ut diximus, tradunt, Rheam materiã, Aidem id est Orcum, inferni profundum. Neptunũ aquam. Iouem ætherem, id est caloris elementum. Venerem uenustatem rerum. Cupidinem cõcupiscentiã, quæ inest rebus omnibus, per quam posteritas reparatur, uel etiam rerum ratio, quæ sapiẽter inspecta delectat. Hera, id est Iuno, aër iste medius qui de cœlo usq; ad terram descendit, ponitur. Diana, quam ipsam Proserpinam dicũt, aërem inferne tradunt. Apollinem ipsum etiam Solem dicunt, circumeuntem polum. Mercurium uerbũ, quo ratio de singulis quibusq; reddatur. Martem intemperatum ignem, qui cuncta consumat. Sed ne singula enumerando immoremur, ad hanc allegoriæ speciem, de unoquoq; eorum quos colunt, in quibus secretior de talibus ineſt peritia, honestas sibi uidentur, & iustas reddere rationes. Hæc cum Niceta dixisset, AQVILA respondit: Valde mihi uidetur quisquis ille est autor & inuẽtor horũ, impius extitisse, si hæc quæ grata & honesta uidentur abscondit, & superstitionis suæ ritum, in dedecorosis & turpibus obseruantijs conlocauit, cum ea quæ secundum literam scripta sunt, manifeste inhonesta sint, & turpia, & tota religionis eorum obseruantia, in ipsis constet, ut per huiusmodi scelera & impietates, deos suos quos colunt, docean[t]

Iupiter unde dictus sit.

Minerua ἀθήνη propter immortalitatem dicta est.

Saturni manus à Ioue uinctæ.

Venus.
Cupido.
Saturnus.
Neptunus.
Iuno.
Diana.
Mercurius.

A ant imitari. Nam in istis allegorijs quæ eis utilitas erit? quæ quamuis honesta finguntur, nullus tamen ex eis aut usus ad cultũ peruenit, aut ad mores emendatio. Vnde magis constat, quod prudentes uiri cum uiderent communẽ superstitionem tam probrosam esse, tam turpem, nec tamen corrigendi modũ aliquem, uel scientiam didicissent, quibus potuerunt argumentis, & interpretationibus conati sunt res inhonestas honesto sermone uelare, & nõ, ut dicũt, honestas rationes, inhonestis fabulis occultare: quod si esset, nunquam utique ipsa eorum simulacra, atq; ipsæ de eis picturæ, cum suis uicijs & criminibus formarentur. Nõ cycnus adulter Ledæ, nec taurus formaretur Europæ, & in mille monstra eum, quem putant meliorem omnibus, uerterẽt. Quod utiq; si magni & sapientes, qui sunt apud eos uiri, fictum scirent esse, nõ uerum, nonne impietatis arguerent & sacrilegij, eos qui ad iniuriam deorum huiusmodi aut picturam ponerent, aut sculperẽt simulacra? denicq; regem temporis sui, depingant in bouis forma, uel anseris, uel formicæ, uel uulturis, & scribant super, regis sui nomen, atque huiusmodi uel statuam, uel imaginem conlocent, & iniuriam facti sentiẽt, & uindictæ magnitudinem. Sed quoniam uera hæc magis sunt, quæ publica turpitudo testatur, & ad excusationẽ à uiris prudentibus, sermonibus honestis quæsita sunt, & concinnata uelamina, idcirco nõ solum nõ prohibentur, sed & ipsis mysterijs Saturni filios deuorantis, & occultati pueri, per Corybantũ & cymbala, & tympanorũ sonitus, exprimũtur imagines. De abscisione uero Saturni, quæ maior erit probatio ueritatis, quàm ut in honorem dei sui, simili infelicitatis sorte abscidantur etiam cultores? Cum ergo hæc manifeste cernantur, quis tam exigui sensus, imò tam stolidi inuenietur, cui non palàm sit, hæc magis uera esse de infelicibus dijs, quæ infeliciores cultores etiam corporum suorũ uulneribus, & abscisione testantur? Quod si, ut dicunt, hæc ita honeste & pie gesta, tam inhonesto ritu ministrantẽ & impio, sacrilegus pfecto est, quisquis ille, uel ex initio hæc tradidit, uel nunc male tradita persistit implere. Quid autẽ & de libris dicimus poëtarũ, nónne oportuerat eos, si honesta & pia deorum gesta, turpibus fabulis infamarunt, abijci protinus. atq; in ignem dari, ne persuaderent teneræ adhuc ætati puerorum, Iouem ipsum deorum principem, paricidam erga parentes, incestum erga sorores & filias, impurum etiam in pueros extitisse? Venerem cum Marte, adultere mi Petre? Tunc ille respondit: Certus esto dulcissime Aquila, quia omnia per bonam dei prouidentiam gesta sunt, ut non solum infirma, & fragilis, uerum & turpis esset caussa quæ futura erat contraria ueritati. Si enim ualidior & uerisimilior fuisset erroris adsertio, haud facile quisquam qui in eo deceptus esset, ad iter ueritatis rediret: si enim nunc cum tam multa probra & dedecora de dijs gentium proferuntur, uix aliquis turpem derelinquit errorem, quanto magis si esset ibi aliquid honestum & uerisimile? Difficulter nanque transfertur anima ab his, in quibus à prima ætate præuentus est, & ob hoc, ut dixi, diuina prouidentia factum est, ut erroris substantia, & infirma

B

Allegoriæ de dijs gẽtiliũ, ad uelãda dedecora eorũ inuentæ sunt.

Prouidẽtia dei omnia sunt infirma et palàm inhonesta, quæ ueritati repugnant.

C esset ut turpis, sed & cætera omnia simili modo, competenter & commo-
de dispensat diuina prouidẽtia, licet nobis ignorantibus rerum caussas, bonæ
& optimæ dispensationis diuinæ non liqueat ratio. Cum hæc Petrus dixisset,
ego CLEMENS Nicetam rogabam, ut aliqua de allegoriis gentilium, quas
Niceta disciplinarũ gẽtilium doctissimus erat. diligenter adtigerat, agnoscendi gratia exponeret, utile enim est, ut cum gen-
tilibus disputamus, etiam ista nos minime lateant. Et NICETA: Si, inquit, per-
mittit dominus meus Petrus, possum dicere. Tum PETRVS: Hodie, inquit,
permisi uobis dicere aduersum gentiles ut nostis. Et NICETA ait: Dic ergo
Clemens, de quibus audire uelis. Cui ego aio: Quomodo tradunt de deorum
cœna gẽtiles, quam in Pelei nuptiis habuerunt, & Thetidis: quẽ dicunt esse Pa-
ridẽ pastorem, & quas ponũt in Iunone, Minerua & Venere, quæ apud eum
iudicantur, quem ue Mercurium, uel quod malum, & cætera quæ per ordi-
Allegoria elegantissima cœnæ deorũ quæ apud poẽtas describitur. nem consequuntur? enarra nobis. Tum NICETA: Cœnæ deorũ caussa hoc
modo se habet. Conuiuiũ mundum tradunt, discumbendi ordinem deorum,
stellarum positionem, quos Hesiodus cœli & terræ primos filios nominat, in
quibus sex mares, & sex feminas, ad duodecim signorum numerum referunt,
quæ uniuersum circũeunt mundum, dapes autem conuiuij, rationes esse &
Selecti sunt hij teste August. de ciui. dei. caussas rerum tradunt, dulces & concupiscibiles, quæ qualiter regatur & gu-
bernetur hic mundus, ex signorum positione, & astrorum cursibus colligun-
tur. Ad libertatis tamẽ conuiuij modum, dicunt ista constare, pro eo quod po
testatem habeat uniuscuiusq; sensus, si uelit degustare aliquid ex huiusmodi sci
entia, aut si nolit, & sicut in conuiuio nemo cogitur, sed uescẽdi libertas penes
D unumquenq; est, ita & philosophandi ratio, pendet in uoluntatis arbitrio. Di-
scordiam, concupiscentiam carnis dicunt, quæ insurgit aduersum propositũ
mentis, & philosophandi impedit studium, ideo denique & tempus illud esse
aiunt, in quo de nuptiis agitur. Peleum uero & Thetydem nympham, aridum
& humidum ponunt elementum, ex quorum admixione substantia corporũ
constat. Mercurium uerbum esse tradunt, per quod sensui doctrina cõfertur.
Iunonem pudicitiam. Mineruã fortitudinem. Venerem libidinẽ dicunt, Pa-
Inde etiã nomẽ quidam Mercuriũ inuenisse te stantur. ridem sensum. Si ergo aiunt, accidat in homine barbarum esse, & imperitum
sensum, & rectum iudicium nescientem, spreta pudicitia, & uirtute, libidini
palmam, quod est malum, dabit, per quod non solũ sibi, sed & ciuibus & uni-
uersæ genti subuersio & pernicies aderit. Hæc ergo licet illis componere ex
qualibet materia uisum sit, tamen aptari ad omnem hominem possunt, quia si
quis pastoralem & rusticũ atq; imperitũ habeat sensum, nec uelit erudiri, ubi
corporis calor de libidinis suauitate suggesserit, continuo spretis studiorũ uir-
tutibus, & scientiæ bonis, ad uoluptates corporum animum confert. Et hinc
est unde impacata bella consurgunt, urbes ruunt, patriæ concidunt, sicut &
Paris, rapta Helena, ad mutuum Græcos & Barbaros armauit exitium. Et PE-
TRVS conlaudans prosequutionem eius, ait: Multas ut uideo, ingeniosi ho-
mines, ex his quæ legunt, ueri similitudines capiunt, & ideo diligenter obser-
uandum est, ut lex dei cum legitur, non secundum proprij ingenij intelligen-
tiam

A tiam legatur. Sunt enim multa uerba in scripturis diuinis, quæ possunt trahi
» ad eum sensum, quem sibi unusquisq; sponte præsumpsit, quod fieri nõ opor
» tet. Non enim sensum quem extrinsecus attuleris alienum, & extraneum de-
» bes quærere, quem ex scripturarum autoritate confirmes, sed ex ipsis scri-
» pturis sensum capere ueritatis, & ideo oportet ab eo intelligẽtiam discere scri-
» pturarum, qui eam à maioribus, secundum ueritatem sibi traditam, seruat, ut
» & ipse possit ea quæ recte susceperit, competenter adserere. Cum enim ex diui-
nis scripturis integram quis susceperit, & firmam regulam ueritatis, absurdum
nõ erit, si aliquid etiã ex eruditione cõmuni ac de liberalibus studiis, quæ for
te in pueritia adtigit, ad adsertionem ueri dogmatis conferat, ita tamen ut ubi
uera didicit, falsa & simulata declinet. Et cum hæc dixisset, ad patrem nostrũ
respiciens ait: Tu ergo senex siquidem saluti animæ tuæ consulis, ut cum cor-
pore fuerit resoluta, pro breui hac conuersione, requiem inueniat sempiternã,
require de quibus uis, & consule ut possis si quid in te est dubitationis abjice-
re, incertum enim est etiam iuuenibus uitæ tempus, senibus autẽ iam nec in-
certũ est, nõ enim dubitatur, quin quantumcũq; est quod putatur superesse,
breue sit. Et ideo tam iuuenes quàm senes oportet de conuersione, & pœniten-
tia ualde esse solicitos, & satagere ut de reliquo ornent animam suam orna-
mentis dignissimis, id est dogmatibus ueritatis, decore pudicitiæ, splendore iu
stitiæ, candore pietatis, alijsq; omnibus quibus comptam decet esse rationabi
B lem mentem. Tum præterea declinare à consortijs inhonestis & infidelibus,
& societates habere fidelium, atq; illos frequentare cõuentus, in quibus, de pu
dicitia, de iustitia, de pietate tractatur. Orare semper deũ ex corde, & ab ipso
petere quæ decet à deo posci, ipsi gratias agere, ueram pœnitudinem gerere
præteritorum gestorum. Aliquantulum etiam, si possibile est, per misericor-
dias pauperum iuuare pœnitentiã, per hæc enim facilior uenia dabitur, & in-
dulgenti citius indulgebitur. Quod si prouectioris ætatis sit is, qui ad pœniten-
tiam uenit, eò magis gratias agere debet deo, quod postquã fractus est omnis *Matth. 6.*
impetus cõcupiscentiæ carnalis, scientia ueritatis accepta, nulla ei imminet pu
gna certaminis, per quam insurgentes aduersum animam, reprimat corporis
uoluptates. Supereſt ergo in agnitione ueritatis, & misericordiæ operibus
exerceri, ut adferat fructus dignos pœnitentiæ, nec putet quia in tẽporis lon-
gitudine documentum conuersionis ostenditur, & non in deuotionis ac pro-
positi firmitate, deo enim manifestæ sunt mentes, qui non temporum rationẽ
colligit, sed animorum, ipse enim probat si quis agnita ueritatis prædicatione
non distulit, neq; tempus negligendo consumpsit, sed statim, & si dici potest
eodem momento, præterita perhorrescens, futurorum desiderium cœpit, &
in amorẽ regni cœlestis exarsit. Propter quod nemo uestrũ ultra dissimulet,
nec retro respiciat, sed ad euangeliũ regni dei libenter accedat. Nõ dicat pau-
per, quia cum diues factus fuero, tunc conuertar, non requirit à te deus pecu-
niam, sed animũ misericordem, & piam mentem. Neq; diues conuersionem
suam differat, pro solicitudine seculari, dum cogitat quomodo dispẽset abun-

Petrus nequidẽ cognitionem scripturarũ dãnat, sed uetat id fieri in scripturis quod indulgemus nobis etiã cũ gratia in fabulis.

Dies mortis incertus.

Retro respicere, est moras texere, aut caussari aliud quod prius te agere expediat.

C dantiã frugũ, neq; dicat intra semetipsum, quid faciam, ubi recondam fructus meos? neq; dicat animæ suæ, habes multa bona reposita in annos multos, epulare, lætare: nã dicerẽt ei, Stulte, hac nocte auferetur abs te anima tua, & quæ præparasti cuius erunt? Itaq; festinet ad pœnitentiã omnis ætas, omnis sexus, omnisq; conditio, ut uitam consequatur æternam. Iuuenes quidem in eo grati sint, quod in ipso impetu desideriorum, ceruices suas iugo subijciunt disciplinæ. Senes & ipsi laudabiles, quia multi temporis consuetudinem, in qua male præuenti sunt, pro dei timore commutant. Nemo ergo differat, nemo cũctetur: quæ enim caussa cunctandi est ad bene agẽdum? aut times, ne cum benefeceris, ibi remunerationem non inuenias ut putasti? & quid senties detrimenti, si benefeceris gratis, nõne etiam sola in his sufficeret cõscientia? Quod si inueneris, ut præsumis, nónne pro paruis, magna, & pro temporalibus, æternæ recipies? uerum ego hæc propter incredulos dixi. Nos autem quæ prædicamus, ita se habent, quia nec aliter esse possunt, quæ prophetica uoce promissa sunt. Si quis uero cupit examussim ueritatem nostræ prædicationis agnoscere, conueniat ad audiendum, & quid sit uerus propheta cognoscat, & tunc demum omnis in eo cessabit ambiguitas, si tamen non obstinatis animis resistat his, quæ uera esse compererit. Sunt enim quidam qui quolibet modo, ad hoc tantum respiciunt, ut uincant, & laudem pro hoc magis quàm salutem quærãt, quibus non eueniat uel dici aliquid, ne & sermo nobilis patiatur iniuriam, & iniuriæ suæ reum æterna morte condemnet. Quid enim est in quo aduersari prædicationi nostræ quis debeat? aut in quo contra ueri honestiq; fidem sermo prædicationis nostræ deprehenditur? qui dicit honorandũ esse deum, & patrem omniũ conditorem, eiusq; filiũ, qui solus eum & uoluntatem eius nouit, cuiq; soli de omnibus credendũ est, quæ præcepit: solus enim est lex, & legislator, & iudex iustus, cuius lex decernit, honorandũ esse deum, dominum omnium, per uitam sobriam, castam, iustam, misericordem, & in ipso solo omnem conlocandam spem. Sed dicet aliquis etiam à philosophis huiusmodi præcepta dari: Nihil est simile, nã de iustitia quidẽ ab eis, & sobrietate mandatur, sed remuneratorem deum, gestorũ bonorũ malorumq; nõ norunt, & eò leges & præcepta eorũ, accusatorem tantummodo publicum uitant, conscientiam uero purificare nõ possunt: quid enim timeat in occulto peccare, qui occultorũ esse arbitrũ & iudicẽ nescit? Addunt præterea philosophi in præceptis suis, etiam deos, qui sunt dæmones, honorandos, quod solum, etiamsi in alijs probabiles uiderentur, grauissime eos potest impietatis arguere, & prijs condemnare sententijs, qui unũ quidem esse pronũciant deum, pro adsentatione tamen erroris humani, plures mandent colendos. Aiunt autem & illud philosophi, deum nõ irasci, nescientes quid dicant. Ira enim mala est, ubi mentem turbat, ut rectũ consiliũ perdat, illa uero quæ malos punit, perturbationem menti nõ infert, sed unus, ut ita dixerim, idemq; affectus est, qui & bonis præmia, & malis retribuit pœnam: nam si bonis & malis bona restituat, & simili remuneratione erga pios utatur, & impios, iniustus potius quàm bonus uide-

Cõscientia bene actæ uitæ per se satis est, etiã si nulla sit post mortem remuneratio.

Nõnullis non sunt cõmittenda uerba uitæ, ne iniuriam patiatur prophetia.

D

Inter salubria philosophorũ, & Christi præcepta quid interfit.

Deũ non irasci quorsum pertineat.

Ira nõ semper mala ea præsertim quam Academici bene à natura datam esse dicebant.

A tur uidebitur, sed ais, nec deus debuit facere malũ. Verum dicis, neq; facit, sed qui ab eo creati sunt, dum iudicandos se esse non credũt, indulgentes uoluptatibus suis, à pietate & iustitia deuoluti sunt. Sed dices, si iustũ est punire malos, statim ut male agunt, puniri debent. Tu quidẽ bene festinas, sed ille quia æternus est, & quem nihil latet, & quanto nullus ei finis, tanto & prolixa patientia est, & non ad uelocitatem uindictæ, sed ad salutis respicit causssas, delectatur enim non tam morte, quàm cõuersione peccantis. Ideo deniq; & sanctũ baptisma largitus est hominibus ad qd' si quis uenire festinet, & de reliquo maneat emendatus, delentur ex eo omnia peccata, quæ per ignorantiam cõmissa sunt. Nam philosophi quid contulerunt uitæ mortaliũ, dicendo hominibus nõ irasci deũ? nempe ut docerẽt eos nullũ habere uindictæ alicuius, uel iudicij metum, & per hoc tota peccantibus frena laxarent. Aut quid illi humanũ genus iuuarunt, qui dixerunt nõ esse deum, sed casu omnia, & fortuito agi? nónne ut hæc audientes homines, & arbitrantes nullũ esse iudicem, nullũ prouisorẽ rerum, ad omne facinus, quod uel furor, uel auaritia, uel libido dictasset, nemine uerendo præcipites agerentur? Nam illi multũ reuera iuuerunt mortalium uitam, qui dixerunt nihil posse sine Genesi fieri, scilicet ut unusquisq; peccati sui causssam, Genesi adscribens, semetipsum in sceleribus suis pronunciaret innoxium, dum crimen suũ nõ pœnitendo diluit, sed factum culpando conge
minat. Nam de illis quid dicam philosophis, qui deos colendos esse introduxerunt, & tales deos, quales paulo ante audistis? quid fuit aliud decernere, nisi
B ut uicia, nisi ut crimina, nisi ut flagitia colerentur? Pudet, miseretq; me uestri, si creditis quod indigna hæc esse & impia, atq; execrabilia, aut nõ deprehendistis hactenus, aut deprehensa & intellecta, mala pro bonis & optimis coluistis. Tum præterea & illud quale est, quod præsumpserunt nonnulli philosophorum, uel de deo loqui, cũ sint mortales, & opinione sola de inuisibilibus dicere, uel de mundi origine, ubi nõ aderant cum fieret, uel de fine eius, uel de animarum in infernis dispensatione & iudicio, nescientes quia præsentia quidem & uisibilia nosse, hominis est rationabilis? Præterea uerò, & futura, & inuisibilia scire, solius propheticæ præscientiæ est. Non ergo hæc cõiecturis & opinionibus colligenda sunt, in quibus ualde falluntur homines, sed fide propheticæ ueritatis, sicut se habet hæc nostra doctrina. Nos enim nihil ex nobis loquimur, nec humana æstimatione collecta adnunciamus, hoc enim decipere est auditores. Sed ueri prophetæ autoritate nobis tradita, & manifesta prædicamus. De cuius præscientia & uirtute prophetica, si quis, ut dixi, ad liquidum uult documenta suscipere, solicitus conueniat, & impiger sit ad audiendum, & euidentes dabimus probationes, quibus uim propheticæ præscietiæ; nõ solum auribus audire, sed & oculis etiam uidere, ac manu cõtrectare se credat. De quo cũ certã fidem conceperit, iugum iustitiæ & pietatis absq; ullo labore suscipiet, tantamq; in eo sentiet suauitatem, ut non solum nihil ei laboris ineſſe causſetur, uerũ & amplius aliquid addi sibi desideret, & imponi. Cũq; hæc & alia his similia dixisset, & nõnullos ex his qui aderant infirmos, & dæ-

Prolixa patientia dei.

Ioan. 12.

Vicia culta pro dijs.

De rebus diuinis loqui, humanis cõiecturis q̃ friuolũ.

C monibus obsessos curasset,gratulantes,& deum conlaudantes turbas dimi-
sit,præcipiens eis ut ad eundem locũ,etiam consequentibus diebus audiendi
gratia conuenirent.Cumq; domi iam inter nos essemus,ac præpararemus ad
Appion. Anubion. edendũ,ingressus quidã nunciat Appionem Plistonicensem,cum Anubione
nuper uenisse ab Antiochia,&hospitari cũ Simone. Tum PATER audiens,
gauisus est,& ait Petro: Si permittis,uolo ire & salutare Appionem, & Anu
bionem,quia ualde amici mihi sunt.Fortassis autem Anubionem etiã suadere
potero disputare cum Clemente de Genesi.Et PETRVS: Permitto,inquit,&
laudo quod amicos colis:ueruntamen considera,quomodo per prouidentiã
dei omnia tibi ex sententia concurrunt, ecce enim nõ solũ affectio tibi propria
deo præstante reparata est,sed & amicorum præsentia procuratur. Et PA-
TER: Vere,inquit,aduerto ita esse,ut dicis. Et cũ hæc dixisset, abijt ad Anu
bionem.Nos autem cũ Petro positi per totam noctem interrogãdo de diuer-
sis,& discendo ab eo,delectatione ipsa doctrinæ,&suauitate uerborum perui
giles mansimus. Et cum iam auroresceret, Petrus intuens me ac fratres meos,
ait: Miror quid uisum sit patri uestro.Cumq; hæc diceret superuenit Pater,&
inuenit Petrum nobis de se loquentem.Cumq; salutasset, satisfacere cœpit, &
caussam exponere,ob quam foris mansisset. Nos autem respicientes ad eum,
D expauimus,uultum in eo Simonis uidẽtes,uocem tamen Patris nostri audie-
Transformationẽ Simonis in Faustinianum in altera æditione quam Rufinus ut melioꝛẽ sequutus est, non continetur, & quæ nec mihi satisꝓbetur. Sed quia uetustissimus codex qui Basileæ est in bibliotheca Canonicorum id habebat,libuit præmonere lectorem.
bamus.Cumq; refugeremus eum,& execraremur,stupebat pater quod tam
austere cum eo ageremus & barbare. Solus tamen PETRVS erat,qui uultum
eius naturalem uidebat,qui & ait ad nos: Cur execramini patrem uestrũ? Cui
nos unà cum matre respondimus: Hic nobis Simon uidetur,uocẽ habens pa-
tris nostri.Et PETRVS: Vobis quidẽ uox eius quæ maleficijs mutata nõ est,
sola nota est,mihi autem etiã uultus eius, qui alijs arte Simonis mutatus appa-
ret, Faustiniani patris uestri notus est,& intuens patrem ait: Caussa quæ con
iugem tuã conturbat,ac filios hæc est,species uultus in te nõ uidetur illa quæ
fuit,sed facies execrandi Simonis in te apparet.Et cum hæc diceret, ingressus
quidam ex his qui Antiochiam precesserunt, dicebat ad Petrũ: Scire te uolo
domine mi Petre,quia Simon apud Antiochiam publice multa faciens signa,
& prodigia,nihil aliud populo persuasit,nisi quæ ad tui odium pertinẽt, ma-
gũ te nominans,maleficum,homicidam,& in tantum eos aduersum te odium
concitauit,ut magnopere desiderent, si te usquam inuenire queant,etiam car-
nes tuas deuorare,&ob hoc nos qui præmissi sumus,uidentes ualde commo-
tam contra te ciuitatem,occulte in unum conuenientes,considerabamus quid
fieri oporteret.Cumq; nullũ uideremus exitum rei,superuenit Cornelius cen
turio,missus à Cæsare ad præsidem Cæsareæ,publici negotij gratia,hunc ad-
cersimus ad nos solum,caussamq; ei qua mœsti essemus exponimus,ac si quid
Cornelius cẽtu rio is qui actorum X. iustus & timens deũ dicitur.
posset,ut iuuaret,hortamur. Tum ille promptissime repromittit,se eum pro-
tinus fugaturum,si tamen consilio eius etiam nos adniteremur,cumq; nos pol
liceremur impigre cuncta gesturos,ait: Cæsar in urbe Roma, & per prouin-
cias maleficos inquiri iussit ac perimi,ex quibus plurimi iã perempti sunt. Ego
igitur

A igitur diuulgabo per amicos,me ut istum magũ caperem,,uenisse,& ob hoc
missum à Cæsare,quo etiam hic cum cæteris suis socijs puniatur. Vestri ergo
qui cum ipso sunt,occulte quasi undecumq; audierint,dicent ei quod ego ad
ipsum capiendum missus sim,& certum est,quod cũ audierit,fugiat,aut si uos
aliquid melius uidetis,dicite.Quid plura,ita factum est à nostris,qui cum ipso
erant,explorandi gratia simulati. Vbi didicit Simon uentũ esse ad se,tanquam
ingens sibi beneficium conlatum ab eis accipiens, in fugam uersus est. Disce-
dens igitur ex Antiochia,cum Athenodoro huc uenit,sicut audiuimus,hoc er
go uisum est nobis omnibus qui præcessimus,ut interim nunc ascendas An-
tiochiam,usquequo uideamus si illo discedente, odiũ quod de te populo semi
nauit,aliqua ex parte uacuetur,cum hæc insinuasset is qui de Antiochia uene-
rat, PETRVS respiciens ad patrem nostrũ ait,Faustiniane,à Simone mago
transformatus est uultus tuus,sicut apparet,putãs enim quod à Cæsare quære
retur ad pœnam,tertius fugit,& suũ uultum tibi imposuit,si forte tu pro ipso
capereris,& ad mortẽ duci possis,ut filijs tuis tristitiã moueret. PATER uero
ubi hæc audiuit,cum lachrymis exclamans: Recte, inquit, æstimasti Petre,
nam & Anubion,quia mihi ualde amicus erat,sub mysterio quodam mihi in-
dicare cœperat de insidijs eius,sed infelix nõ credebam,quia nihil in eum cõ-
miseram mali.Cumq; omnes unà cum patre tristitia & lachrymis ageremur,
interea & Anubion uenit ad nos,indicans nobis Simonẽ fugisse, per noctem *Simõ in Iudæa fugit.*
B Iudæam petentem. Videns autem patrem nostrũ plangentem & lamentantẽ
se,ac dicentem infelicem me,qui eum magum audiens nõ credebam,quid mi-
hi misero accidit,ut una die recognitus ab uxore,& filijs, lætari nõ potuerim
cũ eis,sed ad priores miserias quas in errore pertuli,reuolutus sum? Mater au
tem multo grauius sparsis & laceratis crinibus plangebat,nos quoq; in permu
tatione uultus patris stupentes,nec quid rei esset intelligere poteramus.Sed &
Anubion omnes nos ita uidens adfligi,uelut mutus stabat. Tunc PETRVS
nos intuẽs filios eius,ait: mihi credite,quod hic ipse est pater uester,propter
quod & moneo uos,ut quasi patrem seruetis eum. Dabit enim deus occasio-
nem aliquam qua deposito Simonis uultu euidentem patris uestri,id est suã re
cuperare possit effigiem.Et ad patrem conuersus ait: Ego tibi permiseram sa-
lutare Appionem, & Anubionem, quos tibi amicos à puero fuisse dixeras,
non tamen ut cum Simone loquereris. Et PATER: Peccaui, inquit,fateor,
Tum Anubion: Et ego,inquit,cũ ipso rogo & deprecor te,ut ignoscas seni,
uiro bono,& generoso,seductus est infelix,& ludibrio factus,à nominato ma
go: dicam enim quomodo res gesta est: Vbi uenit ad salutandos nos, cõtigit
ut in ipsa hora circumstaremus Simonem,audientes eum dicentem quod fuge
re uelit, in ipsa nocte: audisse enim se,quod uenerint quidam etiam ad hanc
Laodiciæ ciuitatem, qui eum ex præcepto imperatoris comprehenderent:
uelle autem se in hunc qui nuper ingressus est Faustinianũ,omnem conuerte-
re furorem.Et ait ad nos,tantũ,inquit, uos facite eum cœnare nobiscũ,& ego

C ungentum quoddam componam, quo cœnatus perungat faciem ſuam, ut ex eo meum uultum omnibus habere uideatur, uos autem herbæ cuiuſdam ſucco facies perungemini prius, ut non fallimini de immutatione uultus eius, ita ut exceptis uobis, alijs omnibus Simon eſſe uideatur. Et cum ille hæc diceret, aio ad eum: Et quid tibi ex hoc facto conferetur lucri? Tum SIMON primo, inquit, ut ipſum comprehendant qui me quærunt, & me deſinant quærere. Si uero punitus fuerit à Cæſare, ut luctum maximũ habeant filij ſui, qui me derelicto, confugerunt ad Petrum, & ſunt modo adiutores ipſius. Ego autem confiteor tibi Petre quod uerum eſt, timui tũc Fauſtiniano indicare hæc: ſed neq; ſpatium nobis ipſe Simon dedit, ut poſſemus ſecretius loqui, & plenius ei conſilium Simonis aperire. Interea circa mediam noctem, SIMON in Iudæam petens aufugere, deduxit autẽ eum Athenodorus & Appion, ego autem ſimulaui inæqualitatem corporis, ut dormire manens, facerem hũc uelocius ad uos redire, ſi forte poſſit aliquo modo occultari apud uos, ne ab his

D qui Simonem quærunt comprehenſus, ad Cæſarẽ perducatur, & pereat grauitis, & nunc ſolicitus pro ipſo, ueni uidere eum, & redire antequam ſuperueniant illi qui deduxerunt Simonem. Et cõuerſus ad nos ANVBION ait: Ego Anubion patris ueſtri uerum uultum uideo reuera, quia perũctus ſum prius ab ipſo Simone, ſicut narrauit nobis, ut oculis meis uera Fauſtiniani facies appareret, unde ſatis ſtupeo & admiror artem Simonis magi, quod uos ſtantes modo non agnoſcitis patrem ueſtrum. Flentibus autem patre & matre, ac nobis omnibus pro his quæ acciderant, motus miſeratione etiam Anubion flebat. Tum PETRVS miſericordia permotus, reſtituturũ ſe promittit faciem patris noſtri, dicens ad eum: Audi Fauſtiniane, cum nobis prius utilitatis aliquid contulerit error iſte transformati uultus tui, & miniſtrauerit ad ea quæ uolumus, tunc ego ueram tibi uultus tui imaginem reddam, ſi tamen prius quæ à me tibi fuerint imperata, profligaueris. Cumq; pater meus impleturum ſe cuncta quæ iuberet, omni promitteret pacto, tantum ut propriã recuperaret effigiem. PETRVS ita cœpit: Ipſe auribus tuis audiſti quod unus ex his qui præmiſſi fuerant, regreſſus ex Antiochia, nunciauerit quomodo Simon ibi poſitus, turbas aduerſum me concitauerit, atque in odium mei totam inflammauerit ciuitatem, magum me & homicidam, ac deceptorem confirmans, in tantũ ut deſiderent, ſi me uideant, etiam carnes meas deuorare. Fac ergo quod ego dico tibi relinquens apud me Clemẽtem, præcede nos Antiochiam cum cõiuge tua, & Fauſto ac Fauſtino filijs tuis. Sed & alios mittam tecum, quos mihi uidebitur, qui obtemperẽt his quæ præcepero. Cũ ergo unà cum ipſis Antiochiam ueneris, quandoquidem Simon uideris, publice ſtans prædica pœnitentiã tuam, & dic, Ego SIMON denuncio uobis & confiteor me omnia fefelliſſe de Petro: ille enim neque ſeductor eſt, neque magus, neque homicida, neque horũ aliquid quæcunq; contra eum loquutus ſum, ſed dixi illa omnia furore cõmotus. Obſecro ergo uos ipſe ego qui dudum cauſſas odij

Nec illa habentur in nõnullis codicibus, nec mihi arrident.

A odij uobis contra eũ dederam, ut nihil tale de eo ſentiatis, ſed deponite odiũ, ceſſate ab indignatione, quia uere à deo ad ſalutem mundi, miſſus eſt diſcipulus ueri prophetæ, & apoſtolus. Propter quod ſuadeo, hortor, & moneo, ut ipſum audiatis, ipſi credatis prædicanti uobis ueritatem, ne forte ſi ſpreueritis eum, ipſa etiam ſubito ciuitas ueſtra pereat. Quam uero ob cauſſam hæc nũc uobis confitear, indicabo, hac nocte angelus dei corripuit me impium, & cur inimicus eſſem ueritatis præconi, uehementiſſime flagellauit. Deprecor ergo uos, ut etiamſi ego ipſe poſt hæc ueniens ad uos, aliquid tentauero aduerſum Petrũ dicere, ne ſuſcipiatis nec credatis. Cõfiteor enim uobis, ego magus, ego ſeductor, ego deceptor fui, ſed pœnitentiã ago, licet enim per pœnitentiã priora male geſta delere. Cum hæc PETRVS intimaret patri, ille reſpõdit: Scio quid uelis, ne labores ultra, intellexi enim & noui, quid oporteat, cũ ad locum uenero proſequi. Et PETRVS iterũ ſuggerebat ei, dicens: Cum ergo uenieris ad locũ, & uideris populũ ex ſermone tuo conuerti, & depoſitis odijs recipere deſideriũ noſtri, mitte & manda mihi, & ſtatim ueniam. Cũ autem uenero, ſine mora alienũ hunc à te uultũ effugabo, & tuum propriũ qui tuis omnibus notus eſt reddam. Et his dictis fratres meos proficiſci cum ipſo iubet, ac Matidiam matrem noſtrã, & quoſdã ex familiaribus ſimul. Sed mater recuſabat proficiſci ſimul, & aiebat: Quaſi adultera mihi futura uideor, ſi uultui Simonis cõiuncta ſim, qd' etſi cogar ſimul ire, impoſſibile tamẽ eſt ut in eodẽ lectulo cum ipſo iaceam, ſed neſcio ſi proficiſci ſimul adquieſcam. Et cum ualde

B renueret, Anubion hortari eam cœpit, dicens, crede mihi & Petro, ſed & ipſa uox non tibi Fauſtinianũ eſſe perſuadet coniugem tuũ, quem uere non minus ego diligo quàm tu? Denique etiam ego ipſe uobiſcũ ueniam. Et cũ hæc dixiſſet Anubion, promiſit mater ſimul ſe profecturam. Tum ego, competenter, aio, deus negocia noſtra componit, habentes enim nobiſcũ & Anubionẽ aſtrologũ, cum quo ſi Antiochiam uenerimus, de Geneſi adtentius diſputabimus. Cumq; poſt medium noctis pater noſter, cũ his quos iuſſerat Petrus, & Anubione profectus eſſet, mane priuſquàm procederet ad diſputandum Petrus, regreſſi ſunt illi qui deduxerunt Simonem, id eſt Appion & Athenodorus, & uenerunt ad nos requirentes patrem meum. PETRVS uero ubi cognouit, iuſſit eos introire. Et cũ conſediſſent: ubi eſt, aiunt, Fauſtinianus? PETRVS reſpondit, neſcimus: Veſpere enim poſtquàm ad uos uenit, ultra nulli ſuorũ uiſus eſt, heſterno tamen die mane Simon uenit, quærens eum, & quia nihil illi reſpondimus, neſcio quid ei uiſum ſit, Fauſtinianum ſe eſſe dicebat, quod cum ei nemo crederet, flens & dolens comminabatur perempturum ſemetipſum, & poſt hæc abijt ad mare uerſus. Hæc cum audiſſet Appion & qui cum ipſo erant, ululatum dederunt grandem, dicentes: Quid hoc feciſtis, cur non recepiſtis eum? Et cum uelit Athenodorus dicere mihi, quia ipſe erat Fauſtinianus pater tuus, Appion præueniens eum: Cõperimus, inquit, à quodam qui cum Simone profectus eſt, ipſo Fauſtiniano deprecante eum, pro eo

C quod nollet filios suos uidere, quia Iudæi erãt. Nos ergo cũ audissemus hæc, uenimus eum hic requirere, sed quia hic non est, apparet quia uere dixit, qui nunciauit eum cũ Simone profectum, hoc ergo nunciamus uobis. Ego autem CLEMENS ubi intellexi consiliũ Petri, quia uoluerit eis suspicionem dare, quod ab ipsis quærendus esset senex, ut timerent & fugerent, cœpi iuuare consiliũ eius, & aio ad Appionem: Audi charissime Appion, nos quod bonũ credimus, etiam patri tradere uolumus, quod si noluerit recipere, sed magis, ut discis, exhorrescẽs nos fugit, asperũ sit fortasse quod dico, nec nos de eo curamus. Et cum hæc dixissem, quasi execrantes crudelitatem meam discedunt, uestigia Simonis, ut sequenti die comperimus, insequentes. Interea cum Petrus ex more quotidie populum doceret, & uirtutes multas ac sanitates efficeret, post dies decem, uenit quidam nostrorum ab Antiochia, missus à patre, adnũcians nobis quomodo publice staret pater, Simonem quidem qui in uultu uidebatur accusans, Petrum uero immensis laudibus præferens, & omni populo commendans, ac desiderabilem faciens, ita ut omnes ex eius sermone mutati, desiderarent eum uidere, multos autem tantũ in Petri amorem uenisse, ut sæuirent in patrem, quasi in Simonem, & manus ei uelint inijcere, uelut qui tantũ mali cõmisisset in Petrũ: propter quod, aiebat, adpropera, ne forte perimatur, in timore enim magno positus, uelociter misit me, ut sine mora uenias, quo uiuẽtem eum occupes, simul & crescenti erga tui desiderij ciuitati, opportunus appareas. Aiebat etiã quomodo mox ut urbẽ Antiochiam pater ingressus esset, quasi ad Simonem, omnis populus ad eum collectus est, & cœpit omnibus cõ fiteri publice secundũ ea quæ populi restauratio flagitabat, nam quæcunque omnes simul nobiles, & diuersi simul diuites ac pauperes conuenissent, sperantes aliqua ab eo more solito prodigia posse fieri, omnes hac uoce adloquitur: Diu est quod me Simonem infelicissimũ hominum patientia diuina sustinet: nam quicquid in me mirati estis, non ueritatis mysterio, sed dæmonum meudacijs & artibus gestum est, ut uestram fidem euerterem, & meam animã condemnarem. Confiteor me omnia de Petro fuisse mentitũ, ille enim neque magus, neque homicida unquam fuit, sed à deo ad salutem uestram omnium missus est, quem si ex hac hora contemnendũ putaueritis, certũ sit apud uos, quod possit ipsa ciuitas uestra repente deperire. Quæ autẽ caussa sit, ut hæc uobis ultro confitear, ab angelo dei hac nocte uehemẽter correptus sum, & cur ei inimicus extiterim, uehementissime flagellatus. Deprecor ergo uos, ut si ego ipse ex hac hora aperuero os meum contra eum, proijciatis me ab aspectu uestro, ille enim immundus dæmon, saluti hominum inimicus, per os meum contra ipsum loquitur, ne per eum uos pertingatis ad uitam. Quid enim ars magica per me uobis potuit uirtutis ostendere? Canes feci æreos latrare, & statuas mouere, figuras mutare hominum, & subito ab aspectibus hominũ ablentari, & per hæc debuistis artem magicam execrari, quæ ut uobis miraculum inane prætenderem, animas uestras diabolicis laqueis innodabat, ne crederetis Petro,

Fauſtinianus ſubditicius Simõ Antiochiæ plebem Petro reconciliat.

D

A Petro, qui & languentes in nomine eius, à quo missus est curat, & dæmonas fugat, ac cæcos inluminat, & paralyticis salutem reddit, & mortuos suscitat. Hæc & his similia multa prosequente, execrari cœpit populus, & dabant fletum & gemitum, quia peccassent in Petrum, credentes eum esse magum, & impium. Eodem uero die ad uesperam restituta est in Faustiniano facies propria, & accessit ab eo aspectus Simonis magi. Audiens autem Simon uultum suum in eo ad Petri gloriam profecisse, festinus præuenit Petrũ, & agere cupiens arte sua, ut Faustiniano eius similitudo recederet, cum iam hoc iuxta uerbum apostoli sui CHRISTVS impleſſet. Videntes autem Niceta & Aquila post prædicationem necessariam, paternam faciem restitutam, gratias agentes deo, non eum permiserunt ulterius adloqui populũ. Simon autem cœpit, licet occulte, per amicos suos & familiares ambulare, & amplius Petro derogare quàm antea. Tunc omnes expuentes in faciem eius, expulerunt eum de ciuitate, dicentes. Tu eris reus mortis tuæ, si ulterius loquutus contra Petrũ, huc tibi credideris esse ueniendũ. Quibus cognitis, Petrus postera die conuenire populo iubet, & uno ex his qui sequebantur eum, ordinato eis episcopo, alijs etiam presbyteris, baptizatis quoque plurimis, & omnibus qui erant uexati languoribus, uel dæmonibus sanitati redditis, demoratus ibi aliud triduũ, cunctis rite compositis, ualedicens eis, proficiscitur à Laodicia multum desiderabilis Antiochensiũ plebi, & cœpit per Nicetam & Aquilam tota ciuitas audire, quia PETRVS aduentaret. Omnis autem populus Antiochiæ ciuitatis,
B audiens Petrum uenire, occurrerunt ei, & penè omnes maiores natu, & nobiles cinere aspersi in capite, pœnitentiam agentes, qui cõtra prædicationẽ eius, magũ Simonem suscepissent. Hæc & his similia prosequentes, offerũt ei uexatos languoribus, & dæmonijs fatigatos, paralyticos quoque, & diuersa pericula patiẽtes, & erat infinita multitudo simul languentiũ. Quos uidẽs Petrus, non solum pœnitudinem agere, quod de eo male sensissent per Simonem, uerumetiã & iam integrã fidem exhibere iubebat deo, ut etiam omnes, diuersas ægritudines patientes, crederent per eum posse saluari. Expandit ad cœlum manus suas, & cum lachrymis orationem effundens, gratias referens deo dicebat: Benedicte pater prædicande, qui omne uerbũ & promissum filij tui adimplere dignaris, ut cognoscat omnis creatura, quia tu solus deus in cœlo & in terra. Hæc & his similia dicens, ascendit in eminentiori loco, & iussit ante se poni omnẽ multitudinẽ ægrotantiũ, quos omnes hac uoce adloquutus est. Similem uobis hominem me esse uidentes, nolite putare quod à me possitis recuperare salutem uestrã: sed per eum qui de cœlo descendens, ostendit credentibus sibi, integram animæ & corporis medicinã, unde uox uestra testem habeat hunc omnem populum, quia ex toto corde creditis in dominũ IESV CHRISTO, ut sciant etiam seipsos ab ipso posse saluari. Cumq; omnis multitudo infirmantiũ una uoce clamaret, hũc esse uerum deum, quem Petrus adnunciat, subito immensum lumẽ gratiæ dei in medio plebis apparuit, & cœ-

Faustiniano natiua facies restituitur.

Simon eiectus Antiochia.

Deo est referẽdum acceptũ, si quid gestum fuerit ab hominibus paulò diuinius.

C perunt paralytici currere ad pedes Petri sani, cæci recuperato uisu clamare, claudi restaurato gressu gratias agere, languentes recepta sanitate gaudere: nonnulli etiam solo flatu uiuentes, iam sine sensu & sine uoce recuperati sunt, omnes quoq; lunatici, & pleni dæmonijs liberati sunt. Tantam itaq; spiritus sanctus in illa die gratiam suæ uirtutis ostẽdit, ut omnes à minimo usq; ad maximum, una uoce confiterentur dominum, & ne multis immorer. Intra septem dies, plusquàm decem milia hominum credentes deo, baptizati sunt, & sanctificatione consecrati, ita, ut omni auiditatis desiderio, Theophilus qui erat cunctis potentibus in ciuitate sublimior, domus suæ ingentem basilicam, ecclesiæ nomine consecraret, in qua Petro apostolo constituta est ab omni populo cathedra, & omnis multitudo cotidie ad audiendum uerbum conueniẽs, credebat sanæ doctrinæ, quam sanitatũ efficacitas adfirmabat. Tũ ego CLEMENS cum fratribus meis, & matre patrem adloquimur, utrum aliquæ infidelitatis in eo reliquiæ remansissent: At ille: Venite, ait, & uidebitis coràm Petro, quantum in me fidei creuerit incrementum. Tunc adcedens FAVSTINIANVS, procidit ad pedes Petri dicens: Semina uerbi tui quæ ager meæ mentis acepit, iam nata sunt, atq; ita ad fœcundam maturitatẽ prouecta sunt, ut nihil desit, nisi ut à paleis me spiritali illa tua defeces falce, & reponas me in horreo dominico, facies me mensæ diuinæ participem. Tum PETRVS cum omni alacritate adprehendens manum eius, tradidit eum mihi Clementi, & fratribus meis, dicens: Sicut tibi patri filios restituit deus, ita & patrem filij restituunt deo. Indixit autem ieiunium omni plebi, & ueniente die dominica, baptizauit eũ, atque in medio populo, ex conuersione eius materiã sumens, omnes casus eius exposuit, ita, ut omnis ciuitas quasi angelum eum suspiceret, & nõ minorẽ ei gratiam quàm apostolo exhiberet.

VII. M. Baptizantur.

Cathedra Petri.

D *Faustinianus. quantum promouerit in fide*

RECOGNITIONVM DIVI CLEMENTIS LIBRI DECIMI ET VLTIMI FINIS.

IN ERVDITAS SIMVL

ET CHRISTIANAS ALIQVOT EPISTOLAS VE-
terum pontificũ, qui à Christo nato annis CCC. Roma-
næ ecclesiæ præfuerunt, IO. Sichardi præfatio.

INTER eos quorũ egregia sunt in nostrã secula merita, humanissime lector, hi mihi potissimũ uidentur bene nobis consulere, qui huc operam suã cõdicunt, ut pietas, cuius iam diu ne nomen quidem satis tenuimus, q̃ proxime hominibus cõmendetur, & inde hauriatur maxime, ubi de impostura ne quidem tantula possit in mentẽ uenire suspicio. Eiusmodi uero sunt libri quos nunc bibliacos uocamus, & ut quisq̃ his propius accesserit, quales fuisse in animum nobis inducimus eos, qui ipsis partim apostolorum temporibus uixere, partim tam fuere uicini, ut id quod ad CHRISTI ecclesiã, moresq̃ pie formãdos pertineret, ab ipsis apostolis, tanq̃ per manus acceperint. In quorũ numero haud dubie antiquissimi quiq̃ pontifices Ro. fuere, eos dico qui à CHRISTO nato annis plus minus CCC. sedi præfuerunt, uiri cum uitæ sanctimonia insignes, tum singulari eruditione præditi. In quorũ uita, doctrina, moribus, ut nõ sit cuiquam procliue quicquam arrodere, ita uidentur me hercle digni, quorũ scripta in hunc usq̃ diem, quod ego saltem sciam, orbi incognita, in manibus habeantur: præsertim cũ pleraq̃ hodie ecclesiæ eiusmodi uideantur, quæ cum ferri diutius non possint, uix tamen appareat, ita rebus passim exulceratis, ratio qua possint corrigi. Et qui id agere ingrediantur, non paulo sint & impudẽtiores & stolidiores, quàm illi ipsi qui uulgo creduntur, legibus in nos suis plus sibi satis indulsisse, atq̃ in his omnibus & serendis & antiquandis, magis in cõsilio ambitionẽ, auaritiam, tyrãnidisq̃ affectationẽ habuisse, quàm rei Christianæ bene administrãdæ studiũ. Qd ut donem de nõnullis, nec enim obscurũ id est, nec tale quod à quouis negari possit, non tamen largiar, omnibus fuisse eandem mentẽ, ipsq̃ præcipue qui diuum Petrum secuti, in extrema rerũ omniũ inopia, cũ desperatissimis hominũ moribus confligentes, cõtra insidias, insultus improborũ, atq̃ exquisita tormentorũ genera, in quæ pro CHRISTI gloria uolentes inciderunt, nihil animi habuisse mihi persuadeo, quàm ut officiũ, quod tot nominibus uiderant CHRISTVM Petro cõmendasse, pro dignitate administrarẽt. Quos epistolæ illæ, locupletissimi animorũ testes, satis uindicant ab his uicijs, à quibus, fateor, nõ ita multũ abhorruerunt ij, qui an-

nis ab hinc aliquot, Vicarios se Christi ꝓfessi sunt. Eos uero nostra ætate cũ quibus dam in ordinem cogere instituunt, à ceremonijs tanꝯ auspicato exordiuntur, & qd' minime oportebat, malarũ caussam cũ optimis quibusꝙ cõiungũt, ut uideantur frustra laboraturi, qcunꝙ iã populo persuadere cõtendãt. fuisse unꝯ bonũ pontificẽ, eò qd' quædã cũ essent antiquitus honestis de caussis recepta, & libere, ea cœperint durius exigere, tanꝯ pẽsum nouitij põtifices. Nec interim cõsiderãt, quod ea quæ tum sunt à Christianæ religionis proceribus cõstituta, ad istius ætatis geniũ ita fuerũt attẽperata, ut uel ceremonijs, uel affectata etiã pietatis specie, paucitati Christianorũ duxerint succurrendũ. Nũc uero cũ huc uentũ est dei benignitate, ut lenocinijs eiusmodi amplius non debeat esse locus, quis neget, posse quædã iure optimo, adeoꝙ bono nostro mutari? Nec em̃ hac una in re tam stulte ueterũ debemus esse tenaces, ut præ his, quæ humanitus ad hoc poterant seculũ magis è re nostra accõmodari, fastidiamus. Imò hoc uel unicũ debebat esse ecclesiæ antistitibus studiũ, ne quid hic inolescere per negligentiã sinerent, quod fidei nostræ remorã adferret. Et inolita per occasionem abrogarent, si qua modo eius essent generis, quibus iam cũ usus nullus esset, superuacaneũ nihilo tamen minus locũ usucepissent, ne cum fœdis nõnullis abusibus patrocinamur, de his etiam in dubiũ ueniamus, sine quibus ne quidem ullo pacto id quod CHRISTIANI dici mur, tueri poterimus. Nam abrogandarũ ceremoniarũ, tanta nõnullos libido incessit, ut in uniuersum citraꝙ delectũ omnes pessundare gestiant. Quod ut cõsequantur, nunꝯ tamen defuturi sunt, qui tanꝯ loco motis, alias succenturiãt, easꝙ, ut ferè fit, deteriores. Etenim inter multos hodie sacra tractantes, quotus quisꝙ est, qui nõ angue peius oderit id omne, quod uel ceremoniæ speciẽ habet? eò qd' aliò sunt forte detortæ, quàm essent ab initio institutæ. At quid non potius rem ad fontes reuocant, & in uiam redigũt, qd' suapte natura frugi erat, at seculi uitio fermentatũ est? Mea ergo in his, alijsꝙ id genus rebus hæc est sententia, ut principio spectandũ putem, sit'ne uel mica honestæ frugis in his, qd' si uel tantulã deprehenderis, nõ id tolli è medio, quemadmodũ ingressi sunt nõnulli facere, sed quoad fieri potest, quamemendatissimũ prorogari cupiã. Ad hoc uero utamur, si quibus alijs, certe Epistolis illis tanꝯ amussi, quæ, ut alia taceã sanè plurima, tanta sunt scriptæ eruditione ac prudentia, ut plane magnã me à bonis omnibus gratiã initurũ confidã, nimirũ ea ꝓferens, quæ citra inuidiã, id qd' fuit mihi magnopere optandũ, poterãt põtifices, episcopos, presbyteros, demũ omnes sui oflicij admonere. Et simul ueluti digito uiam ostendere, qua possint, ipsis etiã pontificibus autoribus, nõnulla tollere, in quæ tãto uidemus quosdã stomacho uociferari. Et desinant tandẽ rerũ imperiti impetũ facere in ea, quæ sunt tanto non modo seculorũ, sed & ecclesiarũ inter se cõsensu asserta. Nec interim puto quenꝯ esse paulo cordatiorem, qui neget per ceremonias quasdã ueluti nebulas stare, ne clare agnoscatur CHRISTVS, ita ut maxime expediebat. Eas tamen si tollas, cogas plebẽ per se animi, iudicijsꝙ expertẽ, plane obbrutescere, dũ altissimarũ rerũ, ut quas assequi nequeat, cogitationẽ abijcit, & illis quæ utcunꝙ CHRISTVM eis adumbrant, interdicitur. Sed iam qd' felix, faustũꝙ sit isto nostro labore fruere, & Vale.

ARGVMENTVM PRIMAE EPISTOLAE CLEMENTIS, PER IO. SICHARDVM.

NOn admodũ his repugnauerim qui epistolam istam Clementis, Recognitionibus præfigendã censuerũt, ut quæ à Rufino latinitate donata sit ante Recognitiones. Attamen cum in præfatione ad Gaudentiũ episcopũ, Rufinus eius rei ipse meminerit, nolitꝙ uersionis tempus obseruari, uisum fuit subiniquũ, autori iniuriam facere, præsertim huc nos serie historiæ inuitãte. Nam quid est uerisimilius, quàm tum demum ad constituendum ecclesiæ statum Petrum animum adiecisse, cum iamuis deret mortis diem adpetere. Quod uero Clemens hic se primũ à Petro episcopũ Romæ ordinatum asserit, à Rufino est satis superꝙ excusatũ, dum Apostoli & Episcopi peculiaria munera, inter se differre dicit.

DIVI CLEMENTIS AD IACOBVM FRATREM DOMINI EPISTOLA PRIMA, RVFINO TORANO AQVILEIENSE INTERPRETE.

A CLEMENS Iacobo fratri domini, & episcopo episcoporũ, regenti Hebræorum sanctã ecclesiã in Hierosolymis. Sed & omnibus ecclesijs quæ ubiꝙ dei ꝓuidẽtia fundatæ sunt, cum præsbyteris & diaconibus, & cæteris omnibus fratribus, pax sit semper. Notũ tibi facio domine, quia SIMON PETRVS qui ueræ fidei merito, & integræ prædicationis obtentu, fundamentũ esse ecclesiæ definitus est, qua de caussa, etiã domini ore diuino cognominatus est Petrus, qui fuit primitiæ electionis domini, apostolorũ primus, cui & primo deus pater filiũ reuelauit, cui & CHRISTVS commisit petenter beatitudinem contulit, qui & uocatus est, & electus conuiua domini, & comes electus, tanquam bonus & probatissimus discipulus, qui occidentem obscuriorem mundi plagam, uelut omnium potẽtior, inluminare præceptus est, quiꝙ integre potuit implere præceptum. Sed quouisꝙ sermonem B protraho, fugiens indicare quod triste est, quod quidem necesse est, licet tardè ꝓferre. Hic deniꝙ ipse Petrus qui pro immẽsa charitate, quã erga omnes homines gerebat, palàm cum omni fiducia, aduersante etiam tyranno totius mundi, bonum prædicare nõ destitit, & regẽ omnium seculorum per orbem terræ, & usꝙ ad ipsius Romanæ huius urbis notitiam, ut etiã ipsa saluaretur, inuexit: hic inquam, pro pietate patiendo præsentẽ uitam finiuit. In ipsis aũt diebus, quibus uitæ finem sibi imminere præsensit, in conuentu fratrum posi-tus, adprehensa manu mea, repente cõsurgens in auribus totius ecclesiæ, hæc protulit uerba. Audite me fratres & conserui mei, quoniã sicut edoctus sum

Petri nomen unde.

Neronẽ intelligit sub quo eti am passus est.

C ab eo qui misit me domino & magistro IESV CHRISTO, dies mortis meæ instat: CLEMENTEM hunc episcopum uobis ordino, cui soli meæ prædicationis & doctrinæ cathedram credo, qui mihi ab initio usq; ad finem comes in omnibus fuit, & per hoc ueritatem totius meæ prædicationis agnouit, qui in omnibus tentationibus meis socius extitit, fideliter perseuerans, quẽ ex præ-

EPISCOPORVM DOTES. teritis expertus sum deũ colentem, & homines diligentem, castũ, discendi studijs deditum, sobrium, benignum, iustũ, patientem, scientem ferre nõnullorum etiam ex his qui in uerbo dei instruuntur iniurias. Propter quod ipsi trado à domino mihi datam potestatem ligandi & soluendi, ut de omnibus quibuscũq; decreuerit in terris, hoc decretum sit & in cœlis. Ligabit enim quod oportet ligari, & soluet quod expedit solui, tanquam qui ad liquidum ecclesiæ regulam nouerit. Ipsum ergo audite, scientes quia quicunq; contristauerit doctorem ueritatis, peccat in CHRISTVM, & patrem omniũ exacerbat deũ,

Qui uerbo præsunt peritos medicos debent imitari id qd' & 1. Corin. 2. Paulus scriptum reliquit. propter quod & uita carebit. Ipsum autem qui præest cæteris, oportet medici uicem agere, & nõ feræ bestiæ furore cõmoueri. Hæc eo dicente, ego procidens ad pedes eius rogabã, excusans me, & declinans honorem cathedræ, simul & potestatem. At ille respondens: Pro hoc, inquit, ne me rogaueris, hoc enim fieri statutũ est mihi, & eò magis quo excusas, quia hæc cathedra eũ *qui*

Vocationẽ enĩ quisq; suã operatur. cupit eam & audaciter expetit, nõ requirit, sed ornatum moribus, & in uerbo dei eruditum. Quod si esset alius melior, qui mihi adiutor tam sedulus adstitisset, aut tam plenæ doctrinæ meæ rationẽ cœpisset, sed & ecclesiasticas dispositiones à me tam plene didicisset, habens aliũ talem, nõ te cogerem bonũ opus

D suscipere nolentem. Superfluũ ergo est alium quærere, cum primitias eorum qui ex gentibus per me saluantur, & præcipue huius urbis, te primũ obtulerim deo. Sed & aliud intuere, quia si periculũ peccati timẽs, suscipere refugis ecclesiæ gubernacula, certus esto quia amplius peccas, qui populum dei, uelut in fluctibus positũ & periclitantem, cũ possis iuuare subterfugis, tui tantũmodo habens consideration em, & non quod in commune, & omnibus expedit ,puidens. Sed certus esto, quod necesse est te suscipere omne periculum, quia nec ego pro salute omnium, ab obsecrando cessabo. Quanto ergo citius mihi adquieueris, tanto me citius mœroris & tristitiæ labore relcuabis. Noui etiam hoc ô Clemens, qd' tibi tædia & molestias, pericula etiam & obprobria inerud iti uulgi, indociliscq; conciliem, quæ tu tamen scio quod fortiter & cõstanter feras, respiciens ad illam spem, quæ tibi apud deum patientiæ præparat coronam. Sed & illud te cupio mecum iusta ratione perspicere, quando maxime opera tua indiget CHRISTVS, nũc cũ inimicus aduersum spõsam eius com mouet bellũ, nam in futuro tempore, quando iam CHRISTVS post uictoriã triumphabit, nec ultra ullius ope indigebit. Quis non etiam parui sensus intelligat, quod istud est temporis, in quo operam tuã CHRISTVS requirit? To ta igitur mente in præsente necessitate præbe operam tuã, & auxiliũ in præsentiarum exhibere regi optimo, remunerationes magnificas post uictoriam reddituro. Libẽter ergo suscipe episcopatus officiũ, eò maxime quod ecclesiasticas dispen-

A dispensationes à me probabiliter didicisti, ut salus eorum, qui per nos confugerunt ad deum, nequaquam uacillet. Veruntamen & breuiter te de ipsius dispensationis ordine coràm omnibus cõmonere necessarium duco. Te quidẽ oportet inreprehẽsibiliter uiuere, & summo studio niti, ut omnes uitæ huius occupationes abijcias, ne fideiussor existas, ne aduocatus litiũ fias, ne'ue in ulla aliqua occupatione prorsus inueniaris mundialis negocij cuiuscunq; occasione perplexus: neq; enim iudicem aut cognitorem secularium negociorũ ho-

Oportet episcopum esse irreprehensibilem 1. Timo. 3.

die te ordinare uult CHRISTVS, uti'ne præfocatus præsentibus hominũ curis, non possis uerbo dei uacare, & secundum ueritatis regulam, secernere bonos à malis. Ista nanq; opera, quæ tibi minus cõgruere superius expositimus, exhibeant sibi inuicem discentes, id est laici, & te nemo occupet ab his studijs, per quæ salus omnibus datur. Sicut enim tibi impietatis crimen est, neglectis uerbi dei studijs, solicitudines suscipere seculares, ita unicuiq; laicorum peccatum est, nisi inuicẽ sibi etiam in his, quæ ad cõmunis uitæ usum pertinent, opera fideliter dederint. Te uero securũ facere ex his, quibus nõ debes uacare, omnes communiter elaborent, quod si forte à semetipsis hoc laici non intelligunt, per diaconos edocendi sunt, ut tibi solius ecclesiæ solicitudinem derelinquant, quo ipsam, ut dignum est, dispensare sufficias, & ueritatis uerbo abundantius possis & studiosius deseruire. Si enim mundialibus curis fueris occupatus, & teipsum decipies, & eos qui te audiunt, non enim poteris quæ ad salutem pertinent, plenius singulis quibusq; distinguere. Et ex eo fit, ut & tu tan-

Epiſcopus renunciet omnibus huius mundi negocijs, ut ſoli uerbo dei uacare poſſit.

Diaconorum officium.

Epiſcopis eccleſiarum tantummodo cura demandatur.

B quam qui non docueris quæ ad salutem hominum pertinent puniaris, & discipuli per ignorantiam pereãt. Idcirco ergo tu quidem ad hoc solum uacato, uti opportune, & sine intermissione, doceas uerbum dei, per quod salutẽ consequi possint. Illi uero cum tanta reuerentia tua uerba suscipiant, ut qui sciant legatum te & præconem esse ueritatis, & quodcũq; ligaueris super terram, esse ligatum in cœlo, & quæcũq; solueris, etiam & ibi esse soluta, quandoquidem & tu, ut dixi, quæ oportet ligabis, & quæ expedit solues. Ad te quidẽ qui præes ista sint monita, & his similia. Ad præsbyteros uero sint ista, ante omnia ut pudicitiæ studentes, adolescentes nuptijs iungant, quo calorẽ feruentis ætatis coniugali lege præueniant, sed ne in prouectioribus quidem curam habere huiusmodi negligant, quia in multis, etiam cũ senuerit corpus, concupiscentia uiget. Ne forte ergo fornicationis labes occasione accepta, tanq; uenenũ pessimum serpat in uobis, cauere & anteuenire necessarium est, ne quod in uobis adulterij occultum coalescat incendium, & quod in omnibus peccatis adulterio grauius: secundum nanque in pœnis obtinet locum, quoniamquidem primum illi habent, qui aberrant à deo, etiamsi sobriæ uixerint. Propter quod uos ô presbyteri ecclesiam excolite, & adornate sponsam CHRISTI ad pudicitiam. Sponsam autem dico omnem ecclesiam, id est, congregationẽ credentium, quæ si pudica fuerit inuenta ab sponso suo, ingentibus ab eo donis & muneribus honorabitur, & uos uelut ministri sponsæ, & amici sponsi, ingenti gaudio ac lætitia perfruemini. Si uero sponsa hæc reperta fuerit cõmaculata

Ligandi potestas data est epiſcopis, cum ligant quod ligare decet.

Presbyterorũ in eccleſia funcctio.

Incredulitas maximum peccatum eſt, ſecũdum uero eſt Adulterium.

Sponſa Chriſti eccleſia eſt.

C peccatis,ipſa quidē tanquam indigna trudetur à regalibus thoris. Vos autē pœnas dabitis,ſi forte per ueſtram negligētiam,uel deſidiam obrepſerit contagio fœua peccati. Idcirco igitur ante omnia ſobrietatis & pudicitiæ ſolicitudinem gerite: ualde enim apud deum graue crimē ducitur fornicatio,cuius ſpecies quidē ſunt plures,ſicut & ipſe uobis Clemens diligenter exponet. Verumtamen prima ſpecies adulterij eſt,uirum propria ſolummodo uxore non eſſe contentum,& mulierem non proprio tantū ſeruare ſe uiro. Si ergo caſtus fuerit quiſpiam, poteſt & humanus & miſericors fieri, per quod & ipſe æternam à deo miſericordiam conſequatur. Sanè ſicut adulterium uenenū cunctis malis pernicioſius eſt,ita amor fraternus,& charitas totius boni faſtigiū tenet. Et ideo diligite omnes fratres ueſtros,& cū religione ac miſericordia reſpicite ad omnes. Orphanis exhibite uoſmetipſos parentes: Viduis uirorum curam impendite,cū omni caſtitate quæ neceſſaria ſunt præbentes: Iuniores tamen uiduas nuptijs copulate,his qui ignorāt artificia,exquirite honeſtas aliquas occaſiones, quibus uictū neceſſariū quærant,artificibus uero opera prouidete, debilibus miſericordiam facite. Scio autem hæc omnia facturos uos, ſi charitatē præ cæteris ante omnia in ueſtro corde defigatis,cuius charitatis recipiēdæ & habendæ maximū erit fomentū, ſi frequenter inter uoſmetipſos cōmunem cibum ueſtrū menſamq; faciatis,& in quantū unuſquiſq; præualet,creberius panes ac ſales ſuos cū ſuis fratribus ſumat. Per hæc enim præcipue charitas cōparatur,& cauſſa totius boni in huiuſmodi cōmunione conſiſtit. Vbi autē pax & bonitas, ibi & ſalus. Propter quod cōmunes facite cibos ueſtros, cum his qui ſecundū deum fratres ſunt,quia per hæc temporalia officia,pacis & charitatis fructibus,gaudia æterna mercamini. Multo autem ſolicitius eſuri entes reficite,& ſitientibus potum date,nudis ueſtimentū, ægrotos uiſitate,& eos qui in carcere ſunt,prout poſſibile eſt iuuate,peregrinos ſatis prompte in domibus ueſtris ſuſcipite. Et ne omnia nunc ſingillatim dicā,omne bonū, ipſa per ſe ſi in uobis fuerit charitas,facere uos docebit. Sicut è contrario eos qui à ſalute alieni ſunt,omne malū facere,odiū docet. Si qui ex fratribus negocia habent,inter ſe apud cognitores ſeculi non iudicent,ſed apud presbyteros eccleſiæ,quicquid illud eſt dirimatur, & omnimodo obediant ſtatutis eorum. Super omnia autē auaritiam fugite,quæ homines, occaſione præſentis lucri, ab æternis ſeparat bonis. Pōdera,menſuras, ſtateras,p locis quibuſq; æquiſſima cuſtodite,depoſita fideliter reſtituite,quæ omnia & ſi qua ſunt his ſimilia, ita demum ſolicite & diligenter implebitis,ſi futurū dei iudiciū ſine intermiſſione in ueſtro corde uoluatis. Quis enim peccare poterit, ſi ſemper ante oculos ſuos dei iudiciū ponat? qđ in fine mundi certū eſt agitandū,ut tandem qui in hac uita bene egere,conſequantur repoſita bona, peccatores autem ut conſequantur præparatas & reconditas pœnas,de quibus ita futuris dubitare omnino nō poſſumus; ſiquidem hæc omnia ita eſſe uentura, uerus nobis propheta prædixerit. Vnde & uos qui eſtis ueri prophetæ diſcipuli,abijcite à cordibus ueſtris ante omnia,diſcordias & animorū diſſenſiones,ex quibus omne

Fornicationis multæ ſpecies.

Iſtam cōmunē menſam Chriſtianorū, Agapam dictā fuiſſe, à dilectione teſtatur Tertull. in apolog.

Factum id eſt procul dubio quo maior ineſſet ordini ſacerdotū autoritas, dum ſcilicet inter ſe malent ſua cū quiete componere, quàm traduci apud iudices ſeculi, quod ſucceſſu tēporis in abuſum etiā, ut multa alia bene inſtituta, delapſum eſt.

A opus malum procedit,& benignitatem ac ſimplicitatem tota mente ſeruate. Quod ſi forte alicuius cor,uel liuor,uel infidelitas, uel aliquod malum ex his quæ ſuperius memorauimus, latēter inrepſerit, nō erubeſcat qui animæ ſuæ curam gerit,confiteri hæc huic qui præeſt, ut ab ipſo per uerbum dei, & consilium ſalubre curetur,quo poſſit fide integra,& operibus bonis pœnas æterni ignis effugere, & ad perpetuæ uitæ præmia peruenire. Diacones uero eccleſiæ,tanquam oculi ſint epiſcopi,oberrantes & circumluſtrantes cum uerecundia,actus totius eccleſiæ perſcrutantes diligentius,ſi quem uideant uicinū fieri præcipitio,& proximū eſſe peccato,ut referāt hæc ad epiſcopū,ut commoneri ab eo poſſit is qui in præcipitium lapſurus eſt,uti reuocet & nō corruat in peccatū. Neglentiores quoq;,& eos qui rarius ad audiendū uerbū dei accedunt,nec ſolicite ad epiſcopi tractatū ueniunt,ipſi cōmoneant & hortentur. Si enim aſſidui ſint ad audiendū, nō ſolū uitæ æternæ ex ſalubri cōmonitione capient lucra, uerū & quæcūq; illæ ſunt triſtitiæ uel mœrores, qui ex præſentis uitæ neceſſitatibus,& cladibus temporū ueniunt, quæq; malorum ſermonibus,in corde ſuo ueluti iacula defixa circumferūt, abijcientur omnia prædicatione ueritatis,& uitæ æternæ doctrina & eruditione purgata. Alioquin ſi multo tempore auditū ſubtrahant à uerbo dei, ut remaneant in cultu uitiorū, ſine dubio deū dimiſere, ac ſentibus occupati,& qd aliud niſi ad ignē talis hæc terra præparabitur? De his ergo, ut diximus, diaconibus cura ſit. Sed & eos qui ſecundū carnem ægrotant, ſolicite perquirant,& plebi,ſi forte
B ignorat, indicent de his,ut & ipſi uiſitent eos,& quæ neceſſaria ſunt præbeant eis, cum conſcientia eius qui præeſt, quod tamen etiamſi clam fecerint,nō pecabunt. Sed & de peregrinis ſimiliter epiſcopo ſuggerant refouendis,& cætera his ſimilia,quæ ad cultum eccleſiæ,& diſciplinam eius pertinent,diaconis curæ ſint. Qui catechizant,hoc eſt,qui uerbo inſtruunt incipientes, hi primo oportet inſtructi ſint,de anima enim agitur hominū, & oportet eū qui docet, & inſtruit animas rudes, eſſe talem,ut pro ingenio diſcentiū ſemetipſum poſſit aptare,& uerbi ordinē pro audientis capacitate dirigere. Debet ergo ipſe adprime eſſe eruditus & doctus,inreprehēſibilis,maturus,impauidus,ſicut ipſi probabitis fore Clementem hunc poſt me. Multū eſt aūt,ſi ego nūc de ſingulis,quæ unuſquiſq; habere debeat,proſequar. Veruntamē illud eſt quod præcæteris ab omnibus uobis cupio in commune ſeruari,ut concordiam teneatis,per quam ſolam poteſtis portum quietis intrare,& ciuitatē regis ſummi, quæ pax nominatur,habitare. Similis nanq; eſt omnis eccleſiæ ſtatus naui magnæ,quæ per undoſum pelagus,de diuerſis locis & regionibus uiros portat, ad unam potentis regis urbem properare cupientes, ſit ergo nauis huius portus dominus ipſe omnipotēs deus,gubernator uero ſit CHRISTVS. Tū deinde pro reti,officiū epiſcopus impleat, presbyteri nautarū,diacones diſpenſatorum teneant locum. Hi qui catechizant nautologis conferantur, epibatis aūt totius fraternitatis multitudo ſit ſimilis,ipſum quoq; mare hic mundus habeatur, uentorum uero uarietates & turbinum, diuerſis tentationibus conſe-

Cōfiteri eſt cōſilium petere.

Diacones epiſcoporum ſunt oculi.

Epiſcopus eruditus.

Nam & pacis urbs Hieruſalē aliquoties in ſacris libris dicitur.

Status eccleſiæ comparatur naui.

C rantur, perſequutiones ac tribulationes & pericula fluctibus exequãtur. Ter-
reni uero ſpiritus, qui uel de torrẽtibus, uel de conuallibus ſpirãt, pſeudopro-
phetarum & pſeudodoctorum improbæ doctrinæ uerba ducãtur. Promon-
toria uero & loca confragoſa, hi qui in poteſtatibus ſeculi ſunt iudices, & pe-
ricula minãtur ac mortes. Bithalaſſa uero loca, quæ duplicibus undæ fallacis
æſtibus uerberantur, dubijs mente & de promiſſionum ueritate nutantibus
conferantur, atque his qui inrationabili fidem noſtram ratione diſcutiunt.
Hypocritæ uero & doloſi, pyratis ſimiles habeant. Iam uero rapidus uortex
& tartarea Charybdis, & ſaxis inliſa naufragia, ac mortiferæ ſubmerſiones, qd
aliud æſtimanda ſunt? Reſtat igitur quo hæc nauis curſu proſpero, tuta poſſit
portum deſideratæ urbis intrare, ita deo precem fundere nauigantes, ut me-
reantur audiri. Audiri autem à deo ita demum merebitur, ſi operationes ipſæ
bonis moribus, & bonis operibus adiuuẽtur. Sed ante omnia, cum quiete &
ſilentio epibatæ, id eſt, laici in ſuis unuſquiſq; reſideant locis, ne forte per in-
quietudinem & inconditos inutilesq; diſcurſus, ſi paſſim uagari cœperint, uel
ab officio ſuo nautas impediant, uel in alterum latus per inquietudinem eorũ
nauis preſſa demergat. Nautologi de mercedibus cõmoneãt, & nihil omnino
quod ad diligentiam, uel diſciplinam pertinet, diacones negligant. Præsbyteri
uelut nautæ, aptent ſingula ad inſtructionẽ nauis diligẽter, & inſtruant quæ
in ſuo tempore requirenda ſunt. Epiſcopus tanquam per retia uigilanter & ſo
licite gubernatores uerbo cuſtodiat CHRISTI. Saluator dominus, guberna
tor eccleſiæ ſuæ, diligatur ab omnibus, & ipſius ſolius præceptis ac iuſſis cre-
D dat & obediat omnis eccleſia, deo quoq; indeſinenter ſupplicetur à cunctis de
proſperitate uentorũ: Nauigantes omnem tribulationem, & omne periculũ
ſperent, tanquam immane profundum mũdi iſtius, & uitæ humanæ pelagus
nauigantes, in quo & eſuriendum ſit & ſitiendum, nuditatem quoq; ferendã,
morbos etiam corporis, & ægritudines tolerandas. Inſuper & hominum inſi
dijs ac dolis ſæpe laborandum, quippe qui & diſpergendos ſe non nunquam
nouerint, ſed aliquando etiam congregandos. Vomitus quoq; & ſuggillatio-
nes ferendas, cum ex confeſſione peccatorum, & reiectione criminũ, ueluti ma
le congregati in uiſceribus fellis, iactura facienda eſt, & abijcienda prorſus è
corde, omnis intrinſecus latẽs amaritudo peccati, ſi qua forte ex deſiderijs ini-
quis, uelut ex cibis noxijs cõgregata eſt. Quã uticq; cũ euomuerit quis & ab-
iecerit, ingentis ægritudinis liberabitur morbo, ſi tamen poſt uomitum, quæ
ad ſanitatem pertinent ſumat. Veruntamen ſcitote cuncti, quod ſupra omnes
uos laboret epiſcopus, quia unuſquiſq; ueſtrum ſuum proprium fert laborẽ,
ille uero & ſuum & ſingulorum. Propter quod Clemẽs, tanquam qui omni-
bus præeſſe te noueris, ſingulos prout potueris iuua, & ſingulos releua, quia
& ſingulorũ onus ac ſolicitudinem portas. Vnde & ego nunc tibi inſungens
diſpenſationem, ſcio quod accipiam gratiã magis quàm præſto. Sed eſto con
fidens, & fortiter ferens, certus quia laboris tui meritũ recipies, cum ad portũ
quietis incolumem hãc perduxeris nauẽ, ibi mercedes & præmia pro omniũ
ſalute

Principes huius mũdi cõparantur promontorijs.

Aliàs bimaria

Epibatæ.

Episcopus pro omnibus ſolicitus ſit.

A ſalute ſuſcipies, ſi hic pro omnium incolumitate uigilauerit, itaq; ſi te multi ex
fratribus, propter rigorem iuſtitiæ odio habuerint, ex eo quidem non lædẽ-
ris, ſed ex huiuſcemodi odijs amor tibi conciliabitur dei. Et ideo ſatage, &
refuge lauderis ab iniquis, & ne à peſſime agentibus diligaris, ſed potius ut
propter iuſtam diſpenſationẽ & æquiſſimam regulam diſciplinæ, à CHRI-
STO conlaudari merearis. Hæc cũ dixiſſet, & his ſimilia quamplurima, rur-
ſum reſpiciens ad populũ, dixit: Sed & uos chariſſimi fratres & conſerui mei,
huic qui præſidet uobis ad ueritatem docẽdam, in omnibus obedite, ſcientes
quod ſi quis hunc contriſtauerit, CHRISTVM, qui ei docẽdi credidit cathe
dram, non recipit, & tanquam qui CHRISTVM non ſuſceperit, nec deũ pa
trem ſuſcepiſſe iudicabitur, & ideo nec ipſe ſuſcipietur in regno cœlorũ, pro-
pter quod ſatagite, ad omnem collectam & congregationem ſemper conue-
nire, uti non uelut negligentes & deſides, à CHRISTO iudice cõdemnemini.
Conuenientes uero ſemper ad Clementem, omnes date operam pro ipſo ſen
tire, & ſummo ſtudio fauorem ueſtrum erga ipſum depẽdere, ſcientes quod
ppter ſingulos uos ipſum magis ſolũ infeſtat inimicus, & in ipſum maiora ſu
ſcitat bella. Oportet ergo uos ſummo ſtudio niti, ut omnes erga illum uinculo
amoris innexi, pleniſſimo erga eum inhæreatis affectu. Sed & uos quoq; ipſi,
unanimes in omni cõcordia perdurate, quo facilius etiam illi obedire omnes
pariter inconcuſſa unanimitate poſſitis, per quod & uos ſalutem conſequi, &
B ille obtemperantibus ſibi, promptius impoſiti oneris pondus uehere queat.
Etiam ex uobiſipſis intelligere debetis, ſi qua ſint quæ ipſe propter inſidias ho
minum malorum, non poteſt euidentius & manifeſtius proloqui, uerbi gra-
tia, ſi inimicus eſt alicui pro actibus ſuis, uos nolite expectare, ut ipſe uobis di-
cat, cum illo nolite amici eſſe, ſed prudẽter obſeruare debetis, & uolũtati eius
abſq; cõmonitione obſecũdare, & auertere uos ab eo, cui ipſum ſenſiſtis auer-
ſum. Sed nec loqui his, quibus ipſe nõ loquiẽ; ut unuſquiſq; qui in culpa eſt,
dum cupit omnium ueſtrũ amicitias reparare, feſtinet citius recõciliari ei, qui
omnibus præeſt, & per hoc redeat ad ſalutem, cũ obedire cœperit præſiden-
ti. Si uero quis amicus fuerit his, quibus ipſe amicus nõ eſt, & loquutus fuerit
his, quibus ipſe nõ loquitur, unus eſt & ipſe ex illis, qui exterminare dei eccle
ſiam uolunt, & cũ corpore uobiſcũ eſſe uideatur, mente & animo contra uos
eſt, & eſt multo nequior hoſtis hic, quàm illi qui foris ſunt, & euidenter inimi
ci ſunt. Hic enim per amicitiarũ ſpeciem, quæ inimici ſunt gerit, & eccleſiam
diſpergit ac uaſtat. Et cum hæc dixiſſet in medio cõram omnibus, manũ mihi
impoſuit, & in cathedra ſua, ingẽti uerecũdia fatigatũ me cõpulit. Cũq; ſediſ-
ſem, hæc ad me rurſum loquutus eſt: Deprecor te CLEMENS corã omni-
bus qui præſentes ſunt, ut poſtea quàm, ſicut naturæ debitum eſt, uitæ præ-
ſentis finẽ fecero, Iacobo fratri domini deſcripta breuiter, uel quæ ad initiũ fi
dei tuæ expectant, uel etiã quæ ante fidẽ omnino geſſeris mittas. Sed & qua-
liter mihi ab initio uſque ad finem, comes itineris & actuum fueris, quæq; per
ſingulas ciuitates me diſputante ſolicitus auditor exceperis, quippe in prædi-

Inuidiam ex iuſtitia cõflatam non magnifaciant uerbi dei præcones.

Cauſſa cur cũ excõmunicatis non loquantur ij qui Chriſtiani uolunt cenſeri.

C cationibus meis uerborū fuerit ordo & actuū, sed & qui me finis in hac urbe repererit, sicut dixi, omnia q̄ potes breuissime cōprehensa, ad ipsum te destinare nō pigeat. Nec uerearis ne forte multū de meo exitu cōtristandus sit, cū me id pro pietate sustinere nō ambigat. Erit autem ei grande solatiū, cum didicerit, quod post me nō imperitus uir aliquis, aut indoctus, aut ignorans diuini uerbi mysteriū, ecclesiastici ordinis disciplinā, uel doctrinæ regulam nesciens, susceperit cathedram meam. Scit enim quia si indoctus & inscius, officiū doctoris accipiat, sine dubio discipuli & auditores ignorantiæ tenebris obuoluti, in interitū demergentur. Vnde & ego domine mi IACOBE, cum hæc ab

Peroratio. eo præcepta susceperim; necesse habui implere quod iusserat, indicans tibi, & de his ipsis simul, & de illis breuiter cōprehendēs, qd per singulas quasq̄ urbes digrediens, aut in prædicationis sermone ptulerit, aut in gestorū uirtute perfecerit, quamuis tibi de his plurima iam, & plenius ante descripta, ipso iubente trāsmiserim, sub eo tiulo quem ipse præcepit adfigi. Id est Clemētis itinera-

D rium prædicationis Petri, sed & nūc iam exponere quæ præcepit incipiam.

EPISTOLAE PRIMAE FINIS.

ARGVMENTVM SECVNDAE EPISTOLAE CLEMENTIS, PER IO. SICHARDVM.

POstq̄ ordines ministeriorum in Ecclesia, quos per capita, ut uisum fuit nascenti Christianismo cōuenire, Clemēs digesserat, propius aliquāto nūc officia docet, & summam Christianæ uitæ totam cōpendio complectitur. Præter alia tamen eorū officiū quale esse debeat ostendit erga Episcopos, qui uitæ ab his præcepta capiūt. Per occasionem hic principes, magistratus, plebem, ipsosq̄ adeo episcopos obtestans, ne scripturæ diuinæ ita se adcōmodent, ut alienū aliquem sensum, & Christo indignum aliunde afferant, sed ex ipsa scriptura, autore uero Prophera, exculpant. Vnde uidetur plane epistola illa, præter alias faciem habere syngeræ illius doctrinæ primitiuæ ecclesiæ, quā tamē hac tempestate, tantis errorū & dissidiorū fluctibus iactati, uix per transennam agnoscimus amplius. Porrò admonendus est lector, ea quæ hic legūtur pulcherrime cōmixta, tanquam cumulo, hæc eadem in Recognitionū libris sparsim legi, ut uerisimile uideatur mihi, hanc à studioso aliquo Clemētis conscriptā potius, quàm ab ipso Clemēte, quod tamen nec urgere nos magnopere debet, magis de re solicitos, quàm autore, cū extra controuersiam sit, eiusmodi hanc esse epistolā, quæ uel publice in ecclesijs legi possit.

DIVI CLEMENTIS ii

AD IACOBVM FRATREM DOMINI EPISTOLA SECVNDA, RVFINO TORANO AQVILEIENSE INTERPRETE.

A CLEMENS urbis Romæ episcopus, omnibus coēpiscopis, presbyteris, diaconibus, ac reliquis clericis, & cūctis principibus, omnibusq̄ generaliter fidelibus, benedictio charitatis & gloria, in gratia dei quæ data est nobis in CHRISTO IESV domino nostro. Vrget nos fratres multus amor uester, & religiosa inuitat deuotio, quia debitores sumus, ut quædam uobis scribamus. Vobis ergo qui sacerdotio domini fruimini, & in specula estis positi, plus scire oportet, ut subditos uobis populos pleniter docere possitis, eisq̄ ad regna cœlorū ducatū præbere domino annuente ualeatis. Vnde & ipsa per se ueritas ait: Vobis datū est nosse mysteriū regni dei, cæteris autem in parabolis. Propter quod consiliū do unicuiq̄ uestrū cōstanter docere uerba diuina, & discentibus libenter accōmodare auram uerbi dei. Vestrū em̄ qui legatione CHRISTI fungimini, est docere populos, eorū uero est uobis obedire ut deo. Si autem uobis episcopis nō obedire omnes presbyteri, diaconi, ac subdiaconi, & reliqui clerici, omnesq̄ principes tam maioris ordinis, quàm & inferioris, atq̄ reliquæ populi tribus, & linguæ nō obtemperauerint, nō solum infames, sed extorres à regno dei & consortio fideliū, à liminibus sanctæ dei ecclesiæ alieni erūt. Nam uestrū est eos instruere, eorū uero est uobis obedire, ut deo, cuius legatione fungimini, dicente do-

B mino. Qui uos audit, me audit: & qui uos spernit, me spernit: & qui uos recipit, me recipit: & qui me recipit, recipit eū qui me misit. Nihil enim iniustius uel inhonestius est, quàm filios patribus rebelles, aut clericos uel laicos, doctoribus, seu discipulos magistris inobediētes uel proteruos existere. Nouimus enim primū hominem per inobedientiā cecidisse. Idcirco omnes hoc uitium summopere cauere monemus: Et quia dominus superbis resistit, humilibus autem dat gratiem, dominus noster mittens nos uice sua loco apostolorū ad prædicandū, præcepit nobis docere omnes, omnesq̄ nobis fideliter obedientes, ut ipsi, existerēt, quoniā nec aliter terra pariet fructus suos, nisi culta receperit semē, & inrigata germinauerit, & pariet quæ est paritura. Sic & omnis homo, qui libenter nō receperit uerbū dei, illudq̄ in corde suo germinare nō siuerit, ac minime crediderit doctoribus & episcopis suis, nō beneuolus, sed rebellis, atque inobediens extiterit, fructū nō germinabit, nec pariet, sed similis arbori illi erit, de qua dominus ait: Omnis arbor quæ nō facit fructū bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Primus enim pontifex AARON chrismate cōpositionis perunctus, princeps populi fuit, & tanquam rex, primitias & tributum per capita accepit à populo, & iudicandi plebem sortē suscepit, de mūdis, immundisq̄ iudicabat. Sed & si alius ex ipso ungento perunctus est uir-

Rom. 1.

Matth. 4.

Luce 10.

1. Petri 5.

Matth. 3.

C tute inde concepta, etiã ipſe rex, aut prophcta, aut põtifex fiebat. Quod ſi tem
poralis gratia. & ab hominibus compoſita, tantũ potuit, intellige iam quan
tum ſit illud ungentum, quod à deo de uirgulto uitæ prolatum eſt, cum hoc
quod ab hominibus factũ eſt, tam eximias inter homines conferat dignitates.
Quid enim in præſenti ſeculo propheta glorioſius, põtifice clarius, rege ſubli
mius? Omnis enim pontifex ſacro chriſmate perunctus, & in ciuitate conſti
tutus, ſcripturis ſacris eruditus, charus & precioſus hominibus oppido eſſe
debet, quem quaſi CHRISTI locum tenentem, honorare omnes debent, eiq;
ſeruire, & obedientes ad ſalutem ſuam fideliter exiſtere, ſciẽtes quod ſiue ho
nor, ſiue iniuria quæ ei defertur, in CHRISTVM redũdat, & à CHRISTO
in deum. Audire ergo eum attentius oportet, & ab ipſo ſuſcipere doctrinam
fidei, monita autem uitæ à presbyteris inquirere, à diaconibus uero ordinem
diſciplinæ. Propter quod deprecor uos conſeruos, & adiutores meos, ut diſca
tis attentius animarũ curam quærere, & pro omnibus ſtare, maxime tamen
pro his qui in cultu diuino laborant. Eccleſiarũ omnium curam habetote, ſer
uiſq; eorum adiutorium præbete, uiduarum religioſam curam gerite, pu
pillos enixius iuuate, pauperibus miſericordiam facite, iuuenes pudicitiam
docete: & ut breuiter totum dicam, alterutrũ uos, in quibus res popoſcerit, ſu
ſtentate. Deum colite, qui creauit cœlũ & terram, & CHRISTO credite, in
uicem uos diligite, & miſericordes eſtote in omnes, non uerbo ſolo, ſed ope
re & rebus replete charitatem. Agitote pro uiribus conſerui dilectiſſimi,
quia bonum eſt, ut unuſquiſq; ueſtrum ſecundũ quod poteſt, proſit accedenti
bus ad fidem religionis ueſtræ. Et ideo non uos pigeat ſecundum ſapientiam,
quæ uobis per dei prouidentiam collata eſt, inſtruere ignaros & docere. Deſi
derium ergo habere omnes erga doctorem ueritatis, eumq; ut oculos ſuos
amare oportet, quia ipſum & docere condecet: hoc eĩ à patre cœleſti ei do
natum eſt. Sed & ſalus in eo eſt, ut uoluntatem eius, cuius amorem & deſide
rium, deo largiente, conceperint, faciant. Si quis ergo fidelis uoluerit exiſtere,
& deſiderat baptizari, exutus prioribus malis, de reliquo ꝓ bonis actibus hæ
res cœleſtium exgeſtis propriis fiat. Accedat autem qui uult ad ſacerdotem
ſuum, & ipſi det nomen ſuum, atque ab eo audiat myſteria regni cœlorũ, ieiu
nijs frequentibus operam impendat, ac ſemetipſum in omnibus probet, ut tri
bus menſibus iam conſummando, in die feſto poſſit baptizari. Baptizetur au
tem unuſquiſq; in aquis perennibus, nomine trinæ beatitudinis inuocato ſu
per ſe, perunctus primũ oleo per orationẽ ſanctificato, ut ita demũ per hæc
conſecratus, poſſit percipere locum cum ſanctis. Nullus enim propter obpro
brium ſenectutis, uel nobilitatem generis, aut iuuẽtutis, à paruulis & minus eru
ditis (ſi quis forte eſt) utilitatis aut ſalutis inquirere aliquid negligat. Qui eĩ re
belliter uiuit, & diſcere atq; agere bona recuſat, magis diaboli quàm CHRI
STI membrum eſſe oſtenditur, & potius infidelis quàm fidelis monſtratur.
Quomodo ergo nõ omnibus hoc amabile eſt, cunctisq; exoptatum, ut quæ
ignorat diſcat, & quæ didicerit doceat? Chariſſimum nanq; eſt, quod neque

Miſericordes ſimus opere, non uerbis.

D

Babtizari uolentes quid facere debeant.

amicitia, neq; regni ſublimitas homini debet eſſe precioſior ueritate, quia nihil
A eſt precioſius anima. Dominus autem creator omniũ, ex initio ad imaginem Gene.1.
ſuam hominem fecit, eumq; dominatorem terræ, mariſq;, & aëris ipſius de
dit, ueritatemq; inquirere præcepit, ſicut uerus nobis propheta enarrauit, &
ipſa rerum ratio docet. Solus enim homo eſt rationabilis, & conſequens eſt,
ut ratio inrationabilibus dominetur. Hinc enim ab initio, cum adhuc iuſtus
eſſet, cunctis uiribus, & omni fragilitate ſuperior erat: ubi autem peccauit, &
factus eſt ſeruus peccati, ſimul & fragilitati efficitur obnoxius. Quod idcirco
ſcriptum eſt, ut ſciant homines, quia ſicut ex impietate paſſibiles facti ſunt, ita
per pietatem poſſunt eſſe impaſſibiles, & nõ ſolũ impaſſibiles, uerum & pa
ua in deum fide, aliorũ paſſiones curantes. Ita enim uerus ipſe propheta pro
miſit, dicens: Amen amen dico uobis, ſi habueritis fidem ſicut granũ ſinapis, Matt.17.
dicetis monti huic tranſi hinc, & tranſiet. Huius uocis etiam uos ipſi documen
ta cœpiſtis, etiam facta quædã per magiſtros noſtros, ipſos uidelicet apoſto
los non ignoratis, quia aſtantibus nobis, eorum meritis, dæmones cum paſ
conibus quas hominibus inuexerant, tranſierũt & fugati ſunt. Quia ergo alij
quidẽ homines patiũtur, alij patientes curãt, cauſſa ſine dubio uel patiendi uel
ſiurandi noſcenda eſt, quæ non alia eſſe in patientibus, quàm quidẽ infidelita
tis, curantibus uero fidei demonſtratur. Infidelitas enim dũ non credit futurũ
dei iudicium, peccandi licentiã præbet, peccatũ uero hominem paſſionibus
obnoxium facit, fides autem, futurum eſſe dei iudicium credens, continet ho
mines à peccato. Non peccantes uero, non ſolũ liberi ſunt à dæmonibus &
B paſſionibus, uerũ & aliorũ dæmones & paſſiones fugare poſſunt. Ex his eĩ
omnibus colligit, quod origo totius mali, ab ignorantia deſcẽdat, & ipſa ſit ma
lorũ omniũ mater, quæ incuria quidẽ & ignauia gignit, negligẽtia uero alitur
& augetur, atq; in ſenſibus hominũ radicatur, dũ amatur. Quã ſi quis forte do
ceat effugandã, uelut antiquis & hæreditarijs ſedibus, moleſte & indignanter
auellit. Et ideo paululũ laborandũ nobis eſt, ut indignãtes, ignorantiæ præ
ſumptionem ſcientiæ ratione reſecemus. In his præcipue, qui in aliquibus mi
nus rectis opinionibus præuenti ſunt, per quas quaſi ſub ſpecie alicuius ſcien
tiæ, ignorantia in his uehementius radicata eſt. Nihil enim grauius, quàm ſi id
quod ignorat quis, ſcire ſe credat, & defendat uerũ eſſe, quod talium eſt. Qđ
tale eſt, quale ſi quis ebrius, ſobrium ſe putet, & agat quidem cũcta ut ebrius,
ſobrium ſe tamen & ipſe putet, & dici à cæteris uelit. Ita ſunt ergo & hi qui
ignorantes quod uerũ eſt, ſpeciem tamen alicuius ſcientiæ tenẽt, & mala quaſi
bona gerant, atq; ad perniciem, quaſi ad ſalutem feſtinant. Propter quod an
te omnia properandum eſt ad agnitionem ueritatis, ut poſſimus quaſi lumi
ne nobis inde ſuccẽſo, errorum tenebras depellere. Grande enim malum eſt,
ut diximus, ignorantia, ſed quia ſubſtantiã non habet, facile ab his qui ſtudioſi
ſunt effugatur. Nõ eĩ aliud eſt ignorantia, niſi nõ agnouiſſe qđ expedit, ubi
aũt agnoueris ignorantiam, quæri magnopere debet ueritatis agnitio, quam
nemo alius aſſignare poteſt, niſi uerus propheta. Hæc enim porta eſt uitæ, uo

Ignorantia maior eſt in his qui ſciẽtiæ ſpeciem præſe ferunt.

Ignorãtia qđ. Epiſcopi omnibus inſeuiant.

C lentibus ingredi,& uia operum bonorum pergentibus ad ciuitatem salutis. Si quis sane audiens sermonem ueri prophetæ,uelit recipere aut nolit,& amplecti onus eius,id est mandata uitæ,habet in sua potestate. Liberi enim sumus arbitrij,nam si hoc est,ut audientes,seu iam non haberent in potestate aliud facere,quàm audierant,uis erat quædam naturæ,per quam liberum non esset ad aliam migrare sententiam. Aut si rursum ex audientibus nullus omnino reciperet,& hoc naturæ uis erat,quæ unum aliquid fieri cogeret, & alteri parti non daret locum. nunc autem quia liberum est animo,in quam uelit partẽ declinare iudicium suum,& quam probauerit eligere uiam,constat euidẽter in esse hominibus arbitrij libertatem. Igitur priusquàm audiat quis, quod ei expedit,certum est,quia ignoret,& ignorans,uult & desiderat quod non expedit agere,propter quod pro hoc non iudicatur. Cum uero audierit caussas erroris sui,& rationem ueritatis acceperit, tunc si permanserit in his erroribus, quibus dudum fuerat præuentus,recte iam uocatur ad iudiciũ, daturus pœnas,quia uitæ huius spacium,quod ad bene uiuendũ accepit,in ludibrijs consumpsit errorum. Qui uero audiens hæc libenter accipit,& gratulatur bonum sibi doctrinam fuisse delatam,requirat intentius, & discere non desinat, usquequo cognoscat, si est uere aliud seculum,in quo bonis præmia præparata sunt,& cum certus de hoc fuerit,gratias agat deo,quod sibi ueritatis lumẽ ostenderit, de cætero dirigat actus suos in omnibus operibus bonis,quorum sibi in futuro mercedem certus est præparatam. Admirans per omnia & stupens cæterorum hominum errores,& quod ante oculos positam ueritatẽ nemo uideat, ipse tamen gaudens super diuitijs sapientiæ quas inuenit, inscia-
D biliter his perfruatur, & exercitio bonorum operum delectetur, æstimãs ad seculũ futurum mundo corde,& pura conscientia peruenire,ubi etiam uidere deum regem omniũ possit,his autem omnibus carere nos,& fraudare sola facit ignorantia. Dum enim ignorant homines,quantũ boni habeat scientia,ignorantiæ malum de se non patiuntur excludi; nesciunt enim quanta sit in horũ permutatione diuersitas,propter quod consilium do unicuicp discentium ,libenter præbere aurem uerbo dei,& cum amore ueritatis audire quæ dicimus,ut mens optimo semine suscepto,per bonos actus lætos afferat fructus : Nam si me docente ea quæ ad salutem pertinẽt recipere quis abnuit, & animo prauis opinionibus occupato,obsistere nititur,non ex nobis,sed ex semetipso habebit pereũdi caussam. Debet enim iusto iudicio examinare quæ dicimus,& intelligere,quia uerbo loqmur ueritatis,ut cognitis his quæ sunt, & in bonis actibus dirigens uiam suam,regni cœlorũ possit particeps inueni
Dito regna. ri,subijciens sibi carnis desideria, & dominus eorũ factus,ut ita demũ etiam ipse fiat dominatoris omniũ iucũda possessio. Nam qui permanet in malo,& seruus est mali,non potest esse portio boni,donec permanet in malo,quia ab initio,ut antea iam diximus,duo regna statuit deus, & potestatem dedit unicuicp hominũ,ut illius regni fiat portio,cui se ad obediendũ ipse subiecerit. Et quia definitum est apud deũ,nõ posse unum hominem utriusqp regni esse seruum.

A uum,omni studio date operam,ut in boni regis aulam ualeatis iure concurrere. Propter hoc deniqp uerus propheta cum esset præsens nobiscũ, & quosdã ex diuitibus negligentes erga dei cultum uideret,huius rei ita aperuit ueritatem: Nemo potest, inquit,duobus dominis seruire. Et nõ potestis deo seruire & mammonæ, mammonã patria eorũ uoce diuitias uocans. Hic ergo uerus propheta,qui in Iudæa nobis apparuit,ut audistis,qui stans publice,sola iussione faciebat cæcos uidere,surdos audire,fugabat dæmones,ægris sanitatem reddebat, & mortuis uitam, cumqp nihil ei esset impossibile, etiam cogitationes hominũ præuidebat,quod nulli est possibile,nisi soli deo. Hic annunciauit regnũ dei,cui nos de omnibus quæ dicebat, tanquam uero prophetæ, credimus firmitate fidei nostræ. Nõ solũ enim ex uerbis eius,sed ex operibus assumentes , quia dicta legis quæ ante multas generationes de præsentia eius exposuerũt,in ipso cõsignantur,& imaginem gestorũ Moyses, & ante ipsum patriarcha Iacob, ipsius per omnia typũ gerebant. Tempus quoqp aduentus eius, hoc est ipsum in quo uenerat,prædictum ab his constat,& super omnia quod esset à gẽtibus expectandus , sacris literis comprehensum est,quæ in eo pariter uniuersa completa sunt. Quod autem Iudæorũ propheta prædixit eũ à gentibus expectandũ, supra modũ in eo fidem firmat. Si enim dixisset à Iudæis expectandũ, nõ aliquid eximium prophetæ uideretur,quod à contribuli populo,& à propria gente speraretur,cuius aduentus ad salutem mundi fuerat repromissus,uideretur enim magis cõsequẽtiæ ratio esse,ut hoc fieret,
B quàm magnificentia prophetalis. Nunc autem cum prophetæ dicãt,omnem illam spem,quæ de salute mundi repromittitur,& nouitatẽ regni quæ instruenda per CHRISTVM est,atqp omnia quæ de eo indicãt,ad gẽtes esse transferenda,iam nõ secundũ consequentiam rerũ,sed incredibili quodam uaticinatus euentu,magnificentia prophetica confirmatur. Iudæi nanque ex initio affore aliquando hunc uirũ,per quem cuncta reparentur,uerissima traditione susceperant,& quotidie meditantes ac prospicientes,quando eius fieret aduentus,ubi adesse eum uiderunt,& signa ac prodigia,sicut de eo scriptũ fuerat adimplentem,inuidia excæcati,agnoscere nequiuerunt præsentem, in cuius spem lætabantur absentis. Intellexerũt tamen sancti apostoli qui à deo electi sunt,& nos qui post ab eis electi sumus. Hoc autem prouidentia dei factũ est,ut agnitio boni huius,etiam gentibus traderetur,& hi qui nunquam de eo audierant,nec à prophetis didicerant, agnoscerent eũ , illi uero qui quotidianis meditationibus euanuerant,ignorarent. Ecce enim per uos nunc qui præsentes estis,& desideratis audire doctrinã fidei eius,& agnoscere quis,& quomodo, & qualis sit eius aduentus,prophetica ueritas adimpletur. Hoc em̃ est quod prædixerant prophetæ , quia à uobis quærendus esset,qui de eo nunquam audistis. Et ideo uidẽtes in uobis ipsis prophetica dicta compleri, huic uni recte credentes,hunc recte expectatis, de hoc recte inquiritis,ut nõ solum expectetis eum,sed & hæreditatem regni eius credentes consequamini,secundũ quod ipse dixit,quia unusquisqp illius sit seruus,cui se ipse subiecerit. Pro-

Patriarchæ Christi typũ gesserunt.

Prophetiæ auctoritas ex rebus non uerisimilibus probatur.

C terea ergo uigilate, & dominũ deumq́ nostrum uobis conscribite dominũ, qui & cœli ac terræ dominus est, & ad ipsius uos imaginem, ac similitudinem reformate, sicut ipse uerus propheta docet dicens: Estote boni & misericordes, sicut & pater uester cœlestis misericors est, qui oriri facit solem suum su- Lucæ 6. per malos & bonos, & pluit super iustos & iniustos. Hũc ergo imitamini, & hunc timete. & sicut mandatum datur hominibus, dominum deum tuum ti- Matth.4. mebis, & illi soli seruies. Infidelibus quidem dormit dominus, & absens habet his, à quibus esse non creditur, & mandatis eius nõ obediunt, atq; odibilis uidetur quasi dormire dominus, quia pro peccatis suis non exaudiũtur. Porrò ipse à deo donũ summi muneris cõsequũtur, qui per iustitiæ & præceptorũ eius semitas incedẽtes, suis doctoribus, qui recte episcopi intelliguntur, liben- Hæc Petri uerba habẽtur in lib. recogn. ter obediũt. De quibus & beatus Petrus, instructor & ordinator noster, principem apostolorum, manifeste cunctos audientes instruebat dicens: Videntur mihi qui loquuntur uerbum ueritatis, & qui illuminant animas hominũ, similes esse radijs solis, qui ut processerint & apparuerint mundo, cælari ultra aut occultari nullatenus possunt, dum nõ tam uidẽtur ab hominibus, quàm uidere omnibus præstãt. Vnde & bene ipsa per se ueritas, ad ueritatis præcones Matth.5. ait: Vos estis lux mundi, & non potest ciuitas abscondi supra montẽ posita, neq; accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrũ, ut omnibus luceat qui in domo sunt. Si quis ergo his obedierit, deo, ut dictũ est, magnum munus offert, qui autem his restiterit, aut inobediens extiterit, non his, sed domino saluatori nostro, cuius legatione funguntur, resistit. Pro- D pter quod primum est omnium, iustitiam dei regnũq́ eius inquirere, & suis Matth.6. iussionibus obtemperare, iustitiã quidem, ut recte agere doceamur, regnum uero, ut quæ sit merces posita laboris & patiẽtiæ, nouerimus, in quo est bonis quidem æternorum bonorũ remuneratio, his autem, qui contra uoluntatem eius egerũt, pro uniuscuiusq; actis pœnarum digna restitutio. Hic ergo, hoc est in præsenti uita positis, oportet uos agnoscere uoluntatem dei, ubi & agendi & sacrificandi est locus. Vnaquæq; etenim res suum tempus habet & locũ, operum hic locus est, tempus uero est meritorũ seculũ futurum. Ne ergo impediamur ordinem locorũ ac temporũ permutantes, primo quæ sit dei iustitia requiramus, uitam quã interim acturi abundãtibus ac bonis operibus repleamus, quo possimus ad regnũ dei, tanquam ad urbem maximam peruenire, deus emi his qui recte sentiunt, per ipsa opera mundi quæ fecit manifestus Deus per creaturas cognoscitur, ad Rom.1. est, ipsius creaturæ suæ utens testimonio. Et ideo cũ de deo dubitatio est, eũ requirentes inuenire possimus, non uelocitate pedũ, sed bonorũ operum uelocitate currẽtes, ut ipso duce, nullũ uitæ huius patiamur errorẽ. Si enim ipsum sequentes, ingredi merebimur illam quo peruenire cupimus ciuitatem, omnia iam de quibus quæritur, oculis uidebimus, tanquã hæredes omniũ facti. Intelligite itaq; uiam esse hunc uitæ nostræ cursum, uiatores eos qui nos instruunt, uel qui bona opera gerunt, portam uero prophetam, de quo dicimus, urbem regnũ esse, in quo residet omnipotens pater, quem soli uidere possunt, hi qui

A qui mundo sunt corde. Nõ ergo uobis difficilis uideatur huius itineris labor, quia in fine eius requies erit, nam & ipse uerus propheta, ab initio mundi per seculum currens festinat ad requiem. Adest enim nobis omni die, & siquando necesse est, apparet, & corrigit nos, ut obtemperantes sibi ad uitam perducat æternam. De his autem qui negligunt uiam suæ salutis, & ob hoc nõ bene fideles, & præceptis eius suorumq́ pontificum iussionibus inobedientes uel contumaces eis existant, dominus noster IESVS CHRISTVS mittens discipulos suos, præcepit nobis, dicens: In quamcũq; ciuitatem aut domum introieritis, dicite: Pax huic domui: & siquidem fuerit, inquit, ibi filius pacis, ue- Matth.10. niet super eum pax uestra: si uero nõ fuerit, pax uestra ad uos reuertetur. Exeuntes aũt de domo uel de ciuitate illa, etiã puluerẽ qui adhæserit pedibus nostris excutiamus super eos, tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorrhæorũ in die iudicij, quàm illi ciuitati uel domui. Quod utiq; ita demum fieri præcepit, si prius in ciuitate uel domo ueritatis sermo prædicetur, ex quo uel recipientes ueritatis fidem filij pacis, & filij dei fiant, uel non recipientes, arguantur quasi inimici pacis & dei. Ita ergo & nos magistri instituta sectantes, pacem primo ꝓponimus auditoribus, ut absq; ulla perturbatione possit uia salutis agnosci. Qđ si quis pacis uerba nõ suscipit, neq; adquiescit ueritati, scimus aduersum eos pugnam uerbi mouere, & urgere acrius confutando ignorantiam, & redarguendo peccata: Necessario igitur pacem proponimus, ut B si quis est filius pacis, pax nostra ueniat super eum, ab eo autem qui se alienũ pacis effecerit, regredietur ad nos pax nostra. Et si iterũ in mãdatis habemus, ut uenientes ad ciuitatem, discamus prius quis in ea dignus sit, ut apud eum cibum sumamus: quanto magis cõuenit noscere, quis, qualisue sit is, cui immor- Matth.7. talitatis uerba credenda sunt? Soliciti emi & ualde soliciti esse debemus, ne margaritas nostras mittamus ante porcos, sed & alias ob causas utile est uitæ huius habere notitiam. Si enim sciam quia in his de quibus non potest dubitari, quod bona sint, emendatus est & inculpabilis, hoc est, si sobrius, si misericors, si iustus, si mitis & humanus est, quæ bona esse nullus ambigit, tunc consequens uidebitur, ut ei qui obtinet bona uirtutum, etiam quod deest fidei & scientiæ conferatur, & in quibus maculari uidetur eius uita, quæ est in reliquis probabilis emendetur. Si uero in his quæ palàm sunt, peccatis inuolutus permanet, & inquinatus, non me oportet aliquid de secretioribus, & remotis diuinæ scientiæ proloqui, sed magis obtestari, & cõuenire eum ut peccare desinat, & actus suos à uitijs emendet. Quod si ingesserit se & prouocauerit nos dicere, quæ eum minus recte agentẽ, nõ oporteat audire, prudenter eum debemus eludere. Nam nihil omnino respondere, auditorũ causa utile non uidetur, ne forte æstimẽt nos responsionis penuria declinare certamen, & fides eorum lædatur non intelligentia præpositi nostri. Magna contumelia & graue nobis erit peccatũ, si ita desipiamus ut uideamus eũ qui idola colit, esse sobriũ, nos qui deum colimus sobrij esse recusemus, non hoc sit inter nos, sed magnũ habeamus studiũ, ut si illi qui errant, homicidiũ nõ faciunt, nos nec irascamur

C quidem. Et ſi illi adulterium non cõmittunt, nos nec concupiſcamus quidem alienam mulierem. Si illi amant proximos ſuos, nos diligamus etiam inimicos noſtros. Si illi mutuo dant his qui habent unde reddant, nos etiam his demus à quibus accipere non ſperamus. Et per omnia nos quia æterni ſeculi hæreditatẽ ſperamus, præcellamus eos qui præſens tantum ſeculum norunt: ſcientes quia ſi opera illorũ noſtris operibus conlata, in die iudicij ſimilia inueniantur ac paria, cõfuſio nobis erit, quod æquales inuenimur in operibus, his qui propter ignorantiam condemnantur, & nullam ſpem futuri ſeculi habuerunt. Et uere digna confuſio eſt, ubi nihil amplius geſſimus ab his quibus amplius intelleximus. Qd' ſi cõfuſio nobis erit, æquales his inueniri in operibus bonis, quid erit nobis ſi inferiores nos ac deteriores examinatio futura reperiat? Audite ergo quomodo de his nos ipſe uerus propheta docuerit, ad eos autẽ qui
Matth. 12. negligenter audiunt uerba ſapientiæ ita ait: Regina auſtri ſurget in iudicio cũ generatione hac, & condemnabit eam, quia uenit à finibus terræ audire ſapientiam Salomonis, & ecce plus quàm Salomon hic, & nõ audiunt. Ad eos uero qui de malis actibus gerere pœnitentiam detrectabant, ita ait: Viri Niniuitæ ſurgent in iudicio cum generatione hac, & condemnabunt eam, quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ, & ecce plus quàm Iona hic. Videtis ergo quomodo eos qui erudiebãtur ex lege, adductis ad exemplũ illis qui ex gentili ignorantia ueniebant, & oſtendens eos nec illis æquales eſſe qui in
D errore poſiti uidebantur, ex ipſa tantũ comparatione condemnat. Ex quibus omnibus, ſermo quem propoſuimus approbatur, ut caſtimonia quæ aliquatenus etiam ab his qui in errore ſunt poſiti, cuſtoditur, multo purius & attentius, & per ſingulas quaſq; ſicut ſupra oſtendimus, ſpecies à nobis qui ueritatem ſequimur teneat', eò magis quò apud nos obſeruantiæ eius præmia æterna ſunt poſita. Aliter enim nemo ſaluus eſſe poterit, niſi obſeruationibus pro uiribus operã dederit. Deus uos in ſua uoluntate, unũquemq; in ſuo ordine ſemper cuſtodiat fratres, & ſibi placere in omnibus concedat, Amen.

IN TERTIAM EPIST. DIVI CLEM. ARG. PER IO. SICHARDVM.

COntra inſidias hæreticorũ, quibus iam tũ cœperãt omnia eſſe infeſta, attentos iubet Clemẽs eſſe epiſcopos, ut doctrina ueritatis obſtruat' aditus lupis, qui poterãt per occaſiones in gregẽ domini graſſari. Eos uero qui aliò iam fuerãt quorundã perſuaſionibus traducti, quàm Chriſtianæ regulæ præſcriptũ ferret, & palàm quorũdam pſeudoprophetarũ decretis ſubſcripſerãt, obteſtatur, ne tanq; trãsfugæ, ab eorũ ſtent partibus, quorũ tota, pfeſſio, ignorãtiæ nebulis adumbrata, nullò pertineat, niſi ut ſubuertant' qui iam pulchre uidebant' ſibi in cognitione ueri prophetæ, pmouiſſe. Atq; hic in ignorantiam, ut qua uix ſit peſtis ulla capitalior, totis uiribus inuehit', eiq; deberi dicit, qd' à uero, erga quod noſtropte ſumus ingenio melius affecti, abhorreamus, & noſtra culpa æternis nos ſupplicijs obnoxios faciamus. Per contentionẽ uero cognitionẽ ueritatis nobis ita cõmẽdat, ut putet parentũ, quibus alioqui uita debeat', reſpectũ nõ tanti eſſe oportere, ut in eorũ gratiã diutius q; ſit noſtræ ſaluti integrum in ignorãtia permaneamus. Ne uero habeant contentionũ ſtudioſi, quod morbo ſuo prætexãt, addit, eã diſſidij anſam nõ eos, q iam uero prophetæ nomen dederint, quæ ſituros, ſed qui ignorantiã præoptantes, alijs hoc ipſum inuident, unde inuiti licet, co guntur tamen profiteri ſalutem pendere.

DIVI CLEMENTIS

AD IVLIVM ET IVLIANVM EPISCOPOS EPISTOLA TERTIA.

A CLEMENS Romanæ urbis epiſcopus, chariſſimis fratribus IVLIO & IVLIANO, ac reliquis cõſodalibus noſtris gentibuſq; quæ circa uos ſunt. Oportet fratres omnes doctores, qui ad ſalutem animarum inſtituti ſunt, & ad lucrandas animas epiſcopi ſunt conſecrati, pro cunctis ſolicitudinem gerere, & errantes ad uiam ueritatis, & ad portũ ſalutis reducere. Et licet propter gentes quæ circa uos ſunt, in modico uos erraſſe contigerit, melius tamen eſt redire ad ueritatis uiam, quàm diutius in ipſo errore perdurare. Quoſcũq; enim de his, qui uos errare fecerunt, uel de his, qui adhuc uerbum præuaricationis non audierunt, poteſtis, uobiſcum aduſumite, & ad uiam ueritatis reducite, ne infructuoſi, ſed fructuoſi domino inueniamini. Quoniamquidem ſicut terra cultore neglecta, ſpinas & tribulos neceſſario producit, ita ſenſus ueſter longi temporis incuria, multas & noxias opiniones rerum, & intelligentias falſæ ſcientiæ germinauit. Opus eſt nunc multa diligẽtia, ad excolendum rus mentis ueſtræ, ut hunc ſermo ueritatis, qui eſt uerus & diligens cordis colonus, aſſiduis excolat diſciplinis. Veſtrũ ergo eſt præbere obedientiam, & occupationes, ac ſolicitudines ſuperfluas amputare, ne bonũ uerbi ſemen, enecet noxium germen. Poteſt enim fieri, ut multi temporis ne-
B gligentiam, breuis & aſſidua reparet diligentia. Incertũ nanq; eſt uniuſcuiuſq; uitæ tempus, & ideo feſtinandum eſt ad ſalutem, ne forte cunctantes mors repentina præueniat, & hoc acrius adnitendũ eſt temporis ſpatio, ut dũ eſt tempus, collecta malæ cõſuetudinis dediſcamus, qd' nõ aliter facere poteritis, niſi ut iraſcamini quodãmodo aduerſum uoſmetipſos, pro his quæ inutiliter geſſiſtis ac turpiter. Hæc enim eſt iuſta & neceſſaria iracũdia, ut unuſquiſq; in his quibus errauit & perperã geſſit indignetur, & ſemetipſum accuſet, ex qua indignatione accenditur in nobis ignis quidam, qui uelut agro ſterili immiſſus, cõſumptis & excoctis radicibus peſſimæ uoluntatis, bono ſemini uerbi dei fœcundiorem cordis præparet glebam. Puto autem quod ſatis dignas habeatis cauſſas iracundiæ, ex quibus iuſtiſſimus ignis cõcaleſcat, ſi cõſideretis in quantos uos errores deduxerit ignorantiæ malũ, quantoſq; lapſus, & quanta præcipitia ad peccandũ dederit, à quantis uos bonis abſtraxit, & in quæ præcipitauit mala, & quod eſt ſuper omnia grauius, quod uos in futuro ſeculo æternis pœnis obnoxios fecit. Nónne pro his omnibus ubi uobis ueritatis lumen effulſit, ignis iuſtiſſimæ indignationis accenditur? & iracundiæ deo placitæ intrà uos conſurgit incendium, quo conſummatur & radicitus intereat omne germen, ſi quod forte intra uos malæ cõcupiſcentiæ pullulauit. Vnde & ipſe qui miſit nos, cũ ueniſſet, & omnẽ mundũ uidiſſet ad malitiam declinaſſe, nõ continuo ei pacem in erroribus poſito dedit, ne eum cõfirmaret in malis, ſed

Animus humanus conſertur agro, qui inuria ſordeſcat.

C ignorantiæ eius ruinis,ſcientiam ueritatis oppoſuit,ut ſi qui forte reſipiſcerẽt, deceptos ſe & in præcipitia erroris abſtractos merito dolerent, & iracũdiæ ſalutaris ignem aduerſum deceptricem ſuam conciperẽt ignorãtiam. Ob hoc

Matth.12. itaq; dicebat: Ignem ueni mittere in terram,quem uolo ut accendatur. Eſt ergo pugna quædam quæ gerẽda nobis eſt in hac uita, ſermo enim ueritatis &

Pugna quæda eſt in hac uita ignorantiæ & ſcientiæ ueritatis.

ſcientiæ,neceſſario ſeparat homines ab errore & ignorantia. Sicut ſæpe uidemus putrefactas & mortuas corporis carnes,à connexione uiuentium membrorum ferro ſecante ſeparari, tale ergo aliquid eſt, quod agit ueritatis ignoratio. Neceſſe eſt enim ut ſalutis cauſſa filius, uerbi gratia,qui ſermonẽ recepe rit ueritatis,à parentibus ſeparetur incredulis, aut rurſum pater ſeparetur à filio,aut filia à matre. Et hoc modo inter propinquos & conſanguineos credentes atq; incredulos,ſcientiæ atq; ignorantiæ,ueritatiſq; & erroris pugna con ſurgit. Et ob hoc iterum dicebat qui nos miſit: Non ueni pacem mittere in terram,ſed gladium. Quod ſi dicit aliquis, & quomodo iuſtum uidetur ſeparari filios à parentibus? Audi quomodo, quia ſi cum ipſis in errore permaneant, neq; illis proderunt,& ipſi cum illis pariter interibunt. Iuſtum igitur & ualde

N O T A iuſtum eſt,ſeparari eum qui fœda uult,ab eo qui nõ uult. Sed & illud aduerte, quia non ex illis qui rectius intelligunt,uenit iſta ſeparatio, ille enim uult *inter* eſſe pariter & prodeſſe his,& docere meliora, ſed eſt iſtud proprium *ignoran*tiæ uicium,ut confutantem ſe ueritatis lucem,nõ ferat habere de proximo, & ideo illis iſta naſcitur ſeparatio. Nam qui ſcientiam ueritatis accipiũt,quia bo-

D nitatis plena eſt, tanquam à bono deo datam, cupiunt eam, ſi fieri poteſt, cum omnibus habere communem,etiam cum his qui oderunt eos,& perſequũtur, Sciunt enim peccatũ ipſorum cauſſam ignorantiæ eſſe. Propterea idem ipſe magiſter,cum ab his qui ignorabant eum duceretur ad crucẽ, orabat patrẽ

Luc. 23. pro interfectoribus ſuis,& dicebat: Pater,dimitte his peccatum,neſciũt enim quid faciunt. Imitantes quoque diſcipuli magiſtrum, etiam ipſi cum paterentur,ſimiliter pro interfectoribus ſuis orabãt. Quod ſi diſciplina nobis eſt orare etiam pro interfectoribus & perſecutoribus noſtris, quomodo nõ etiam parentum,& propinquorũ perſecutiones ferre, & pro cõuerſione eorũ orare debemus? Tum deinde etiam illud diligẽtius conſideremus, quæ ſit nobis cauſſa parentis diligendi: Pro eo,inquiũt,quod uitæ noſtræ uidẽtur autores.

Parentes miniſtri ſunt ad uitam.

Autores quidem uitæ noſtræ parentes non ſunt,ſed miniſtri,non enim uitam præbent,ſed ingrediendi nobis ad hanc uitam exhibent miniſterium, autor autem uitæ unus & ſolus eſt deus. Si autem autorẽ uitæ diligere uolumus, illũ nobis eſſe diligendum ſciamus. Sed illum,inquiunt,cognoſcere nõ potuimus; iſtos autem & nouimus,& in affectu habemus. Eſto nõ potuerit cognoſcere quid ſit deus,quid tamen nõ ſit deus perfacile ſcire potuiſtis,nã quomodo latere potuit hominem quod lignũ,aut lapis,aut æs,uel alia huiuſmodi materia non ſit? Quod ſi in his quæ facile deprehendere potuiſtis, animum ad diſcutiendum noluiſtis intendere,certũ eſt quia in agnitione dei impediti eſtis,nõ impoſſibilitatis,ſed ignauiæ uitio. Nam ſi uoluiſſetis,ex ipſis inutilibus ſimulachris

A ſimulachris profecto accepiſſetis intelligẽtiæ uiã. Certum eſt quia per ferrũ facta ſunt ſimulachra,ferrum uero per ignem confectum eſt, qui ignis aqua extinguitur,aqua autem per ſpiritum mouetur,ſpiritus autem à deo initium habet. Sic enim dicit Moyſes propheta: In principio fecit deus cœlum & terram,ter Gene.1. ra autem erat inuiſibilis,& incompoſita,& tenebræ erant ſuper faciem abyſſi; & ſpiritus dei erat ſuper eam. Spiritus iuſſu dei quaſi in ipſa cõditoris manu lucem ſeparauit à tenebris,& poſt illud inuiſibile cœlũ,iſtud uiſibile produxit, ut ſuperiora quidem habitaculum faceret angelis, inferiora uero hominibus. Propter uos ergo iuſſu dei aqua quæ erat ſuper faciem terræ receſſit, ut terra uobis produceret fructus, cui etiam humorum uenas latenter inſeruit,ut uobis ex ea profluerent fontes,& flumina. Propter uos producere iuſſa eſt animantia,& omnia quæ ueſtro uſui,uoluntatiq; ſeruirent. Aut nõ propter uos uenti ſpirant,ut ex ipſis concipiens fructus uobis terra parturiat? Nõ propter uos imbres perfluunt,& tempora uiciſſitudines mutant? Nõ propter uos ſol oriẽ & occidit,& mutationes luna perpetitur? Nõ propter uos mare exhibet famulatum ſuum,ut uobis ingratis cũcta ſubiaceant? Nõne pro his omnibus iuſta erit ultionis pœna,quia horum omnium largitorẽ,quem ante omnia & agnoſcere,& uenerari debuiſtis,ſolum præ cæteris ignoratis? Sed & nũc uos ad hãc intelligentiã eius duco,uidetis etenim quod omnia gignuntur ex aquis, aqua uero per unigenitũ ex initio facta eſt, unigeniti uero omnipotens deus caput eſt,per quem tali ordine,ut ſupra diximus, peruenitur ad patrem. Cũ

B autem peruenerit is,agnoſcite hanc eſſe uoluntatem eius,ut per aquas quæ primæ creaturæ ſunt,denuo renaſcamini. Qui emẽ regeneratus fuerit per aquã, bonis operibus repletus,hæres efficitur eius à quo in incorruptionẽ generatus eſt. Propter quod paratis animis accedite quaſi filij ad patrem,ut peccata ueſtra diluantur,& cauſſa eorum ſola ignorantia fuiſſe probetur apud deum. Nam ſi poſt agnitionem horum permanetis in incredulitate,uobis iam perditionis ueſtræ cauſſa,& nõ ignorantiæ reputabitur. Nec putetis quod etiam ſi omnem pietatem colatis omnemq; iuſtitiam, baptiſmum uero non accipiatis,ſpem poſſitis habere apud deum, imò maiori pœna digni eritis,qui bona opera non bene operati eſtis, confertur enim meritum boni hominis,ex bonis geſtis,ſed ſi ita gerantur ſicut deus iubet. Deus autem iuſſit omnem colentem ſe baptiſmo conſignari,quod ſi renueritis,& ueſtræ uolũtati magis quàm dei obtemperetis,contrarij ſine dubio & inimici eſtis uoluntati eius. Sed dicitis fortaſſe: Quid confert aquæ baptiſmus ad dei cultum? Primo quidem quia *Baptiſmus qd proſit.* quod deo placuit impletur, ſecũdo,quia regenerati ex aquis & deo,renouata fragilitas prioris natiuitatis,quæ uobis per hominem facta eſt,amputatur, & ita demum peruenire poteritis ad ſalutem, aliter impoſſibile eſt,ſic enim nobis cum ſacramento uerus propheta teſtatus eſt dicens: Amen dico uobis,niſi quis denuo renatus fuerit ex aqua uiua,non introibit in regnum cœlorum, Et Ioann.3. ideo accelerate,eſt emẽ in aquis iſtis miſericordia eius quædã,quæ ex initio ferebatur ſuper eas, & agnoſcit eos qui baptizantur ſub appellatione triplicis

C sacramẽti,& eripit eos de ſupplicijs futuris,quaſi donũ quoddam offerẽs deo,
Baptiſmus. animas per baptiſmum conſecratas. Confugite ergo ad aquas iſtas, ſolæ ſunt enim quæ poſſunt uim futuri ignis extinguere,ad quas qui moratur accedere,conſtat in eo infidelitatis adhuc idolum permanere, & ab ipſo prohiberi ad aquas,quæ ſalutem conferunt,properare. Siue enim iuſtus,ſiue ſit iniuſtus, baptiſmum per omnia neceſſariũ eſt: Iuſto quidem,ut adimpleatur in eo perfectio,& regeneretur deo: Iniuſto uero,ut peccatorũ quæ geſſit,remiſſio concedatur. Omnibus ergo feſtinandum eſt ſine mora renaſci deo,& demũ conſignari ab epiſcopo,id eſt ſeptiformem gratiam ſpiritusſancti percipere,quia incertus eſt uniuſcuiuſq; exitus uitæ. Cum aũt regeneratus fuerit per aquam, & poſtmodum ſeptiformi ſpiritus gratia ab epiſcopo, ut memoratũ eſt,confirmatus,quia aliter perfectus eſſe Chriſtianus nequaquam poterit, nec ſedẽ habere inter perfectos, ſi non neceſſitate,ſed incuria aut uolũtate remanſerit, ut habeat quod à Petro accepimus,& cæteri ſancti apoſtoli præcipiente domino docuerunt,& demum ex operibus bonis oſtendit in ſe ſimilitudinẽ eius, qui eum genuit patris. Poſt hæc uero agnoſcat deum honorare, honor autẽ eius eſt,ut ita uiuat,ſicut ipſe uult. Vult autem unumquemq; ita uiuere, ut homicidium & adulterium neſciat, odium & auaritiam fugiat,iram,ſuperbiam, iactantiam reſpuat,& execretur,*inuidiam quoq;*,& cætera his ſimilia *penitus*
D à ſe ducat aliena. Eſt ſanè propria quedam noſtræ religionis obſeruãtia, quæ
Chriſtiani quæ dã per ſe ipſi, nõ admoniti le gibus faciunt. non tam imponitur hominibus, quàm proprie ab unoquoq; deum colente cauſſa puritatis expetiũ. De caſtimoniæ dico cautela cuius ſpecies multæ ſunt, ſed prima, ut obſeruet unuſquiſq; ne menſtruatæ mulieri miſceatur, hoc cũ execrabile dicit lex dei,quod etſi lex de his non admonuiſſet,nos ut canterij libenter uolueremur in ſtercore? Debemus aliquid amplius habere animalibus,utpote rationabiles homines,& cœleſtiũ capaces ſenſuum, quibus ſummũ ſtudiũ eſſe debeat,ab omni inquinamẽto cordis conſcientiam *cuſtodire*. Bonum eſt autem & puritati conueniens, etiam corpus aqua diluere. Bonũ uero dico nõ quaſi principale illud in quo mens purificatur,ſed quod ſequela ſit illius boni hoc in quo caro diluitur. Sic enim & magiſter noſter quoſdã phariſæorũ & ſcribarũ,qui uidebantur eſſe cæteris meliores, & à uulgo ſeparati,increpat, dicẽs eos hypocritas,quia ea ſolummodo quæ hominibus uidebantur purificabant:corda uero,quæ ſolus deus aſpicit,inquinata relinquebant & ſordida. Ad quoſdam ergo ex ipſis non ad omnes dicebat: Væ uobis
Matth. 23. ſcribæ & phariſæi hypocritæ,quia mundatis calicis & paropſidis quod deforis eſt,intus aũt plena ſunt ſordibus: phariſæe cæce mũda prius qd' intus eſt, & qd' deforis eſt erit mundũ. Vere enim ſi mens mundet luce ſciẽtiæ, cũ ipſa fuerit mũda ac ſplẽdida,tunc etiã eius qui deforis eſt hominis, ipſa neceſſario curã gerit,id eſt carnis ſuæ,ut & ipſam purificet. Vbi autem iſta quæ foris eſt purificatio carnis negligitur,certũ eſt ibi neq; de puritate mentis ac munditia cordis curam geri. Ita ergo fit ut is qui intrinſecus mundus eſt,mundetur ſine dubio & extrinſecus: nõ ſemper is qui mundatur extrinſecus,etiam intrinſecus

A cus mundus eſt,uidelicet cũ agit hæc ut hominibus placeat. Sed & illa ſpecies caſtimoniæ obſeruanda eſt,ut ne paſſim & libidinis ſolius cauſſa feminis coëat quis,ſed poſteritatis reparandæ gratia,quæ obſeruantia cum etiam in nonnullis pecudibus inueniatur,pudori eſt ſi nõ ab hominibus rationabilibus,& deum colentibus obſeruetur,ergo omnes peccauerunt, & egent auxilio dei. Propter quod chariſſimi ſectamini ſemper charitatem, & emulamini meliora & ſpiritualia, & adiuuate uos inuicem,ut deo ſemper in omnibus placere ualeatis, Amen.

IN QVARTAM DIVI CLEMENTIS EPISTOLAM ARGV. PER IO. SICHARDVM.

MIremur uero,ſi libet,quædam tanto ſeculorum interuallo aliò decidiſſe,quàm ſunt inſtituta,quædam uero penitus in deſuetudinem abijſſe,cum ex hac epiſtola nõ obſcure liceat cognoſcere, illam menſæ, totiuſq; cultus rationẽ, quam inter ſe Chriſtiani peculiarem habuere, paulatim ſenuiſſe,ipſis etiam Clementis temporibus,apparetq; eam obſoleuiſſe citius, quàm eſſet paulo propius cognita, magna eñ epiſtolæ pars in eo cõſumitur,ut in memoriam redigat id uictitandi genus, quod nõ temere à dilectione apud Græcos nomen inuenit,qua refrigeſcente ſenſim precia uitæ peſſumiere, & ut quidq; fuit honeſtius inſtitutũ. At deum immortalem quantulo poſt apoſtolos tempore? Eiuſmodi autem tum fuit Chriſtianorũ uita,quemadmodũ in actis apoſtolicis deſcribitur, ut ſublata priuatarũ rerum nomenclatura,in publicũ quicquid uſpiã eſſet abierit,indeq; ut uiſa fuit cuiuſq; neceſſitas poſtulare, expenſum ab epiſcopo tanquã œconomo. Res fuit per ſe honeſta,ut uix alia æq;, ſed quæ lucri
B cupidioribus feneſtrã quodammodo aperuerit, qua ad diuitias,quas pro ruderibus ducere debebant,per fas atque nefas aſpirarent. Diſpertiebant enim ueteres illi pontifices,ut de quorũ fide nemini eſſe dubiũ poſſet,prout omniũ ratio tulit, tantũq; abfuit,ut eorum quicquam abraderent,ut etiam uitam ſi quò opus fuiſſet,impendere nihil eſſent grauati. Vſi ſunt re honeſtiſſima poſteriores aliquot pontifices ad quæſtus aucupiũ,& quod in hunc uſum publico addiceretur,cœptũ eſt primo decimari, paulo poſt,ubi res ſucceſſit,& uita illa lautior arriſit,& ſordiũ eos piguit, abiecta fronte palàm pro ſuo omne id habuerũt,quod erat uſibus omniũ deſtinatum. Nihil addam amplius,ne argumentũ ſcribens,imprudentius hic, quod nolim, Camarinam iſtam commoueam.

Menſa enim illa Chriſtianorum ἀγάπη dicitur.

DIVI CLEMENTIS
EPISTOLA QVARTA AD ECCLESIAM HIEROSOLYMITANAM.

DILECTISSIMIS fratribus & cõdiſcipulis, Hieroſolymis cũ chariſſimo fratre Iacobo coëpiſcopo habitãtibus, CLEMENS epiſcopus. Cõmunis uita fratres omnibus eſt neceſſaria,& maxime his qui deo irreprehenſibiliter militare cupiunt,& uitam apoſtolorũ,eorũq; diſcipulorũ imitari uolũt. Cõmunis enim uſus omniũ,quæ ſunt in hoc mundo,omnibus eſſe hominibus debuit, ſed per iniquitatẽ,alius hoc ſuũ dicit eſſe,& alius

C illud,& sic inter mortales facta diuisio est. Denicp Græcorum quidam sapien
Plato is est, qui & philosopho rũ deus dictus est. tissimus, hæc ita sciens esse ait, Cõmunia debere esse amicorũ omnia, & sicut
non potest, inquit, diuidi aër, neque splendor solis, ita nec reliqua quæ cõmu
niter in hoc mundo omnibus data sunt ad habendũ, diuidi debere, sed haben
Psal. 132. da esse cõmunia. Vnde & dominus per prophetã loquitur, dicẽs: Ecce quàm
bonum, & quàm iocundũ habitare fratres in unũ. Istius enim consuetudinis
more retento, etiam apostoli, eorumcp discipuli, ut prædictum est, unà nobi
Actu. 4. scũ & uobiscũ cõmunẽ uitã duxere. Vnde bene nostis, erat multitudinis eorũ
cor unum, & anima una, nec quisquam eorũ aut nostrum, de his quæ posside
bat, aliquid suũ esse dicebat, sed omnia illis & nobis erant cõmunia, nec quis
quam egens erat inter nos. Omnes uero qui domos uel agros possidebãt, uen
debant eos, & precia eorũ, & reliquas res quæ habebant, afferebant, ponen
tes ante pedes apostolorũ. Sicut nobiscũ quidam uestrũ cognouerunt, & ui
Actu. 5. derunt, & diuidebantur singulis prout cuicp opus erat. Ananias autem uir au
sterus, & Zaphira uxor eius, qui mentiti sunt apostolis de precio agrorum
suorũ quos uendiderant, nobis præsentibus in conspectu omniũ circumstan
tium, à conspectu apostolorũ, propter peccatũ eorũ & mendaciũ quod fece
runt, mortui delati sunt ambo. Cætera quæ de talibus cognouimus & uidi
mus, nec recordatione, nec demonstratione digna sunt, quapropter hæc no
bis cauenda, sed & omnibus prædicanda sunt. Relatũ est etiam nobis, quod
D quidam uestris in partibus cõmorantes, aduersantur sanis doctrinis, & prout
eis uidetur, nõ secundũ traditionem patris, sed iuxta aliũ sensum docere uiden
tur. Multas enim quidam, ut audiuimus, uestrarũ partium, secundũ ingenium
hominũ, ex his quæ legunt uerisimilitudines capiunt, & ideo diligenter obser
uandum est, ut lex dei cum legitur, nõ secundũ propriam ingenij intelligentiã
legatur uel doceat: sunt enim multa uerba in scripturis diuinis, quæ possunt
trahi ad eũ sensum, quem sibi unusquiscp sponte præsumpsit, sed fieri nõ opor
tet: nõ enim sensum extrinsecus ab alteris alienũ, & extraneum debetis quæ
rere, aut quo modo ipsum scripturarũ autoritate confirmetis, sed ex scriptu
ris sensum cauere ueritatis. Et ideo oportet ab eo intelligẽtiam discere scriptu
rarum, qui eam à maioribus secundũ ueritatem sibi traditã seruauit, & ipse
possit ea quæ recte suscepit cõpetenter asserere. Cum enim ex diuinis scriptu
ris, integram quis & firmam regulam ueritatis susceperit, absurdũ nõ erit si ali
quid ex eruditione cõmuni, ac liberalibus studijs, quæ forte in pueritia attigit,
Disciplinis pphanis nonnihil etiam loci erit in sacris. ad adsertionem ueri dogmatis cõferat, ita tamen ut ubi uera didicit, falsa & si
mulata declinet. Incertũ est enim, etiã iuuenibus uitæ tempus, senibus autem
nec incertũ est: nõ enim dubitatur quin quantumcunc p est quod putatur su
peresse, breue sit. Et ideo tam iuuenes, quàm senes oportet de conuersione &
pœnitentia ualde esse solicitos, & satagere, ut de reliquo ornent animam suam
ornamentis dignissimis, id est dogmatibus ueritatis, decore pudicitiæ, splen
dore iustitiæ, candore pietatis, aliqscp omnibus quibus comptam decet esse ra
tionabilem mentem. Vnde consiliũ dantes, uestram prudentiam hortamur,
ut ab

A ut ab apostolicis regulis non recedatis, sed cõmunem uitam ducentes, & scri
pturas sacras recte intelligentes, quæ domino sunt placita, uos ea salubre ad
implere satagatis, ut oratione assidua, cum dei gratiam merueritis, tunc sine su
spicione mali inter uos uota possint celebrari festiua. Deus autẽ pacis sit cũ
omnibus uobis, Amen.

ARGVMENTVM SEQVENTIS COMPENDIOLI DIVI CLEMENTIS, PER IO. SICHARDVM.

COmmodum cum iam Anacleti epistolas adornarem, bona fortuna in istud com
pendiolum Clementis, præter spem aliudcp omnino agentes incidimus. Et li
cet dolerem tam sero eius factã copiam, nimirũ cui fueram sine dubio delaturus pri
mas, si in tempore contigisset, gratulabar tamen mihi hãc felicitatem, quæ etiam alie
no tempore, & cum iam uix esset locus reliquus, casu esset obiecta, cum tale ego nihil
cogitassem. Nam incunabula, ut ita dixerim, totius fidei tractat, atcp ab ipsa infantia
Christianismo destinatum edocet, nec ferè quicqp est admonitione dignũ, in quo nõ
tanquam in amœnissima diuerticula excurrat. Quamobrem cum ubicp diuinã quandã
cum summa pietate eruditionem coniunxisse uideatur, hic ita me deus bene amet se
ipsum uincit. Atcp utinam aliquando fiat, ut iussis quorundã nenijs, quibus nunc per
strepunt omnia, longum ualere, illa malint Christianæ fidei candidati admirari, una
de & meliores, nec paulo uero doctiores euadere poterunt.

COMPENDIOLVM

B FIDEI CHRISTIANAE QVAM POTVIT fieri breuissime descriptum à diuo CLEMENTE, RVFINO Aquileiense interprete.

POENITEMINI, & ueram agite pœnitentiam. Omnes er
go homines qui Christiano censentur uocabulo, patrem &
filium & spiritumsanctum, unum deum & dominũ uera
citer credere & confiteri, eumcp tota mente, & toto corde,
& tota uirtute diligere, & proximos suos tancp semetipsos,
docibilescp uscp ad perfectam doctrinam, ad hæc perficien
da summopere oportet. Fides enim & dilectio, totius bonitatis est fundamen- *Fides fundamẽtum omniũ uirtutum.*
tum, sine fide autem placere deo nemo poterit. Christo itaque resurgente, &
ascendente in cœlum, misso sancto spiritu, cõlata apostolis scientia linguarũ,
adhuc in uno positi, symbolum, quod fidelis nũc tenet ecclesia, unusquisc p qd'
sensit dicendo, condiderunt, ut discedẽtes abinuicem, hanc regulã per omnes
gentes prædicarent. Summam ergo totius fidei catholicæ recensentes, in qua
& integritas credulitatis ostenditur, & unius dei omnipotẽtis, id est sanctæ tri- *Summa Christianæ fidei.*
nitatis æqualitas declaratur, & mysterium incarnationis filij dei, qui pro salute
humani generis à patre de cœlo descẽdẽs, de uirgine nasci dignatus est. Quó
que ordine, uel quando mortem pertulerit, quomodo sepultus surrexerit, &
in carne ipsa ad cœlos ascenderit, ad dexterãcp patris cõsederit, & iudex uen
turus sit. Ac qualiter remissionem peccatorũ, sacro baptismate renatis cõtule

D

C rit,& reſurrectionem humani generis in eadem carne in uitam æternam futu
ram, ſic docuerunt: Symbolum enim græce, latine collatio dicitur, quod hoc
Symbolū apoſtolorum. prædicti ſancti apoſtoli, inter ſe per ſpiritumſanctum ſalubriter, ut dictū eſt,
condiderunt, dicitur & indicium, quod per illud is qui recte crediderit, indi
catur. Ergo cunctis credentibus, quæ continentur in præfato ſymbolo, ſalus
animarū, & uita perpetua bonis actibus præparatur. Et quod in primordio
eiuſdem ſymboli præponitur: Credo in deum patrē omnipotentem, præcla
rum fidei teſtimonium & fundamentem in prima fronte mōſtratur, quia ſal-
uus eſſe poterit, qui recte crediderit. Credere eī oportet accedētem ad deū,
Rom.10. quoniam corde creditur ad iuſtitiam, ore cōfeſſio fit ad ſalutē. Vnde ait pro-
Pſal.115. pheta: Credidi, propter qđ loquutus ſum. Et illud: Iuſtus ex fide uiuit. Et niſi
crediderit is non intelligetis. Ergo ſanè in rebus humanis nullum opus incipi
tur, niſi labor omnis ad effectum uenire credatur, unde credendū eſt in deū,
Dei nomen. à quo tam præſens uita, quàm futura tribuatur. Deus autē appellatio eſt ſub-
ſtātiæ ſempiternæ, ſiue timoris diuini, igitur deus ſine principio, ſine fine, ſim-
plex, incorporeus, & incomprehenſibilis. Patrem autem cum audis, agnoſce
quod habeat filium ueraciter genitum, ſicut poſſeſſor dicitur, qui aliquid poſ-
ſidet, & dominus, qui habet cui dominetur. Deus ergo pater, ſecreti ſacramē-
ti uocabulum eſt, cuius uere filius eſt, uerbum, & ſpeculū, & character, & ima
Deus pater. go uiuens patris uiuentis, in omnibus patri ſimilis, eiuſdem naturæ, & *in* diui-
D nitate genitus, & genitori per omnia coæqualis. Nec quæratur quomodo ge
nuit filium, quod & angeli neſciūt, prophetis incognitum eſt, unde illud dictū
Eſa.53. eſt. Generationem eius quis enarrabit? quam ſecretam originem, cū proprio
filio nouit ipſe ſolus, qui genuit. Nec à nobis deus diſcutiendus eſt, ſed creden
dus, qui in nobiſipſis neſcimus quod ſapimus, quomodo ſapientia, ingenium,
aut intellectus, conſilium, aut mens noſtra generat uerbum. Sed ſufficit noſſe,
Pſal.109. quia lux genuit ſplendorem, ſicut ait propheta: In ſplēdoribus ſanctorum, ex
utero ante luciferum genui te. Et illud: Hic deus noſter, & non reputabitur al-
Baru.3. ter ad eum, & poſt in terra uiſus eſt, & inter homines conuerſatus eſt. Dili-
gere ergo deum unumquenq; ex toto corde, & tota anima, ut præfixū eſt, &
tota fortitudine oportet, & proximum tanq; ſemetipſum, reſpondente domi-
no cuidam ſcribarum, ac dicēte: Primum omniū mandatum eſt: Audi Iſraël,
dominus deus tuus, deus unus eſt. Et diliges dominum deum tuū ex toto cor-
Matth.22. de tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mēte tua, & ex tota uirtute tua. Hoc eſt
primum mandatū. Secundum autem ſimile eſt illi: Diliges proximū tuū tanq;
teipſum. Maius horum aliud mandatum nō eſt, quod maius eſt omnibus ho-
locauſtomatibus & ſacrificijs. Vnde & in ueteri teſtamento ſcriptum habet:
Matth.7. Quod tibi fieri nō uis, alteri ne feceris. Et dominus ait: Omnia quæcunq; uul-
tis, ut faciant uobis homines, & uos facite illis ſimiliter. Quibus utriſq; manda
tis, per unū malitia compeſcitur, & per alterum benignitas propagatur, ut ne
malum quis inferat, ſed bonum impendat: primū ut caueat lædere, ſecundum
ut norit bonum præſtare. Si enim fratrem quem uides non diligis, deum quē
non

A non uides, quomodo potes diligere? Sic ergo docet nos exercere curā noſtri,
& ſic diligere nos, ut non negligatur dilectio proximi, quia dei dilectio morti
cōparatur, dicēte Sapiētia. Valida eſt dilectio ut mors, idcirco quia ſicut mors *Cant.8.*
uiolenter ſeparat animā à corpore, ita dilectio dei uehementia ſui, debet ſepa-
rare animam à mundano & carnali amore: qui enim, inquit dominus, diligit
me, mandata mea ſeruabit. Nam qui dei præcepta cōtemnit, deum nō diligit.
Vnde ſcriptum eſt: Nolite putare quod maneatis in dilectione mea, ſi nō ſer- *Ioan.15.*
uaueritis præcepta mea, neq; enim regem diligimus, ſi odio leges eius hab ue-
rimus. Neq; etiam ex toto corde poterit is deū diligere, qui noſcitur erga pro-
ximum carere dilectione, quia per dilectionem proximi, peruenitur ad chari-
tatem CHRISTI, quoniam, ut præmiſſum eſt, his duobus præceptis, tota *Matth.22.*
lex pendet & pphetæ. Docibiles ergo, qui perfecti docti non ſunt ad hæc per-
agenda, oportet omnes eſſe, ut & ipſi docti ſint, & alios prudenter inſtruere,
& perfecte poſſint docere, iuxta Danielem prophetam, qui ait: Populus autē *Dan.9.*
ſciens deum ſuum, obtinebit & faciet, & docti in populo docebunt plurimos.
Omnes docere promptos, ut etiam iam dictū eſt, qui docti ſunt, eſſe oportet,
ſed ſacerdotes doctiores cæteris in populo neceſſe eſſe dicebat, quia ſi cæcus *Sacerdotes cæteris ſint doctiores.*
cæco ducatum præſtet, ambo in foueam cadūt. Sacerdotes uero ſal terræ, &
mundi lumen dicens, præcipiebat ipſis præ cæteris in ſplendore operum pa-
trem glorificare deum, de quibus dominus ait: Beati eſtis cū maledixerint uo *Matth.5.*
bis, & perſequuti uos fuerint, & dixerint omne malum aduerſum uos, mētien
B tes propter me, gaudete & exultate, quoniam merces ueſtra copioſa eſt in cœ
lis, ſic enim perſequuti ſunt prophetas, qui fuerunt ante uos. Vos eſtis ſal ter-
ræ, quod ſi ſal euanuerit, in quo ſalietur? id ad nihilum ualet ultra, niſi ut foras
mittatur, & conculcetur ab hominibus. Non poteſt ciuitas abſcōdi ſupra mō-
tem poſita, neq; accendunt lucernam, & ponūt eam ſub modio, ſed ſupra can-
delabrum, ut luceat omnibus qui in domo ſunt, ut qui ingrediuntur, lumen ui
deant. Sic luceat lux ueſtra coram hominibus, ut uideant bona opera ueſtra,
& glorificent patrem ueſtrum, qui in cœlis eſt. Epiſcopos autem per ſingulas
ciuitates, ad quas ille non miſerat, & doctos, & prudentes ſicut ſerpentes, ſim-
plicesq; ſicut columbas, iuxta domini præceptū nobis mittere præcepit, qđ
etiam facere iam cœpimus, & domino opem ferente, facturi ſumus. Vos autē
per ueſtras dioceſes epiſcopos ſacrate, & mittite, quia nos ad alias regiones,
quod ipſe iuſſit agere, curabimus. Aliquos uero ad Gallias, Hiſpaniasq; mit-
timus, & quoſdam ad Germaniam & Italiam, atq; ad reliquas gentes dirigere
cupimus. Vbi autem ferociores & rebelliores gētes fore cognouerimus, illuc
dirigere ſapientiores & ſeueriores neceſſe duximus, qui quotidie nō ceſſent *Ferociores prouinciæ doctiore indigēt epiſcopo.*
diuina ſeminare ſemina, & multos CHRISTO domino lucrari, & ad rectam
fidem, & uiam ueritatis perducere, ut plures manipulos domino ualeant præ-
ſentare. In illis uero ciuitatibus in quibus olim apud Ethnicos primi flamines
eorum, atque primi legis doctores erant, epiſcoporum primates poni, uel
patriarchas ordinauit, qui reliquorum epiſcoporum iudicia, & maiora, quo-

C ties neceſſe fuerit, negocia in fide agitarent ſecundū dei uoluntatem, ſicut conſtituerūt ſancti apoſtoli, & ita, ut ne quis iniuſte periclitetur, definirent. In illis

Archiflamines autem ciuitatibus, in quibus dudū apud prædictos erāt Archiflamines, quos tamen minoris ducebant quàm memoratos Primates, archiepiſcopos inſtitui præcepit, qui nō tamen Primatum, ſed Archiepiſcoporum fruerentur nomine. Epiſcoporum quoq; iudicia, ut ſuperius memoratum eſt, & maiora eccleſiarum negocia, ſi ipſi reclamauerint, aut fortaſſis aliquem timorē, aut hos, aut illos ſuſpectos habuerint, ad iam dictos Primates ſeu Patriarchas, ne quis innocenter periret, trāsferri iuſſit. In ſingulis uero reliquarum ciuitatū, ſingulos

In ſingulis ciuitatibus maiuſculis ſinguli epiſcopi ſint. & non binos uel ternos, aut plures epiſcopos conſtitui præcepit, qui nō Primatum, aut Archiepiſcoporum, aut Metropolitanorū nomine, quia matres ciuitatum non tenent, ſed epiſcoporum tantum uocabulo inſignirentur, quoniam nec inter ipſos apoſtolos par inſtitutio fuit, ſed unus omnibus præfuit. Hoc tamen præuidendum inſtituit, ne in uillis, aut caſtellis, aut modicis ciuitatibus inſtituerentur epiſcopi, ne uile nomen eorum fieret. Epiſcopos ergo uicem apoſtolorum gerere, dominum docuiſſe dicebat, & reliquorum diſcipulorum uicem tenere presbyteros debere. Et ſi quis aliquem ex his ſcandalizaret, grauiſſimam illi pœnam inferri deberi. Cūctos ſe inuicem diligere, & adiuuare debere, & neminem ab adiutorio fratris ſe ſubſtrahere docebat. *Homicidas* uero & adulteros, & cūctos criminalibus nexibus implicitos, & eos qui ipſis forte æquales non eſſent, ab illorum uexatione & accuſatione, iubēte domino, prohibebat: & nō niſi à coæqualibus aliquid eis inferri, quia diſcipulū

D ſupra magiſtrum eſſe, aut ullam ei iniuriā irrogare, nullatenus decet. Infames quoq; oēs, & quos adminiſtratores legū ſeculi non recipiunt, & cunctos illis ſubditos eſſe præcipiebat, & cunctorū etiā ſacerdotū uitā, ſuperiorē, ſanctioremq;, ac diſcretā à ſecularibus & laicis hominibus eſſe. Et ſpirituales quoſq; atq; ſacerdotes, ſuper carnales ac laicos ſemper conſtituendos docebat, quoniā pro minimo nobis eſſe debet, ut à talibus arguamur & iudicemur, uel ab

1. Corin. 4. alio humano die. Maiores uero à minoribus, nec accuſari, nec iudicari ullatenus poſſe dicebat, quoniam non ſolum diuinas, ſed & leges ſeculi hoc inhibere conſtaret. Omnes ergo legum diuinarum ſponte uiolatores, & ſacrarū inſtitutionum perturbatores, eccleſiaſtica indignos regula, & ſancta cōmunione iudicabat. Operatores uero earundem, eiſq; obedientes, utrarumq; ac cæterorū honore dignos eſſe dicebat, unde & prophetas in teſtimoniū ſumebat:

Eſa. 1. Audite cœli & auribus percipe terra, quoniam dominus loquutus eſt: Filios enutriui & exaltaui, ipſi autem ſpreuerunt me. Cognouit bos poſſeſſorē ſuū, & aſinus præſepe domini ſui, Iſraël autem nō cognouit me, populus meus nō intellexit. Væ genti peccatrici, populo graui iniquitate, ſemini nequam, filiis ſceleratis, dereliquerunt dominum, blaſphemauerunt ſanctum Iſraël, abalienati ſunt retrorſum, ſuper quo percutiam uos ultra addentes prævaricationem, omne caput languidū, & omne cor mœrens, à planta pedis uſq; ad uerticem non eſt in eo ſanitas. Vulnus & liuor, & plaga tumens non eſt circūligata,

A gata, nec curata medicamine, neq; fota oleo. Terra ueſtra deſerta, ciuitates ueſtræ igne ſuccenſæ, regionem ueſtram coram uobis alieni deuorant, & deſolabitur ſicut in uaſtitate hoſtili, & derelinquetur. Væ, inquit, qui dicitis bonum malum, & malum bonum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras, po- Eſa. 5.
nentes amarum in dulce, & dulce in amarum. Propterea captiuus ductus eſt populus meus, quia non habuit ſcientiam, & nobiles eius interierūt fame, & multitudo eius ſiti exaruit. Propterea dilatauit infernus animam ſuam, & aperuit os ſuum abſq; ullo termino, & deſcendunt fortes eius & populus eius, & ſublimes glorioſiq; eius ad eū, & incuruabitur homo, & humiliabitur uir, & oculi ſublimium deprimētur, & exaltabitur dominus in iudicio, & dominus ſanctus ſanctificabitur in iuſtitia. Carnales ſpiritualibus reſiſtere prohibebat, & de his qui ceruices ſuas contra magiſtros & ſeniores ſuos erigebant, in exemplū adducebat: Detracta eſt ad inferos ſuperbia tua, cecidit cadauer tuū, Eſa. 14.
ſubter te ſternetur tinea, & operimentum tuū erunt uermes. Quomodo cecidiſti de cœlo Lucifer, qui mane oriebaris? corruiſti in terrā qui uulnerabas gentes? qui dicebas in corde tuo: in cœlum aſcēdam, ſupra aſtra dei exaltabo ſolium meum, ſedebo in monte teſtamenti in lateribus aquilonis: aſcendam ſuper altitudinem nubium, ſimilis ero altiſſimo. Veruntamen ad infernū traheris, in profundum laci, qui te uiderint, ad te inclinabuntur, teq; proſpiciēt: Nunquid iſte eſt uir qui cōturbauit terram, qui concuſſit regna, qui poſuit or-

B bem deſertum, & urbes eius deſtruxit, uinctis eius nō aperuit carcerē? Ebrietatem oppido prohibebat, ebrioſos corpore & animo mortuos eſſe dicēs, de quibus & in exemplum aiebat. Væ qui conſurgitis mane ad ebrietatem ſectādam, & potandū uſq; ad ueſperam, ut uino æſtuetis. Cithara, & lyra, & tympanum, & tibia, & uinum in conuiuijs ueſtris, & opus domini non reſpicitis, & opera manuum eius non conſideratis. Et iterum: Væ qui potentes eſtis ad bibendum uinum, & uiri fortes ad miſcendam ebrietatem, qui iuſtificatis impium pro muneribus, & iuſtitiā iuſti aufertis ab eo. Propter hoc ſicut deuorat ſtipulam lingua ignis, & calor flammæ exurit, ſic radix eorū quaſi fauilla erit, & germen eorum ut puluis aſcendet: abiecerunt enim legē domini exercituū, & eloquium ſancti Iſraël blaſphemauerunt. Ideo iratus eſt furor domini in populo ſuo, & extendit manum ſuam ſuper eum, & percuſſit eum, & conturbati ſunt mōtes, & facta ſunt morticinia eorum quaſi ſtercus in medio pla- 4. Reg. 9.
tearum. In omnibus his non eſt auerſus furor eius, ſed adhuc manus eius extenta. Nullum etiam presbyterum, in alicuius epiſcopi parrochia aliquid agere debere abſq; eius permiſſu uolebat, ſed & cunctos presbyteros propriis epiſcopis in omnibus abſq; mora, inſtituente domino, obedire. Nullum item aliena concupiſcere aut præſumere eorum, ſed unumquēq; ſuis ſibiq; cōmiſſis contentum abire oportere. Neminem etiā quicquam alteri facere, niſi qd' ſibi uellet fieri, inſtruebat. Sanctam quoq; eccleſiā immaculatam, omnes ſeruare debere euāgelizabat, cuius claues epiſcopos nominabat, ipſi em̄ habent poteſtatem claudere cœlū, & aperire portas eius, quia claues cœli facti ſunt:

Claues cœlorū ſunt penes epiſcopos.

C & qui eos tangit, tangit pupillam oculi eius. Et quanta pœna dignus sit is qui
eos scandalizat, ipsum dominũ docuisse dicebat, ubi ait: Qui scandalizat unũ
Matth.18. de pusillis istis qui in me credunt, expedit ei ut suspendatẽ mola asinaria in col-
lo eius, & demergatur in profundũ inferni. Væ mundo ab scandalis: necesse
enim est ut ueniant scandala, ueruntamen uæ homini illi, per quem scandalũ
Matth.5. uenit. Si autẽ manus tua uel pes tuus scandalizat te, abscide eum & proĳce abs
te: bonũ est tibi ad uitam ingredi debilem uel claudũ, quàm duas manus uel
duos pedes habentem, mitti in ignem æternũ. Et si oculus tuus scandalizat te,
erue eum & proĳce abs te: bonũ est tibi unum oculũ habentem, in uitam in-
trare, quàm duos oculos habentem, mitti in gehennam ignis. Videte ne con-
temnatis unum ex his pusillis. Amẽ dico uobis, quæcunq; alligaueritis super
Matt.16. terram, erunt alligata & in cœlo: & quæcunq; solueritis super terram, erunt
Marci 11. soluta & in cœlo. Iterũ dico uobis, quia si duo ex uobis consenserint super ter-
ram, de omni re quacunq; petierint, fiet illis à patre meo, qui in cœlis est: ubi
enim sunt duo uel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorũ. Et
iterum per prophetam loquitur, dicens. Expauit, inquit, cœlum super hoc, &
horruit amplius uehementer dicit dominus: O intolerabilem malignitatem,
ò linguam iniquitatem loquentem cõtra deum, & mentem in altitudinem cor
nu extollentem. Et iterũ. Impone homo tuæ linguæ ostiũ & seram, cessa cor-
Eccles.28. nu in altitudinem extollens, & loquens iniquitatem aduersus deum & proxi-
D mum tuum. Quousq; insultas patienti CHRISTO & fratribus? Sic autẽ pec
cantes in fratres, & percutientes eorum infirmã conscientiã, in CHRISTVM
graui ter peccatis, & rei iudicio effecti, infames efficiemini, & iuste expellemi-
ni. Et iterũ per prophetam loquitur, dicens: Vos autẽ sacerdotes domini uo-
cabimini ministri dei uestri, dicetur uobis: Fortitudinem gentiũ comedetis, &
in gloria eorũ superbietis. Pro confusione uestra duplici & rubore, laudabũt
patrem eorũ. Propter hoc in terra sua duplicia possidebunt, & lætitia sempi-
terna erit eis: quia ego dominus diligens iudiciũ, & odio habens rapinam in
holocaustũ, & dabo opus eorũ in ueritate, & fœdus perpetuũ feriam eis, &
scietur in gentibus semen eorũ, & germen eorũ in medio populorũ. Omnes
qui uiderint eos cognoscent eos, quia isti sunt semen cui benedixit dominus.
Gaudẽs gaudebo in domino, & exultabit anima mea in deo meo, quia induit
me uestimento salutis, & indumento iustitiæ circumdedit me, quasi sponsum
decoratũ corona, & quasi sponsam ornatum monilibus suis. Sicut enim terra
profert germen suũ, & sicut hortus semẽ suũ germinat, sic dominus deus ger-
minabit iustitiã, & laudem coram uniuersis gentibus. Eos autem à solo domi
no, aut iudicandos, aut remouendos, & nõ ab alijs, idcirco astruebat, quia sui
Rom.14. sunt, & nõ alterius. Et quis est, qui alterius iudicet seruũ? nam si ista non pa-
Esa.48. tiuntur homines, nec deus deorũ, & dominus dominantiũ hæc ullatenus pati
tur. Vnde & prophetas eius rei testes, perebat, per quos dominus loquitur,
dicens: Ecce excoxi te, sed nõ quasi argentum, elegi te in camino paupertatis.
propter me faciam, ut nõ blasphemer, & gloriam meam alteri nõ dabo. Audi
me

A me Iacob & Israël, quem ego uoco. Ego ipse, ego primus, & ego nouissimus.
Manus quoq; mea fundauit terram, & dextera mea mensa est cœlos. Ego uo- Esa.51.
cabo eos & stabunt simul. Me insulæ expectabunt, & brachium meum susti-
nebunt. Salus autem mea in sempiternũ erit, & iustitia mea nõ deficiet. Audi-
te me qui scitis iustũ, populus meus, lex mea in corde eorũ. Nolite timere ob-
probria hominum, & blasphemias eorum ne metuatis. Sicut enim uestimen-
tum, sic comedet eos uermis, & sicut lanam, sic deuorabit eos tinea. Salus autẽ
mea in sempiternum erit, & iustitia mea in generatione generationum. Et ite-
rum: Abscondita est uita mea à domino, & à deo meo iudiciũ trãsibit. Nun- Esa.40.
quid nescis aut non audisti? Deus sempiternus, deus qui creauit terminos ter-
ræ non deficiet, neq; laborabit, nec est inuestigatio sapientiæ eius. Qui dat
lasso uirtutem, & ĳs qui non sunt, fortitudinem & robur multiplicat. Deficiẽt
pueri & laborabunt, iuuenes in infirmitate cadent. Qui autẽ sperant in domi-
no, mutabunt fortitudinem, & assument pennas sicut aquilæ. Current & nõ la
borabunt, ambulabunt & non deficient. Transeãt ad me insulæ, & gentes mu
tent fortitudinem. Accedant, & tunc loquantur, simul ad iudiciũ propinque-
mus. Eos autem qui illos uexant, aut amouere, aut damnare nitũtur, dominus
per prophetam damnat, & usq; ad satisfactionẽ eorũ, etiam ecclesiæ damna-
tos esse declarat, ubi per prophetam ait: Talia elegerunt in uĳs suis, & in abo- Esa.66.
minationibus anima eorum delectata est. Vnde & ego cligã illusiones eorũ,
& damnationem adducam eis, quia loquutus sum eis, & non audierunt, fece-
B runtq; malũ in oculis meis, & quæ nolui elegerunt. Audite uerbũ domini qui
tremitis ad uerbũ eius, dixerunt fratres uestri odientes uos, & abĳcientes pro-
pter nomen meũ, glorificetur dominus, & uidebimus in lætitia uestra, ipsi au
tem confundentur. Non enim laborabunt frustra in conturbatione præsules
mei, quia semẽ benedictionum domini est. Anteq; clament ego audiã, & ad-
huc illis loquentibus ego exaudiam. Ad glorificandũ se & diuina mandata se-
minanda & euangelizanda, eos dominus eligit, & nõ ut prohibeãtur aut per-
turbentur, quoniam qui eos lædit, eum lædit cuius legatione fungũtur. Præ-
dicare suggerebat eos assidue, & mandata domini sine intermissione annun-
ciare, opera eorum bona, coram hominibus monstrare, & conscientiam bo-
nam corã deo habere, omnesq; principes terræ & cunctos homines illis obe-
dire, & capita sua submittere, eorumq; adiutores existere, ut omnes pariter fi-
deles & coöperatores legis dei monstrarentur, ne de eis dicatur: Confunden Esa.41.
tur & erubescent omnes, qui pugnant aduersum te, & erunt quasi non sint. Et
peribunt uiri qui contradicunt tibi, quærens eos, & non inuenies uiros re-
belles tuos, & erũt quasi nõ sint, & ueluti consumptio hominis, bellãtes aduer
sum te. Omnes ergo qui illis contraueniunt, ita damnatos & infames usque ad
satisfactionem esse uoluit, & si non conuertantur, liminibus ecclesiæ extorres
esse præcepit. Homicidiorum uero tria genera dicebat, & pœnam eorum pa- *Homicidij tria*
rem esse. Nam sicut homicidæ interfectores fratrũ, ita & detractores fratrũ, *genera sunt.*
eisq; obedientes, homicidæ sunt, quia & qui occidit, & qui odit fratrem suum,

C & qui detrahit,pariter homicidã eſſe monſtrat ſcriptura. Omnes etiam à carnalibus deſideriſs, quæ militant aduerſus animam abſtinere,& bonam eorũ conuerſationẽ ac innocentẽ,omnibus monſtrare poſtulabat,& ex corde cunctos attentius ſe inuicem diligere,& uerã fraternitatẽ inter ſe habere. Quotidiana uero illius prædicatio,circa reliqua diuina mandata,hæc eſt, quam ad eius præceptum,etiam tibi frater chariſſime ſignificare curaui. Bonorum,inquit,operum inter cætera ſemina ac negocia ſunt, quantum unuſquiſq; ſapit, & poteſt totius intimi cordis, ut prætactum eſt, uiſceribus deum diligere,& proximum uelut ſeipſum,abnegare ſeipſum ſibi, ut IESVM CHRISTVM dominum noſtrum ſequatur,& nihil eius amori præponere. Veritatem corde & ore profiteri,& totã ſpem ſuam deo ſemper cõmittere. Actus uitæ ſuæ omni hora cuſtodire,& eum in omni loco deũ reſpicere,firmiter ſcire. Cogitationes malas cordi ſuo aduenientes,mox ad CHRISTVM allidere,& ſacerdotibus domini manifeſtare. Os ſuũ à multo uel prauo colloquio cuſtodire. Et uerba uana aut mendacia nõ dicere,quia os quod mentitur, occidit animã. Verba diuina libenter audire,& ſacerdotibus ſuis obtemperare, obediẽtesq; eſſe. Prædicationi & orationi ac lectioni frequẽter incumbere,& eleemoſynas ueras perficere. Deſideria carnis nõ amare,nec propriã facere uoluntatẽ. Bonis aliquid in ſe cum uiderit,deo,nõ ſibi attribuere. At malum, à ſe factum cognoſcere,ſibiq; ipſi imputare. Multũ loqui nõ amare, ſed cuſtodire labia ſua, D ne dolum aut malum loquantur,diem iudicij timere, gehẽnam expaueſcere, uitãq; æternã omni cõcupiſcentia deſiderare. Non occidere,non adulterare, non furtum facere,non rem proximi cõcupiſcere, non falſum teſtimoniũ dicere,ſed omnes homines honorare. Corpus cuſtodire,uanasq; & caducas nõ amplecti delicias. Ieiuniũ & uigilias ſanctas amare, pauperes recreare, nudos ueſtire,infirmos uiſitare,mortuos ſepelire,& diligẽter eorum exequias peragere,p eisq; orare,& eleemoſynas erogare,dolentes conſolari,& ſuis bonis refouere,& à malis actibus ſe alienum efficere. Non eſſe ſuperbũ,non uinolentũ nec multum edacem,non ſomnolentum,non pigrũ,non murmuratorem,nõ detractorem,quia qui detrahit,non ſolum ſe,ſed & multos alios occidit. Iram non perficere,nec iracundiæ tempus reſeruare,dolũ in corde non tenere, nec pacem falſam prætendere, charitatẽ non derelinquere,nec iurare,ne forte in periurium,quod abſit,incurratur. Malum pro malo nõ reddere, nec iniuriã facere,ſed factam patienter tolerare. Inimicos diligere,maledicentes ſe nõ rurſus maledicere,ſed magis benedicere, & perſequutionẽ pro iuſtitia ſuſtinere. Caſtitatem amare,& nullũ odio habere,quia qui odit fratrem ſuũ,ipſe homicida eſt. Elationem fugere,zelum malũ non habere,inuidiam nõ exercere,nec contentionem diligere,cum diſcordantibus ante ſolis occaſum in gratiam redire,& de dei miſericordia nunquam deſperare,ſeniores uenerari,& iuniores diligere. Epiſcopi,ſacerdotes ſuos,ac cunctos reliquos eccleſiæ miniſtros,atque omnẽ plebem ſibi cõmiſſam,uerbo diuino & mandato inſtruere,atq; dirigere,hosq; omnes ſuos epiſcopos,cũ omni uirtute,ut ꝓprios oculos amare, quia

Cõmunia quædam Chriſtianæ fidei.

A quia oculi ſunt illorũ, eorũ præceptis in omnibus obedire, etiamſi ipſi aliter (quod abſit) agant,memores ſancti illius dominici præcepti: Quæ dicunt, facite, quæ autem faciunt,facere nolite. Ipſi autem epiſcopi ſi exorbitauerint,ab iſtis nõ ſunt reprehendendi uel arguendi,ſed ſupportandi,niſi in fide erraue- *Epiſcopi ſi in fide errauerint, admonẽdi ſunt à quibuslibet.*
rint. Illi ergo ſuper iſtos ſunt,nõ autem iſti ſuper illos,quoniã maior à minore nec argui,nec iudicari poteſt. Nullus ſe extollat erga doctores,ac magiſtros ſuos,quia diſcipulus ſupra magiſtrũ eſſe nõ debet,neq; poteſt. Nullus uelit dici ſanctus antequam ſit, ſed prius ſit, quo uerius dicatur. Præcepta domini, doctorumq; ac magiſtrorũ,factis quotidie adimplere,& in CHRISTI nomine pro inimicis orare oportet: obedientia enim & humiliatio quæ magiſtris exhibetur,domino exhibetur. Timor domini delectabit,& dabit lætitiam & *Eccle.1.*
gaudium in longitudinem dierũ. Timenti deũ bene erit in extremis, & in die defunctionis ſuæ benedicetur. Væ diſſolutis corde,qui nõ crediderũt deo,& reſiſtunt mandatis eius,& inobedientes ac contumaces ſunt iſs,qui eius legatione funguntur,& ideo nõ proteguntur ab eo. Væ his qui perdiderunt ſuffe rentiam,qui dereliquerunt uias rectas,& diuerterunt in uias prauas, & quid facient cum inſpicere cœperit dominus? Qui timent dominũ, non erunt increduli uerbo eius: & qui diligunt illum,obſeruabunt uiam illius. Qui timẽt *Eccl.2.*
dominũ,inquirent quæ beneplacita ſunt illi: & qui diligunt eum,replebuntur lege ipſius. Qui timent dominũ, præparabunt corda ſua,& in conſpectu illius ſanctificabunt animas ſuas. Qui timent dominum, cuſtodient mandata B ipſius,& patientiam habebunt uſq; ad aduentũ illius,dicentes: Si pœnitentiã non egerimus,incidemus in manus dei,& nõ in manus hominũ: ſecundum enim magnitudinem illius,ſic & miſericordia eius cũ ipſo eſt. Venite, inquit, filij audite me,timorem domini docebo uos. Currite dum uitæ lumen habe- *Pſalm.33.*
tis,ne tenebræ mortis uos cõprehendant. Omnis qui uult uitam,& cupit dies uidere bonos,prohibeat linguam ſuam à malo,& labia ſua ne loquantur dolum,diuertat à malo,& faciat bonum,inquirat pacẽ & perſequatur eam, quia oculi domini ſuper iuſtos, & aures eius ad preces eorum. Vultus autem domini ſuper facientes mala,ut perdat de terra memoriam eorũ. Propterea nolite fieri ſicut equus & mulus,quibus non eſt intellectus, ſed lætamini in domi- *Pſal.31.*
no & exultati iuſti,& gloriamini omnes recti corde. Quia multi ueniẽt ab oriente & occidente, domino dicente, atq; à ſeptentrione ac meridie, & recumbent cum Abraham & Iſaãc & Iacob. Propter quod pater chariſſime, pro- *Matth.8.*
moue,ut doceant attentius hunc prædicationis ordinẽ,& abſolutionis diem, ut ſaluentur animæ hominum,quæ occulta dei uirtute, quem debeant diligere, prius quàm doceãtur, agnoſcunt,operum uero ratio,poteſtati & arbitrio uniuſcuiuſq; permittitur,& hoc ipſorum eſt proprium: deſiderium uero ha- *DE LIBERO ARBITRIO.*
bere erga doctorem ueritatis,hoc à patre cœleſti donatum eſt. Sed ſalus in eo eſt, ut uoluntatem eius cuius amorem & deſiderium, deo largitore, conceperis,efficias,ne dicatur ille ſermo eius ad nos,quem ipſe dixit: Quid autem dicitis me domine domine,& nõ facitis ea quæ dico? Eſt ergo proprij muneris, *Luce 6.*

C ut ſit unuſquiſq; ꝓut dominus noſter dederit, perfectus in eccleſia, mittensq;
ſemina diuina, ut de nobis nō prædictus ſermo, ſed ille dicatur quem alibi di-
xit dominus noſter: Ideo, inquit, nobis doctus in regno cœlorū, ſimilis erit ho
Matth.13. mini patrifamilias, qui ꝓfert de theſauro ſuo noua & uetera. Nullus ergo, in-
quit, impediat ordinem, aut locū occupet irrationabiliter, uel temporū per-
mutet uices, ſed primo quæ ſit iuſtitia eius, quæ uoluntas, requiramus, ut bo-
nis operibus, ac dei gratia repleamur. Deus enim ijs qui recte ſentiunt, & bo-
na agunt, præſto eſt, quoniam illis manifeſtat ſeipſum: nam ſi quis uelit ante
quàm actus ſuos emendet, de ijs requirere, quæ non poteſt inuenire, ſtulta &
ineficax erit huiuſmodi inquiſitio. Tempus enim breue eſt, & in iudicio dei
geſtorū cauſſa agitur, nō quæſtionū: ideoq; ante omnia hoc quæramus, quid
nos, aut qualiter oporteat agere, ut æternā uitā conſequi mereamur. Nā ſi exi
guum hoc uitæ tempus, per inanes occupemus & inutiles quæſtiones, inanes
ſine dubio & uacui ab operibus bonis pergemus ad deum, ubi iudiciū operū
noſtrorū fiet. Vnaquæq; etenim res ſuum tempus habet, & locū, operum hic
locus, hoc tempus eſt, meritorū ſeculū futurū. Currant igitur per uiam man-
datorum dei, & ab eorū, & præceptorū domini inſtitutis, & à ſpiritus ſancti
doctrina non recedatur. Quapropter præparanda ſunt corda noſtra ac cor-
pora, ſancte mandatorū eius, ſuorūq; epiſcoporū ac prædicatorū obedientiæ
D militatura, ut ſuæ gratiæ iubeat nobis auxiliū miniſtrare, & fugientes gehen-
næ pœnā, ad uitæ ualeamus omnes peruenire æternam. Hæc itaq; pater cha
riſſime Iacobe, ab ore beatiſſimi Petri iubentis excepi, tibiq;, ut optabas, inſi-
nuare ſtudui, ut ſeruari omnia immaculata præcipias, quia eccleſiaſtica non
oportet negligenter, ſed diligenter expleri negocia. Hæc ergo præcepta ne-
mo credat abſq; ſui periculo negligēda, aut diſſimulāda, quia iudicio dei ignis
æterni tormēta ſuſtinebit, qui eccleſiaſtica decreta neglexerit. Qui uero te au-
dierit, ut iuſſerat miniſter CHRISTI IESV, gloriam accipiet. Qui autē te nō
audierit, imò loquentem dominum per te, ipſe ſibi damnationem † accipiet.
†malo hic ac-cerſet legere. Curandum igitur & attendendū eſt nobis omnibus, ut quod perpetuum eſt
expetet, & CHRISTI paſſionibus per patientiam participemus, atque regni
eius mereamur eſſe conſortes, Amen.

IN PRIMAM EPISTOLAM ANACLETI ARGV MENTVM, PER IO. SICHARDVM.

MAgni referre D. Paulus non ab re exiſtimat, quam quiſq; ſuæ doctrinæ habeat
autorem. Nec ita multo ſecus Tertullianus, de præſcriptionibus contra hære-
ticos, hoc plus eſſe cuiq; deferendum cenſet, quo ſaniore ſit is, atq; meliore nixus ſuæ
ſententiæ principe. Indeq; eſſe quod Clementē pro ſe quiſq; pluris facere debeat, nā
is ut doctrinæ ſuæ inſtituta è Petro hauſit, ita prærogatiuam quodāmodo docendi ab
eo tulerit. Atq; ita demum cuiuslibet eccleſiæ dignitatem eſſe colligendā, ſi quàmplu
rimos autorum habuerit ſimiles. Ea in re quis non uidet, Anacletum eſſe, qui cū Cle-
mente ſit antiquior, quem hoc nomine uel maxime ſuſpicere debeamus. Eius em epi
ſcopatus, cui magna innocentia XII. annis præfuit, cum in Domiciani cruentiſſimi impera-

imperatoris tempora incidiſſet, qui hanc ſibi operam popoſcerat, ut ferro igneq;, quod in ſe erat, Chriſtianorum penuriam ad internitionem redigeret eſſentq; nō pau ci defectionem iam, ob diutinum periculorum metum, cogitantes. Eos ad patiētiam Anacletus animat, adfirmās eam eſſe, qua ueluti militari teſſera, eius nos imperatoris eſſe milites teſtemur, ad cuius ſumus imaginem creati. Vbi autem hoc ſe euicciſſe putat, dilectionem proximi, ut quæ patientiæ umbra ſit, illis commendat, exemplo Chriſti, qui cum fratrum nomen unice nobis conciliare ſtuderet, ex æquo uoluit & dici, & eſſe omnium parens.

PRIMA ANACLETI EPISTOLA, OMNIBVS ECCLESIIS SCRIPTA.

A NACLETVS ſeruus CHRISTI IESV, in ſede apoſtolica domino ſeruiens, epiſcopis omnibus & cæteris cunctis fidelibus, qui coæqualem nobiſcum ſortiti ſunt fidem. Gratia uobis, & pax, atque conſolatio multiplicentur à domino in eccleſia. Benedictus deus, & pater domini noſtri IESV CHRISTI, qui ſecūdum magnam miſericordiam ſuā, regenerauit nos in ſpem uiuam, per reſurrectionem CHRSTI IESV ex mortuis, in hæreditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & inmarceſſibilē, conſeruatam in cœlis, in uobis qui in uirtute dei cuſtodimini per fidem & ſalutem, paratam reuelari in tempore nouiſſimo, in quo exultabitis, etſi modicū nunc oportet cōtriſtari in uarijs tentationibus, ut probatio ueſtræ fidei multo precioſior ſit auro, quod per ignem probatur, ſi tamen in tribulationibus experti, probati inueniamini. Patientes eſtote dilectiſſimi, quia patientia probationem operatur, probatio uero ſpem, ſpes autem nō confundit. Ecce agricola expectat precioſum fructū terræ, patienter ferens donec accipiat temporaneū & ſerotinū. Si agricolæ hæc patienter ferūt pro tēporalibus fructibus, quanto magis uos pro æternis patiētes eſſe debetis? Eſtote ergo patiētes & cō
B firmate corda ueſtra, ut adueniēte iudice CHRISTO, læti & ꝓbati eſſe ualeatis. Nolite ingemiſcere in alterutrū, ne iudicemini, ecce iudex ante ianuā aſſiſtit, exemplū capite huiuſmodi laboris & patiētiæ, ꝓphetas, qui loquuti ſunt in nomine domini, etenim beatificamus qui ſuſtinuerūt. Sufferentiā Iob audiſtis, & finē domini uidiſtis, quoniā miſericors & miſerator eſt deus. Tribulationes ueſtras audiuimus fratres tā per ueſtros, quàm & per aliorū apocriſiarios, ſuper quibus ualde dolemus, uobisq; cōpatimur, & auxiliū ferre, prout ipſe largitus fuerit, qui pro nobis non ſolum tribulatus, ſed etiam paſſus eſt, parati ſumus. Nolite mirari chariſſimi, qui perſequutiones patimini, quaſi nō ui uobis aliquid cōtingat, ſed cōmunicantes CHRISTI paſſionibus gaudete, ut & in reuelatione gloriæ eius, gaudeatis exultantes. Si exprobamini in nomine CHRISTI, beati eritis, quoniā qđ eſt honoris, gloriæ, & uirtutis dei *, & qui eſt ſpiritus, ſuper uos requieſcet. Nemo autem ueſtrum patiatur qualis homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor, ſi autem ut Chri-

Rom.5.

* Deeſt hic uerbū, quale eſt, uobis continget, aut ſimile.

C stianus, non erubescat, glorificet autem deum in isto nomine, quoniam tem-
1.Petr.4. pus est ut incipiat iudicium de domo dei. Si autem primum à nobis, quis finis eorum qui nō credunt dei euangelio? & si iustus uix saluabitur, impius & pec cator ubi apparebunt? Itaq; & ij qui patiuntur secundum uoluntatem dei, fi deli creatori commendāt animas suas in benefactis. Nam & ait CLEMENS beatus antecessor noster, similis est ecclesiæ status naui magnæ, quæ per un-
Libro nono re- dosum pelagus, diuersis è locis & regionibus uiros portat, ad unam potentis
cognitionum. regni urbem properare cupientes. Sit ergo nauis autor huius, dominus ipse omnipotens deus, gubernator uero sit CHRISTVS. Tamē deinde pro rete officium episcopus impleat, presbyteri nautarum, diaconi dispensatorum lo cum teneant, hi qui catechizant nautologis conferantur, epibatis autem totius fraternitatis multitudo sit similis. Ipsum quoq; mare hic mūdus habeatur, uen torum uero uarietates & turbinum, diuersis tentationibus cōferantur. Perse quutiones, tribulationes, siue pericula, fluctibus exæquētur. Terreni uero spi ritus, qui de torrētibus uel conuallibus spirant, pseudoprophetarum, & sedu ctorum, seu prauæ doctrinæ uerba docentes. Promontoria uero & loca cō fragosa, hi qui in potestatibus sunt, seculi iudices, & pericula minantur ac mor tes. Bithalassa uero quæ duplicibus undæ fallacis æstibus uerberātur, dubijs mente & repromissionum ueritate nutantibus conferantur, atq; his qui irra-
D tionabili fidem nostram ratione discutiunt. Hypocritæ uero & dolosi piratis similes habeantur, iam uero rapidus uortex, & tartarea carybdis, & saxis illisa naufragia, ac mortiferæ submersiones, quid aliud æstimanda sunt quàm pec cata? Restat igitur ut hæc nauis cursu prospero tuta possit portum desideratæ urbis intrare, & ita deo precē fundere, ut nauigantes mereātur audiri. Au diuimus fratres quod quidam & detrahunt & accusant sacerdotes dei, cupi entes eos damnari, non intelligentes forsitan, quod iniuria sacerdotum, ad CHRISTVM pertinet, cuius uice funguntur, nec hoc aspiciūt, quod beatus
1.Petr.2. princeps apostolorum, instructor noster ait: Deponentes igitur omnem ma litiam, & omnem dolum, & simulationes, & inuidias, & omnes detractiones, sicut modo geniti infantes rationabiles, sine dolo lac concupiscite, ut in eo cre-
Psal.33. scatis in salutem. Et dominus per prophetam, inquit: Qui uult uitam diligere, & uidere dies bonos, coērceat linguam suam à malo, & labia eius ne loquantē dolum. Qui aūt ista transgrediuntur, profecto transgressores legis dei, & con temptores, atq; inobedientes eius præceptis existūt. Vnde & beatus Apostо
Iaco.2. lus ait: Si diligitis proximos sicut uosmetipsos, benefacitis: si autem personas accipitis, peccatum operamini, redarguti à lege quasi transgressores. Et beatus apostolus ac præcessor noster CLEMENS, uir apostolicus, & spiritu dei ple nus, cum reliquis sanctis collegis suis statuit dicēs: Accusandi uel testificādi li centia denegetur, qui Christianæ religionis & nominis dignitatē, & suæ legis, uel sui propositi normam, aut regulariter prohibita, neglexerint, transgresso-
Apostatæ. res enim sponte legis suæ, eiusq; uiolatores, apostatæ nominantur: omnis em
Prouerb.6. apostata refutandus est, & ante reuersionē suam nō in accusatione recte agen

A tium, aut testimonio suscipiendus, quia uir duplex animo inconstans est in o-
mnibus uijs suis. Quicunq; autem, ut ait Iacobus apostolus, totam legem ser-
Iac.2. uauerit, offendit autem in uno, factus est omniū reus. Qui enim dixit, nō mœ chaberis, dixit & nō occides: quod si nō mœchaberis, occides autem, factus es transgressor legis. Sic loquimini, & sic facite sicut per legem libertatis inci-
pientes iudicari, iudiciū enim sine misericordia illi qui nō fecit misericordiā, superexaltat autem misericordiæ iudiciū. Et dominus ait: Nolo mortem pec-
Ezech.33. catoris, sed ut conuertatur & uiuat, & multa alia horum similia: nemo enim,
Rom.14. inquit Apostolus, nostrū sibi uiuit, & nemo sibi moritur: siue ergo uiuimus, siue morimur, domini sumus. In hoc enim CHRISTVS mortuus est, & re uixit, ut & mortuorū & uiuorū dominetur: tu autē quid iudicas fratrem tuū? aut tu quare spernis fratrē tuū? omnes enim stabimus ante tribunal dei: Scri ptum est enim, uiuo ego dicit dominus, quoniam in eo flectetur omne genu, & omuis lingua confitebitur deo. Nō ergo amplius inuicem iudicemus, sed hoc iudicate magis, ne ponatis offendiculū fratri uel scandalum. Scimus enim quia multū derogatio prævalet, quando derogator creditur fidedignus. Ideo fratres uarijs detractationibus nō oportet labefactari iudices, & primates ec-
clesiæ, sed magis apostolorū & doctorū regulis informari & roborari. Vnde iustum est, omnes in uniuerso Romanorum orbe doctores legis, ea quæ legis sunt, recte sapere, & operari, & nō regulas nascentis ecclesiæ confundere, aut fidem, ac doctrinam apostolorū uarijs maculare doctrinis, nec fratres infesta-
B re. Si autem omnia in hoc seculo uindicata essent, locum diuina iudicia nō ha-
berent: superuacuis enim ad beneficia laborat impendijs, qui solem certat fa cibus adiuuare. Ideo si aliquis putat deo in hoc placere, quod seruos suos ac-
cusat, & ut meliores fiant, dicit se hoc agere, in uanum laborat, & plus inuidiæ stimulis agitur, quàm charitatis, quoniam gratiæ plenitudo adiectione nō in-
diget, nec ulla requirit cōmendationis augmenta. Erigit ergo doctores consci entia sua, & siquando, incertis temporū flatibus opponuntur, sustinent mala, quæ scire magis sunt adscribenda quàm meritis. Datā enim scimus satanæ po testatem, ut seruos CHRISTI cribraret, ut qd' de tritico inueniri possit, hor-
reis iungeretur, & quod de his ad ignium alimenta transirent. Ad uos speciа-
Lucæ 2. liter dictū est: Nolite timere pusillus grex, quia complacuit patri uestro, dare uobis regnum. Venit inter uos gladius perfidorum, ut marcida ecclesiæ mem bra resecaret, & ad cœlestem gloriam sana perduceret. Quos habeat CHRI-
STVS milites, certamen ostendit, qui triumphū mereantur per bella. Scimus autem multos ob id infestare doctores, ut eos perdant, & propriæ uoluntatis placita adimpleant. Nō propterea tamen doctores, inquantū uires suppetūt, à recta æmulatione & bona intentione recedere debēt, sciētes quia beati pau-
Milites Chri- sti certamē pa- lām faciet
peres qui persequutionem patiuntur propter iustitiā. Nihil autē pastore mi-
serius, qui luporū laudibus gloriatur, quibus si placere uoluerit, atque ab his amari dilexerit, erit hinc ouibus magna pernicies. Nullus ergo pastor place re lupis & gregibus ouiū potest, perdit enim laboris memoriam, mens terre-

C nis obligata carceribus,ſicut artiũ in ſuo quæq; opere inuenitur mater inſtan
Negligentia nouerca eruditionis. tia,ita nouerca eruditionis eſt negligẽtia. Nullus ergo præiudiciũ alteri faciat,
neq; quod ſibi fieri non uult,exerceat. Nemo dictũ de aliquo inueniat,quod
in eius actibus nõ agnoſcat.Ego autem labefactatam nõ ſolũ quietem meã,ſed
& ſalutem iniquorum ualitudine,& rumorũ procellis agnoſco, potens eſt di
uinitas,immenſæ tempeſtatis incerta,bono ſerenitatis amouere.Et quid aliud
1.Petr.2. CHRISTVS paſſus eſt pro nobis,nobis relinquens exemplum,& reliqui pa
tres,niſi ut ſequamur tam doctrinam eorum,quàm & exemplũ: & patiamur
aduerſa pro CHRISTO,& cum patribus atq; cum fratribus crucem porte
mus,eorumq; tribulationibus compatiamur, ut CHRISTI ueri diſcipuli in
Lucæ 9. ueniamur, qui dicit: Qui uult uenire poſt me, abneget ſemetipſum,& tollat
crucem ſuam,& ſequatur me.Præſumptio eſt,ſi dominorum beneficia ſamu
li non ſequantur, obſequium ergo æſtimãdum puto,quod pariturus impen
do. Quid eſt hoc,quod plus creditur filij uocabulum ualere,quàm obſequiũ:
Non ſufficiet nos filiorũ nomine gloriari, niſi exemplemus patrem. & non quæritur quid in amoris lance promoueas,ſed quale ad præiudicium
æſtimanti nomen opponas, cum apud prudentes fruſtra ſolem dicimus, niſi
exhibeat quod uocatur.Ego uero uolo errore meo alienas culpas aſſerere,ut
factũ qd' doleo, amiſiſſe conuincar. Odiſti,inquit, dominus per prophetam,
omnes operantes iniquitatem,perdes loquentes mendacium. Virum ſanguĩ
Pſal.54. num & doloſum abominabitur dominus, ego autem in multitudine miſe
ricordiæ tuæ: Introibo in domum tuam, adoraboq; in templo ſancto tuo in
D timore tuo:Domine deduc me in iuſtitia tua,propter inimicos meos,dirige an
te faciem meam uiam tuam. Nõ eſt in ore eorum rectum,interiora eorum in
ſidiæ:Sepulchrum patens eſt guttur eorum,linguam ſuam lenificant,conde
mna eos deus:Decidant à conſilijs ſuis iuxta multitudinem ſcelerũ eorum, &
expelle eos,quoniam prouocauerunt te: Et lætentur omnes qui ſperant in te,
in ſeculum laudabunt te:Et proteges eos,& lætabuntur in te qui diligunt no
men tuum,quia tu benedicis iuſto:Domine ut haſta placabilitatis coronabis
eum. Deo eĩm perfecte ſacrificantes,nõ debent uexari,ſed portari,conſolari,
atque ab omnibus uenerari. Ipſi aũt quando domino ſacrificant, nõ ſolũ hoc
agere debent,ſed teſtes ſecũ adhibeant, ut domino perfecte,in ſacratis deo ſa
crificare locis probent, ait nanq; autoritas legis diuinæ: Vide ne offeras holo
cauſta tua in omni loco quẽ uideris, ſed quẽ elegit dominus deus tuus.Epiſco
pus deo ſacrificãs,teſtes,ut præfixũ eſt,ſecũ habeat,& plures quàm alius ſacer
dos: ſicut eĩm maioribus honoris gradibus fungitur,ſic maiori teſtimonij in
cremẽto indiget. In ſolennioribus quippe diebus, aut VII. aut V. aut III. dia
Diaconi, ab oculis ſunt epiſcoporum. conos,qui eius oculi dicuntur,& ſubdiaconos atq; reliquos miniſtros ſecũ ha
beat,qui ſacris induti ueſtimentis,in fronte & à tergo,& presbyteri è regione
dextra leuaq;,contrito corde & humiliato, ac prono ſtent uultu, cuſtodien
tes eum à maliuolis hominibus,& conſenſum eius præbeant ſacrificio. Pera
OMNES COMMVNICENT. cta autem conſecratione,omnes cõmunicent,qui noluerint eccleſiaſticis care
re luminibus,ſic enim & apoſtoli ſtatuerũt. Seruite, inquit dominus per pro
phetam,

A phetam Dauid,in amore & exultate ei cũ tremore. Adorate pure,ne forte ira *Pſalm.2.*
ſcatur & pereatis de uia,ille enim nõ perit de uia,qui recte graditur,& præce
pta cuſtodit maiorũ.Doceri ergo omnes oportet,qui domini ſacerdotio fun
guntur,ut & cæteros inſtruant,& ſibi proficiant.Scriptum eſt autẽ,qui docti
fuerint,fulgebunt quaſi ſplendor firmamenti,& qui ad iuſtitiam erudiunt mul
tos,quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates,& alibi: Populus autem ſciens deum *Dan.12.*
ſuum,obtinebit & faciet,& docti in populo docebunt multos. Ipſa enim ueri- *Dan.11.*
tas per ſe infert,& dicit:Beatus eſt qui non fuerit ſcandalizatus in me, ille pro
cul dubio ſcandalizatur in deo, qui recte non docet,& qui eius ſcãdalizat epi *Matth.11.*
ſcopum, uel ſacerdotem,impie nanque agentes ſunt impij, neque intelligent
omnes impij,porrò docti intelligent,omnes enim in inuicẽ humilitatem inſi
nuate,quia deus ſuperbis reſiſtit,humilibus dat gratiam. Nolite, inquit Ioan-
nes apoſtolus, omni ſpiritui credere,ſed probate ſpiritus ſi ex deo eſt, quo- *1.Ioan.4.*
niam pſeudoprophetæ exierunt in mundum. Et idem ipſe alibi ait: Vos quod
audiſtis ab initio,in uobis permaneat,ſi in uobis permãſerit,quod ab initio au
diſtis,& uos in filio & patre manebitis.& hæc eſt repromiſſio,quam ipſe pol
licitus eſt nobis,uita æterna. Hæc ſcripſi uobis de his qui ſeducunt uos, &
unctio quam accepiſtis ab eo,maneat in uobis. Et non neceſſe habetis ut ali
quis doceat uos, ſed ſicut unctio eius docet uos de omnibus,& uerum eſt, &
non eſt mendacium,& ſicut docuit uos, manete in eo,ut cum apparuerit,ha
beamus fiduciam,& non confundamur ab eo in aduentu eius, ſcitis quoniam
B iuſtus eſt,ſcitote quoniã & omnis qui facit iuſtitiam, ex ipſo natus eſt. Videte
qualem charitatem dedit nobis pater,ut filij dei nominemur,& ſimus,propter
hoc mundus non nouit nos,quia non nouit eũ,chariſſimi nunc filij dei ſumus,
& nondum apparuit,quid erimus? Scimus quoniã cum apparuerit,ſimiles ei
erimus,quoniam uidebimus eum ſicuti eſt, & omnis qui habet ſpem hanc in
eo, ſanctificat ſe,ſicut & ille ſanctus eſt. Omnis qui facit peccatum,& iniquita
tem facit,& peccatum eſt iniquitas,& ſcitis quia ille apparuit,ut peccata tolle
ret,& peccatum nõ eſt in eo. Omnis qui in eo manet,nõ peccat,& omnis qui
peccat,non uidit eum,nec cognouit eum. Filioli,nemo uos ſeducat,qui facit
iuſtitiam,iuſtus eſt, ſicut & ille iuſtus eſt. Qui facit peccatum,ex diabolo eſt,
quoniam ab initio diabolus peccat,in hoc apparuit filius dei,ut diſſoluat ope- *Ioan.8.*
ra diaboli. Omnis qui natus eſt ex deo, peccatum non facit, quoniam ſemen
ipſius in eo manet,& non poteſt peccare,quoniã ex deo natus eſt. In hoc ma
niſeſti ſunt filij dei, & filij diaboli,omnis qui non eſt iuſtus,non eſt ex deo, &
qui nõ diligit fratrem ſuũ,quoniã hæc eſt annũciatio quam audiſtis ab initio,
ut diligamus alterutrum. Non ſicut Chain,qui ex maligno erat,& occidit fra *1.Ioan.3.*
trem ſuum,& propter hoc occidit eũ,quoniã opera eius maligna erant,fratris
autem eius iuſta. Nolite mirari fratres,ſi odit uos mundus,nos ſcimus,quoniã
translati ſumus de morte in uitam,quoniam diligimus fratres,qui non diligit,
manet in morte. Omnis qui odit fratrem ſuum,homicida eſt, & ſcitis, quoniã
omnis homicida non habet uitam æternam in ſe manentem. In hoc cognoui-

C mus charitatem dei, quoniam ut ille pro nobis animã suã posuit, ita & nos pro fratribus animas ponere. Qui habuerit substantiã mundi, & uiderit fratrẽ suũ necessitatem habere, & clauserit uiscera sua ab eo, quomodo charitas dei manet in eo? Filioli mei, nõ diligamus uerbo neque lingua, sed opere & ueritate. In hoc cognoscimus quoniam ex ueritate sumus, & in conspectu eius suademus cordi nostro: quoniam si reprehenderit nos cor nostrũ, maior est deus corde nostro, & nouit omnia. Charissimi, si cor nostrũ nõ reprehẽderit nos, fiduciam habemus ad deum, & quicquid petierimus, accipiemus ab eo, quoniam mandata eius custodimus, & ea quæ sunt placita coram eo, facimus. Et hoc est mandatũ, ut credamus in nomen filij eius IESV CHRISTI, & diligamus alterutrũ, sicut dedit mandatũ nobis, & qui seruat mandata eius, in illo manet, & ipse in eo, & in hoc scimus quoniã manet in nobis, de spiritu quem dedit nobis. Et sicut deus creator, qui hominem ad similitudinem suam creauit, charitas est, bonus, iustus, patiens, atque mitis, & misericors, & reliqua uirtutum sanctarum insignia, quæ de ipso leguntur, ita homo creatus est, ut charitatem haberet, ut bonus & iustus, ut patiens atq; mitis, mundus, & misericors foret. Quas uirtutes, quanto plus quisque in seipso habet, tanto prosecundo reformauit. Omnis igitur homo qui ad imaginem dei factus est, illũ debet imitari, cuius ad imaginem conditus est, illius debet sequi uestigia, qui eum ad imaginem suam condidit. Consiliariũ uero ac protectorem meliorem reperire nõ poterit, quàm illum qui eum ad imaginẽ suam condidit, qui eum precioso sanguine suo redemit, & propter eum homo fieri nõ est dedignatus. Quem procul dubio inueniet, si in eum totã spem suam, iuxta Psalmistæ uocem proiecerit, ait nanq; : Profice super dominũ charitatem tuam, & ipse te enutriet, nec dabit in æternũ fluctuationẽ iusto. Omnis enim homo sua causa deficiens, & in suis hæsitans consilijs, quærit sibi amicũ fidelem, in cuius cõ-

Conscientia nostra arguit nos delinquentes.

Imago dei multarum nos uirtutũ admonere debebat.

D

Psal. 92.

Psal. 54.

silijs

A silijs confidat, qui in sui diffidebat, & talem fiduciam habet in illo, ut omne secretum sui pectoris ei pandat & aperiat. Quid dulcius est, quàm habere illum cum quo omnia possis loqui ut tecum? Si ista cũ omnibus fiunt, quanto magis cum deo hoc est agendũ, qui omnes uult saluos fieri, & neminem perire? Nam si ueraciter deum credimus, eumq; diligimus ut debemus, & proximũ sicut nosmetipsos, in eumq; totã spem proiecerimus nostrã, ipse nos eripiet, & consolabitur. Et sicut per angelũ suum, Abacuc prophetã cum prandijs in lacum leonũ ad Danielem uatem misit, & Philippũ unum de septem diaconibus, ad eunuchum, ita dabit uobis liberationem & consolationem. Hæc sectamini charissimi, & nulli unquam nocete. Fratres estis, inuicem uos diligite, ut ueri domini dici & esse mereamini: nam qui rancida corda uiuorũ inficit, malitiã inter homines spargit: & qui detrahit fratri suo, homicida est: & qui abstulerit aliquid patri uel matri, dicitq;, hoc peccatũ non est, homicidæ parti ceps est. Pater noster sine dubio deus est, qui nos creauit: mater uero nostra ecclesia, quæ nos in baptismo spiritaliter regenerauit. Ergo qui CHRISTI pecunias, & ecclesiæ rapit, aufert, uel fraudat, homicida est, atq; homicida ante conspectũ iudicis esse deputabitur. Qui rapit pecuniã proximi sui, iniquitatem operatur: qui autem pecuniã, uel res ecclesiæ abstulerit, sacrilegiũ facit. Priuilegia enim ecclesiarũ & sacerdotũ, sancti apostoli, iussu saluatoris, interata & inuiolata omnibus decreuerũt manere tẽporibus. Leges ecclesiæ apo-

B stolica firmamus autoritate, & peregrina iudicia summouemus: Vnde & mẽtionem faciens Loth, per Moysen loquitur, dicens: Ingressus est, inquiũt, ut aduena, nunquid ut iudices. Vnaquæq; enim prouincia tã iuxta ecclesiasticas quàm iuxta seculi leges, suos debet iustos, & nõ iniquos habere iudices, & nõ externos, nisi apostolicæ huius sedis decreuerit autoritas, quatenus quicunq; causam habuerit, apud suos iudices iudicetur, & nõ ad alienos causa uagandi stimulante proteruia, suam despiciens patriã transeat, sed ad duodecim eiusdem prouinciæ iudices, ad quorũ iudiciũ omnes causæ ciuitatũ referuntur, deferatur negociũ. Si autem fuerit ecclesiasticũ, apud episcopos, interueniente primate, si maior causa fuerit: Si uero minor, Metropolitano: Si uero fuerit seculare, apud eiusdẽ ordinis uiros, iudicio tamen episcoporũ: cum apostolus priuatorũ Christianorũ causas, magis ad ecclesias deferri, & ibidem sacerdotali iudicio terminari uoluit. Omnis enim oppressus, libere sacerdotũ, si uoluerit, appellet iudicium, & à nullo prohibeatur, sed ab his fulciatur, & liberetur. Si autem difficiles causæ, aut maiora negocia orta fuerint, ad maiorem sedem referantur. Et si illic facile discerni nõ poterint, aut iuste terminari, ubi fuerit summorũ congregatio cõgregata, quod per singulos annos bis aut ter fieri solet & debet, iuste & deo placite coram patriarcha, aut primate ecclesiastico, & coram patritio, secularia iudicẽtur negotia in cõmune. Quod si difficiliores forte fuerint quæstiones, aut temporũ uel maiorũ iudicia, aut maiores causæ fuerint, ad sedem apostolicã, si appellatũ fuerit, appellerur: quoniam hoc apostoli statuerunt, iussione saluatoris, ut maiores & difficiliores quæstiones sem-

Cic. de amicitia

Dan. 14. Actuũ 8.

Pecunias ecclesiæ appellat, quæ essent collatæ uiritim ad publicũ usum.

XII. iudices cuiusq; prouinciæ.

In honorẽ hoc est factum professionis, ne qui præ Christi amore omnia posthabere uiderí uellent, in dicia publica nossent.

F

C per ad ſedem referantur apoſtolicã, ſuper quã CHRISTVS uniuerſam conſtruxit eccleſiam, dicente ipſo ad beatũ principem apoſtolorũ Petrũ: Tu es,
Matth.16. inquit, Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam. Sit ergo fratres conſtantia uestra aduerſus contentiones eorũ, qui aduerſa ſapiunt, & nõ
quæ dei ſunt, & erit fortior petra, cõſtantia uestra, ſicut ſcriptũ eſt: Ne timue-
Matth.5. ritis ab eis, & neq; terreamini à facie eorũ qui corpus occidunt, animã autem
non poſſunt occidere. Quod autem in aure auditis, prædicate in lumine, illũ
timentes qui poteſt animã & corpus occidere, & mittere in gehennã. Fratres
2. Cor.10. mei in carne enim ambulantes, nõ ſecundũ carnem militamus, arma enim mi
litiæ noſtræ, nõ carnalia, ſed potentia ad deſtructionẽ munitionũ, conſilia de-
ſtruentes, & omnem exaltationem extollentem ſe aduerſum ſcientiam dei, &
in captiuitatem redigentes, omnem cogitationem in obſequiũ CHRISTO
perducentes. De cætero fratres cõfortamini in domino, ut in potentia fortitu
dinis eius, & pax uobis multa, & gratia à deo & dño noſtro IESV CHRI-
STO miniſtretur. Amplectimur & oſculamur, ac ſi præſentes, charitatẽ ue-
ſtram, in unitate ſpiritus, & in uinculo pacis & charitatis CHRISTI: pro-
pter quod chariſſimi expectantes fatagite immaculati, & inuiolati inueniri in
pace, & domini noſtri longanimitatẽ ſalutẽ arbitramini. Sicut & chariſſimus
Epiſtolæ Pauli frater noſter PAVLVS, ſecundũ datam ſibi ſapientiã ſcripſit uobis, ſicut in
omnibus epiſtolis loquens in eis de his, in quibus ſunt quædam difficilia intel
D lectu, quæ indocti & inſtabiles deprauãt, ſicut & cæteras ſcripturas ad ſuam
perditionem. Vos igitur fratres præſcientes cuſtodite, ne inſipientiũ errore
tranſducti, excidatis à propria firmitate; creſcite uero in gratia & cognitione
domini noſtri IESV CHRISTI & ſaluatoris. Vos aũt chariſſimi, memo-
res eſtote uerborũ quæ prædicta ſunt ab apoſtolis dñi noſtri IESV CHRI-
STI, qui dicebant uobis, quoniam in nouiſſimo tempore uenient illuſores,
2. Timoth. 3. ſecundũ ſua deſideria ambulantes in impietate, hi ſunt qui ſegregant ſemet-
ipſos, animales, ſpiritũ non habentes. Vos autem chariſſimi ſuperædificantes
uoſmetipſos ſanctiſſimæ ueſtræ fidei in ſpiritu ſancto orantes ipſos uos in di
lectione dei ſeruate, expectantes miſericordiã domini noſtri IESV CHRI-
STI, in uitam æternã. Et hos quidẽ arguite Iudaicos, illos uero ſaluate de igne
rapientes, aliis autẽ miſeremini in timore, odientes eam, quæ carnalis eſt, ma-
culatã tunicã. Ei autem qui potens eſt uos cõſeruare ſine peccato, & cõſtitue-
re ante cõſpectũ gloriæ ſuæ immaculatos, in exultatione ſoli deo ſaluatori no-
ſtro, per IESVM CHRISTVM dominũ noſtrum, gloria, magnificentia,
& imperiũ, & poteſtas ante omnia ſecula, & nunc & in omnia ſecula ſeculo-
rum, Amen.

IN PRIMAM EVARISTI EPISTOLAM ARGVMENTVM PER IO. SICHARDVM.

Diu multumq; de receptis eccleſiæ inſtitutis cogitantem, torſit me aliquandiu ila la in ſpeciem ambitioſa, de diaconis ceremonia, præſertim cui ne ullæ ueteris illius

A lius functionis reliquiæ apparerent. Eam tamen ut nõ libuit indicta cauſſa cõdemnare, ita uiſa eſt inſolentior, quàm ut credi à quoquam facile poſſit apoſtolos habuiſſe autores. Reliqua enim eccleſiæ ex magna parte eius ſunt loci, ut etiãſi ociosa pleriſq; uideantur, ipſæ tamen qualeſcunq; ruinæ ſatis declarant, quàm ab honeſto principio degenerauerint Hæc autem ſola, extra cæterarũ propè omniũ ſortẽ, regium quendã imitata apparatũ, in eo tantũ occupata eſt, ut nõ modo epiſcoporũ, eos dico qui in eccleſijs hodie ſacrificant, iuſſa capeſſant, uerũ & ad nutũ inſeruiant. Deoſculantur eñ manus, mouent capita, deducunt, reducunt ad altaria, atque demũ hic omnia licet cõ *Leuitæ hodie* ſpicere, quæ uel in potentiſſimi regis aula poterãt accidere. Anacleti autem epiſtolã *uocantur.*
cũ legiſſem, & eam quæ nunc in manibus eſt Euariſti, ſtatim animaduerti circa diaconos uſu ueniſſe, quod nuſquã nõ, nimirũ ab honeſtis partibus, rem in mollitiẽ quandam deciſſe, & à loco quem poterat cũ dignitate tueri, in nugas quaſdã plus quàm pueriles uocatam. Præter alia enim, quæ eſſent diaconorũ curæ credita, hoc erat non poſtremũ, ut obſeruarent tanquam excubitores, epiſcopos omnibus modis rebus ſacris intẽtos, atque hac de cauſſa de ſe parum ſollicitos, ne aduerſariorũ incurſione, id quod factum fuiſſe ueriſimile eſt, ſacra turbarentur, aut aliquà ipſis rei ſacræ operantibus noceretur. Proinde iſtiuſmodi inſidijs cum eſſent omnia ſuſpecta, fuere aliquan diu ab oculis epiſcoporũ. Nũc cum altiſſima ſit, quod huc pertinet, ſecuritas, poterãt illa pulchre abrogari, ne, quod ſolet fieri, dum illa paulo acutioribus riſum mouent, dent etiam occaſionẽ, qua de maximis quibuſq; nihilo melius ſentiant. Hactenus de diaconis. Cæterũ quod ad matrimoniũ pertinet, docet Euariſtus ea tantummodo rata eſſe debere, quæ teſte populo, ſolenni ritu eſſent peracta, oblatiõe antea facta. Hic
B nõ dubito exorituros, qui tanquam anile, hoc quicquid eſt rei, putẽt abijciendũ. His uelim in memoriã ueniat noſtrorũ ſeculorũ ſiniſteritas, quo uix utcunq; durãt nuptiæ his auſpicijs, quæ ab Euariſto præſcribũt exorſæ. Quid ergo futurũ exiſtimamus, ſi clandeſtino id fiat aſſenſu, remotis arbitris? cũ facile cuiq; eſſet, quod recepiſſet uxori inficiari, aut pro re nata excludere omnino quam habuiſſet uſurariam. Oblationũ uero eiuſmodi quæ fiebant nuptiarũ die, meminit etiam Tertullianus in eo libello cui titulũ fecit De corona militis, cũ ſcilicet quædam cõferrent in menſam, quæ in eccleſia tum publice pauperibus ſeruiebat, ut & ad illos tanquam partes celebritatis huius peruenirẽt, unde reficerentur. Eius nimirum rei ſunt in hunc uſq; diem, niſi fallor, in Germania, ex ipſa uetuſtate durantia ueſtigia. A ſacro enim ut primũ fuerint cũ noua nupta reuerſi domũ, pro ipſis foribus, miſſilia quædam in cõfluentem turbã, quæ officij gratia comitat, pro cuiuſq; facultatibus mittunt.

PRIMA EVARISTI-

EPISTOLA AD ECCLESIAM AFRICANAM.

DILECTISSIMIS fratribus, uniuerſis Africæ regionis epiſcopis, EVARISTVS. Cõſulentibus uobis fratres chariſſimi, quid ſuper his quæ in ueſtris continebantur ſcriptis, uiſum nobis eſſet, uel quid docilis ratio perſuaderet, aut quid à beatis apoſtolis nobis traditũ, aut cuſtoditum remaneret, optantes, ut retuliſtis, noſtris inſtrui documẽtis. Siquidem dilectio ueſtra normam ſequuta prudentiũ, ad ſedem apoſtolicam referre maluit, quaſi ad caput, quid deberet de rebus dubijs cuſtodire, potius quàm uſurpatione præſumere. Diaconi, qui quaſi oculi uidenẽ eſſe epiſcopi, in unaquaq; *VII. diaconi in qualibet ciuitate.*

C ciuitate,iuxta apoſtolorũ conſtituta, ſeptem debent eſſe,qui cuſtodiãt epiſco-

Diaconi cuſtodes epiſcoporũ pum prædicantẽ, ne ipſi ab inſidiatoribus quoquomodo infeſtentur ſuis,aut uerba diuina detrahendo,aut inſidiando polluantur,uel deſpiciantur,ſed ueritas ſpiritali redoleat feruore,pax prædicata labijs,cum uoluntate animi concordet. Similiter cuſtoditũ & traditũ habemus,ut uxor legitime uiro iunga-

Coniugia quæ ſint legitima. tur,aliter enim legitimum,ut à patribus accepimus, & ſanctis apoſtolis,eorumq; ſucceſſoribus traditũ inuenimus,nõ fit coniugiũ, niſi ab his qui ſuper ipſam feminã dominationem habere uidentur,& à quibus cuſtoditur, uxor petatur,& à parentibus, ꝓpinquioribus,ſponſetur,& legibus dotetur, & ſuo tempore ſacerdotaliter,ut mos eſt,cum precibus & oblationibus à ſacerdote benedicatur,& à paranymphis,ut cõſuetudo docet,cuſtodita,& ſociata à proximis,tempore congruo petita,legibus detur,& ſolenniter accipiatur,& biduo uel triduo orationibus uacent,& caſtitatem cuſtodiant,ut bonæ ſoboles generentur,& domino ſuis in actibus placeãt. Taliter enim placebunt,& filios nõ ſpurios,ſed legitimos atque hæreditabiles generabunt. Quapropter fi-

lij chariſſimi,& merito illuſtres fide catholica ſuffragante,ita peracta legitima ſcitote eſſe cõiugia,aliter uero præſumpta cõiugia,aut adulteria, aut contubernia,aut ſtupra,uel fornicationes, potius cꝫ legitima cõiugia eſſe nõ dubitate. Si uoluntas ꝓpria ſuffragauerit,& uota ſuccurrerint legitima: nã fructus diti-

nus eſt, præcepta diuina cuſtodire,& à quocꝫ diſcedere præſumptionem fieri nulli dubiũ eſt. Cur ergo indignũ eſt unitate eccleſiæ cuſtodiri ſtatuta, ea-

D dem ſi omnes pariter & ſentiamus & pronunciemus? Si aliter enim præſumpta fuerint, perdunt profecto ipſi tranſgreſſores ſeipſos, qui ſemetipſos decipiunt. Hæc cuncta,recitãda per omnes Africanas eccleſias,ſcripta dirigite,& iſtis connectite quas adiunximus literas prophetarũ. Vnde his qui inique laudantur,ſi quid tale probari poterit,iudiciũ fiat,& inhibita coërceãtur,& præterita mala,& illicita coniugia coërceantur, & admiſſa digna ſeueritate corrigantur. De cætero uero caueantur alia per omnes eccleſias, ne eccleſiæ ſancti tas,per ueſtram fatigata negligentiam, perdat priuilegia,quæ eſt per uiros uenerabiles cõſequuta. De his uero quibus ab inſidiatoribus fatigamini,unde

Hæreſis de luce inacceſſibili & nos conſulere inter cætera uoluiſtis,eò quod ſint quidam qui arbitrantur de patre ſolo dictũ eſſe,quia ipſe ſolus habet immortalitatem, & lucem habitat inacceſſibilem,ita eos apoſtolicis repercutite ferulis, & diuinis redarguite præceptis. Non enim ſolus pater ſine filio,lucem inacceſſibilem habitat, quia ubi pater eſt,ibi etiam filiũ eſſe indubitabili fide credendũ eſt : nam ſi ſolus pater ſine filio,quod dicere nefas eſt,lucem habitat inacceſſibilem,neceſſe eſt ut ſequeſtratam pater à filio habeat manſionem. Quod ſi ita eſt, quonam modo

Actuum 7. idem filius ad dexteram patris ſtans, à beato martyre Stephano dicitur conſpici. Sed nec pater ſolus dicitur ſedibus contineri,abſit hoc à ſenſu fidelium, CHRISTO in unitate fidei adhærentiũ : quoniam ſicut nõ obeſt filio,cũ ſolus pater dicitur lucem inacceſſibilem habitare, ita nõ obeſt patri, cum ſapientia,quæ eſt filius,gyrũ cœli ſola dicitur circuire. Pater itaq; cum ſit inuiſibilis, & in-

A & ingenitus,in filio uiſus apoſtoli teſtimonio comprobatur,& in filio,à ſe ineꝛrarrabiliter genito,manſiſſe ac requieuiſſe monſtratur. Ipſo filio in propheta loquente : Qui genuit me,requieuit in tabernaculo meo. Et in euangelio : Pater in me manens facit opera hæc. Et deum nemo uidit unquam,niſi unigenitus filius, qui eſt in ſinu patris. Si in ſinu patris erat filius ab initio,& ex corde patris uerbũ bonum eructatũ eſt, quomodo in corde paterno cõſiſtens,lucẽ cum eodem nõ inacceſſibilem habitaſſe credendus eſt? Nũquid pater abſq; ulla luce in filio potuit commanere, aut in tabernaculo filij ſine eodem potuit requieſcere? Cum idem filius candor ſit æternæ lucis,& ſpeculũ ſine macula deitatis,quam Salomon ſuper ſalutẽ ſuam dilexiſſe ſe dicit, in cuius ſpecie ſemper delectari geſtiuit : Super ſalutem & ſpeciem,inquit,dilexi illam,& pro luce propoſui habere eam,quoniã inextinguibile eſt lumen eius. Hanc igitur lucem Dauid propheta deſiderans,anxius proclamabat dicens : Emitte lucem tuam & ueritatem tuam.& iterũ : In lumine tuo uidebimus lumen. Cuius igitur luminis claritate, filius ſeipſum in mõte tribus diſcipulis præoſtendit, qui metu mortis perterriti,proſtratiq; in faciem,finem ſibi uitæ adeſſe ſenſerunt. Hanc,inquam,lucem in ſe fuiſſe demonſtrans filius proclamabat,& ut in eadem incederent, diſcipulos præmonebat : Dum lucem habetis, inquit, ambulate in luce. Et iterũ : Ego ſum lux huius mundi,qui ſequitur me,nõ ambulat in tenebris,ſed habebit lumen uitæ æternæ. Et Euãgeliſta : Erat lux uera quæ

B illuminat omnem hominẽ uenientẽ in hunc mundu. Si hæc lux quæ creditibus permittitur,in filio eſſe probat, & cum æterno æterna eſſe dicitur,quomodo à uobis ab inacceſſibili lucæ patris ſeparatur? Si enim filius deus uerus, & uita æterna eſt,ſine dubio in hac luce ſimul cũ patre habitare credendus eſt, quam nullus modo noſtrũ,hoc mortali corpore cõſtitutus,potis eſt aliquatenus contueri,ſed cũ apparuerit,tunc uere illũ uidebit,ſicuti eſt qui eius cõſpectibus dignus fuerit coaptari. Et nõ ſicut Moyſes,cæteriq; prophetæ per enigmata & figuram,ſed ipſam ueraciter in filio, ſecundũ apoſtolum, cõtuebitur deitatis imaginem. Nam ſi hunc eundemq; prophetæ teſtimonio ſubſequenter ſereno mentis intutu inueſtigare uolueris,inuenies filiũ non poſſe ab hac luce patris penitus ſeparari : quoniã cum ſolũ filium dixerit in terra cum hominibus conuerſatũ,patrem ab illo nõ fieri alienũ. Si teſtimoniũ enim hominum accipimus,teſtimoniũ dei maius eſt : quoniã hoc eſt teſtimoniũ dei qd' maius eſt,quia teſtificatus eſt de filio ſuo. Qui credit in filiũ dei,habet teſtimonium quod teſtificatus eſt de filio,& hoc eſt teſtimoniũ,& uitam æternã dedit nobis deus,& hæc uita in filio eius eſt. Qui habet filiũ,habet uitã : qui non habet filiũ dei,non habet uitã. Hæc ſcribo uobis,ut ſciatis, quoniã uitã æternam habebitis,qui creditis in nomine filij dei,& hæc eſt fiducia quã habemus ad eum,quia quodcunq; petierimus,ſecundũ uoluntatẽ eius,audit nos,& ſcimus quia audit nos quicquid petierimus. Scimus quoniam habemus petitiones quas poſtulemus ab eo : qui ſcit fratrem ſuũ peccare peccatũ non ad mortem,petat,& dabitur ei uita peccanti nõ ad mortem. Eſt peccatũ ad mortem,

Eccl.24. *Ioan.14.* *Ioan.1.* *Pſal.44.* *Sap.17.* *Pſal.42.* *Ioan.17.* *Ioan.12.* *Ioan.1.* *Petentes ſecundum uoluntatem dei, exaudimur.*

C non pro illo dico ut roget quis: omnis iniquitas peccatū est, & est peccatū ad mortem. Scimus quia omnis qui natus est ex deo, nō peccat, sed generatio dei conseruat eum, & malignus nō tangit eum. Scimus quia ex deo sumus, & mūdus totus in maligno positus est. Et scimus quoniā filius dei uenit, & dedit nobis sensum, ut cognoscamus uerum deū, & simus in uero filio eius, hic est uerus deus, & uita æterna. Hæc fratres prædicate, hæc omnibus nunciate, uos uero inuicem exhortamini, perfecti estote, semperq; gaudete: pacem autem sectamini omnes, & deus pacis & dilectionis erit uobiscū. Deo autem & patri nostro gloria in secula seculorū, Amen. Data IX. Cal. Aprilis Valente & Vetere VV. CC. COSS.

Lego. doctissimorum uirorū iudicio, Viris Clarissimis cōsulibus.

IN ALTERAM EVARISTI EPISTOLAM ARGVMENTVM, PER IO. SICHARDVM.

EX Celesiæ, cuius sancti modulatissima inter se proportione membra sunt, Christū constituit hæc epistola caput & sponsum, cuius dicto ita per omnia iubet sponsam esse audientē, ut in animū nihil sibi facere inducat, nisi id ex summa mariti uoluntate fiat. Eius uero sponsæ paranymphos quodammodo, episcopos facit, quibus hoc datum est negocij, dent operam ne ullæ adulterij speciei obnoxia fiat. Adulterij autē tum de se præbet suspicionem, cū præ nugis quibusdam hominū, segnius obit quod à uero marito in mandatis habet, aut cum pastorū partes his credas, quorum fidem in

D leuiusculis nō sis ad plenum ante periclitatus. Qui cū hoc maxime spectare debebāt, ut à procorum lenocinijs tuta esset sponsa, uolentes accersunt discrimina, ex pernicie duum, Christiq; coniuge cōstuprata precium, atq;, si dijs placet, populare etiā plausum sperantes. Cæterū accusationis episcoporū, quoniam nulla epistola non meminit, & propediem aliàs erit opportunior locus, quo id tractem exquisitius, satis fuerit, si in præsentia rem ueluti suspensa manu attingam. Non quilibet temere est ad eorum insectationem admittendus, nisi illustria quædam bene actæ superioris uitæ extent exempla, ne litem aliqui maleuolentia non re ipsa adducti, intendere malint, quàm iusto sacramento contendere. Quod autē circa episcopos obseruari uult Euaristus, uelim posset eadem opera persuaderi omnibus iudicibus, quemadmodū enim innocens esse nullus poterit, dicēte Iuliano Cæsare, si accusasse sufficiet, ita tranquille uiuere nunquam satis licebit, si quibuslibet promiscue sit præbitum hoc accusationis tanquam telum, quod impune in optimos quosq; pro libidine detorqueant.

ALTERA EVARISTI
EPISTOLA AD FRATRES AEGYPTI.

VARISTVS urbis Romæ episcopus, omnibus per Aegyptum domino conglutinatis fratribus in domino salutē. Vnum nos fratres sentire oportet & agere, ut sicut legimus, in nobis unū cor, & una anima esse ꝓbetur. Scimus nanq; sicut & à patribus accepimus, CHRISTVM esse caput, cuius & membra sumus: ipse enim sponsus, & ecclesia sponsa, cuius filij nos sumus, & ideo unū patrem habemus deum in cœlis. Sacerdotes uero uice CHRISTI legatione funguntur in ecclesia, & sicut ei sua est cōiuncta sponsa, id est ecclesia, sic episcopi iunguntur ecclesiæ unicuiq; proportione

Christi sumus membra.

Ecclesiæ sponsus est Christus

A tione sua: Et sicut uir nō debet negligere uxorem suam, sed diligere, & caste custodire, & amare, atq; prudenter regere, sic & episcopus debet ecclesiā suā. Et uelut uxor quæ sub manu est uiri, obedire debet uiro suo, eumq; amare, & diligere, ita debet etiam ecclesia episcopo suo in omnibus obedire, eumq; amare, & diligere ut animā suam debet, quia illud fit carnaliter, istud spiritualiter. Et sicut uir nō debet adulterare uxorem suam, ita nec episcopus ecclesiā suam, id est ut illam dimittat, ad quā sacratus est, absq; ineuitabili necessitate, aut apostolica uel regulari mutatione, & alteri se ambitu coniungat. Et sicut uxori nō licet dimittere uirū suum, ut alteri se, uiuente eo, matrimonio societ, ut eū adulteret, licet fornicatus sit uir eius, sed iuxta apostolū, aut uiro suo debet reconciliari, aut manere innupta, ita ecclesiæ non licet dimittere, aut ab ea segregare episcopū suum, ut alterū uiuente eo accipiat, ut fornicationis aut adulterij crimen incurrat. Nā si adulterata fuerit, id est si se alteri episcopo iunxerit, aut super se alterū episcopum adduxerit, aut esse fecerit, uel desiderauerit, per acerrimam pœnitentiā, aut suo reconcilietur episcopo, aut innupta permaneat. Vnde & dominus in euangelio loquitur, dicens: Si quis uiderit mulierem ad cōcupiscentiam, iam mœchatus est eam in corde suo. Episcopū uero oportet opportune & importune, atq; sine intermissione ecclesiā suam docere, eamq; prudenter regere, & amare, ut à uitijs se abstineat, & salutem consequi possit æternam. Et illa cum tanta reuerentia, eius doctrinā debet suscipere, eumq; amare & diligere, ut legatum dei & præconem ueritatis: quia attestante ueritate,

B quodcunq; ligauerit super terram, erit ligatū & in cœlo, & quodcunq; soluerit super terram, erit solutū & in cœlis. Nimis timenda est fratres hæc sententia, & præuidendū uobis, ne offendatis eos, qui tantā à domino habent potestatē. Et ideo potius obediendi, diligendi, & summopere sunt uenerandi, nō detrahendi, uel lacerandi, aut eijciendi, sed amandi, ipso dicente domino: Qui uos audit, me audit, & qui uos spernit, me spernit. Ideo & uobis omnibus fidelibus scribimus fratres, ut ab his uos caueatis, & posteris uestris non malū, sed bonū exemplū relinquatis, quoniā iniuria episcoporū ad CHRISTVM pertinet, cuius uice funguntur. Audiuimus enim quosdam à uobis infamatos, & dilaceratos episcopos, à ciuitatibus propulsos, quia alibi episcopi constitui nō possunt, nisi in ciuitatibus nō minimis, & alios in eis ipsis uiuentibus cōstitutos: Ideo hæc uobis scribimus, ut sciatis hoc fieri nō licere, sed proprios reuocari, & integerrime restitui debere: illos uero qui adulterina fœditate suas sponsas, quas & uxores eorū præfixo tenore esse intelligimus, tenent, eijci ut adulteros atq; infames fieri, eosq; ab ecclesiasticis honoribus arceri iubemus. Si autem aduersus eos aliquā quærelam habueritis, his peractis, inquirendū erit & autoritate huius sanctæ sedis terminandū. Et ne omnia nunc singillatim dicamus, omne bonū, si ipsa per se in uobis fuerit, charitas facere uos docebit, sicut è contrario eos qui à salute alieni sunt, omne malū facere odium docet. Vnde & uos qui ueri dei estis discipuli, abijcite à cordibus uestris ante omnia discordias, & animorū dissensiones, ex quibus omne opus malū procedit, &

Collatio episcopi & boni mariti.

Viris datū est aliquid etiā ad scelera ipsis mulieribus maius, atq; hoc ob dignitatē sexus, & creationis, ita in legibus xij. tab. mulier in adulterio si sit deprehensa, ius sit uiro occidendi eam, uirum aūt deprehensum, mulier ne quidē digito attingat. Nec multo aliter est in Deut.

Charitas optimus est bonorū præceptor.

C benignitatem ac ſimplicitatem tota mente ſeruate. Veruntamen ſcitote cuncti quia ſupra omnes uos laboret epiſcopus, quia unuſquiſq; ueſtrū ſuum proprium fert laborem, ille uero & ſuū, & ſingulorū. Et ideo ſicut ille pro uobis omnibus, ita & uos omnes pro eo ſummopere laborare debetis: in tantū ut ſi etiam neceſſe fuerit, animas ueſtras pro eo ponatis, ſicut & ipſe animā ſuam pro uobis, ſi neceſſe fuerit, ponere debet, ipſo dicente ſaluatore: Bonus paſtor animā ſuam dat pro ouibus ſuis. Vos uero obedite eis, & uigilate pro eis, quia ipſi peruigilant, quaſi rationem pro animabus ueſtris reddituri, ut cū gaudio hoc faciant, nō gementes. Non eſt itaq; à plebe, aut uulgaribus hominibus arguendus, uel accuſandus epiſcopus, licet ſit inordinatus, quia pro meritis ſubditorum, diſponitur à deo uita doctorū, exemplo Dauid peccantis, ad cōparationem principū, qui ex merito plebis præuaricātur. Sacerdotes enim exquirere debent peccata populorū, & ſagaci ſolicitudine unumquemq; probare, iuxta teſtimoniū domini ad Hieremiā dicentis: Probatorem, inquit, dedite populo meo robuſtū, & ſcias & probabis uiam eorū. Ideo iſta dico, quia inſidiator ſæpiſſime ſolet conuertere in malū, & in electis ponit maculā. Vnde ſi qui ſunt uituperatores, aut accuſatores epiſcoporū, uel reliquorū ſacerdotum, nō oportet eos à iudicibus eccleſiæ audiri, ante quàm eorū diſcutiatur æſtimationis ſuſpicio, uel opinio, qua intentione, qua fide, qua temeritate, qua cōſcientia, quóue merito, ſi pro deo, aut pro uana gloria, aut inimicitia, uel odio, aut cupiditate iſta ſumpſerint nec ne. Hæc omnia fideliter ſunt perſcrutanda, & diligenter pertractanda: Nam ſunt nōnulli qui præpoſitos ſuos peruerſe reprehendūt, ſi uel parū ipſis moleſti extiterint, idcirco recto oculo primates eccleſiarum utiliter præuideant, ne quiſquam eorū innocens uexetur, aut ſcandalizetur, intendentes ſententiæ domini, quæ ait: Si quis ſcandalizauerit unum de puſillis iſtis, melius eſt illi ut ſuſpendatur mola aſinaria in collo eius, & demergatur in profundū maris, & reliqua. Deus omnipotens ut nos à præcipitantis ſententiæ prolatione compeſceret, cum omnia nuda & aperta ſint oculis eius, mala tamen Sodomæ noluit audita iudicare, prius quàm manifeſte agnoſceret, quæ dicebantur. Vnde ipſe ait: Deſcendam & uidebo utrū clamorem qui uenit ad me, cōpleuerint, an non eſt ita, ut ſciam. Deus omnipotens cui nihil abſconditū eſt, ſed omnia ei manifeſta ſunt, etiam ante quàm fiant, non ob aliud hæc & alia multa, quæ hic prolixitatem uitantes, non inſeruimus, per ſe inquirere dignatus eſt, niſi ut nobis exemplū daret, ne præcipites in diſcutiendis & iudicandis negocijs eſſemus, & ne mala quorundā prius præſumamus credere, quàm probare. Cuius exemplo monemur, ne ad proferendā ſententiam unquam præcipites ſimus, aut temere, indiligenterq; indiſcuſſa quæq; quoquomodo iudicemus, dicente ueritatis uoce: Nolite iudicare, ut nō iudicemini, in quo enim iudicio iudicaueritis, iudicabimini. Nam mala audita nullū moueant, nec paſſim dicta abſq; certa probatione quiſquam unquā credat, ſed ante audita, diligenter inquirat, ne præcipitando quiddā aliquis agat. Si enim dominus omniū Sodomorū mala, quorū clamor ad cœlū uſq; perue

Ioan. 10.

Mali epiſcopi & principes ex peccatis noſtris nobis contingunt.

Hiere. 6.

D *Hæc fuit cauſſa cur diſcreta etiam hodie haberent iudicia, quod nonnulli iam odio profeſſionis, crimina epiſcopis impingerēt, à quibus alieni erāt*

Gen. 18.

Ne ſimus ad iudicandū præcipites.

A nerat, omnia ſciens prius, nec credere, nec iudicare uoluit, quàm ipſe ea cum ſidelibus teſtibus diligenter inueſtigans, quæ audierat, opere ueraciter cognoſceret. Multo magis nos humani & peccatores homines, q bus incognita ſunt occulta iudicia dei, hæc præcauere, & nullū ante ueram iuſtamq; probationē iudicare, aut damnare debemus: manifeſte apoſtolo dicēte Paulo, qui ait: Tu quis es, qui iudicas alienū ſeruum? ſuo enim domino ſtabit aut cadet. Vnde per prophetā Dauid, dominus loquitur, dicens: Nolite exaltare in excelſum cornu ueſtrū, loquentes in ceruice ueteri: Quia neq; ab Oriente, neq; ab Occidente, neq; à ſolitudine montium: ſed deus iudex hunc humiliabit, & hunc exaltabit, quia calix in manu domini, & uino meraco ad plenū mixtus, & propinabit ex eo: Veruntamen feces eius potabunt uiuentes omnes impij terræ: Ego autē annūciabo in ſempiternū, pſallam deo Iacob. Et alibi idem ait propheta: Ab increpatione tua deus Iacob, conſopitus eſt & currus & equus, tu terribilis, & quis ſtabit aduerſum te? extūc ira tua: De cœlo auditū feciſti iudicium, terra timuit & tacebit: Cum ſurrexerit ad iudicandū deus, ut ſaluos faciat omnes mites terræ. Et Apoſtolus ait: Mihi uindictā, ego retribuā. Et alibi idem inquit Apoſtolus: Sufficit unicuiq; obiurgatio, quæ fit à pluribus, ita ut magis donetis & conſolemini, ne forte abundantiori triſtitia abſorbeatur qui in anguſtia eſt. Propter quod obſecro uos, ut confirmetis in illo charitatem. Et dominus in euangelio ait: Dilige dominū deum tuū ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus uiribus tuis, & proximū tuum ſicut

B teipſum: dilectio enim proximi malū nō operatur. Propter quod, iuxta Apoſtolum, inexcuſabilis es homo omnis qui iudicas: in quo enim iudicas alterum, teipſum condemnas, eadem enim agens quæ iudicas: ſcimus enim quoniam iudiciū dei eſt ſecundum ueritatem in eos qui talia agunt. Exiſtimas aūt hoc ō homo omnis qui iudicas eos qui talia agunt, & facis ea, quia tu effugies iudicium dei? an diuitias bonitatis eius, & patientiæ, & longanimitatis contemnis? ignorans, quoniā benignitas dei ad pœnitentiam te adducit: Secundum duritiam autem tuā, & impœnitens cor, theſaurizas tibi iram, in die iræ & reuelationis iuſti iudicij dei, qui reddet unicuiq; ſecundū opera eius.

Rom. 14.

Pſal. 74.

Pſal. 75.

Rom. 12. 2. Cor. 2.

Rom. 2.

In uetuſtiſſimo codice, quo ſumus uſi, deerant aliquot paginæ, quod effecit ut inchoatam haberemus iſtam Euariſti epiſtolam, & Alexandrum ἀκέφαλον.

IN FRAGMENTVM ALEXANDRI ARGVMENTVM, PER IO. SICHARDVM.

Diuinitus ferè ita eſt cōparatū, ut quo quidq; eſt melius, hoc plures habeat peredundi cauſſas. Et quemadmodū ueteri prouerbio dici conſueuit, bonū uirum ſolere uel murem mordere, ita in libros, ut quiſq; eſt maioris precij, indulſit ſibi pluſculum tanquam iure ſuo, malus quidā genius. Peſſimorū enim librorū uidemus ubiq; magnū prouentū, eorumq; miram impunitatem. Bonorū autem inopiam maiorem quàm cuiq; ſit facile creditu, atq; illa ipſa paucitas quibus iniurijs non eſt expoſita: ut interim taceam blattas, tineas, puluerem, ſitū, fatalia librorū incommoda, quibus nō pœnitenda librorū pars interijt, quotam librorū denicq; partem ſupereſſe huic publi-

G

cæ calamitati uidemus, quæ Germaniam nunc propemodũ exhauſit. Id uero quod ſupereſt, tanquam ſingulari ſe ſcelere obligarit, quàm miſeris modis diſcerpitur, torquetur, dum quiſq; ingenio ſuo fauens, audacia pro ſapientia uti mauult. Nondũ ergo conſtitui cui imputem epiſtolæ iacturam, quod unũ poſſumus, dolemus non licere integras exhibere his, quibus hanc qualemcunq; induſtriam uolebamus probari. Cogitent interim candidi lectores, nõ minus eſſe ingenuum bene uoluiſſe, q̃ præſtitiſſe, præſertim cum in manu non ſit farcire, quod uel temporũ iniuria intercidit, uel ex induſtria à quibuſdam noxæ deditũ eſt. Id uero quod extat, uerſatur in laude trinitatis, quam tamen inenarrabili uia unitatem eſſe contendit.

FRAGMENTVM EPISTOLAE ALEXANDRI PERQVAM ERVDITVM.

C *Eſaiæ 6.* IDEM quoq; ſanctæ trinitatis ſic docendam à patribus accepimus, uobisq; tradendam ſubditis deſtinamus. Eſaias namq; propheta ait: Vidi dominũ ſabaoth ſedentem ſuper thronum excelſum, & ſeraphim ſtabant in circuitu eius, ſex alas uni, & ſex alas alteri: Duabus uelabant faciem, duabus aũt uelabãt pedes, & duabus uolabãt, & clamabant ad alterutrũ, dicentes. Sanctus, ſanctus, ſanctus, dominus deus ſabaoth. Si trinitas non eſt, quare tertio ſanctus dixerunt? Aut ſi unitas nõ eſt, quare ſub trina repetitione unũ deum ac dominũ intimarunt? Si trinitas nõ eſt, cur in Geneſi dicitur, dixit deus, fecit deus, & benedixit deus? Si trinitas nõ eſt, quare tertio deus, & deos plurali numero
Exodi 34. non cõmendauit? Si trinitas nõ eſt, quare in Exodo dictũ eſt tertio: Domine, domine, domine miſerator & miſericors? ſi unitas non eſt, quare dum tertio domine diceret, poſtea miſerator, & miſericors, ſingulariter dicit, & nõ miſe
Gen. 18. ratores, ut plures oſtenderet imitauit? Si trinitas nõ eſt, cur Abraham ad illi-
D cem Mambræ ſedẽs, uelut occurrẽs uni, domine dixit, & nõ ut uiderat, tribus ſalutationis obſequiũ reddidit. Si trinitas nõ eſt, cum Moyſi deus Abraham, deus Iſaac, & deus Iacob diceretur, cur unitatem oſtendens hoc mihi nomen eſt dixit, non hæc ſunt noſtra nomina deſignauit? Si trinitas nõ eſt, quare Da
Pſal. 66. uid tertio dixit: Benedicat nos deus deus noſter, benedicat nos deus? ſi unitas nõ eſt, quare cum deum tertio nominaſſet, benedicat dixit, & nõ benedicant adiunxit? Si trinitas non eſt, cur Eſaias denuo dicit, dominus deus ſabaoth, deus Iſraël, qui ſedes ſuper cherubim? ſi unitas nõ eſt, quare qui ſedes dixit, & nõ qui ſedetis aſtruxit? Si trinitas nõ eſt, quare in Regnorũ libro dicitur, dominus deus omnipotens, dñs deus Iſraël, ſermones tui fideles ſunt? ſi unitas nõ eſt, quare tui dicitur, & nõ ueſtri potius intimatur? Si trinitas non
Pſal. 59. eſt, cur in pſalmo cantatur: Domine deus uirtutum deus Iſraël, intende ad uiſitandas omnes gentes? ſi unitas nõ eſt, quare intende poſuit, & nõ intendite intimauit? Si trinitas non eſt, quare in Apocalypſi tertio dicit, ſanctus dominus deus omnipotens, qui eſt, & qui erat? ſi unitas nõ eſt, quare non qui ſunt, & qui erant pluraliter deſignatur? Si trinitas nõ eſt, quare in Deuteronomio
Deut. 4. dictũ eſt: Dominus deus tuus miſericors eſt, & audiet uocem tuam? ſi unitas non

A nõ eſt, quare audiet, & nõ audient intimauit? Si trinitas nõ eſt, quare in Hyeſu dicitur libro, deus deus eorum eſt? ſi unitas nõ eſt, quare eſt dixit, & nõ ſunt more loquutionis induxit? Si trinitas non eſt, quare Helias adorando, domine domine deus Iſraël, oſtẽde quia tu es deus meus dixit? ſi unitas nõ eſt, quare oſtende, & nõ oſtendite poſuit? Si trinitas non eſt, cur Mardochæus oran- *3. Reg. 18.*
do, domine domine deus omnipotẽs, omnia in poteſtate tua ſunt dixit? ſi unitas non eſt, quare in tua poſuit, & nõ in ueſtra ſignificauit? Si trinitas nõ eſt, cur etiam Iudith orando dixit, domine domine deus omnipotens omniũ uir- *Iudith. 6.*
tutum, reſpice in orationem meam? ſi unitas non eſt, quare reſpice, & non reſpicite deſignauit? Si trinitas nõ eſt, quare in Hieremia dicitur, dominus deus *Hierc. 10.*
ueſter deus uerax eſt? ſi unitas nõ eſt, quare uerax eſt dixit, & nõ ueraces potius intimauit? Si trinitas nõ eſt, cur in Apocalypſi ſcriptũ eſt, dominus deus *Apoc. 1.*
& ſpiritus prophetarũ miſit angelum ſuum, oſtendere ſeruis ſuis quæ oportet fieri cito? ſi unitas nõ eſt, quare cum patrem & filiũ & ſpiritũ ſanctum nomi-
naſſet, miſit dixit, & nõ miſerunt, ſub * prætaxato triũ perſonarũ & nominũ introduxit? Si trinitas nõ eſt, quare in Deuteronomio dicitur, dominus deus *Deuter. 6.*
ueſter hic eſt deus? ſi unitas nõ eſt, quare hic eſt, & non hi ſunt plurali numero deſignauit? Si trinitas nõ eſt, quare in eodem dicitur libro, dominus deus
tuus, deus magnus & potens eſt? ſi unitas nõ eſt, quare magnus & potens ſingulariter nominantur? Si trinitas nõ eſt, cur Tobias cum filium ſuũ in Rages *Tob. 7.*
B ciuitatem, cum Raphaëlo angelo mitteret, benedicens eos ita dixiſſe docetur. Deus Abraham, deus Iſaac, deus Iacob, ipſe impleat benedictionem ſuam in uobis? ſi unitas nõ eſt, quare ipſe impleat dixit, & nõ ipſi impleãt intimauit? Poſtremo ſi trinitas nõ eſt, quare dominus diſcipulos ſuos in nomine patris, *Matth. ult.*
& filij, & ſpiritus ſancti uniuerſas gentes diſpoſuit baptizare? ſi unitas nõ eſt, quare in nomine dixit, & nõ nominibus præcipiendo perdocuit? Si trinitas
nõ eſt, quare apoſtolus Paulus ait: Ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia? *Rom. 11.*
ſi unitas nõ eſt, quare ex ipſo poſuit, & nõ ex ipſis aſtruxit? Si enim certo certius uolueritis unitatem, trinitatemq; agnoſcere, à ſæpe dicto doctore gentiũ
apoſtolo, poteritis uniuerſa cõdiſcere, & ſequi catholicam fidem, & horũ re-
ſpuere prauitatem. Gratia domini noſtri IESV CHRISTI, inquit, & chari- *2. ad Cor. ult.*
tas dei, & cõmunicatio ſpiritus ſancti, ipſe eſt patris & filij & ſpiritus ſancti gratia, & ſic fidem ſanctæ trinitatis, & intelligere, & diſcere, domino adiuuante,
pleniter poteſtis. Idcirco ergo chariſſimi, fidei regulas iuxta huius epiſtolæ finem poſuimus, ut in eius confeſſione fideliter perſeueremus, & domino auxiliante bonũ finem habere mereamur. Quicunq; ergo uoluerit amicus eſſe ſeculi huius, inimicus dei conſtituitur. Aut putatis, quia inaniter ſcriptura dicit? Ad inuidiã concupiſcit ſpiritus qui habitat in uobis, maiorem autem dat gratiam: propter quod dicit: Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiã. *1. Pet. 5.*
Subditi igitur eſtote deo, reſiſtite autem diabolo, & fugiet à uobis. Appropinquate domino, & appropinquabit uobis: & mundate uobis manus peccatores, & purificate corda uobis duplici animo: Miſeri eſtote, & lugete, & plora

C te,risus uester in luctum conuertatur,& gaudiū in mœrorem: Humiliamini
Iacobi 4. in conspectu domini,& exaltabit uos. Nolite detrahere alterutrū fratres mei,
quia qui detrahit fratri,aut qui iudicat fratrem suum,detrahit legi,& iudicat
legem: si autem iudicat legem,nō est factor legis,sed iudex. Vnus est enim le
gislator & iudex,qui potest perdere & liberare: tu autem quis es qui iudicas
Iacobi 5. proximū? Agite nunc diuites,plorate ululantes in miserijs uestris,quæ adue
nient uobis: diuitiæ uestræ putrefactæ sunt, & uestimenta uestra à tineis co=
mesta sunt: Aurū & argentū uestrū eruginauit, & erugo eorū in testimoniū
uobis erit,& manducabit carnes uestras sicut ignis: Thesaurizastis uobis irā
in nouissimis diebus. Ecce merces operariorum,qui messuerunt regiones ue
stras,qui fraudatus est à uobis clamat,& clamor eorū in aures domini Saba=
oth introibit. Aepulati estis super terrā,& in luxurijs enutristis corda uestra
in die occisiōis cōdemnastis & occidistis iustū & nō resistit uobis. Væ fratres
his per quos tribulant,uos uero quantū amplius tribulamini,tantū purgatio=
res atque beatiores efficiamini,si tamen ipsa tribulatio patienter fuerit suppor
tata. Vnde & ipsa ueritas per se dicit: Beati qui persequutionē patiunturpro=
Math.5. pter iustitiam. Et alibi: Beati eritis cū uos oderint homines,& persequuti fue=
rint,& eiecerint nomen uestrū tanquam malū: gaudete in illa die,quoniam
merces uestra multa est in cœlo. DATA IX. CAL. AVGVSTI. Traia=
no & Eliano VV. CC. COSS.

FRAGMENTI EPISTOLAE ALE=
XANDRI FINIS.

IN SECVNDAM ALEX'ANDRI EPISTOLAM ARGVMENTVM, PER IO. SICHARDVM.

ORationū quanti sint fructus,declarat hæc epistola,ad quas magnopere nos in=
uitat,eam tamen magis celebrat,quæ cōmuni multorū inter se adfectione fit.
Si enim Christianis debent omnia esse cōmunia,uotis etiam cōmunibus,quibus im=
petremus quod uolumus,opus esse docet. Si qui uero,ut necesse est in promiscua mul=
titudine aliquādo accidere,episcopos in ministerio importunius interpellant, aut tur
bant,eos arcendos aliquandiu à Christianorū cōmercio ducit,ut uel isthoc pacto, ad
cor reuersi,Christo lucrifiant. Próinde ad dilectionem mutuam hortatur, cum alios,
tum ipsos maxime episcopos,ut cōmunibus auxilijs, scuto fidei,& gladio uerbi ho=
stes profligāt,aut in ditionem redigāt. In eo certamine,ut humanitus fermè fit,si quē
ex fratribus uiderint durius acceptū,aut ab aduersarijs prævalentibus proscriptū,iu=
bet eos qui integri etiam dum sunt condolere,ut ethnicos,si nullis alijs machinis de=
bellare possint,patientiæ tamen & concordiæ inter se glutino labefactent. Non enim
raro patientia plus proficitur,quàm si uel omnia omnium generum tormenta adhi=
beas,præsertim si animus nullius mali sibi conscius,innocentia pro muro uti poterit.

SECVNDA ALEXAN=
DRI EPISTOLA OMNIBVS FRATRIBVS SCRIPTA.

A DILECTISSIMIS fratribus,omnibus episcopis,per diuer
sas constitutis regiones, ALEXANDER episcopus. Nulli
fratres dubiū est,quia boni à malis semper persequutionem
patiuntur & tribulantur,propter quod nos humiliari opor
tet sub potenti manu dei,ut liberet nos in tempore tribula=
tionis: Nam sicut leo rugiens circuit,quærens quem deuo= 1. Petri 5.
ret,sic diabolus nō cessat circuire & quærere,quos ex fidelibus perdat,& ma
xime illos,quos ardētiores in seruitio saluatoris,eíq; familiariores inuenerit.
Familiariores dico eos quos sibi sacrari,& in ordine apostolatus constitui uo
luit. Ipsi enim pro populo interpellant, & peccata populi cōmendant,quia
suis precibus & oblationibus ea delent atque consumunt: qui quanto digniо
res fuerint,tanto facilius pro necessitatibus quibus clamant exaudiūtur. Mul=
tum enim,ut ait beatus apostolus Iacobus,ualet deprecatio iusti assidua: qui Iacobi 5.
enim uos persequitur,ipsum,cuius uice legatione fungimini,persequit̄. Quia
sicut ipse filius dei mediator fuit dei & hominū,ita & uos eius uice,in ecclesia
estis constituti,ut inter deū & homines legatione fungimini. Si quis autem le
gationem uestram impedit,nō unius,sed multorū profectum auertit. Et sicut
multis nocet,ita à multis arguendus est,& bonorū societate arcēdus, & quia
dei caussam impedit,& statū conturbat ecclesiæ,ideoq; ab eius liminibus ar= Excommu=
ceatur ab omnibus,talis est cauendus,& nō in cōmunionē fideliū,usq; ad sa= nicatio.
B tisfactionem recipiendus. Est enim statū olim,ut qui statū conturbat ecclesiæ,
ab eius liminibus arceatur,nec cum fidelibus cōmunicet,qui eorū bona auer
tit. Vos ergo si dilectionem habueritis adinuicem,& unanimes fueritis,facile
tales superare poteritis. Si uero,quod absit,discordes fueritis,& canino den= Canino dente
te uos derodere cœperitis,non solum eos nō superabitis,sed & uobis ipsis no arrodere.
cebitis,atq; ab eis superabimini,& innocentes forte peribitis. Qui autē ex ue=
stro collegio fuerit,& ab auxilio uestro se subtraxerit,magis schismaticus q̄; sa
cerdos esse probabitur. Ecce,inquit propheta,quàm bonū,& quàm iocundū
habitare fratres in unum. Illi uero nō in unum habitant,quia fratrū se solatio
subtrahunt,& quod deterius est,fratribus insidias præparant, aut laqueos po
nunt. De his enim & eorū similibus dominus per Oseam prophetā loquitur
dicens: Propter uos lugebit terra,& infirmabitur omnis qui habitat in ea: In Oseæ 4.
ea bestiæ agri,& uolucres cœli,sed & pisces maris congregabuntur: Verun=
tamen unusquisq; nō iudicet,& nō arguatur uir: Populus enim tuus sicut ini
qui contradicunt sacerdoti: Et corrues hodie,& corruet etiā propheta tecū:
Nocte tacere feci matrem tuam,conticuit populus meus,eò quod nō habue
rit scientiā: Quia tu scientiam repulisti,repellā te,ne sacerdotio fungaris mi=
hi: Et quia oblita es legis dei tui,obliuiscar filiorū tuorū,qui peccauerunt mi=
hi: Gloriam eorū & ignominiam cōmutabo,peccata populi comedent,& ad

C iniquitatem eorũ ſubleuabunt animas eorũ, & erit ſicut populus, ſic ſacerdos, & uiſitabo ſuper eum uias eius, & cogitationes eius reddam ei, & comedent, & nõ ſaturabuntur, fornicati ſunt, & nõ ceſſauere, quoniã dominũ dereliquerunt in non cuſtodiendo. Hæc cauete fratres, & bona ſemper agere feſtinate, quia in hoc cognoſcent omnes, dicit dominus, quoniã mei eſtis diſcipuli, ſi dilectionem habueritis adinuicem. Bonum eſt nanq; procul dubio, & omnibus timentibus deum deſiderabile, cohibere diſſenſiones & altercationes, fratribusq; ſubuenire, & inuicem nõ ridere, ſed adiuuare. Nos ergo qui diſcipuli domini, & dici & eſſe cupimus, portare crucem CHRISTI, & compati fratribus debemus, & nõ quaſcũq; eis inſidias aut foueas præparare quia tale nomen nõ meretẽ, qui fratribus foueam parat. Nolite errare fratres, quia deus non irridetur. Huius rei gratia uobis dominus cõmiſit eccleſiam ſuam, ut pro omnibus laboretis, & cunctis oppreſſis opem ferre non negligatis. Vnde & dominus per prophetam loquitur, dicens: Hæc dicit dominus, iudicate manè iudiciũ, & eruite ui oppreſſos de manu calumniantis, ne forte egrediatur quaſi ignis indignatio mea, & ſuccendatur, & nõ ſit qui extinguat. Vos ergo qui in ſumma ſpecula à domino conſtituti eſtis, attendere eos, & opprimere

D oportet, qui inter fratres ſeditiones & ſcãdala excitãt, ne ſimul cum eis pereatis. Salutate omnes qui rectè laborãt in euangelio CHRISTI, & iuſte gubernant nauẽ eius, ne cohabitantes in ea mergantur, aut ſuffocentur. Salutat uos omnis apoſtolica eccleſia in domino, Amen. DATA IX. CAL. NOVEMBR. Traiano & Eliano VV. CC. COSS.

Ioan.13.

Ad Galat. 6.

Hiere.22.

IN TERTIAM ALEXANDRI EPISTOLAM ARGVMENTVM, PER IO. SICHARDVM.

QVale debeat eſſe epiſcoporũ officium, docet hæc Alexandri epiſtola, nempe ut omne uitæ tempus in cognitione diuinarũ ſcripturarũ collocent. Atque ex ea leges uitæ hominibus præſcribant. Sicuti enim ut credam facile adducor, ex inſcitia ſcripturarũ quædam in eccleſiã redundaſſe, non ita ex præſcripto Chriſti, ita inſpem uenio rem chriſtianam, & melius, & conſtantius habituram, ſi id ſtudiũ quod in prophanis quibuſdam rebus conſeneſcit, incipiant epiſcopi atq; presbyteri legi diuinæ addicere, ut qui Chriſti legatione funguntur, eius etiam mandata in procinctu habeant, cuius titulo præ cæteris apud homines conſpicui ſunt.

TERTIA ALEXANDRI EPIST. OMNIBVS PRESBYTERIS SCRIPTA.

ALEXANDER epiſcopus omnibus diuino ſacerdotio fungẽtibus, pax & miſericordia multiplicetur, & ſapientia atq; bona uoluntas in omnibus augeatur, & fructificetur à domino. Gratia dei ſumus, fratres chariſſimi, id qd' ſumus, idcirco nobis prouidendũ eſt, & oppido decertandũ, ne in ea uacui inueniamur, ſed eadem nobis cooperante gratia, fructũ domino plurimum re-

1. Cor.15.

portemus,

A portemus, quod aliter fieri nõ poteſt, niſi ſapientiam ſcrutando, eiusq; præcepta lectionibus & hymnis meditando, atque eo adminiculante implendo, orando, uigilando, & uoluntatem eius, in quantũ ipſe largitus fuerit, perficere ſtudeamus. Nec enim negligendam gratiam nobis dominus dedit, ſed fideliter exercendam tribuit. Dilectio enim ſine ſimulatione in nobis eſſe & apparere debet: quia omnis qui odit fratrem ſuũ, homicida eſt: qui uero diligit eũ, in deo manet, & deus in eo. Vnde Apoſtolus ait: Nolite iudicare fratres in inuicem, ſed hoc iudicate magis, ne ponatis offendiculũ fratribus uel ſcandalum. Et dominus inquit: Quod tibi nõ uis fieri, alteri ne facias. Et alibi: In hoc cognoſcent omnes, quia mei eſtis diſcipuli, ſi dilectionem habueritis ad inuicem. Et Salomon ait: Sacrificiũ ſalutare eſt, attendere mandatis, & diſcedere ab omni iniquitate: Summa enim iniquitas eſt fratres, detrahere & accuſare. Vnde ſcriptũ eſt: Omnis qui detrahit fratri ſuo, homicida eſt, & omnis homicida non habet partẽ, aut hæreditatẽ in regno dei. Et alibi: Cauete uos fratres chariſſimi, ne participes efficiamini, qd' abſit, malis eorũ: & nõ ſolũ uos cauete à talibus, ſed & alios cauere ab eis, & auertere docete. De his emꝫ dñs ait per ꝓphetã Michæã: Væ qui cogitatis inutile, & operamini malũ in cubilibus ueſtris, in luce matutina faciunt illud, quoniã contra deũ eſt manus eorũ. Et cõcupierũt agros, & uiolẽter tulerũt, & domos rapuerũt, & calumniabanꝫ uirũ & domũ eius, uirũ & hæreditatẽ eius. Idcirco hæc dicit dñs: Ecce ego cogito ſuper familiam iſtam malũ, unde nõ auferetis colla ueſtra, & nõ ambulabitis ſuB perbi, quoniam tempus peſſimũ eſt. In die illa ſumetur ſuper uos parabola, & cantabitur canticũ, cum ſuauitate dicentiũ: Depopulatione uaſtati ſumus, pars populi mei cõmutata eſt. Quomodo recedis à me, cũ reuertatur qui regiones noſtras diuidat. Propter hoc nõ erit tibi mittens funiculũ ſortis in cœtu domini. Ne loquamini loquentes: Non ſtillabit ſuper iſtos, non cõprehendet confuſio, dicit dominus Iacob: Nunquid abbreuiatus eſt ſpiritus domini, aut tales ſunt cogitationes eius? Nónne uerba mea bona ſunt cum eo qui rectè graditur? Et è contrario populus meus in aduerſariũ cõſurrexit: Deſuper tunicã palliũ ſuſtuliſtis, eos qui tranſiebant ſimpliciter, conuertiſtis in bellum. Et contra de his qui accuſantur uel tribulantur, per Naum prophetam confortans eos, ſic loquitur dominus: Et confortans in die tribulationis, & ſciens ſperãtes in ſe. Et diluuio prætereunte cõſummationem faciet loci eius, & inimicos eius perſequentur tenebræ. Quid cogitatis contra dominũ, conſummationem ipſe faciet; Nõ cõſurget duplex tribulatio, quia ſicut ſpinæ ſe inuicem cõplectuntur, ſic conuiuiũ eorum pariter potantiũ: Conſũmentur quaſi ſtipula ariditate plena: Ex te exibit cogitans contra dominũ malitiam, mente pertractans præuaricationẽ. Hæc dicit dominus. Si reperti fuerint ita plures, ſic quoq; adtondenꝫ & pertranſibit: Afflixi te, & non affligã te ultra. Facile eſt fratres uerbo fallere hominẽ, ſed nõ deum, ſapiens non eſt qui nocet, nec uir linguoſus in malũ ſe diriget in terra. Nihil uero mali uult qui fidelis eſt, malo enim & prauo ingenio fides aliena eſt, ait Apoſtolus: de infidelium ignoran-

Scrutari ſcripturas.

Rom.14.

Ioan.13.

1. Ioan.3.

Ad Epheſ. 5.

Mich.2.

Naum 1.

C tia. Si enim cognouissent, nunquam dominũ gloriæ crucifixissent: crucifigũt enim dominũ qui eum in sacerdotibus suis persequũtur, quia crux à cruciatu dicitur: magnũ uero cruciatũ sustinet qui uim patitur. Sed tamen qui persequutionem patiuntur propter iustitiam, ecce ait Iudas apostolus, ueniet dominus in nubibus suis facere iudiciũ, & perdere omnes impios, & arguere omnem carnẽ de omnibus operibus impietatis eorũ. Hæc fratres ualde timenda sunt, & perpendenda, ne ueniens unusquisq; ad iudiciũ, pœnã cũ impijs recipiat, sed cum iustis gloriã, quod pius dominus præstare dignetur, qui uiuit & regnat per secula cuncta. DATA CAL. MAI, Eliano & Vetere VV. CC. COSS.

IN XISTI EPISTOLAM ARGVMENTVM, PER IO. SICHARDVM.

XIstus ab apostolis sextus Rom. episcopus, trinitatis mysterium paucis attingit uerius quàm tractat, cui tanquam rei peruulgatæ, & quæ extra controuersiæ aleam esse debeat, ab omnibus, quotquot Christiano censemur uocabulo, assentiendum docet, aperte hoc præ se ferens, ut de rebus, quarũ agnitio nõ ad plenum nostræ imbecillitati constare possit, potius pie & liberaliter suspicemur, quàm ut curiosius & ob id incautius inuestigemus. Quod enim nostræ salutis interest, id fermè totũ situm est loco illustri, ut nec possit ignorari etiam ab his qui uel huius professionis limen ingressi fuerint. Trinitati autem sacrosanctæ, indiuiduam coniungit unitatem, ita ut

D tantundem deferatur filio, quantũ patri, nec sit quicquam honorificũ patris, quod nõ

Ebionitarum hæresis. idem filio cõpetat, quod usq; adeo usum est indignũ Ebionitis, ut gradibus aliquot superiorem fecerint patrem, filium autem interuallo quodam sequentem. Porrò nec desunt alij qui dum anxie magis quàm pie huic rei insudant, in admirabilem illam trinitatem, tanquam in scopulos impegerunt. Iudiciorum uero quia huc usque exindustria nõ meminimus, & nulla est omnino epistola, quæ nõ obiter saltem eorum mentionem inijciat, dicam semel, sed prolixius paulo. A secularibus, ita enim loquuntur, nõ donant alicuius criminis insimulari episcopum, nisi de accusatoris iam antea fide, integritate, sit apud nos testatũ. Est hoc equidem uel maximũ ueteris innocentiæ argumentum, quod cũ à bonorũ essent criminationibus, suapte innocẽtia satis muniti, secularibus uero tantũ occurrendũ ducerent. Ne uero hic quenq; secularium nomen

Seculares qui appellentur. torqueat, uideo eos hoc uocabulo dicere uoluisse, quos ferè sycophãtas hodie appellant, qui cum à fide christiana essent remoti, magni quiddam se cõsequutos existimabant, si conficto pro tempore crimine, negociũ episcopis facesserent, & tanquam remoram inijcerent, quo minus possent ex animi sententia ministerio uerbi inseruire.

XISTI EPISTOLA DE VNITATE DEI, OMNIBVS FRATRIBVS SCRIPTA.

OMNIBVS in deo patri & dño nostro IESV CHRISTO dilectis fratribus, in charitate domini nostri IESV CHRISTI, XISTVS Romanæ urbis archiepiscopus, salutem. Charissimi fideliter agite in omnibus, ut fideles & non infideles inueniamini. Nolite imitari malũ, sed quod bonũ est agite, quia qui bene agit, ex deo est, qui aũt male, nõ ex deo, sed ex diabolo est. Fidẽ enim rectam

A rectã uos tenere oportet, ut dissentientes ab apostolica non sitis doctrina. Illũ enim uerũ deũ, patrẽ & filiũ, & ex pphetis, & ex apostolis prædicatũ, à quibus etiã spiritũ sanctũ credimus nõ esse discretũ, Esaia propheta dicente: Ego sum deus, & nõ est alius præter me. Et per meipsum iuro, qa exiuit ex ore meo ueritas, & sermo meus nõ reuertetur, quia mihi inclinabitur omne genu, & omnis lingua iurabit per dñm, dicens: Iustitia & gloria ad eũ ueniet. Et ut in hoc testimonio patrẽ simul & filiũ fuisse cognoscatis, Paulũ apostolũ audite, dicentẽ: Vt in nomine IESV omne, inquit, genu flectatur, cœlestium, terrestrium, & infernorũ, & omnis lingua cõfiteat, quia dominus IESVS CHRISTVS in gloria est dei patris omnipotentis. Quod si secundum aliquos filius minor est patre suo, ergo minorata est & gloria patris in filio. Et ubi est quod in Salomone scriptura loquitur, dicens: Sicut etiam in conspectu eorum, inquit, magnificatus es in nobis, ita in conspectu uestro magnificaberis in illis, & cognoscant te sicut & nos cognouimus, quoniã non est deus præter te domine. Diligenter attende, & agnosce filium esse, qui magnificabitur in iudicio, dum uenerit uiuos & mortuos iudicare. Item Esaias: Audite domus Iacob & residui domus Israël, qui egredimini ex utero, & erudimini à puero usq; ad senectutẽ, ab initio ego sum, & quousq; senescatis ego sum, ego uos feci, & ego sustineo, ego remittam, ego suscipiam dicit dominus. Et iterũ: Ego sum deus, præter me nõ est alius deus, annũcians nouissima priusquàm fiant. Audite me

B Iacob & Israël quem ego feci, ego sum dñs deus tuus, & non est alius præter me. Item alibi: Ego sum dominus primus, & ego nouissimus, & in ea quæ superuentura sunt in nouissimo ego sum. Item ibi: Ego sum deus qui te creaui, qui te audiui, & cõmuniui dextera mea. Et unitatem patris & filij assignãs, loquitur dicens: Ego testis uester, dicit dominus deus, & puer meus tu quem ego elegi, ut sciatis & credatis, quia ego sum, & ante me nõ fuit alius deus, & post me nõ erit. Vnũ hi, qui nõ sanè sapiũt, eligant è duobus, aut fateantur patrem & filiũ unum deũ, aut si solum patrem deum esse contendunt, ergo illi dominus IESVS CHRISTVS deus filius, non erit deus, quia scriptum est: Ante me nõ est alius deus, & post me nõ erit. Si secundũ tales ita est, cur Apostolus talia prædicat, & eundem filiũ deum super omnia benedictũ insinuat? quorũ patres, inquit, ex quibus CHRISTVS secundũ carnem, qui est super omnia benedictus in secula. Item Esaias dicit: Dominus deus Israël qui liberauit eum de Aegypto: ego sum primus, & ego post hæc, & præter me non est deus, sicut ego sum qui stet & uocet, & præparet mihi ex quo hominem feci in hoc seculo. Item alibi. In te est deus, & nesciebamus, & nõ est alius præter te. Tu eĩm es deus, & nesciebamus, deus Israël saluator unus deus. Nõ sunt pater & filius: sed est deus in quo es dicitur. Deus pater quẽ aliũ deum nõ esse propheta sæpenumero protestatur & Hieremias: Hic deus noster, ait, & nõ adplicabitur alter ad eum, qui inuenit omnem uiam scientiæ, & dedit eam Iacob puero suo, & Israël dilecto suo, post hæc in terris uisus est, & inter homines conuersatus est. Et in Salomone habetur: Miserere nobis deus omnium, &

Esaiæ 45.

Ad Philipp. 2.

Esaiæ 46.

Esa. 43.

Esa. 41.

Esa. 43.

Ad Rom. 9.

Eccle. 36.

C oſtende nobis lumen miſerationis,& immitte timorem tuũ ſuper gentes,quæ nõ exquiſierunt te,ut cognoſcãt quoniam nõ eſt alius deus,niſi tu. Item alibi.

Deut.4. Domine deus Iſraël, nõ eſt tibi ſimilis in cœlo ſurſum.Et in pſalmo: Quoniã
Pſal.17. quis deus præter dominũ,aut quis deus præter deũ noſtrũ? Et in Geneſi: Et
Gen.19. pluit dominus à domino ignem & ſulphur ſuper Sodomã & Gomorrhã, & euertit ciuitates illas.Si ſolus pater deus eſt, qui pluit ignẽ & ſulphur à domino ſuper prædictas ciuitates,uel eas auertit,quæſo reſponde. Et in Deutero.

Deut.32. Dominus ſolus deducebat eos,& non fuit cũ illis deus alienus. Et Paulus apo
Ad Rom.3. ſtolus: Vnus deus qui iuſtificat circumciſionem ex fide,& præputium per fi
2.Cor.5. dem.Et ad Corinth. Deus erat in CHRISTO,mundũ reconcilians ſibi. Et
Ad Gal.3. iterum: Non eſt deus niſi unus. Et ad Gal. Mediator aũt unius non eſt,deus
Ad Ephe.4. autem unus eſt.Et unitatem patris & filij & ſpiritus ſancti demonſtrans,Ephe
ſijs ſcribens,ita cõfirmat: Sufferentes inuicem in charitate,ſoliciti ſeruare uni
tatem ſpiritus in uinculo pacis,unũ corpus & unus ſpiritus,ſicut uocati eſtis
in una ſpe uocationis ueſtræ,unus dominus,una fides,unum baptiſma,unus
deus.Si enim non ſanè ſapientes,unitatem fidei uoluerint ſimpliciter deſipere,
ex hoc itaq; teſtimonio, in uno ſpiritu poterunt ſimul patris & filij unitatẽ cõ
diſcere.Patrem igitur,ut ſuperius comprehenſum eſt,in diuinis literis genitũ
ꝓprie poſitũ,nec legere poſſunt penitus,nec probare,ſed quia id ipſum fides
exigit chriſtiana, abſq; ulla dubitatione ingenitus creditur,qui tamen ſecun
D dum ſeriem ſcripturarũ,in filio à ſe genito,uiſus eſſe monſtraꝝ. Cæterum pla
cuit propter malorũ hominum infeſtationem,ut in accuſatione domini mini
In accuſantibus quæ ſint ſpectanda. ſtrorum,primo perſona,fides,uita,& conuerſatio blaſphemantiũ enucleatim
perſcrutetur.Nã fides omnes actus præcedere debet, quia dubius in fide in
fidelis eſt,nec eis omnino eſt credendum,qui ueritatis fidem ignorant,nec re
cte conuerſationis uitam ducunt,quoniam tales facile & indifferenter lacerãt,
& criminantur recte & pie uiuentes. Ideo ſuſpicio eorũ diſcutienda eſt primũ
& corrigẽda,neq; accuſatoribus ſuſpectis,uel de inimicorũ domo ꝓdeũtibus
eſt credendũ. Erant enim quidam qui prius uidebantur eſſe ex nobis,ſed non
erant: ſi uero eſſent ex nobis, manſiſſent utiq; nobiſcũ,& non conturbaſſent
Pſal.31. fratres. Exacuerunt enim,ut ait propheta, linguas ſuas ſicut ſerpentes,uenenũ
aſpidum ſub labijs eorum. Quapropter hi reſpuendi ſunt, ſi incorrigibiles ap
paruerint,& uitandi,ne domino decipiant famulantes. State ergo dilectiſſimi
ſuper uias,aſpicientes & interrogantes de ſemitis domini antiquis,& uidete
quæ eſt uia bona & recta,& ambulate in ea,& inuenietis requiem animabus
ueſtris. DATA XVII. CAL. MAI. ſub Adriano & Vero.

IN EPISTOLAM HYGINI ARGVMENTVM, PER IOANNEM SICHARDVM.

COmmendaturus nobis humilitatem,animiq; ſubmiſſionem Hyginus,ut auſpi
catius id faciat,à capite Chriſto rem repetit,qui cum eſſet in forma dei,non rapi
nam arbitratus eſt,ut eſſet deo ſimilis, ſed ſemetipſum inaniuit, forma ſerui ſumpta,
in ſimilitudine hominũ conſtitutus,& figura repertus ut homo, humiliauit ſeipſum,
factus

A factus obediens uſq; ad mortem,mortem autem crucis,dicente diuo Paulo ad Philip penſes. Eius autem cum omnis uita,rerumq; geſtarũ ſeries,ſit nobis ad imitationem propoſita,tamen ægre reperies aliud,in quo propius erga nos diuinæ uoluntatis affectum agnoſcas,quàm quod extra omnẽ huius mundi iniuriam poſitus,uolens tamen pro hominum ſalute,omnes calamitates ſubierit,ſuo nos exemplo inuitans,ut quo ſimus ſuperiores,hoc nos geramus ſubmiſſius.

PRIMA HYGINI
EPISTOLA CATHOLICA.

HYGINVS in CHRISTI nomine almæ urbis Romæ epiſcopus,cunctis apoſtolica fide & doctrina uigentibus,ſalutem. Chariſſimi,Deus filiũ ſuũ miſit in ſimilitudinem carnis peccati,& de peccato damnauit peccatũ in carne,ut iuſtitia legis impleretur.Filius nõ ſecundum deitatem ſolam à patre miſſus eſt,ſed ſecundũ carnem, quam clemẽter & pie pro nobis aſſumere nõ dedignatus eſt.Nam quod ſemetipſum exinanita ma
Ad Philip.2. ieſtatis ſuæ potentia,id eſt ſe filius miſerit,Apoſtolus conteſtaꝝ,qui ait:Semet ipſum exinaniuit, formã ſerui accipiens,& humiliauit ſemetipſum,factus obediens uſq; ad mortem,mortem aũt crucis.Et Eſaias: Nõ legatus neq; angelus
Eſaiæ 35. ſed ipſe dominus ueniet,& ſaluabit eos. Item alibi: Palàm apparui non quæ-
Eſaiæ 65. rentibus me. Et Hieremias: Dereliqui domũ meam,& dimiſi hæreditatem
Hiere.20. B meam,ueni & factus ſum illis in obprobriũ.Et in Michæa: Ecce dominus ue
niet,& cõmouebuntur montes ſub eo.Et in Zacharia: Gaude & exulta filia
Zach.2. Sion,quia ecce uenio ego,& cõmorabor in medio tui,dicit dominus.Et Apo
ſtolus ad Timoth.: Humanus ſermo,& omni acceptione dignus,quoniam
1.Tim.1. CHRISTVS IESVS uenit in hũc mundũ,peccatores ſaluos facere. Et Mi
chæas: Ecce ſubito ueniet in templo ſancto ſuo dominus quem uos quæritis,
& angelus teſtamenti quem uos uultis.Et in euangelio: Non ueni uocare iu-
Lucæ 5. ſtos,ſed peccatores in pœnitentiam. Item alibi: Quid nobis,& quid tibi IE-
Matth.8. SV fili dei,ueniſti ante tempus perdere nos? Item alibi: Ego ueni ut uitam ha
Ioan.10. beant,& abundantius habeãt. Item alibi: Nemo aſcendit in cœlũ,niſi qui de
cœlo deſcẽdit,filius hominis qui eſt in cœlo. Nunquid in his tantis ac talibus
teſtimonijs,quibus ſe filius dei à ſemetipſo ueniſſe teſtatus eſt: poterit quis di
cere,ab alio,& nõ à ſemetipſo ueniſſe? dum manifeſtũ eſt eum qui carnẽ no
ſtram dignanter aſſumpſit,uolũtarie & nõ ab alio miſſus aduenerit: nam qui
in patre manens,ubiq; potentia ſua conſiſtit,quò à patre mitteretur omnino
non habuit.Quoniam nulla pars cœlorũ ac terræ,à conſpectu patris excipitur,ubi ſecundum uos à patre filius mitteretur.Et Paulus: Renouamini,in-
Ad Epheſ.4. quit,ſpiritu mentis ueſtræ,& induite nouũ hominẽ,qui ſecundũ deum creatus eſt,in iuſtitia & ſanctitate ueritatis.Et ad Hebræos: In eo enim qui paſſus
Hebr.2. eſt,ille tentatus eſt, nam potẽs eſt ei qui tentaꝝ auxiliari. Vnde ſanctæ uocationis ſemper cœleſtis participes,conſiderate apoſtolũ,& pontificem confeſſio-

C nis noſtræ IESVM fidelem exiſtentẽ ei qui creauit eum. Et ad Coloſſ. Nunc
Coloſſ.3. autem deponite & uos uniuerſa, iram, indignationem, malitiaq; ex ore ueſtro non procedat: Nolite mentiri inuicem, expoliantes uos ueterem hominem cũ actibus ſuis, & induite nouũ, eũ qui renouatur in agnitione ſecũdum imaginem eius qui creauit eum. Nunquid is qui uniuerſam creaturam uiſibilem ꝓpria poteſtatis uirtute procreauit ac fecit, ſeipſum antea aut poſtmodũ, quod dicere nefas eſt, creauit uel facere potuit? Et dominus in euangelio ait.
Ioan.14. Qui me uidet, uidet & patrem. Et iterum: qui me odit, & patrem meũ odit.
Ioan.15. Et iterum: Vt omnes honorificent filium, ſicut & honorificant. Et iterum: Vt
Ioan.5. ſint in uobis unum, ſicut & nos ſumus unum: tu in me, & ego in eis. Et iterũ:
Ioan.14. Omnia mea tua ſunt. Et iterum: Ego in patre, & pater in me. Et iterum: Pa-
Ioan.1. ter in me manẽs, facit opera hæc. Et Ioannes euangeliſta ait. In principio erat uerbum, & uerbum erat apud deum, & deus erat uerbũ. Et iterum ipſe alio
1.Ioan.5. loco: Tres ſunt, inquit, qui teſtimonium perhibent in terra, aqua, ſanguis, & caro: Tres in nobis ſunt qui teſtimoniũ perhibent in cœlo, pater, uerbũ, & ſpiritus, & hi tres unum ſunt. Nos itaq; in natura deitatis, quia unum ſunt pater & filius, nec patrem credimus aliquid tempore præceſſiſſe, ut maior ſit filio, nec filium poſtea natum eſſe, ut deitate patris minoretur. Nos enim ſupernæ memores diſciplinæ, qualemcũq; cadentibus dexteram porrigimus, & à ruinæ præcipitio quos poſſumus releuamus, & defenſiones atq; admini
D culum totis uiribus præbere cupimus. Certe uel ſi mens ſit recti cõſcientia uincta, dignus eſt qui alij exiſtit cauſſa periculi, qui uero innocentẽ uel fratrem,
Corrupta hæc adeo erant, ut non adpareret quomodo poſſent reſtitui. quocũq; ingenio perſequitur, ipſe in iugulũ mortis impingit, ut ait diuinus & beatus præco: Noli detrahere ne eradiceris: noli accuſare, ne accuſeris: noli iudicare, ne iudiceris: quia in quo iudicio iudicaueris, iudicabitur de te. Nemo creditur nõ odiſſe, quorũ rebellatione non læditur. Dicit enim dominus: Omne regnũ in ſe diuiſum, non ſtabit: & omnis ſcientia & regula aduerſum ſe diuiſa, non ſtabit. Ideoq; neceſſe eſt ut concorditer ſalubres ſuſcipiatis hortatus, nihil per contentionem agentes, ſed ad omne ſtudiũ deuotionis, unanimes diuinis & apoſtolicis conſtitutionibus uos præparetis. DATA XVII. OCTOBRIS, Magno, & Camerino COSS.

IN ALTERAM HYGINI EPISTOLAM ARGVMENTVM, PER IO. SICHARDVM.

AThenienſes, quos etiã dũ circa idola pueriliter ineptire uidit, familiariter admonet Hyginus hac epiſtola, ut tandem dediſcant idolorũ cultũ, & à putribus, ut Lactantius appellat, diis gentiũ, ad uerũ deum animos adplicent: Quos uero eouſq; in fide promouiſſe cognouerat, ut præ uero deo idola contemnerent, certo cõſilio ab eorum cõmercio, qui admoniti ad ueri prophetæ cognitionem proficere nollent, ſibi temperare iubet, ne mali huius contagio ex cõuictus familiaritate clanculũ ſerpens, eos etiam inficiat, qui Chriſtũ quidem amplexi, quauis tamen perſuaſione poterant aliorſum impelli. Si enim abluti baptiſmo, ex profeſſionis præſcripto, cum illotis nõ ueſcebantur; Et ſi cõmiſſum eſt apoſtolis, ut prædicationis gratia uenientes in ciuitates,

A tes, uideant qui ſint digni apud quos cibum capiant, quanto magis cõuenit, ab eorũ cõmunione eſſe nos immunes, quibus gratum eſſe nihil plane poteſt, niſi quod morẽ ſuum reſipiat? Et quia plericq; Chriſtianorũ grauiter ob id audirẽt, atq; aſperius in ido la loquuti, paſſim etiam exularent, iubet bono animo diem iudicij expectare, ut tanta mercedis ſpe, leuiora fiant, quæ ethnici, ridiculis ſuis dijs excæcati, in Chriſtianos ſtatuebant.

ALTERA HYGINI
EPISTOLA ATHENIENSIBVS SCRIPTA.

HYGINVS epiſcopus Athenienſibus ſalutem. Multa mihi fiducia eſt apud uos fratres, & multa gloriatio pro uobis, repletus ſum conſolatione, ſuperabundo in omni tribulatione ueſtra. Tribulor enim quando de uobis audio quod non oportet. Conſolor uero quoties ea inter uos fieri cognouero, quæ bonos Chriſtianos decet implere. Nolite fratres iugũ ducere cũ infidelibus. Vnde doctor gentium loquitur, dicens: Quæ participatio iuſtitiæ cum iniquitate, qui autem templo dei conſenſus cum idolis? Vos enim eſtis templum 2.ad Cor.6.
dei uiui, ſicut dicit dominus, quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo, & ero illorũ deus, & ipſi erũt mihi in populos. Si eñ deus angelis peccãtibus nõ pepercit, ſed cathenis noctis in infernũ detractos, in tartarũ tradidit ad iudiciũ
B cruciandos reſeruari, & originali mũdo nõ pepercit, ſed octauũ Noë iuſtitiæ præconem cuſtodiuit, diluuiũ mundo impiorũ inducens, & ciuitates Sodo- Gen.7.
morum & Gomorrhæorũ in cinerem redigẽs, euerſione damnauit, exemplũ eorum qui impie acturi ſunt ponens: quid putatis iniquis & impijs perſeuerantibus in nequitia eorũ erit? Iuſtum uero Loth oppreſſum à nefandorum 2.Petri 2.
iniuria & cõuerſatione eruit, aſpectu enim & auditu iuſtus erat, habitãs apud eos qui in diem de die animam iuſtam iniquis operibus cruciabãt. Nouit dñs pios de tentatione eripere, iniquos uero in diem iudicij cruciandos reſeruare, magis autem eos qui poſt carnẽ in concupiſcentia immunditiæ ambulant, dominationemq; contemnunt, audaces, ſibi placentes, ſectas nõ metuunt facere, blaſphemantes. Vnde enim erroris ſocietatem, uel à ſui propoſiti tramite recedentem, aut apoſtolicæ ſedis iuſſionibus inobedientem ſuſcipere nõ poſſumus, nec impedire recte credentes, uel ſanctorũ patrum ſuorũ iuſſionibus obtemperantes permittimus, quia inter infideles magna debet eſſe diſtinctio. Si deus, fratres, iuſtis nõ pepercit, qd de nobis peccatoribus fieri putatis? Cuſtodite uos ab omni inquinamento carnis & corporis ut ſalui ſitis in aduentu domini. Illud autem hoc nõ lateat uos, ut ait Apoſtolus chariſſimi, quia unus 2.Petri 3.
dies apud deum ſicut mille anni, & mille anni ſicut unus dies, non tardat, dominus promiſit. Sed patienter agit propter uos, nolẽs aliquos perire, ſed omnes ad pœnitentiam reuerti. Aduenict autem dies domini ut fur, in qua cœli ma- 1.Theſſ.5.
gno impetu tranſient, elementa uero calore ſoluentur. Cũ hæc igitur omnia diſſoluenda ſunt, quales oportet uos eſſe in ſanctis conuerſationibus, & pieta-

C tibus? expectantes & properantes in aduentu diei, per quem cœli ardentes
soluuntur, & elementa ignis ardore tabescent. Nos uero cœlũ & nouam ter-
rã, & promissa ipsius expectamus, in quibus iustitia habitat. Deus aũt omnis
gratiæ, qui uocauit nos in æternã suam gloriam in CHRISTO IESV, mo-
dicum passos ipse perficiet, confirmabit, solidabitq; ipsi gloria & imperium
in secula seculorum. Amen. DATA X. CAL. MAR. Magno & Cameri-
no COSS.

IN SOTERI EPISTOLAM, ARGVMEN-TVM PER IO. SICHARDVM.

DIuersitas naturarũ in Christo efficit, ut proprie loquẽtes alio atq; alio modo de humana natura, atq; diuina dicãt. Eò enim quod deus est, in scripturis genitus, homo uero, factus dicitur. Ea autem prædicata, ut scholasticorũ more loquar, maxime huc cõducunt, ut intelligamus de rebus diuinis circumspecte pronunciandũ esse. Sunt enim omnium professionũ usq; ad carbonariam, solennes dicẽdi ritus, quos minime graue sit piaculũ. Et si quælibet ars etiam mechanica, consecrata quædam & peculiaria habet nomina, quibus inter se ijsdem artibus initiati utunt, multo religiosius profecto obseruandum est in sacris, ne dum illoto de tantis rebus ore loquimur, ipsis uideamur etiam cerdonibus stultiores, qui de artis suæ mysterijs, non nisi uerecunde loqui consueuerunt.

SOTERI EPISTOLA

EPISCOPIS CAMPANIAE SCRIPTA.

D SOTER apostolicæ sedis archidiaconus, Campanis omnibus salutem in domino. Gaudere uos oportet fratres, quòd diuina largiente gratia, familiares domini uocamini, eiusq; sacerdotij dignitate fungimini. Nunc autẽ rogo uos, ut circa plebes uobis cõmissas laborare dignemini, & fructuosos manipulos domino reportare nitamini. Paulus enim apostolus de fide loquitur, ita dicens: Quod ante promiserat per prophetas suos, Rom.1. in scripturis sanctis de filio suo, qui factus est ei ex semine Dauid secundũ car-
nem. Item ipse ad Galatas: Postquam autem uenit plenitudo temporis, mi- Ad Gal.4.
sit deus filium suum, natum ex muliere, factum sub lege. Et ad Philip. In simili- Ad Philip.2.
tudinem hominũ factus, & habitu inuentus ut homo. Et Psalm. Infirmata est Psal.30.
in paupertate uirtus mea, & ossa mea conturbata sunt, & super omnes inimi-
cos meos factus sum obprobriũ. Item: Obliuioni traditus sum tanquam mor- Psal.70.
tuus à corde, factus sum tanquam perditus. Et idem: Tanquam prodigiũ fa- Psal.70.
ctus sum multis, & tu adiutor fortis. Et idem: Vt iumentũ factus sum apud te, Psal.72.
& ego semper tecum. Et idem: Mater Sion dicet homo, & homo factus est Psal.86.
in ea, & ipse fundauit eam altissimus. Et idem: Factus sum sicut homo sine ade- Psal.87.
iutorio, inter mortuos liber. Et idem: Et factus sum obprobriũ illis, uiderunt Psal.109.
me, & mouerunt capita sua. Et idem: Vigilaui, & factus sum sicut passer soli- Psal.101.
tarius in tecto. Et in euangelio: Verbũ caro factum est, & habitauit in nobis. Ioan.1.

Filius

A Filius igitur secundũ carnem dicitur factus: nam secundũ diuinitatem, à patre
nusquam legitur factus, sed genitus. Dum enim pater loquitur, filius loquitur,
& cum filius loquitur, pater in illo loquens documentis cœlestibus cõproba-
tur, Paulo attestãte, qui ait: Multis partibus, multisq; modis olim deus loquu- Ad Heb.1.
tus est patribus in prophetis, nouissime autem loquutus est nobis in filio. Et ut
eundem filiũ, excepto patris præcepto, doceam fuisse loquutũ, ex Esaiæ pro-
phetæ uolumine proferimus documentũ. Hæc dicit dominus, in illa die sciet
populus meus, quoniam ego sum ipse qui loquebar in seruis meis prophetis,
euãgelizãs auditũ pacis, & ecce adsum. Item alibi: Cogitaui & loquutus sum
& adduxi, & creaui, & feci. Et apostolus: An experimentũ quæritis eius qui 2.Cor.13.
in me loquitur CHRISTI? Et in psalm. Loquebar in testimonijs tuis in con- Psal.118.
spectu regũ, & nõ confundebar. Et ipse dominus in euangelio cœco à se inlu-
minato dicit: Et uidisti eum & loquitur tecũ ipse est: Verba quæ ego loquu- Ioan.6.
tus sum uobis, spiritus & uita sunt. Et ad patrẽ, ego ad te uenio, & hoc loquor
in mundo. Et iterũ Iudæis dicit: Loquor uobis, & nõ audistis, si autem uene-
rit alius, illum audietis. Et iterũ: Hæc loquutus est dominus in gazophylatio, Ioan.8.
docẽs in templo, & nemo apprehendit eum, quia nondũ uenerat hora eius.
Ecce in his omnibus quæ dicta sunt, non docetur filius præcepto patris fuisse
loquutus, sed magis propriũ exercuisse in loquendo sermonem. Esaias quoq;
propheta ait: Hæc dicit dominus, ego feci terram sensu meo, & hominem su-
per eam, ego solidaui cœlũ manu mea, ego omnibus syderibus mandaui ut lu- Esaiæ 45.
B cerent in cœlo. Item ibi sic dicit dominus: Qui constituit cœlũ & terrã, & fe-
cit eam, ipse finibit eam. Item alibi. Ego primus, & ego in æternũ, manus mea
fundauit terram: Dextera mea solidauit cœlũ. Item ibi. Ego feci terram in for-
titudine mea, & in brachio excelso. Et in Hieremia: Dominus fecit terram in
uirtute sua magna, & erexit orbem terræ in sapientia & prudentia sua, exten- Hiere.51.
dit cœlum & posuit sonũ aquæ in cœlo. Defendite charissimi rogamus con-
tra maleuolos homines inconcussum ecclesiæ statum, ut uos CHRISTI de-
xtera defendat in æuum. DATA NON. & Aquilino VV.CC.COSS.

In uetustissimo codice deerat alterius consulis nomen.

IN EPISTOLAM VICTORIS ARGVMEN-TVM, PER IO. SICHARDVM.

DE sacramentorũ administratione non satis conuenerat episcopis Africæ, ob id
post longas, easq; capitales dissensiones, res uidebaꝫ in apertũ bellũ eruptura.
Necesse est enim quotiescunq; de rebus summis controuertitur, & quæ uenerari nos
decebat, scurriliter deridenda ꝓpinemus, ut quod mutuæ inter nos concordiæ causſa
donatũ sit, simultatũ fiat seminariũ. Nam cũ per baptismi, corporisq; dominici, atq;
aliarũ rerũ cõmunionẽ, Christus amicitias uellet coalescere, atq; in oẽm posteritatem
propagari, accidit ut inexpiabiliũ odiorũ fierent initia. Quod tũ maxime solẽt contin
gere, quãdo de administratione pugnaꝫ, & usus rei in dubio est. Quãobrem eos qui
ꝓpriũ sibi quendam administrationis sacramentorũ modũ excogitauerant, abhorren
tem ab Euangelij regula, hortatur Victor, ueluti in nullã orbis partem, pro hominũ
salute nõ intentus, ut depositis contentionibus in gratiam redeant, potiusq; cogitent
sacramentorũ cõmoda, quàm litium studiosi aucupentur causſas, quibus ex industria
dissideant.

VICTORIS EPISTOLA

EPISCOPIS AFRICANIS SCRIPTA.

VICTOR Rom. eccleſiæ & urbis archiepiſcopus, uniuerſis epiſcopis per Africam conſtitutis, in domino ſalútem. Semper enim in æterno conſilio dei manſit, humani generis incõmutabiliter præordinata reparatio, ſed ordo rerũ per dominũ IESVM CHRISTVM temporaliter gerendarũ, diſpoſitiõe uerbi diuini ſumpſit exordiũ. Quapropter oportet uos fratres unanimes adminiculum uiciſſim ferre, in recta ergo fide, & in ſacramentis diuinis nõ diſcrepare, ſed cõcordes eſſe. Quia licet pauci ſitis, malorum comparatione, ſi tamen concordes fueritis, facile auxiliante domino ueſtros inſidiatores ſuperabitis: ſi uero diſcordes, quod abſit, fueritis, nõ ſuperabitis, ſed ſuperabimini. Perlatum eſt enim ad noſtram ſedem aliquos ueſtrum nocere fratres uelle, & ut cadant decertare. Similiter in ſacramentis diſcrepare, & ob id cõtentiones, & æmulationes inter uos fieri, à quibus diſſentionibus concordare, & opem ferre uiciſſim mandamus. Nam ſi hoc agere cito neglexeritis, & uiciſſim recõciliari nõ ſtudueritis, ab apoſtolicæ ſedis, & totius eccleſiæ cõmunione uos pellere nõ dubitetis. Nec adtenditis chariſſimi, qualiter dominus tales per Eſaiam prophetã cõminatus eſt, dicẽs: Dominus

Eſa. 24. D enim loquutus eſt uerbum hoc, luxit & defluxit terra, & infirmata eſt: defluxit orbis, & infirmata eſt altitudo populi terræ, & terra interfecta eſt ab habitatoribus ſuis, quia tranſgreſſi ſunt leges, mutauerũt ius, diſſipauerũt fœdus ſempiternũ. Propter hoc maledictio uorabit terram, & peccabunt habitatores eius. Ideoq; inſaniẽt cultores eius & relinquẽtur homines pauci. Luxit uindemia, infirmata eſt uitis, ingemuerunt qui lætabãtur corde. Ceſſauit gaudiũ tympanorũ, quieuit ſonus lætantiũ, conticuit dulcedo cytharæ. Cum cantico non bibent uinũ, amara erit potio bibentibus illam: Attrita eſt ciuitas uanitatis, clauſa eſt omnis lætitia, & translatũ eſt gaudiũ terræ. Relicta eſt in urbe ſolitudo, & calamitas opprimet portas: Quia hæc erunt in medio terræ, in medio populorũ. Quomodo ſi paucæ oliuæ quæ remanſerunt excutiantur ex olea, & racemi cũ fuerit finita uindemia. Hi leuabunt uocem ſuam atq; laudabunt, cũ glorificatus fuerit dominus hinnient de mari: Propter hæc in doctri

Matth. 6. nis glorificate dominũ, in inſulis nomen domini dei Iſraël. Et dominus in oratione quam diſcipulos ſuos docuit orare, ait: Pater noſter qui es in cœlis, ſanctificetur nomen tuum. In bonis & iuſtis hominibus, ſanctificatur nomen domini, & in malis, blaſphematur. Et ipſa per ſe ueritas ait: Si offers mu-

Matth. 5. nus tuum ad altare, & recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduerſum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & uade prius reconciliari fratri tuo, & poſtea offeres munus tuum. Nullis uero liceat doctri nam euangelicã deſerere, & ſacerdotali honore gaudere.

DATA CAL. SEPTEMB. Laterano & Rufino V V. C C. COSS.

A IN legibus non ſolũ ueteribus, ſed & noſtratibus cautum eſt, ne quicq; nobis aut in rem, aut in dignitatem hominis permittamus liberius, prius quàm ſit iudicio de his pronunciatũ. Et cum in primis hoc ſit legum ingeniũ, ut uno ore omnibus loquãtur: Erant qui Chriſtianis hoc negari contenderent, tanquam his quos, cum nouam & inſpeciem ridiculam religionem inueherent, merito ſuo dij homines q; odiſſent. Atque ob id à nummarijs quibuſdã iudicibus, prædæ inhiantibus, conductitij quidã accuſatores, & circũforanei allegabantur, qui ſimul atq; in uulgus abſurdũ aliqd cõmentũ, domi per inſidias cõfictum, ſparſiſſent de Chriſtianis, in eorum fortunas mox fiebat impetus, qui nõ modo criminũ nõ fuerant cõuicti, ſed ne litis quidẽ eſſet dies denunciata. Appellat Zephyrinus leges diuinas ac humanas, quibus tanquã uinculis cũ publica tranquillitas confirmetur, non licere ait, ut eijciantur malis modis, mulctentur fortunis, cõijciantur in carceres, quales quales fuerint profeſſione, niſi de criminibus iam ante conſtiterit. Et quia tot eſſent ubiq; paratæ inſidiæ presbyteris etiã innocentibus & eruditis, facile ſuſpicans quid demũ eſſet futurũ de indoctis, & quorũ uitæ ratio non conſtaret, admonet idẽ ut in electione nouorũ presbyterorũ ſint circumſpecti, adhibeantq; iudicium, ne parum eruditos huc loci prouehant, aut indignos. Vellem equidem uel ſero paterentur ſibi epiſcopi noſtræ tempeſtatis perſuaderi, ut aduigilarent quoad fieri poſſet, ne ſine delectu obuiũ quenq; in presbyterorũ numerũ referrent, quibus, dicã libere, cum debemus optimarũ quarumq; rerum interitũ, tum & ipſi epiſcopi contemptũ, durius hoc fortaſſis eſt, at uerum, in quem, dum gratioſi ſtudent uideri & clementes nimiũ, inciderunt. Quod ergo pro temporis ratione à Zephyrino de eruditione & uitæ innocentia eſt dictũ, quid prohibet quo minus noſtri ſeculi rationem cõſiderantes, de numero ſtatuatur? Quis enim nõ uidet miniſtro-

B rum numerum, hoc enim eſt eorũ nomen in ſacris receptũ, propemodũ creuiſſe ultra eorum numerũ quibus inſeruire debebãt: At hic interim uſq; adeo nihil eſt uidere ſeuile, ut ipſis ſint aliquando tyrannis nocentiores, mentiar uero niſi ſatis hoc ille ſtatus rerũ per ſe clamet. Olim multitudo principũ Cariam, hodie ſacrificulorũ indoctorũ, totum fermè orbem in bella cõiecerat, à quibus ita nos aſſeruit bonus quidã genius, ut uideantur de integro capitalius exoritura, niſi tandem epiſcopi hoc eſſe incipiant, quod nomine præ ſe ferunt.

ZEPHYRINI EPISTO.

LA DE PATIENTIA CATHOLICA.

EPHYRINVS Romanæ urbis archiepiſcopus, omnibus fratribus per Aegyptũ in domino militantibus, Salutem. Tantã à domino huius ſanctæ ſedis & apoſtolicæ eccleſiæ fundatore, & beato Petro principe apoſtolorũ, accepimus fiduciam, ut pro uniuerſali, CHRISTI ſanguine redempta eccleſia, impigro laboremus affectu, & omnibus domino famulantibus ſuccurramus, & cunctis pie uiuentibus apoſtolica autoritate opẽ feramus. Omnes qui in Chriſto uolunt pie uiuere, neceſſe eſt, ut ab impijs & diſſimilibus patiantur, tanquam ſtulti & inſani, ut meliores & purgatiores efficiantur, qui temporalia perdunt, ut percipiant æterna. Eorũ uero deſpectio, & irriſio in ipſos retorquebitur qui eos affligunt, & contumelijs afficiunt, cum

C & abundantia eorũ in egestatem,& superbia transierit in confusionem. Nun
ciatum est enim nobis per apocrysiarios uestros,quosdã fratrũ nostrorũ,epi=
scoporũ uidelicet,ab ecclesijs & sedibus propriis pelli, suaq; eis auferri supel=
lectilia,& sic nudos & expoliatos ad iudicia uocari,quod omni ratione caret,
cũ statuta Apostolorũ,eorumq; successorũ, & præcepta imperatorũ,ac cõ=
stitutiones legum idipsum prouideant,& apostolicæ sedis autoritas idipsum
fieri nolit. Præceptũ est ergo in antiquis statutis,episcopos electos atq; suis re
bus expoliatos,ecclesias ꝓprias recipere,& primo sua omnia eis reddi,& de=
mum si quis eos iuste accusare uoluerit,æquo periculo facere: Iudices esse de=
cernentes episcopos recta sapientes,& in ecclesia conuenientes, ubi testes es=
sent singulorũ qui oppressi uidebantur,nec prius eos respõdere debere,quàm
omnia sua eis & ecclesijs eorũ legibus integerrime restituãtur. Nec mirũ fra=
tres,si uos persequuntur,cum caput uestrum CHRISTVM dominum no=
strum,usq; ad mortem sint persequuti, ipsæ tamen persequutiones patienter
portandæ sunt,ut eius discipuli esse cognoscamini, ꝓ quo & patimini. Vnde
& ipse ait: Beati qui persequutionem patiuntur propter iustitiam. His sufful
ti suffragijs nõ multũ debemus timere obprobriũ hominũ,neque eorũ ex=
probrationibus uinci, quoniam hoc nos dominus iubet, per Esaiam prophe=
tam dicens: Audite me qui scitis iudiciũ populus meus,in quorum cordibus
lex mea est. Nolite timere obprobriũ hominum,& blasphemias eorum ne ti=
meatis. Considerantes quod in psalmo scriptũ est: Nónne deus requiret ista?
ipse enim nouit abscõdita cordis,& cogitationes taliũ hominũ,quoniã uanæ
sunt. Vane autem loquutus est unusquisq; ad proximum suum,labia dolosa,
& in corde loquuti sunt mala. Qui dixerunt,lingua à nobis sunt, quis noster
est dominus? Nam si hæc in memoria retinerent, minime ad tantam profili=
rent iniquitatem. Non enim propter probabilem & paternã doctrinam hoc
faciũt,sed ut suam exerceant in seruos dei uindictam. Scriptum est nanq;: Via
stulti recta in oculis eius, & sunt uiæ quæ uidentur hominũ iustæ,nouissima
autem earũ deducũt ad mortem. Nos enim qui hæc patimur iudicio dei,hæc
reseruare debemus,qui reddet unicuiq; secundũ opera eius,qui etiam mini=
stros suos intonuit dicens: Mihi uindictam ego retribuã. Vos enim in recta
fide & operibus,bona uoluntate succurrite uicissim, nec aliquis à supplemen
to fratri subtrahat manum,quoniam in hoc,ait dominus, cognoscent omnes
quia mei estis discipuli,si dilectionem habueritis ad inuicẽ. Vnde & ipse per
prophetam loquitur dicens: Ecce quàm bonũ & quàm iocundũ habitare fra
tres in unum. Spiritali dico habitaculo, & concordia quæ in deo est & unita=
te fidei,huius delectabilis secundũ ueritatem inhabitaculi,qui uidelicet in Aa=
ron magis decorabatur,atque sacerdotalem induentibus dignitatem,sicut un=
gentum super caput principalem intellectũ irrigans,& usq; ad ipsam extre=
mam scientiam deducens. In hoc enim habitaculo benedictionis æternã ui=
tam promisit dominus. Huius igitur propheticæ uaticinationis meritum am
plectentes,præsentem fraternam syllabam extrahentibus bonũ est detrahere,
aut

Accusandi sunt in integrum restituendi.

Matth.5.

Esaiæ 51.

D

Psal.43.

Prouer.12.

Ioan.13.

A aut* Paulo secundũ uulgarẽ fabulã excutere palàm. Absit,nõ sunt nostra ista,
hæc eñ auertat diuinitas,iusto iudicio dei plerunq; peccatoribus potestas sit
qua sanctos ipsius persequantur, ut qui spiritu dei iuuantur & aguntur,fiant
per laborum exercitia clariores,ipsis tamen qui eos persequuntur,atq; detra=
hunt, erit proculdubio,uæ uæ uæ illis qui detrahunt seruis dei,quia detractio
eorum ad eum pertinet, cuius ministerium agunt & uice fungũtur. Oramus
autem ostiũ circũstantiæ,qui neminem perire,aut labijs suis pollui uolumus
eorũ moribus imponi,& uerbũ minime nociuũ concipere,nec ore proferre.
Vnde & dominus per prophetã loquitur,dicens: Dixi custodiam uias meas
ut nõ delinquam in lingua mea. Dominus omnipotens,& huius unigenitus
filius,& saluator noster IESVS CHRISTVS,hoc uobis tribuat incitamen=
tum,ut omnibus uiribus quibus potestis succurratis,& eorum,ut dignũ est,
iniurias,uestras æstimetis,maximũ adminiculũ eis uerbis & factis præbeatis,
ut eius discipuli inueniamini ueri,qui fratres ut seꝯomnibus diligere præcepit.
Ordinationes uero presbyterorũ & leuitarũ tempore congruo, & multis co=
ram astantibus solenniter agite,& ꝓbabiles ac doctos uiros ad hoc opus con
stituite,ut de eorum societate & adiumento plurimũ gaudeatis. Ponite indesi=
nenter corda uestra in uirtute dei,& enarrate hæc & cætera diuina uerba in
progenies alteras,quoniam hic est deus noster in æternum,& ipse reget nos
in secula. DATA VIII. CAL. NOVEMB. Saturnino & Gallicano, CC.

Boni & docti debent eligi in presbyteros.

B

IN EPIST. VRBANI ARGV. PER IO. SICH.

IN hunc usque diem fuere Christianis inter se omnia cõmunia, eo modo quẽ Acta
apostolorũ præscribũt,nempe ut uendentes agros ac possessiones,id precij quod
ex rebus diuenditis cõflauerant,pro se quisq; in mediũ proferret,ne esset uspiam gẽ
tium quod cogitationes Christo per omnia destinatas auerteret. Ausus est Vrbanus
quàm feliciter ipse uiderit,nõnihil immutare hic,id tamen quod existimauit bono fu
turum Christianis,& nõ precium agrorũ in cõmunem usum, ut solitum est fieri,de=
ferri, sed agros ipsos satius putat incorporari,hoc enim uerbo utar,ecclesijs,ut nõ so
lum diurnos ex his caperent fructus,sed & contra ingruentem rerũ penuriam, quod
forte poterat accidere,essent annuo prouentu securi. Episcopos aũt tanquam patres
familias constituerunt,qui diuiderent ea quæ annuo prouenirẽt pro cuiusq; usu. Hic,
ut opinor,nõ est difficile cõiectatu,qui factũ fuerit ut sensim ueteri obliterato more,
omnia illa apud paucos quosdam subsederint,atq; eiusmodi plerunq; ad quos si recte
agerentur omnia,ne quidem eorũ minima portio peruenire debebat. Apparet & hic
nisi fallor,ratio,qua spes fiat posse quædam longe lateq; à ueteri instituto delapsa, re=
uocari ad frugem.

VRBANI EPISTOLA

DE RERVM COMMVNIONE.

VRBANVS episcopus,omnibus Christianis in sanctificatione spi
ritus,in obedientiam & asperſionem sanguinis CHRISTI,salutẽ.
Decet omnes Christianos charissimi,ut eum imitentur cuius no=
men sortiti sunt. Quid ꝓdest,fratres mei,ait Apostolus Iacobus,si

C fidē quis dicat ſe habere, opera autem nō habeat. Nolite plures magiſtri fieri
Iaco.3. fratres mei, ſciētes quoniā maius iudiciū ſumpturi ſimus, in multis em offendi
mus omnes, qui ſapiens & diſciplinatus eſt, inter uos oſtēdat ex bona conuer
ſatione operā ſuam in manſuetudine ſapientiæ. Scimus uos nō ignorare quia
hactenus uita cōmunis inter bonos Chriſtianos uiguit, & adhuc gratia dei uige
t, & maxime inter eos qui in ſorte dei ſunt electi, id eſt clericos, ſicut in actí
Act.4. bus apoſtolorū: Multitudinis autem credentium erat cor & anima una, nec
quiſquam eorū quæ poſſidebat, aliquid ſuum eſſe dicebat, ſed erāt illis omnia
communia, & uirtute magna reddebāt apoſtoli teſtimonium reſurrectionis
IESV CHRISTI domini, & gratia magna erat in omnibus illis. Neq; enim
quiſquam egens erat inter illos. Quotquot enim poſſeſſores agrorum aut do
morum erant, uendentes afferebant precia eorū quæ uendebant, & ponebāt
ante pedes apoſtolorū. Diuidebantur autem ſingulis prout cuiq; opus erat.
Ioſes Barnabas dictus. Ioſes autem qui cognominatus eſt Barnabas ab apoſtolis, quod eſt interpre
tatum, filius conſolationis, Leuites, Cyprius genere, cū haberet agrum, uens
didit illum, & attulit preciū, & poſuit ante pedes apoſtoli, & reliqua. Viden
tes autem ſacerdotes ſummi, & alij, atq; leuitæ, & reliqui cōfideles, plus utilita
tis poſſe afferre, ſi hæreditates & agros quos uendebant, eccleſiis, quibus præ
ſidebant epiſcopi, traderent, eò quod ex ſumptibus eorum, tam præſentibus
quàm futuris temporibus, plura & elegantiora poſſent miniſtrare fidelibus,
D cōmunem uitam ducentibus, quàm ex precio ipſorum, cœperunt prædia &
Matrices eccleſiarum. agros, quos uēdere ſolebāt, matricibus eccleſijs tradere, & ex ſumptibus eorū
uiuere. Ipſæ uero res in ditione ſingulorū parheciarum epiſcoporum, qui lo
cum tenent apoſtolorū, erant & ſunt uſq; adhuc, & futuris ſemper debent eſſe
temporibus. E quibus epiſcopi & fideles diſpenſatores eorū, omnibus cōmu
Epiſcopi diſpē ſatores erāt rerū cōmunium. nem uitam degere uolentibus, miniſtrare cuncta neceſſaria debent, prout me
lius potuerint, ut nemo in eis egens inueniatur. Ipſæ enim res fideliū oblatio
nes appellantur, quia domino offeruntur. Non ergo debent in alijs uſibus cq;
eccleſiaſticis, & prædictorū Chriſtianorū fratrum, uel indigētium conuerti,
quia uota ſunt fideliū, & precia peccatorū, atq; ad prædictū opus explendum
domino tradita. Si quis autem, quod abſit, ſecus egerit, uideat ne damnationē
Res eccleſiarū quò debeāt inſumi. Ananiæ & Saphiræ percipiat, ut reus ſacrilegij efficiatur, ſicut illi fuerunt, qui
precia prædictarū rerū fraudabāt, de quibus legitur in Apoſtolorū actibus.
Vir autem quidam, nomine Ananias cum Saphira uxore ſua, uēdidit agrum
& fraudauit de precio agri, conſcia uxore ſua, & afferēs partem quandam, ad
pedes Apoſtolorū poſuit. Dixit autem Petrus Ananiæ: Cur tentauit ſatanas
Act.5. cor tuum mentiri ſpiritui ſancto, & fraudare de precio agri? Nónne manens
tibi manebat, & uenundatum in tua erat poteſtate? non es mentitus homini
bus, ſed deo. Audiens autem Ananias hæc uerba, cecidit & expirauit, & fa
ctus eſt timor magnus in omnes qui audierant. Surgētes autem iuuenes amo
uere eum, & efferentes ſepelierunt. Factum eſt quaſi horarū trium ſpacium,
& uxor ipſius, neſciens quod factum fuerat, introiuit. Reſpondit autem ei Pe
trus:

A trus: Dic mihi, ſi tanti agrum uendidiſtis? At illa dixit: Etiā, tanti. Petrus aūt
tem ad eam: Quid utiq; cōuenit uobis tentare ſpiritum domini? Ecce pedes
eorum qui ſepelierunt uirum tuū, ad oſtium & efferent te. Confeſtim cecidit
ante pedes eius & expirauit. Intrantes aūt iuuenes, inuenerunt illam mortuā,
& extulerunt ad uirum ſuum. Et factus eſt timor magnus in uniuerſam eccle
ſiam, & in omnes qui audiebant hæc. Hæc fratres ualde cauēda ſunt & timen
da, quia res eccleſiæ nō quaſi propriæ, ſed ut communes, & domino oblatæ,
cum ſummo timore nō in alio quàm in præfatos uſus ſunt fideliter diſpenſan
dæ, ne ſacrilegij reatum incurrant, qui eas inde abſtruūt quò traditæ ſunt. Et
quod peius eſt, anathema maranatha fiant, & ſi nō corpore ut Ananias & Sa
phira fecerunt, qui mortui ceciderunt, anima tamen quæ potior eſt corpore,
mortua & alienata à conſortio fidelium cadat, & in profundum Baratri laba
tur. Vnde attendendū eſt omnibus, & fideliter cuſtodiendum, & illius uſur
pationis contumelia depellenda, ne prædia ſecretis cœleſtibus dicata, à qui
buſquam inruentibus uexentur. Quod ſi quis fecerit, poſt debitæ ultionis ſa
crimoniam, quæ erga ſacrilegos iure promenda eſt, perpetua damnetur infa
mia, & infernali carceri tradatur, aut exilio perpetuæ deportationis uratur,
Quoniam iuxta Apoſtolum tradere oportet huiuſmodi hominem ſatanæ, ut 1. Corin.5.
ſpiritus ſaluus ſit in die domini. Memoratis ergo augmentationibus ac culti
bus, in tantū eccleſiæ, quibus epiſcopi præſidēt, domino adminiculante cre
uerunt, & in tantis maxima pars earū abundat rebus, ut nullus ſit in eis com
B munem uitam agens indigens, ſed omnia neceſſaria ab Epiſcopo, ſuiſq; mini
ſtris percipit. Ideo ſi aliquis extiterit, modernis aut futuris tēporibus, qui hoc
auellere nitatur, iam dicta damnatione feriatur de ſede epiſcopi. Quod autem
ſedes in epiſcoporū eccleſijs excelſæ conſtitutæ & præparatæ inueniunt in Epiſcoporū ſe
des quia altio
res ſunt, admo
neant eos ſpecu
læ.
throno, ſpeculationem & poteſtatem iudicandi & ſoluendi atque ligādi, à do
mino ſibi datam materiem docent. Vnde ipſe ſaluator in euangelio ait: Quæ
cunq; ligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlo. Et alibi: Accipite ſpiri
ſanctum, quorū remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis,
retenta erunt. Ideo iſta prætulimus chariſſimi, ut intelligatis poteſtatē epiſco
porum ueſtrorū, in eiſq; dominū ueneremini, & eos ut animas ueſtras diliga
tis: & quibus illi nō cōmunicant, nō cōmunicetis: & quos eiecerint, non reci
piatis. Valde em timenda eſt ſententia epiſcopi, licet iniuſte liget, quod tamen
ſummopere præuidere debet. Vos aūt hortantes monemus omnes qui Chri
ſtianitatem ſuſcepiſtis, & à CHRISTO uocabulū chriſtianum ſuſcepiſtis, ne
in aliquo chriſtianitatem ueſtram irritam faciatis, deſponſionem, quam domi
no in baptiſmo feciſtis, firmiter teneatis, ne reprobi, ſed cōdigni coram eo in
ueniamini. Et quicunq; ueſtrum cōmunem uitam ſuſceptā habet, & nouit ſe
nihil propriū habere, uideat ne pollicitationē ſuam irritam faciat, ſed hoc qd' Votū paupertā
tis hinc habet à
presbyteris
originem.
domino eſt pollicitus, fideliter cuſtodiat, ne damnationem, ſed præmium ſibi
adquirat: quoniam ſatius eſt non uouere, quàm uotum prout melius poteſt,
nō perficere; grauius enim puniuntur, qui uotum fecerūt, aut fidem percepe

C runt,& uotum nō perfecerunt,aut male uitam finierunt,quàm illi qui ſine uoto aut fide mortui ſunt,& tamen bona egerūt opera. Ad hoc enim ſenſum rationabilem naturæ munere & ſecundum natiuitatis reparationē ſuſcepimus, ut ſecundū Apoſtolū,magis quæ ſurſum ſunt ſapiamus, nō quæ ſuper terrā, quia ſapientia huius mundi,ſtultitia eſt apud deum. Quid aūt ſuadet,chariſſimi,ſapientia huius ſeculi,niſi nocitura quærere,& amare peritura,negligere ſalutaria,pro nihilo reputare perpetua? Cupiditatē cōmendat,de qua dicit radix omniū malorū eſt cupiditas,quæ in primis hoc malum habet,quod dum ingerit tranſitoria, abſcondit æterna,& dum foris poſita conſpicit, intra ſe latentia non introſpicit,& dū aliena quærit,ſectatori ſuo ſemetipſum reddit alienum. Ecce quid ſuadet ſeculi ſapiētia,uiuere in delitijs. Vnde dicitur: Vidua quæ in delicijs eſt, uiuēs mortua eſt. Suadet ergo molliſſimis ſuauitatibus peccatis, uicijs, & flammis nutrire carnem, cibi & uini intemperātia animā premere,ac uitam ſpiritus intercludere,& cōtra ſe hoſti ſuo de ſe gladiū miniſtrare. Ecce quid ſuadet ſeculi ſapientia? ut qui boni facti ſunt, mali eſſe malint, & per errorem mentis,fieri etiam ſtudeant peccatores,& nō cogitant illam terribilem dei uocem,cum exurentur peccatores ſicut fœnū. Omnes enim fideles per manus impoſitionē epiſcoporū, ſpiritū ſanctum poſt baptiſmū accipere debēt,ut pleni Chriſtiani inueniātur. De ſpiritu ſancto accipimus ut ſpirituales efficiamur,quia animalis homo nō percipit ea quæ ſunt ſpiritus dei,quia cum ſpiritus ſanctus infunditur cor fidele ad prudentiam,ad cōſtantiam dilatatur.

D De ſpiritu ſancto accipimus, ut ſapiamus inter bonū malumq; diſcernere,iuſta diligere, iniuſta reſpuere, ut malitiæ ac ſuperbiæ repugnemus,ut luxuriæ ac diuerſis illecebris,& fœdis indigniſq; cupiditatibus reſiſtamus. De ſpiritu ſancto accipimus, ut amore & gloriæ ardore ſuccenſi, erigere è terris mentē ad ſuperna & diuina ualeamus. DATA NON. SEPTEMB. Antonio & Alexandro VV. CC. COSS.

Ad Coloſ.3.

SAPIENTIA CARNIS.

1.ad Timo.5.

Manuum impoſitio poſt baptiſmū hodie appellatur confirmatio.

IN EPIST. PONTIANI ARG. PERIO. SICHAR.

PAcis cōmoda enumerat in hac epiſtola Pontianus, atq; ad eam nos ſummo ſtudio hortatur. Eò quod angelorū hanc fuiſſe uocem in ſacris legamus, Gloria in excelſis deo,& in terra pax hominibus bonæ uoluntatis, ut quam Chriſtus uoluerit nobis unice cōmendatam. Præterea de officio epiſcopi in fine pauca quædam dicit, quæ abunde declarant, quàm ſint alia ingreſſi uia ueteres illi & germani pontifices atque noſtri.

PONTIANI EPISTOLA CATHOLICA.

Luce 2.

PONTIANVS ſanctæ & uniuerſalis eccleſiæ epiſcopus,omnibus recte deum colentibus,& diuinum cultum amantibus,ſalutē. Gloria in excelſis deo,& in terra pax hominibus bonæ uoluntatis. Hæc uerba chariſſimi nō hominū ſunt,ſed angelorū,& nō hu-

A mano ſenſu excogitata, ſed ab angelis in ortu ſaluatoris adnunciata. Quibus indubitanter ab omnibus intelligi poteſt,qđ nō malæ uoluntatis,ſed bonæ, pax ſit à domino data. Vnde & dominus per prophetam loquitur,dicens: Quàm bonus deus Iſraël,his qui recto ſunt corde. Mei autem penè moti ſunt pedes,penè effuſi ſunt greſſus mei,quia æmulatus ſum contra iniquos pacem impiorū uidens. De bonis uero ipſa per ſe ueritas ait: Beati mūdo corde,quoniam ipſi deum uidebunt. Mundi enim non ſunt corde,qui mala cogitant,aut nociua aduerſus fratres ſuos,quia nihil mali uult qui fidelis eſt. Fidelis ergo homo magis amat audire quæ oportet,quàm dicere quæ nō oportet. Et ſi quis fidelis eſt,uideat ne male loquatur,aut cuiquam inſidias ponat. In hoc ergo diſcernuntur filij dei,& filij diaboli: filij nanq; dei,ſemper cogitant & agere contendunt quæ dei ſunt,& fratres indeſinenter adiuuant,& nulli nocere uolūt, & filij diaboli econtra mala & nociua ſemper meditantur,quia opera eorum mala ſunt. De quibus loquitur dominus per Hieremiā prophetā,dicens: Loquere iudicia mea cum eis ſuper omni malitia eorum,propterea iudico adhuc uobiſcum, ait dominus,& cum filijs ueſtris diſceptabo. Ecce ego fingo cōtra uos malum,& cogito contra uos cogitationem. Hæc,fratres,ualde ſunt timenda,& ab omnibus cauenda,quoniam ſuper quem iudiciū dei ceciderit,non exiet impunitus. Et ideo unuſquiſq; præuideat,ne hoc machinetur aut agat in fratrē,qđ ipſe pati noluerit,& nec in ſuſpicionē ueniat homo fidelis, ut dicat

B aut faciat ea quæ pati nō uult. Vnde ſuſpectos aut inimicos, aut facile litigantes,& eos qui nō ſunt bonæ conuerſationis,aut quorū uita eſt accuſabilis, & qui rectam nō tenent & docent fidem accuſatores,& anteceſſores noſtri apoſtolica repulerūt autoritate,& nos ſubmouemus,atq; temporibus futuris excludimus,ne libēter labi poſſint,quos nos tenere & ſaluare debemus, ne,qđ abſit,prædictū dei iudiciū,nō tantum ſuper utroſq; ueniat,ſed nos eorum uitio,quod deus auertat,pereamus. Scriptum eſt enim: Rectorem te poſuerūt, curam illorū habe, ut læteris propter illos,& ornamentū gratiæ accipias coronam,& dignationem conſequaris correctionis,uerbum enim nequam immutabit cor,ex quo quatuor partes oriūtur,bonum & malū,uita & mors,& dominatrix eſt aſſidua lingua. Pro talibus prædicti uitandi admodum ſunt,& priuſquam prædictæ enucleatim examinentur opiniones,& ab eis alieni inueniantur,nō ſunt ſuſcipiendi: quoniā ſacrificiū ſalutare eſt attendere mandatis,& diſcedere ab omni iniquitate,beneplacitū eſt domino recedere ab omni iniquitate,& laudatio,recedere ab iniuſtitia. Quoniam ſcriptū eſt: Dilige proximum,& coniunge fidem cum illo,quoniā ſi denudaueris abſconſa illius, nō proſequeris poſt eum. Sicut em̄ homo qui perdit amicum ſuum,ſic qui perdit amicitiā proximi ſui. Et ſicut qui dimittit auē de manu ſua, ſic qui dereliquiſti proximū tuum,& nō eum capies: Nō illū ſequaris,quoniā longe abeſt: Effugit enim quaſi caprea de laqueo,quoniā uulnerata eſt anima illius. Vltra eum non poteris colligare, & maledicta eſt concordia. Denudare autem amici myſteria,diſpenſatio eſt animæ infidelis. Annuēs oculo fabricat iniqua,& nemo

Pſal.72.

Matth.5.

Hiere.18.

Eccl.32.

Eccl.27.

C eum abijciet. In conſpectu oculorũ tuorũ conculcabit os ſuũ,& ſuper ſermo-
Eccl.27. nes tuos admirabitur. Nouiſſime autem peruertet os ſuum,& in uerbis tuis
dabit ſcandalũ: Multa audiui,& nõ coæquaui ei,& dominus odiet illũ. Qui
in altum mittit lapidẽ, ſuper caput eius cadit, & plaga doloſi diuidet uulnera.
Qui fodit foueam, decidet in illam: & qui ſtatuit lapidem proximo, offendit
in eo,& qui laqueum alij ponit, peribit in illo. Facienti nequiſſimũ conſiliũ ſu-
per ipſum deuoluetur,& nõ agnoſcet unde aduenìat illi. Illuſio & impro-
perium ſuperborũ & uindicta, ſicut leo inſidiabit illi. Laqueo peribunt, qui ob-
lectantur caſu iuſtorũ: dolor aũt conſumet illos ante quàm moriantur. Ira &
Eccl.28. furor utraq; execrabilia,& uir peccator cõtinens erit illorum. Qui uindicari
uult, à deo inueniet uindictã,& peccata illius ſeruans ſeruabit. Relinque proxi-
mo tuo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata ſoluentur. Homo homini
ſeruat iram,& à deo quærit medelam? In hominem ſimilem ſibi nõ habet mi
ſericordiam,& de peccatis ſuis deprecatur altiſſimum? Ipſe dũ caro ſit, ſeruat
iram, & propiciationẽ petit à domino. Quis exorabit pro delictis illius? Me-
mento nouiſſimorum,& deſine inimicari, tabitudo enim & mors imminẽt in
mandatis. Memorare timorem domini,& nõ iraſcaris proximo. Memorare
teſtamenti altiſſimi,& deſpice ignorantiã proximi. Abſtine te à lite,& minues
peccata. Homo enim iracundus incendit litem,& uir peccator turbabit ami-
D cos,& in medio pacem habentiũ immittet inimicitiam. Secundũ enim ligna
ſyluæ, ſic ignis exardeſcet,& ſecundum uirtutem eius hominis iracundia illius
erit,& ſecundum ſubſtantiam ſuam exaltabit iram ſuam. Certamen feſtinatũ
incendit ignem, & lis feſtinans effundit ſanguinem, & lingua teſtificans ad-
ducet mortem. Si ſufflaueris quaſi ignis exardebit,& ſi ſpueris ſuper illam ex-
tinguetur, & utraq; ex ore proficiſcuntur. Suſurro & bilinguis maledictus,
multos enim turbauit pacem habentes. Lingua tertia multos commouit,& di-
ſperſit illos de gente in gẽtem. Ciuitates munitas diuitum deſtruxit,& domos
magnatorũ effodit. Virtutes populorũ cõcidit, & gẽtes fortes diſſoluit. Lin-
gua tertia mulieres uiratas eiecit,& priuauit illas de laboribus ſuis. Qui reſpi-
cit illã nõ habebit requiẽ, nec habebit cũ quo requieſcat. Flagelli plaga liuorẽ
facit, plaga autem linguæ comminuit oſſa. Multi ceciderunt in ore gladij, ſed
non ſic quomodo qui interierit per linguam ſuam. Beatus qui tectus eſt à lin-
gua nequã,& qui in iracundiam illius non tranſiuit,& qui non adtraxit iugũ.
Vinculum illius uinculum æreum eſt, mors illius mors nequiſſima,& utiles
potius infert quàm illa. Perſeuerãtia illius non permanebit, ſed obtinebit uias
iniuſtorum,& flamma ſua non comburet iuſtos. Qui derelinquit deum inci-
dunt in illã,& exardeſcet in illis,& nõ extinguetur, & immittetur in illos quaſi
leo,& quaſi pardus lædet illos. Sepi aures tuas ſpinis,& noli audire linguã ne-
quam,& ori tuo fac oſtia,& feras auribus tuis. Aurum tuum & argentũ con-
fla,& uerbis tuis facito ſaterã,& frenos ori tuo rectos,& adtende ne forte la-
baris in lingua tua,& cadas in conſpectu inimicorum inſidiantium tibi,& ſit
caſus tuus inſanabilis in mortem. Nõ tardes cõuerti ad dominum,& ne diffe-
ras de

A ras de die in diem. Subito eñ ueniet ira illius, & in tempore uindictæ diſper-
det te. Noli anxius eſſe in diuitijs iniuſtis, nihil enim proderũt tibi in die ob-
ductionis & uindictæ. Nõ uentiles te in omnẽ uentũ, & non eas in omni uia, Prouer.10.
ſic enim peccator probatur duplici lingua. Eſto firmus in uia dei,& in ueritate
ſenſus tui & ſcientia,& proſequatur te uerbum pacis & iuſtitiæ. Eſto manſue-
tus ad audiendum uerbum ut intelligas,& cum ſapientia fer reſpõſum uerũ,
Si eſt tibi intellectus, reſponde proximo, ſin autẽ, ſit manus tua ſuper os tuũ,
ne capiaris in uerbo indiſciplinato & confundaris. Honor & gloria in ſermo
nẽ ſenſati, lingua imprudẽtis ſubuerſio ipſius. Nõ appelleris ſuſurro,& lingua
tua capiaris,& confundaris, ſuper furem enim cõfuſio & pœnitentia,& deno-
tatio peſſima ſuper bilinguẽ. Suſurratori aũt odium & inimicitia & contume-
lia, iuſtifica puſillum & magnũ ſimiliter. Noli fieri pro amico inimicus proxi-
mo, improperium enim & contumeliam malus hæreditabit,& omnis pecca-
tor inuidus & bilinguis. Nõ extollas te in cogitatione animæ tuæ ſicut taurus,
ne forte elidatur uirtus tua per ſtultitiam, & folia tua comedat,& fructus tuos
perdat,& relinquaris uelut lignũ aridũ in heremo. Anima enim nequam di-
ſperdet qui ſe habet, in gaudiũ inimici dat illũ,& deducet in ſortem impiorũ.
Chariſſimi oppreſſos erigere ſtudete, & neceſſe habentes ſemper adiuuate,
quoniã qui fratrẽ derelictũ leuat, adprehẽſum eripit, mœrentẽ cõſolatur, ab
B illo ſibi retribui cui totũ impendit non dubitet, qui ait: Quod uni ex minimis
meis feciſtis, mihi feciſtis. Talia enim bona indeſinenter agere ſtudete, ut fru-
ctum boni operis & hic conſequamini, & in futuro gratia dei perfruamini,
quatenus cœleſtis regni aulã introire poſtea mereamini. DATA III. CAL.
MAII. Seuero & Quintiano VV. CC. COSS.

IN EPIST. ANTHERI ARGVMENTVM PER IOANNEM SICHARDVM.

QVemadmodum non eſt ſitum in cuiuſuis poteſtate, ſeipſum ultro pro epiſcopo
eccleſijs obtrudere, ita ſi uitæ ſanctimonia, & eruditionis adiumento, demũ po-
puli ſuffragijs fretus quiſpiam in hunc locum peruenerit, non poterit, integra ſaltem
officij ſemel ſuſcepti dignitate, ſtatione iſta ueluti deſerta, miſeriarũ ſatietate, aut am-
plioris ſpe lucri ſollicitatus, aliam ambire eccleſiam, niſi id publicæ utilitatis ratio, cui
tota epiſcopũ uita ſeruire debet, ſuaſerit. Quæ ſi adparet re ipſa, non modo abitionis
donanda erit gratia, uerumetiã noſtrapte uoluntate, ſi uel nullã ea de re præceptum
Euãgelij extaret, id agere debemus, ut ſi nos feliciter iam in Chriſto adoleuerimus,
eum per quẽ in tantũ profecerimus cognitionis, pfectũ, æquiſſimis animis patiamur
aliò etiam properare, præſertim ſi cauſſa ſit, cur ſperemus nõ uulgare alibi poſſe eius
præſentiam operæpretiũ adferre, id eſt: ubi meſſis iamiam matureſcẽs, plena ſpei, ma-
nus operariorũ nobis deſiderare uideatur. Eius enim rei nõ deſunt exempla grauiſſi-
morũ uirorum, quandoquidẽ inter omnes conſtat, D. Petrũ ab Antiochia, cui annis
aliquot egregiam operã nauaſſe uiſus ſibi erat, Romam iter inſtituiſſe, ut & iſthic pro
uirili ſua aliquot Chriſto lucrifaceret.

ANTHERI EPISTOLA DE TRANSLATIONE EPISCOPORVM.

CHARISSIMIS atq; dilectissimis fratribus per Beticã atq; Toleranam prouincias episcopis constitutis. Antherius episcopus in domino salutẽ. Optarem fratres charissimi semper dilectionis & pacis uestræ sinceritatis gaudia audire, ita ut uicissim discurrentibus literis, sospitatis inditia iuuarentur, siquidem nos ab incursione sua uacare
Ioan. 8. hostis antiquus sineret, qui ab initio mẽdax, inimicus ueritatis; æmulus hominis, quẽ ut deciperet, se ante decepit, pudicitiæ aduersarius, luxuriæ magister, crudelitate pascitur, abstinentia punitur, quod unũ è ministris suis prædicantibus quædam superflua, spem non habentibus de futuris, apostoli sententia
1. Corin. 15. repercussit dicentis: Manducemus & bibemus, cras enim moriemur. O infelix audatia, ò desperata mentis astutia. Ipse enim hortatur odia, & fugat concordiam, & quia facile ad deteriorem partẽ mens humana transducitur, uolẽs magis per spatiosam uiam ambulare, quàm artæ uitæ iter cũ labore transire. Quare fratres dilectissimi sectamini meliora, & semper relinquite deteriora, bona agite, mala uitate, ut ueri discipuli domini inueniamini. De mutatione ergo episcoporum unde sanctam sedem apostolicã consulere uoluistis, scitote eam cõmuni utilitate atq; necessitate fieri licere, sed non libitu cuiusquam, aut dominatione. Petrus sanctus magister & princeps apostolorũ, de Antiochia
Petrus ab Antiochia translatus Romã est. utilitatis caussa translatus est Romã, ut ibidẽ potius proficere posset, Eusebius
Eusebius. quoq; de quadam parua ciuitate, apostolica autoritate mutatus est Alexan-
Felix. driã. Similiter Felix, de ciuitate qua ordinatus erat, electione ciuiũ propter do
D ctrinã & bonam uitam quam habebat, cõmuni episcoporũ & reliquorũ sacerdotum, ac populorũ consilio, translatus est Ephesum. Non enim transit de ciuitate ad ciuitatem, qui nõ suo libitu aut ambitu hoc facit, sed utilitate quadã aut necessitate, aliorum hortatu & consilio potiorũ transfertur. Nec transfertur de minore ciuitate ad maiorẽ, qui hoc non ambitu, non propria uoluntate facit, sed aut ui à propria sede pulsus, aut necessitate coactus, aut utilitate loci, aut populi, non superbe, sed humiliter ab alijs trãslatús & intronizatus est, quia homo uidet in facie, deus autem in corde. Et dominus per prophetam lo
Psal. 93. quitur, dicẽs: Dominus scit cogitationes hominũ quoniã uanæ sunt. Nõ ergo mutat sedem qui nõ mutat mentẽ, nec mutat ciuitatem qui nõ sua sponte, sed consilio & electione aliorũ mutatur. Nõ igitur migrat de ciuitate ad ciuitatẽ, qui nõ auaritiæ caussa, non sponte dimittit suã, sed, ut iam dictũ est, aut pulsus à sua, aut necessitate coactus elecmosynæ, exhortatione sacerdotum & populorũ translatus est ad alterã ciuitatẽ. Hæc ut petistis, licet uobis ignota nõ sint tenenda mandamus, ne ignorantia quorundã, meliora & utiliora uitentur, &
Matth. 23. inutiliora sinantur, sicut in sancto legitur euãgelio: Væ uobis Hypocrite, quia decimatis mentam, & anetum, & cyminum, & reliquistis quæ grauiora sunt, legis iudiciũ, & misericordiã, & fidem. Hæc oportuit facere, & illa non omittere, duces cæci excolantes culicem, camelum aũt glutientes, quod licet, nõ licet,

A cet, & quod nõ licet, licet. Quẽadmodũ Iamnes & Mambres restiterũt ueritati, sic & illi mente reprobi, amãtes uoluptatem magis quàm deũ, quod licet docent non licere, id est episcopos migrare de ciuitate ad ciuitatem, prætaxato *Exodi 7. 2. Tim. 3.*
modo. Et quod nõ licet, docent licere, id est misericordiã nõ agere circa patientes necessitatẽ, hoc tamen eis qui episcopum nõ habẽt, & sacro episcopali indigẽt ministerio, episcopũ de alia ciuitate caussa utilitatis uel necessitatis tribui, & episcopis persequutionem aut necessitatẽ patientibus, aliam cathedrã dari negant. Contradicunt etiam sacræ scripturæ, quæ testatur omnis mallediligẽt misericordiam quàm sacrificiũ. Vtriq; aũt, id est, & famẽ uerbi dei patientibus, & episcopis necessitatem quandam, quando intronizãtur propter *Oseæ 6.*
cõmunem utilitatem in alijs ciuitatibus, non modica exhibetur misericordia. Negantes autem hæc, licet speciem habeant pietatis, uirtutẽ tamen eius abnegant, nam in tali negocio prosapiam non agnosco. Si quis tamen sapientium, quos insipiẽtibus tempestatis huius procella sociauit, alijs autoribus facinorũ participatione maculatur, splendor sapientis & si cõmunionem criminũ incurrit, nescit tamen ducem se præbere peccantibus. Alia est quoq; caussa utilitatis & necessitatis, & alia auaritiæ & præsumptionis, atq; propriæ uoluntatis. Auaritiæ uero caussa & præsumptionis, aut propriæ uoluntatis, non sunt episcopi mutandi de ciuitate ad ciuitatẽ, sed utilitatis & necessitatis, quod nemo negat, nisi hi de quibus scriptũ est: Errauerunt in ebrietate, nescierunt ui
B dentem, ignorauerunt iudiciũ. Nam si enarrando conarer aperire transacta, ostenderem uobis nullum euenire solatiũ de comparatione factorũ. Cæterũ quis, & uidete quæ est bona & recta uia, & ambulate in ea, & inuenietis requiem animabus uestris. Et ut iuxta Sapientiæ uocem dicamus: Diligite iustitiam qui iudicatis terrã, sentite de domino in bonitate, & in simplicitate cor *Sap. 1.*
dis quærite illum, quoniã inuenitur ab his qui nõ tentant illum, apparet autem eis qui fidem habent in illum. Peruersæ enim cogitationes separãt à deo, probata autem uirtus corripit insipientes. Quoniã in maliuolã animã nõ introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Sanctus enim spiritus disciplinæ effugiet fictũ, & auferet se à cogitationibus quæ sunt sine intellectu, & corripietur à superueniente iniquitate. Benignus est enim spiritus deus, & cordis eius scrutator est uerus, & linguæ illius auditor. Quoniã spiritus domini repleuit orbem terrarũ, & hoc quod continet omnia, scientiã habet uocis, Propter hoc qui loquitur iniqua non potest latere, nec præteriet illum corripiens iudicium. In cogitationibus enim impij interrogatio erit, sermonũ autem illius auditio ad dominũ ueniet, & ad correptionem iniquitates illius. Quoniam auris zeli audit omnia, & tumultus murmurationũ nõ abscondetur. Custodite ergo uos à murmuratione, quæ nihil prodest, & à detractione parcite linguæ. Quoniam sermo obscurus in uacuum non ibit, os quod mentitur, occidit animam. Nolite zelare mortem in errore uitæ ue-

C ſtræ,neq; adquiratis perditionem in operibus manuum ueſtrarum. Quoniã deus mortem nõ fecit, nec lætatur in perditione uiuorum. Creauit autem eſſe nationes orbem terrarum. Nõ eſt in illis medicamentum exterminij, nec inferorũ regnum in terra uiuentium. Iuſtitia perpetua eſt & immortalis, iniuſtitia autem mortis eſt adquiſitio. Impij autem manibus & uerbis accerſierunt illam, & æſtimantes illam amicam defluxerunt, & ſponſiones poſuerunt ad illam, quoniam morte digni ſunt qui ſunt ex parte illius. Dixerunt enim apud ſe cogitantes non recte: Exiguũ & cum tædio eſt tempus uitæ noſtræ, & non eſt refrigeriũ in fine hominis, & non eſt qui agnitus ſit reuerſus ab inferis. Quia ex nihilo nati ſumus, & poſt hæc erimus tanquam non fuerimus. Quoniã fumus & flatus eſt in naribus noſtris, & ſermo ſcintillæ ad cõmouendum cor noſtrũ. Quia extinctũ eſt uelut cinis cor noſtrũ, & ſpiritus diffundetur tanq; mollis aër. Et tranſibit uita noſtra tanquam ueſtigium nubis, & ſicut nebula diffundetur, quæ fugata eſt à radijs ſolis, & à calore illius aggrauata. Et nominis noſtri obliuionẽ accipiet per tẽpus, & nemo memoriã habebit operum noſtrorũ. Vmbræ enim tranſitus eſt tempus noſtrũ, & non eſt reuerſio finis noſtri, quoniam conſignata eſt, & nemo reuertetur. Propterea unicuiq; præuidendũ eſt, ut ſummopere ſe cuſtodiat, & utiliter ſe præuideat, *ut cum* dies extrema finisq; uitæ aduenerit, non tranſeat ad perpetuam mortem, ſed uitam æternam. Facta enim ſubditorum iudicantur à nobis, noſtra uero iudicantur à deo: ex merito uero plebis nõnunquam epiſcopi deprauantur, quia terra procliui cadent qui ſequũtur, capite langueſcente cætera corporis membra inficiuntur. Deteriores ſunt qui uitam moresq; bonorũ corrumpũt, his qui ſubſtantias aliorũ, prædiaq; diripiunt. Caueat unuſquiſq;, ne aut linguã aut aures habeat prurientes, id ne aut ipſe alijs detrahat, aut alios audiat detrahentes. Sedens, inquit, aduerſus fratrem tuum loquebaris detrahendo, & ad- *Pſal.49.* uerſus filiũ matris tuæ ponebas ſcandalũ, &c. Parcant ſinguli detractioni linguæ, cuſtodiẽtes ſermones ſuos, & ſciant, quia cuncta quæ alijs loquũtur, ſua ſententia iudicabũtur. Nemo inuito auditori libẽter refert officij miniſterij, ſic dilectiſſimi nõ ſolum oculos caſtos ſeruate, ſed & linguam, nec quid in cuiuſquam domo agitur, alia domus per eos unquam nouerit. Habeant omnes ſimplicitatem columbæ, ne cui machinentur dolos, & ſerpentis aſtutiam, ne aliorũ ſupplantentur inſidijs. Nõ eſt humilitatis meæ neq; menſuræ iudicare de cæteris, & de miniſtris eccleſiarũ ſiniſtrũ quippiam dicere. Abſit quicquã ſiniſtrũ de his loquar, qui apoſtolico gradu ſuccedentes, CHRISTI corpus ſacro ore conficiunt, per quos nos etiã Chriſtiani ſumus, qui claues regni cœlorum habentes, ante iudicij diem iudicãt. Veteri quidem lege habetur, qui- *Deut.17.* cunq; ſacerdotibus non obtemperaſſet, aut extra caſtra poſitus lapidabatur à populo, aut gladio ceruice ſubiecta contentũ expiabant cruorem. Nunc uero inobediẽs ſpirituali animaduerſione truncatur, aut eiectus de eccleſia rabido dæmonũ ore decerpitur. Oportet enim, ut qui deum hæreditate poſſidẽt, abſq; ullo impedimento ſeculi deo ſeruiant, ut dicere poſſint: Dominus pars hæreditatis meæ. O quàm bonus & ſuauis eſt ſpiritus tuus domine in omnibus: parcis autẽ omnibus, quoniã tua ſunt domine qui animas amas. Ideoq; hos qui errant ex partibus corripis, & de quibus peccãt admones & alloqueris, ut relicta malitia credant in te dñe. Tu autẽ deus noſter ſuauis & uerus es, patiens, & miſericordia diſponens omnia, etenim ſi peccauerimus, tui ſumus, *Sap.15.* ſcientes magnitudinem tuam, & ſi nõ peccauerimus, ſcimus quoniã apud te ſumus cõputati, ſpiritus timentiũ deum quærentur ab eo, & in reſpectu illius benedicentur. Quapropter fratres chariſſimi ſermo malus ex ore ueſtro nõ procedat, ſed ſi quis bonus eſt ſpectet ad ædificationẽ opportunitatis, ut det gratiã audientibus. Et nolite contriſtari ſpiritũ ſanctũ dei, in quo ſignati eſtis in die redemptionis. Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blaſphemia tollatur à uobis cum omni malitia. Eſtote autem inuicem benigni, miſericordes, donantes inuicem ſicut & deus, in CHRISTO.

Pauca hic admodũ deſunt, credo eiuſmodi aliqua, In Chriſto Ieſu domino noſtro, Amen.

A

IN EVTYCHIANI EPISTOLAM ARGVMENTVM PER IO. SICHARDVM.

SVb Felice pontifice Rom. quem mox Eutychianus ſequutus eſt, orta eſt Manichæorum hæreſis, neſcio furioſior ne an ſtultior, de Chriſti diuinitate, & permixtione naturarum. In quos quantum eſt per exiguum illud uitæ tempus, quo præfuit,
B Ro. eccleſiæ licitũ, quod fuit, Euſebio teſte, x. menſiũ, ita Eutychianus inuehitur, ut appareat hoc quæſiſſe maxime optimũ uirum, ut abiecto priſtino errore, ad unitatem eccleſiæ reuerterentur. Docens quædam à Chriſto ita dici, ut uideantur magis noſtro captui adcõmodata, quàm quod ratio diuinitatis in eo ita tulerit.

EVTYCHIANI EPISTOLA BETICAE PROVINCIAE SCRIPTA.

CHARISSIMIS fratribus Ioanni, & omnibus per Beticam prouinciam conſtitutis epiſcopis, EVTYCHIANVS epiſcopus in domino ſalutem. Hortatur nos æquitas poſtulationis, deſiderio fraternitatis tuæ gratanter annuere, & conſultis tuis breuiter reſpondere. Et quamuis dilectionem tuã ſciam ad omne opus bonum eſſe deuotam, ut tamen efficacior fiat, illos qui ſane non ſapiunt, qualiter de incarnatione ſalutaris noſtri informare debeas, mandamus. Vnum igitur hoc immobile fundamentum, humana & felix fidei petra Petri ore confeſſa. Tu es, inquit CHRISTVS, filius *Matth.16.* dei uiui, tanta in ſe argumenta ſuſtinens ueritatis, quantæ peruerſitatis quæſtiones & infidelitatis calumniæ mouebuntur. Iam in cæteris diſpenſatio uoluntatis paternæ ſit erga partus & corpus, poſtq; crux, mors, inferi, ſalus noſtra eſt. Humani enim generis cauſſa, dei filius natus ex uirgine eſt & ſpiritu ſancto, ipſo ſibi in hac operatione famulante, & ſua, dei uidelicet inumbrante uirtute, corporis ſibi initia conſeuit, & exordia carnis inſtruxit, ut homo fa-

C ctus ex uirgine, naturam in se carnis acciperet, per quam huius admixtionis
societatē, sanctificatū in eo uniuersi generis humani corpus existeret. Et quem-
admodum omnes ipse qui corporeū se ostendit cōdiderat, ita rursum omnes
ipse per id qđ eius inuisibile erat reformaret. Dū igitur imago uisibilis, pudo-
rem humani exordij non recusauit, & per conceptionem, partum, uagitū, &
cunas, omnesq; naturæ nostræ cōtumelias transcurrit. Quid tandem dignū
à nobis tanto dignationis affectui responderet? Inenarrabilis à deo ergo ori-
ginis unus unigenitus deus, in corporis humani formam sanctæ uirginis utc-
ro insertus, adcrescit, qui omnia continet, intra quem, & per quē cuncta sunt,
humani partus lege profertur. Ad cuius uocem archangeli tremūt, cœlū &
terra, & omnia huius mundi resoluūtur elementa. Vagitu infantiæ audit, qui
inuisibilis & incomprehēsibilis est. Nō uisus sensu tactuq; moderandus, cu-
nis est obuolutus. Hæc si quis indigna deo recolit, tanto se maioris officij ob-
noxium confitetur, quanto minus hæc dei conuenerunt maiestati. Num ille
indiguit homo effici, per quem homo factus est? sed nos eguimus, ut deus ca-
ro fieret, & habitaret in nobis, id est assumptione carnis, unus interna uniuer-
sæ carnis incoleret, humilitas eius nostra nobilitas est, contumelia eius, ho-
nor noster. Quod ille deus in carne consistit, hoc nos uicissim in deū ex car-
ne reuocat, nam is plane uitā suam nescit, qui CHRISTVM IESVM ut ue-
rum deū, ita & uerū hominē ignorat, & eiusdem periculi est, IESVM Chri-
stum, uel spiritū, uel deum, uel carnem nostri corporis denegare. Omnis er-
go qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum corā patre
meo, qui in cœlis est. Qui aūt negauerit me corā hominibus, negabo & ego
eū corā patre meo qui est in cœlis. Hæc uerbū caro factū loquebat, & homo
IESVS Christus, dominus maiestatis docebat. Mediator ipse deus ad salutē
ecclesiæ constitutus, & ipso illo inter deum & hominē mediatoris sacramen-
to utroq; unus existēs, ex unitis in idipsum naturis. Naturæ uero utriusq; res
eadē est, ita tamen ut neutra careret in utroq;, ne forte deus esse, homo nascen-
do desineret, & homo rursum deus manendo non esset. Hæc itaq; humanæ
beatitudinis fides uestra est, deum & hominē prædicare, quod homo sit, neq;
carnem ignorare quod uerbū sit. Natus igitur unigenitus deus ex uirgine ho
mo, & secundū plenitudinem temporū in semetipso profuturus in deum ho-
minem. Hunc per omnia euangelici sermonis modū tenuit, ut se dei filiū cre-
di doceret, & hominis filiū prædicaret & admoneret. Loquēs & gerens de-
inde deus uniuersa quæ hominis sunt, ita tamen in ipso illo utriusq; generis
sermone, nunquam nisi cum significatione & hominis loquutus est deus. Si
hinc itaq; fallendi simplices atque ignorantes, hæreticis occasio est, & quæ ab
eo secundum hominem dicta sunt, dicta esse secundum diuinæ naturæ infir-
mitatem mentiantur. Et quia unus idem est loquens omnia, quæ loquitur de
semetipso omnia eum loquutū esse cōtendat. Nec sanè negamus, totum illum,
quia ei manet, naturæ suæ esse sermonem. Sed si IESVS Christus, & homo
& deus, & neque cum homo sit, tum nō sit & deus, neq; tum cum & homo
& deus,

Humilitas Christi nostra nobilitas est.

D *Mat. 10.*

A & deus, tum nō etiam deus. Neque per hominem in deo, non totus homo, to-
tus deus unum atque idem est, necesse est dictorū eius sacramentū esse totius
generis, & cum in eo secundū tempus discernis hominem à deo, dei tunc at-
que hominis discerne sermonem, & cū deum atq; hominē in tempore confi-
teris, dei atq; hominis in tempore dicta diuidas. Cum uero ex homine & deo
rursum totius hominis, totius iam dei tempora intelligis, si quod illius ad de-
monstrationem temporis dictum est, tempori coāptato quæ dicta sunt, ut cū
aliud sit ante hominem deus, aliud sit homo & deus, aliud sit post hominē &
deus, totus homo & totus deus, non confundas temporibus & generibus di-
spensationis sacramentū. Cum pro qualitate generum, ac natura rerū, aliū ei
in sacramento hominis necesse est sermonē fuisse, & natura aliū adhuc mori-
turo, aliū etiam & non. Nostri igit caussa hæc omnia IESVS CHRISTVS
gerens, & corporis nostri homo natus, secūdum consuetudinem naturæ no
stræ loquutus est, non tamen omittens naturæ suæ esse quod deus est. Nā et-
si in partu, & passione, & morte, naturæ nostræ semper egerit res, tamē omnes
uirtutes naturæ suæ gessit. Vides ne ita deum & hominē prædicari, ut mors
homini, deo uero carnis excitatio deputetur? Non tamē ut alius sit qui mor-
tuus est, & alius per quem mortuus resurgit. Spoliata eīm carne CHRISTVS
est mortuus, & rursum CHRISTVM à mortuis excitās, id est CHRISTVS
B carne se expolians. Naturā dei in uirtute resurrectionis intellige, dispensatio-
nem hominis in morte agnosce. Et cū sint utraq; suis gesta naturis, unū tamē
CHRISTVM IESVM eum memento esse, qui utrunq; est. Hæc igitur de-
monstranda à me paucis fuere, ut utriusq; naturæ formā tractari in domino
IESV CHRISTO meminissemus, quia qui manens in forma dei, formam
serui suscepit, ipse diuinitaiē nequaquā amisit. Cæterū fratres hortamur uos,
ut moneatis eos conuerti ad deum, unde scriptum est: Fili non tardes conuerti
ad dominū, & ne differas de die in diem. Subito eīm ueniet ira illius, & in tem-
pore uindictæ disperdet te. Noli anxius esse in diuicijs iniustis, nihil proderūt
tibi in die obductionis & uindictæ. Non uentiles te in omnem uentum, & nō
eas in omni uia. Sic eīm peccator probatur duplici lingua. Esto firmus in uia
dei, & in ueritate sensus tui & scientia, & prosequatur te uerbum pacis & iu-
stitiæ. Esto mansuetus ad audiendū uerbum dei ut intelligas, & cum sapientia
,pferes respōsum uerū. Si est tibi intellectus responde proximo, sin autē, sit ma
nus tua super os tuū, ne capiaris in uerbo indisciplinato, & c. Honor & gloria
in sermone sensati, lingua imprudentis subuersio illius. Nō appelleris susuro,
& lingua tua capiaris & confundaris. Super furem enim est cōfusio & pœni-
tentia, & denotatio pessima super bilinguem. Susurratori autē odium & ini-
micitia & contumelia. Iustifica pusillū, & magnū similiter. Noli fieri pro ami-
co inimicus proximo, improperium enim & contumeliā malus hæreditabit,
& omnis peccator inuidus & bilinguis. Nō te extollas in cogitatione animæ
tuæ uelut taurus, ne forte elidatur uirtus tua per stultitiam, & folia tua come-
det, & fructus tuos perdat, & relinquaris uelut lignū aridū in heremo. Ani-

Sermones Christi pro diuina atque humana natura alio atque alio modo intelligendi sunt.

Eccl. 5.

Eccl. 6.

C ma enim nequam diſperdit qui ſe habet, & in gaudium inimicis dat illum, & deducit in ſortem impiorum. Talibus uos exhortationibus fratres uiciſſim monete, & bona ſemper ſectamini, malaq; uitate. Magnis enim ſtudijs, ſecundum beatū apoſtolum, præcauendū eſt, ne fides & diſciplina domini blaſphemetur, & ſi illa nonnunquā ſinenda ſunt, quæ ſi cæterorum conſtet integritas, ſola nocere nō ualeant, illa tamen ſunt magnopere præcauēda quæ præcipi ſine manifeſta decoloratione nō poſſunt. Etſi ea ipſa quæ nullo detrimento aliquoties indulgenda creduntur, rerum temporumq; cogit intuitus, accelerate prouiſionis reſpectus excuſat, quanto magis illa nullatenus ſunt mutilanda, quæ nec ulla neceſſitas, nec eccleſiaſtica prorſus extorquet utilitas. Optamus igitur fratres chariſſimi, & totis omnipotentem dominū precibus exoramus, ut dilectionē ueſtram in amoris ſui conſtantiam faciat magis magisq; feruescere, atq; in pace eccleſiæ in una uos dedat manere cōcordia. Admonemus etiam fraternitatē ueſtram, ut in cōmiſſis uobis animabus. ſolerter inuigiletis, animarumq; magis lucris quàm cōmodis uitæ præſentis intendatis. Continentes uero ac in diſponendis rebus eccleſiaſticis diligētes cuſtodes exiſtatis, ut omni ex parte, ſuſceptum uos condigne geſſiſſe paſtoris officiū, uenturus iudex cū ad iudicandū uenerit, debeat approbare. Omnipotens autem deus ſua uos protectione cuſtodiat, honoremq; à domino uobis collatū, moribus ſeruare concedat, atq; cū multiplici fructu animas uobis cōmiſſas ad D. paſcua æterna adducere, & ſibi condigne repræſentare adiuuet, uosq; inter ſanctos & electos ſuos collocare dignetur. DATA pridie idus Aprilis, Aureliano & Marcello. VV. CC. COSS.

IN CONSTANTINI IMP. CONFESSIONEM ARG. PER IO. SICHAR.

Confeſſio. SVperuacaneum eſt hic, poſt tot egregios rerū ſacrarū ſcriptores, admonere cuiuſmodi antiquitus fuerit cōfeſſio, tamen quod huius loci eſt, obiter uelut digito oſtendā. Solebant enim & imperatores palàm teſtari ſententiā ſuam, id quod ex euangelijs agere iubemur. Qui enim, inquit Chriſtus, me confitebitur apud homines, & ego confitebor eum apud patrem meū, qui eſt in cœlis. Fiebant autē ab imperatoribus maiore adparatu, ut quo longius illud emanaret, hoc eſſent plures qui non dubitarēt huic fidei nomen dare, quā uidiſſent iam imperatorē ipſum amplexū. Et quia in alijs tales fere ſumus, quales uidemus principes qui rebus præſunt, fecit hic quoq; illa de fide Chriſtiana profeſſio uulgo animū, ut eſſe principibus quam ſimillimi uellent, impunitate præſertim iā data, & præeunte ipſo imperatore. Ita paſſim in antiquis bi-
Carlus Magnus. bliothecis licet uidere cōfeſſiones Iuſtiniani, Carli Magni, & Friderici tertij, quibus tanq; ſigno dato, ad fidem Chriſtianam uocarentur, quibus per principum tyrannidem hoc nō ſatis tuto antea licebat.

CONFESSIO CONSTANTINI IMPERATORIS.

IN nomine ſanctæ, & indiuiduæ trinitatis, patris ſcilicet, & filij, & ſpiritusſancti, Imperator Cæſar Flauius Conſtantinus, in CHRISTO IESV, uno ex eadē ſancta trinitate, ſaluatore domino deo noſtro. Fidelis, manſuetus, maximus, beneficus. Alamanicus, Gothicus,

A ticus, Sarmaticus. Germanicus, Britānicus, Hunnicus, pius, felix, uictor, ac triumphator ſemper auguſtus. Sanctiſſimo ac beatiſſimo patri patrum Syluestro urbis Romæ epiſcopo, atque omnibus eius ſucceſſoribus, qui in ſede beati PETRI uſq; in finem ſeculi ſeſſuri ſunt, pontificibus, necnon & omnibus reuerēn. & deo amabilibus catholicis epiſcopis eidē ſacroſanctæ Ro. eccleſiæ, per hanc noſtrā imperialem conſtitutionem ſubiectis, in uniuerſo orbe terrarū, nunc & in poſterū cunctis retro temporibus conſtitutis, Gratia, pax, charitas, gaudiū, longanimitas, miſericordia à deo patre omnipotente, & IESV CHRISTO filio eius, & ſpiritu ſancto cū omnibus uobis. Ea quæ ſaluator & redemptor noſter dominus noſter IESVS Chriſtus altiſſimi patris filius, per ſuos ſanctos apoſtolos Petrū & Paulū, interueniente patre noſtro Syluestro ſummo pontifice, mirabiliter dignatus eſt, liquida narratione per huius noſtræ imperialis inſtitutionis paginam, ad indaginē omnium populorū, in uniuerſo orbe terrarū noſtra ſtuduit propagare māſuetiſſima ſerenitas. Primū quidem fidem noſtram, quā à præfato beatiſſimo patre & oratore noſtro Syluestro uniuerſali pontifice edocti ſumus, intima cordis confeſſione, ad inſtruendas omniū ueſtrūm mentes, proferentes, & ita demum miſericordiā dei ſuper nos diffuſam annūciantes. Nos em̄ uos ſcire uolumus, ſicut per anteriorem noſtrā ſacrā pragmaticā iuſſionem ſignificauimus, nos à cul-
turis Idolorū, ſimulacris mutis, & ſurdis, manufactis, diabolicis cōpoſitioni
B bus, atq; ab omnibus ſatanæ pompis receſſiſſe, & ad integram Chriſtianorū fidem, quæ eſt uera lux, & uita perpetua peruenīſſe. Credentes iuxta id quod nos idem almificus ſummus pater, & doctor noſter Syluester inſtruit pontifex, in deum patrem omnipotentem, factorem cœli & terræ, uiſibiliū omniū & inuiſibiliū, & in IESVM Chriſtū filium eius, unicū dominū noſtrū, per quem omnia facta ſunt, & in ſpiritū ſanctū dominū & uiuificatorem uniuerſæ creaturæ, hoc eſt patrem, & filiū, & ſpiritū ſanctum confitemur, ita ut in trinitate perfecta, & plenitudo ſit diuinitatis, & unitas poteſtatis. Pater deus, filius deus, & ſpiritus ſanctus deus, & tres unū ſint in CHRISTO IESV, tres itaque formæ, ſed una poteſtas. Nam deus ſemper ſapiens, edidit ex ſe per quod eſſent gignenda ſecula uerbum. Et quando eodem ſolo ſuæ ſapientiæ uerbo, uniuerſam ex nihilo formauit creaturam, cū eo erat, cuncta ſuo arcano componens myſterio. Igitur perfectis cœlorū uirtutibus, & uniuerſis terræ materijs, pio ſapientiæ ſuæ nutu, ad imaginem & ſimilitudinem ſuam primum de limo terræ fingens hominē, hunc in paradiſo poſuit uoluptatis, quē antiquus ſerpens, & hoſtis inuidens diabolus, per amariſſimū lignum uetiti guſtum, exulem ab eiſdem effecit gaudijs, eoq; expulſo nō deſinit ſua ueneno ſa multis modis protelare iacula, aut à uia ueritatis humanū abſtrahēs genus, idolorum culturæ uidelicet creaturæ & nō creatori deſeruire ſuadeat. Quatinus per hoc eos quos ſuis uoluerit irretire inſidijs, ſecū æterno afficiat cōcremandos ſupplicio. Sed deus noſter miſertus plaſmæ ſuæ, dirigēs ſanctos ſuos prophetas, per quos lumen futuræ uitæ ad aduentū uidelicet filij ſui domi-

C ni dei & ſaluatoris noſtri IESV CHRISTI annuncians, miſit eundem filiũ ſuum unigenitũ, & ſapientiæ uerbũ, qui deſcendens de cœlis, propter noſtrã ſalutem, natus de ſpiritu ſancto, ex Maria uirgine, uerbũ caro factum eſt, & habitabit in nobis: non amiſit quod fuerat, ſed cœpit eſſe quod nõ erat. Deũ perfectũ, & hominem perfectum, ut deus, mirabilia perficiens, & ut homo, humanas paſſiones ſuſtinens, ita uerum hominem, & uerum deum, uerum hominem fuiſſe nullo modo ambigamus. Electiſq; XII. apoſtolis, miraculis coram eis & innumerabilis populi multitudine coruſcauit, Confitemur eundem dominũ noſtrũ IESVM Chriſtũ, & impleſſe legem & prophetas, paſſum, crucifixum ſecundũ ſcripturas, tertia die à mortuis reſurrexiſſe, aſſumptum in cœlos, atq; ſedentem ad dexterã patris, inde uenturũ iudicare uiuos & mortuos, cuius imperij non erit finis. Hæc eſt enim fides noſtra orthodoxa, à beatiſſimo patre noſtro Sylueſtro, ſummo põtifice nobis prolata. Exhortantes idcirco omnem populũ, & diuerſas gentium nationes, hanc fidem tenere, colere, ac prædicare, & in ſanctæ trinitatis nomine baptiſmi gratiam conſequi, & dominũ IESVM Chriſtum ſaluatorem noſtrum, qui cum patre & ſpiritu ſancto per infinita uiuit & regnat ſecula, quem Sylueſter beatiſſimus noſter pontifex in uniuerſali prædicat corde deuoto adorare. Ipſe enim dominus deus noſter miſertus mihi peccatori, miſit ſanctos ſuos apoſtolos ad uiſitandum nos, & lumen ſui ſplendoris infuſſit nobis, & abſtractũ à tenebris,

Chriſtus legem impleuit.

D ad ueram lucem & agnitionem ueritatis me peruenire gratulamini. Nam dũ ualida ſqualoris lepra totam mei corporis inuaſiſſet carnem, & multorũ medicorum conuenientiũ cura adhiberetur, nec unius quidem promerui ſalutem. Ad hæc aduenerũt ſacerdotes Capitolij, dicentes mihi debere fieri fontẽ in Capitolio, & compleri hunc innocentũ ſanguine calente, & in eo loco me poſſe mundari. Et ſecundum eorum dicta aggregatis plurimis innocentibus infantibus, dum uellent ſacrilegi paganorũ ſacerdotes eos mactare, & ex eorũ ſanguine fontem repleri. Cernens ſerenitas noſtra lachrymas matrũ eorum, ilico exhorrui facinus, miſertuſq; eis, proprios illis reſtitui præcepimus filios ſuos, datiſq; uehiculis, & donis conceſſis, gaudentes ad propria relaxauimus. Eadem igitur tranſacta die, nocturno nobis facto ſilentio, dum ſomni tempus adueniſſet, adſunt apoſtoli, ſanctus Petrus & Paulus, dicentes mihi: Quoniã flagitijs poſuiſti terminũ, & effuſionem ſanguinis innocentis horruiſti, miſſi ſumus à CHRISTO domino deo noſtro, dare tibi ſanitatis recuperandæ cõ ſilium. Audi ergo monita noſtra, & fac quodcunq; indicamus tibi. Sylueſter epiſcopus ciuitatis ad montẽ Soracten perſequutiones tuas fugiens, in cauernis petrarum cum ſuis clericis latebras fouet, hunc cum ad te adduxeris, ipſe tibi piſcinam pietatis oſtendat, in qua dum te tertio merſerit, omnis te ualitudo iſta deſerat lepræ, quod cum factũ fuerit, hanc uiciſſitudinem tuo ſaluatori compenſa: Te autem ipſum in hac parte purifica, ut relicta omni ſuperſtitione idolorũ, deum uiuum uerum, qui ſolus eſt & uerus, adores & excolas, & ad eius uoluntatem attingas. Exurgens igitur à ſomno protinus iuxta id quod à ſan-

Antiquiſſimi enim quiq; me dici arbitrãtur nihil æquæ mederi lepræ, ac ſanguinem humanum.

Sylueſter latuit in ſpecu Soracten.

A ctis apoſtolis admonitus ſum peregi, aduocatoq; eodẽ præcipuo & magnifico patre, & illuminatore noſtro Sylueſtro, omnia à ſanctis apoſtolis mihi præcepta dixi uerba, percunctatiq; eum ſumus, qui iſti dij eſſent Petrus & Paulus. Ille uero ait: non eos deos uere dici, ſed apoſtolos ſaluatoris noſtri IESV Chriſti. Et rurſus interrogare cœpimus eũdem Sylueſtrũ, utrũ ipſorum apoſtolorũ imaginem expreſſam haberet, ut ex pictura diſceremus, hoc eſſe quod reuelatio docuerat. Tunc idem uenerabilis pater imagines eorundem apoſtolorũ per diaconem ſuũ exhiberi præcepit, quas dum aſpicerem, & eorũ quos in ſomno uiderã figuratos, in ipſis imaginibus cognouiſſem uultus, ingenti clamore corã omnibus ſatrapibus meis cõfeſſus ſum eos eſſe quos in ſomno uiderã. Ad hæc beatiſſ. Sylueſter indixit nobis pœnitẽtiæ tempus intra palatiũ noſtrũ Lateranenſe, in uno cilicio, ut omnia quæ à nobis impie peracta, atq; iniuſte diſpoſita fuerant, uigilijs, ieiunijs, atq; lachrymis, & orationibus apud ſaluatorem noſtrũ IESVM Chriſtũ impetraremus. Deinde per manus impoſitionẽ clericorũ uſq; ad ipſum præſulẽ ueni, ibiq; abrenũci ans ſatanæ pompis, & operibus eius, uel uniuerſis idolis manufactis, credere in deũ patrem omnipotentẽ, factorem cœli ac terræ, uiſibiliũ & inuiſibilium, & in IESVM Chriſtũ filiũ eius unicũ dominũ noſtrũ, qui natus eſt de ſpiritu ſancto, & Maria uirgine, ſpontanea uoluntate corã omni populo profeſſus

B ſum. Benedictoq; fonte illic me trina merſione unda ſalutis purificauit. Leuatoq; me de uenerabili fonte, indutus ueſtibus cãdidis, ſeptiformis ſpiritus ſancti conſignationẽ adhibuit, beati chriſmatis unctione, & uexillũ ſanctæ crucis in mea fronte liniuit, dicẽs: Signat te deus ſigillo fidei ſuæ, in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti, in cõſignationẽ fidei. Cũctuſq; clerus reſpondit, Amẽ. Et adiecit præſul: Pax tibi. Prima itaq; die poſt perceptũ ſacri baptiſmatis myſterium, & poſt curationẽ corporis mei à lepræ ſqualore, agnoui nõ eſſe aliũ deũ, niſi patrem, & filiũ, & ſpiritũ ſanctũ, quem beatiſſimus Sylueſter prædicat trinitatem in unitate, unitatẽ in trinitate. Nam oẽs dij gentiũ, quos uſq; hactenus colui, dæmonia, opera hominũ manufacta cõprobãtur. Etenim quantam poteſtatẽ idem ſaluator noſter ſuo apoſtolo beato Petro contulerit in cœlo ac terra, lucidiſſime nobis idem uenerabilis pater edixit, dũ fidelem cum in ſua interrogatione inueniens, ait. Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam, & portæ inferi nõ præualebunt aduerſus eam. Aduertite potentes, & aure cordis intendite, quid bonus magiſter & dñs ſuo diſcipulo adiunxit, inquiens, & tibi dabo claues regni cœlorũ, & quodcunq; ligaueris ſuper terrã, erit ligatum in cœlis, & quodcunq; ſolueris ſuper terrã, erit ſolutum in cœlis. Et dum hæc prædicante beato Sylueſtro agnoſcerem, ex beneficijs ipſius beati Petri integræ me ſanitati comperi redditum.

EPISTOLARVM FINIS.

SYLLABVS

RERVM MEMORABILIVM utriuſq; partis tam Clemẽtis quàm Epiſtolarum.

AAron primus põtifex. 19. A
Abrahã aſtrologus. 14. D
Abrahã duos filios habuit. folio. 15. A
Abraham torum mundum ab interitu uindicauit. 14. D
Abraham ex ordine ſtellarũ, cõditorem earum agnouit. 14. D
Abuſus mox ex rebus optimis naſcitur. folio. 133. B
Accuſandi in integrum ſunt reſtituendi. epiſtolarum. 66. C
Achilles colitur apud Leuconeſſum pro deo. folio 159. B
Adflictiones pro remedio aliquãdo dantur hominibus. 79. A
Ad meridiẽ raræ ſunt pluuiæ. 124. C
Adulteria ſunt etiã in elemẽtis. 153. B
Adulterium proximum peccatũ eſt ab incredulitate. epiſt. 5. B
Aduẽtũ ſecũdũ, etiã Iudæi credũt. 20. D
Aegyptij genus ſuũ à Meſraim ducunt. folio 83. B
Aegyptij Oſirim colunt. 159. B
Aegyptij, quæ habebãt bona, uerterunt in impietatem. 15. A
Alcmeon principia rerum dixit contrarietates. folio 121. A
Alexander epiſcopus Ro. epiſt. 50. C
Alexander magnus apud Rhodum colitur pro deo. 159. B
Aliquid eſt in nobis quod faueat parentibus noſtris etiam ignotis. 116. D
Allegoriæ quare inuẽtæ de dijs. 163. A
Allegoriæ de concubitu deorum. 161. B
Amazones ſemel in anno miſcentur uiris. folio 145. B
Amicitiã dei quando aſſequamur. 13. A
Amicorũ oĩa cõĩa. epi. 24. C. & 152. A
Amici dei quando ſimus. 96. C
Amor irrationabilis eſt, ſi eo amore facia mus, quod non decet. 105. A
Anacletus epiſcopus fuit Romæ XII. annis. epiſtolarum. 34. D
Anacleti epiſcopatus incidit in tyranni dem Domitiani. epiſt. 34. D
Anacletus epiſcopus Ro. epiſt. 35. A
Anaximãdrus principia dixit immenſitatem. folio 121. A
Ananias corruit quia mentitus erat Petro. epiſtolarum. 24. C
Ananias filius Safra. 73. B
Andreas frater Petri. 50. D
Andromeda mutatur in ſtellam. 160. C
Angeli hominibus præſunt. 33. B
Angeli hominũ defũctorũ adiurãt. 33. B
Animus humanus eſt ut ager. epi. 19. A
Animalia quæ ſunt ab Aegyptijs ꝓ dijs culta, uirtutũ erant ſymbola. 93. A
Animalia colere pro dijs ſatius eſt, quàm exanimas ſtatuas. 93. A
Antherus epiſcopus Ro. epiſt. 74. C
Antiquitus habiti ſunt pro dijs omnes q egregiũ aliquid præter cæteros præſtitiſſent in qualibet re. 84. D
Antonius pater Simonis magi. 31. B
Anubion. 168. C
Apes ex putrefactis carnibus bubulis. folio 124. D
Apis ab Aegyptijs pro deo cultus. 93. A
Apium ex cornu cerui naſcitur. 124. D
Apoſtoli tanꝯ legati ſunt miſſi, ut nihil proprium dicant. 40. D
Apoſtoli tanꝯ boni negociatores attulerunt ad nos uerum dei cultum. 80. C
Apoſtoli pro auditorũ ratione & capacitate, docuerunt ſingulos ut uideretur conuenire. 24. D
Apoſtatæ. epiſtolarum. 36. D
Appion. 168. C
Aqua marina quare ſalſa. 124. C
Aqua & ſpiritu omnia conſtant. 126. B
Aquæ & terre coniugium. 153. B
Aquila Pyrrhonem philoſophum ſequutus erat. 118. D
Arabes circũciſionem Iudæorum ſunt imitati. folio 133. B
Arbitrij liberi definitio. 58. C
Arbitrij libertas qualis. 57. B
Arca fabricata à Noe. 14. C
Arcus in cœlo fit ex repercuſſione ſolis. folio. 130. C
Ariſtoteles quintum elementum ponit principium rerum omnium. 121. A

Aſparagi ex cornu capræ naſcũt. 124. D
Ars magica ex imitatione rerum bonarum fit. folio 133. B
Arſaces appellant reges Perſarũ. 19. A
Aſclepiades Oncos dixit principia. 121. A
Aeſculapij ſepulchrũ Epidauri. 159. B
Aſſeclæ Simonis. 52. D
Athenien. idololatræ. ep. 60. D. & 61. A
Aueritate uinci non eſt pudendũ. 38. C

B

BAcchi diuinitas. 80. C
Balſamum in Iudæa. 1.
Baptiſmus quid profit. epiſt. 21. A
Baptiſmus ad ſalutẽ neceſſarius. 102. C
Baptiſmus fiebat in aquis perenn. 73. A
Baptiſ. in locũ ſacrificiorũ ceſſit. 17. A
Baptiſmus quorſum profit. 102. C
Baptizari uolentes quid debeant obſeruare. epiſtolarum, 12. D
Baptizati nõ mãducabãt cũ illotis. 53. A
Barnabas Clementem primũ ad fidem conuertit. 5. B
Barnabas fuit qui ut Mathias. 23. B
Barnabas Hebræus erat. 5. A
Barnabæ oratio ad P. R. 5. A
Bella ex peccatis noſtris naſcunt. 41. A
Bellorum origo. 114. D
Bellũ uerbi contra incredulos. 39. A
Bene uiuere ſequela eſt ſciẽtiæ ueritatis. folio 62. D
Beniamin filius Saba. 73. B
Bona opera ſunt tanꝯ uiaticũ ad regnũ cœlorum. 36. D
Boni & docti eligẽdi ſunt in epiſcopos. epiſtolarum. 67. A
Bonitate dei etiam indigni fruunt. 63. A
Bonum agricolam oportet quædam ſemina perdere. 55. B
Bragmanorum inſtituta. 144. D
Britanni multi unã uxorẽ habẽt. 145. B

C

CAiphas nõ uoluit aliũde afferri ꝓbationes q̃ ex ipſa ſcriptura. 26. C
Caiphas quædã ex Euangelijs humano more interpretatus eſt. 23. B
Caiphas pontifex max. 18. D
Caiphæ doluit quod à Petro piſcatore admoneretur. 24. C
Calidi imbres peſtilentiores. 124. C
Calliſtratus principia dixit q̃litates. 121. A
Calliſto in ſydus mutatur. 160. C
Cæpæ cultæ pro dijs. 93. A
Cæſarea maxima urbs Paleſtinæ. 7. A
Cæſares omnes appellãt Ro. prin. 19. A
Caſtimoniæ multæ ſunt ſpecies. 102. D
Cathedra Petri. 174. C
Cauſſa cur quædam nõnullis facilia, nõnullis uero difficilia uideantur. 38. C
Cereri ſunt ſemina ſacra. 160. C
Certamen oſtendit qui ſint ueri Chriſti milites. epiſt. 37. B
Cham inuentor artis magicæ. 83. B
Chaos poëticum quale. 156. D
Charitas bonus præceptor eſt bonorum operum. epiſt. 47. B
Chriſtus omniũ hominũ princeps. 18. D
Chriſtus rex pacis. 85. A
Chri. appellabat apud Iudæos rex. 19. A
Chriſt. ꝓ diuina atq; humana natura aliter atq; aliter loquutus eſt. epi. 79. A
Chriſtus medicus eſt. 24. D
Chriſtus piſcatores maluit apoſtolos, quàm eruditos. 24. C
Chriſtus pijs ab initio ſemp adfuit. 21. A
Chriſtus inter Iudæos natus quare. 23. B
Chriſtus unde dicatur. 18. D
Chriſtus in multis ocioſus eſt. 136. C
Chriſma ceſſauit Chriſto adueniente. folio 20. A
Chriſma Iudæorum. 19. A
Chriſtiani uitẽt publ. iudicia. epiſt. 6. D
Chriſtus uera porta eſt ad uitam. 88. C
Chriſtianorũ pugna cõtra uitia. 141. A
Chriſtiani ultrò quædam faciunt, nõ admoniti legibus. epiſt. 22. D
Chriſtiani per omnia ſtudeant ethnicis eſſe meliores. 103. B
Chriſtianis magnũ eſt uectigal parſimonia. folio 140. C
Ciuitas ſumma pax uocatur. epiſt. 7. B
Claues regni cœlorũ penes epiſcopos. epiſtolarum 29. B
Clemens M. drachmas donat mulieri, quæ hoſpitio matrẽ ſuã excepat. 111. B
Clemẽs libros reſpõſionũ ſcripſit. 98. D
Cle. pontifex ordinat à Petro. epiſt. 4. C
Clemens in Iudæam nauigat diſcendæ ueritatis cauſſa. 7. A
Clemens primũ quæſiuit, an anima eſſet immortalis. 8. C

Clemens Matheſeos eruditus fuit. 35. B
Clemens Mattidia matre caſu agnoſcit. folio 110. D
Clemens Romæ natus. 3. A
Clemens philoſophiæ ſtuduit. 3. B
Clemens hos libros ex mandato Petri ſcripſit. 75. A
Clemẽs Nicetã & Aquilam fratres ſuos eſſe agnoſcit. 112. D
Clemens baptizatur à Petro. 104. C
Clemẽs Platonicos ſequutus erat. 118. D
Clemens Barnabæ hoſpes. 6. D
Clemens conſanguineum habuit Cæſarem. 107. A
Clementis duæ ſunt æditiones. fol. 1.
Clementis liber de uero propheta ad Iacobũ, Petro autore ſcriptus eſt. 9. A
Climacterici anni aſtrologorũ. 42.
Cloacæ cultæ pro deabus. 93. A
Cœlũ uiſibile quare factum ſit. 59. B
Cœlum ſuperius perpetuũ eſt. 52. C
Cœli & Terræ filij. 161. A
Colentes ſimulacra ipſis ſunt ſimulacris ſtupidiores. 90. D
Collatio epi ad bonũ maritũ. epi. 47. A
Cõmunis menſa Chriſtianorũ. epi. 5. D
Cõmunis Chriſtianorum mẽſa quare à Græcis ἀγάπη dicatur. epiſt. 23. A
Cõmunia quædã Chriſtianæ fidei. 32. C
Cõpendium præceptorum Petri ad diſcipulos ſuos. 72. & 73. A
Compoſita qualia. 119. A
Cõfiteri ẽ ſalubre cõſiliũ petere. ep. 7. A
Cõfirmatio unde habuerit originem in eccleſia. epiſt. 22. C
Cœnæ deorũ elegant. allegoria. 164. C
Cõiecturæ nõ habent locum in ſcripturis diuinis. 139. A
Cõſciẽtia delinquẽtes arguit. epi. 40. C
Cõſilium dei nemo nouit. 138. A
Cõſonantia nõ facit prophetã. 40. D
Cõſuetudo altera natura eſt. 61. A
Cõſuetudo cõſuetudine cõmutat. 29. B
Cõſuetudo in oẽm partẽ potẽs eſt. 29. A
Cõſtãtini imperatoris cõfeſſio. epi. 80. D
Cõtra Geneſim argumẽta. 120. C
Cõtra Atomos Epicuri. 121. & 122. C
Cornelius centurio. 168. D
Corpus humanum quouis luto grauius eſt, folio 49. A
Corpus Chriſti oĩbus cõmune. ep. 38. D
Coruus per os concipit. 124. D
Crapulæ dæmonũ uehicula ſunt. 84. D
Creationis ſeries. 13. A
Credẽtes dæmonibus imperant. 85. B
Crepitus uentris culti pro dijs. 93. A
Cultus dei apud ueteres erat MENS PVRA. folio 79. A
Cũ iudicio credenda ſunt nonnullis myſteria diuina. 30. C
Cum excommunitatis quare Chriſtiani non loquantur. epiſt. 9. B
Cupido. 158. C
Cupiditas pnicioſiſſimũ peccatũ. 39. A
Curſus ſolis. 131. A

D

DAemones oderunt homines. 35. A
Dæmones aliqua citius intelligũt ẽp hoĩes, qd corpore nõ grauẽt. 82. C
Dæmones fidem exhorreſcunt. 80. D
Dæmões miniſtri ſunt ſupplicioru. 83. A
Dæmonibus permittitur aliqd aduerſus hoĩes, ut pij ab impijs diſcernant. 35. B
Dæmonibus quãobrẽ permiſſum ſit aliquando futura prædicere. 82. D
Dæmonibus aliquando curare morbos permittitur. 81. B
Dæmonũ aliqua dat in hoĩes ptãs. 35. A
Democ. ideas finxit prĩcipia rerũ. 121. A
Dei cultor uerus quis ſit. 97. B
Dei nomen quale. epiſt. 26. C
Dei imago quomodo uere colat. 93. B
Dei nomen quale. 92. D
Dentium uarij uſus. 126. C
De rebus diuinis humano more loqui, ſtultiſſimum eſt. 135. B
Deus per creaturas cognoſcibilis. 36. D
Deus corrigit nos, iuſtus eſt, eò quod filijs ſuis uelit conſulere. 48. C
Deus uidetur mente & ſpiritu. 60. D
Deus iuſtus eſt. 80. C
Deus p opera mũdi cognoſcit. epi. 16. D
Deus p̃ oĩbus rebus diligẽdus eſt. 68. D
Deũ iraſci quomodo intelligẽdũ. 166. D
Diabolus ſimilis eſt adultero. 139. A
Diaconi ſunt oculi epiſcoporum. epiſto larum, folio 7. A. & 38. D
Diaconorũ officia. epiſt. 5. A
Diaconi ordinẽ diſciplinæ curant. 72. D
Dianæ ceruus ſacer eſt. 160. C

Dictamnum Creta mittit. fol. 1.
Dies mortis incertus. 165. A
Difficile eſt homini in carne poſito cognoſcere deum. 48. D
Difficilimum eſt apud promiſcuã plebẽ de ueritate dicere. 54. C
Dij ſunt aliqui dicti, q dijnõ erãt. 43. A
Dij ſelecti. 164. C
Dij Gentilium. 156. D
Dilectio dei ſaluat nos. 35. A
Diluuiũ introductum fuit propter idololatriam. 83. B
Diluuium tempore Noë. 13. B
Diluuio deus eſt ultus peccatũ. 132. D
Diodorus amere dixit initiũ rerũ. 121. A
Diſcenti ordo primum quærẽdus. 62. C
Diſcentibus primo agnoſcẽda eſt ſua imperitia. 56. C
Diſciplinæ prophanæ non ſunt etiam in ſacris literis contẽnendæ. epiſt. 24. D
Diſciplinæ liberales quomodo proſint uerſantibus in ſacris literis. 12. C
Diſciplina Chriſtianorum eſt orare etiã pro malefactoribus. 100. D
Diſcipuli Ioannis iniquiores erant Chriſto. 22. C
Diſcipuli Petri. 29. A
Diſcipuli Ioannis præceptorẽ ſuũ Chriſtum eſſe aſſerebant. 23. B
Diſputantes nonnunq̃ à uerbis ad uerbera prouocant. 37. B
Docere, nõ dicere eſt apoſtolorũ. 40. C
Dora oppidum. 76. C
Doſith. XXX. habuit diſcipulos. 31. B
Doſitheus moritur. 32. D
Doſitheus princeps Sadducæorũ. 21. B
Doſitheus in ordinem coactus à Simone. fol. 32. D
Duæ ſunt hominũ natiuitates. 140. D
Duo aduentus Chriſti. 20. C. & 26. D
Duo regna. 12. C. & epiſto. 14. D

E

EA non omnia exprimunt in ſacris literis quæ cõſequẽter ſe habẽt. 19. B
Ebionitarum hæreſis. epiſt. 56. C
Eccleſiæ ſtatus cõparatur nauí. epi. 7. B
Eccleſia eſt Chriſti ſponſa. epiſt. 5. B
Eleazarus diſcipulus Petri. 73. A
Elementa ſe ui ciſcuntur nõnunq̃ ab impietate noſtra. 95. B
Eligere quod malis eſt in arbitrij libertate poſitum. 62. D
Eloquentia debet adiungi uerbo ueritatis. folio 128. D
Eludendi ſunt qui myſteria diuinarũ rerum ob id cognoſcere deſiderãt, ut traducant. epiſt. 17. B
Enoch translatus in paradyſum. 21. A & 79. B
Epibatæ. epiſto. 8. C
Epiſcopus ſit eruditus. epiſto. 7. B
Epiſcopus qualis ſit. epiſt. 5. A
Epiſcopus immunis ſit ab omnibus huius mundi negocijs. epiſt. 5. A
Epiſcopus omniũ curã agat. epiſt. 8. D
Epiſcopi admonendi ſunt ſi in fide errauerint. epiſt. 33. A
Epiſcopi & Apoſtoli differentia. 2.
Epiſcopi non ſint niſi in ciuitatibus maiuſculis. epiſt. 28. C
Epiſcopi diſpenſatores erant rerum cõmunium. epiſt. 68. D
Epiſc. doctrina fidei cõmiſſa eſt. 72. D
Epiſcopi qd præſtare debeãt. epiſt. 4. C
Epiſcopis tantũmodo cura eccleſiæ demandatur. epiſt. 5. A
Epicurus atomos dixit principia rerum folio 121. A
Epiſtola ad Iacobũ fratrem domini. 2
Epiſtolæ Pauli. epiſt. 42. C
Eruditores animarũ primo diſcant, deinde doceant. 62. C
Eruere oculum quid ſit in cuang. 115. A
Euariſtus epiſcopus Ro. epiſt. 42. D
Euſebius translatus eſt Alexandriã, epiſtolarum 74. C
Eutychianus X. tantũ mẽſibus ſedi Romanæ præfuit. epiſt. 77. B
Eutychianus epiſcopus Ro. epiſt. eod.
Excõmunicatio. epiſt. 53. A
Exponitur illud Lucæ: Inter natos mulierum non ſurrexit. &c. 23. B

F

FAbulæ de inferis 4. C
Fama uulgi prophetiæ habet nonnunquam ſpeciem. 57. A
Fauſtinus & Fauſtinianus fratres Clementis erant. 107. B
Fauſtinianus inuenit pater Cle. 148. D
Fauſtinianus mutat in Simonẽ. 168. D

Fauſtinianus pater Clementis. 167.B
Fauſtiniano ſua forma reſtituit. 173.A
Felix translatus Epheſum. epiſt. 74.D
Feminei corporis poſitio. 126.D
Ferociores prouinciæ indigent doctiore epiſcopo. epiſt. 27.B
Feſti dies ethnicorũ quales. 79.B
Fides omnium uirtutum eſt fundamentum. epiſtolarũ 25.B
Filij Iſraël imbiberant mores Aegyptiorum. 15.B
Finis ſæpenumero cum principio conuenit. 152.D
Flagitia Iouis. 157.B
Fornicationis multæ ſpecies. epiſt. 6.C
Friderici tertij confeſſio. epiſt. 80.D
Friuolũ eſt de rebus ſacris loqui humanis coniecturis. 167.B
Fulmine icti habiti ſunt diuini. 84.C
Fumus nunq̃ ſine igne eſt. 56.C
Furtum inter Chriſtianos appellari non decebat. 152.D

G

Galli pueros nuptũ tradebãt. 145.A
Gallinæ nonnunq̃ uento concipiunt, interdum etiam puluere. 124.D
Gamaliel quamobrem apud ſuos manere uoluerit, quàm aperte cũ Apoſtolis ſentire. 25.B
Gamaliel clanculũ fauit apoſtolis. 25.A
Græcorum paleſtræ. 146.C
Gelonum mulieres agricolãtur. 145.A
Gelo. uiri ornãtur loco mulierũ. 145.A
Geneſis quid poſſit. 116.D
Gentes in Iudæorum locum uocatæ ſunt. 17.B
Gẽtiles malorũ cauſas fato aſcribũt. 108
Genethliacorum uanitas de aſpectibus. folio 143.B
Genus humanum in duos ordines ſectũ eſt. folio 67.B
Geometræ principia rerum definiunt ſines. folio 121.A
Germania nõ habuit trapezitas. 145.B
Germani ſolẽt laqueo finire uitã. 146.C
Gigantes. 13.B
Gladius Euangelij qualis. 100.D
Gladius Euangelij pacis doctrinam cõtinet. 38.D
Gratia quæ nobis data eſt, non eſt negligenda. epiſtolarum 55.A
Gattas nonnulli pro dijs coluerũt. 93.A

H

HAmmoni aries eſt dicatus. 160.C
Hebræi negant eſſe malũ. 56.C
Hebræorũ genus ab Abrahamo. 14.D
Helizæus diſcipulus Petri. 73.A
Herculis ſepulchrũ apud Tyrũ. 159.B
Heſiodus allegorijs conatus eſt ſcelera deorum palliare. 161.A
Hiacynthus in florẽ mutatur. 160.C
Hienæ mutãt ſexum. 124.D
Hierophantæ Aegypti ſacerdotes. 4.C
Hircus cultus pro deo. 93.A
Homo in ſtatu innocentiæ ſuperior erat omni morbo corporis. 87.A
Hominis creatio. 13.B
Hominis diſpoſitio & formatio in utero materno. 126.C
Homicidij tria genera. epiſt. 31.B
Honor creatoris non debet creaturæ deferri. 91.B
Horoſcopos uide. 143.B
Hortoſiades urbs. 105.A
Humilitatis laus. epiſt. 59.A
Humilitas Chriſti noſtra eſt nobilitas. epiſtolarum. 78.C
Hyginus epiſcopus. epiſt. 59.A

I

IAcobus epiſcopus Hieroſol. 18.C
Iacob claudicabat altero pede. 27.B
Iacobus de gradibus præcipitat. 27.A
Iacob genuit XII. patriarchas. 15.A
Ianua ad agnitionem dei quæ. 129.B
Ibin coluerunt nonnulli pro deo. 93.A
Idola unde primo cœpta ſint coli. 83.B
Idolum quid ſit. 83.A
Idola quando inceperint. 14.C
Iecur in homine. 126.D
Ieiuniũ indictũ eſt ante baptiſmũ. 114.D
Ignorantia mater omniũ malorũ. 78.D
Ignoramus quædam tutius quàm inquirimus. 127.B
Ignorantiæ & ſcientiæ perpetua eſt pugna. epiſt. 20.C
Ignorantia nõ excuſabit nos. 92.C
Ignorãtia maior eſt in his q̃ apparẽt huius ſeculi prudentiſſimi. epiſt. 13.B
Ignorantia quid ſit. 88.C
Ignorantia peſſimus dæmon. 38.C
Ignem

Ignem intra uos ſuccẽdi quid ſit. 100.C
Imago dei in oĩbus hominibus eſt. 93.B
Imago quia ſumus dei, hæc nos multarũ uirtutum admoneat. epiſt. 40.C
Ilienſes Hectorem. 159.B
Imortalitatis cupido optima comes. 3.B
In accuſationibus quæ ſint ſpectanda. epiſtolarum. 58.D
Inæqualitas hominum eſt facta ut ſit occaſio miſericordiæ. 140.C
Incarnatio Chriſti. epiſt. 77.B
Incredulis nefas eſt quædam ſanctiora dici. folio 49.B
Incredulitatis humanæ pœna eſt humana quædam pro dijs habere. 43.A
Incredulitas maximũ peccatũ eſt. ep. 5.B
Indi mortuos ſuos incendunt. 146.C
Indigeſtio uitanda eſt quæ ex ſomni inopia prouenit. 99.A
Infidelium in hac uita caſtigatio iudiciũ eſt futuræ pœnæ. 98.C
Iniuſtus eſſet deus ſi anima eſſet mortalis. folio 63.B
In re nihil eſt mali. 82.D
Inſanabiles ſunt qui uoluntate ægrotãt. folio 53.A
Inter Ioannem & Chriſtũ quid interfuerit. folio 23.B
Inter Chriſtiana præcepta & ſalubria philoſophorum quid interſit. 166.D
Inter cõiuges quædam licet recte fiant, parũ tamen honeſte in publico. 149.B
Inteſtina quare humida ſint. 126.D
Inteſtina quare ĩ modũ mẽbranæ. 126.D
Inuidia quæ citra meritum cõflatur nobis cõtemnenda eſt. epiſt. 9.A
Ioſephus diſcipulus Petri. 73.A
Ioſes Barnabas dictus. epiſt. 68.C
Ioſue Anſes dictus. 16.D
Iouis ſepulchrũ apud Cretenſes. 159.A
Ioui capra eſt dicata. 160.C
Iouis adulteria. 158.C
Ira non ſemper mala. 166.D
Iraſcendum peccatis. epiſt. 19.B
Iſaac filius Abrahami ex Sara. 15.A
Iudæi de primo criſti aduẽtu errãt. 20.D
Iudæorũ circũciſio die octauo. 146.D
Iudæi à Chriſtianis in quo differũt. 18.C
Iudices fruſtra legibus præſunt, ſi nõ eſt arbitrium liberum. 58.C
Iudices dij dicuntur. 43.A
Iudices electi ſunt poſt Moyſen. 16.D
Iudicium dei de rebus geſtis erit, non ond quæſtionibus. 36.D
Iuno. 157.B
Iupiter Latinis à iuuando dicitur. 162.C
Iupiter magus. 159.A
Iuſta quædã emerat Nicetã & Agl. 113.B
Iuſtitiã dei regnũq̃ inquirere qd ſit. 36.C

L

LAzarus diſcipulus Petri. 73.A
Legẽ Moyſi ſine magiſtro diſcere periculoſum eſt nonnunq̃. 47.B
Lepores mutãt ſexum. 124.D
Lex uiuendi poſt diluuium data. 79.B
Liberũ arbitriũ. 88.D.& epiſt. 33.B
Liberi patris ſepulchrũ Thebis. 159.B
Libero uinum eſt ſacrum. 160.C
Libri Clementis quid contineãt. 75.B
Libri Regnorũ quales ſint. 26.C
Ligandi poteſtas quomodo data ſit epiſcopis. epiſt. 5.B
Lingua pro plectro. 126.C
Logodædali. 138.D
Luna uxor Doſithei. 31.B
Luna uoluit uideri ex cœlis oriunda, & eſſe ſapientia omnium creatrix. 33.A
Luna uxor Simonis magi, quæ per artẽ magicam effecerit. 33.A
Lunæ curſus. 131.A

M

MAgia dæmonum eſt illuſio. 34.D
Magiſæorũ innocentia. 144.D
Maiores quãdo ſint nobis imitãdi. 96.D
Malũ bono ſemper adhæret. 133.A
Mali epiſcopi & principes nobis propter peccata noſtra cõtingunt. epiſt. 48.C
Mammona quid ſignificet. 89.B
Manichæorũ hæreſis orta eſt ſub Felice pontifice Ro. epiſt. 77.A
Manna quale fuerit. 16.C
Manuũ impoſitio q̃lis olim. epiſt. 70.C
Maro ordinatur in epiſcopum à Petro apud Tripolim. 104.D
Maro hoſpes Petri. 76.D
Martis ſepulchrũ in Thratia. 159.B
Maſculofemina. 156.D
Materia philoſophorum. 120.D
Mathematicos nihil certi ſcire. 154.D
Mattidia mater Clementis. 107.B

Matrices ecclesiarum. epist. 68. D
Medi homines adhuc spirantes canibus obijciunt. 145. B
Medici quadam ratione dij sunt. 82. C
Mercurius uerbum est. 162. D
Mercurij sepulchrũ apud Hermopolim. folio 159. B
Mesraim qui & Zoroastres. 83. B
Mesraim filius Cham. eodẽ
Michæas discipulus Petri. 73. A
Minerua. 157. B
Mineruæ olea consecrata est. 160. C
Minerua ἀθήνη dicta. 162. C
Ministeria in ecclesia. epist. 11. & 12.
Ministris uerbi dei mentiendũ nõ est ut pereant aut saluẽtur increduli. 64. D
Miracula Petri. 52. D
Molares dentes qui. 126. C
Morbi crescũt perinde ut peccata homi num. folio. 132. C
Motus solis necessitatis est. 58. D
Motus duæ sunt species. 58. D
Moyses quædã ut Christus fecit. 22. D
Moyses dictus deus Pharaonis. 43. A
Moyses & Iacob Christi typũ tulerunt. folio 89. B
Moyses moritur in monte. 16. D
Moyses summa prudentia usus apud suos. folio 16. C
Multa apparẽt incõsona, quæ tamẽ ꝓfun diore ratione cõsonantia sunt. 40. D
Multis prius est uitæ finis, quàm quæstionum. 137. A
Multi philosophorũ etiã mundũ creatũ esse dixerunt. 120. D
Mundus est hominibus pro hospitio, nõ domo. 140. D
Muratæ urbes quãdo institutæ. 14. D
Musæ filiæ Mnemosynes. 159. A
Mustela per aurem generat. 124. D
Mysteria diuinarũ rerũ nõ sunt indignis committenda temere. 54. C

N

NAres in homine. 126. D
Naturam parentem rerũ esse quomodo intelligendum sit. 122. D
Naufragiũ Mattidiæ cum liberis. 109. B
Necromantia deo exosa. 4. D
Negligentia eruditionis est nouerca. epistolarum. 38. C
Negligere & odisse idem. 31. A
Nembroth in historijs Ninus appellatur. folio 84. C
Nẽbroth primus Babyloniæ rex. 14. D
Nemo uidebit faciẽ meã & uiuet, quomodo sit intelligendum. 60. D
Nemo nouit filium nisi pater, quomodo sit intelligendum. 45. A
Nemo potest duobus dominis seruire. epist. 14. D. & 15. A
Nemo urgeatur ad fidem. 151. A
Neptunus. 157. A
Ne simus ad iudicãdum præcipites. epistolarum. 48. D
Niceta & Aquila discipuli Simonis, conuersi à Zachæo.
Niceta & Aquila Simoni primo adhæserunt. 114. C
Niceta & Aquila antea Faustus & Faustinus dicti erant. 112. D
Niceta & Aqla discipuli Simonis. 30. D
Niceta & Aquila Græcis etiã literis fuerunt eruditi. 113. B
Niceta Matheseos fuit doctus. 117. B
Niceta doctissimus fuit gentilium disciplinarum. 164. C
Niceta Epicuri sectam olim amplexus fuerat. 118. D
Niceta & Aquila deserũt Simonẽ. 35. B
Nicodemus discipulus Petri. 73. A
Nihil ꝓderit nobis si dicamus alieno nos peccasse impulsu. 44. D
Nihil potens est contra prophetiam. 9. B
Nilus Aegypto est pro pluuia. 124. C
Niniue ciuitas à Nino rege. 84. C
Nocturna silentia studijs sunt apta. 30. C
Noë iustus. 79. B
Noë solus cũ familia diluuio superfuit. folio 83. B
Nõ omnes omnia esse possumus. 139. B
Non omnibus sunt committenda uerba uitæ. folio 166. C
Nõ sumus filij dei nisi & patrẽ amemus. epistolarum. 38. C
Non sufficit ad salutem scire quod deus bonus sit, nisi sciamus quod & iustus sit. folio 63. A
Nõ sunt margaritæ proijciẽdæ ante porcos. folio 30. C
Non ueni mittere pacem, sed gladium, quomodo intelligendum sit. 38. D
Nuptialis uestis quæ sit in euãgelio. 86. C

O

OBscuramus quædã ex industria, ut difficiliora appareant. 135. B
Omnia referenda sunt ad deum. 74. C
Omne bonum à deo est. 133. A
Oĩs tumultus species uitãdæ sũt. 106. C
Omnibus rebus datũ est aliquid quo se, genusq; suum reparet. 124. D
Omnibus creaturis deus prĩcipes in suo genere statuit. 18. D
Opera tũ sunt bona, si ita gerũtur, quẽadmodum deus præcepit. 102. C
Orationum fructus. epist. 53. A. B
Orcus. 157. A
Ordo necessarius in quauis arte. 61. B
Ordine discendum est. 56. D
Ordo memoriã iuuat. 11. B
Orpheus Græcorũ antiquissimus. 161. A
Ossa in homine sunt pro colũnis. 126. C
Osyri aqua est consecrata. 160. C

P

PArmenides terrã dicit principiũ rerum. folio 121. A
Parentes ad uitam sunt ministri, non autores. epist. 20. D
Paria quædam huius mundi. 69. B
Parthi singuli multas uxores habent. folio 145. B
Passioni Christi omnia cõpassa sũt. 17. B
Patienter ferendi sunt mali. 66. D
Patientia Christianorum. 27. A
Patientia dei. 167. 5
Patriarchæ Christi typum gesserunt. epistolarum.
Patroclus ꝓ deo habet in Ponto. 15. A
Pax huic domui, salutatio fuit discipulorum domini. epist. 159. B
Pax animæ est uacare à peccatis. 17. A
Pax euangelij. 41. A
Peccata nostra uoluptati sunt dæmonibus. folio 39. B
Peccata hominum in caussa sunt, cur nõ intelligant scripturam. 91. B
Peccata nostra dæmonibus locũ faciũt. folio 11. A
Pecuniæ ecclesiæ quales sint. epi. 134. D
Pedisequi Clementis. 41. A
Penelopes telam retexere. 128. C
Peregrina suauiora sunt. 154. D
Persæ ignem colẽtes pro deo, hoc habẽt ex Zoroastre. 84. C
Persæ ignẽ colere à Nembrotho didicerunt. folio 14. D
Persæ matres accipiũt in cõiugiũ. 144. D
Persarum populi ex filio Abrahami descendunt. 15. A
Persæ & Babylonij genus suum à Mesraim filio Cham ducunt. 83. B
Persephone filia Cereris. 157. B
Petri nomen unde. 3. A
Petri summa parsimonia. 106. D
Petrus subuersionẽ templi Hierosolymitani prædicit. 25. A
Petrus ægrotos sanat. 89. D
Petrus cũ illotis nõ sumpsit cibũ. 52. D
Petrus nullũ genus literarũ dãnat. 165. A
Petrus cõgressurus cum Simone mago, orat antea pro uictoria. 36. C
Petrus oratiõe sua multos sanabat. 60. D
Petrus summam Christianæ fidei Mattidiæ exponit. 113. A
Petrus ab Antiochia transfertur Romã. epistolarum. 74. C
Petrus & Andreas orphani, à puerilia in summis laboribus adoleuerũt. 107. A
Petrus nõ uescebatur cũ gentibus. 10. C
Petrus omniũ artium peritus. 117. B
Petrus melãcholiæ obnoxius fuit. 50. C
Petrus sub Nerone passus est. epist. 3. B
Pharaones appellant Aegyp. reges. 19. A
Pharisæorum schisma. 21. B
Phidiæ opera Aradi magnifica. 108. D
Philosophorũ garrulitas. 6. D
Philosophi ridiculis quæstionibus Barnabæ sũt conati negociũ facessere. 5. B
Philosophi riserunt Barnabã, qd nihil argutiarum admisceret ueritati. eodem.
Philomela in auem. 160. C
Phinees discipulus Petri. 73. A
Phrenetici quid patiantur. 51. A
Pictorum horoscopus. 145. B
Pij cum impiis quare aliquando affligantur. folio 131. B
Piramus mutatus in fluuium. 160. C
Plato in Timæo testat mũdũ creatũ. 123. A
Poëtarum figmenta anxerunt apud ueteres opinionem de dijs. 159. B
Poëtarum horoscopus. 145. B
Pœna ideo constituta est hominibus pro peccatis, quod bene agere potuerint,

& non fecerunt. 59.A
Pœnitentia præcedebat baptiſmũ. 53.A
Pontianus epiſcopus Ro.epiſt. 70.D
Porta ad uitam eſt Chriſtus. 37.A
Præcones uerbi dei ſimiles ſunt radijs ſolis. folio 117.A
Prædeſtinatio. 151.B
Presbyteri mores publicos curãt. 72.D
Presbyterorũ officiũ in eccleſia.epi.5.B
Primates ceſſerũt in locum Archiflaminum. epiſt. 28.C
Primo quærendum regnum dei. 57.A
Principes huius mundi cõparantur promontorijs. epiſt. 8.C
Principes gẽtiũ dij appellati ſunt. 43.B
Prodigia & ſigna ad quam regulam debeant exigi. 70.C
Progne mutata in auem. 160.C
Prophetiarũ autoritas ex rebus parũ ueriſimibus cõprobatur.epiſt. 15.B
Prophetiæ autoritas unde comprobet. folio 20.C
Prophetiarum regula. 135.D
Propter hominẽ omnia ſũt creata.101.B
Proportio corporis humani. 126.C
Pro quibus non iudicabimur, illa tutò ignoramus. 135.A
Prouidentia multis rebus ꝓbat. 123.B
Prouidẽtia dei fit ut quædam mutato ordine gignantur. 124.D
Prouidentia principiũ eſt Chriſtianiſmi. folio 78.D
Prouidentia diuina ex admirabili rerum ordine cognoſcitur. 96.C
Prouidentia qualis. 120.Ci
Prudentia humana cecutit in rebus diuinis. folio 136.C
Pudicitiæ laus. 115.B
Puella ex Petri ingreſſu liberatur à dæmonio. folio 150.C
Pyriphlegeton. 141.B
Pythagoras principia rerum numeros dixit. folio 121.A

Q

QVæ propter ſe fiunt, ſunt incorruptibilia. 60.C
Quamobrẽ dæmonibus ſit uoluptas immergẽdi ſe corporib. humanis.80.D
Quãobrẽ homicidas, adulteros, magos, ueneficos, antiqui pro dijs coluerint. folio 160.D
Quare credamus prophetis. 23.A
Quare cõſiliũ dei lateat homines. 8.C
Quare diſcreta ſint hodie iudicia uulgi & ſacerdorũ à. epiſt. 48.D
Quæſtiones inanes omittendæ. 36.D
Quæſtiones inutiles omittẽdæ ſũt. 63.A
Quæſtiões curioſæ omittẽdæ ſũt.127.A
Quia boni male pereũt,& mali felicitate fruũtur ſpem facit alterius uitæ.64.C
Qui ex immolatis deguſtauerit, ſpiritu immundo non caret. 52.D
Quid peccauerint Aegyptij qd' nõ credi derunt Moyſi,cum magi ſimilia prodigia facerent. 69.A
Quinq; ſenſus ſunt ſcientiæ. 46.C
Quod ex uſu uenit nõ eſt labori. 60.D
Quod fuit propriũ Hebræorũ,id eſt etiã gentibus factum commune. 77.B
Quod non ex animo fit,non eſt diuturnum. folio 151.A
Quomodo deus nõ indigeat honore, q; ei defertur ab hominibus. 95.A

R

RAchel mater Simõis.66.C.&.31.B
Ranæ præferendæ dijs gentilium. folio 91.A
Rationes efficiunt ut multo tenacius hæreat qd' auditoribus cõmittit. 52.D
Refert prænoſcere mores eius,cum quo uelis congredi. 30.C
Regnũ in ſe diuiſum deſolabitur. 41.A
Regnum cœlorum comparatur magnæ urbi.folio 37.A
Re ipſa nihil malum eſt. 152.D
Religio uera ſobrietate conſtat. 84.D
Res eccleſiarũ quò debeant inſumi. epiſtolarum. 68.D
Rhea. 157.A

S

SAbbatum Iudæorum. 147.A
Sacerdotes ſint cæteris doctiores. epiſtolarum. 27.A
Sacramẽtorũ diſpar adminiſtratio multorũ diſſidiorũ cauſſa eſt. epiſt. 63.B
Sacrificiorũ tempus emẽſum eſt.24.D
Sacrificijs magis exaſperat deus. ibidem
Sacrificia qualia deus amet. 16.D
Sacrificia deus odit. epiſt. 75.A
Sadducæi qui fuerint. 21.B
Saluantur non agnoſcentes deũ, ſed uoluntatem eius facientes. 78.C
Samaritæ negabant reſurrectionẽ mortuorum. folio 21.B
Sancti homines dij aliquoties dicuntur in ſacris. 43.B
Sanguis in homine. 126.D
Sapientia carnis peſſima ſemper ſuadet. epiſtolarum. 70.C
Satis eſt nobis ſcire factũ eſſe mũdũ,quo modo fecerit nihil itereſt noſtra.63.A
Saturnus. 157.A
Saturnus humidus putatur à Clemente cõtra opinionẽ medicorum & aſtrologorum. 154.C
Saturni manus à Ioue uinctæ q̃re.162.C
Saturnus pro tempore accipitur. 161.B
Scarabei ex ſimo boũ naſcunt. 124.D
Scientia confertur ſoli. 143.A
Schiſmata originem habuerũt à Ioanne baptiſta. 21.B
Scorpius de ocimo naſcitur. 124.D
Scribæ Chriſtum magũ appellãt. 22.D
Scriptura diuina expoſitore indiget.11.A
Scithotauri hoſpites imolant. 144.D
Seculares qui appellentur. epiſt. 56.D
Sedes Ro,non expetit eos qui eam amb̃iunt. epiſt. 4.C
Sedilia epiſcoporum quare altiora uoluerint eſſe antiqui.epiſt. 69.B
Seminatores uerbi debent peritos medicos imitari. epiſt. 4.C
Septem climata. 146.C
Septuagintaduæ ſunt nationes totius orbis.folio 43.B
Sepulchra duorum fratrum albeſcentia folio 27.B
Seres innocentes. 144.C
Seres populi quare innocentes. 132.C
Sermo ueritatis eſt animi colonus.99.A
Serpens damnatur,quia primus nomina uerit deos. 44.C
Seruitutis autor eſt Cham. 14.C
Sextus quidam eſt in nobis ſenſus,qui uocatur præſcientiæ. 46.C
Signa quæ à deo fiunt,ad ædificationem ſemper pertinent. 70.C
Silentio pleraq; uolunt honorari potius, quàm temere dici. 11.B
Similitudo & imago diuerſa ſunt. 93.B
Simon magus magnus orator. 30.D
Simon magus in tendiculis ſyllogiſmorum enutritus. eodẽ.
Simon infirmum noſtrum deum,neque omnipotentem cauillatur certis de cauſſis. 47.A
Simõ incognita omnibus ſcire ſe ſolum profeſſus eſt. 46.C
Simon non uoluit imperitum eſſe ſuorum dictorum iudicem. 56.D
Simon ſimulat pœnitentiam. 66.C
Simõ Adamum iniuſte damnatum aſſerit. folio 47.A
Simon magus gloriæ cupidus fuit.31.B
Simon per aërem uolauit. 66.C
Simon magus Græcarum literarum erudítus. folio 31.B
Simon magus pugnã matrem pacis appellat. 37.A
Simõ aliquãdo Chriſto crediderat.67.A
Simon magus affirmat Chriſtum quædã inter ſe contraria dixiſſe. 40.C
Simon magus pace,quam initio diſputationis Petrus prædicabat, nihil dicebat eſſe opus inter diſputantes. 37.A
Simõ magus apud Doſitheũ locũ inter xxx.diſcipulos inuenit. 31.B
Simon magus amare cœpit Lunã. 31.B
Simõis magi miracula p magiam. 32.C
Simon magus pro deo cultus eſt. 32.D
Simoni mago ſimulacrum poſitũ. eodẽ.
Simon magus Doſithei autoritati derogauit.folio eodem
Simõ Lunam uxorem accepit. 33.A
Simõ deum uerũ crudelem dicit, eò qd' legem uelit impleri. 48.D
Simon magus gẽte Samaræus erat.31.B
Simon artis ſuæ magiæ inſtrumenta in mare proijcit. 71.B
Simon eiectus eſt ex atrio. 66.D
Simon in Iudæam fugit. 169.A
Simon à ſuis omnibus deſeritur. 66.D
Simõ primam ſe uirtutem dicit. 66.C
Simõ Tripolim fugerat. 75.A
Simon lapides panes fecit. 66.D
Simõ magus ex caſtello Gethonũ. 7.A
Simon magus Petro diem certaminis indicit. 28.C
Simon reformidans Petri cõſpectam in Syriam dilabitur. 77.A
Simon magus ex uirgine ſe natũ mentitus eſt.folio 34.C
Simon puerum necatum in conclaui habebat. 32.D

Simõ magus inter multos deos unũ principem constituit deum. 42.C
Simonis magi assertiones de pluralitate deorum. 42.D
Simon ejcitur ex Antiochia. 173.A
Simõ magus usus est anima pueri incorrupti & uiolẽter necati ad magiã. 33.A
Simon animas in hunc mundũ captiuas ductas esse dicit. 48.C
Simplicia. 119.A
Simulacrorum cultus origo fuit omniũ malorum. 84.D
Simulacra non esse colenda. 81.B
Sine oleo nemo prophetabat. 19.B
Singuli dij gentilium habuerunt quiddã sibi proprie dicatum. 160.C
Singulare exẽplum pudicitiæ in matre Clementis. 109.A
Solus Christus animas hominũ illuminat, folio 8.D
Solus deus scit omnia. 156.C
Sophonias discipulus Petri. 73.A
Soter episcopus Ro. epist. 62.C
Spes futuræ uitæ si abjciatur, aperit magna feneſtra oibus scelerib us. 64.D
Spicæ nardi in India multæ sunt. 1
Spiritus immundi ideo occupant corpora hominum, ut libidini suæ satisfaciant. folio 53.A
Spiritus sanctus docet scripturas. 36.D
Splen purgat sanguinis sordes. 126.D
Summa religionis in quo constet. 12.D
Summa Christianæ fidei. epist. 25.B
Susidæ mulieres. 145.A
Stantem uoluit se Simon magus appellari. folio 31.B
Stellæ quomodo indicio sint rerum futũrarum. 13.B
Symbolum apostolorũ. epist. 26.C
Syri colunt Adonem. 159.B
Syrorũ dæmoni piscis & columba consecrantur. 160.C

T

Talpæ ex terra habẽt originẽ. 124.D
Temere ne iudicemus. 142.D
Tempore Tiberij Christus signa cœpit facere. 4.D
Terra humorẽ tanq; uberibus concipit. folio 125.A
Terra uuluæ habet speciem. 125.A
Tertius cõflictus Petri cũ Simone. 61.B
Thales aquã dicit principiũ rerũ. 121.A
Thomas apud Parthos euangeliũ Christi prædicabat. folio 147.A
Thysbes in fontem mutatur. 160.C
Titanes ex Cœlo sunt geniti. 157.A
Tradita à Christo clare sufficiunt ad æternam uitam. 156.C
Transformationes hominum. 160.C
Transformatio Simonis magi. 168.D
Transferri quando possint episcopi, epistolarum. 74.D
Trapezitæ in horoscõpo habent Venerem cum Mercurio. 145.B
Tres Charites. 158.C
Tres fontes errorum. 147.B
Tria sunt quæ nos cogũt aduersari deo. folio 34.D
Tribus modis potest qd deus dici. 43.A
Trinitatis confirmatio. epist. 50.C
Tripolis urbs Phœnicis. 105.A

V

VEnus. 158.C
Venus Cypro sepulta. 159.B
Venter artis magister est. 139.B
Verbũ ueritatis clauis est regni cœlorũ. folio 21.B
Vere boni non essemus, si mali esse non possemus uoluntate nostra. 59.A
Veræ religionis quæ sint. 97.A
Veritas uelamine amoris dei est contecta. folio 69.B
Veritati quæ repugnãt, sũt infirma. 163.C
Veritatis assertores non semper uincũt. folio 30.D
Veritas ratione nunq; caret. 52.C
Veritas homines inter se diuidit. 41.A
Veritate nihil precioſius est. 25.B
Verus deus quis sit. 43.B
Vespæ ex putrefactis carnibus equinis nascũtur. 124.D
Veteres quare tot annis uixisse credantur, folio 79.A
Via ad uitam æternam quæ sit. 13.A
Via dei uia pacis est. 38.C
Vbi animæ exutæ corporibus sint. 21.A
Victor episcopus Ro. epist. 64.C
Viperæ ex cinere oriuntur. 124.D
Viris progatiua data est à deo. ep. 47.A
Virtus dei caret lege. 60.D
Visibile illud cœlũ in cõsummatione seculi resoluetur. 57.C

Visus maxime incredulitati medet. 65.A
Vita est militia. 100.C
Vitia multa à gẽtilibus pro dijs sunt culta. folio 167.A
Vitia in naturã conferimus. 81.A
Vitia corporis aliquando sunt à parentibus hæreditaria. 141.A
Vitiorum corrigendorũ ratio. 16.C
Vitreæ columnæ erãt Aradi. 108.C
Vitulus Israëlitarum in speciem Apidis effictus fuerat. 16.C
Vnaquæq; gens suum habet angelum præsidem. 43.A
Vna qualitas sine alia nequit subsistere. folio 121.B
Vnguentariorũ horoscopus. 145.B
Vnitas patris & filij & spiritussancti, epistolarum. 57.B
Voluntas dei lex est creaturarũ. 60.D
Voluntas dei lex est Christianorũ. 13.A
Votũ paupertatis unde originẽ habeat, epistolarum. 69.B
Vrbanus autor quo minus essent inter se Christianis omnia communia, epistolarum. 67.B
Vrbanus episcopus Ro. epist. 67.B
Vtilia nobis quare deus occultet. 68.C
Vulcano ignis est sacer. 160.C
Vulua in muliere. 126.D
Vxor aut liberi non facile relinquendi sunt cuãgelij prætextu. 74.D
Vxor Petri unà erat in peregrinatione cum Petro. 111.B

X

XIstus episcopus Ro. epist. 56.D
XII. iudices cuiusq; puinciæ. epistolarum. 41.B
XII. Apostoli. 17.B
X. M. uno die sunt baptizata. 74.D
XII. presbyteri sũt à Petro ordinati Cæsareæ. folio 72.D
X. præcepta. 15.B
X. paria à principio mundi. 70.D

Z

ZAcharias structor. 73.B
Zachæus. 10.C
Zachæus Nicetã & Aquilã fide imbuit. folio 35.B
Zachæus discipulus Petri. 73.A
Zachæus ordinatur episcopus à Petro apud Cæsarcam. 72.D
Zachæus Nicetam & Aquilam conuertit ad fidem. 114.C
Zephyrinus episcopus Ro. epist. 65.B
Zoroastres unde dictus sit. 84.C
Zoroastres à dæmone quẽ importunius appellabat, concrematus est. 83.B
Zoroastres libros de magia scriptos reliquit. eodem.

FINIS.

ERRATA QVAEDAM QVAE IMprudentibus nobis operis obrepserunt.

Fo. 49. A. legitur quia si meliorem, legendũ est quasi. Paulo post, & sui ipsius, legendum si pro &.
Fo. 55. A. legitur etiam in petrosis, legendum aut.
Fo. 83. B. quidam ex filijs, legendum cuidam.
Fo. 145. A. sed miseri, pro misceri.

BASILEAE APVD IOAN. BEBELIVM AN. XXVI. MENSE AVGVSTO.

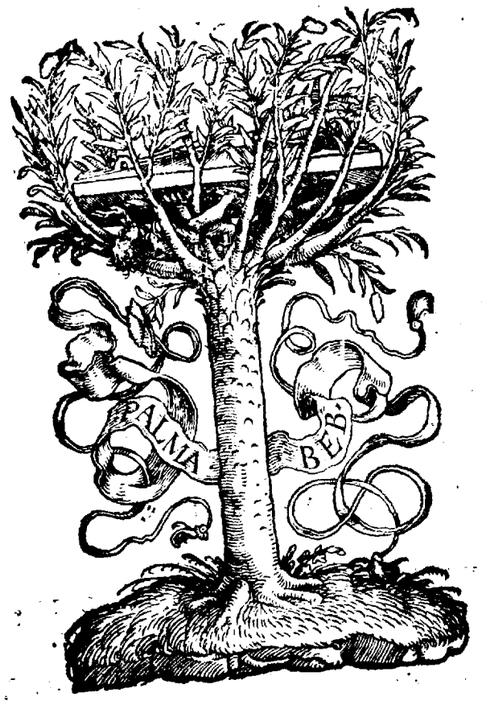
PALMA
BEB